

שבוע פרשת צו (שבת הגדול)

(29 March – 4 April 09)

ד' – י' ניסן ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אד חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאָכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדֶּתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ביות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיוּ לַיהוָה בְּיָטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵּאוּלַי יְהוָה אֱשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמִאֲרָצוֹת קְבָצָם מִמְּזוֹרָה וּמִמַּעַרְב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישְׁמוֹן דֶּרֶךְ עִיר מוֹשֵׁב לֹא מִצָּאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת אֶל־עִיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ רָעֵבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֲשָׁד וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּן נָאצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לִבָּם פָּשְׁלוּ וְאִין עוֹר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד וַיִּצִּיאֵם מִחֲשָׁד וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דַּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גָּדַע: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: יח כֹּל־אֲכָל תִּתְעַב נֶפֶשָׁם וַיִּנְיֻעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בָּאֲנִיּוֹת עָשִׂי מְלָאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד תִּמְחָה רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וְתִרְוּמִם גָּלְיוּ: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעְיָה תִתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנְוֻעוּ בַּשָּׁבוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּצִּיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדִמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גִלְיָהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחָם אֶל־מַחֲזוֹ חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוּמוּהוּ בְּקֹהֶל עָם וּבְמֹשֶׁב זִקְנִים וַיְהַלְלוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהִירוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיִּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוְנוּ עִיר מוֹשֵׁב: לו וַיִּזְרְעוּ שְׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִּרְמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרִי תְבוּאָה: לח וַיִּכְרְסוּ וַיִּרְבּוּ מֵאֹד וּבְהִמָּתָם לֹא יִמְעִיט: לא וַיִּמְעֻטוּ וַיִּשְׁחוּ מִעֲצֹר רָעָה וַיָּגוּן: מ שִׁפְךָ בּוֹ עַל־גְּדִיכִים וַיִּתְּעַם בְּתוֹהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגְּבּ אֲבִיוֹן מַעֲוֵנִי וַיִּשֶׁם כִּצְאוֹן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמְרֵהָ אֱלֹהִים וַיִּתְּבוּנֵנוּ חֲסִדֵי יְהוָה:

קח

חברו דוד בכרחו חפני שואל וכאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם כמר נפשו:

א לְמַנְצַח לְדוֹד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתְחוּ דִּבְרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרֵי שְׁנָאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי וַיִּשְׁטְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה: ה וַיִּשְׁמְעוּ עָלַי רַעַה תַּחַת טוֹבָה וַיִּשְׁנָאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשֹׁטֵן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ וַיִּנְוֻעוּ בָנָיו וַיִּשְׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִגְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבּוּזוּ זָרִים וַיִּנְיֻעוּ: יב אֶל־יְהִירָלוֹ מִשָּׁד חֲסֵד וְאֶל־יְהִי חוֹזֵן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שֵׁמָם: יד וַיִּזְכֹּר אֶנְן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נְגִדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרם: טז יַעַן אֲשֶׁר אֶל זָכָר עֲשׂוֹת חֲסֵד וַיִּרְדֵּף אִישׁ־עֲנִי וְאֲבִיוֹן וַנִּבְאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יז וַיֵּאָהֵב קָלְלָה וְתִבְוֹאָה וְלֹא־חָפִיץ בְּכִרְכָּה וְתִרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְכֹּשׁ קָלְלָה בְּמִדּוֹ וְתִכְאֵ כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצָמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ בְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְיוֹת תָּמִיד יַחְגֹּרָה: כ זֹאת פְּעֻלַּת שְׁטֵנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאֵתָה יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בְּיָטוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִי וְלִפְנֵי חֹלֶל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְלִי־כְנֻסוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעֲרָתִי כְּאִרְבָּה: כד בְּרַפִּי פָשְׁלוּ מִצּוֹם וּבִשְׁרֵי פִתִּשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי הֵייתִי חֲרִפָּה לָהֶם יִרְאוּנִי וַיִּנְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזֹרָנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֵּף זֹאת אֵתָה יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאֵתָה תִּכְרֹךְ קִמּוֹ וַיִּבְשּׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּבְשּׁוּ שׁוֹמְנֵי כֶּלֶמֶת וַיַּעֲמּוּ כְּמַעֲיֹל בְּשֵׁתָם: ל אֲוֹדָה יְהוָה מֵאֹד בְּפִי וּבַתְּוֹךְ רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֲבִיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ז ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה והגדת לבנד ביום ההוא י"א ניסן, ה'תשל"ה	ה
ד	שיחת שבת פרשת צו, שבת הגדול, י" ניסן, ה'תשמ"ב	י
ה	לקוטי שיחות פרשת צו (בלה"ק)	לא
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת צו	לו
ז	אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	מו
ח	לוח "היום יום" לשבוע פרשת צו	מט
ט	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	נא

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

י	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת צו	נד
יא	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת צו	עב
יב	– ספר המצוות לשבוע פרשת צו	עו
יג	נביאים וכתובים שופטים פרק יג, דברי הימים-ב פרק ח	עט
יד	מסכת בבא קמא עם ביאורים מדף צא עד דף צו	פד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טו	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קיד
טז	שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקן	קטז
יז	לקוטי תורה - ד"ה ששת ימים - אדמו"ר הזקן	קיו
יח	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיט
יט	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קכ
כ	תורת שמואל תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש	קכב
כא	קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב	קכב
כב	ספר המאמרים ה'תש"ד - אדמו"ר מוהרי"צ	קכד
כג	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קכו
כד	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קל
כה	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קלג
כו	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת צו ע"פ חומש "תורה תמימה"	קלה
כז	לוח זמנים לשבוע פרשת צו	קנ
כח	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנא

בס"ד. י"א ניסן, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה הוי' לי בצאתי ממצרים¹, שזהו ענין עיקרי
 בסיפור יציאת מצרים בלילי פסח שנקרא בשם הגדה (ונקרא בסימני הסדר בשם
 מגיד), על-שם והגדת לבנך (כמו שכתוב באבודרהם²). ועד שלכמה דעות³ הרי זה מעיקרי
 החילוקים שבין סיפור יציאת מצרים בלילי פסח לגבי זכירת יציאת מצרים בכל השנה
 כולה (שהרי חייבים להזכיר יציאת מצרים בכל יום, ביום ובלילה⁴), שסיפור יציאת מצרים
 בלילי פסח צריך להיות באופן של והגדת לבנך. אמנם, פסוק זה (שבו נאמר הלשון והגדת
 שעל שמו נקראת ההגדה) אינו מענה על שאלתו של הבן [שהרי על-זה נאמר בפסוק בפני
 עצמו⁵ והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, והמענה הוא בלשון ואמרת גו', ולא
 בלשון והגדת], ולכן פירשו חכמינו ז"ל⁶ (הובא גם בפירוש רש"י על התורה⁷) בבן שאינו
 יודע לשאול הכתוב מדבר, והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה (את פתח לו), והגדת לבנך
 גו' בעבור זה עשה הוי' לי בצאתי ממצרים. וצריך להבין מהו הטעם שעושים עיקר מהבן
 שאינו יודע לשאול, דהן אמת שסיפור יציאת מצרים צריך להיות גם להבן שאינו יודע
 לשאול, אבל עיקר הענין דסיפור יציאת מצרים היה צריך להיות לכאורה להבן החכם,
 שעל-זה נאמר⁸ כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה הוי'
 אלקינו אתכם, שבבן חכם הכתוב מדבר, שלא זו בלבד שיודע כללות הענין המדובר, אלא
 הוא יודע גם פרטי החילוקים דעדות חוקים ומשפטים⁹, ויודע גם ענינם ומעלתם של ישראל
 (אתכם), ושואל אודות הקשר והשייכות ביניהם כו' (מה העדות גו' אשר צוה גו' אתכם),
 ואף-על-פי-כן, נקרא סיפור יציאת מצרים (לא בלשון שקשור עם הפסוק כי ישאלך בנך
 גו', אלא) בלשון הגדה על-שם והגדת לבנך שנאמר בבן שאינו יודע לשאול דוקא. גם
 צריך להבין מה שכתוב ביום ההוא גו' בעבור זה, דלכאורה, כיון שהפסוק מדייק בעבור
 זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך¹⁰ (שזהו הפירוש
 בעבור זה, מורה באצבעו ואומר זה¹¹), היינו, שזהו יום קבוע ומיוחד דוקא, מהו אומרו
 ביום ההוא. וגם צריך להבין סיום הכתוב בצאתי ממצרים, דלכאורה בצאתי ממצרים צריך
 להיות התחלת הענין, שהרי כבר בהתחלת הסדר ישנה השאלה והתשובה הקשורה עם
 כללות הענין דיציאת מצרים, ובפסוק זה אין זה אלא טעם להענין דבעבור זה גו'.

(7) שם, ה.

(8) ואתחנן ו, כ.

(9) ראה גם רד"ה כי ישאלך ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 43

ואילך).

(10) הגדה של פסח פיסקא "יכול מר"ח", ממכילתא עה"פ.

(11) ראה תענית בסופה.

(1) בא יג, ח.

(2) במקומו (הובא בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים וכו')

ע' ה).

(3) ראה הגש"פ הנ"ל ע' טו. וש"נ.

(4) ברכות יב, ב (במשנה).

(5) בא שם, יד.

(6) מכילתא עה"פ בא שם.

1 (ב) וביאור כללות הענין, דהנה ידוע¹² שהחידוש שבגאולה ממצרים (שבזה משתווית
2 להגאולה מגלותנו זה האחרון) לגבי הגאולות משאר הגלויות הוא, שאף יהודי
3 לא נשאר במצרים. ובזה גופא עיקר החידוש הוא לא כל-כך בנוגע לבני ישראל עצמם
4 [דמאיזה טעם יצטרך יהודי להשאר במצרים בשעה שהגיע הזמן שצריכה להיות גאולה
5 ממצרים], אלא בנוגע להענינים השייכים לבני ישראל, שלא נשאר במצרים איזה ענין
6 השייך וקשור לישראל. וכדאיתא בגמרא¹³ על הפסוק¹⁴ וינצלו את מצרים שעשאוה כמצולה
7 שאין בה דגים וכמצודה שאין בה דגן, היינו, שהוציאו ממצרים את כל הענינים שהיו
8 קשורים ושייכים לבני ישראל. ועל-דרך תורת הבעל-שם-טוב¹⁵ והרב המגיד¹⁶ בפירוש
9 מאמר רבותינו ז"ל¹⁷ התורה חסה על ממונם של ישראל, שזהו בגלל ניצוצות הקדושה
10 השייכים לנשמתו של האדם שאליו שייך ממון זה. וזהו החידוש שבגאולת מצרים, דאף
11 שיש אפשרות שכל בני ישראל יצאו ממצרים ואף-על-פי-כן ישארו שם ניצוצות קדושה,
12 ואחר-כך יצטרכו בני ישראל לשוב למצרים (לא באופן של גלות, אלא על-כל-פנים) באופן
13 של חירות כדי לבררם [כמו בשאר הגלויות, גלות בבל מדי פרס ויון, שנשארו שם גם
14 ניצוצות קדושה השייכים ליהודים שנגאלו משם ובאו לארץ הקודש, וראיה לדבר,
15 שלאחר-יזה חזרו לשם, נחותי מהתם להכא ומהכא להתם¹⁸, בכדי להשלים את העבודה
16 דבירור הניצוצות, אף-על-פי שכבר יצאו מגלות זו ובאו לארץ הקודש], מכל-מקום, היתה
17 הגאולה ממצרים באופן שלא נשארו שם ניצוצות קדושה, שלכן נאמר¹⁹ לא תוסיפו לראותם
18 גו', בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב לארץ מצרים²⁰, כי הליכתו של יהודי לאיזה
19 מקום היא בשליחותו של הקב"ה לשם תכלית ומטרה, וכיון שבארץ מצרים נפעלו כבר
20 כל הענינים שיכולים בני ישראל לפעול בבירור הניצוצות, כנ"ל בפירוש וינצלו את מצרים,
21 לכן אסור לשוב לארץ מצרים אפילו באופן של חירות (כמבואר בכתבי האריז"ל²¹). וכן
22 יהיה גם בהגאולה מגלות האחרון, עליה נאמר²² כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות,
23 שכל הענינים הבלתי רצויים יתבטלו, כמו שכתוב²³ ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ,
24 וכל ניצוצות הקדושה ילוקטו על-ידי בני ישראל, עליהם נאמר²⁴ ואתם תלוקטו לאחד אחד
25 בני ישראל, איש איש עם כל ניצוצות הקדושה השייכים אליו, ועל-ידי-זה תהיה גאולה
26 שלימה בשלימות, כיון שלא ישאר ניצוץ קדושה שלא במקומו, אלא כולם יתבררו ויזדככו
27 ויהיו במעמד ומצב דקדושה.

(19) בשלח יד, יג.

(20) ירושלמי סוכה פ"ה ה"א.

(21) שער המצוות פ' ראה. ל"ת ר"פ תצא.

(22) מיכה ז, טו.

(23) זכרי' יג, ב.

(24) ישע' כז, יב.

(12) ראה לקו"ש חי"א בתחלתו. וש"נ.

(13) ברכות ט, ב.

(14) בא יב, לו.

(15) צוואת הריב"ש סק"ט. כש"ט סרי"ח.

(16) או"ת קא, ד.

(17) ר"ה כז, א.

(18) ראה סנהדרין ה, א.

- (ג) והנה כיון שאחד החידושים שביציאת מצרים הוא בהגאולה של כל אחד ואחד מבני ישראל, שאף אחד (גם מי שהוא בדרגא תחתונה ביותר) לא נשאר בגלות, הרי גם סיפור יציאת מצרים הוא באופן שמדגישים את השייכות דיציאת מצרים (לא רק להבן החכם, אלא גם) להבן שאינו יודע לשאול, שהוא הבן הרביעי לפי סדר ארבעת הבנים בהגדה [שהיא חלק בתורה שבעל-פה (על-פי המכילתא²⁵ והירושלמי²⁶)], והרי גם סדר בתורה תורה הוא²⁷], שהבן היותר נעלה הוא החכם, והבן שהוא למטה במדריגה שאין למטה הימנו הוא שאינו יודע לשאול [אף שסדר ד' הבנים בהתאם לסדר ד' העולמות הוא באופן אחר, כמבואר בכתבי האריז"ל²⁸], שגם עליו נאמר והגדת לבנך וגו', ועד שעל שם זה נקרא כללות סיפור יציאת מצרים בשם הגדה. ועוד זאת, שבהגדה לבן שאינו יודע לשאול, והגדת לבנך גו' בעבור זה וגו', מרומז גם המענה על שאלת הבן החכם (כדלקמן סעיף ו), היינו, שעל-ידי הגאולה של הבן שאינו יודע לשאול שאין למטה הימנו, נעשית הגאולה ממצרים גם אצל הבן החכם – שמתרצים את שאלתו (כי ישאלך בנך), שהרי מזה גופא שיש לו שאלה, מוכח שנמצאים במעמד ומצב של גלות, שאז יש צורך לבטל הענינים דקושיא ומחלוקת שבאים מסטרא ד"לעומת-זה", (כדאיתא בזוהר²⁹ ומבואר באגרת-הקודש³⁰).
- (ד) ויש להקדים תחילה ביאור שאלת הבן החכם מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה הוי' אלקינו אתכם, על-פי המבואר בדרושי רבותינו נשיאנו [ובפרט בהדרוש של כ"ק אדמו"ר ה"צמח-צדק" (בעל ההילולא די"ג ניסן) ב"אור-התורה"³¹ מיוסד על מאמר כ"ק אדמו"ר הזקן³²], שכיון שהבן החכם יודע גודל העילוי דבני ישראל, אתכם (או כהגירסא³³ אותנו), שלכל אחד יש נפש האלקית וכו', לכן שואל מה העדות והחוקים והמשפטים, מצוות גשמיות, שדווקא על ידם יהיה הענין דצוותא וחיבור עם הקב"ה, שזהו ענין אשר צוה ה' אלקינו, מצוה לשון צוותא³⁴. והיינו, ששאלת הבן החכם היא מהו הצורך בקיום התורה ומצוות בגשמיות דוקא, אף שישנו ענין התורה ומצוות ברוחניות. ועל-דרך טענת המלאכים³⁵ חמודה גנוזה שגנוזה לך כו' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, היינו, שהשאלה היא מהו הצורך בקיום התורה ומצוות כפי שהם אצל בשר ודם, בגשמיות דוקא, ולא ברוחניות, כפי שהם מצד מעלת הנשמה כפי שהיא בהעילוי שלה (במכל-שכן מזה שגם בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך³⁶, ועל-אחת-כמה וכמה כשעומדים בדרגא נעלית). ויש לומר, שהמענה לזה מרומז גם בפסוק והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור

(25) ס"פ בא.

(26) פסחים פ"י ה"ד.

(32) ד"ה בשעה שהקדימו שבלקו"ת במדבר יב, ג ואילך.

(27) ראה של"ה חלק תושבע"פ כלל לשונות בתחלתו (תב, ד"ה כי ישאלך במאמרי אדה"ז פרשיות ח"ב ע' תשע. תשעד.

(33) ירושלמי ומכילתא שם.

(ב).

(34) לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(28) פ"ח שכ"א (שער חג המצות) פ"ז.

(35) שבת פח, ב.

(29) ח"ג קכד, ב (ברע"מ).

(36) תניא ספכ"ד.

(30) סכ"ו.

(31) דרושים לפסח (ויקרא ח"ג) ע' תשנח ואילך. דברים ח"ו

1 זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים
2 לפניך, שההדגשה בזה היא על מצה גשמית ומרור גשמי דוקא, ועל-דרך-זה בשאר
3 המצוות, עדות חוקים ומשפטים, שצריכים להיות בגשמיות דוקא.

4 (ה) ויובן על-פי פירוש הכתוב שאומר נעים זמירות ישראל³⁷ בשם כל אחד ואחת מישראל,
5 ואלקים מלכי מקדם פועל ישועות בקרב הארץ³⁸. והענין בזה, שכאשר צריך
6 לפעול ישועות, ופעולת הישועות צריכה להיות (לא בשמים, לא למעלה מעשרה טפחים,
7 ולא בארץ סתם, אלא) בקרב הארץ, היינו, שגם בקרב הארץ יומשך (לא רק ענין של טוב
8 סתם, אלא) ענין של ישועה, הנה לזה צריך להמשיך מבחינת ואלקים מלכי מקדם, מקדם
9 דייקא, מקדם שנברא הפועל לפעול³⁹, ובדוגמת הלשון מראש מקדם נסוכה⁴⁰, שקאי בסדר
10 דמלמטה למעלה, היינו, לא רק מראש (נסוכה), אלא גם מקדם (נסוכה), וענינו בספירות
11 הוא הבחינה שלמעלה מגדר השתלשלות הספירות, שהרי ספירת חכמה נקראת בשם ראש
12 וראשית, וישנו ענין קודם לזה ולמעלה מכל סדר ההשתלשלות, שעל-זה נאמר⁴¹ מגיד
13 מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו, שהוא ענין מחשבתן של ישראל ומחשבתה של
14 תורה שקדמו לכל דבר⁴², הנה מבחינה זו דוקא נמשך להיות פועל ישועות בקרב הארץ.
15 ובלשון הידוע⁴³, שההמשכה למטה מטה ביותר (לפעול שם הישועה) צריכה לבוא ממקום
16 גבוה גבוה ביותר. וכמו ביציאת מצרים שהיתה לא על-ידי מלאך לא על-ידי שרף ולא
17 על-ידי שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, שנאמר כו' אני ולא מלאך כו' אני ולא שרף
18 כו' אני ולא שליח כו' אני ה' ולא אחר⁴⁴ (כמבואר בלקוטי-תורה⁴⁵ גודל הדרגה דאחר),
19 נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה (בכבודו ובעצמו) וגאלם⁴⁶, שכל זה הוא מפני
20 שהיו צריכים להוציאם ממקום שהוא בקרב הארץ⁴⁷.

21 (ו) וזהו והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, שבמעמד
22 ומצב דביום ההוא, שעל-זה נאמר⁴⁸ ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, היינו,
23 שההסתר עצמו הוא באופן של הסתר (הסתר אסתיר)⁴⁹, ועד שנקרא ההוא, שזהו הסתר
24 מאין כמוהו, הנה על-ידי עבודתו של יהודי באופן דבעבור זה, שמצה ומרור מונחים לפניך,
25 מצה ומרור גשמיים שמורה עליהם באצבעו הגשמית, פועל הוא בצאתי ממצרים, היינו,

(סה"מ פר"ת ע' קז). ובכ"מ.

(44) נוסח הגש"פ.

(45) צו יב, ג.

(46) הגש"פ פיסקא "ויוציאנו". נתבאר בד"ה ובראשי

חדשיכם דליל א' דר"ח אייר שנה זו (סה"מ תשל"ה ע' 370 ואילך).

(47) ראה לקו"ת שם. ובכ"מ.

(48) וילך לא, יח.

(49) כתור שם טוב (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) בהוספות סמ"ב.

וש"נ.

(37) שמואל"ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד, ד (בתחלתו).

(38) תהלים ער, יב. — הקאפיטל שהתחילו לומר ב"א ניסן

השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך).

(39) פ"י מהרז"ו לב"ר פט"ו, ג.

(40) פיוט "לכה דודי".

(41) ישע"י מו, יו"ד.

(42) ב"ר פ"א, ד. ראה גם ד"ה כימי צאתך דאחרון של פסח

שנה זו (סה"מ תשל"ה ע' 358).

(43) לקו"ת צו יג, ב. לקו"ת פ' ראה יט, ג. ד"ה אחרי בספר

המצוות להצ"צ בסופו פ"ב (דרמ"צ קפו, א). ד"ה הנ"ל פר"ת

שמבלי הבט על היותו במצרים, ערות הארץ⁵⁰, נעשית היציאה (בצאתי) משם באופן שבני ישראל יוצאים ביד רמה⁵¹. וכללות הענין בזה, שגדלה ביותר מעלת המצוות בגשמיות דוקא, כמבואר באגרת-הקודש הידועה⁵² שדוקא בדבר גשמי ישנו כח ה"עצמות" שבכחו ויכלתו להוות ולברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה, כיון שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו. ובזה מרומז גם המענה על שאלת הבן החכם – שדוקא במצוות גשמיות יש מעלת המצוות [נועד להשלימות דמצוות לעתיד לבוא שאז יהיה מעשה גדול⁵³] שעל ידם נעשה הצוותא וחיבור (אשר צוה) דאתכם (או אותנו) עם הוי' אלקינו, ולכן יש צורך גם בחילוקי הדרגות דעדות חוקים ומשפטים, כיון שפעולת המצוות היא בעולם הפירוד דוקא, בהמעמד ומצב דביום ההוא, ושם פועלים (על-ידי מצוות בגשמיות, בעבור זה) להיות בצאתי ממצרים. ומדייק בכתוב בעבור זה עשה הוי' לי, כדאיתא במדרש⁵⁴ כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם, דכיון שההמשכה היא ממקום גבוה ביותר, מקדם, קודם ולמעלה מסדר השתלשלות, בחינה שלמעלה ממקום וזמן, היה הוה ויהיה כאחד⁵⁵, הרי-זה באופן שלא שייך בו שינויים, אינו זו לעולם, ובאופן כזה היא היציאה ממצרים, שלכן לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ועל-דרך-זה בגאולה העתידה (דכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות), שאז נאמר לפניו שיר חדש, לשון זכר⁵⁶, גאולה שאין אחריה גלות ח"ו.

ועל-ידי כללות הענין דוהגדת לבנך, כנגד ארבעה בנים דברה תורה⁵⁷, שמקבצים את כל בני ישראל לעריכת הסדר על-פי תורה, שזהו שבכל אחד מד' הבנים מזכירים הלשון אחד, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול, כי בכל אחד מהם ישנו הענין דאחד⁵⁸, הוי' אחד ושמו אחד⁵⁹, אלא שצריכים לפעול שענין זה יהיה בגילוי אצלם – הרי זה נעשה הכנה לגאולה העתידה, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שאז יקויים היעוד⁶⁰ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, וכל אחד ואחד יהיה מראה באצבעו ואומר הנה אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו⁶¹, ומתוך שמחה וטוב לבב.

(57) הגדה של פסח פסקא "ברוך המקום", מירושלמי ומכילתא הנ"ל.

(58) סה"ש תש"ג ע' 74. וראה שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ (סה"ש תרח"ץ ס"ע 262).

(59) זכרי' יד, ט.

(60) ישעי' מ, ה.

(61) שם כה, ט. וראה שמו"ר ספכ"ג. פרש"י עה"פ בשלח

(50) מקץ מב, יב.

(51) בשלח יד, ח.

(52) ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(53) אוה"ת ר"פ ויגש. לקו"ש חכ"ה ע' 263. וש"נ.

(54) ויק"ר פ"ב, ב. שוחר טוב שמואל פי"ט. הובא ונתבאר

בלקו"ת במדבר ט, ג ואילך.

(55) ראה תניא שעהיה"א פ"ז.

(56) מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, שם, ב. תענית בסופה ובפרש"י שם.

בס"ד. שיחת ש"פ צו, שבת הגדול, י' ניסן ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

- 1 א. אודות "בעשור לחודש הזה" (עשירי בניסן) מפורש בתושב"כ (בא יב, ג) - "בעשור לחודש הזה ויקחו
- 2 להם איש שה לבית אבות וגו'".
- 3 ואע"פ שציווי זה הי' קודם יצי"מ, וקודם מ"ת - הרי זה נמשך "לדורותיכם", באופן ד"חוקת עולם".
- 4 ולא רק בנוגע לזמן שבית המקדש הי' קיים (שאז היו מקריבים קרבן פסח), אלא אפילו בנוגע לזמן הגלות
- 5 - שהרי ישנו סימן שלם בשו"ע (או"ח סת"ל) בנוגע ל"שבת הגדול" (מנהגים ודינים מיוחדים גם בזמן הגלות),
- 6 וכל זה - כתוצאה מהציווי ד"בעשור לחודש הזה":
- 7 "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים הי' מקחו מבעשור
- 8 לחודש, כמ"ש בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו', ואותו היום שבת הי' (כקביעות שנה
- 9 זו), שהרי בה' בשבת יצאו ממצרים . . וכיון שט"ו בניסן הי' בה' בשבת, א"כ עשרה בניסן הי' בשבת. וכשלקחו
- 10 ישראל פסחיהם באותו שבת, נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך, אמרו להם,
- 11 זבח פסח הוא לה' שיהרגו בכורי מצרים. הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את
- 12 ישראל ולא רצו, ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם. וז"ש למכה מצרים בבכוריהם. וקבעו נס זה
- 13 לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול".
- 14 ואע"פ שנס זה הי' "בעשור לחודש", לא קבעוהו בעשירי לחודש סתם, בין שחל בשבת בין שחל בחול,
- 15 כדרך שנקבעו המועדים, אלא קבעוהו בשבת שלפני הפסח - כפי שמבאר בשו"ע טעם הדבר.
- 16 אבל לאידך - מאחר שנס זה הי' "בעשור לחודש", מובן, שכאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש", כקביעות
- 17 שנה זו, מודגש כללות הענין בהדגשה יתירה, מאחר שכך הי' בפעם הראשונה.
- 18 ב. והנה, כללות הענין ד"נס גדול" שהי' "בעשור לחודש" - נמשך ונפעל מחדש בכל שנה ושנה.
- 19 וכידוע תורת האריז"ל עה"פ "והימים האלה נזכרים ונעשים" - שעל ידי זכרון הדברים ("נזכרים") כדבעי,
- 20 ע"פ "תורת אמת" ו"תורת חיים", "נעשים" ונפעלים מחדש כל הענינים שהיו בפעם הראשונה.
- 21 ויתירה מזו: מאחר שהקב"ה עושה כל מה שהוא מצווה לישראל לעשות, כמ"ש "מגיד דבריו ליעקב חוקיו
- 22 ומשפטיו לישראל", מובן, שכשם שבנ"י נצטוו להעלות בקודש ("מעלין בקודש"), כמו כן מוסיף ומעלה הקב"ה
- 23 בכללות הענין ד"נס גדול" מידי שנה בשנה - באופן נעלה יותר מכפי שהי' בפעם הראשונה, אע"פ שה"פתיחה"
- 24 בענין זה היתה בפעם הראשונה.
- 25 ג. הביאור בכללות הענין ד"נס גדול" שהי' ב"שבת הגדול":
- 26 "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול", ולכן קורין אותו "שבת הגדול",
- 27 בה"א הידיעה, זאת אומרת, שישנו עילוי מיוחד בנס זה, שאינו נס סתם, אלא "נס גדול".
- 28 דהנה, גם לפני שאירע הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם", היו כמה וכמה נסים. וכמ"ש "עשרה נסים נעשו
- 29 לאבותינו במצרים" - כל עשר המכות, שבכולם הי' הענין ד"והפלה ה' בין . . ישראל ובין . . מצרים". והנס
- 30 ד"למכה מצרים בבכוריהם" אינו נכלל בין "עשרה נסים" הנ"ל - כי זהו נס מיוחד, "נס גדול".
- 31 והביאור בזה:
- 32 ביטול ושבירת מצרים ע"י עשר המכות נעשתה ע"י הקב"ה ומשה ואהרן. אבל הביטול והשבירה בנס
- 33 ד"למכה מצרים בבכוריהם" נפעל ע"י בכורי מצרים עצמם, וכידוע ש"בכורי מצרים" מורה על התוקף והמובחר
- 34 שבדור העתיד דמצרים, ועל ידם נפעל הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם", שבכורי מצרים הכו את מצרים, ולכן,
- 35 הרי זה "נס גדול".
- 36 זאת אומרת: ה"נס גדול" מתבטא בזה שבכורי מצרים עצמם מנצלים את התוקף שלהם כדי לתבוע מפרעה
- 37 ומכל מצרים לקיים את ציווי הקב"ה ולשלוח את בני"י ממצרים, ועד שמעמידים את עצמם בסכנה על ענין זה
- 38 - "ועשו הבכורות עמהם מלחמה", בידעם שדרך המלחמה היא שנופלים חללים מב' הצדדים (לא רק ממצרים,
- 39 אלא גם מבכורי מצרים).

ד. ויש להוסיף בזה (אע"פ שלע"פ לא מצאתי זאת בספרים):

הפסוק "למכה מצרים בבכוריהם" נאמר בתהלים - בפרק (קל"ו) הנקרא "הלל הגדול" (בדוגמת "נס גדול"), ובפרק זה גופא - בפסוק העשירי, שבו מרומז הענין ד"בעשור לחודש", כי נס זה הי' "בעשור לחודש".

וענין זה מודגש גם בסידורו של אדמו"ר הזקן - סידור השוה לכל נפש. ובהקדים:

אע"פ שסידורו של אדמו"ר הזקן הוא ע"פ נוסח האריז"ל - לא הביא אדמו"ר הזקן בסידורו עניני כוונות האריז"ל, השייכים לאלו שעוסקים בחכמת הקבלה, חכמת האמת - כי הסידור הוא דבר השוה לכל נפש.

ורק במקומות ספורים מביא אדמו"ר הזקן עניני כוונות - מאחר שכוונות אלו שוים לכל נפש.

ולדוגמא: ב"הגדה של פסח" כותב אדמו"ר הזקן שבעת שפיכת היין באמירת עשר המכות צריכים לכוין ענין מסוים.

ועד"ז ב"הלל הגדול" שאומרים בתפלת כל שבת - מביא אדמו"ר הזקן שעשר הפסוקים הראשונים דמזמור זה הם כנגד יו"ד דשם הוי', חמשה הפסוקים שלאח"ז הם כנגד ה"א ראשונה דשם הוי', ששה פסוקים שלאח"ז הם כנגד ו"ו דשם הוי', וחמשה פסוקים האחרונים הם כנגד ה"א אחרונה דשם הוי'.

ולהעיר - שבענין זה לא כותב אדמו"ר הזקן שזהו ענין של כוונה כו' (כפי שכותב ב"הגדה" - "ויכוין כו'"), אלא רק מציין את האות יו"ד לאחרי עשר הפסוקים הראשונים (וכיו"ב בשאר האותיות דשם הוי') - מאחר שזהו דבר השוה לכל נפש עד כדי כך שלא מדגישים כלל שזהו ענין של כוונה.

ובזה מודגש ביותר שהפסוק "למכה מצרים בבכוריהם" הוא הפסוק העשירי שבמזמור זה - כי האות יו"ד דשם הוי' (שכנגד עשר פסוקים הראשונים) כתובה מול הפסוק "למכה מצרים בבכוריהם" (הפסוק העשירי).

(ואפילו אם נאמר שהד' אותיות דשם הוי' הוכנסו במזמור זה ע"י המדפיס וכיו"ב (ולא ע"י אדמו"ר הזקן בעצמו) - הרי כך נדפס בכל הסידורים בהשגחה פרטית. ובפרט שזהו ענין הקשור עם תפלתם של ישראל, ובפרט תפלת יום השבת (שכל ענינו הוא ענין התפלה), ועד"ז תפלת יו"ט - "מקרא קודש").

ה. ביאור השייכות ד"למכה מצרים בבכוריהם" עם כללות הענין דשם הוי':

כאשר משה ואהרן באו אל פרעה ואמרו אליו "כה אמר הוי' . . . שלח את עמי", אמר פרעה "לא ידעתי את הוי'", כי שייכותו היא רק לשם אלקים, כמ"ש "אלקים יענה את שלום פרעה".

ולעומת זאת - באים בכורי מצרים ודורשים מפרעה לקיים את ציווי הוי' "שלח את עמי", היינו, לא זו בלבד שלא יעכב את בני" לצאת ממצרים, אלא אדרבה, שפרעה עצמו ישלח אותם ויסייע להם לצאת ממצרים.

וכך הי' אמנם בפועל - כמ"ש "בשלח פרעה את העם", היינו, לא זו בלבד שפרעה לא התערב, ולא מנע מבני" לצאת ממצרים, אלא אדרבה: פרעה עצמו שלח את בני" ממצרים, וסייע להם לצאת ממצרים במהירות האפשרית, וכאשר היו "טפשים" שלא רצו לצאת ממצרים - הנה "ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו"!

וכל זה נפעל ע"י מכת בכורות - כי היות שפרעה עצמו הי' בכור, ופחד שימות גם הוא, לכן, הזדרז "למהר לשלחם מן הארץ". ובהקדמה לזה - הי' הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם", שבכורי מצרים עשו מלחמה עם פרעה, כדי להכריחו לשלח את בני" ממצרים (לקיים את ציווי הוי').

ו. והנה, כללות הענין ד"בשלח פרעה את העם" (שפרעה עצמו מסייע לבני" לצאת מהגלות) התחיל כבר קודם הגאולה:

כאשר "הגיע הקץ", בט"ו ניסן, "בעצם היום הזה" - "לא עיכבן המקום כהרף עין", ואז כבר יצאו ממצרים. ומזה מובן שהענין ד"בשלח פרעה את העם" (קודם שיצאו ממצרים) התחיל לפני"ז - "ויהי בחצי הלילה", כאשר היתה מכת בכורות, כמ"ש "ויקם פרעה לילה . . . ויקרא למשה ולאהרן לילה ("שהי' מחזור על פתחי העיר וצועק היכן משה כו'") ויאמר קומו צאו גו'".

ועד"ז מובן שקיום הציווי "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב", ובאופן ד"ונצלתם את מצרים" - הי' קודם הגאולה, היינו, שקודם הגאולה השאלו כבר המצרים לבני" כלי כסף וכלי זהב, ובפרט ע"פ הפירוש ששאלה זו היתה באופן של מתנה, היינו, שהמצרים נתנו לבני" כלי כסף וכלי זהב כדי שיצאו ממצרים (ראה פרש"י בא יב, לו).

- 1 ועד"ז מובן שהנס ד"למכה מצרים בבכוריהם" נפעל קודם הגאולה - היינו, גם כאשר בני" היו בגלות מצרים,
- 2 נפעל כבר הענין ד"למכה מצרים" ע"י "בכוריהם", שהם דרשו מפרעה לסייע לבני" לצאת ממצרים.
- 3 וזהו כללות הענין ד"נס גדול" - שהגוי עצמו יודע שתפקידו ושליחותו לפעול על גוי שני שיסייע לבני" לצאת מהגלות! וכאמור - ענין זה נפעל כאשר בני" נמצאים עדיין בזמן הגלות, קודם הגאולה.
- 4 ועד"ז מובן בנוגע לגלותנו זה, שהענינים האמורים נפעלים כבר קודם הגאולה העתידה - שהרי הגאולה העתידה תהי' "כימי צאתך מארץ מצרים".
- 5 ז. ההוראה מכללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" - בעבודת האדם (וכמדובר כמ"פ שכא"א צריך לדעת שהכוונה היא אליו):
- 6 "מצרים" מורה על עבודה באופן של מדידה והגבלה - מיצרים וגבולים. ולמטה מזה - "מצרים" מלשון "מצירים לישראל", היינו, התעסקות בענינים שמצד עצמם הם "מצירים לישראל".
- 7 והביאור בזה:
- 8 ישנם זמנים במשך היום שבהם עוסק יהודי בעניני העולם. זאת אומרת, תמורת זה שהי' יכול ללמוד תורה, לקיים מצוות, ולעסוק בעבודת התפלה - הרי הוא לוקח חלק מסויים משעות היום כדי לעסוק בעניני העולם, "מעשיך" ו"דרכיך".
- 9 והנה, אע"פ שהתעסקותו בעניני העולם היא ע"פ התורה, היינו, שהתורה מתירה לו להקדיש מזמנו עבור התעסקות בעניני העולם, כדי שיוכל לפרנס את אשתו ובני ביתו, ועד שישנו ציווי בתורה "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" - אעפ"כ, ההתעסקות עם עניני העולם היא בבחי' "מצירים לישראל", כי מקומו האמיתי של כא"א מישראל הוא - בד' אמות של תורה ותפלה, ואילו ההתעסקות בעניני העולם היא באופן שיוצא ממקומו האמיתי לחוץ - "זבולון בצאתך". וכמובן בפשטות שבעת עסקו בעניני העולם, אינו יכול להתמסר ללימוד התורה מתוך הבנה והשגה, באופן המתאים ליהודי ששייך ל"עם חכם ונבון".
- 10 זאת אומרת: אע"פ שיהודי נברא ע"י הקב"ה באופן של נשמה בגוף, עם ההגבלות דטבע הגוף, ולכן יש לו רשות לעסוק בעניני פרנסה ע"פ דרכי הטבע - אעפ"כ, אין הדבר גורם אצלו שמחה, אלא אדרבה: "מצירים לישראל" והוא עושה זאת מתוך הכרח בלבד, בלא לב ולב, ובאופן ד"יגיע כפיך" בלבד, בידעו שהצורך לעסוק בעניני העולם הוא אך ורק מפני שנמצאים עדיין בזמן הגלות, כי לעתיד לבוא יקויים היעוד "ועמדו זרים ורעו צאנכם".
- 11 ולכן, ההתעסקות בעניני העולם היא בבחינת "מצירים לישראל", כי היא נעשית תוך כדי "כאב-לב" מדוע לא זכינו עדיין לקיום היעוד, "ועמדו זרים ורעו צאנכם", שלכן צריכים עדיין בני" לעשות זאת בעצמם!
- 12 ח. ועל זה באה ההוראה ד"למכה מצרים בבכוריהם":
- 13 גם כאשר יהודי עוסק בעניני העולם, שהם בבחי' מצרים, "מצירים לישראל" - צריכה להיות עבודתו באופן ד"למכה מצרים בבכוריהם", היינו, שמנצל את עניני העולם לצורך עבודת ה' (כל מעשיך יהיו לשם שמים", ו"בכל דרכיך דעה").
- 14 וזהו כללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם": גם כאשר התעסקותו בעניני העולם ("מצרים") היא באופן של הצלחה רבה (בכורי מצרים) - אין זה פועל עליו שישקיע את עצמו בעסקיו במדה מרובה יותר, אלא אדרבה: הענין דבכורי מצרים גופא מנוצל להוספה בעבודת ה' - "למכה מצרים בבכוריהם".
- 15 ובפשטות: התעסקותו בעניני העולם היא באופן של הכרח, בלא לב ולב, באופן ד"יגיע כפיך" בלבד, ולכן, גם בעת עסקו בעניני העולם הרי הוא מהרהר בדברי תורה, נגלה תורה או פנימיות התורה, תורת החסידות, כל חד וחד לפום שיעורא דילי'.
- 16 וכידוע סיפור החסידים אודות ר' נחמי' מדובראוונא: ר' נחמי' הי' עוסק בעניני מסחר (טליתות וכו') וכאשר ערך פעם חשבון בעניני המסחר, והגיע לשורה התחתונה שבה צריך להופיע ה"סך-הכל" דחשבון זה - כתב "אין עוד מלבדו"!
- 17 והנה, מובן בפשטות שר' נחמי' לא עשה זאת כדי להראות את עצמו כו', ח"ו, אלא כן הרגיש וחש באמת - שה"סך-הכל" דכל החשבון בעניני המסחר שלו הוא - "אין עוד מלבדו"!

זאת אומרת: אע"פ שמדובר כאן אודות עשיית חשבון בעניני המסחר, רשימת מספרים, היינו, לא אותיות בלשון הקודש (המכוונים למספרים) אלא מספרים ממש, באופן המקובל אצל כל עם ועם, ומובן שעשיית החשבון צריכה להיות באופן מדויק כו', "משאו ומתנו באמונה", ובפשטות - עשיית החשבון היא כדי לדעת כמה צריך לשלם, או כמה צריכים לשלם לו, וכיו"ב, אעפ"כ, כתב בסך-הכל "אין עוד מלבדו", כי כללות הענין ד"אין עוד מלבדו" הי' חדור אצלו כל כך, עד שזה התבטא גם בעניני המסחר, שתוכנם והסך-הכל שלהם הוא - "אין עוד מלבדו".

וזהו כללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" בעבודת האדם - שמנצל את העסק בעניני העולם לצורך עבודת ה', ובאופן שכל העובדים בעסק שלו, ועאכו"כ בני ביתו, חשים ומרגישים שהסך-הכל דכללות העסק הוא - "אין עוד מלבדו"!

ט. עד"ז מובן בנוגע לכללות עניני הגוף - אכילה ושתי' וכיו"ב: אדמו"ר הזקן מבאר באגה"ת (פ"ג) שבדורותינו אלו אסור להרבות בתעניות, מאחר שזה פועל חלישות בבריאות הגוף, ובמילא אינו יכול לעסוק בתומ"צ כדבעי. ולכן, צריכים לאכול ולשתות כדי שהגוף יהי' בריא ושלם, ואז יוכל לעבוד את ה' באופן המתאים. ובנוגע לענין התענית - צריך לפדות זאת ע"י הצדקה, כמבואר שם בארוכה.

והנה, מאחר שיודע אודות דברי אדמו"ר הזקן הנ"ל - הרי הוא מציית ומתנהג כן בפועל (להזהר בכל הקשור לבריאות גופו), אבל לאידך, יודע הוא שכללות ההתעסקות עם עניני הגוף היא בבחי' "מצירים לשראל" (כי זהו רק מצד הגבלת הגוף כו'), ולכן, עבודתו היא באופן ד"למכה מצרים בבכוריהם", היינו, שמנצל את עניני מצרים (ובכורי מצרים) גופא לצורך עבודת ה'.

ועד"ז בנוגע לכללות הענין ד"מזוני" (ההתעסקות בפרנסה כו'), שזהו אמנם באופן ד"רויחי", וכמ"ש "ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך" (ע"ד הענין דבכורי מצרים) - אבל כל זה נעשה באופן ד"למכה מצרים בבכוריהם", שמנצל ענינים אלו לצורך עבודת ה'.

וענין זה נפעל ע"י בכורי מצרים ("למכה מצרים בבכוריהם") - היינו, שהנהגה זו (לנצל את ההתעסקות בעניני הגוף וכללות העולם לצורך עבודת ה') היא לא רק מצד נפש האלקית, "בני בכורי ישראל", אלא גם מצד השכל דנפש הבהמית - בכורי מצרים.

י. ע"פ האמור לעיל מובן שמדי שנה בשנה ישנה נתינת כח בנוגע לכללות העבודה ד"למכה מצרים בבכוריהם". ובפרט בקביעות שנה זו ש"בעשור לחודש" חל ביום השבת, כפי שהיתה הקביעות בפעם הראשונה. ועבודה זו נעשית מתוך תענוג - מאחר שכללות השבת הוא ענין התענוג.

והנה, מאחר שסדר העבודה הוא באופן דקשוט עצמך תחילה, ואח"כ קשוט אחרים, מובן, שכאשר עבודתו בעצמו נעשית באופן ד"למכה מצרים בבכוריהם", הרי עי"ז נפעל הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" בנוגע לכללות העולם.

זאת אומרת: גם כאשר בני" נמצאים בזמן הגלות, קודם שמגיע הקץ - נפעל כבר הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם", היינו, שאומות העולם יודעים שתפקידם ושליחותם לסייע לבני" בכל עניניהם.

וגם כאשר בני" נמצאים בימי הגלות האחרונים (דגלותנו זה), הרי הם נמצאים במעמד ומצב ד"לכל בני ישראל הי' אור במושבותם" - היינו, שלמרות היותם עדיין בזמן הגלות, "במושבותם" בארץ מצרים, כאשר "החושך יכסה ארץ", הרי "לכל בני ישראל הי' אור במושבותם".

ובקרוב ממש יוצאים כל בני" מהגלות, קודם ימי הפסח, ובדרך ממילא חוגגים את חג הפסח במעמד ומצב של גאולה - "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים", בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו".

* * *

יא. נתבאר לעיל שכללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" נפעל ב"שבת הגדול" מידי שנה בשנה, גם כאשר שבת הגדול אינו חל "בעשור לחודש" - מאחר ש"לא קבעוהו בעשירי לחודש סתם", בימי החודש, אלא "בשבת שלפני הפסח", בימי השבוע.

- 1 אבל אעפ"כ, מובן, שכאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש", מודגש כללות הענין ד"למכה מצרים
- 2 בבכוריהם" בתוקף יותר - כי בקביעות כזו מתבטאת השייכות לא רק בימי השבוע (שבת שלפני הפסח), אלא
- 3 גם בימי החודש ("בעשור לחודש"), באותו אופן כפי שהי' בפעם הראשונה.
- 4 וכידוע שהקביעות דימי השבוע שייכת לקביעות דימי החודש (אע"פ שלכאורה הם ענינים נפרדים) - כמדובר
- 5 כמ"פ אודות הראי' לדבר מיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת.
- 6 וזהו העילוי המיוחד שבקביעות שנה זו, ששבת הגדול חל "בעשור לחודש" - שאז נפעל כללות הענין
- 7 ד"למכה מצרים בבכוריהם" בהדגשה יתירה.
- 8 יב. והנה, העילוי שבקביעות שנה זו (שבת הגדול "בעשור לחודש") צריך להתבטא - לכל לראש - בענין
- 9 של מעשה בפועל, מאחר שבענין המעשה שוין כל בני".
- 10 דהנה, כשם שכללות הענין דיצי"מ הי' אצל כל בני" באופן שוה, "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו ובבנותינו", כמו
- 11 כן מובן שהענינים השייכים ליצי"מ (ובענינו - כללות הענין דשבת הגדול) הם גם באופן השייך לכל בני"י
- 12 בשוה, ולכן, לכל לראש צריך הדבר להתבטא בענין של מעשה בפועל, שבזה שוין כל בני".
- 13 וכמובן בפשטות שבנוגע לדיבור ומחשבה ישנם חילוקי דרגות, ובפרט כאשר מדובר אודות תינוק שנולד
- 14 זה עתה, שעדיין אינו שייך כלל לעניני דיבור ומחשבה. ולכן, כאשר מדובר אודות ענינים הקשורים ליצי"מ,
- 15 שבזה מודגש השייכות לכאו"א מישראל, "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו",
- 16 שבזה נכלל גם תינוק בן יומו - הרי לכל לראש נוגע הענין דמעשה בפועל, שזהו ענין השייך לכל בני".
- 17 יג. והביאור בזה:
- 18 כאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש" - ישנה הדגשה מיוחדת לא רק בנוגע לכללות הנס ד"למכה מצרים
- 19 בבכוריהם" (שזכרון הדבר נקבע ליום השבת), אלא גם בנוגע לפרטי הענינים שהיו "בעשור לחודש".
- 20 ולכל לראש - "משכו וקחו לכם" (שפעולה זו היתה "בעשור לחודש"):
- 21 מבואר במדרז"ל ש"משכו וקחו" מרמז על כללות העבודה דמשכו ידיכם מע"ז וקחו לכם עניני מצוה. זאת
- 22 אומרת: לכל לראש צריך להיות ביטול כל הרצונות השייכים לענינים דלעו"ז ("משכו"), ואח"כ באה כללות
- 23 העבודה בעניני קדושה ("קחו").
- 24 והנה, כללות הענין דמשכו ידיכם מע"ז קשור עם ענין האמונה (היפך ושליטת ענין הע"ז), ולכן הרי זה
- 25 שייך לכאו"א מבני"י בשוה, כי כל בני" הם "מאמינים בני מאמינים", היינו, גם כאשר מדובר אודות תינוק בן
- 26 יומו, הנה לא זו בלבד שהוא בן מאמין, אלא הוא "מאמין" גם מצד עצמו, למרות היותו תינוק בן יומו.
- 27 [ומאחר שאפילו בהיותו תינוק בן יומו הרי הוא "מאמין בן מאמין", מובן, באיזה אופן צריכים להתייחס
- 28 אליו כל העומדים מסביבו, ובאיזה אופן צריכים להעשות כל הענינים הקשורים אליו - בהיותו "מאמין בן
- 29 מאמין"].
- 30 ועפ"ז מובן שכאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש" - ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לכללות העבודה
- 31 ד"משכו וקחו", משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם עניני מצוות.
- 32 יד. והנה, מאחר שמדובר אודות "בעשור לחודש" שחל ביום השבת, מובן, שכללות העבודה ד"משכו וקחו"
- 33 (העבודה ד"בעשור לחודש") נעשית באופן של תענוג, כי שבת ענינו - תענוג.
- 34 ואע"פ שכללות ענין העבודה צריך להיות באופן של יגיעה דוקא, כמדרז"ל "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין"
- 35 - הרי דובר כמ"פ (ראה גם שיחת ש"פ תשא ס"ט) שזהו עד"מ מאדם הנושא משא כבד של אבנים טובות
- 36 ומרגליות, שאע"פ שבאופן חיצוני נראה הדבר למשא כבד הכרוך עם יגיעה רבה, אעפ"כ, נעשית עבודה זו
- 37 מתוך תענוג הכי גדול, כמובן בפשטות.
- 38 וענין זה הוא בטבע אצל כל בני האדם, אפילו אינם-יהודים, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות טבעם של בני"י,
- 39 "עם חכם ונבון".
- 40 טו. ישנו ענין נוסף הקשור עם עשירי בניסן - אע"פ שענין זה אינו מובא בשו"ע בנוגע לשבת הגדול (וענין
- 41 זה פועל הוספה ועילוי בכללות העבודה ד"למכה מצרים בבכוריהם", כדלקמן):

1 כאשר מתבוננים במאורעות שהיו בדורות הראשונים - "בינו שנות דור ודור" - מוצאים בתנ"ך מאורע שהי'
2 בעשירי בניסן: "והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון" (יהושע ד, יט).

3 והביאור בזה:

4 "ירדן" הוא הגבול שבין "מדבר העמים" ל"ארץ טובה ורחבה", וכדי שתהי' הכניסה לארץ טובה ורחבה,
5 צריך להיות הענין ד"עלו מן הירדן", כי ה"ירדן" עצמו אינו נכלל בארץ טובה ורחבה, אלא זהו הגבול שבין
6 "מדבר העמים" ל"ארץ טובה ורחבה".

7 זאת אומרת: אע"פ שמבואר בלקו"ת (מסעי צד, א) שכללות ענין ה"ירדן" הוא באופן שנוטל מזה ונותן
8 לזה כו' (למעלה מ"מדבר העמים") - הרי זה למטה מ"ארץ טובה ורחבה", ולכן, צריך להיות הענין ד"עלו מן
9 הירדן" כדי להכנס ל"ארץ טובה ורחבה".

10 והדיוק בזה הוא - "עלו מן הירדן": הכניסה ל"ארץ טובה ורחבה" (לאחרי שבאים מ"מדבר העמים" ועוברים
11 את ה"ירדן") היא באופן ד"עלו מן הירדן", באופן של עלי' דוקא, שזהו כללות העילוי דיתרון האור מן החושך
12 ויתרון החכמה מן הסכלות.

13 זאת אומרת: עצם העובדה שבאים ל"ארץ טובה ורחבה" לאחר שהיו ב"מדבר העמים" ועברו את ה"ירדן"
14 - הרי זה פועל עילוי מיוחד במעמד ומצב ד"ארץ טובה ורחבה" ("עלו מן (ועל ידי) הירדן"), כיתרון האור מן
15 החושך כו'.

16 טז. והביאור בזה - בעבודת האדם. ובהקדים:

17 במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר מובא קושיית הזהר על מ"ש "כימי צאתך מארץ מצרים", "כימי" לשון רבים,
18 "כיום מבעי לי", דהא בחד זמנא נפקו? והביאור בזה - שבכללות הענין דיצי"מ ישנם ריבוי דרגות, ולכן, גם
19 לאחר יצי"מ בדרגא אחת, הרי לגבי דרגא נעלית יותר נמצא הוא עדיין ב"מצרים", ואז נדרשת ממנו העבודה
20 דיצי"מ באופן נעלה יותר.

21 והרי כל ענין ישנו גם בהלכה - ועד"ז בעניננו:

22 החיוב דזכירת יצי"מ הוא בכל יום ויום. וכפי שמביא אדמו"ר הזקן בסידורו - השוה לכל נפש - ב"שש
23 זכירות": "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך".

24 זאת אומרת: אע"פ שאתמול יצא כבר ממצרים הרי זה רק בערך למעמדו ומצבו דאתמול. אבל כאשר הקב"ה
25 נותן לו עוד שעות וימים ושבועות וחדשים ושנים - נדרשת ממנו העבודה דיצי"מ באופן נעלה יותר, כי גם
26 לאחר שיצא ממצרים, נמצא הוא עדיין ב"מצרים" לגבי דרגא נעלית יותר.

27 ולכן, גם כאשר מדובר אודות יצי"מ בפעם הראשונה, בדורו של משה רבינו, "דור דעה", הנה לאחר הענין
28 דיצי"מ, ולאחרי כללות עבודת בני" במשך ארבעים שנה עדיין לא נמצאים ב"ארץ טובה ורחבה", וצריכים
29 לעלות מן הירדן.

30 וטעם הדבר - כי "ארץ טובה ורחבה" מורה על כללות העבודה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי,
31 שזהו אמיתית ענין ההרחבה [משא"כ כאשר מדובר אודות עבודה שבמדידה והגבלה, הרי מאחר שישנה הרחבה
32 נעלית יותר, אין זה אמיתית הענין ד"ארץ טובה ורחבה"], ולכן, גם לאחר שיצא ממצרים אינו נמצא עדיין
33 ב"ארץ טובה ורחבה", כי לגבי דרגא נעלית יותר, הרי עבודתו היא במדידה והגבלה.

34 וזוהי כללות ההוראה ד"עלו מן הירדן" - שגם לאחר העבודה דיצי"מ, כולל העבודה ד"למכה מצרים
35 בבכוריהם", אינו יכול לחשוב שעבודתו היא כבר בתכלית השלימות, למעלה ממדידה והגבלה - כי אע"פ שלגבי
36 דרגא שלמטה ממנה הרי זה למעלה ממדידה והגבלה, הנה לגבי דרגא שלמעלה ממנה הרי זה באופן של מדידה
37 והגבלה, ועדיין נדרשת ממנו העבודה ד"עלו מן הירדן".

38 יז. בנוגע לפועל:

39 כאשר יהודי עושה חשבון בנוגע לכללות עבודתו, ורואה שעבודתו היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה,
40 באופן ד"ופרצת" ("א ופרצת איד").

- 1 ויתירה מזו: כאשר שואל ומברר אצל חבריו אודות אופן עבודתו (בידעו שאינו יכול לסמוך על עצמו, כי
- 2 "אדם קרוב אצל עצמו") - נותן לו חבריו טפיחה על שכמו באמרו שעבודתו היא באופן ד"ופרצת" ("א ופרצת
- 3 איד"), למעלה ממדידה והגבלה,
- 4 עליו לדעת, שנדרשת ממנו עבודה נעלית יותר - "עלו מן הירדן", ואינו יכול להסתפק באופן עבודתו
- 5 הקודמת, כי אע"פ שבערך לדרגתו הקודמת היתה עבודה זו באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, הרי לגבי דרגא
- 6 נעלית יותר נחשבת עבודה זו לעבודה שבמדידה והגבלה, באופן של מיצרים וגבולים, ולכן, נדרשת ממנו
- 7 העבודה דיצי"מ - לצאת גם ממדידה והגבלה זו, ולהגיע לעבודה הקשורה עם "ארץ טובה ורחבה", למעלה
- 8 ממדידה והגבלה.
- 9 וזוהי ההוראה המיוחדת הנלמדת מקביעות שנה זו, ששבת הגדול חל "בעשור לחודש" שאז "עלו מן הירדן"
- 10 - שגם כאשר עבודתו היא באופן ד"למכה מצרים בכוריהם", למעלה ממדידה והגבלה, נדרשת ממנו עבודה
- 11 נעלית יותר - "עלו מן הירדן". ולאיך - מאחר שמעמדו ומצבו הקודם הי' בבחינת "מצרים", הנה כאשר יוצא
- 12 ממצרים, נפעל כללות הענין ד"עלו מן (ועל ידי) הירדן", כיתרון האור מן החושך כו'.
- 13 ומובן שכללות עבודה זו נעשית באופן של תענוג - כאמור לעיל שכללות השבת הוא ענין התענוג.
- 14 יח. והנה, מאחר שמיום השבת "מתברכין כולהו יומין", מובן, שההחלטות הטובות שמחליטים ביום השבת
- 15 דעשור לחודש (בנוגע לכללות העבודה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה) - נמשכים ופועלים על כל הימים
- 16 שלאח"ז.
- 17 ועד"ז מובן גם בנוגע לתיקון ושלמות העבר:
- 18 אע"פ שבשנה שעברה לא היתה הקביעות דשבת הגדול בעשור לחודש, ובמילא הי' "תירוק" שלא היו
- 19 יכולים ללמוד הוראה הנ"ל (ובפרט שהדבר אינו מפורש בשו"ע) - הרי מאחר שביום השבת נפעל גם עילוי
- 20 ושלמות בכל הענינים שהיו במשך השבוע, שכולם עולים ונכללים בדרגא נעלית יותר, באופן ד"ויכולו" [נוסף
- 21 על הענין ד"מיני מתברכין כולהו יומין"], מובן, שעיי"ז נפעל עילוי ושלמות בנוגע לכללות העבודה שלפנ"ז
- 22 (בשנה שעברה).
- 23 ומובן, שגם תיקון והשלמת עניני העבר נעשית באופן של תענוג - כשם שכללות העבודה דיום השבת נעשית
- 24 מתוך תענוג.
- 25 יט. והנה, כללות העבודה דשבת הגדול [כולל - הענינים המיוחדים הקשורים עם הקביעות דשבת הגדול
- 26 "בעשור לחודש"] פועלת עילוי בעבודה הכללית דחג הפסח.
- 27 ובפרט ע"פ המבואר בכ"מ שאחד הטעמים לקריאת שבת זו בשם "שבת הגדול" הרי זה לפי ששבת זו היא
- 28 לפני חג הפסח שנקרא גם הוא בשם "שבת", כמ"ש "וספרתם לכם ממחרת השבת", דקאי על יו"ט ראשון
- 29 דחגה"פ, זאת אומרת, שחג הפסח נקרא בשם שבת סתם, ושבת שלפני הפסח נקרא בשם "שבת הגדול" - וא"כ,
- 30 מובן בפשטות ש"שבת הגדול" פועל עילוי בשבת סתם (חגה"פ).
- 31 וזוהי המעלה המיוחדת שבקביעות שנה זו - שישנה נתינת כח נוספת בנוגע לכללות העבודה דיצי"מ
- 32 (העבודה דחגה"פ), בהתאם להוראה הנלמדת מהקביעות "בעשור לחודש", שאז "עלו מן הירדן", כנ"ל בארוכה.
- 33 ובפרט בעמדנו ביום השבת לאחר חצות, בזמן ד"רעוא דרעוין" - שזמן זה קשור במיוחד עם כללות העבודה
- 34 באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, כמרז"ל "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים" . כיעקב שכתוב
- 35 בו ופרצת גוי", והרי תכלית השלימות בתענוג דיום השבת הוא בזמן ד"רעוא דרעוין".
- 36 ומזה מובן גם בנוגע ליום השבת עצמו - שאפילו לאחר העבודה ד"למכה מצרים בכוריהם" [שאומרים
- 37 בתפלות שחרית דכל שבת, ובמיוחד - בשבת הגדול], הנה כאשר מגיע הזמן ד"רעוא דרעוין", נדרשת עבודה
- 38 באופן נעלה יותר - "נחלה בלי מצרים", למעלה ממדידה והגבלה לגמרי.
- 39 וע"י כללות העבודה באופן ד"ופרצת", למעלה ממדידה והגבלה - זוכים לקיום היעוד "יעלה הפורץ לפנינו",
- 40 בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.
- 41 "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" - בבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך".

* * *

כ. מאמר (כעין שיחה) ד"ה בעשור לחודש הזה.

* * *

כא. נהוג ללמוד בכל שבת פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, או לבאר ענין מוקשה בפשוטו של מקרא ושרש"י אינו מתעכב על ביאור הדבר. ובפרשתנו - ישנו ענין הדורש ביאור בפשוטו של מקרא: מדוע בכמה קרבנות המובאים בפרשתנו לא נאמר "ריח ניחוח לה"?

ואין לומר שמאחר שכבר נאמר לפנ"ז שבקרבנות ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה", שוב אין צורך שהכתוב יחזור ויפרש זאת בכל קרבן - כי בפרשתנו גופא ישנם כמה קרבנות שבהם נאמר "ריח ניחוח לה" (אע"פ שכבר נאמר לפנ"ז שבקרבנות ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה").

ולדוגמא: "וזאת תורת המנחה . . . ריח ניחוח אזכרתה לה" (פרשתנו ו, ז"ח). ואע"פ שכאן נאמר "ריח ניחוח אזכרתה לה" (ולא "ריח ניחוח לה") - הרי מפורש במנחת כהן "ריח ניחוח לה" (שם, יד).

[דרך אגב: הטעם שצריכים לפרש שגם במנחה ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה", אע"פ שכבר נאמר ענין זה בנוגע לעולת בהמה ועוף (בפ' ויקרא) - הרי זה משום שיש סברא לומר שבהקרבנות סולת (במנחה) אין ענין של "ריח" (כמו בקרבן בהמה ועוף), ולכן צריכים להדגיש מיוחדת שגם במנחה ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה"].

ואע"פ כ, ישנם בפרשתנו קרבנות שבהם לא נאמר "ריח ניחוח לה" - ורש"י אינו נעמד לבאר זאת!

כב. קושיא הנ"ל מתחזקת עוד יותר ע"פ הביאור שנתבאר בהתוועדות הקודמת (דש"פ ויקרא) - מדוע דוקא בקרבנות ישנו הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", אע"פ שבכל המצוות כולם ישנו הענין ד"אמרתי ונעשה רצוני":

בהתוועדות הנ"ל (שיחת ש"פ ויקרא סמ"ה) נתבאר שאע"פ שבכל המצוות ישנו הענין ד"אמרתי ונעשה רצוני", אין זה גורם "נחת רוח" מיוחדת - כי אין חידוש גדול בדבר. ובפשטות - כאשר יהודי מקיים את ציווי הקב"ה, הנה בהיותו שייך ל"עם חכם ונבון" אין בזה חידוש גדול, מאי קמ"ל?! - ולכן, אין הדבר גורם נחת רוח מיוחדת.

אבל כאשר מדובר אודות קרבנות שענינם הוא - כפרה, זאת אומרת, שמדובר אודות יהודי שהתנהג באופן בלתי רצוי, ואח"כ התחרט וחזר בתשובה, ומביא קרבן להקב"ה - הרי דבר זה פועל "נחת רוח" מיוחדת אצל הקב"ה.

ובפרט כאשר מדובר אודות חטא קל שאינו מחוייב להביא קרבן - עשה ולא הניתק לעשה, שעל ענינים אלו מכפר קרבן עולה, כפרש"י עה"פ "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא א, ד), "על מה הוא מרצה . . . על עשה ועל לאו שניתק לעשה", והמדובר אודות עולת נדבה (כפרש"י (שם, ב) "בקרבנות נדבה דיבר הענין"), זאת אומרת, שאע"פ שאינו מחוייב להביא קרבן כדי לכפר על ענינים אלו, הרי הוא מתנדב ומביא קרבן עולה, ובפרט כאשר מדובר אודות מנחת עני, שעל זה נאמר "ונפש כי תקריב" (שם ב, א), ובפרש"י: "מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו" - מובן, שכל זה פועל נחת רוח מיוחדת אצל הקב"ה.

ועפ"ז תמוה ביותר: מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה" בקרבן חטאת ואשם דפרשתנו - הרי כללות הענין ד"ריח ניחוח לה" קשור עם ענין הכפרה על ענינים בלתי רצויים, וא"כ, אם תשובה וכפרה על ענין קל (עשה ולא הניתק לעשה) פועלת "נחת רוח" מיוחדת, הרי עאכ"כ שתשובה וכפרה על ענינים חמורים (לאו שזדונו כרת) צריכה לפעול "נחת רוח" מיוחדת, כאשר הקב"ה רואה שלמרות שנכשל בענינים חמורים, התחרט ושב בתשובה, ומביא קרבן להקב"ה. וא"כ, מדוע בקרבן חטאת ואשם דפרשתנו לא נאמר "ריח ניחוח לה"?! -

וכפי שיתבאר לקמן.

כג. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי"צ ע' ריג) מביא מאמר הזהר "ר' אלעזר הוא אזיל . . . והווי עמי" ר' ייסא ור' חזקיה, פתח ר' חזקיה ואמר.. כל בר נש דאשתדל במלי דאורייתא כו', תו פתח ואמר . . .

- 1 מאן דלעי באורייתא לא אצטריך לא לקרבנין ולא לעלוון, דהא אורייתא עדיף מכלא וכו'".
- 2 ובהערות אאמו"ר (ע' רס ואילך) מבאר את שמות התנאים ע"פ קבלה, ומקשר זאת עם מעלת התורה (שבענין
- 3 זה דיבר ר"א) - ספירת התפארת וכו'.
- 4 וכמדובר כמ"פ שישנם ענינים שלא נתבארו ע"י אאמו"ר - בהסתמכו על המבואר במק"א. ועד"ז בנוגע
- 5 לעניננו - אינו מבאר ענין כללי המבואר במפרשי הזהר:
- 6 הרמ"ק (באוה"ח) הקשה על מאמר הזהר "לא אצטריך לא לקרבנין כו'" - הרי ישנו ציווי בתורה אודות
- 7 הקרבת הקרבנות, וא"כ, איך אפשר לומר שכאשר עוסק בתורה "לא אצטריך לא לקרבנין כו'" - "אין ספק שאם
- 8 חטא שמקריב קרבן"?!
- 9 ומבאר בזה: "אפשר דה"ק, לא אצטריך, שאינו חוטא מפני זכות התורה" היינו, שהתורה מגינה עליו שלא
- 10 יבוא לידי חטא, ובדרך ממילא "לא אצטריך לא לקרבנין כו'".
- 11 ומביא פירוש נוסף - "ואפשר לומר עם היות שמקריב, לא אצטריך, שתורתם מטהרתם".
- 12 ועפ"ז מבאר את הפסוק "ואין למו מכשול" - ע"פ ב' הפירושים: "ואין למו מכשול, עון, וכן נתיבותי'
- 13 שלום, בלא חטא, וזהו כפי' הראשון. ולאידיך פי' אין למו מכשול, שמתכפרים ממכשולם, וכן נתיבותי' שלום,
- 14 שנתכפרו ונטהרו".
- 15 והנה, הטעם שמביא פירוש נוסף, ואינו מסתפק בפירוש הראשון - הרי זה מפני הקושי שבפירוש הראשון:
- 16 איתא בגמרא (מנחות קי, א): "מאי דכתיב (פרשתנו ז, לז) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם, כל
- 17 העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. . כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל
- 18 העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם".
- 19 וכן מובא בשו"ע אדמו"ר הזקן - הן במהדורא קמא (או"ח ס"א סי"א): "אמרו חכמים כל העוסק בתורת
- 20 עולה כאילו הקריב עולה, וכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, לפיכך טוב לומר בכל יום פ' העולה
- 21 ומנחה וכו'", ועד"ז במהדורא בתרא (שם ס"ט): "טוב מאד לומר (בכל יום) פ' הקרבנות, שהן עולה וכו' וכמו
- 22 שאמרו חכמים ע"פ זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת וגו', כל העוסק בתורת עולה כו'".
- 23 וזהו הקושי שבפירוש הראשון "שאינו חוטא מפני זכות התורה" - הרי מפורש בגמרא "כל העוסק בתורת
- 24 חטאת כאילו הקריב חטאת", היינו, שהעסק בתורה פועל את פעולת הקרבן ("כאילו הקריב"), ולא שהעסק
- 25 בתורה פועל שלא יחטא ולא יהי' זקוק כלל לפעולת הקרבן?!
- 26 ובפרט ע"פ הדגשת אדמו"ר הזקן (מהדו"ק שם סי"ב) "אם יודע שנתחייב חטאת, יאמר תחלה פ' חטאת
- 27 כו'" - היינו, שמדובר אודות אדם שחטא ועוסק בפרשת חטאת תמורת הקרבת החטאת כפשוטה (ולא שהעסק
- 28 בתורה פועל שלא יחטא כלל).
- 29 ולכן מביא הרמ"ק פירוש נוסף - "עם היות שמקריב, לא אצטריך, שתורתם מטהרתם", היינו, שע"י העסק
- 30 בתורה נפעל כבר ענין הכפרה (בדוגמת הקרבת הקרבן), ומה שמקריב קרבן בפועל (נוסף על העסק בתורה) -
- 31 הרי זה ענין בפ"ע, ציווי בפ"ע וכו'.
- 32 אבל עדיין אינו מובן - מהו ההסבר בדבר שגם לאחר שפועל ענין הכפרה ע"י העסק בתורה, ישנו עדיין
- 33 כללות הענין דהקרבת קרבן בפועל. וכפי שיתבאר לקמן.
- 34 כד. כללות הענין דפרשת "צו" - מורה על ענין הזריזות, כפירוש רש"י (ריש פרשתנו) "אין צו אלא לשון
- 35 זירוז".
- 36 וענין זה קשור עם לקיחת השה דקרבן פסח "בעשור לחודש", היינו, שאינו ממתין עד ליום י"ד בניסן, שאז
- 37 חל החיוב דהקרבת הפסח, אלא הוא מזדרז לקחת את השה "בעשור לחודש", ד' ימים קודם דהקרבה, ובכל
- 38 יום מד' ימים אלו הרי הוא מבקר את השה להיות בטוח שאין בו מום - שכל זה מורה על הזריזות והזהירות
- 39 (הקשורה עם ענין הזריזות) בכל הקשור להקרבת קרבן פסח.
- 40 ובהמשך לזה - כאן המקום לעורר ולזרז עוד הפעם בנוגע להתעסקות ב"מבצע פסח", שזהו המבצע שהזמן
- 41 גרמא:

בעמדנו ימים ספורים לפני חג הפסח, צריכים להשתדל ביתר שאת וביתר עוז שכאז"א מבנ"י יוכל לערוך את ה"סדר" באופן המתאים, ועד שבבוא "ליל הסדר" לא יהי מציאות של "דכפין" ו"דצריך" (שצריכים להזמינו לשולחן ה"סדר"), כי לכאז"א מִיִּשְׂרָאֵל יהיו כל צרכי החג בהרחבה, ויוכל לערוך את ה"סדר" בביתו כמלך היושב על כסאו, ועקרת הבית - כמלכה היושבת על כסאה, מתוך הרחבה ושמחה וכו'.

כה. וכאן המקום לעורר גם אודות שאר ה"מבצעים":
לכל לראש - מבצע חינוך, "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה". וענין זה קשור במיוחד עם חגה"פ - כי בחגה"פ (יצ"מ) התחיל כללות הענין ד"כי נער ישראל ואהבהו".

ועד"ז שאר ה"מבצעים": אהבת ישראל, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמי, נרות שבת קודש ויו"ט (ובחגה"פ - בברכת "שהחיינו"), כשרות האכילה ושת' וטהרת המשפחה.

ומובן שכל ה"מבצעים" קשורים עם "מבצע פסח" - ע"ד המבואר בחינוך שכל המצוות כולם הם "זכר ליציאת מצרים". והדבר מפורש בעשרת הדברות: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - "כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי".

והנה, כשם שההתעסקות בעניני הפסח נעשית באופן של זריזות (כאמור לעיל בנוגע ללקיחת השה "בעשור לחודש"), כמו כן מובן שההתעסקות בכל המבצעים, ובכללות הענין דהפצת היהדות, צריכה להיות באופן של זריזות, וכמרזל "זריזין מקדימין למצוות".

ובפרט בעמדנו בזמן ד"רעוא דרעוין", הקשור עם "נחלה בלי מיצרים" - ישנה נתינת כח מיוחדת להחליט החלטות טובות - ולקיימן בפועל לעסוק בכל פעולות הנ"ל באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - "נחלה בלי מיצרים".

ויה"ר שע"י ההוספה והזריזות בכל הענינים דהפצת היהדות והמעיינות באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד "עלה הפורץ לפנינו", ובאופן של זריזות - "מיד הן נגאלין", "היום", ע"י כללות ההנהגה באופן ד"בקולו תשמעו", בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

כו. היות שהגיעו כמה אורחים בקשר למאורע הקשור עם "שנת השמונים" - הרי כאן המקום לבאר ענין בפרק תהלים שמסיימים לומר בשנת השמונים - פרק פ' שבתהלים, וכן ענין בפרק תהלים שמתחילים לומר בשנת השמונים ואחת - פרק פ"א שבתהלים.
וכידוע תקנת הבעש"ט לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו. וכידוע גם מאמר אדמו"ר הזקן בנוגע לביאור תקנה זו - כפי שנדפס עתה בקשר לימים אלו (ב"קובץ י"א ניסן - שנת השמונים").

ובנוגע לענינו - מאחר שנמצאים אנו בסיום שנת השמונים, ונכנסים לשנת השמונים ואחת, ובפרט בזמן ד"רעוא דרעוין", השייך כבר ליום ראשון (שנת השמונים ואחת) - מן הראוי לבאר ענין מסוים בנוגע לפרקים פ' ופ"א שבתהלים.

ובהקדמה:

ידוע מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בנוגע לאמירת פירושים בספר התניא, שאע"פ שבענין זה צריכה להיות זהירות כו', הרי כאשר מדובר אודות פירוש המוסף בעניני יראת שמים ועבודת ה', מותר וצריך לומר ולבאר פירוש זה, גם כאשר לא בטוחים שפירוש זה הוא אמת לאמיתו.

ועד"ז בנוגע לענינו: אע"פ שלא מצאתי בספרים את הביאור דלקמן, אעפ"כ, מאחר ששמיעת הביאור תביא להוספה בעבודת ה', ובמיוחד בנוגע לתקוות הגאולה (ובאופן שיפעלו הדברים בי ובהשומעים) - הרי זה דבר טוב ונכון וכו'.

כז. לכל לראש - נתעכב על ענין כללי שישנו בפרקים אלו - מספר הפסוקים דפרק פ', ומספר הפסוקים דפרק פ"א.

ובהקדים:

- 1 ידוע גודל הענין שבמספר אותיות התורה - דהנה, אע"פ שמבואר בשעהיוה"א (פ"ז) ש"החשבון מורה על
2 מיעוט האור והחיות . . עד שלא נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר כו" - הרי מצינו
3 בתורה כמה וכמה הלכות (בנגלה דתורה) שלמדים מענין המספר.
- 4 [ולדוגמא: "סתם נזירות שלוש יום, מנל, אמר קרא יהי, בגימטריא תלתין". ולהעיר - שכללות ענין
5 הנזירות קשור עם ענינו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שהרי "יוסף" נקרא "נזיר אחיו"].
- 6 ועאכ"כ בנוגע לדרך הלימוד דתורת הקבלה והחסידות - שישנם ריבוי ענינים של גימטריא וכו'.
- 7 וכמדובר לעיל (שיחת ש"פ ויק"פ סמ"ד) שהרס"ג הקדיש מזמנו כדי למנות את מספר האותיות שבתורה,
8 ולא רק בנוגע למספר הכללי דאותיות התורה, אלא גם בנוגע למספר דכל אות בפ"ע (מספר אותיות אל"ף
9 שבתורה, מספר אותיות ב"ת, וכיו"ב בשאר האותיות).
- 10 ומפורש בגמרא (קידושין ל, א): "לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה, שהיו
11 אומרים וא"ו דגחון חציין של אותיות של ס"ת, דרש דרש חציין של תיבות, והתגלח של פסוקים, יכרסמנה
12 חזיר מיער, עי"ן דיער חציין של תהלים וכו'".
- 13 ומה שהודגש (בהתוועדות הנ"ל) ענין זה בקשר לרס"ג, אע"פ שמצינו זאת כבר בגמרא - הרי זה משום
14 שאצל הרס"ג ישנו חידוש מיוחד בענין זה:
- 15 המבואר בגמרא אודות אלו שהיו סופרים כל האותיות שבתורה - מדובר אודות "סופרים", שאצלם ישנה
16 הדגשה מיוחדת בנוגע לכללות ענין האותיות שבתורה. ואפילו בנוגע ל"סופרים" - לא מצינו שכולם ספרו את
17 האותיות שבתורה. ולדוגמא: ר' מאיר הי' סופר, אבל אעפ"כ, לא מצינו בפירוש שר' מאיר ספר את האותיות
18 שבתורה.
- 19 ובנוגע לרס"ג - הנה אע"פ שהוא לא הי' סופר, אלא הי' ראש ישיבה, ופוסק בישראל וכו', אעפ"כ, הקדיש
20 מזמנו כדי לספור את האותיות שבתורה [וזאת - למרות שימי חייו היו פחות מאשר "ימי שנותינו בהם שבעים
21 שנה", כידוע שימי חייו היו חמישים או ששים שנה (כפי החילוקי דעות שבזה)] - וכפי שנדפסו בספריו כל
22 הענינים הקשורים עם מספר האותיות שבתורה.
- 23 ולכן, כאשר רוצים להדגיש את גודל ההפלאה שבענין המספר דאותיות התורה, מזכירים שהרס"ג הקדיש
24 מזמנו למנות את מספר האותיות שבתורה, למרות שלא הי' סופר, ועיקר עסקו הי' בלימוד התורה באופן של
25 הבנה והשגה כו'. ועד"ז מובן בנוגע לגודל הענין שבמספר הפסוקים (לא רק האותיות) שבפרקי תהלים, ובענינו
26 - מספר הפסוקים דפרק פ' ופ"א, כדלקמן.
- 27 כח. פסוקי פרק פ' שבתהלים מספרם - כ'. ופסוקי פרק פ"א שבתהלים מספרם - י"ז.
- 28 והביאור בזה:
- 29 מספר כ' מורה על בחי' "כה", "כדמותינו" (בניגוד לבחי' "זה"), שזהו כללות הענין דספירת המלכות.
- 30 ומספר כ' מורה גם על בחי' הכתר - "כתר עליון איהו כתר מלכות". וגם בחי' הכתר קשורה עם בחי' "כה"
31 - כידוע המאמר "כתר עליון, אע"ג דאיהו אור צח ומצוחצח, אוכם הוא קדם עילת העילות", ועז"נ "ישת חושך
32 סתרו".
- 33 ועפ"ז מובן שפרק פ' שבתהלים, שפסוקיו הם במספר כ' - מורה על כללות הענין דסדר ההשתלשלות,
34 הקשור עם ספירת המלכות, כמ"ש "מלכותך מלכות כל עולמים".
- 35 ומזה מובן, שכאשר מגיעים לשנת השמונים, "ואם בגבורות שמונים שנה" - נמשכת נתינת כה מיוחדת,
36 באופן של "גבורות", ובאופן ד"כיון דאיפליג איפליג", בנוגע לפעולות הקשורות עם כללות סדר ההשתלשלות.
- 37 ולאח"ז - מתחילה העבודה דשנת השמונים ואחת, פרק פ"א שבתהלים, שמספר פסוקיו - י"ז:
- 38 י"ז בגימטריא "טוב". וכידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בנוגע לאמירת פסוקי "אתה הראת"
39 קודם "הקפות", שאומרים י"ז פסוקים, בגימטריא "טוב", וזהו הקשר לענין התורה - "אין טוב אלא תורה".
40 ומה שאומרים י"ז פסוקים אלו ג"פ - הרי זה ע"ד המבואר בשו"ע אדמו"ר הזקן (או"ח רס"ג) שההוספה על
41 שיעור מכוון, אינה מבטלת את השיעור כו'.

- 1 והנה, בחי' "טוב" בספירות קאי על ספירת היסוד, שנקרא "טוב". וזהו הקשר עם שנת השמונים - כי "יסוד"
2 בגימטריא שמונים.
- 3 ועפ"ז מובן שהפרקים פ' ופ"א שבתהלים הם בדוגמת מלכות ויסוד. וע"פ האמור לעיל שפרק פ' שבתהלים
4 ("כתר עליון איהו כתר מלכות") מורה על כללות סדר ההשתלשלות, מובן, שפרק פ"א שבתהלים, ספירת היסוד,
5 שהוא המשפיע לספירת המלכות (פ'), מורה על בחי' שלמעלה מכללות סדר ההשתלשלות.
- 6 וזהו הביאור בסדר הפרקים פ' ופ"א - שלאחרי כללות העבודה דשנת השמונים הקשורה עם כללות סדר
7 ההשתלשלות, באופן של גבורות כו', באים לבחי' העבודה שהיא למעלה מכל סדר ההשתלשלות.
- 8 כט. נוסף על הביאור בנוגע לכללות הפרקים פ' ופ"א (כפי שזה מתבטא במספר הפסוקים הכללי) - צריכים
9 לבאר ענין מסויים השייך לפרטי הענינים דפרקים אלו. וע"ד המבואר בשער היחוד לאדמו"ר האמצעי, שאין
10 להסתפק בהתבוננות ועבודה כללית, אלא דרושה גם התבוננות ועבודה פרטית.
- 11 ומובן, שאם נתחיל לבאר כל תיבה ותיבה שבפרקים אלו, הרי זה ימשך עד לשנת הפ"ב! ולכן, מאחר
12 שרוצים לסיים את הביאור קודם הכניסה לשנת הפ"א, נסתפק בביאור תיבה אחת בכל פסוק דפרק פ', וענין
13 אחד בפרק פ"א, כדלקמן.
- 14 ל. בהתחלת פרק פ' דתהלים נאמר: "למנצח אל שושנים עדות לאסף מזמור".
15 והנה, תיבת "שושנים" פירושה - "כלי ניגון עשוי בצורת שושנה" (מצו"צ עה"פ) ומזמור זה נאמר בליווי
16 ה"כלי ניגון" "שושנים".
- 17 ונוסף לזה: "שושנים" קאי על בני' בהיותם במעמד ומצב של גלות - "כשושנה בין החוחים".
- 18 דהנה, מבואר בתניא (פל"ז) שכללות הענין דירידת הנשמה בגוף, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, הוא ענין
19 של גלות. וזהו דיוק הלשון "בירא עמיקתא", בדוגמת ענין הבור - היפך הקדושה. ועאכ"כ בזמן הגלות, היינו,
20 שנוסף על הגלות דירידת הנשמה בגוף, ישנו גם ענין הגלות כפשוטו - שאז מודגש יותר שבנ"י נמצאים במעמד
21 ומצב ד"שושנה בין החוחים".
- 22 ומ"ש "כשושנה בין החוחים", לשון רבים - הרי זה משום שישנם כמה אופנים בענין הגלות. וע"ד המבואר
23 בענין "ירוד ירדנו", ב' הירידות שבכללות ענין הגלות. כידוע שאע"פ שבפרטיות ישנם ד' גלויות, אעפ"כ,
24 בכללות יותר נחלקים הם לב' גלויות: גלות מצרים ושאר הגלויות, או באופן אחר כו'.
- 25 וכשם שבנוגע לירידת הגלות נאמר "ירוד ירדנו", ב' אופני ירידה, כמו כן נאמר בנוגע לענין הגאולה -
26 "ואנכי אעלך גם עלה", ב' אופנים כלליים של גאולה.
- 27 זאת אומרת: אי אפשר להסתפק בגאולה שהיתה לאחר גלות בבל, יון, מדי ופרס, אלא צריכים שתהי' גם
28 הגאולה מגלותנו זה, גלות אדום, באופן של גאולה שאין אחרי' גלות.
- 29 ולאידך - מובן שבכל אופן של גאולה ישנו עליו מיוחד. ולכן, גם לעתיד לבוא יזכירו את הגאולה דיצי"מ
30 - מצד המעלה המיוחדת שבגאולה זו.
- 31 לא. לאחר ההקדמה ד"למנצח אל שושנים גו'", ממשיך בכתוב - "רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף
32 יושב הכרובים הופיעה":
- 33 היות שבנ"י נמצאים בגלות, במעמד ומצב ד"שושנה בין החוחים" - כבשה אחת בין שבעים זאבים, לכן,
34 זקוקים הם ביותר ל"רועה ישראל", שהוא שומר על הכבשה האחת מפני שבעים הזאבים. והשמירה ד"רועה
35 ישראל" היא באופן ד"יושב הכרובים הופיעה" - באופן של גילוי וקביעות.
- 36 וממשיך בכתוב - "לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו":
- 37 ובהקדים: לכאורה אינו מובן, מדוע מדגיש בכתוב "אפרים ובנימין ומנשה" דוקא, הרי ישנם יהודים
38 ששייכים לשאר השבטים, ובפרט כאשר מדובר אודות כהנים ולוים, ועד"ז גרים שנתגיירו כהלכה?!
- 39 והביאור בזה: בפסוק זה מדובר אודות מעמד ומצב קשה יותר בזמן הגלות גופא, שאז זקוקים לישועה
40 מיוחדת. ולכן מדגיש בכתוב "אפרים ובנימין ומנשה", כמבואר בפרש"י שאצלם הי' זמן מסויים שהיו זקוקים
41 לישועה מיוחדת - "אפרים במלחמת ארם . . מנשה בימי יהואש . . בנימין בימי אחשורוש, שהיו מרדכי ואסתר
42 בסכנה, וכל הדור תלוי בהם". ועז"נ "עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו".

- 1 זאת אומרת: כאשר בני נמצאים בזמן הגלות במעמד ומצב רגיל, בשנים כתיקונן (לפי ערך זמן הגלות),
2 אזי מספיק הגילוי ד"רועה ישראל . . . הופיעה". אבל כאשר ישנו מעמד ומצב גרוע יותר, "צוק העתים" -
3 מבקשים בני "עוררה את גבורתך", היינו, המשכה והתגלות מיוחדת ד"גבורתך" (נוסף על כללות הענין
4 ד"גבורות"), כדי שיהי "לכה לישועתה לנו" - ישועה והצלה לבני.
- 5 ועד"ז מובן בנוגע לגלותנו זה - שבני מבקשים מהקב"ה שכשם ש"לפני אפרים ובנימין ומנשה" הי' הענין
6 ד"עוררה את גבורתך", כמו כן יהי' עתה "לכה לישועתה לנו", שהרי "לכה לישועתה לנו", קאי על כאו"א
7 מישראל שאומר תהלים גם בימינו אלו!
- 8 ומסיים - "אלקים השיבנו והאר פניך ונושעה":
- 9 בהמשכת אלקות ישנם כמה דרגות ואופנים כו', ולכן, מבקשים בני מהקב"ה - "האר פניך", עצמותו
10 ומהותו!
- 11 דהנה, כאשר הקב"ה אומר "הנה מלאכי ילך לפניך", אומרים בני: "אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה",
12 כי מעמד ומצבם של בני הוא באופן ד"ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה", ולכן אינם רוצים
13 לקבל ע"י מלאכים וכו', ופועלים ש"פני ילכו", "האר פניך", עצמותו ומהותו.
- 14 ומ"ש "אלקים השיבנו האר פניך ונושעה" - הכוונה בזה שמגלים את הפנימיות דשם "אלקים", בגימטריא
15 הטבע, העלם והסתיר כו' - שפנימיותו הוא "פניך". ומאחר שמדובר אודות גילוי הפנימיות דשם אלקים - הרי
16 זה באופן דיתרון האור כו'.
- 17 ובזה מסתיים סדר הא' שבענין הגלות והגאולה, וכפי שיתבאר לקמן הביאור בהמשך הפסוקים.
- 18 לב. הביאור בפרש"י:
- 19 כאשר הבן חמש למקרא רואה שישנם קרבנות שבהם לא נאמר "ריח ניחוח לה'", מבין שטעם הדבר הוא
20 - לפי שבקרבנות אלו אין "ריח ניחוח לה'". וכמובן בפשטות (ועד כדי כך שרש"י לא צריך לומר זאת בפירוש)
21 שע"פ פשש"מ ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה'" רק היכן שמפורש כן בכתוב, אבל בקרבנות אלו שלא נאמר בהם
22 "ריח ניחוח לה'" - הרי זה משום שעל ידם לא נפעל "ריח ניחוח לה'".
- 23 ועפ"ז יובן מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה'" בקרבנות חטאת ואשם שבפרשתנו - כי קרבנות אלו אינם
24 פועלים "ריח ניחוח לה'".
- 25 והביאור בזה:
- 26 הבן חמש למקרא מבין שכאשר מדובר אודות עבירה חמורה כו' (שזדונו כרת), הנה גם כאשר שב בתשובה
27 ומביא קרבן להקב"ה, לא יתכן שקרבן זה יפעל "ריח ניחוח לה'", נחת רוח מיוחדת אצל הקב"ה - כי הקרבן
28 בא בקשר עם ענין של כפרה על עבירה חמורה. זאת אומרת: אע"פ שהקרבן מכפר לו, אי אפשר לומר שזהו
29 ענין הקשור עם "נחת רוח לפני".
- 30 משא"כ כאשר מדובר אודות קרבן עולה שמכפר על דברים קלים, עשה ולא הניח לעשה - הנה מאחר
31 שע"פ דין אינו מחוייב להביא קרבן על ענינים אלו (בהיותם דברים קלים), ואעפ"כ מתנדב מרצונו להביא קרבן
32 לה', לכן, קרבן זה הוא באופן ד"ריח ניחוח לה'", כי זהו דבר הגורם "נחת רוח לפני".
- 33 דוגמא לדבר:
- 34 הבן חמש למקרא למד כבר בפרש"י בפ' תשא (לג, יא) אודות תפלתו של משה רבינו בארבעים יום
35 האמצעיים - "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעיים היו בכעס".
- 36 זאת אומרת: אע"פ שמדובר אודות ענין התפלה, ובפרט תפלתו של משה רבינו ובתפלה גופא - י"ג מדות
37 הרחמים שאינן חוזרות ריקם, הנה גם כאשר נפעל ענין הכפרה, "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו"
38 [ועד שסוכ"ס נפעל הענין דלוחות האחרונות, באופן ד"אחרונים ברצון"], הי' הדבר באופן של "כעס", מפני
39 גודל וחומר החטא כו'.
- 40 ועד"ז מובן בנוגע לענינו - שגם כאשר נפעל ענין הכפרה ע"י קרבן חטאת ואשם, אי אפשר לומר שזהו
41 ענין שפועל "ריח ניחוח לה'" ("נחת רוח לפני") מפני חומר הענין שעליו מכפר הקרבן.

- ובמכ"ש וק"ו: אם תפלתו של משה רבינו במשך ארבעים יום פעלה ענין של כפרה באופן של "כעס" בלבד
 2 [נורק לאח"ז ה' הענין ד"אחרונים ברצון"], הרי בודאי שלא יתכן לומר שכאשר כאו"א מישראל מקריב קרבן
 3 חטאת (על ענין חמור) יפעל הדבר "ריח ניחוח לה'", "נחת רוח לפני!"
- 4 לג. אבל עדיין צריך להבין - מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה'" בקרבן תודה*.
 5 דהנה, קרבן תודה אינו קשור עם כפרה על ענין בלתי רצוי ח"ו, אלא אדרבה: מדובר כאן אודות אדם
 6 שנעשה לו נס, כפרש"י (פרשתנו ז, יב) שקרבן תודה בא "על דבר הודאה על נס שנעשה לו" (ד' שחייבים
 7 להודות), היינו, שנמצא במעמד ומצב נעלה ביותר עד שזכה שהקב"ה יעשה לו נס.
- 8 וא"כ, כאשר מקריב קרבן תודה, ביחד עם ארבעים חלות, "ד' מיני לחם . . וכל מין ומין י' חלות" (פרש"י
 9 שם) - שלא מצינו זאת בשאר הקרבנות - מדוע קרבן נעלה כזה לא פועל "ריח ניחוח לה'"?!
- 10 וכפי שיתבאר לקמן.
- 11 לד. הביאור בנוגע להערות אאמו"ר:
 12 בכללות ענין הקרבנות ישנם ב' ענינים: (א) הפעולה בנוגע לעצמו, (ב) הפעולה בנוגע לעולם. ובהקדים:
 13 מבואר בתניא (פל"ז) מ"ש בע"ח (שער כ"ו) שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, וירידתה למטה היא
 14 רק כדי לתקן את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם. זאת אומרת: ע"י הירידה למטה נפעל אמנם עילוי גם בנוגע לנשמה
 15 (שמגיעה לדרגא נעלית יותר מכפי שהיתה קודם ירידתה), אבל לא בשביל זה ירדה הנשמה למטה, אלא כדי
 16 לתקן את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם.
- 17 ועפ"ז מובן שכאשר אדם מביא קרבן לכפר על ענין בלתי רצוי - הנה נוסף על ענין הכפרה בנוגע לנשמתו,
 18 צריך להיות ענין הכפרה גם ביחס לחלקו בעולם.
- 19 וזהו החילוק שבין פעולת הכפרה שע"י העסק בתורה ("כל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב חטאת")
 20 לפעולת הכפרה שע"י הקרבת הקרבן כפשוטו: ע"י העסק בתורה נפעל ענין הכפרה בנוגע לנשמתו, וע"י הקרבת
 21 הקרבן כפשוטו נפעל ענין הכפרה בנוגע לחלקו בעולם.
- 22 והביאור בזה:
- 23 איתא במדרש (יל"ש תהלים רמז תשב): "שאלו לתורה חוטא מה עונשו, א"ל יביא אשם ויתכפר לו, שאלו
 24 להקב"ה מה עונשו, א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו".
- 25 ולכאורה אינו מובן: הרי התורה היא "תורת ה'", חכמתו ורצונו של הקב"ה, וא"כ, איך יתכן שכאשר מדובר
 26 אודות אדם אחד, אומרת התורה שיביא קרבן, והקב"ה אומר שיעשה תשובה?!
- 27 והביאור בזה: הקב"ה מורה על בחי' שלמעלה ממציאות העולם, ולכן אומר הקב"ה "יעשה תשובה ויתכפר
 28 לו" - שזוהי הכפרה בנוגע לנשמה עצמה. אבל כאשר מדובר אודות הכפרה גם בנוגע לחלקו בעולם, הנה על
 29 זה אומרת התורה, ששייכת לעולם, "יביא אשם כו'", היינו, שכדי לפעול את ענין הכפרה בנוגע לחלקו בעולם,
 30 צריכים להקריב קרבן גשמי.
- 31 וכמבואר בכ"מ שבקרבן ישנם כל ד' הסוגים דדצח"מ: המלח שבקרבן הוא מסוג הדומם; עצי המערכה
 32 שעל המזבח הם מסוג הצומח, ועד שישנו "קרבן עצים" - כאשר מנדבים עצים למערכה; הבהמה עצמה
 33 שמקריבים לקרבן היא מסוג החי; והאדם שמביא את הקרבן הוא מסוג המדבר. וכן הנהנים שמקריבים את
 34 הקרבן בתור "שלוחי דידן" (משא"כ לפי הדעה שהנהנים הם "שלוחי דרחמנא") - הם מסוג המדבר.
- 35 ועפ"ז מובן שע"י הקרבת קרבן גשמי נפעל ענין הכפרה בנוגע לחלקו בעולם (נוסף על הכפרה בנוגע
 36 לנשמתו הנפעלת ע"י העסק בתורת הקרבן) - כי בקרבן כלולים כל ד' הסוגים דדצח"מ שמהם מורכב כללות
 37 העולם.

* ריח ניחוח לה' - הרי בהמשך "למטה" (לשון רש"י שם, יד) מדובר בהקרבה המזבחה (שם, לא).

(*) ואף שבהמשך הפסוקים כאן - "אם על תודה יקריבנו וגו'" (ז), (יב) - לא מוזכר אודות הקרבה למזבח, וא"כ, לא שייך לכאורה לומר

- 1 לה. האמור לעיל (שנוסף על הכפרה בנוגע לנשמתו, צריך להיות ענין הכפרה גם בנוגע לחלקו בעולם)
- 2 מתאים גם עם המבואר בכתבי האריז"ל אודות מאמר רבי על ר' אלעזר בן דורדיא "יש קונה עולמו בשעה
- 3 אחת" - שראב"ד קנה את עולמו של יוחנן כה"ג (ששימש פ' שנה בכהונה גדולה ולבסוף כו').
- 4 והביאור בזה:
- 5 עבודת התשובה דראב"ד (ש"געה בבכ"י עד שיצתה נשמתו) היא אמנם גדולה ביותר, אבל כל זה הוא רק
- 6 בנוגע להמשכת האור בנוגע לנשמתו. וא"כ, נשאלת השאלה: כיצד נפעל עי"ז "קונה עולמו" - כדי לבנות
- 7 "עולם" שלם, צריכים גם "כלים" (לא רק אורות) ולבושים וכו'?
- 8 וכדי לתרץ קושיא זו - מבואר בכתבי האריז"ל שראב"ד קיבל את "עולמו" של יוחנן כה"ג. דהנה, מאחר
- 9 שיוחנן שימש פ' שנה בכהונה גדולה, הרי מובן בפשטות גודל העילוי שהי' ב"עולם" שנבנה ע"י כללות
- 10 עבודתו. ו"עולם" זה קנה ראב"ד ע"י גודל העילוי בעבודת התשובה שלו.
- 11 וזהו מתאים עם האמור לעיל שאי אפשר להסתפק בעבודת התשובה בנוגע לנשמתו בלבד (ע"י העסק בתורת
- 12 חטאת כו'), כי צריכים לפעול את ענין הכפרה גם בנוגע לחלקו בעולם (ע"י הקרבת קרבן גשמי) - ע"ד שראב"ד
- 13 הי' צריך לקנות את "עולמו" (כלים ולבושים כו'), ולא הי' מספיק המשכת האורות בנוגע לנשמתו בלבד.
- 14 וזהו כללות הענין דבמקום שבעלי תשובה עומדים כו' - היינו, שעבודת התשובה היא באופן שפועל גם
- 15 בנוגע לענין המקום, מציאות העולם, ולא בנוגע לנשמתו בלבד.
- 16 לו. ההוראה מזה בנוגע לפועל:
- 17 כאשר אומרים ליהודי "אל תבט אל מראהו" של הזולת, כי אין אדם יודע מה נעשה בלבו של חברו, ויתכן
- 18 שעבודת התשובה שלו היא באופן נעלה ביותר כו' - יכול הוא לבוא ולטעון: בשלמא כאשר מדובר אודות ענין
- 19 של "אורות" - הרי לא כל אחד יודע ומבין בענין של "אורות"; אבל כאשר מדברים אודות ענין של "כלים"
- 20 - הרי זה צריך להיות באופן גלוי וניכר לכל (עד שיכולים למשש זאת כו'), כי כל ענין ה"כלים" הוא כדי לגלות
- 21 אל הזולת וכו', וכאשר עושה "חשבון צדק" בנפשו, רואה שאין לו "כלים"?
- 22 ידוע אמנם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שיהודי לא צריך לדבר על עצמו באופן בלתי רצוי כו', אבל אעפ"כ,
- 23 כאשר עושה "חשבון צדק" בנפשו, רואה שאין לו "כלים"!
- 24 הנה על זה אומרים לו - שיאמר קאפיטל תהלים, ועד"ז כאשר חברו יאמר קאפיטל תהלים עבדו, ועי"ז
- 25 יהיו לו "כלים" לקבל את ה"אורות".
- 26 וכאשר יאמר קאפיטל תהלים כדבעי, יתכן שיזכה לקבל "כלים" נעלים ביותר, בדוגמת ה"כלים" שקיבל
- 27 ראב"ד - עולמו של יוחנן כה"ג!
- 28 דהנה, מאחר שיוחנן כה"ג שימש שמונים שנה בכהונה גדולה, מובן, שכאשר נכנס לקודש הקדשים בפעם
- 29 האחרונה, היתה עבודתו באופן המתאים, דאל"כ, לא הי' יוצא משם כו'. וא"כ, מובן בפשטות גודל העילוי
- 30 ב"עולם" שנבנה ע"י עבודה נעלית כזו במשך שמונים שנה (אלא שאח"כ הי' ענין מבהיל ביותר כו').
- 31 ועל זה אומרים ליהודי שכאשר יאמר קאפיטל תהלים כדבעי - יתכן שיזכה לקבל "עולם" בדוגמת ה"עולם"
- 32 שקיבל ראב"ד, שזהו "עולם" שאפילו רבי נתקנא בו, ועד ש"בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת"!
- 33 דהנה, באוצרו של הקב"ה ישנם "כלים מכלים שונים" - כפי שנאמר בנוגע ל"אחשורוש", דקאי על הקב"ה
- 34 שאחרית וראשית שלו, ומובן שבאוצרו של הקב"ה ישנם "כלים מכלים שונים", עד לכלים דביהמ"ק כו'.
- 35 ועפ"ז מובן שגם כאשר בני" נמצאים בזמן הגלות, במעמד ומצב ד"הושחרו פניהם של ישראל כשולי קדירה"
- 36 [כפי שהי' בזמן אחשורוש, וע"ש זה נקרא "אחשורוש" (מגילה יא, א)] - הרי כאשר יהודי אומר קאפיטל
- 37 תהלים כדבעי, זוכה הוא לקבל "כלים" נעלים ביותר.
- 38 לז. והנה, כללות העבודה דראב"ד באופן דכלות הנפש היא עבודה מיוחדת כו', ואין זה סדר העבודה
- 39 דכאו"א מישראל. וע"ד המבואר בתניא (פמ"ג) בנוגע להקדמת אהבה ליראה - שזהו "דרך מקרה והוראת שעה
- 40 בהשגחה פרטית מאת ה' לצורך שעה, כמעשה דר"א בן דורדיא".
- 41 וסדר העבודה דכאו"א מישראל הוא באופן דנשמה בגוף דוקא, ומתוך בריאות הגוף, וכמ"ש הרמב"ם "היות
- 42 הגוף בריא ושלם מדרכי עבודת ה' הוא".

וע"י כללות עבודתם של בני"י בימי הגלות האחרונים, ובפרט ע"י עבודת התשובה - זוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כפס"ד הרמב"ם "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה . . ומיד הן נגאלין". וענין זה נפעל ע"י כאו"א מישראל - כפס"ד הרמב"ם שע"י "מצוה אחת", "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה" - גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

לח. בהמשך הכתובים דפרק פ' שבתהלים נאמר - "ה' אלקים צבאות עד מתי עשנת בתפלת עמך": מבואר במפרשים (מצו"ד ומצו"צ) ש"עשנת" מורה על ענין הכעס, כמו "עלה עשן באפו". והפירוש ד"עשנת בתפלת עמך" הוא - שבזמן הגלות "כעסת למאס תפלת עמך" (מצו"ד). וזוהי טענתם של בני"י - "עד מתי עשנת בתפלת עמך"!

והנה, נוסף על הפירוש ש"עשנת" מורה על ענין הכעס, ישנו גם הפירוש ד"עשן" כפשוטו (כדלקמן). וכמבואר בכ"מ בדרושי הצ"צ שכאשר ישנם כמה פירושים בתיבה אחת, בהכרח לומר שישנו קשר ושייכות ביניהם. והמקור לזה - ע"פ תורת הבעש"ט ש"שמו אשר יקראו לו בלה"ק" מורה על חיות ותוכן הענין, שמה מובן שב' פירושים דתיבה אחת שייכים זל"ז. זאת אומרת: אע"פ שיש ביניהם חילוקים בנוגע למראה וציור כו', בהכרח לומר שישנו תוכן כללי שוה בשניהם.

והביאור בזה:

"עשן" נעשה משריפת דבר מסויים, ולדוגמא: עשן המערכה משריפת הקרבן ע"ג עצי המערכה. והנה, אע"פ שבכל הקרבנות ה' ענין של "עשן" - הרי זה ה' באופן מועט בלבד, ולא ריבוי עשן. בנוגע לענין הקטורת ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לענין העשן - "מעלה עשן", משא"כ בנוגע לשאר הקרבנות שבהם ה' מעט עשן בלבד.

ולכן, מחמשה עשר באב ואילך לא היו כורתיים עצים למערכה, כי אז "תשש כחה של חמה", והעצים שכורתיים לאחר זמן זה אינם יבשים די צרכם, ומעלים הרבה עשן.

והביאור בזה - בעבודת האדם:

"עשן" נעשה משריפת וביטול הדבר הנשרף אל האש, היינו, מאחר שכל דבר כלול מד' יסודות אש רוח מים עפר, הנה ע"י השריפה מתפרדים ד' יסודות אלו, וחלקם כלה בעשן כו' (כמבואר באגה"ק (סט"ו)).

והנה, כאשר ישנה לחלוחית (מיסוד המים) יתירה בדבר הנשרף, היינו, שישנו חסרון בענין הביטול אל האש (כי אש ומים הם דברים הפכיים ומנגדים זל"ז) - נעשה ע"ז הרבה עשן.

וזוהו "עשנת בתפלת עמך":

ישנו אמנם כללות הענין דעבודת התפלה - ענין האש, כי ללא אש אין מציאות של עשן. אבל אעפ"כ, הרי זה באופן ד"עשנת בתפלת עמך" - ריבוי עשן, מפני התגברות החומר כו', כאמור לעיל שמהעדר הביטול נעשה ריבוי עשן. ומובן שגם ענין בלתי רצוי זה (ריבוי עשן) הוא מצד כללות ענין הגלות.

לט. וממשיך בכתוב - "האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי":

ידוע מארז"ל (שבת מא, א) "אכל ולא שתה אכילתו דם", ולכן, אין מספיק אכילה בלבד, אלא צריך להיות גם שתי' - כי השתי' מוליכה את המזון בכל אברי הגוף.

והנה, בזמן הגלות נמצאים בני"י במעמד ומצב ד"האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי", היינו, שהן האכילה והן השתי' קשורה עם ענין של "דמעה".

ומדגיש "ותשקמו בדמעות שלישי", המורה על ריבוי הדמעות, כי "שלישי" הוא "שם מדה גדולה" (מצו"צ), היינו, שריבוי תלאות הגלות הוא באופן ד"ותשקמו", בדוגמת השתי' שמוליכה את המזון בכל הגוף.

זאת אומרת: בני"י יודעים ומרגישים שהגלות אינו מקומם האמיתי, וכמ"ש "ובגוים ההם לא תרגיע", היינו, שכאשר יהודי נמצא בגלות לא יתכן שירגיש את עצמו במעמד ומצב של מנוחה, בידעו שהגלות אינו מקומו האמיתי!

- 1 וכידוע מ"ש המהר"ל שמזמן יצי"מ לא שייך אצל בני כללות ענין העבדות. ומה שאומרים ב"הגדה"
- 2 "השתא עבדין" - הרי זה רק באופן של דמיון, לפי ערך מעמדם ומצבם האמיתי.
- 3 ואע"פ שמבואר בכ"מ שבנ"י צריכים להיות בגלות כדי לברר את ניצוצות הקדושה - טוען יהודי שעבודת
- 4 הברורים יכולה להיות כפי שהי' אצל שלמה המלך, שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא הוי", שהוא הי'
- 5 במקומו ("על כסא הוי"), ומלכת שבא הביאה אליו את ניצוצות הקדושה שבמקומה כו', ולכן טוען כאו"א
- 6 מישראל שמקומו הוא - "על כסא הוי"!
- 7 ואע"פ שאסור לישב על כסא המלך - הרי ידוע מארז"ל "בכל מתקנא אדם חוץ מבנו ותלמידו", וכאו"א
- 8 מישראל הוא בנו של הקב"ה [וכפי שמבאר המגיד בהתחלת ספריו, המשל מאב המצמצם את עצמו לפי ערך
- 9 קטנות הבן כו'], וגם תלמידו של הקב"ה, כמ"ש "וכל בןך לימודי ה'", ובפרט כאשר יש לו אות בספר תורה.
- 10 ולכן, מקומו של כאו"א מישראל הוא - "על כסא הוי".
- 11 ולכן, כאשר יהודי נמצא בגלות, הרי הוא מצטער ובוכה "בדמעות שליש", וזהו, "האכלתם לחם דמעה
- 12 ותשקמו בדמעות שליש".
- 13 וכמובן שרק לעתיד לבוא יאמרו בני "אודך ה' כי אנפת בי גו'", משא"כ כאשר נמצאים בזמן הגלות, שאז
- 14 בוכים ומצטערים על זה ש"האכלתם לחם דמעה גו'".
- 15 מ. ובפסוק זה - ישנו גם ענין למעליותא. ובהקדים:
- 16 ידוע פירוש ר' לוי יצחק מברדיטשוב על הפסוק "עם כבוד עון" שאומרים בהפטרות "שבת חזון" - שבנ"י
- 17 נמצאים במעמד ומצב שעשיית "עון" היא אצלם דבר "כבוד" מאוד, היינו, ש"כבוד" להם לעשות "עון".
- 18 זאת אומרת: אפילו כאשר מדברים אודות הפטרה שאומרים באחד מג' השבתות שענינם הוא היפך הענין
- 19 ד"שבעה דנחמתא" - אעפ"כ, משתדלים לבאר את הפסוק הנ"ל באופן דלמעליותא. ועד"ז בנוגע לשאר הפסוקים
- 20 דהפטרה הנ"ל.
- 21 ועד"ז מובן בנוגע לענינו - שבפסוק הנ"ל ("האכלתם לחם דמעה גו'") ישנו גם ענין למעליותא:
- 22 אע"פ שבנ"י יודעים שהגלות אינו מקומם האמיתי, אעפ"כ, מקבלים הם את יסורי הגלות באהבה, ועכ"פ -
- 23 יסורי הגלות אינם מבלבלים אותם מקיום התורה ומצוותי', ויתירה מזו: בני"י מנצלים את כללות ענין הגלות
- 24 לעבודת ה', ועד שהגלות נעשה אצלם בדוגמת ענין ה"לחם" - "האכלתם לחם דמעה", בדוגמת הלחם שנעשה
- 25 דם ובשר כבשרו.
- 26 מא. וממשיך בכתוב - "תשימנו מדון לשכנינו ואויבנו ילעגו למו":
- 27 בזמן הגלות גופא ישנם נסיונות קשים יותר - כאשר "אויבנו ילעגו למו". וכידוע מאמר אדמו"ר הזקן עה"פ
- 28 "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה", שענוותנותו של משה רבינו היא במיוחד לגבי הדור
- 29 דעקבתא דמשיחא, מאחר שבדור זה ישנם נסיונות גדולים יותר, מצד ריבוי המלעיגים על עניני התומ"צ.
- 30 וכפי שרואים את גודל ההדגשה בציווי השו"ע "אל יבוש מפני המלעיגים" - שציווי זה נאמר בחלק הראשון
- 31 ובסימן הראשון ובסעיף הראשון של כל ה"שולחן ערוך", וכל זה - מפני שזהו נסיון קשה ביותר!
- 32 ועד"ז מובן בנוגע לדורנו זה:
- 33 יהודים עייפים כבר מרוב קושי הגלות, ולכן צועקים הם "דאלאי גלות", "ווי וואנט משיח נאו", וכיו"ב
- 34 באיזה שפה שתהי'. ולעומת זאת - ישנם כאלו ש"ילעגו למו"! לא איכפת להם להשאר בגלות רח"ל! ועד
- 35 שמנסים להלביש זאת בלבוש של "דעת תורה"!!
- 36 ולכן, צריכים לדעת שאין להתפעל מקשיים אלו, ובפרט כאשר ישנה נתינת כח מיוחדת הקשורה עם כללות
- 37 הענין ד"גבורות".
- 38 וכידוע שיחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע אודות עבודתם של "חיילי בית דוד" ("כל היוצא למלחמת בית
- 39 דוד") - כאשר נמצאים במעמד ומצב ד"אשר חרפו עקבות משיחך".
- 40 ומסיים (בחלק זה של הפרק) - "אלקים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה":

- היות שלאחרי כל קשיי הגלות הנ"ל העמידו בני"י "צבאות ה'", ועבדו את עבודתם באופן המתאים, ללא התפעלות מקשיי הגלות, לכן צריך להיות הענין ד"אלקים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה".
- מב. הביאור בפרש"י - מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה" בקרבן תודה: קרבן תודה ענינו - "הודאה על נס שנעשה לו", זאת אומרת, היות שהקב"ה עשה לו נס מיוחד, לכן הרי הוא מבטא את הודאתו להקב"ה ע"י הקרבת קרבן תודה.
- וכפי שכבר למד הבן חמש למקרא אודות אברהם אבינו - "ויבן שם מזבח" (לך יב, ז), ומפרש רש"י: "על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל".
- והבן חמש למקרא רואה זאת בחייו היום-יומיים - שכאשר נותנים לו מתנה מודה הוא לנותן המתנה, ויתירה מזו: אפילו כאשר מבטיחים לו מתנה, הרי הוא כבר מודה, אע"פ שעדיין לא קיבל את המתנה בפועל.
- ולכן, אין זה קרבן שפועל "ריח ניחוח לה'", "נחת רוח" מיוחדת - כי אין חידוש כלל בזה שהאדם מודה להקב"ה (ע"י הבאת קרבן) "על נס שנעשה לו".
- מג. והנה, האמור לעיל שייך רק כאשר מדובר אודות מעמד ומצב נעלה, "נס שנעשה לו" - אבל כאשר נמצאים בזמן הגלות, כאשר "החושך יכסה ארץ", ובפרט לאחר הקשיים ונסיונות הגלות האמורים לעיל - מובן, שכל עבודה ופעולה שנעשית ע"י בני", גורמת "נחת רוח" מיוחדת אצל הקב"ה!
- ולכן, בודאי שהקב"ה שומע את תפלתם של ישראל באמרם "עד מתי עשנת בתפלת עמך", היינו, שבני"י עייפים כבר מכל קשיי הגלות, וכמבואר בארוכה בפרק זה אודות קשיי הגלות - "האכלתם לחם דמעה גוי", "תשימנו מדון לשכנינו ואויבנו ילעגו לנו", ולכן, מבקשים הם מהקב"ה שיבטל כבר את הגלות!
- ומובן בפשטות שאע"פ שכל עניני הגלות הם מצד גזירת הקב"ה - הרי: לכל לראש - אין זה תירוץ עבור אלו שגורמים את הקשיים והנסיונות בפועל, "אויבנו ילעגו לנו" - ע"ד מ"ש הרמב"ם (הל' תשובה ספ"ו) בנוגע למשפט האומות, שיישפטו גם על הענין ד"ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", אע"פ שענין זה הי' ע"פ גזירת הקב"ה (ובזה חולק על דברי הראב"ד שס"ל שיישפטו רק על מה שהוסיפו יותר ממה שנגזר ע"י הקב"ה). וע"ד המבואר באגה"ק (סכ"ה) בענין "ה' אמר לו קלל", שאע"פ ש"על הניזק כבר נגזר מן השמים", אעפ"כ, "מתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו".
- והעיקר: למרות שהקב"ה גזר את גזירת הגלות, אין בני"י מצייתים לגזירה זו, אלא הם מהפכים את הגלות לגאולה, וכידוע שע"י הוספת אות אל"ף, אלופו של עולם, עושים מ"גולה" - "גאולה".
- זאת אומרת: לאחר כל ההסברים והביאורים שישנם בנוגע לכללות ענין הגלות, שהקב"ה רוצה לגלות ולהראות את הכחות הנעלים שנמצאים אצל כאו"א מישראל וכו' - טוענים בני"י: "עד מתי", "וויפל איז א שיעור" - הרי נמצאים כבר בגלות למעלה מ-1900 שנה!!
- ועל פי התורה - אסור להכות את בנו הגדול...!! וכל זה - אפילו בגיל י"ג שנה בלבד, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות כללות בני", שמאז יצי"מ ומ"ת נעשו ל"גוי גדול", ואעפ"כ נמשך ענין הגלות במשך זמן רב ביותר - למעלה מ-1900 שנה!!
- וכמרז"ל "כלו כל הקיצין" - ! והרי זה נאמר בזמן הגמרא, ועאכו"כ בימינו אלו! ומ"ש "ואין הדבר תלוי אלא בתשובה" - הרי בודאי שכאו"א מישראל שב בתשובה שלימה כו', וכידוע פס"ד הרגצ'ובי ש"אנחה" של יהודי היא עבודת התשובה!
- ויה"ר שתמורת טענותיהם של בני"י אודות קושי ואריכות הגלות - נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובאופן ד"מיד הן נגאלין", "נאו", למטה מעשרה טפחים, ובעולם העשי' הגשמי (מאחר שגם ענין הגלות הוא בעולם העשי' הגשמי) - במהרה בימינו ממש.

* * *

- מד. ידוע מ"ש האור החיים הקדוש [וכידוע גודל ההפלאה אודותיו, ושייכותו עם הבעש"ט כו' - ע"פ המבואר במכתביו של ר' גרשון מקיטוב] בפירושו להתחלת פרשת צו, "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה גוי" - ש"בדרך רמז תרמוז כל הפרשה על גלות האחרון שאנו בו לנחמנו מעצבון נפשנו וכו'".

- 1 ומבאר שם שמ"ש "היא העולה על מוקדה על המזבח" - קאי על יסורי בני" בגלות, "אשר עינונו בני עולה
2 ויסורנו ביסורי נקמה, ובפרט בני מערב הפנימי אין לך כוס מר שלא הטעימו תמיד". וכידוע שהאזה"ח הקדוש
3 חי באפריקה, ששם היו הרדיפות והיסורים של בני" מאזה"ע ביותר.
- 4 וכפי שממשיך שם - "ואם באת לראות, הוא יותר מגלות מצרים, כי גלות מצרים היו משעבדים אותם
5 ומאכילים אותם ומלבישים אותם, וצא ולמד ממה שאמרו רז"ל בפי' זכרנו את וגו' את הקישואים וגו', חנם
6 היו אוכלים הכל. והן גלות ישמעאלים [ששם חי האזה"ח הקדוש] - אשרי מי שלא ראם משעבדים וממררים
7 חיי ישראל, ולא די שלא יתנו שכר, אלא עוד שואלים ממנו מדוד והבא, ועוד אדם נגזל במה שיש לו והם
8 תובעים ממון מה שאין לו כו'".
- 9 ועל זה נאמר בכתוב שכללות ענין הגלות, "היא העולה על מוקדה על המזבח", יהי' רק "כל הלילה", "שהיא
10 זמן הגלות הנמשל ללילה . . עד הבוקר" - בוקר הגאולה.
- 11 וממשיך שם: "והזמן הוא אחר עבור ת"ק לאלף הששי, לפי מה שקדם לנו מדבריהם ז"ל כי יומו של הקב"ה
12 אלף שנה, ומהשכל יהיו ת"ק ראשונה מדת לילה, ות"ק שני מדת יום. והודיע ה' כי עד הבוקר, כשיגמור ת"ק
13 שנה בגלות, עד הבוקר שיהי' העלי'".
- 14 וממשיך שם: "ובוקר זה אין אני יודע אם בוקר של אלף הה' או בוקר של אלף הג' . . גילה ה' סודו ביד
15 עבדיו הנביאים כי הוא לבוקר ב', והוא אומרו הי' זרועם לבקרים, לב' בקרים, לבוקר ב' אם לא לבוקר א'. לזה
16 אמר עד הבוקר הידוע, שהוא ב', ולא בוקר הבא ראשון בגלות".
- 17 והנה, היות ש"הזמן הוא אחר עבור ת"ק לאלף הששי" [שזה הי' כבר בזמנו של האזה"ח הקדוש] - הרי
18 מובן בפשטות שלאחרי שעברו עוד כמה וכמה שנים מהתחלת הבוקר דאלף הששי, בודאי שהגיע כבר הזמן
19 שתבוא הגאולה!
- 20 וממשיך בכתוב - "ולבש הכהן מדו בד", "ע"ד אומרם ז"ל כי כל נפש שהרגו האומות מישראל על קידוש
21 שמו ית', הקב"ה רושם מדמו צורת הנהרג ההוא במלבוש, ואותו ילבוש יום נקם בלבו כו'".
- 22 ובפרט שאזה"ע הוסיפו והרעו עוד יותר בקושי הגלות דבני", וכפי שמביא באזה"ח את מחלוקת הרמב"ם
23 והראב"ד בנוגע למשפט האומות (כנ"ל סמ"ג), ומסיק ש"מהתוס' יקח ראי' אל העיקר, שאם כוונת המענים
24 לקיים מצות ה', הי' להם שלא להוסיף, וממה שהוסיפו גילו דעתם כי לא למצוה יכונו. והוא אומרו על המזבח,
25 פי' ביתר על השיעור שהוא לכפרה שקצב ה' להם וכו'".
- 26 ומסיים בכתוב - "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים", "להיות שבגדים הראשונים הם לעשות משפט
27 בעושי רעתינו, ועכשיו בא להטיב להוציאנו מהגלות ולהטיב אותנו, לזה ילבש בגדי בחי' ההטבה, כי לא יעכב
28 קיבוץ גליות, אלא תיכף ומיד יקבץ נפוצותינו כו'".
- 29 מה. והנה, הגאולה העתידה תהי' "כימי צאתך מארץ מצרים" - וזהו הקשר לחלק השלישי שבפסוקי פרק
30 פ' שבתהלים, ששם מדובר אודות כללות ענין הגאולה:
- 31 "גפן ממצרים תסיע": "מצרים" קאי על כללות ענין הגלות, כמרז"ל "כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים כו'",
32 ו"גפן ממצרים תסיע" - קאי על היציאה מגלות מצרים, ובפרט היציאה מגלות זה האחרון, שעז"נ "כימי צאתך
33 מארץ מצרים אראנו נפלאות".
- 34 ובאופן ד"תגרש גוים ותטעה", "פנית לפני' ותשרש שרשי" - היינו, שהקב"ה בעצמו מתעסק בענין ד"תגרש
35 גוים", ו"פנית לפני'", כדי שיוכל להיות הענין ד"תטעה", ובאופן ד"תשרש שרשי" - באופן קבוע ונצחי.
- 36 "ותמלא ארץ" - קאי על ההמשכה דאור הממכ"ע. ולא זו בלבד - אלא "כסו הרים צלה", מלשון צל ומקיף
37 - המשכת אור הסוכ"ע.
- 38 "וענפי' ארזי א"ל": כל עניני הגאולה יהיו לא רק בנוגע לגדולים וגדולות, אלא גם בנוגע לקטנים וקטנות
39 - "ענפי'", שגם הם יהיו בבחי' "ארזי א"ל". ואדרבה: "הם הכירוהו תחלה".
- 40 "תשלח קצירי' עד ים ואל נהר יונקותי": כללות הפעולה והעבודה דבני" היא לא בנוגע לעצמם בלבד,
41 אלא גם בנוגע לכללות העולם, ועד שבני" פועלים בירור ועלי' בענינים דלעז"ז - בחי' "ים" ו"נהר", ע"ד
42 המבואר בתו"א (ר"פ נח) בענין "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", ש"מים רבים" קאי על הענינים

1 דלעו"ז המבלבלים ומונעים ומעכבים לעבודת ה'. וזהו "תשלח קצירי" עד ים ואל נהר יונקותי" - היינו,
2 שפועלים אפילו בענינים דלעו"ז - "ים" ו"נהר".

3 "למה פרצת גדריי": "פרצת גדריי" קאי על כללות העבודה דהפצת היהדות והפצת המעיינות, ובמיוחד ע"י
4 המבצעים הידועים - באופן ד"ופרצת", למעלה ממדידה והגבלה.

5 וכאשר שואלים "למה פרצת גדריי", מדוע תובעים עבודה הנ"ל באופן שלמעלה ממדידה והגבלה? - הרי
6 התשובה לדבר היא, לפי שהירידה בענינים דלעו"ז היא באופן נמוך ביותר, לכן זקוקים לעבודה שלמעלה
7 ממדידה והגבלה - "פרצת גדריי".

8 וזהו מה שממשיך בכתוב - "כרסמנה חזיר מיער": מבואר בכ"מ שהבירור דקליפת "חזיר" הוא קשה ביותר,
9 לפי שדרכו של ה"חזיר" שפושט את טלפיו ומראה שיש לו סימן טהרה ("מפרס פרסה"), ומאחר שיכולים
10 לטעות בדבר מצד הסימן טהרה [ובפרט ע"פ הידוע שסימני טהרה אינם רק בירור והוכחה על ענין הטהרה,
11 אלא סימנים אלו פועלים את ענין הטהרה], לכן, בירור קליפה זו קשה ביותר. וע"ד המדובר כמ"פ בפירוש
12 מארז"ל "היום אומר לו עשה כך כו'", היינו, שהיצה"ר עצמו אומר לו לעשות דבר טוב כו', בדוגמת ה"דבר
13 אחר" שפושט את טלפיו כו'.

14 מו. וממשיך בכתוב - "אלקים צבאות שוב נא הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת":
15 היות שבנ"י עבדו את עבודתם מבלי הבט על גודל הקשיים והנסיונות שבזמן הגלות, לכן, מבקשים בנ"י
16 מהקב"ה "שוב נא גו' ופקוד גפן זאת", אע"פ שכבר ה' הענין ד"גפן ממצרים תסיע" - בעת יצי"מ.

17 "וכנה אשר נטעה ימינך גו'": "כנה" מלשון מכוון ודירה, היינו, שהקב"ה יביא את בנ"י לדירה האמיתית
18 שלהם - בארץ הקודש.

19 "שרופה באש כסוחה" - קאי על המעמד ומצב דבית המקדש בזמן הגלות (לאחרי חורבן ביהמ"ק). וזוהי
20 טענתם של בנ"י - "עשה למענך אם לא למעננו", היינו, שהקב"ה צריך להביא את הגאולה בראותו שביהמ"ק
21 נמצא במעמד ומצב ד"שרופה באש כסוחה"!

22 ובפרט שלאחרי כל מה שעברו בנ"י בזמן הגלות הרי בודאי שגם מצד זכויותיהם ראויים הם לכללות ענין
23 הגאולה!

24 וזהו מה שממשיך בכתוב - "תהי ירך על איש ימינך על בן אדם אמצת לך", היינו, שהקב"ה צריך כבר
25 לגאול את בנ"י מהגלות היות שהם נמצאים במעמד ומצב ד"איש ימינך". ואפילו אם ישנו מישהו שאינו במעמד
26 ומצב זה - הרי הוא נכלל עכ"פ בסוג ד"בן אדם", בנו של "אדם", מלשון אדמה לעליון.

27 והראי' על גודל העילוי דבנ"י היא - "ולא נסוג ממך": יהודי אינו יכול להיות נפרד מהקב"ה. וכידוע תורת
28 אדמו"ר הזקן עה"פ "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ש"יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות",
29 וכל זה - מבלי הבט על מעמדו ומצבו כו', גם כאשר מדובר אודות קל שבקלים! וענין זה מתבטא גם בנוגע
30 להנהגה בפועל ממש - "תחיינו ובשמך נקרא".

31 ומסיים בכתוב - "הוי' אלקים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה": לא זו בלבד שהענין ד"נושעה" נפעל
32 מצד שם "צבאות", הקשור עם מדת הנצח, ירכין דקדושה, ולא זו בלבד שענין זה נפעל מצד שם "אלקים",
33 מדת הגבורה, אלא כללות הענין ד"נושעה" נפעל מצד שם "הוי'". ולאידך - הרי הגילוי דשם הוי' נמשך גם
34 למטה, ע"י השמות "אלקים" ו"צבאות".

35 וכללות הענין ד"האר פניך ונושעה" נאמר בפרק זה ג' פעמים - באופן ד"חוט המשולש", הקשור עם בית
36 המקדש השלישי, וכללות "אוריאל תליתא" ו"עם תליתא".

37 ובקרב ממש זוכים לקיום היעוד "יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים", "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו",
38 "מנער ועד זקן טף ונשים", ובאופן ד"ביום אחד", וכפס"ד הרמב"ם "מיד הן נגאלין", ובפרט שהגאולה נמשכת
39 ובאה ע"י שם "הוי'", ה' הוה ויהי' כאחד, למעלה מהזמן.

40 ובאופן ד"כעב תעופינה גו'", "וארו עם ענני שמיא" - בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש.

- 1 מז. נוסף על המבצעים האמורים לעיל - ישנו גם המבצע דרישום כאו"א מישראל באחד מספרי התורה
- 2 הכלליים, כמדובר כמ"פ אודות מ"ש בדניאל (יב, א) "ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר".
- 3 וכמדובר כמ"פ שעי"ז נפעל כללות הענין דאחדות ישראל, וכאשר בני"י נמצאים במעמד ומצב של אחדות,
- 4 אזי זוכים הם לכללות ענין הגאולה - כמרז"ל (תנחומא ר"פ נצבים) עה"פ "אתם נצבים היום כולכם גו'", "אין
- 5 ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת".
- 6 והנה, אחדותם של כל בני"י ("ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם") כהכנה לקראת הגאולה
- 7 - קשורה עם כללות ענין האחדות שיהי' לעתיד לבוא בכל העולם כולו, כמ"ש "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו
- 8 אחד", "כשם שאני נכתב כך אני נקרא".
- 9 מח. והנה, פסוק הנ"ל - "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד" - אומרים בסיום כל תפלה ותפלה - בתפלת
- 10 "עלינו לשבח".
- 11 אבל אעפ"כ, ישנו זמן מיוחד בשנה שבו מודגש ביותר כללות הענין דמלכותו של הקב"ה - "והי' ה' למלך
- 12 על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד" - שזוהו "ראש השנה", שאז נפעל כללות הענין דהמשכת
- 13 (ובנין) המלכות בכל העולם כולו "מלוך על העולם כולו בכבודך", לאחר ה'הקדמה ד"מלך ישראל וגואלו".
- 14 וזהו הקשר עם פרק פ"א שבתהלים - "הרנינו לאלקים עוזנו גו' תקעו בחודש שופר גו'" - כמבואר בגמרא
- 15 (ר"ה ל, ב) שמזמור זה היו הלויים אומרים בעת הקרבת מוספי ר"ה.
- 16 והנה, בהתחלת המזמור (פ"א) נאמר "הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יעקב" - דקאי על כללות עבודת
- 17 ה', שצריכה להיות בשמחה.
- 18 ובסיום המזמור נאמר "ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך" - דקאי על מעמדם ומצבם של בני"י
- 19 לעתיד לבוא, וכפס"ד הרמב"ם (סוף הל' מלכים) שלעתיד לבוא "כל המעדנים מצויין כעפר". ולכן נאמר "חלב
- 20 חטה", היינו, שאפילו ה"חטה", שהיא דבר המוכרת, תהי' באופן ד"חלב" ומובחר כו', ועד"ז "ומצור דבש",
- 21 המורה על ענין של מתיקות ותענוג.
- 22 ויהי' שבקרוב ממש נזכה לשמוע את השיר שישירו הלויים בבית המקדש השלישי, כולל - המזמור "הרנינו
- 23 לאלקים עוזנו גו'".
- 24 ואז יקויים היעוד ד"ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך", וכאמור לעיל פס"ד הרמב"ם ש"כל
- 25 המעדנים מצויין כעפר", וכמ"ש הרמב"ם בהמשך דבריו "ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד .
- 26 . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", היינו, לא זו בלבד ש"ישיגו דעת בוראם כפי כח
- 27 האדם", אלא באופן ד"כמים לים מכסים", בחי' המקיף, שלמעלה משכל האדם, בדוגמת הענין ד"כמים לים
- 28 מכסים".
- 29 [ולהעיר - שרק בסוף הל' מלכים מביא הרמב"ם את סיום הפסוק "כמים לים מכסים", משא"כ בהל' תשובה
- 30 (פ"ט ה"ב) ששם מביא רק את התחלת הפסוק "כי מלאה הארץ דעה את ה'". וענין זה קשור עם דברי הרמב"ם
- 31 בהתחלת ספרו "יד החזקה" - וכפי שיתבאר אי"ה מחר (בהתוועדות די"א ניסן)].
- 32 וכללות ענין הגאולה קשור עם הקריאה שהולכים לקרוא בתפלת מנחה - "ויהי ביום השמיני", כמבואר
- 33 בכ"מ קשר הדברים.
- 34 ונזכה לזה - בקרוב ממש, "מיד הן נגאלין", "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ומתוך שמחה וטוב לבב.
- 35 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
- 36 אחרי מנחה ואמירת "עבדים היינו" - התחיל לנגן "על אחת כמה וכמה"

לקוטי שיחות פרשת צו כרך ז'

מתורגם ללשון הקודש

מכך מובן, שבמצוות שנאמרו בלשון "צו", קיים יותר
הענין של "צוותא וחיבור", כיון שגלוי בהן יותר ענין
הציווי.

ג.

הנברא אינו קיים לגבי הבורא

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את מהות ה"צוותא
וחיבור" שעל ידי המצוות, כפי שמוסבר בתורת
החסידות:

ללא המצוות, אין שום השוואה וקשר יחסי בין הבורא
לנברא כשלעצמם, עד אשר לעומת "מציאות" הבורא, הרי
הנבראים אינם מציאות כלל. כמוסבר בתורת החסידות
בהרחבה על ידי משל אודות חכם גדול, שמשום חכמתו
העצומה, כל מציאות האדם לגביו היא ההבנה השכלית
בלבד. ואיש פשוט, שאינו מבין רעיונות שכליים, אינו
נחשב למציאות אצל החכם.

העדר היחס בין הנברא לבין הבורא הוא כזה, שאין
ביניהם אפילו קשר של שלילה: כלומר, אין הכוונה
שמציאות הבורא שוללת את מציאות הנברא, אלא, שלגבי
הבורא – הנברא אינו קיים כלל. את זאת מבחירה
החסידות באמצעות המשל על החכם הגדול והאיש
הפשוט: הדבר דומה לאי-קיומו של האיש הפשוט בעיני
החכם הגדול: לגבי מעלת שכלו והבנתו של החכם, האיש
הפשוט אינו קיים כלל.⁶

בדיוק כשם שהשכל אינו נתפס על ידי חוש המישוש,
ואין הכוונה, שהשכל קשור למישוש, ורק מפני "עדינותו"
אין חוש המישוש יכול לקלוטו, אלא הכוונה היא, שהשכל
הוא מציאות שונה לחלוטין, אשר אין בה כלל מגבלות של
ששה קצוות גשמיים, ולכן אין הוא קיים כלל בעולם
המישוש. כדברי אדמו"ר הזקן בתניא⁷, שאם יאמר אדם
על חכמה (רמה ועמוקה) ש"אי אפשר למששה בידים מפני
עומק המושג", הרי "כל השומע יצחק לו",⁸

א.

"צו"

במצוות שציוה הקדוש-ברוך-הוא למשה כדי שימסר
לישראל, אנו מוצאים שלושה ביטויים: "דבר", "אמור"
ו"צו".¹ אמנם, גם אלו שלגביהן מופיע הביטוי "דבר" או
"אמור" נקראות בשם מצוה – אשר שורש מלה זו הוא
"צוה", בתוספת מ"ם – כי גם הן אינן סתם דיבור או
אמירה, אלא הוראה וציווי.²

אך בכל זאת, מזה שהתורה מתבטאת במלה "צו" רק
לגבי מצוות מסוימות, מובן, שבמצוות אלו ענין הציווי
מהותי יותר מאשר במצוות שלגביהן כתוב "דבר" או
"אמור", על אף שגם הן ציוויים.

לפיכך נאמר ב"תורת כהנים", ובפירושו רש"י, בתחילת
פרשתנו³: "אין צו אלא זירוז מיד ולדורות", כי כאשר
מצוים על מעשה מסויים ב"זירוז מיד ולדורות", מתבטא
יותר בגלוי ענין הציווי.

ב.

"ציווי" מביא לידי "צוותא וחיבור"

בתורת החסידות מוסבר⁴, ש"מצוה" היא מלשון
"צוותא וחיבור", כי מהות ה"מצוות" היא, שבאמצעותן
17 "מתחברים" ומתאחדים, כביכול, עם הקדוש-ברוך-הוא.

וכיון שכל פירושי התורה קשורים זה לזה⁵, מובן,
ששני פירושים אלו למלה "מצוה" – מלשון ציווי ופקודה,
ומלשון צוותא וחיבור – קשורים ביניהם: כי התחברותו
של היהודי עם הקדוש-ברוך-הוא באמצעות קיום המצוות
היא דוקא בקיימו אותן באופן של ציווי. כלומר, על ידי
שהוא מקיים מצוות מפני ציוויו של הקדוש-ברוך-הוא,
מתוך קבלת עול מלכות שמים, ולא מתוך הכרה שכלית,
רגש וכדומה⁶ – הרי אז נוצר ה"צוותא וחיבור" שבמצוה,
המחברת אותו עם הקדוש-ברוך-הוא, מצווה המצוות.

(6) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 128 ואילך. ח"ט ע' 73 ואילך ובהערות שם.
(7) ד"ה רבי אומר הש"ת ספ"א ואילך. ביוהשמע"צ השי"ת בתחלתו.
התמים ח"א ע' כה ואילך.

(8) ראה ד"ה ביוהשמע"צ שם: וביטול זה הרי אין זה מה שהחכם מבטל
אלא שהוא באופן כזה שאינו עולה בשם ביטול כלל. דענין הביטול הוא מה
שלעצמו הוא איזה דבר אלא שהוא בטל וטפל, אבל הפשיטות דאיש פשוט.
הוא בטל באמת כאילו אינו כלל.

(9) ח"ב פ"ט.

(1) וכלשון רש"י ר"פ ויקרא (וראה גם תו"כ שם): לכל דברות ולכל
אמירות ולכל ציוויים.

(2) וכדמוכח גם מנוסח דברכת המצות (בכל המצות) "אשר קדשנו במצותיו
וצונו".

(3) וכ"ה גם בתו"כ פ' אמור (כד, א) וקדושין כט, א. ובספרי ר"פ נשא –
בא"א. ואכ"מ.

(4) לקו"ת בחוקותי מה, ג. מקומות שנשמנו בהערה 7. ועוד.

(5) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 35. וראה גם לקו"ש
[המתורגם] ח"ו ע' 165.

1 כי מציאות השכל (הרוחניות) נבדלת בכך מהדברים
2 שהם הרוחניות שבגשמיות, כגון: קול, מראה וריח, אשר
3 "אין בהם משום מעילה"¹⁰: אמנם, אין למששם בחוש
4 המישוש, אך יש להם "קשר" לגשמיות הניתנת למישוש
5 וממילא יש לה קשר אל המישוש בדרך השלילה. כלומר,
6 לגביהם אפשר לומר שאי אפשר למששם משום דקותם
7 ו"עדינותם". אך מציאות רוחנית אמיתית, כשכל, שונה
8 מכך, ואינה קשורה כלל לענין המישוש. כפי שהרעיון של
9 "מודה במקצת חייב שבועה"¹¹, לדוגמא, אינו קיים כלל
10 בעולם המישוש.

11 וכשם שהשכל אינו קיים בעולם המישוש, כך גם
12 להיפך: בעולם השכל אין מקום למישוש ולענינו – לא
13 שהשכל אינו יכול להתקשר למישוש מפני גסותו של
14 המישוש, אלא שבעולם השכל לא קיימת מציאות הקשורה
15 למישוש. מכך מובן העדר הקשר שבין האיש הפשוט
16 לחכם הגדול, שלעומת המעלה הרוחנית של מציאות
17 השכל של החכם הגדול – אין האיש הפשוט קיים כלל
18 במציאות, מפני העדר מעלת השכל אצלו.

19 ואם כך הוא בהשוואה שבין האיש הפשוט לחכם
20 הגדול, למרות ששניהם בגדר "נבראים", הרי עלי-אחת-
21 כמה-זכמה היחס שבין הנברא לבורא, שלעומת מציאות
22 הבורא, הרי הנברא, גם בהיותו בשיא השלמות, שהמעלה
23 הגבוהה ביותר אצל הנבראים היא החכמה¹², אינו קיים
24 כלל במציאות¹³ – ולא מפני ששכלו של הנברא נחות וגס
25 מדי, ולפיכך אין ביכולתו לתפוס מקום אצל הבורא, אלא
26 שלגבי הבורא, הרי הנברא אינו מציאות כלל.

ד.

עצם הציווי מחבר

27 לפי האמור לעיל מובן, ש"מצוה (מלשון צוותא

(10) פסחים כו, א.

וגם בנוגע לריח שלמסקנת הגמרא שם יש בו משום מעילה, היינו לפי ש"ש בו ממש בסממנין" (פרש"י שם), אבל לא בהריח עצמו.

(11) ב"מ ג, סע"א ואילך.

(12) תניא ח"ב פ"ח (פה, ב).

(13) ראה שם פ"ט: המרומם והמתנשא ריבוא רבבות מדריגות ורוממות יותר ורוממות מדריגת החכמה על בחי' חיות שבעש"י שהיא רוממות חמש מדריגות לבד. עיי"ש בארוכה.

(14) עיין בד"ה רבי אומר שם ובהתמים שם. וראה גם ד"ה שופר חצר"ת (בסה"מ תרצ"ט) פ"ח, שע"י הציווי מתחבר הוא עם החכם, וע"י מילוי הציווי נעשה חשוב אצלו. וראה גם ד"ה ביהושע"צ שם.

(15) סנה' מד, רע"א.

(16) ראה איכ"ר ע"ה פ"ח (א, ח) חטא חטאה ירושלים: אוה"ע כו' אעפ"י שחוטאין אינן כלום. וראה רשימות הצ"צ לאיכה שם (אוה"ת נ"ך ח"ב ע' אסב.) לקו"ש ח"ד (המתורגם) ע' 187.

(17) ראה בארוכה לקו"ש (המתורגם) ח"ה ע' 159-60.

(18) שלכן, קיומם א"צ לקדימת קבלת מלכותו ית' ולא כבתרי"ג מצוות

28 (וחיבור) מאחדת את ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא לא רק
29 על ידי קיומה, אלא אף מצד הציווי¹⁴ עצמו. כלומר,
30 ההוראה על המצוה כבר יוצרת קשר בין המצווה לבין
31 הקדוש-ברוך-הוא, המצוה עליה.

32 קשר זה קיים אף כאשר הנברא עובר על הציווי, כי
33 כאשר הנברא עובר על הציווי ומורד ח"ו במצוה, הרי
34 נשללת אצלו ה"צוותא" עם הבורא, בעשותו את ההיפך
35 מרצון הבורא. אך עצם העובדה, שאפשר לומר עליו,
36 שהוא עושה את ההיפך מרצון ה', מוכיחה, שיש לו קשר
37 לרצון הבורא, אם כי באופן שלילי.

38 זהו אחד ההסברים למאמר חז"ל¹⁵ "אף-על-פי שחטא
39 ישראל הוא", והוא עדיין נעלה בהרבה מאומות העולם:
40 על הגוים לא ייתכן כלל להתבטא בביטוי "חטא"¹⁶,
41 היפך הרצון. אין להם שום קשר לרצון הבורא, אפילו קשר
42 בדרך השלילה, שהרי הם לא נצטוו כלל על קיום מצוותיו
43 של היהודי (שבע מצוות בני נח – מהותן¹⁷ שונה לחלוטין¹⁸),
44 ולכן לא ייתכן לומר, שהם עושים את ההיפך מהרצון –
45 קשר, לפחות באופן שלילי.

46 לעומת זאת יהודי, אשר קיבל וצווה בתרי"ג מצוות,
47 "אף-על-פי שחטא" הרי הוא בכל זאת "ישראל": ראשי
48 תיבות יש ששים רבוא אותיות לתורה¹⁹ – עדיין יש לו
49 בעצם קשר לתורה ולמצוות, ואף לנותן התורה ומצוה
50 המצוה²⁰, אם כי הקשר הוא בדרך השלילה.

ה.

במצוות של "צו" - החיבור מידי

51 לפי זה מובן, שאמנם, בכל המצוות יש "צוותא
52 וחיבור" מיד עם ההוראה עליהן²¹, אך עיקר מהות המצוות
53 – צוותא וחיבור – הוא במצוות שנאמרו בלשון "צו":

(מכילתא יתרו כ, ג), שה"צוותא וחיבור" נעשה דוקא ע"י הקיום בדרך ציווי (כנ"ל ס"ב) – קבלת עול; על כל ז' המצוות הוא אותו העונש – עונש מיתה (סנה' נז, א. נח, סע"ב. רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"י. וראה בארוכה לקו"ש שם); ועוד. (19) מגלה עמוקות אופן קפו (הובא בילקוט ראובני ר"פ בראשית. בילקוט חדש ערך תורה סימן קעח. ועוד). ויש שהעירו מז"ח רות עה"פ וזאת לפנים בישראל.

– בענין המספר דשים רבוא בבניי – ראה תניא פל"ז (מח, א), שמספר זה הוא מספר השרשים וכל שרש מתחלק כו'. בענין המספר ס' רבוא אותיות שבתורה – מבואר בלקו"ת בהר (מא, ב. ובכ"מ) שהוא בצירוף אותיות המשך שישנן במחשבה. עיי"ש. (ומזה נראה עוד יותר המעלה שבכ"א מישראל, גם במי שחטא, אשר גם אחרי החטא קשור הוא באות' מחשבתו של הקב"ה – שלמעלה מאותיות הדיבור, שרש המלאכים. וראה בארוכה המשך ר"ה תרס"ז ע' תמו ואילך).

(20) שהרי התורה והמצוות הם חכמתו ורצונו ית', והרי הוא ית' ורצונו וחכמתו אחד (שעה"ה"א פ"ח. וראה תניא פכ"ג).

(21) שלכן נקראים גם הם בשם "מצוות" (נוסף על הענין דהצוותא וחיבור שנעשה ע"י קיומם).

שבו 33 שבקו האמצעי ניתנו בלשון "צו", המביע גם ענין זה, שבו
שונה 34 הקו האמצעי מקו הימין ומקו השמאל²⁶.
כשם שקו האמצעי אמנם כולל את שני הקוים – ימין
ושמאל – אך לא זוהי מהותו העיקרית, אלא הוא מהות
בפני עצמה²⁷, כך גם הביטוי הלשוני שבו ניתנו מצוות אלו
שבקו האמצעי אינו ביטוי לשוני ממוצע בין לשון רכה
לבין לשון קשה, או ביטוי הכולל את שני הביטויים, אלא
"צו" – ביטוי שאין לו קשר לגבי ענין הרכות או הקושי.
לשון זו מבטאת את מהותו העיקרית של הקו האמצעי.

ז.

מעלות הקו האמצעי

מיחודיותו ומעלתו של הקו האמצעי, בשונה מקו
הימין ומקו השמאל:
(א) הוא עולה עד לדרגה של פנימיות הכתר, ואילו קו
הימין וקו השמאל מגיעים רק לדרגת חיצוניות הכתר²⁸.
(ב) הוא "מברית מן הקצה אל הקצה". כלומר, לאורך
כל המשכתו והשפעתו – מה"קצה" העליון ביותר ועד
ל"קצה" התחתון ביותר, אור הקו הוא ישר. ואילו האור
של קו הימין ושל קו השמאל, בנוסף לכך שהוא מגיע רק
עד לחיצוניות הכתר, הרי ככל שהקו נמשך כלפי מטה
יותר, האור מתמעט יותר. בקו האמצעי יש אותה עוצמה,
של פנימיות הכתר, בסופו בדיוק כמו בתחילתו²⁹. כידוע³⁰
בענין של "אין קישוי אלא לדעת"³¹, שבספירת היסוד
(הקו האמצעי) מתבטאת פנימיות הדעת, שיש בה פנימיות
הכתר³².

ח.

מפנימיות רצון ה' אל פנימיות נפש היהודי

ביאור מעלת קו האמצעי, אשר עולה עד לדרגת
פנימיות הכתר, במלים פשוטות יותר, לגבי המצוות הוא:
המצוות השייכות לקו הימין ולקו השמאל אכן
"נוגעות" ברצון העליון, שממש הן נובעות, אך רק
בחיצוניות הרצון, ובלשון תורת הקבלה – חיצוניות הכתר.
לעומת זאת, המצוות השייכות לקו האמצעי "מגיעות"
וחודרות עד לפנימיות רצון העליון, ועד לבעל הרצון.

1 ההבדל בין "אמור" ו"דבר" לבין "צו" הוא: המשמעות
2 של "צו" היא מלשון פקודה, ולא רק דיבור ואמירה. כאשר
3 אומרים למישהו לעשות משהו, או מדברים עמו, מותרים
4 לו את כל הברירה לפעול כרצונו, אך כאשר מצווים עליו
5 דבר-מה – וזה אפשרי רק כאשר יש למצוה שלטון כלשהו
6 על המצווה, הרי יוצא, שאין מותרים את הדבר לבחירת
7 הזולת לחלוטין, אלא מכריחים אותו כביכול לציית לציווי.
8 לפי זה יוצא, שמצוות שנאמרו בלשון "דבר" ו"אמור",
9 אשר בנתינתן השאירו את הבחירה לחלוטין בידי היהודי,
10 הרי ענין ה"מצוה", ה"צוותא וחיבור" שנוצר על ידי
11 הדיבורים והאמירות עצמן, לפני קיומן – הוא רק חיבור
12 זה, שנוצר בעצם הוראתן²².
13 לעומת זאת, המצוות שנאמרו בלשון "צו", אשר מיד
14 עם הוראתן, הרי ודאי, או קרוב יותר, שישראל יקיימו
15 אותן – בציוויים אלו נוצר לפני קיומן, ה"צוותא וחיבור"
16 בדרך החיוב – בדומה ל"צוותא וחיבור הנוצר בשעת קיום
17 המצוה.

ו.

שלשה קוים במצוות

18 אך יש להבין:
19 לישראל יש בחירה חפשית לגבי קיום כל המצוות,
20 כולל המצוות שנאמרו בלשון "צו", ולכן אף על מצוות
21 אלו ניתן שכר מלא, או עונש, והרי שכר ועונש ניתנים עקב
22 הבחירה החפשית שיש לאדם²³. כיצד ייתכן, אפוא, לומר,
23 שלגבי מצוות אלו יש ודאות שהן תקויימנה?
24 ההסבר לכך הוא:
25 המצוות נחלקות, באופן כללי, לשלשה קוים: יש
26 מצוות השייכות לקו הימין, מצוות השייכות לקו השמאל,
27 ומצוות השייכות לקו האמצעי. הביטוי הלשוני המופיע
28 במסירת המצוה על ידי הקדוש-ברוך-הוא באמצעות משה
29 הוא בהתאם לסוג המצוה:
30 את המצוות השייכות לקו הימין הורה הקדוש-ברוך-
31 הוא בלשון "אמור", שזוהי לשון רכה²⁴. המצוות שבקו
32 השמאל ניתנו בלשון "דבר" – לשון קשה²⁵. המצוות

אלו משני קווי.

(27) פרדס ש"א פ"ב. ונתבאר בסד"ה ויאמר אלקים יהי רקיע תרס"ה.

בד"ה פדה בשלום תרע"ג (בהמשך תער"ב ח"א). יחינו מיומים תש"ז פ"א.

(28) פדה בשלום שם. יחינו שם פ"ב.

(29) פדה בשלום שם. יחינו שם. וראה גם זח"א א, ב. זח"ב שם.

(30) תו"א קה, ג ואילך. אוה"ת ויחי שצח, ב. ועוד.

(31) יבמות נג, סע"ב.

(32) לקו"ת שלה נ, א. ובכ"מ. וראה גם זח"ב קעה, ב. לקו"ת תזריע כב,

(22) ואף שחבור שסוכ"ס יקיים כ"א מישראל את כל המצות, שהרי לא ידח

ממנו נדח (ולהעיר מלקו"ת במדבר יג, ג) – הרי זהו מצד ההבטחה ד"לא ידח

גו". אבל מצד הציווי עצמו – במצות אלו שנאמרו בל' "דבר" ו"אמור" אינו

מוכרח שיקיימו אותם, ולכן לא נאמרו בל' "צו", כי בהדברות והאמירות אין

הענין דצוותא וחיבור בדרך חיוב, ככפנים.

(23) רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ד.

(24) מכילתא ורש"י יתרו יט, ג. ספרי ורש"י בהעלותך יב, א.

(25) מכות יא, רע"א. ספרי ורש"י בהעלותך שם.

(26) ומה שבכמה מצות נאמרו ב' לשונות מהנ"ל – הוא מפני שיש במצות

1 לכן ניתנו מצוות אלו, של הקו האמצעי, בלשון "צו",
2 שהרי, כיון שהן "נוגעות" בפנימיות הרצון, אין די
3 להתבטא לגביהן בלשון אמירה או דיבור, אלא יש הכרח
4 לגביהן בציווי, זירוז לקיומן, כי הן מגיעות לדרגה עמוקה
5 יותר ונעלית יותר.

6 כשם שיש הבדל בין מצוות אלו, שבקו הימין
7 והשמאל, לבין המצוות שבקו האמצעי, מצד המצוה,
8 כדלעיל, כך יש ביניהן הבדלים לגבי המצווה – ישראל:
9 המצוות שבקו הימין ובקו השמאל, כשם שהן "נוגעות"
10 אצל המצוה בחיצוניות הרצון בלבד, כך הן "נוגעות" גם
11 אצל המצווה בחיצוניות נפשו בלבד. לעומת זאת, המצוות
12 שבקו האמצעי, כשם שהן "נוגעות" וחודרות אל פנימיות
13 הרצון של המצוה, כך הן "נוגעות" וחודרות גם אל
14 פנימיות נפשו של המצווה. שהרי, כיון שקו האמצעי אחיד
15 מראשו ועד סופו, אין בכך הבדל בין המצוה לבין המצווה
16 – הפנימיות שלמעלה יורדת אל הפנימיות שלמטה.

ט.

הרצון האמיתי: קיום המצוות

17 זהו ההסבר לכך שלגבי המצוות שניתנו בלשון "צו"
18 ודאי שהיהודי יקיימן, למרות שיש לו בחירה חפשית, כי
19 הבחירה בדרך הטובה או להיפך ח"ו קשורה רק לחיצוניות
20 הנשמה – שם יש מקום לאפשרות של נטיה לצד השלילי
21 כמו לצד החיובי. ואילו בפנימיות הנשמה אין צד נגדי
22 לקדושה, ואפילו בשעת החטא, הרי נקודת הנשמה היא
23 "באמנה אתו יתברך"³³. כפסק הרמב"ם³⁴, שיהודי חוטא
24 לפעמים רק משום ש"יצרו הוא שתקפו",

25 שהרי, לכאורה, הרמב"ם עצמו אומר³⁵: "רשות לכל
26 אדם נתונה... ועושה כל מה שהוא חפץ... הטוב או הרע".
27 כלומר, גם עשיית ההיפך מהטוב ח"ו היא בהתאם לבחירת
28 רצונו העצמי. וכיצד ייתכן לומר ש"יצרו הוא שתקפו", בניגוד
29 לרצונו? אלא, משמעות דברים אלו היא כדלעיל, שאפשרות
30 הבחירה של היהודי לכאן או לכאן היא מפני חיצוניות
31 הנשמה בלבד. אך פנימיות נשמתו חפצה תמיד, אף בשעת
32 החטא, "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות"³⁴.
33 הכשלון בחטא הוא רק "אונס" מצד היצר הרע.

34 לפיכך, לגבי המצוות שנאמרו בלשון "צו", מפני היותן
35 שייכות לקו האמצעי, ודאי שהאדם המצווה יקיימן – יהיו
36 אצלו "צוותא וחיבור" בדרך החיובית, כי מצוות אלו
37 חודרות לפנימיות הנשמה, הבוחרת תמיד רק טוב.

38 אך עדיין נשאלת השאלה: הרי יש לקיים את המצוות
39 בכוחות הגלויים, ומהי החשיבות בכך שבפנימיות נשמתו
40 חפץ האדם לקיים את המצוה, כאשר מצד כוחותיו
41 הגלויים אפשרית אצלו נטיה להיפך מהקדושה?

42 התשובה על כך היא, שקו האמצעי אחיד מראשו ועד
43 סופו. כלומר, עוצמתה של פנימיות הנשמה יורדת גם
44 לכוחות הגלויים, וב"סופו" של הכוחות הגלויים מתבטאת
45 אותה עוצמה, בדיוק כב"ראשו" של פנימיות הנשמה.

י.

זריזות מביאה ל"מיד ולדורות"

46 לפי האמור לעיל יובן הקשר בין המצוות שניתנו
47 בלשון "צו" לבין "זירוז מיד ולדורות":

48 העדר הזריזות נגרם על ידי משהו המונע מההחלטה
49 שבשכל, אשר במוח, להתבצע כמעשה בפועל. ואף כאשר
50 אין דבר המעכב, והמצוה יורדת מהשכל אל כוחות הנפש
51 הנמוכים יותר, הרי זה באמצעות צמצומים רבים וכו', ולכן
52 חסרה כאן הזריזות. אך כאשר מדובר על הקו האמצעי,
53 אשר אחיד מראשו ועד סופו, הרי מיד כשהוא מקבל על
54 עצמו וקולט את ציווי ה' במוח הדעת, הוא מתבצע מיד
55 – בזריזות ובכל העוצמה – ביסוד ובמלכות.

56 וכיון ש"גם את העולם נתן בלבם"³⁶, הרי כאשר אדם
57 מעורר בלבו, בכוחות נפשו, זריזות זו – העדר ההגבלות,
58 הצמצומים והמחיצות שבין השכל (הכוח העליון יותר)
59 לבין המעשה (הכוח התחתון יותר) – הרי הוא "ממשיך"
60 על ידי כך לתוך ה"עולם" את העדר ההגבלה – "מיד
61 ולדורות", שמוסרות המגבלות של עבר הווה ועתיד
62 מבחינת הזמן, ואין הבדל בין "מיד" ו"לדורות".

יא.

ב"חסרון כיס" נדרש "בכל מאדך"

63 זהו ההסבר להוספה של רבי שמעון (ב"תורת כהנים",
64 לפי גירסת רש"י): "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש
65 בו חסרון כיס", שבמצות הצדקה הכרוכה ב"חסרון כיס"
66 דרוש יותר זירוז:

67 אמנם, הזירוז נובע מהקו האמצעי, כדלעיל, אשר
68 חודר לפנימיות הנשמה, אך למרות זאת, כדי לקיים את
69 מצות הצדקה כראוי – נדרש זירוז ביותר. כלומר, ענין
70 פנימי בקו האמצעי עצמו, אשר חודר עוד יותר אל
71 פנימיות הנשמה.

(35) הלי' תשובה רפ"ה.

(36) קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.

(33) תניא ספ"ד.

(34) הלי' גירושין ספ"ב.

במקום שיש בו (ולא במלה אחת: כשיש) חסרון כיס: זירוז
 ביותר – חדירה פנימה יותר אל פנימיות הנשמה – דרושה
 דוקא (א) "במקום" – כאשר הדבר קשור למקום, לשטח
 בעולם שמחוץ לאדם המקיים את המצוה. (ב) "שיש בו
 חסרון כיס" – גם באדם עצמו "נוגע" הדבר לכללות נפשו
 החיונית, בכך שהוא מפחית מעצמו דבר אשר "היה יכול
 לקנות חיי נפשו החיונית".

יג.

רבי שמעון - שיא ההתקשרות

לפי כל האמור לעיל יובן הקשר המיוחד של המאמר
 "ביותר צריך... חסרון כיס" לבעל המאמר – רבי שמעון:
 רק בכוחו של רבי שמעון להמשיך מפנימיות הנשמה
 "ביותר" (עמוק יותר בקו האמצעי) עד למטה מטה,
 לכללות נפש הבהמית, ואף לחלקו בעולם:
 רבי שמעון בר יוחאי – שהוא "רבי שמעון סתם"⁴² –
 הגיע לדרגה נעלית ביותר של "בחד קטירא אתקטירנא"⁴³,
 התקשרות מוחלטת⁴⁴, ואת זאת הוא הוריד למטה לעולם
 הזה, כידוע⁴⁵, שהוא הביא לירידת גשמים – כאן למטה
 בעולם הזה – על ידי אמירת דברי תורה – ה"מעלה"³⁹
 וה"מטה"⁴⁶ שווים⁴⁶. לכן יש בכוחו להמשיך מ"ביותר...
 לזרז", מפנימיות הנשמה, אל "במקום שיש בו חסרון כיס"
 (נפש הבהמית וחלקו בעולם) – חיבור ה"עומק תחת" אל
 ה"עומק רום".

(משיחות ש"פ צו תשכ"ה)

1 כידוע³⁷, שצדקה נעשית "בכל מאדך", ולכך שתי
 2 משמעויות: ממון, ו"מאד" (בלי גבול): העבודה "בכל
 3 לבבך ובכל נפשך" היא מוגבלת לעומת הדרגה של "בכל
 4 מאדך". ובצדקה, "במקום שיש בו חסרון כיס", זקוקים
 5 ל"בכל מאדך".

יב.

צדקה - מסירת נפשו החיונית

6 הדברים יובנו יותר, לפי המבואר בתניא³⁸ על מעלת
 7 מצות הצדקה לעומת כל שאר המצוות, ואפילו המצוות
 8 שבקו האמצעי, שהיא שקולה כנגד כל המצוות³⁹,
 9 ונקראת⁴⁰ "מצוה סתם", כי היא עיקר כל המצוות, ויותר
 10 מכך: היא "עולה על כולנה"⁴¹, כי היא "נוגעת" לכללות
 11 נפשו הבהמית, שהרי "במצות אלו היה יכול לקנות חיי
 12 נפשו החיונית", ולכן, כאשר הוא נותן ממון זה לקדוש-
 13 ברוך-הוא, הרי הוא "נותן חיי נפשו לה".
 14 במצות הצדקה יש מעלה נוספת לעומת המצוות
 15 האחרות: הצדקה אינה קשורה רק לנפשו הבהמית, אלא
 16 אף ל"חלקו בעולם". כי הממון הניתן לצדקה הוא מחוץ
 17 לגופו של הנותן – זהו חלק מהעולם.
 18 ולפי הידוע, שכדי לזכך את הנחות ביותר נחוץ כוח
 19 נעלה ביותר, מובן, שמשום שהצדקה מקיפה את כללות
 20 נפשו הבהמית, ואף את חלקו בעולם שמחוץ לו – לכן
 21 יש צורך "להגיע" עמוק יותר אל פנימיות הנשמה.
 22 לפי זה יובן הרמז בניסוח "ביותר צריך הכתוב לזרז –

עצמה – גדולה משאר מצות; מצד שמביאה לידי מעשה – שקולה היא כנגדן
 (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג).

(42) רש"י ד"ה משמו (שבועות ב, ב). רשב"ם ד"ה משום (ב"ב קב, א).
 ובכ"מ.

(43) אד"ז בוח"ג רפח, א.

(44) ראה המשך ר"ה תרס"ו ס"ע מד ואילך. ובכ"מ.

(45) זח"ג נט, ב.

(46) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 262.

(37) ברכות נד, א – במשנה. לקו"ת מסעי צא, ג. ראה כה, א. ובכ"מ.

(38) פל"ז (מה, ב).

(39) ב"ב ט, א.

(40) "בכל תלמוד ירושלמי" (תניא שם).

(41) תניא שם.

גם בקו האמצעי – ב' ענינים אלו: כוללת ב' הקוין ימין ושמאל –
 "שקולה", ומהותה העצמי שלמעלה משאר הקוין – "עולה על כולנה".
 וְלַהֲעִיר, שגם בתורה – קו האמצעי – מצינו דוגמת ב' ענינים אלו: ת"ת מצד

יום ראשון ד' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, בו ית'.

34 בְּכֵן שְׁהוּא לְבוֹשׁ נֶגֶה - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות
35 שבדומם וצומח, שווה להארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר,
36 שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר שהחיות
37 היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות וההארה
38 האלקית שבדומם ובצומח
39 אין להן ערך ודמיון כלל
40 לחיות ולהארה האלקית
41 שבחי ובמדבר - בְּכֵן אֵין
42 עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן בְּלֵל בֵּין
43 הָאֵרֶת וְהַמְשַׁכֵּת אֲוֵרֵאִין
44 כּוּף בְּרוּךְ־הוּא, שְׁהוּא
45 פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ בְּלִי
46 חֶסֶד פְּנִים וְלְבוֹשׁ בְּלֵל,
47 הַמְאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת בְּמִצּוֹת
48 מַעֲשִׂיּוֹת מְשִׁשׁ, וְכֵן
49 בְּמִצּוֹת הַתְּלוּיֹת בְּדָבוֹר
50 וְכִטּוֹי שִׁפְתִּים בְּלִי בִּנְיָה,
51 שְׁהוּא - הַדִּיבּוֹר, נִחְשָׁב
52 בְּמַעֲשֵׂה מְשִׁשׁ בְּנִזְכָּר
53 לְעִיל, - הָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֵּה זֶה,
54 מְפַנְיָמִית רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן,
55 הַנְּמַשְׁכֵּת בְּמִצּוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת
56 וּבְמִצּוֹת שְׁבִדִּיבּוֹר, כַּשֶּׁחַן
57 נַעֲשׂוֹת בְּלִי כּוֹנֵה, אֵין לָהֶן
58 עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן כֻּלָּם, לְגַבִּי
59 הַהָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֵּת אֲוֵרֵאִין
60 כּוּף בְּרוּךְ־הוּא הַמְאִירָה
61 וּמְלַבֶּשֶׁת בְּכּוֹנֵת הַמִּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שְׁהֵאֵרְם מִתְּכַנֵּן מַעֲשִׂיּוֹת בְּרִי
62 לְדַבָּקָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ עַל יְדֵי קִיּוֹם רְצוֹנוֹ, שְׁהוּא וְרְצוֹנוֹ אֶחָד. וְכֵן
63 בְּכּוֹנֵת הַתְּפִלָּה וּקְרִיאַת שְׁמַע וּבְכּוֹתֶיהָ וְשֹׁאֵר בְּרִכּוֹת,
64 שֶׁבְּכּוֹנֵתוֹ בָּהֶן - מְדַבֵּק מִחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ בּוֹ יִתְבַּרְךָ. - שׁוֹ
65 הַמְּשַׁמְעוֹת שֶׁל הָרַעִיּוֹן שֶׁהַמַּעֲשֵׂה (וְהַדִּיבּוֹר) נִחְשָׁב לְגוֹף וְאִילוֹ
66 הַכוֹנֵה לְנִשְׁמָה - שֶׁהַבְּדֵל הוּא בְּמִדַּת הָאֵרֶה שְׁבַחָה.

1 כִּי בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי - וב"עצם" חי, וְהַדּוּמָם מְשִׁשׁ בְּאֵבָנִים וְעֶפֶר -
2 שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול - הנה
3 בהם הַהָאֵרֶה הִיא בְּכַתְּיִת צִמְצוּם גָּדוֹל אֲשֶׁר אֵין בְּמִוְהוּ,
4 וְהַחִיּוֹת שָׁבוּ - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא מוֹעֲטָת כָּל
5 בְּךְ, עַד שְׁאֵין בּוֹ אֶפְלוֹ בַּח
6 הַצּוּמָח, וּבְצוּמָח -
7 הַהָאֵרֶה אֵינָה בְּצִמְצוּם
8 גָּדוֹל כָּל בְּךְ. - שכן, בצומח
9 נראית על כל פנים תנועה
10 מסויימת של חיות, בכך
11 שהוא גדל מקטן לגדול, ואין
12 הוא חומר סתמי כמו דומם.
13 וְרִדָּה בְּלֵל נִחְלָקוֹת - כל
14 הנבראים של העולם הזה,
15 לְאַרְבַּע מַדְרָגוֹת: דּוּמָם,
16 צוּמָח, חֵי מְדַבֵּר - "דומם"
17 יִדְבְּרִים שְׁאֵין בָּהֶם חֵיִים וְלֹא
18 כּוֹחַ לְצִמּוּחַ וּלְנִבּוֹט, "צומח"
19 - כל דבר שצומח ונובט,
20 "חי" - בְּרֹאִים חֵיִים, "מדבר"
21 - הַמַּצִּיץ אֶת הָאָדָם שִׁישׁ בּוֹ
22 שְׁכָל, וְחֵי: בְּנִיגַד ד' אוֹתִיּוֹת
23 שֵׁם הַיְיָ בְּרוּךְ־הוּא,
24 שֶׁמְּמַנֵּה מַשְׁפָּעִים. - כל
25 אַרְבַּעַת סוּגֵי הַנְּבִרָאִים,
26 מְקַבְּלִים הַשְּׁפָעֶתָם וְחִיּוֹת
27 מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיְיָ
28 בְּרוּךְ הוּא, כֹּל סוּג מֵאוֹת אַחֶרֶת. וְכִמּוֹ שְׁאֵין עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן הַהָאֵרֶה
29 וְהַמְשַׁכֵּת הַחִיּוֹת שֶׁבְּדוּמָם וְצוּמָח, לְהַהָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֵּת הַחִיּוֹת
30 הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּחֵי וּמְדַבֵּר, - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל אחד
31 מן הסוגים האלה זו לזו, אֵף שֶׁבְּכֵל - בכל אַרְבַּעַת הַסּוּגִים
32 הָאֲמוּרִים, אֲוֵר אֶחָד שָׁוֶה - וְהַהִשְׁוּאָה מִתְּבַטֵּאת, בְּכַתְּיִת הַחֶסֶד
33 פְּנִים, - שְׁפַנְיָמִית הָאֲוֵר מוֹסְתֶרֶת בְּכּוֹלָם, וּמְלַבֶּשׁ בְּלְבוֹשׁ אֶחָד

יום שני ה' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, ולא שרביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

77 ועבודתו של יהודי בלבד, שכן, בעבודתו העצמית בלבד, לא היה
78 אף פעם מגיע לדיבקות כזו בהקב"ה; אלא יש בכך משום צדקה
79 וחסד מהקב"ה שציוונו
80 לקיים מצוות, ובכך גופא נתן
81 בנו הכוח להתייחד
82 ולהתאחד אתו יתברך על
83 ידי המצוה. הרי, מובן,
84 שהעבודה של דיבקות,
85 במחשבה ושכל, בכונת המצוות או בשאר ענינים הנזכרים, אי
86 אפשר שתהיה לה מעלה עליונה יותר מהדיבקות בקיום המצוות,

77 וְלֹא שֶׁדְּבִקוֹת הַמַּחְשָׁבָה וְשִׁכְלָה הָאֵדָם בּוֹ יִתְבַּרְךָ הִיא מִצַּד
78 עֲצָמָה לְמַעַלָּה מְדַבְּקוֹת קִיּוֹם הַמִּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּפִעֵל מְשִׁשׁ,
79 כִּמּוֹ שִׁיתְבַּאֵר לְקַמּוֹ, -
80 שֶׁהַדִּבְקוֹת בַּהֲקֵב"ה, בְּנַפְשׁוֹ
81 שֶׁל יְהוּדִי, עַל יְדֵי קִיּוֹם
82 מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, הִיא דְּבִקוֹת
83 כּוֹז שְׁאוּמְרִים עֲלֶיהָ "קִדְשֵׁנוּ
84 בְּמִצְוֹתֵינוּ", שִׁזָּה, לְמַשֵּׁל,
85 כִּמּוֹ כְּשֶׁמְקַדְּשִׁים אִשָּׁה לְהַתְּאָחַד אֶתָּה בִּיחּוּד גָּמוֹר - כֵּךְ הוּא יִחּוּדוֹ
86 שֶׁל יְהוּדִי עִם הַקֵּב"ה עַל יְדֵי קִיּוֹם מִצְוֹת. יִחּוּד זֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בְּכּוֹחוֹ

ליקוטי אמרים

ולא שרביקות המחשבה ושכל האדם בו ית' היא מצד עצמה למעלה מדיבקות קיום המצוות מעשיו בפועל ממש כמ"ש לקמן אלא מפני שזוהו ג"כ רצונו ית'

כמו כשמוקדשים אשה להתאחד אתה ביחוד גמור - כך הוא יחודו של יהודי עם הקב"ה על ידי קיום מצוות. יחוד זה אינו נעשה בכוחו

1 הבאה, כאמור, בנתינת כוח מהקב"ה. אך העדיפות בכוונת המצוות
2 לגבי קיומן בלי כוונה, מתבטאת (לא בעצם הדביקות, כי אם)
3 בהארת הרצון העליון (שכן, כמו במעשה המצוות, כך גם בכוונת
4 המצוות, קיים רצונו של הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון
5 המאירה (בדביקות של)
6 כוונת המצוות, היא למעלה

ליקוטי אמרים

לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצות מעשיו' ובכוונ'
ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הזה
המאירה ומלוכשת בכוונה זו היא גדולה לאין קץ
למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלוכשת
בקיום המצות עצמן במעשה ובדבור בלי כוונה כגדול
מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלוכש
הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלוכש
לכוונתה ואף שבשתייהן במצוה ובכוונתה מלוכש
רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שינוי
וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית
היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת

הנה"ה

(וכמ"ש בע"ה שבכוונת המצות
ותלמוד תורה היא במדרגת אור
וגוף המצות הן מדרגות ובה'
כלים שהם בח' צמצום שע"י
צמצום האור נהוו הכלים כידוע
ל"ה):

וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצות
לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי
מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי
והתפשטות*

7 בהרבה מאשר הארת הרצון
8 העליון המאירה בקיום
9 המצוות כשלעצמו (בלי
10 כוונה). עליונות זו דומה
11 לעליונות הנשמה על הגוף.
12 אלא מפני שהוא גם כן
13 רצונו ותפלה לדבקה - עם
14 הקב"ה, כשכל ומחשבה
15 וכוונת המצות מעשיות
16 וכוונת קריאת שמע
17 ותפלה ושאר ברכות, -
18 נמשכת, הרי, גם בכוונה זו,
19 הארה מזהרצון העליון -
20 והארת רצון העליון תהי
21 המאירה ומלוכשת בכוונה
22 זו, היא גדולה לאין קץ
23 למעלה מעלה מהארת
24 רצון העליון המאירה
25 ומלוכשת בקיום המצות
26 עצמן - שהוא מקיים
27 במעשה ובדבור בלי
28 כוונה, - והעליונות
29 שבהארת הרצון העליון
30 שב"כוונה", לגבי ההארה

31 שבמעשה בלבד, היא: כגדול מעלת אור הנשמה על הגוף, שהוא
32 כלי ומלוכש הנשמה, כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי
33 ומלוכש לכוונתה. - לכן, מדמים מעשה המצוה - ל"גוף", והכוונה
34 - ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה".
35 ואף שבשתייהן, במצוה וכוונתה, מלכש רצון אחד - הרצון
36 העליון, פשוט בתכלית הפשיטות, בלי שום שינוי וריבוי חס
37 ושלום, - ואם כן לא שייך, הרי, לומר שבכך ישנו יותר או פחות
38 מהרצון העליון, ומיוחד - הרצון, במהותו ופעמותו ותפלה
39 בתכלית היחוד - אף על פי כן ההארה - וההתגלות בנפש,
40 אינה שוה בבחינת צמצום והתפשטות. - שביחס לקיום המצוה,
41 ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדביקות נפש
42 האדם בהקב"ה, ואילו, בכוונת המצוות, ההארה היא בהתפשטות
43 ובהתגלות יתר, בדביקות מחשבתו ושכלו אתו יתברך. הנהגה
44 (בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שבשורש, בספירות העליונות,
45 כוונת המצוות היא במדרגת "אור", ואילו גוף המצוות - בבחינת

46 "כלים". שכן, בספירות ישנם הרי אורות וכלים, האור הוא פשוט
47 ובלי גבול לגבי הכלי, שהוא כבר מוגדר בגדר של חכמה או חסד
48 וכדומה. כדי להיות בגדר חכמה וחסד וכו' - יש צורך בענין
49 הצמצום. הרי, ש"אור" הוא בבחינת התפשטות, ו"כלי" בבחינת
50 צמצום. כך גם ביחס לכוונת
51 המצוות ולגוף המצוות -
52 וכך מוסבר בהגהה: * (וכמו)
53 שכתוב בעין חיים, שכוונת
54 המצוות ותלמוד תורה
55 היא במדרגת אור, וגוף
56 המצוות הן מדרגות
57 וכוונות כלים, שהם
58 בחינת צמצום, שעל ידי
59 צמצום האור נהוו
60 הכלים, כידוע לידוע
61 ח"ו): - חכמה נסתרה, כך
62 גם ההבדל בין כוונת
63 המצוות לבין גוף המצוות,
64 ביחס לצמצום והתפשטות).
65 על כל פנים, למדנו שכשם
66 שאינה דומה החיות
67 שבדומם וצומח לחיות שבחי'
68 ובמדבר, כך אינה דומה
69 הארת הרצון העליון
70 המאירה בגוף המצוה,
71 להארת הרצון העליון
72 המאירה בכוונת המצוה.
73 עתה נלמד שכשם שבמשל
74 ישנם ארבעה סוגים: דומם,
75 צומח, חי ומדבר, וארבעה
76 סוגים אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: (א) דומם וצומח (ב) חי
77 ומדבר - כך גם בנמשל של מצוות וכוונת המצוות - כדלהלן:
78 ונחלקת - מצוות וכוונת המצוות, גם כן לארבע מדרגות, כי גוף
79 המצוות עצמן ממש - הן שתי מדרגות, שהן מצוות מעשיות
80 ממש - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק נחשב כמעשה,
81 ומצוות התלויות - בקיומן, בדבור ומחשבה, כמו תלמוד תורה
82 וקריאת שמע ותפלה וברכת המזון - שמן התורה, ושאר
83 ברכות; - שמדברנן, שתי מדרגות אלו במצוות - מעשה מחד
84 ודיבור ומחשבה מאידך - הן שתייהן בסוג של גוף המצוות; וכוונת
85 המצוות לדבקה בו יתברך, - על ידי קיום המצוות, שהיא -
86 הכוונה, כנשמה לגוף, - של המצוה, נחלקת גם כן לשתי
87 מדרגות, כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי, שהן:
88 חי ומדבר. - כך גם בכוונת המצוות, ישנה כוונה שהיא, למשל,
89 כנשמה של בעל חי, וישנה כוונה עליונה יותר, שהיא כנשמה של
90 מדבר שהוא בר"שכל - וכפי שיתבאר להלן:

יום שלישי ו' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נא, כי מי שדעתו יפה... עד עמ' 102, כנו"ל.

ליקוטי אמרים

1 כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדולתו ותבונה,
2 ולהוליד מבינתו יראה עלאה במחו ואהבת ה' בחלל הימני
3 שבלבו, - בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה,
4 להיות נפשו צמאה לה', לדבקה בו על ידי קיום התורה
5 והמצוות, שהן - התורה
6 והמצוות, המושבות והארת
7 אוראין סוף פרוץ הוא 1
8 על נפשו - לדבקה בו, - 2
9 כלומר: כוונתו לרצות 3
10 להתדבק בהקב"ה, על ידי 4
11 לימוד תורה וקיום מצוות, 5
12 באה מך, שהתבונן תחילה 6
13 בגדולת ה'. התבוננות זו 7
14 יצרה בו יראה ואהבה - 8
15 צמאון להיות דבוק בהקב"ה; 9
16 ומכיוון שהדרך להתדבקות 10
17 בה' היא רק על ידי לימוד 11
18 תורה וקיום מצוות - לכן 12
19 הוא רוצה ללמוד תורה 13
20 ולקיים מצוות מתוך כוונה 14
21 להתדבק עם הקב"ה, 15
22 ובכונה זו הוא לומד 16
23 ומקיים המצוות, וכן בכונה 17
24 זו מתפלל ומברך - הרי 18
25 בונה זו, על דרך משל, 19
26 כמו נשמת המדבר, שהוא 20
27 ה"מדבר", בעל שכל 21
28 ובחירה ובדעת ידבר. -

29 כך גם ה"כוונה" שלו, להיות דבוק בהקב"ה - באה מדעתו ובחירתו.
30 שכן, הרי בשכלו הוא יצר בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק
31 בהקב"ה. ומי שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדולת איין סוף
32 פרוץ הוא, להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו, - מי שאינו
33 מסוגל להוליד אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו
34 יתברך, שכן דעתו קצרה לשם כך; וכן - אין הוא יכול ליצור את
35 היראה במחו ופחד ה' בלבד, - כי, שכלו קצר מכדי לעורר על
36 ידי התבוננות, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במחו) - כיצד,
37 איפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות, הרי, שלימות קיומה של
38 מצות-עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלימות ההישמרות
39 מלעבור על מצות-לא-תעשה, באה על ידי יראת ה' - מסביר רבנו
40 הזקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה מהאהבה המסותרת
41 שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה מסותרת זו, כוללת בקרבה
42 גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח ובפרק י"ט). כלומר: הוא מקיים
43 תורה ומצוות, על ידי שהוא מעורר בתוכו את האהבה המסותרת.
44 ולמרות שאין הוא יכול להביא את האהבה המסותרת ולהפכה
45 לאהבה גלויה בלבו - היא, אבל, מתגלה במחו, ופירוש הדבר
46 שבמחו קיים רצון גלוי להתדבק בהקב"ה. דבר זה מביא אותו
47 ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי שתהיה לו, על ידי כך, דביקות

48 בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו
49 והתבוננותו, כי אם על ידי התעוררות האהבה הטבעית (המסותרת)
50 שבנשמתו - הרי זה, משום כך, למשל, כנשמת בעל חי, שאינו בעל
51 שכל, ואהבתו ויראתו הן טבעיות (ולא "נולדות" משכלו) - זוהי
52 משמעות הדברים שזה עתה
53 למדנו - שמי שדעתו קצרה
54 להוליד בתוכו, על ידי
55 התבוננותו, אהבה
56 "בהתגלות לבו" ו"יראה
57 במחו ופחד ה' בלבד" - רק
58 שזוכר ומעורר את
59 האהבה הטבעית
60 המסתתרת בלבד, ומוציאה
61 מההעלם והסתתרות הלב אל
62 הגלוי במחו על כל פנים,
63 - אם אין בכוחו להביא
64 להרגשת אהבה גלויה
65 להקב"ה בלבד, הרי, על כל
66 פנים, במחו הוא מגלה
67 אהבה זו, שהיא רצונו
68 שבמחו ותעלמות לבו
69 מסכים ומתרחצת בריצונו
70 נמיר באמת לאמתו,
71 למסור נפשו בפעל ממש
72 על יחוד ה', - כלומר,
73 מבחינת ההנחה שלו במחו,
74 וכן מן הבחינה של תעלומות
75 לבו, של האהבה המסותרת

76 שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד ה'. וזאת - כפי
77 לדבקה בו נפשו האלהית ולבושית, - מחשבה, דיבור ומעשה,
78 ולכלל ביחודו ואחרותו, שהוא רצון העליון המלכש בתלמוד
79 תורה ובקיים המצוות, - כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות -
80 מתאחדים הנפש האלקית ולבושית עם הקב"ה, כנזכר לעיל; -
81 שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות נפרד
82 ממנו, הרי בשעה שמעוררים ומגלים את האהבה המסותרת, היא
83 מביאה ללימוד התורה ולקיום המצוות, כדי לבצע את רצונו, להיות
84 דבוק בהקב"ה; וגם תיראה - הנדרשת כדי להישמר מלעבור על
85 מצות-לא-תעשה, כלולה בה, - באהבה מסותרת זו, לקבל - על
86 עצמו, עול מלכותו שלא למרד בו חס ושלום; - על ידי עבירה
87 של מצות-לא-תעשה; ובכונה זו - הבאה מהאהבה והיראה
88 הטבעיות שבנשמת כל יהודי, הוא סוד מרע - הוא שומר עצמו
89 מלעבור עבירה, ועושה טוב, - בקיום מצות עשה, ולומד ומתפלל
90 ומברך בפרוש המלות לבדו, בלא דחילו ורחימו - בלי שתהיה
91 לו יראה ואהבה, בהתגלות לבו ומחו - שכן, אם היו לו יראה
92 ואהבה בלבו ובמחו, היו אז לימדו ותפלתו לא רק בפירוש המלות,
93 כי אם גם בהרגש החיות של אהבה ויראה - תרי בכונה זו - שיש
94 לו בשעת לימוד התורה וקיום המצוות, כדי להתדבק עם הקב"ה,

16 בפרק י"ח, שהאבות הורישו לכל אחד מילדיהם ("עד עולם") –
 17 נשמה של קדושה, ובאותה נשמה ישנה האהבה (המסותרת
 18 והכוללת בתוכה גם יראה) להקב"ה. ומכיוון שאהבה זו אינה
 19 שכלית, כי אם טבעית, לכן היא נמשלת לנשמה של בעל חי. הרי,
 20 שבגוף המצוות, ישנן שתי
 21 מדריגות: מצוות מעשיות
 22 ומצוות שבדיבור ומחשבה,
 23 המשולות לדומם ולצומח;
 24 ובכוונת המצוות גם כן שני
 25 ענינים: חי ומדבר. הכוונה
 26 הבאה מן השכל
 27 וההתבוננות היא כמו
 28 נשמתו של "מדבר", שהוא
 29 בעל שכל ובחירה, והכוונה הבאה מן האהבה המסותרת (ובה
 30 כלולה גם יראה) – היא, על דרך משל, כמו נשמתו של בעל חי.

1 שרצון זה וכוונה זו אינם באים אצלו, כאמור, מתוך אהבה ויראה
 2 שמצד השכל וההתבוננות, כי אם מן האהבה המסותרת, הרי זה על
 3 דרך משל כמו נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה, וכל
 4 מדותיו, – של הבעל חי, שהן יראתו מדברים המצויים אותו
 5 ואהבתו לדברים הנאהבים
 6 אצלו, הן – המדות הללו,
 7 רק מבעיית אצלו – אצל
 8 בעל חי, ולא – ואינן באות
 9 מבינתו ודעתו; וכן הן על
 10 דרך משל תיראה והאהבה
 11 המטעיות המסתרות בלב
 12 כל ישראלי, – גם הן אינן
 13 "תוצר" של שכל ובחירה,
 14 אלא קיימות באופן טבעי בנשמתו של כל אחד מישראל, כי הן
 15 ירשה לנו מאבותינו, וכמו טבע בנפשותינו, בנזכר לעיל: –

ליקוטי אמרים

נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה וכל מדותיו
 שהן יראתו מדברים המצויים אותו ואהבתו לדברים
 הנאהבים אצלו הן רק מבעיית אצלו ולא מבינתו ודעתו
 וכך הן על ד"מ היראה והאהבה המטעיות המסתורות
 בלב כל ישראל כי הן ירשה לנו מאבותינו וכמו טבע
 בנפשותינו כנ"ל:

יום רביעי ז' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 102, פרק לט ומפני... עד עמ' נב, ויקהל.

51 אותו טעם, הרי גם מלאכים – שאהבתם ויראתם הן טבעיות ולא נוצרות
 52 מהשכל – נקראים בשם חיות ובהמות.
 53 ומפני זה גם כן נקראים המלאכים בשם חיות ובהמות,
 54 בדרגתי: – כמו שכתוב: "ופני אריה אל הימין וגו' ופני שור
 55 מהשמאל" וגו', – המדובר
 56 ב"פני אריה" ו"פני שור"
 57 שב"מרכבה" העליונה. הרי
 58 שהמלאכים נקראים "אריה"
 59 ו"שור". ואלה הם שמות של
 60 חיות ובהמות. וכל כך למה?
 61 – לפי שאינם – "חיות"
 62 הקודש" – המלאכים אינם
 63 בעלי בחירה, – אין להם
 64 הבחירה החפשית הקיימת באדם, לבחור בטוב או ברע, ויראתם
 65 ואהבתם – להקב"ה, היא מבעיית להם, – ואין הם צריכים לעורר
 66 אותן, על ידי הבנתם השכלית בגדלות ה', כמו שכתוב ב"רעיא
 67 מהימנא" פ"רשת פ"ינחם. – ומכיוון שיראתם ואהבתם קבועות בהם
 68 בטבע, לכן הם משולים למדותיהן הטבעיות של חיות ובהמות. ולכן
 69 מעלת – ומדריגת, הצדיקים גדולה מהם, – מהמלאכים, כי
 70 מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה, ומדור המלאכים

31 פרק לט. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, מדוע חכמינו ז"ל, מדמים
 32 את עשיית המצוה ל"גוף", ואת כוונת המצוה – ל"נשמה". כן הסביר
 33 שישנן שתי מדריגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי מדריגות של
 34 נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבבעל חי והנשמה שבאדם. כשהכוונה
 35 והרצון במצוה, להיות דבוק
 36 בהקב"ה על ידי עשיית
 37 המצוה, נוצרו באדם על ידי
 38 שכלו והתבוננותו בגדלות ה',
 39 בעוררם בו את האהבה בגילוי
 40 בלבו, ורצון להתאחד עם
 41 הקב"ה על ידי תורה ומצוות –
 42 הרי כוונה זו ורצון זה, הם,
 43 למשל, כנשמה של אדם,
 44 "מדבר", שהוא בעל שכל ובחירה; ואילו, אם שכלו קצר מדאי ואין בכוח
 45 ה"התבוננות" שלו, לעורר אהבה כזו ורצון כזה – ורצונו וכוונתו (כלומר:
 46 ה"נשמה" שבקיום המצוות שלו), באים מהתעוררות ה"אהבה מסותרת"
 47 שבו, אותה אהבה טבעית ומסותרת להקב"ה שבירשה מהאבות בכל
 48 אחד מישראל – הרי רצון זה וכוונה זו, הם, למשל, כנשמה של בעל
 49 חי, שכל מדותיו, אהבתו ויראתו, אינן "גולדות" משכל והבנה, כי אם –
 50 טבעיות. בפרק זה, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שמפני

ליקוטי אמרים

פרק לט ומפני זה ג"כ נקראים המלאכים בשם
 חיות ובהמות כדכתי' ופני אריה
 אל הימין וגו' ופני שור מהשמאל וגו' לפי שאינם
 בעלי בחירה ויראתם ואהבתם היא טבעית להם
 כמ"ש בר"מ פ' פנחס ולכן מעלת הצדיקים גדולה מהם
 כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה ומדור

1. יחזקאל א, י. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים – שאי"ז כלל מענין שש"ב – בכדי להדגיש גודל מעלת
 העובדים בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו – במעלת העובדים בדו"ר טבעיים [שהם
 נוגע יותר לשש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך – לכאור'א] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים [ובמילא גם
 ה"לעשותו" שלהם (שנמשכת מהדו"ר – כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] – ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדרי' המלאכים דהמרכבה דפני ארי'
 כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומה מובן דקרבן אליך לכאור'א בלבבך (דו"ר) – הוא לא רק שבכאור'א
 יש דו"ר, אלא שבכאור'א קרוב שיה' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'. כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין
 עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא
 להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל. אלא הענין הוא, שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום
 התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכלית, שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו

1 **בְּעוֹלָם הַיְצִירָה.** – ו"עולם הבריאה" הוא למעלה מ"עולם היצירה",
2 כפי שיוסבר להלן, שהאהבה והיראה הבאות מן השכל, שייכות
3 ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה וההבנה: ואילו אהבה ויראה
4 טבעיות שייכות ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ב"הגהה"
5 הבאה, מסביר רבנו הזקן,
6 שמה שלמדנו שהמלאכים

7 הם ב"עולם היצירה",
8 המדובר במלאכים סתם.
9 אך, ישנם גם מלאכים
10 שמקומם ב"עולם הבריאה",
11 שכן, אופן עבודתם, הוא
12 באהבה ויראה הבאות
13 מהבנתם הגדולה בגדלות
14 ה'. הנהגה * (וְהֵינּוּ – מה
15 שלמדנו שהמלאכים הם
16 ב"עולם היצירה", המדובר
17 הוא: בְּסֵתֶם מְלָאכִים, אָבֵל
18 יֵשׁ מְלָאכִים עֲלֵינוּ
19 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – היינו
20 מאלה שְׁעֲבֹדָתָם בְּדִחְלוֹ
21 וּרְחִימוֹ שְׂכָלִים, – יראה
22 ואהבה שכליות, כְּמוֹ
23 שְׁכָתוֹב בְּ"רֵעָא מְהִימָא"
24 שֶׁ, שֵׁשׁ שְׁנֵי מִינֵי חַיּוֹת
25 תְּפַרְשׁ: מְכַעֲיִים –
26 שעבודתם היא מתוך אהבה

27 ויראה טבעיות, וְשְׂכָלִים, – שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה
28 שכליות, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים: – עד כאן למדנו, שמקומן של
29 נשמות הצדיקים, שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא ב"עולם
30 הבריאה"; ומקום המלאכים, שאהבתם ויראתם "טבעיות", הוא
31 ב"עולם היצירה". להלן – תוסבר השייכות של אהבה ויראה
32 שכליות, ל"עולם הבריאה", ושייכות אהבה ויראה טבעיות, ל"עולם
33 היצירה": וְהַחֲבֵדֵל שְׁפִינִיָּהֶם – בין "עולם הבריאה" ל"עולם
34 היצירה", הוא, כִּי בְּעוֹלָם הַיְצִירָה מְאִירוֹת שֶׁם מְדוּתָיו שֶׁל
35 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְבָדֵן, – ולא בחינות חכמה־בינה־דעת של אין
36 סוף ברוך הוא, שֶׁהֵן – המדות: אֶהְבְּתוּ וּפְחַדוּ וְיִרְאָתוּ כו', –
37 אהבה, פחד ויראה, הן מדות של "חסד" ו"גבורה". כך מאירות שם
38 גם שאר המדות של אין־סוף ב"ה. וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב [בְּתִקּוּנֵים –
39 ב"תיקוני זוהר", וְעֵין חַיִּים] דְּשִׁית סְפִירֵין מְקַנְנֵין בַּיְצִירָה. – שש
40 הספירות, מ"חסד" עד "יסוד" מקננות, מאירות, ב"עולם היצירה",
41 שכן, ארבעה הפרצופים של "עולם האצילות", כלומר, עשר
42 הספירות כפי שהן מתחלקות לארבעה חלקים כלליים – (א) חכמה,
43 (ב) בינה, (ג) "זעיר אנפין" (=מדות), (ד) מלכות – מאירים בארבעת
44 העולמות: "אצילות", "בריאה", "יצירה", "עשיה", והם מהווים
45 האלקות שבכל עולם: ב"עולם האצילות" מאירה ספירת ה"חכמה"
46 – ולכן, תכלית הביטול לאלקות, היא ב"עולם האצילות", שכן, שם

ליקוטי אמרים

הנהגה

(והיינו בסתם מלאכים אבל יש
מלאכים עליונים בעולם הבריאה
שעבודתם בדחילו ורחימו שכלים
כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני
חיות הקדש טבעיים ושכליים
וכמ"ש בע"ח):

ספירין מקננין ביצירה ולכן זאת היא עבודת המלאכים
תמיד יומם ולילה לא ישקוטו לעמוד ביראה ופחד וכו'
והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה
מיכאל היא האהבה כו'. אבל בעולם הבריאה מאירות
שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהן מקור
המדות ואם ושרש להן וכדאיתא בתיקונים דאימא
עילאה מקננא בתלת ספירין בכרסיא שהוא עולם
הבריאה ולכן הוא מדור נשמות הצדיקים עובדי ה'
בדחילו ורחימו הנמשכות מן הבינה ודעת הגדולת א"ס
ב"ה שאהבה זו נקרא רעותא דלבא כנ"ל ומרעותא
דלבא נעשה לבוש לנשמה בעולם הבריאה שהוא
גן עדן העליון כדלקמן וכמ"ש בזהר ויקהל

עבודתו מתוך יראה ופחד; וְעֲבֹדָת מַחְנֵה מִיכָאֵל הִיא תְּהִלָּה
כו'. – ועבודת מחנה מיכאל, היא תמיד מתוך אהבה להקב"ה, שכן,
כאמור, ב"עולם היצירה" מאירות מדותיו של אין־סוף ברוך הוא,
ולכן, גם עבודתם של הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא
תמיד בענין המדות. אָבֵל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שֶׁם חֲכָמָתוֹ
וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – בחינות חכמה־בינה־
דעת של "עולם האצילות", שֶׁהֵן – חכמה־בינה־דעת, מְקוֹר הַמְּדוּת
וְאִם וְשֵׁרֶשׁ לָהֶן, – למדות, כפי שלמדנו בפרק ג'. וְכִדְאִיתָא
בְּתִקּוּנֵים – וכמו שכתוב ב"תיקוני זוהר": דְּאִימָא עֲלָאָה – ספירת
"בינה" דאצילות, מְקַנְנָא – מקננת ומאירה ב"עולם הבריאה",
הנקרא "כורסיא", עולם הכסא, בְּתִלָּת סְפִירֵין בְּכָרְסִיא, שֶׁהוּא
עוֹלָם הַבְּרִיאָה. – ואלו הן חכמה־בינה־דעת שב"אצילות". וְלָכֵן –
מפני שב"עולם הבריאה" מאירות בחינות חכמה־בינה־דעת של אין
סוף, לכן הוא – "עולם הבריאה", מְדוֹר נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, עוֹבְדֵי
ה' בְּדִחְלוֹ וּרְחִימוֹ, – ביראה ואהבה, תְּהִמָּשְׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת
וְהַגְּדִלָּת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁאֶהְבָּה זוֹ נִקְרָא "רְעוּתָא דְּלֵבָא",
– רצון שמן הלב, שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון
שלמעלה מהשכל, בְּנִזְכָּר לְעֵיל; וְכִדְאִיתָא דְּלֵבָא נִעְשָׂה לְבוּשׁ
לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא גֵן עֲדֵן הָעֲלִיּוֹן, בְּדִלְקָמָן, – כפי
שיתבאר להלן, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב בְּזוֹהַר – פרשת ויקהל. – הרי,

מורגש שאין סוף ברוך הוא, הוא לבדו ואין זולתו. הרגשה זו באה
מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה בפרק ל"ה; ב"עולם הבריאה",
הנקרא "עולם הכסא", מאירה ספירת ה"בינה", ולכן הוא עולם
ההשגה, שהנשמות והמלאכים שבאותו עולם הם בעלי השגה
גדולים; ב"עולם היצירה",
מאירות שש הספירות של
"עולם האצילות", "זעיר
אנפין", ולכן עבודת
הנבראים של "עולם
היצירה" – היא עבודת
המדות; ב"עולם העשיה",
מאירה ספירת ה"מלכות",
והעבודה שם באה מתוך
קבלת עול מלכות שמים. –
הרי, שב"עולם היצירה"
מאירות המדות של אין סוף
ברוך הוא. וְלָכֵן, זֹאת הִיא
עֲבֹדָת הַמְּלָאכִים –
שמקומם ב"עולם היצירה":
תְּמִיד, יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא
יִשְׁקוּטוּ, לְעַמֵּד בְּיְרֵאָה
וּפְחַד וְכו', – לפני הקב"ה,
וְהֵינּוּ כָל מַחְנֵה גְבֻרִיאֵל
שֶׁמֶשְׁמָאֵל, – שמבחינת
ה"גבורה" הנקראת "שמאל"
– שמחנה גבריאל עובד
עבודתו מתוך יראה ופחד; וְעֲבֹדָת מַחְנֵה מִיכָאֵל הִיא תְּהִלָּה
כו'. – ועבודת מחנה מיכאל, היא תמיד מתוך אהבה להקב"ה, שכן,
כאמור, ב"עולם היצירה" מאירות מדותיו של אין־סוף ברוך הוא,
ולכן, גם עבודתם של הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא
תמיד בענין המדות. אָבֵל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שֶׁם חֲכָמָתוֹ
וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – בחינות חכמה־בינה־
דעת של "עולם האצילות", שֶׁהֵן – חכמה־בינה־דעת, מְקוֹר הַמְּדוּת
וְאִם וְשֵׁרֶשׁ לָהֶן, – למדות, כפי שלמדנו בפרק ג'. וְכִדְאִיתָא
בְּתִקּוּנֵים – וכמו שכתוב ב"תיקוני זוהר": דְּאִימָא עֲלָאָה – ספירת
"בינה" דאצילות, מְקַנְנָא – מקננת ומאירה ב"עולם הבריאה",
הנקרא "כורסיא", עולם הכסא, בְּתִלָּת סְפִירֵין בְּכָרְסִיא, שֶׁהוּא
עוֹלָם הַבְּרִיאָה. – ואלו הן חכמה־בינה־דעת שב"אצילות". וְלָכֵן –
מפני שב"עולם הבריאה" מאירות בחינות חכמה־בינה־דעת של אין
סוף, לכן הוא – "עולם הבריאה", מְדוֹר נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, עוֹבְדֵי
ה' בְּדִחְלוֹ וּרְחִימוֹ, – ביראה ואהבה, תְּהִמָּשְׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת
וְהַגְּדִלָּת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁאֶהְבָּה זוֹ נִקְרָא "רְעוּתָא דְּלֵבָא",
– רצון שמן הלב, שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון
שלמעלה מהשכל, בְּנִזְכָּר לְעֵיל; וְכִדְאִיתָא דְּלֵבָא נִעְשָׂה לְבוּשׁ
לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא גֵן עֲדֵן הָעֲלִיּוֹן, בְּדִלְקָמָן, – כפי
שיתבאר להלן, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב בְּזוֹהַר – פרשת ויקהל. – הרי,

11 שייכות ל"עולם הבריאה". כי, גם מדותיהן נכללות במוחין ובשכל
12 שלהם, עד שכל עבודתם מתארת כ"עבודת מוחין". ואילו, נשמות
13 שהשגתם איננה נעלה כזו, הרי למרות שאהבתן ויראתן באות על ידי
14 התבוננות ושכל, הרי זה רק שהשכל משמש לעורר וליצור את מדות
15 האהבה והיראה, אבל עיקר עבודתן היא "עבודת המדות" – ולכן,
16 שייכות נשמות אלו, ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ומכל
17 שכן שאותן נשמות שעבודתן היא מתוך "אהבה מסותרת" – המדות
18 הטבעיות, שאינן באות מן השכל ומן המוחין, בודאי ובודאי שמקומן
19 הוא ב"עולם היצירה" ; רק בזמנים מסויימים עולות גם נשמות אלו
20 ב"גן עדן העליון", ב"עולם הבריאה".

1 שהנשמות שעבודתם מתוך אהבה ויראה הזאות מן השכל
2 וההתבוננות בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא "גן עדן
3 העליון", שכן, "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ו"גן עדן
4 העליון" – ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן" הוא,
5 ש"ישובין ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם והשגתם
6 גדלות ה' – והוה השכר עבור העבודה הקשורה בהשגה והתבוננות
7 בגדלות ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שבכך מתכוונים לאותן נשמות
8 שהן במדרגת **נשמה ממש** – אלה שהשגתם הנעלה ביותר מתוארת
9 כבחינת "מוחין גדלות", ולא רק השגתם ושכלם יש להם שייכות
10 ל"עולם הבריאה", כי אם גם מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן

יום חמישי ח' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נב, אך היינו דוקא... עד עמ' 104, מצוה עצמה.

43 הבריאה", רק בַּשֶּׁבֶת וְרֵאשִׁי-הַחֹדֶשׁ לְבָר, - שבת וראש חודש הם
44 הומן לעלית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה): "חֲדִידָה מִדִּי
45 חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא כל בשר להשתחוות וגו'" -
46 בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו ל"גן עדן העליון", הָרָרָה הַעֲמֹד
47 שִׁמּוֹן עָדָן הַתְּהֵתוֹן לִגְן
48 עֵדֶן הַעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא עוֹלָם

21 **אָף** – מזה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה", הֵינָנו
22 **הַיָּקָא נְשָׁמוֹת מְמַשֵּׁ** – ו"נשמה" היא הרי ענין השכל, כמו שכתוב:
23 "ונשמת שדי תבינם", שֶׁהָן בְּחִינַת מַחֲיָן הַגְּדֻלּוֹת אֵין-סוֹף בְּרוּךְ
24 **הוּא**, – השגתו היא באופן של "מוחין דגדלות", שהן מבינות אלקות
25 כמו שהוא, בלי לבושי
26 **ליקומי** השגה ובלי משלים של

ליקוטי אמרים

49 הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא בִּן עֶדֶן
 50 הָעֲלִיּוֹן, לְהַתְעַנֵּג עַל ה'
 51 וְלַהֲנוֹת מִזֵּי הַשִּׁבְיָה, -
 52 הַתְּעַנּוּג וְהַנְּהֵא מֵאַלְקוֹת
 53 חֵם בַּעֲקֵיר ב"ג עֶדֶן הָעֲלִיּוֹן
 54 שֶׁב"עוֹלָם הַבְּרִיאָה, - עוֹלָם
 55 הַהִשְׁגָּה, שְׁכֹן, הַתְּעַנּוּג שִׁישׁ
 56 לַנִּשְׁמָה מֵאַלְקוֹת, בֹּא
 57 מִזִּשְׁגָתָה וְהַבְּנֵתָה אֱלֻקוֹת,
 58 עַד כִּמּוֹה שֶׁאִפְשָׁר לַהֲשִׁיג - ;
 59 כִּי אֵין הִנָּה וְתִעֲנֹג
 60 לְשִׁכֵּל נִבְרָא אֱלֹא כִּמּוֹה שֶׁמִּשְׁכִּיל וּמִבִּין יוֹדֵעַ וּמִשְׁשִׁיג בְּשִׁכְלוֹ
 61 וּבִינָתוֹ, - "מִשְׁכִּיל", "מִבִּין", "יּוֹדֵעַ" - מִכּוּוֹנוֹת לִכְחוֹת חֻכְמָה
 62 בִּינֵי־דַעַת, מִה שֶׁאִפְשָׁר לוֹ לְהִבִּין וְלַהֲשִׁיג מֵאוֹרֵי־אֵין־סוֹף
 63 בְּרוֹד־חֹמָה, - וְמִה שֶׁנִּשְׁמוֹת אֱלוֹ מִבִּינּוֹת בִּשְׁכֵל וּמִשְׁיגוֹת אוֹר אֵין
 64 סוֹף בְּרוֹד הוּא ב"ג עֶדֶן הָעֲלִיּוֹן שֶׁב"עוֹלָם הַבְּרִיאָה", בֹּא: עַל יְדֵי

1 הסברה, ועבודתן היא, לכן, 2
 28 "עבודת המוחין", שיש לה 3
 29 שייכות ל"עולם הבריאה", 4
 30 ול"גן עדן העליון" שב"עולם 5
 31 הבריאה". אָבֵל בְּחִינַת 6
 32 תְּרוּםַת שֶׁל הַצִּדִּיקִים, – 7
 33 שעבודתם היא עבודת 8
 34 ה"רוח", עבודת המדות. 9
 35 שכן, גם השגתם בגדלות ה', 10
 36 אינה מגיעה לאופן ההשגה 37
 של אלה שהם בדרגה של
 38 "נשמה", כך שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת המדות", כי, גם
 39 המוחין שלהם שייכים למדות, בשמשם כמעוררי המדות. וְכֵן שְׂאֵר
 40 כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲבָדוּ אֶת ה' בְּדַחֲלוֹ וּדְחִימוֹ – בִּירֵאָה
 41 וְאֵהָבָה, הַמִּסְתַּרֹּת בְּלֵב בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל – וְלֹא מֵתוֹךְ אֵהָבָה וִירֵאָה
 42 מֵאֵבוֹת מִן הַשֶּׁכֶל – אֵין עֲזוּלוֹת לָשֵׁם, – ל"גן עדן העליון" שב"עולם

להסביר כיצד "קרוב אליך", כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובכויות של אהבה ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב שאהבתו ויראתו - אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף - לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדולות ותקפה של עבודה זו: אלא - זוהי עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך - בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה - לא זו בלבד שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הרב", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף, שכן, האהבה והיראה הטבעיות בבני ישראל הן על דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו" להיות בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבה ה' ויראת ה'. 3. איוב לב, ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראי' דעכ"צ' דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקות קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" [גן עדן התחתון] ל"מדבר" [גן עדן העליון] - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראי' שמן ההכרח לומר שאם כי הם שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

1 חֲכָמָתוֹ וּבִינָתוֹ יִתְפָּרֵד - על ידי ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של
2 "עולם האצילות", הנקראות חכמות ובינות, הַמְאִירוֹת שֵׁם בְּעוֹלָם
3 הַבְּרִיאָה. - ב"עולם הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות "חכמה"
4 ו"בינה" ד"אצילות", ולכן הנשמות שב"גן עדן העליון" מבינות
5 ומשיגות אור אין סוף ברוך
6 הוא, ומזה בא ה"תענוג"
7 שלהן. ובשבת וראש חודש
8 עולות גם שאר הנשמות
9 ל"גן עדן העליון", כדי שגם
10 הן יהיה להן התענוג הבא
11 מהשגה. ומה שזווכות
12 נִשְׁמָוֹת אֵלּוּ - שעבדו את
13 ה"ש"ת מתוך מדות אהבה
14 ויראה טבעיות, לַעֲלוֹת
15 לַמַּעֲלָה מִהַמְּלָאכִים, -
16 מקומם של המלאכים הוא,
17 כאמור, ב"עולם היצירה",
18 בגלל עבודתם במדות
19 טבעיות, ואין אנו אומרים
20 שאי־פעם הם עולים ל"עולם
21 הבריאה" - אֵפֶךְ שֶׁעָבְדוּ -
22 אותן נשמות, בְּדַחֲלוֹ
23 וְרַחֲמֵימוֹ - ביראה ואהבה,
24 מְבַעְעִים לָבֶד, - באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים -
25 מדוע, איפוא, ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים
26 מיוחדים ל"עולם הבריאה"? אלא - חִינּוּ, מַפְנֵי שֶׁעַל יְדֵי דַחֲלוֹ
27 וְרַחֲמֵימוֹ שִׁלְּהֶם - יראה ואהבה של אותן נשמות, אֶתְבַּפֵּיָא -
28 נכפתה, סִמְרָא אַחֲרָא הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּפָם, בֵּין בְּכַחֲנִית "סוד מרע"
29 - להימנע מלעשות רע, ועל ידי כך, לְכַבֵּשׁ תַּתְּאוֹת וּלְשַׁבֵּרָן, -
30 התאווה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, בדיבור
31 או אפילו במחשבה של עבירה - דבר שבא כתוצאה מהיראה
32 שלהן, וּבֵין בְּכַחֲנִית "וַעֲשֵׂה טוֹב" - לעשות מצוות ומעשים טובים
33 כנגד הטבע והרצון של הנפש הבהמית, שהיא נפש של "סטרא
34 אחרא". ענין ה"ועשה טוב" בא להן בעיקר מאהבתן להקב"ה, בְּנִזְכָּר
35 לַעֲלִי, וְהֵם - הנשמות בהיותן בעולם הזה, הֵיוּ פְּעֻלֵי בְּחִירָה לְבַחֵר
36 בְּרַע חֵם וְשָׁלוֹם וּבְחֵירוֹ בְּטוֹב, לְאִכְפִּיָא לְסִמְרָא אַחֲרָא - לכפות
37 את ה"סטרא אחרא", לְאִסְמִלְקָא יִקְרָא דְקַדְשָׁא בְּרִיָּהּ הוּא כו',
38 - שיתרומם כבודו של הקב"ה, כביכול, בכל העולמות, בְּיִתְרוֹן
39 הָאֹר כו', - כיתרון האור הבא מן החושך דוקא, שכן על ידי
40 שבירתן את החושך של ה"סטרא אחרא", המשיכו יתרון באור
41 הקדושה, בְּנִזְכָּר לַעֲלִי. - הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן
42 נשמות, היו טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות
43 באהבתן ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא למעלה
44 מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן לעלות,
45 בזמנים מסוימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין המלאכים זוכים לו.
46 להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שמקומן של הנשמות בעלות
47 האהבה והיראה השכליות, הוא בעולם הבריאה, ומקומן של
48 הנשמות בעלות האהבה והיראה הטבעיות, הוא בעולם היצירה -
49 מדובר ביחס לנשמות עצמן. ואילו, התורה והעבודה של הנשמות,

ליקוטי אמרים

ובינתו ית' המאירות שם בעולם הבריאה ומה שזווכות
נשמות אלו לעלות למעלה מהמלאכים אף שעבדו
בדחילו ורחימו טבעיים לבד היינו מפני שעי' דחילו
ורחימו שלהם אתכפיא ס"א המלוכשת בגופם בין
בבחי' סוד מרע לכבוש התאוות ולשבֵרן ובין בבחי'
ועשה טוב כנ"ל והם היו בעלי בחירה לבחור ברע ח"ו
ובחרו בטוב לאכפיא לס"א לאסתלקא יקרא דקב"ה
כו' כיתרון האור כו' כנ"ל והנה כל זה הוא במדור
הנשמות ומקום עמידתן אך תורתן ועבודתן נכללות
ממש ביי"ס שהן בחי' אלהות ואור א"ס מתייחד בהן
בתכלית היחוד והיינו ביי"ס דבריאה ע"י דחילו ורחימו
שכליים ובי"ס דיצירה ע"י דחילו ורחימו טבעיים ובתוכן
מלוכשות י"ס דאצי' ומיוחדות בהן בתכלית ויי"ס דאצי'
מיוחדות בתכלית כמאצילן א"ס כ"ה משא"כ הנשמו'
אינן נכללות באלהות די"ס אלא עומדות בהיכלות
ומדורין דבריאה או יצירה ונהנין מזיו השכינה הוא

נכללות בעשר הספירות, של העולם בו עלו אותה תורה ואותה
עבודה. עשר הספירות הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות
של העולם - הן מתאחדות באין־סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של
הנשמות הוא ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא
של אלקות, ותענוגן הוא
מזיו השכינה בלבד של אותו
עולם - כלומר: מתגלה
לאותן נשמות "זיו" מהתורה
שהן למדו ומדמיונות שהן
קיימו בהיותן למטה בעולם
הזה. והן מבינות אותו "זיו"
בהשגה אמיתית, הן מבינות
את מהות ההארה, וזה יוצר
בהן את התענוג הנפלא של
"גן עדן". ובלשון ה"תניא":
וְהֵנָּה, כָּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר
הַנִּשְׁמָוֹת וּמְקוֹם עֲמִידָתָן,
- לפעמים במקום שלמעלה
ממקום עמידתן הקבוע -
כמו בשעת עלייתן ב"עולם
הבריאה" בימי שבתות
וראשי חודשים. ובלשון כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "מקום
עמידתן - שזהו לפעמים לא במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות
לבריאה אף שמדורן ביצירה)". אֵפֶךְ תוֹרָתָן וְעִבְדוּתָן נִכְלָלוֹת מִמֶּשׁ
בִּי סְפִירוֹת, שֶׁהֵן - עשר הספירות, בְּחִינַת אֱלֹהוּת, וְאֹרֶז־אֵין
סוֹף מְתִיחֵד בָּהֶן - בעשר הספירות, בְּתַכְלִית הַיְחוּד; - האור
האין סופי המאיר בעולם, מתאחד עם הספירות של אותו עולם
בתכלית היחוד; וְחִינּוּ - מה שאנו אומרים שהתורה והעבודה
עולות ונכללות בעשר הספירות, הרי זה בִּי סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה עַל
יְדֵי דַחֲלוֹ וְרַחֲמֵימוֹ שִׁלְּלִים, - יראה ואהבה שכליות. כשהתורה
והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן נכללות אז בעשר
הספירות של "עולם הבריאה", וּבִי סְפִירוֹת דִּיצִירָה עַל יְדֵי דַחֲלוֹ
וְרַחֲמֵימוֹ מְבַעְעִים; - יראה ואהבה טבעיות, כשהתורה והעבודה
נעשות מתוך אהבה ויראה טבעיות, הן נכללות אז בעשר הספירות
של "עולם היצירה", וּבְתוֹכָן מְלַבֶּשֶׁת י' סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת
וּמִיְחָדוֹת בָּהֶן בְּתַכְלִית, - עשר הספירות של "עולם האצילות",
מתלבשות ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה",
ועל ידן גם בעשר ספירות "עולם היצירה", וְי' סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת
מִיְחָדוֹת בְּתַכְלִית כְּמֵאֲצִילָן אֵין־סוֹף בְּרִוְיָהּ הוּא. - שהאציל
וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" - כמו שאומרים לגבי
נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים - שעשר
ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן, הרי,
שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן
נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" - הן
מתאחדות עם האין־סוף ברוך הוא. מֵה שְׂאֵין בֶּן הַנִּשְׁמָוֹת, -
כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אֵינָן נִכְלָלוֹת בְּאֱלֹהוּת דִּי
סְפִירוֹת, אֵלָּא עוֹמְדוֹת בְּחִיָּלוֹת וּמְדוּרֵין דְּבְרִיאָה או יצירה,
- "היכלות" ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש", ואינם בבחינת

לעומתן. ה"עצם" של התורה והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, 26
יתגלה רק לעתיד לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זי והארה בלבד. 27
בכך מובן מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים 28
טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", שכן בעולם הבא, ב"גן 29
עדן", נהנית הנשמה מזיו 30
והארה בלבד של תורתה 31
ועבודתה, ואילו, בהיותה 32
בעולם הזה, יש לה את 33
ה"עצם" של התורה 34
והעבודה, שעל ידו היא 35
מתאחדת עם הקב"ה עצמו. 36
המעלה שבגן עדן מתבטאת רק בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" 37
בהשגה אמיתית, היא משיגה שם את מהותו של הזיו – והשגת 38
המהות של אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו 39
ז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" 40
– כולל, קורת הרוח מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת 41
הרוח והתענוג האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה 42
ומבינה אלקות בהשגת המהות. אחרי שרבנו הזקן הסביר, ש"עולם 43
הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה 44
שכלית, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך 45
אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשיך להסביר ש"עולם האצילות" 46
הוא מקום הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם למעלה גם 47
מאהבה ויראה שכלית. עבודתם של אותם צדיקים היא בבחינת 48
"מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה קיים 49
בהם רצון אחר כלל, כי אם מה שהוא רצון העליון בלבד. 50

1 ביטול והתאחדות כמו הספירות, וְנִהְיֶין – הנשמות, מְזִין הַשְּׂכִינָה,
2 הוּא אֲדָרְאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא הַמְּיֻחָד בִּי סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה אוֹ
3 דְּיִצְרָה, – "זיו השכינה" ממנו הן "נהנין" – הוא אור אין סוף ברוך
4 הוא המאוחד בעשר ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות
5 "עולם היצירה", וְהוּא זִיו
6 תוֹרָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ מִמֶּשׁ –
7 הזיו של תורתו ועבודתו של
8 אותן נשמות, [עֵין זֶהר
9 וְיִקְהֵל דָּף רִי], בִּי שֶׁכֶר
10 מְצוּהָ – הִיא מְצוּהָ עֲצֻמָּה: 3
11 – שמהתורה והמצוות
12 שאדם קיים, ושמהאחדות עם אין סוף ברוך הוא, נמשך ומתגלה "זיו",
13 לנשמה בגן עדן – והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות.
14 מכאן אפשר להבין גדולתה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם
15 הזה, ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד
16 של תורה ועבודה, יש לנשמה תענוג נפלא כזה בגן עדן! גדלות
17 התענוג אנו למדים ממה שחכמינו ז"ל אומרים בנוגע ל"אחר",
18 שמוטב שידונו אותו בגיהנום, כדי שיוכל לבוא ל"עלמא דאתי",
19 לעולם הבא – לשכר של "גן עדן". כלומר: כדאים כל יסורי גיהנום
20 (עליהם אומר הרמב"ן שכל יסורי איוב במשך שבעים שנה, אין להם
21 ערך כלל ליסורי הנפש בגיהנום אפילו שעה אחת (וכדלקמן "אגרת
22 התשובה" פרק י"ב)), ובלבד שיוכלו לאחר מכן להגיע לתענוג
23 הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה בכך, שהנשמה נהנית
24 מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה. שכן, את עצם התורה והמצוה
25 לא היה בכוח הנשמה לקלוט ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת לגמרי

יום שישי ט' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 104, ועולם האצילות שהוא... עד עמ' נג, ל"ח].

51 וְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא לְמַעַל מִהַשְּׁכָל וְהַחֲשֵׁנָה וְהַבְּנָה
52 לְשֶׁכֶל נִבְרָא, – שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של "עולם
53 הבריאה", הוא בכל זאת
54 "נברא", ו"עולם האצילות"
55 הוא למעלה גם מהשגתו. 4
56 טעמו של דבר: בִּי חֲכָמָתוֹ 5
57 וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵין 6
58 סוּף בְּרוּךְ הוּא מְיֻחָד 7
59 שֶׁם בּוֹ בְּתִכְלִית הַיְחוד, 8
60 בְּיַחְדּוֹ עֲצוּם וְנִפְלֵא, בְּיָתֵר 9
61 שֶׁאֵת וְיִתֵּר עַז לֵאמֹר 10
62 מִבְּעוֹלָם הַבְּרִיָּאָה, בִּי שֶׁם 11
63 בִּ"עוֹלָם הַבְּרִיָּאָה", יִרְדּוּ 12
64 לְהֵאִיר בְּבִחִינַת עֲצֻמָּה, – 13
65 חכמה-בינה-דעת של "עולם
66 האצילות", הנקראות "חכמתו ובינתו ודעתו של אין סוף ברוך
67 הוא", מאירות ב"עולם הבריאה", רק אחרי שהצטמצמו במדה כזו,

בְּרִי שְׂיֻכְלוּ שְׂכָלִים נִבְרָאִים – השכל של הנשמות והמלאכים
של "עולם הבריאה", לְקַבֵּל מִהֶן – ענין של חֲכָמָה-בִּינָה-דַּעַת,
לִידַע אֵת ה', וְלַהֲבִין
וְלַחֲשֹׁב אִיזוֹ הַשְּׂגָה בְּאֹר-
אֲדָרְאִין בְּרוּךְ הוּא, בְּכִי
כִּי שְׂכָלִים הַנִּבְרָאִים,
שֶׁהֵם בְּעָלֵי גְבוּל וְתִכְלִית,
שֶׁלֹּא יִתְבַטְּלוּ בְּמַצִּיאוֹתָם,
– בלי הצמצום האמור,
ויתירה מזו: וְלֹא יִהְיוּ
בְּגֵדֵר נִבְרָאִים בְּלָל, רַק
יִחְזְרוּ לְמִקְוֵם וְשֶׁרֶשׁ
שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהוּת
מִמֶּשׁ. – אילו ספירות
חכמה-בינה-דעת של "עולם
האצילות", היו מאירות ב"עולם הבריאה", בלי צמצום, והנבראים
של "עולם הבריאה" היו מקבלים מהן השגה להבין אלקות כפי

ליקוטי אמרים

ועולם האצילות שהוא למעלה

מהשכל וההשגה וההבנה לשכל נברא כי חכמתו
ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה מיוחדות שם בו בתכלית
היחוד ביחוד עצום ונפלא ביתר שאת ויתר עז לאין קץ
מבעולם הבריאה כי שם ירדו להאיר בבחי' צמצום
כדי שיוכלו שכלים נבראים לקבל מהן חכ"ד לידע את
ה' ולהבין ולהשיג איזו השגה באור א"ס ב"ה כפי כח
שכלים הנבראים שהם בעלי גבול ותכלית שלא
יתבטלו במציאותם ולא יהיו בגדר נבראים כלל רק
יחזרו למקורם ושרשם שהוא בחי' אלהות ממש.

האצילות, הנקראות "חכמתו ובינתו ודעתו של אין סוף ברוך
הוא", מאירות ב"עולם הבריאה", רק אחרי שהצטמצמו במדה כזו,

1 שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן בעצם – היו אז
2 אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח השגתם "לקלוט" אור
3 נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך ירידת והארת חכמה בינה
4 דעת של "אצילות", ב"עולם הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש
5 בכוח שכלו של הנברא,
6 לקבל ולקלוט שכל והבנה
7 באור אין סוף ברוך הוא, עד
8 כמה ששכל של נברא יכול
9 להשיג ולהבין אור אין סוף.
10 אך, ב"עולם האצילות", בו
11 ספירות חכמה בינה דעת
12 הן, כמו שהן בעצם – אין
13 בכוח שכלם של נבראים
14 לקבל מהן השגה באור אין
15 סוף ברוך הוא – ובלשון
16 רבנו הזקן: וְהָיָה, צְמֻצוֹם
17 זָה – מֵהַ שְׁסִפִּירוֹת חֲכָמָה
18 בִּינֵה־דַעַת שֶׁל "אֲצִילוֹת"
19 נִצְטַמְצַמוּ, כְּדִי לְהֵאִיר
20 ב"עולם הבריאה", הִיא
21 סֶכֶת הַהָאֲרָה שְׁמָאִירוֹת
22 שֶׁם חֲכָמָה־בִּינֵה־דַעַת שֶׁל
23 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא –
24 חֲכָמָה־בִּינֵה־דַעַת שֶׁל "עוֹלָם
25 הָאֲצִילוֹת", לְנִשְׁמוֹת אֱלֹו
26 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, – שֶׁן,
27 בגלל שהאור בא על ידי
28 צמצום – יכולות הנשמות
29 לקבל ממנו, שתהיה להן
30 השגה באור אין סוף ברוך הוא. מֵה שְׁאֵין בֶּן בְּאֲצִילוֹת, שְׁאֵינֶם –
31 ספירות חכמה בינה דעת שב"אצילות", אינן בְּבַחֲנִית צְמֻצוֹם בָּל
32 בָּךְ – כפי שהדבר ב"עולם הבריאה". שהרי, בכל זאת, בהיותן ענין
33 של "ספירות", יש כבר בכך משום צמצום מסויים, אלא לא צמצום
34 כזה כמו שהוא ב"עולם הבריאה", ולכן אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁבְּלִים
35 נִבְרָאִים לְקַבֵּל מֵהֶן, – מהספירות שב"אצילות". וְלִבְנֵי לִית
36 מִחֲשָׁבָה דִּילְחוֹן תְּפִיסָא שֶׁם בָּלָל. – אין ל"מחשבה" של
37 הנבראים "תפיסה" (השגה) שם כלל. המחשבה וההשגה של נבראים
38 אינן יכולות כלל "לקלוט" את האור המאיר ב"אצילות". לִבְנֵי הוּא
39 – "עולם האצילות", מְדוּר לְצִדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, שְׁעִבְדוֹתָם הִיא
40 לְמַעְלָה מֵעֵלָה אֶפְלוּ מִבְּחִינַת דְּחִילו וְרַחֲמִיו – יֵרָאָה וְאֵהְבָה,
41 הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת בְּגִדְלָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שְׁעוֹלָם
42 הָאֲצִילוֹת הוּא לְמַעְלָה מֵעֵלָה מִבְּחִינַת בִּינָה וְדַעַת לְשַׁבְּלֵי נִבְרָא,
43 – כִּךְ גַּם עֲבוֹדָתָם הִיא הִרְבָּה לְמַעְלָה מֵאֵהְבָה וְהִירָאָה הַבָּאוֹת מִן
44 הַשִּׁכְלִי; אֵלָּא עֲבוֹדָתָם הִיָּתָה? בְּבַחֲנִית מְרַבָּה מִמֶּשׁ לְאֵין־סוֹף
45 בְּרוּךְ־הוּא, וְלִבְטָל אֱלֹו בְּמַצִּיאוֹת, וְלִבְטָל בְּאֹורוֹ יִתְבָּרֵךְ, הֵם
46 וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם, עַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְתַמְצוֹת, עַל דֶּרֶךְ שְׁאֵמְרוּ:

ליקוטי אמרים

והנה צמצום זה היא סבת ההארה שמאירות שם
חב"ד של א"ס ב"ה לנשמות אלו בעולם הבריאה.
משא"כ באצילות שאינם בבחי' צמצום כ"כ א"א
לשכלים נבראים לקבל מהן ולכן לית מחשבתא
דילחון תפיסא שם כלל לכן הוא מדור לצדיקי' הגדולים
שעבודתם היא למעלה מעלה אפי' מבחי' דחילו ורחימו
הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולתו ית' כמו שעולם
האצילות הוא למעלה מעלה מבחי' בינה ודעת לשכל
נברא אלא עבודתם היתה בבחי' מרכבה ממש לא"ס
ב"ה וליבטל אלו במציאות ולהכלל באורו ית' הם
וכל אשר להם ע"י קיום התורה והמצוות ע"ד שאמרו
האבות הן הן המרכבה והיינו לפי שכל ימיהם היתה
זאת עבודתם. אך מי ששרש נשמתו קמץ מהכיל
עבודה תמה זו ליבטל וליכלל באורו ית' בעבודתו
בקביעות רק לפרקים ועתים שהם עת רצון למעלה
וכמו בתפלת שמונה עשרה שהיא באצילות ובפרט
בהשתחווא' שבה שכל השתחוואה היא בבחי' אצילות
[כמו"ש בפרע"ח בקבל' שבת] כי היא ענין ביטול באורו
ית' להיות חשיב קמיה כלא ממש אוי ג"כ עיקר קביעות
נשמתו הוא בעולם הבריאה [רק לפרקים בעת רצון
תעלה נשמתו לאצילות בבחי' מ"ג כידוע ל"ח]:

– חכמינו ז"ל⁸: "הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבָּכִי, וְהֵינּוּ – מֵהַ שְׁהֲאֲבוֹת
מתוארים כ"מרכבה", הוּא: לְפִי שְׁבָל יְמִיהֶם הִיָּתָה זֹאת עֲבוֹדָתָם.
– האבות היו תמיד בהתבטלות של "מרכבה": על ידי קיומם תורה
ומצוות, הם יוצרים, על עצמם ועל כל עניניהם את דרגת
ההתבטלות העליונה ביותר
להקב"ה, כִּךְ שֶׁאֵין לָהֶם רִצּוֹן
אחר כלל, כִּי אִם רַק מֵהַ
שהוא רצון ה' – ולכן מקומם
של צדיקים אלה הוא
ב"עולם האצילות", בו
מורגש אותו סוג של ביטול.
אֲךְ מִי שֶׁשָּׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ קִמָּץ
מִהִכִּיל עֲבוֹדָה תְּמָה זֹה, –
של בחינת "מרכבה", לְפָטֵל
וְלִבְטָל בְּאֹורוֹ יִתְבָּרֵךְ
בְּעֲבוֹדָתוֹ בְּקִבְיּוֹת, –
לעמוד תמיד בביטול
והתבטלות באורו יתברך, רַךְ
לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת
רִצּוֹן לְמַעְלָה, וְכֵמוֹ
בְּתַפִּלַּת שְׁמוֹנֶה עָשָׂר
שֶׁהִיא בְּאֲצִילוֹת, – שֶׁן
ארבעת השלבים שבסולם
התפילה, הם כנגד ארבעת
העולמות: חלק התפילה עד
"ברוך שאמר", הוא בבחינת
"עולם העשיה"; "פסוקי
דזמרה" – בבחינת "עולם
היצירה"; "קריאת שמע" –
בבחינת "עולם הבריאה": "שמונה עשרה" – בבחינת "עולם
האצילות", וּבְפָרֵט בְּהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת שֶׁבָה, – כשכורעים בשמונה
עשרה, שְׁבָל הִשְׁתַּחֲוָאָה הִיא בְּבַחֲנִית אֲצִילוֹת [כְּמוֹ שֶׁבָתוּב
בְּפָרִי עֵץ חַיִּים בְּקִבְלַת שֶׁבֶת – שההשתחוואות הן בבחינת
"אצילות"], כִּי הִיא – ההשתחוואה היא, עֵנִין בְּטוֹל בְּאֹורוֹ יִתְבָּרֵךְ,
לְהִיּוֹת חֲשִׁיב קִמְיָה בְּלֹא מִמֶּשׁ, – להיות חשוב לפני הקב"ה, כלא
ממש; אֵין גַּם בֶּן – כשעומד בבחינת ביטול גמור רק "לפרקים ועתים",
כמו למשל בשעת "שמונה עשרה" בכלל, ובהשתחוואות שב"שמונה
עשרה" בפרט, עֵקֶר קִבְיּוֹת נִשְׁמָתוֹ הוּא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – שֶׁן,
מדובר כאן בקשר לנשמה, ששיכותה היא ל"עולם הבריאה", [רַךְ
לְפָרְקִים בְּעֵת רִצּוֹן תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת בְּבַחֲנִית "מִיּוֹן
נוקבין", בְּדוּעַ לְיֹדְעֵי ח"ו: – רק בשעת רצון, תעלה נשמתו
ל"עולם האצילות", על ידי התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי
תורת הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של
הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו הזקן,
שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות העבודה
עצמה:

7. "לכאורה צ"ל 'היא' וכלפני זה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. בראשית רבה מז, ו. זהר ח"א רי, ב.

יום שבת קודש י' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נג, והנה שכר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.

41 אִפְּלוּ בְּמִחוּ וְתַעֲלֹמוֹת לְפָנָיו עַל כָּל פְּנִים, - כלומר: לא זו בלבד
42 שאין בכוחו לעורר אהבה גלויה ומורגשת בלבד, אלא הוא גם אינו
43 יכול לעורר את האהבה הטבעית המסותרת, שתורגש לפחות
44 בהתגלות במוחו, ותהיה בהתעוררות בתעלומות לבו, דבר המביא
45 ליצירת רצון במוחו, לקיים
46 תורה ומצוות, כדי להידיבק,
47 על ידו, עם הקב"ה, רק היא
48 - האהבה, נִשְׁאָרָה
49 מִסְתַּרֶת בְּלֵב בְּתוֹלְדָהּ
50 כְּמוֹ שֶׁהִתְהַוָּה קִדְּם הַעֲבוּדָה
51 - כשהאהבה להקב"ה
52 מוּסְתַרֶת לַגִּמְרִי, ואינה
53 מעוררת ענין העבודה - הרי
54 עֲבוּדָה זו - שהוא עובד
55 בלי התעוררות רגשי אהבה
56 ויראה, נִשְׁאָרָה לְמַטָּה
57 בְּעוֹלָם הַפִּיּוּרִי, הַנִּקְרָא
58 "חִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת"¹⁰, -
59 "פנימיות העולמות" היא
60 ה"ספירות", שהן האלקות
61 של העולמות. ואילו הדרגה
62 שאנו עוסקים בה עתה היא
63 בקשר למה שנקרא

64 "חִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת", וְאֵין בָּהּ - בעבודה זו, בְּחַ לְעוֹלָת וְלִיבָלָל
65 בְּיַחְדוּ וְהַפְּרָדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב
66 בְּתִקְוִים דְּבָלָא דְחִילו וְרַחֲמֵי - לֹא פָּרַחָא לְעִילָא, - וכמו
67 שכתוב ב"תיקוני זוהר", שבלי יראה ואהבה, אין הן פורחות למעלה.
68 שכן, כפי שיוסבר להלן, נמשלות אהבה ויראה לכנפיים, בהן עפה
69 הציפור למעלה - כך גם, על דרך משל, האהבה והיראה הן
70 ה"כנפיים", שעל ידן עולות התורה והעבודה למעלה. ואילו,
71 בעבודה בלי אהבה ויראה, חסרות הן ה"כנפיים" שיעלו אותה
72 למעלה, וְלֹא יִכְלָא לְסַלְקָא וְלִמְיָקָם קִדְּם ה'. - ואין עבודה זו
73 יכולה לעלות ולעמוד לפני הקב"ה. רק כשהעבודה היא מתוך
74 אהבה ויראה - היא עולה למעלה לפני ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן,
75 שמה שלמדנו שבלי התעוררות אהבה ויראה, אין בכוח העבודה
76 לעלות למעלה "קדם ה'", אין זה רק אם הוא עוסק בעבודה לשם
77 פניה עצמית; אלא גם אם הוא עוסק בעבודה בלי שום פניה, כי אם
78 באופן סתמי, "כמצוות אנשים מלומדה" - מפני שהוא רגיל
79 מקטנותו לקיים את המצוות - הרי גם עבודה זו נקראת "שלא
80 לשמוה", כי חסר בה ה"לשמה" של אהבה ויראה.

1 וְהִנֵּה, "שֶׁכֶר מִצְוָה - מִצְוָה", - השכר אינו דבר נפרד ונוסף על
2 המצוה, שהנשמה מקבלת כגמול עבור המצוה - כמו, למשל, כסף
3 שאדם מקבל עבור עבודה מסוימת שביצע - שאז, אין אנו יכולים
4 לדעת מהשכר, את מהות העבודה; אלא שכר המצוה הוא הרי,
5 כאמור, ההארה של המצוה
6 המתגלה לנשמה ב"גן עדן",
7 פְּרוּשׁ שֶׁמִּשְׁכָּרָהּ - של
8 המצוה, נִדְעָ מְהוּתָהּ
9 וּמִדְרָגָתָהּ - של המצוה.
10 שלפי אופן השכר
11 וההתגלות שמהמצוה
12 לנשמה - אפשר לדעת
13 מהות ומדרגת המצוה. וְאֵין
14 לָנוּ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת -
15 להסביר את הענינים
16 הנסתרים, שֶׁהֵם צִדִּיקִים
17 הַגְּדוֹלִים, שֶׁהֵם -
18 שעבודתם היא, בְּבִחִינָה
19 מְרַבָּה, - עבודה
20 שלמעלה משכל, ואשר
21 משום כך היא נקראת
22 "נסתרות", רק הַנִּגְלוֹת לָנוּ,
23 שֶׁאֲחֵרֵיהֶם כָּל אִדָּם יִמְשֹׁךְ,

24 - רק אל אופן עבודה אלה, בענינים הגלויים, על כל אחד להימשך
25 ולשאוף ולהגיע אליהם, לִידַע נִאֲמָנָה - לדעת באמת, מְהוּת
26 וּמִדְרָגָתָהּ עֲבוּדָתָהּ בְּחִילו וְרַחֲמֵי - ביראה ואהבה, בְּהִתְגַּלּוּת
27 לָבוּ, הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת בְּגִדְלָת אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא -
28 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה בעולם הבריאה, מזה
29 נדע שהעבודה (מצוה) מקומה ב"ס דבריאה". כלומר: שכר עבודה
30 זו, הוא, כאמור, ב"עולם הבריאה", הרי שנדע מכך, שהעבודה
31 (המצוה) - מְקוּמָהּ בִּי סְפִירוֹת דְּבִרְיָא, וְעֲבוּדָה בְּחִילו וְרַחֲמֵי
32 - ביראה ואהבה, הַטְּבָעִיִּים שֶׁבְּמִחוּ - אהבה ויראה שאינן גלויות
33 ומורגשות בלבד, אלא הן בעיקר במוחו, שהאדם זוכר ומעורר במוחו
34 אהבה מסותרת. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה ביצירה
35 מזה נדע שהעבודה מקומה ב"ס דיצירה". כלומר: שכר עבודה זו,
36 הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", הרי שנדע מכך שמקומה של עבודה
37 זו הוא בִּי סְפִירוֹת דִּיצִירָה. אֲבָל עֲבוּדָה בְּלִי הַתְּעוּרָרוֹת דְּחִילו
38 וְרַחֲמֵי - יראה ואהבה, אִפְּלוּ בְּמִחוּ בְּבִחִינָה גְלוּיָה, - שגם במוחו
39 אין האהבה והיראה בהתגלות, דְּהֵינּוּ לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַטְּבָעִית
40 הַמְּסְתַרֶת בְּלֵב, לְהוֹצִיאָהּ מִתְּהוֹלָם וְהַסְתֵּר חֲלָב אֶל הַגְּלוּיָה,

9. "ראה לקמן רפ"מ - שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשארה למטה' ועיין בקו"א. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
10. "ע"פ הנ"ל מובן 'העולמות' - לשון רבים, עש"י ויצירה". - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ד' ניסן

ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד בבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליצור בן-שדיאור:

יום שני, ה' ניסן

ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישדי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד בבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בבשים בני-שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן-צורישדי:

יום שלישי, ו' ניסן

ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן-דעואל: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד בבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליסף בן-דעואל:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי ו' ניסן

ליום שני ה' ניסן

ליום ראשון ד' ניסן

גד

שמעון

ראובן

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום רביעי, ז' ניסן

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד:

יום חמישי, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פדהצור:

יום שישי, ט' ניסן

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אביון בן-גדעני: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אביון בן-גדעני:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שישי ט' ניסן

בנימין

ליום חמישי ח' ניסן

מנשה

ליום רביעי ז' ניסן

אפרים

שקראתי בתורתך פרושה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

שבת קודש, י' ניסן

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: קרפנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן-עמישדי:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משכמ

לשבת קודש י' ניסן

דן

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השכט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ג אדר"ר, בו כותבת מצבה בנוגע לדבור וכו'.

ולפעמים הכי קרובות קורה זה מפני מאורע שהי' קשור בעצבים ומתיחותם, שלכן נוסף על מילוי הוראת הרופאים שתשאל בעצתם, תתחזק בבטחונה בהשי"ת המשיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, ואז הרי נאמר, ה' לי לא אירא, וכשתמעט מדת היראה, בדרך ממילא יתמעט גם הגמגום וכו'.

ועוד מהעצות בזה, שכשנתקלת במלה שמגמגמה, לא תתעקש לבטא דוקא מלה זו, אלא תשתדל להחליפה במלה אחרת ומה טוב לאחר איזה שניות שתעבור המתיחות.

והעיקר בכל האמור והרי כל דבר תלוי בברכת השי"ת יוצר האדם ומנהיגו, לכן הרי הנהגה בחיי היום יומים מתאימה להוראת תורתנו חיים ובקיום מצותי הרי זה גם צנור וכלי לקבלת ברכת השי"ת בהמצטרך, ובפרט שכל אחת מבנות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ה'תש"ג

ד ניסן

יום ששי

יום ראשון

תהלים:
מפרק כג
עד פרק כה

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עקרים:

(א) העבודה עם עצמו. בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישובו בחנות וכדומה, ילמד משנה משניות, פרק תניא, ויהיה לו איזה דברי תורה, כמו חמש משניות תהלים תניא, שיהיה בקי בהם בעל פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

(ב) העבודה עם אלתו. בעת הדבור בעניני עסק, יסבב הדבור לספור איזה ספור תכני, ולמצא עלה וסבה לעורר על דבר למוד וכיוצא בזה.

ה'תש"ג

ה ניסן

שבת

יום שני

תהלים:
מפרק כט
עד פרק לד

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

ב'רצה' דברכת המזון אומרים "בעל הישועות" - בית דגושה, "ובצל הנחמות" - בית רפנויה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר במאמר רבותינו זכרונם לברכה "לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פרושים: לשון כבדא, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "כבד לב פרעה - נעשה לבו ככבד", ולשון כבוד, גלוי אור מקיף נעלה. וזהו "לא מקומו של אדם מכבדו", כלומר מקורו, אלא "אדם מכבד את מקומו", שנתן לו כח ועז להאיר את מקומו באור תורה ועבודה. כשם דבירידת הנשמה בגוף "משביעים אותו תהא צדיק", דשבועה זו הוא ענין השבע בכחות נעלים שתוכל להשלים פונת ירידתה, הנה כן הוא בכל אדם ואדם במקום שהוא.

ה'תש"ג

ו ניסן

יום ראשון

יום שלישי

תהלים:
מפרק לה
עד פרק לח

שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: לה"לח.

תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).

הנפיון הראה, אשר כשמימעים בתקירות, ועובדים בסדר ובתקף על פי הנעימות של תורה, ימין מקרבת ושמאל דוחה, אזי פועלים בודאי, ובפרט בענינים העקרים מעקרי הדת.

ה'תש"ג

ז ניסן

יום שני

יום רביעי

תהלים:
מפרק לט
עד פרק מג

שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: ובזה יובן . . . 110 בר"מ.

גוסס "ויהי בגסע": וכרצון כל עמד בית ישראל.

כנוי משפחה של רבנו הזקן: ברוכאוויטש.

כנוי משפחה של בנו אדמו"ר האמצעי: שניאורי.

כנוי משפחה של ה"צמח צדק": שניאורסאהן.

יום שלישי	ח ניסן	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח. כל נשמה יש לה עבודה פרטית במחין ומדות כפי טבעה וענינה. וכתוב "מאיבי תחכמני", מההטיות הרעות שמרגיש במדותיו הטבעיות, מזה מתחכם ויודע איך לכלכל תקון מדותיו ושעבוד הכחות שלו בעבודת ה' יתברך.		

יום חמישי
תהלים:
מפרק מד
עד פרק מח

יום רביעי	ט ניסן	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מצורע, רביעי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: והנה אף דחילו . . . באריכות. ניט הייזער און געלד איז דער אידישער רייכטום. דער אידישער אייביקער רייכטום איז, אז מען איז אידען וואס היטען אפ תורה און מצות, און מ'בריינגט אויף דער וועלט קינדער און אייניקלאך וואס היטען אפ תורה און מצות.		

יום שישי
תהלים:
מפרק מט
עד פרק נד

לא בתים וממון הם העשר היהודי, העשר היהודי הנצחי הוא, שאנו יהודים השומרים תורה ומצות, ומביאים לעולם בנים ונכדים השומרים תורה ומצות.

יום חמישי	י ניסן	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מצורע, חמישי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: פרק מא. ברם . . . עבודת עבד. בדבר התעמולה בענין טהרת המשפחה במושבו, יתבונן בזה: אלו יציר, אשר ה' אנה לידו להציל מושב יהודים מקליון, רחמנא לצלן, הנה בטח היה מוסר נפשו על זה, והיה מהלל ומשבח את ה' יתברך, על גדל החסד לזכותו בזכות גדול בזה. כן ויותר מכן היא תעמולה זו, שהיא הצלת נפשות ממש.		

שבת קודש
תהלים:
מפרק נה
עד פרק נט

אגרות קודש

[ז' ניסן תשכ"א]

...בטח יודע הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"ע שיתכנס לחודש החמישי לא תפרסם עד"ז. וכמובן הדיוק בהנוגע לפרסום, משא"כ באמירה לקרובים ביותר ולא דרך פרסום...

יום ראשון ד' ניסן ה'תשס"ט

מידת הרחמנות כלפי עבד כנעני

מזו, שמידת הרחמנות כלפי העבד נובעת "ממדותיו של הקב"ה שציוונו להידמות בהם".

זאת, משום שעבד צריך לעבוד בכל עבודה, ואף מותר להעבירו בפרך, שהרי סוף סוף זה ענינו. ומחדש כאן הרמב"ם, שעם זאת, ההנהגה הרצויה עם העבד צריכה להיות על פי מידת הרחמים "שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה". כלומר: גם אם הרחמים הטבעיים אין בהם כדי למנוע מלהעביר את העבד עבודה קשה ומבזה – ממידת החסידות יש לפעול בהתאם לחוקי התורה שהם "חוקים ומשפטים צדיקים".

בנוסף לכך: נצטוונו להידמות למידותיו של הקב"ה ש"רחמיו על כל מעשיו". ולכן, רחמי האדון כלפי העבד יהיו יותר ממידת הרחמים הטבעית, עד כדי כך שיעדיף אותו על פניו ויקדים את מזונו לסעודת עצמו.

(ע"פ ליקוטי שיעורי חלק 12, עמ' 72)

הלכות עבדים, פרק ט הלכה ח: וְרָעוּ שֶׁל אֲבֵרָהָם אֲבִינוּ, וְהָם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה וְצִוּם בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל. וְכֵן בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁצְוֵנו לְהִדְמוּת בָּהֶם.

מידת הרחמנות של עם ישראל מוזכרת בכמה מקומות ברמב"ם, אך כאן – לעניין ההתייחסות הראויה לעבד כנעני – מביא אותה הרמב"ם בשינוי פרטים. במקום אחר (אסר"ב פ"ט ה"ז), למשל כתב: "כל מי שיש בו עזות פנים... ואינו גומל להם חסד, חוששין לו ביותר שמא גבעוני הוא, שסימני ישראל האומה הקדושה ביישנים רחמנים וגומלי חסדים".

ואילו בהלכה זו הרמב"ם לא מסתפק באזכור מידת החסד והרחמים הטבועה בעם ישראל, אלא מוסיף שהקב"ה משפיע להם "טובת התורה וציום בחוקים ומשפטים צדיקים". ויתירה

יום שני ה' ניסן ה'תשס"ט

כאונס ואינו אונס

שכל אחד סמך על חברו להקל מעליו משאו והרי פשע, והיה בדין שישלמו הכל, אך כיון שהוא קל לשניהם היה בדין שיהיו פטורין. ומאחר שזה כ'אונס ואינו אונס' - משלמים חצי.

ולפי זה, אם כובד המשא היה מתאים לשני בני אדם ונשאו אותו שנים ונשבר, פטורים. לטעמים הראשונים - כי כן דרך המשא, ולטעם הלבוש - כיון שהמשא צריך שני אנשים, לא חוששים שכל אחד סמך על חברו להקל ממנו משאו.

ואם אחד נשא את המשא ונשבר בידו, כתב הרמב"ם שהוא פושע וחייב לשלם הכל אך יש אומרים (רש"י ב"מ פג, א) כי אמנם לא היה לו להטעינו לבדו, אך כיון שאין כובדו מצריך שניים, דרך בני אדם להתחזק ולטעון אותו לבד והרי הוא אונס ואינו אונס ומשלם חצי.

וכל זה מן הדין, אבל מצוה על בעל הבית למחול לו לפנים משורת הדין ולתת לו שכרו (ב"מ שם ושור"ע אדה"א חור"מ הל' שאלה סי"ט).

הלכות שכירות, פרק ג הלכה ב: וְעוֹד תִּקְנוּ בְּדָבָר זֶה, שְׂאֵם נִשְׂאוּ אוֹתָהּ שְׁנַיִם בְּמוֹט, וְנִשְׁכְּרָה - מְשַׁלְּמִין חֲצִי דְמִיתִי; הוֹאִיל וּמִשְׁאֵי זֶה גָדוֹל לְגַבִּי אֲחֵד וְקָל לְגַבִּי שְׁנַיִם, הָרִי הוּא פֶּאֶמָּם וְאִינוּ אֲנֵם, וּמְשַׁלְּמִין מִחֲצֵהָ, אִם יֵשׁ עֲדִים שְׂאֵם פִּשְׁעוּ בָּהּ. שְׁתָּרִי לֹא הָיָה לְכָל אֶחָד לְהַעֲבִיר, אֲלֵא מִשְׁאֵי שִׁיבֹל לְהַעֲבִירוֹ בְּפָנֵי עַצְמוֹ.

בטעם ההלכה כתב ה'מגיד משנה' שלא היה להם לשאת משא זה בשניים, אלא לשאת משא שכל אחד יכול לבדו. וכיון שמשא זה כבד לכל אחד מהם בדין היה שישלמו הכל, ומאידך כיון שהוא קל לשניהם היה בדין שיהיו פטורין – ולכן משלמים חצי. הסמ"ע (חור"מ סי' דש סק"ה) הוסיף וביאר: כיון שהמשא כבד לאחד, הנושא אותו לבד פשע בו, ואף שצירף אליו שני שסייע לו, כיון שאין הדרך לשאת כך, הרי זה כאילו נשא אחד בלבד, אלא כיון שסוף סוף נשאו שנים, חייב רק חצי.

והלבוש (שם ס"ב) כתב: כיון שהמשא כבד לאחד אפשר לומר

יום שלישי ו' ניסן ה'תשס"ט

שוכר שהשכיר דירתו לאחרים

יוסף' שאם ההשכרה נעשתה בהיתר – ההפרש לשוכר, אך אם אסור היה לו להשכיר – ההפרש לבעל הבית. ויש להקשות:

מדוע הריווה ניתן לשוכר ולא לבעלים, והרי השוכר פרה והשאלה לאחר ומתה בידי השואל – התשלום ניתן לבעלים ולא לשוכר כי "אין אדם עושה סחורה בפרתו של חברו"? ומבאר ה'קצות החושן' (שם ס"ק ח):

השואל משלם על גוף הפרה שמתה, והפרה היא של הבעלים גם לאחר ההשכרה, כי השוכר קנה רק את זכות השימוש בה, ולכן התשלום הוא לבעל הפרה. אבל השוכר בית נעשה 'בעלים' על זכות השימוש (המגורים), וכשמשכירו לאחרים – את זכות השימוש הוא משכיר וזו הרי שלו ולא של בעל הבית, ונמצא שאינו סוחר ב'פרה' של חברו אלא בשלו.

הלכות שכירות, פרק ה הלכה ה: הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֵבְרוֹ עַד זְמַן קָצוּב, וְרָצָה הַשּׂוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבֵּית לְאַחֵר עַד סוֹף זְמָנוֹ - מְשַׁכֵּיר, אֲבָל לְאַחֵרִים שֶׁהֵם בְּמִנְיַן בְּנֵי בֵּיתוֹ.

לדעת הראב"ד אין השוכר רשאי להשכיר ללא רשות בעל הבית, שעשוי להתנגד מחשש שהשוכר השני יגרום נזק לבית. ובשלחן ערוך (חור"מ שטז, א) נפסק כדעת הרמב"ם שרשאי השוכר להשכיר את הבית לאחר, אלא אם כן בעל הבית התנה עמו במפורש שמשכיר לו בתנאי שלא ישכיר לאחר. ובזמננו נהוג לכתוב בחוזי השכירות שאסור לשוכר להשכיר לאחר. ואף אם לא כתבו – על דעת המנהג המקובל נעשה הסכם השכירות (משפטי התורה עמ' שכז).

ואם השוכר השכיר את הבית לאחר במחיר גבוה מדמי השכירות שנקבעו לו, כתב הרמ"א (חור"מ שס"ג, י) בשם 'נימוקי

התחייבות מסוג 'אסמכתא'

יום רביעי, ז' ניסן ה'תשס"ט

הרי היא אסמכתא אלא התנה שישלם במיטבה ולפיכך גמר ושיעבד עצמו.

ומבאר הכסף משנה (הל' מכירה שם) שבשדה תקנו חכמים שיתחייב האריס לשלם לבעל הקרקע את הנזקים כי בעל הקרקע סמך עליו שיעבוד בקרקע.

ועוד יש לבאר: השכיר מתחייב לשלם לבעל השדה כפי שהשדה אמורה לעשות. אם יעבוד, יפרע את חובו בתבואת השדה, ואם לא - יפרע בכסף. והתחייבות זו אכן חלה 'מעכשיו'.

והתוס' בסנהדרין (כה, א ד"ה ראשון) כתבו שרק אם יש גוזמא בתנאי, הרי זו אסמכתא ולפי זה ניתן ליישב את הסתירה לכאורה ברמב"ם: בשדה, תנאי סביר הוא שאם השוכר לא יעבד את הקרקע יהיה עליו לשאת בתוצאות, ולכן אין זו אסמכתא.

הלכות שכירות, פרק ח הלכה יג: המקבל שדה מחברו, ואחר שזכה בה הוכירה - שמיין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו; שכן בכתב לבעל הקרקע: 'אם אוכיר ולא אעבד, אשלם במיטבה'... ומפני מה נתייבד לשלם? מפני שלא פסק על עצמו דבר קצוב כדי שנאמר 'הרי היא אסמכתא', אלא התנה שישלם במיטבה; ולפיכך גמר ושיעבד עצמו.

כבר ביאר הרמב"ם (מכירה פ"א ה"ו) שהתחייבות שאינה חלה 'מעכשיו' היא אסמכתא, היינו קניין שאין בו 'גמירות דעת' - הסכמה מוחלטת - מצד שני הצדדים או אחד מהם, ולכן אינו קניין. ועם זאת, השוכר שדה רשאי להתנות עם בעל השדה שאם לא יחרוש ויזרע והקרקע תינזק מכך ישלם, אף שלכאורה אין האריס מתחייב מעכשיו לשלם את ההפסדים שעלולים להיגרם אם לא יעבוד, כי "לא פסק על עצמו דבר קצוב כדי שנאמר

ההיתר לפועל לאכול היבול בשדה

יום חמישי ח' ניסן ה'תשס"ט

לדעת הרמב"ם - מההיגיון: לא יתכן שאדם זר יורשה להיכנס לשדה רעהו ולאכול פירותיה ובוודאי מדובר בפועל. ומבאר הרבי:

לפי הירושלמי - הלימוד הוא מהרמז למלאכה שעושה הפועל לבעל הבית, כעין שכר על המלאכה, מצד הפועל, מתירים לפועל לאכול מהיבול בשדה הבעלים.

לפי הבבלי - תוכן הפסוק בשכר שכיר הוא שמאחר שהפועל עובד קשה, חייבים לשלם לו את שכרו במועד, היינו כעין 'מענק' על עבודתו ויגיעתו מצד הפועל, ולכן הותר לו גם לאכול מהיבול בשדה.

ולפי הרמב"ם - אין זה 'שכר' או 'מענק' אלא מצב שכלול בהגדרת המושג פועל, היינו שההיתר לאכול מהיבול בשדה נובע מעצם השם והתואר 'פועל'.

(לקוטי שידחות, חז"ד, עמ' 129.)

הלכות שכירות, פרק יב הלכה א: שנאמר: 'כי תבא בכרם רעך וכו' כי תבא בקמת רעך'. מפי השמועה למדו, שאין התבואה מדבר אלא בשכיר; וכי אלו לא שָׁכְרוּ, מי התיר לו שִׁיבּוֹא בְּכֶרֶם רְעֵהוּ אוּ בְּקֶמֶת שָׁלוֹ, שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ? אֲלָא כִּי הוּא אוֹמֵר: כִּי תבא בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים לַעֲבֹדָהּ, תֹּאכַל.

נאמר בתורה: 'כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשוך שבעך. ואל כליך לא תיתן'. ואמרו חז"ל (בבא מציעא פז, א) שהכתוב מדבר בפועל של בעל השדה ואילו שאר בני אדם ודאי אינם מותרים לאכול גם בתוך השדה.

מנין למדו זאת חז"ל?

לדעת הירושלמי - מהמילים 'ואל כליך לא תיתן': אל הכלים שלו לא יתן, אבל יתן לכלים של בעל הבית. לדעת הבבלי - בגזירה שווה של המילים 'לא תבוא' שנאמרו כאן ובשכרו של פועל ('ביומו יתן שכרו, לא תבוא עליו השמש').

רב ותלמידיו השאולים זה לזה

יום שישי ט' ניסן ה'תשס"ט

ובטעם הדבר כתב ב'אבן האזל': כיון שהם רוצים ללמוד והוא רוצה ללמד, ומבחינת הלימוד אינם נמצאים זה במלאכתו של זה. והיות שהסכימו על חומר הלימוד, ושניהם אינם יכולים לשנות, כל אחד עוסק במלאכת עצמו ואינם שאולים זה לזה.

אך מלשון הרמב"ם 'ונשמט להן ממסכתא למסכתא הרי הן שאולין אצלו ואין הוא שאול להם', משמע שאם אינו יכול להשמט להם ממסכתא למסכתא, הוא שאול להם וכיון שגם הם לא יכולים לשנות את חומר הלימוד, הם שאולים לו. יתרה מזו משמע מלשון הרמב"ם שאם הלימוד של הרב אינו 'בכל עת שירצה', אלא בזמנים קבועים, הרי הוא נעשה שאול להם, אף אם ביכולתו לשנות את חומר הלימוד וכיון שהרב חייב ללמד באותם זמנים והתלמידים חייבים ללמוד ממנו (אף ששניהם לא יכולים לשנות את חומר הלימוד), הרי הם שאולים זה לזה.

הלכות שאלה ופיקדון, פרק ב הלכה ד: הַרְבֵּ שֶׁהוּא מְקַרָּא בְּרִצּוֹנוֹ לְתַלְמִידִים בְּכָל עֵת שִׁירְצָהּ, וְאִיזוּ מִסְכָּתָא שִׁירְצָהּ, וְהָיוּ קְבוּעִים לְבֹא תָמִיד, וְנִשְׁמַט לָהֶם מִמִּסְכָּתָא לְמִסְכָּתָא - הָרִי הֵן שְׁאוּלִין אֲצֻלוֹ, וְאֵין הוּא שְׁאוּל לָהֶן. וּבְיוֹם הַפֶּרֶק, שֶׁחֶבֶל פֶּאִין לְשַׁמַּע עֲנִין אוֹתוֹ מוֹעֵד - הָרִי הוּא שְׁאוּל לָהֶם, וְהֵן אֵינֶן שְׁאוּלִין לוֹ.

כלומר, רב המלמד תלמידים בהתנדבות, והתלמידים מחויבים לבוא אליו בקביעות - הרי הם 'שואלים' אצלו ואין הוא 'שואל' להם, ולכן אם שאל חפץ כלשהו מתלמידיו הרי זו שאלה בבעלים, אבל 'ביום הפרק', דהיינו, יום קבוע שהרב מחויב בו - הוא 'שואל' להם והם אינם 'שואלים' לו, ואם שאלו ממנו חפץ - הרי זו שאלה בבעלים ופטורים.

וכתב הרא"ש (ב"מ פ"ח ס"ו ז'), שאם אין הרב יכול לשנות המסכת בלא הסכמת התלמידים ואין התלמידים יכולים לשנות ללא הסכמתו, אינם שאולים זה לזה ואין זו שאלה בבעלים.

שבת קודש יי ניסן ה'תשס"ט

כשצד אחד טוען 'איני יודע'

הנותרים איני יודע - חייב לשלם מאה.
ונשאלת השאלה: לכאורה, מדובר על מקרה בעל אותו עיקרון ומדוע ההלכה בכל אחד מהמקרים שונה?
ומבאר ה'מגיד משנה': כאן יש הסכמה כללית ששניהם יחד הפקידו שלוש מאות והוויכוח הוא מי הפקיד את המאיתיים.
ומאחר שהשומר פשע בכך שלא שם לב לזהות המפקידים וסכום ההפקדה, וחובתו לשלם עוד מאה מכיסו היא מפני פשיעתו, חייבו את התובעים שבועה – כי הם מפסידים אותו בוודאי. לעומת זאת, בהלכות טוען ונטען, ייתכן שאכן לווה מאה ואינו זוכר, ואם כן ייתכן שהחמישים הנוספים (שאינו יודע עליהם) שעכשיו הוא נדרש לשלם אינם הפסד עבורו ובדין הוא צריך לשלם אותם.

הלכות שאלה ופקדון, פרק ה הלכה ד: שנים שהפקידו אצל אחד, זה מאה וזה מאתים, וכל אחד משניהם אומר: 'אני הוא שהפקדתי המאיתים', והשומר אומר: 'איני יודע' - ישבע כל אחד מהם שהפקיד מאתים בדין כל נשבע ונוטל, ויהן מאתים לזה ומאתים לזה; ויפסיד מאה מביתו.
לכאורה, הרמב"ם קובע שכאשר אחד טוען 'איני יודע' במצב בו לא ברור למי משני הצדדים שייך חלק מסכום כסף מסוים (בעוד שלגבי החלק האחר שוררת הסכמה), והצד השני טוען בוודאות: שלי הוא - מחייבים את הצד השני שבועה, והאומר "איני יודע" יוצא וידו על התחתונה.
אמנם, בהלכות טוען ונטען (פ"ד, ה"ט) במקרה בו אדם תובע מחברו מאה והנתבע אומר חמישים אני חייב, והחמישים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב אשר עד עתה לא הצליח בעבודה ושענינים שניסה לעסוק בהם, ושואל דרך בזה.

וע"פ המבואר בתורתנו תורת חיים מהעצות היעוצות בהנוגע להאמור, אשר בכל יום חול בבקר קודם הנחת התפילין, יפריש פרוטות אחדות לצדקה, ולאחרי כן יתפלל בלב שלם לבורא עולם יוצר האדם ומנהיגו.

כמובן הכוונה שיהי' זה בתוככי כללות הנהגה מתאימה בחיי היום יומי, כפי הוראות תורתנו תורת חיים, ולאחרי החלטה להתנהג כאמור והתחלה בזה, תקותי חזקה שישתנה מזלו לטובה אף שאין אתנו יודע עד מה, אם יהי' זה תומ"י או לאחר משך זמן קצר, וגם זה תלוי בתוקף אמונתו ובטחונו אשר השי"ת הוא הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים כנוסח הברכה שתקנו לנו אנשי כנסת הגולה, וככל שיוסיף בבטחונו תוקדם הברכה ויתוסף בה.

אלא שמתחלה צריך לבדוק התפילין שלו ולדעת ברור אשר כשרות הן.

ואחכה לבשורות טובות בהאמור והרי נמצאים אנו בחדש אדר, חדש הצלחה ליהודים בכל עניניהם וכמה שכתוב ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, ועיין פירוש כתוב זה במסכת מגילה דף ט"ז ע"ב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ד"י ניסן ה'תשס"ט

יום ראשון ד' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עבדים פרק ז

א. גט שחרור - צריך שיהיה ענינו דבר הכורת בינו ובין אדוניו, ולא ישאר לאדון בו זכות. לפיכך, הכותב לעבדו: 'עצמך וכל נכסי קנויין לך, חוץ ממקום פלוני', או 'חוץ מטלית פלונית' - אין זה כורת, והגט בטל; ומתוך שאינו גט - לא נשתחרר העבד, ולא קנה מן הנכסים פלוס. וכן כל כיוצא בזה.

ב. עבד שהביא גטו, וכתוב בו: 'עצמך ונכסי קנויין לך' - עצמו קנה, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים לא קנה, עד שיתקיים הגט בחותמיו כשאר השטרות. וכן אם היה כתוב בו: 'כל נכסי קנויין לך' - עצמו קנה, ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמיו; שחולקין הדבור ואומרים: עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו, ואינו צריך לקימו; אבל הנכסים, שאין אדם קונה אותם אלא בראיה ברורה - לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר.

ג. המשחרר שני עבדים בשטר אחד - לא קנו עצמן; אלא כותבין שטר לכל אחד ואחד. לפיכך, הכותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד - אף עצמן לא קנו. ואם כתב בשני שטרות - קנו, ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים? בשכתב בכל שטר משניהם: 'כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי'. אבל אם כתב: 'חצי נכסי לפלוני עבדי וחצי נכסי לפלוני עבדי' - אף בשני שטרות, לא קנו פלוס; שהעבד מקבל הנכסים, והרי שיר בו חציו, ואין זה שחרור; וכיון שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים פלוס.

ד. המשחרר חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו, והרי הוא עבד כשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר חציו - קנה, ונמצא חציו עבד וחציו בן חורין. במה דברים אמורים? בששחרר חציו בשטר, והניח חציו; אבל אם שחרר חציו ומכר חציו, או שחרר חציו ונתן חציו מתנה - הואיל ויצא פלו מרשותו, קנה העבד חציו, והרי זה חציו עבד וחציו בן חורין. וכן עבד של שני שתפין ששחרר אחד מהם את חלקו, בין בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו; והרי חציו עבד וחציו בן חורין.

ה. הכותב לשפחה המעבדת: 'הרי את בן חורין, ויולדך עבד' - דבריו קיימין. 'הרי את שפחה, ויולדך בן חורין' - לא אמר פלוס; שזה כמי שמשחרר חציה.

ו. שפחה חרופה [אחד השותפים שחרר את חלקו] - אם רצה לשחרר חציה הנשאר, ותעשה אשת איש גמורה - הרי זה משחרר, בין בשטר בין בכסף; שאף הכסף גומר שחרורה.

ז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - הואיל ואינו מתר

לא בשפחה ולא בבת חורין, כופין את רבו, ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר עליו בנכסיו דמיו. במה דברים אמורים? בעבד, מפני שהאיש מצוה על פריה ורביה. אבל השפחה - תשאר כמות שהיא, ועובדת את רבה יום אחד ואת עצמה יום אחד. ואם נהגו בה חטאים מנהג הפקר - כופין את רבה לשחררה, וכותב עליה שטר בנכסיו דמיה. ח. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שעמד רבו והקנה חציו לבנו קטן כדי שלא יכפו אותו בית דין לשחררו - מעמידין בית דין לקטן אפטרופוס; וכותב לו האפטרופוס גט שחרור, וכותב עליו שטר חוב בנכסיו דמיו. ואם נסרף הקטן בעבד, ויש לו עליו געגועין - מפליגין [מרחיקים] אותו ממנו במעות, שדעתו של תינוק קרובה אצל המעות.

ט. שכיב מרע [הנוטה למות] שכתב כל נכסיו לעבדו, ועמד - חוזר בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין.

הלכות עבדים פרק ח

א. המוכר את עבדו לגויים - יצא בן חורין, וכופין את רבו לחזור ולקנותו מן הגויים עד עשרה בדימיו, וכותב לו גט שחרור, ויוצא. ואם לא רצה הגוי למכרו, אפלו עד עשרה בדימיו - אין מחיבין אותו יתר. וקנס זה - אין גוזבין אותו ודנין בו, אלא בית דין ממחין. [סמוכין] ואם מת המוכר, אין קונסין את היורש להחזיר את העבד ולשחררו. ב. לנה על [ידי שעבוד] עבדו מן הגוי - אם קבע לו זמן ואמר לו: 'אם הגיע זמן פלוני ולא אחזיר לך, תקנה גוף עבד זה' - הרי זה יצא לחרות מיד; ואם אמר לו: 'תקנה מעשה ידי', לא יצא לחרות. גכהו הגוי בחובו, או שבאו על האדון מצרין ובקשו להקלו ופדה עצמו מידן בעבדו - לא יצא לחרות, מפני שנלקח ממנו שלא בריצונו.

ג. מכר עבדו לאחד מעבדי המלך או מגדוליו - אף על פי שהוא מתירא מהן, יצא העבד לחרות; מפני שהיה יכול לפיסו במזון אחר.

ד. מכרו לגוי לשלשים יום, מכרו חוץ ממלאכתו, חוץ מן המצוות, חוץ מן השבתות וימים טובים - הרי זה ספק אם נשתחרר או לא נשתחרר; לפיכך, אם תפש העבד כדי דמיו לרבו, כדי שיצא בהן לחרות מיד הגוי - אין מוציאין מידו. ה. אחד המוכר עבדו לגוי עובד עבודה זרה, או שמכרו לגר תושב, אפלו לכוני - הרי זה יצא לחרות. מכרו לישראל משמר, הרי זה ספק; לפיכך, אם תפש כדי דמיו מרבו ראשון, כדי לצאת בהן מיד המשמר - אין מוציאין מידו.

ו. המוכר עבדו לחוצה לארץ, יצא בן חורין; וכופין את רבו השני לכתב לו גט שחרור, ואבדו הדמים. ומפני מה קנסו פאן הלוקח לבדו? שאלו לא לקחו, לא יצא העבד לחוצה לארץ. והמוכר עבדו לסוריה, ואפלו לעכו - כמוכר לחוצה לארץ.

טז. עֶבֶד שֶׁעָשָׂה רַבּוֹ הַיְפוּתִיקִי [שִׁישְׁמֹשׁ לַגְבִּיָּה] לְבַעַל חֹבּוֹ, וְשִׁחְרָרוֹ - הָרִי זֶה מִשְׁחָרְרָה. וְכֹפִין לְבַעַל חֹבּ לְשִׁחְרָרוֹ גַּם הוּא, מִפְּנֵי תַקֵּן הָעוֹלָם; שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ לְאַחֵר זְמַן, וַיֹּאמֶר לוֹ: 'עֶבְדִּי אַתָּה'.

יז. עֶבֶד שֶׁהִשְׁאִיאוֹ רַבּוֹ בֶּת חוֹרִין, אוֹ שֶׁהֵנִיחַ לוֹ רַבּוֹ תַפְלִין בְּרֹאשׁוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ לְקִרְוֹת שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין בְּסִפְרֵי תוֹרָה בְּפָנֵי הַצִּבּוּר, וְכָל פְּיוּצָא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֵין חֵיב בָּהֶן אֲלָא בֶּן חוֹרִין - יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְכֹפִין אֶת רַבּוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר. וְכֵן אִם נָדַר נָדָר שְׁכֹפִין עָלָיו אֶת הָעֲבָדִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִדְרִים, וַאֲמַר לוֹ רַבּוֹ: 'מוֹפֵר לָךְ' - יֵצֵא לְחֵירוֹת; שֶׁכֵּיוֹן שֶׁלֹּא כָּפָה אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְכַפּוֹתוֹ, גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהִפְקִיעַ שְׁעָבֻדוֹ. מִכָּאן אָנִי אוֹמֵר, שֶׁהַמִּשְׁחָרֵר עֶבְדּוֹ בְּכָל לְשׁוֹן, וְהוֹצִיא דְּבָרִים מִפִּי שֶׁמִּשְׁמַעֵן שֶׁלֹּא נִשְׁאָר לוֹ עָלָיו שְׁעָבֻד כָּלֵל, וְשֶׁנֶּמֶר בְּלָבוֹ לְדַבֵּר זֶה - שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְכֹפִין אוֹתוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר, אֲףִי עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא כֹתֵב. אֲכָל אִם לֹוּה מַעֲבָדוֹ, אוֹ שֶׁעָשָׂהוּ אֶפְסוּרָפוֹס, אוֹ שֶׁהֵנִיחַ תַפְלִין בְּפָנֵי רַבּוֹ, אוֹ קָרָא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּפָנֵי רַבּוֹ, וְלֹא מִתָּה - לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת.

יח. וְאִסּוּר לְאָדָם לְלַמֵּד אֶת עֶבְדּוֹ תוֹרָה; וְאִם לְמַדּוֹ, לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת.

יט. הַלּוֹקֵחַ עֶבֶד מִן הַגּוֹי, וְקָדַם הָעֶבֶד וְטָבַל בְּפָנֵי רַבּוֹ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - יֵצֵא לְחֵירוֹת; וְשֶׁלֹּא בְּפָנֵי רַבּוֹ, צָרִיךְ לְפָרֵשׁ. לְפִיכָךְ צָרִיךְ רַבּוֹ לְתַקְּפוֹ בְּמִים.

כ. יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּקַּף בְּגוֹי קָטָן, אוֹ שֶׁמָּצָא תִינוֹק גּוֹי, וְהִטְבִּילוֹ לְשֵׁם גֵּר - הָרִי זֶה גֵּר; לְשֵׁם עֶבֶד, הָרִי זֶה עֶבֶד; לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין.

כא. גֵּר שֶׁקָּדַמוּ שְׁפֹחֲתָיו וְעֶבְדֵּיו וְטָבְלוּ בְּפָנָיו - קָנוֹ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין.

הַלְכוֹת עֲבָדִים פָּרָק ט

א. יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּא עַל שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית - אֲףִי עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁפָחָתוֹ, הָרִי זֶה הוֹלֵךְ עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר, וְנִמְכָּר וְנִקְנָה וּמִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשֶׁאֵר הָעֲבָדִים.

ב. אֶחָד הַקּוֹנֶה עֶבֶד מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ מִן גֵּר תּוֹשֵׁב, אוֹ מִן הַגּוֹי שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יְדֵינוֹ, אוֹ מֵאֶחָד מִשְׁאֵר הָאֲמּוֹת. וְכֵן גֵּר תּוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יְדֵינוֹ, אוֹ אֶחָד מִשְׁאֵר הָאֲמּוֹת - יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עַצְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר; וְכֵן מוֹכֵר בְּנָיו וּבְנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵהֶם תִּקְנוּ, וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם, אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם". וְכָל אֶחָד מֵאלוּ, הָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר. **ג.** אֶחָד מִן הָאֲמּוֹת שֶׁבָּא עַל שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית שְׁלֵנוֹ - הָרִי הֵנּוּ עֶבֶד כְּנַעֲנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם". אֲכָל עֶבֶד שְׁלֵנוֹ שֶׁבָּא עַל אֶחָת מִן הָאֲמּוֹת - אֵין הֵנּוּ עֶבֶד, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם", וְעֶבֶד אֵין לוֹ חֵיִים [אִין מִיִּחְסִים אֵלֶיךָ].

ד. מִלֵּךְ גּוֹי שֶׁעָשָׂה מַלְחָמָה, וְהִכִּיָּא שְׁבִיָּה וּמִכְרָם, וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה שְׁלִיף וַיִּגְנֹב מֵאִמָּה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה

ז. בֶּן בְּכָל שְׁנֵשָׁא אִשָּׁה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְדַעַתּוֹ לְחֹזֶר, וְהַכְנִיסָה לוֹ עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת - הָרִי אֵלּוּ סִפְקֵי אִם הֵן כְּמִי שֶׁמִּכְרָה אוֹתָן לְחוּצָה לְאַרְץ, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ הַפְּרוֹת, אוֹ אֵינֶן כְּמִכּוֹרִין לוֹ, שֶׁהָרִי הַגּוֹף שֶׁלָּהּ.

ח. עֶבֶד שֶׁיֵּצֵא אַחֵר רַבּוֹ לְסוּרְיָה, וּמִכְרָו שָׁם - אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁינָא רַבּוֹ עַל מִנַּת שֶׁלֹּא לְחַזֵּר לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. אֲכָל אִם דַּעַת רַבּוֹ לְחֹזֶר, וַיֵּצֵא אַחֲרָיו וּמִכְרָו שָׁם - יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְכֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְשִׁחְרָרוֹ.

ט. עֶבֶד שֶׁאָמַר לְעֵלּוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ לְעֵלּוֹת עִמּוֹ, אוֹ שֶׁיִּמְכֶּר אוֹתוֹ לְמִי שֶׁיַּעֲלֶהוּ לְשָׁם. רָצָה הָאֲדוֹן לְצִאת לְחוּצָה לְאַרְץ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת עֶבְדּוֹ, עַד שֶׁיִּרְצֶה. וְדִין זֶה בְּכָל זְמַן, אֲפִלּוּ בְּזְמַן הַזֶּה, שֶׁהָאֲרֶץ בְּיַד גּוֹיִים.

י. עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ לְעֲבָדוֹת, וְעָלָיו נֶאֱמַר: "לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו, אֲשֶׁר יִצַּל אֵלָיִךְ מֵעַם אֲדֹנָיו". וְאוֹמְרִין לְרַבּוֹ שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר, וְיִכְתֹּב לוֹ שֵׁטֶר חֹב בְּדָמָיו, עַד שֶׁתִּשְׁלִיג יָדוֹ וַיִּתֵּן לוֹ. וְאִם לֹא רָצָה הָאֲדוֹן לְשִׁחְרָרוֹ - מִפְּקִיעֵין בֵּית דִּין אֶת שְׁעָבֻדוֹ מֵעָלָיו, וְזֶלֶף לוֹ.

יא. עֶבֶד זֶה שֶׁבָּרַח לְאַרְץ, הָרִי הוּא גֵר צָדֵק; וְהוֹסִיף לוֹ הַכְּתוּב אֲזַהְרָה אַחֲרַת לְמִי שֶׁמוֹנֶה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֹׁפֵל רוּחַ יִתֵּר מִן הַגֵּר, וְצוּה עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנֶנּוּ", זוֹ אֲףִי הוֹנֵית דְּבָרִים. נִמְצְאתָ לְמַד, שֶׁהַמוֹנֶה אֶת הַגֵּר הַזֶּה, עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לֵאמֹר: מִשּׁוֹם "לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ", וּמִשּׁוֹם "וְגֵר לֹא תוֹנֶה", וּמִשּׁוֹם "לֹא תוֹנֶנּוּ". וְכֵן עוֹבֵר מִשּׁוֹם "לֹא תִלְחָצֶנּוּ", כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶנְיֵן הוֹנֵיָה.

יב. הַקּוֹנֶה עֶבֶד מִן הַגּוֹי סֵתֵם, וְלֹא רָצָה לְמוֹל וְלִקְבֹּל מִצּוֹת הָעֲבָדִים - מְגַלְגֵּלִין עִמּוֹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ; וְאִם לֹא רָצָה - חוֹזֵר וּמוֹכְרוֹ לְגוֹיִים, אוֹ לְחוּצָה לְאַרְץ. וְאִם הִתְנֶה הָעֶבֶד עָלָיו בְּתַחֲלָה שֶׁלֹּא יִמּוֹל - הָרִי זֶה מֵתֵר לְקַנְמוֹ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה בְּגִיּוּתוֹ, וּמוֹכְרוֹ לְגוֹיִים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְץ. וְכֵן עֶבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת, וְאַחֵר כָּךְ הִפִּיל עַצְמוֹ לְגִיטוֹת, וְאֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ לֹא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אֲמּוֹת הָעוֹלָם - הָרִי זֶה מֵתֵר לוֹ לְטַל דָּמָיו מִן הַגּוֹיִים; וְכֹתֵב וּמַעֲלָה בְּעִרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם.

יג. הַמִּפְקִיר עֶבְדּוֹ - יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְצָרִיךְ גִּט שְׁחָרוֹר; וְאִם מֵת הָאֲדוֹן שֶׁהִפְקִיר, הַיּוֹרֵשׁ כּוֹתֵב לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר.

יד. עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאִסּוּרִין - אִם נִתְּיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ, יֵצֵא לְחֵירוֹת; וְכֹפִין אֶת רַבּוֹ, וְכֹתֵב לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר.

טו. עֶבֶד שֶׁנִּשְׁכָּה - אִם נִתְּיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רֹאשׁוֹן, כָּל הַפּוֹדָה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד יִשְׁתַּעֲבֵד בּוֹ, וְהָרִי הוּא שָׁלוֹ; וְאִם פָּדָהוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין. וְאִם לֹא נִתְּיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רֹאשׁוֹן - הָרִי הַפּוֹדָה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד, נוֹטֵל פְּדִיּוֹנוֹ מִרַבּוֹ, וְחוֹזֵר לְרַבּוֹ; וְאִם פָּדָהוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, חוֹזֵר לְרַבּוֹ הָרֹאשׁוֹן בְּלֹא כְּלוּם.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. נִגְמַר סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר, בְּעֶזְרַת שְׂדִי. וּמִנֵּן פְּרָקִי, שְׁבָעִים וְחֲמֵשֶׁה: הִלְכוֹת מִכְיָה, שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים; הִלְכוֹת זִכְיָה וּמִתְנָה, שְׁנַיִם עָשָׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁכָנִים, אַרְבָּעָה עָשָׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְפִין, עֶשְׂרֵה פְּרָקִים; הִלְכוֹת עֲבָדִים, תְּשַׁעָּה פְּרָקִים.

יום שני ה' ניסן ה'תשס"ט

בשם ה' אל עולָם.

אוֹדֶה בִּישֵׁר לִבִּי, בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי צִדְקָה.

סֵפֶר שְׁלֹשֶׁה עָשָׂר וְהוּא סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

הִלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הִלְכוֹת שְׁכִירוֹת, הִלְכוֹת שְׁאֵלָה וּפְקָדוֹן, הִלְכוֹת מְלוּהָ וְלוּהָ, הִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן, הִלְכוֹת נִחְלוֹת.

הִלְכוֹת שְׁכִירוֹת

יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין שְׁכִיר וְשׁוֹמֵר שְׁכָר; (ב) לִתֵּן שְׁכָר שְׁכִיר בְּיוֹמוֹ; (ג) שְׁלֹא יֵאָחַר שְׁכָר שְׁכִיר אַחֵר זְמַנּוֹ; (ד) שְׁיֵאֵכַל הַשְּׁכִיר מִן הַמִּחְבֵּר שְׁעוֹשֶׂה בּוֹ; (ה) שְׁלֹא יֵאֵכַל הַשְּׁכִיר מִן הַמִּחְבֵּר שְׁלֹא בִשְׁעַת מְלָאכָה; (ו) שְׁלֹא יוֹלִיף הַשְּׁכִיר בְּיָדוֹ יָתֵר עַל מֶה שֶׁאֵכָל; (ז) שְׁלֹא יַחֲסֵם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ, וְכֵן שְׁאָר בְּהִמָּה. וּבִאִוֵּר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

הִלְכוֹת שְׁכִירוֹת פָּרָק א

א. אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִים נֶאֱמָרוּ בַתּוֹרָה, וּשְׁלֹשָׁה דִּינֵין יֵשׁ לָהֶם; וְאֵלּוּ הֵן הָאַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין: שׁוֹמֵר חֲנָם, וְהַשְׂוֹאֵל, וְנוֹשֵׂא שְׁכָר, וְהַשׁוֹכֵר.

ב. וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשָׁה דִּינֵין שְׁלֵהֵן: שׁוֹמֵר חֲנָם שְׁנֹגֵב הַפְּקָדוֹן מִמֶּנּוּ, אוֹ אֵבֶד, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר אִם נֶאֱנַס הַפְּקָדוֹן אֲנִס גְּדוֹל [גמור], כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה בְּהִמָּה וּמִתָּה אוֹ נִשְׁבַּת - הֵרִי זֶה נִשְׁבַּע שֶׁשֹּׁמֵר בְּדֶרֶךְ הַשׁוֹמְרִין, וּפְטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ... וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים". הַשְׂוֹאֵל מִשְׁלֵם הַכֹּל - בֵּין שֶׁאֵבֶד דְּבַר הַשְׂוֹאֵל, אוֹ נִגְנַב, בֵּין אֲרָעוֹ אֲנִס גְּדוֹל מְזֵה, כְּגוֹן שֶׁמִּתָּה בְּהִמָּה הַשְׂוֹאֵל אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁבַּת; שֶׁכֵּן כְּתוּב בְּשׂוֹאֵל: "וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת - בְּעָלָיו אֵין עֲמוֹ, שְׁלֵם יִשְׁלֵם". נוֹשֵׂא שְׁכָר אוֹ הַשׁוֹכֵר, שְׁנֵיהֶם דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן: אִם נִגְנַב אוֹ אֵבֶד הַדְּבַר הַשְּׁכּוֹר, אוֹ שֶׁנִּטַּל שְׁכָר עַל שְׁמִירָתוֹ - הֵרִי אֵלּוּ מִשְׁלֵמִין. וְאִם אֲרָעוֹ אֲנִס גְּדוֹל מְזֵה - כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה בְּהִמָּה וּמִתָּה, אוֹ נִשְׁבְּרָה, אוֹ נִשְׁבַּת, אוֹ נִטְרָפָה - הֵרִי אֵלּוּ נִשְׁבְּעִין שֶׁנֶּאֱנַסָּה, וּפְטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבְּרָה, אֵין רֹאֶה - שְׁבוּעַת ה' " וְגו', "אִם גִּנֵּב יִגְנַב מִעֲמוֹ - יִשְׁלֵם לְבָעָלָיו". נִמְצְאָתָה אוֹמֵר: שׁוֹמֵר חֲנָם - נִשְׁבַּע עַל הַכֹּל; וְהַשְׂוֹאֵל - מִשְׁלֵם אֶת הַכֹּל, חוּץ מִן הַמִּתָּה בִשְׁעַת מְלָאכָה כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר; נוֹשֵׂא שְׁכָר

עֲמוֹ מִלְחָמָה, יָבִיא וְיִמְכֹר לַעֲצָמוֹ, וְכֵן אִם הָיָה דִּינּוֹ שְׁכָל מִי שְׁלֹא יִתֵּן הַמָּס יִמְכֹר, אוֹ מִי שֶׁעָשָׂה כֶּף וְכָף אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה כֶּף וְכָף יִמְכֹר - הֵרִי דִּינּוֹ דִּין; וְעֲבָד הַנִּלְקָח בְּדִינֵין אֵלּוּ, הֵרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבַר.

ה. גוֹי שֶׁקָּנָה גוֹי לַעֲבֹדוֹת - לֹא קָנָה גּוֹפוֹ, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֵלָּא מַעֲשֵׂה דִּדּוֹ; אִף עַל פִּי כֵן, אִם מְכָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, הֵרִי גּוֹפוֹ כְּגוֹי לְיִשְׂרָאֵל.

ו. הָאִשָּׁה קוֹנָה שְׁפָחוֹת; וְאִינָה קוֹנָה עֲבָדִים, אֲפִלּוּ קְטִנִּים, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד [שזוהו לזנות]. וְאִם קָנָתָה אוֹתָן, הֵרִי זֶה קָנָתָה גּוֹפֵן כְּאִישׁ. וְיִרְאָה לִי, שְׂאִינָה אֲסוּרָה אֵלָּא לְקָנוֹת עֶבֶד בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים, וּמִתְשַׁע וּלְמַעֲלָה. וְכֵן אֲסוּר לְאָדָם לְשַׁחֲרֹר עֶבֶד כְּנַעֲנִי; וְכָל הַמִּשְׁחָרְרוֹ - עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ". וְאִם שִׁחְרָרוּ, מִשְׁחָרְרוּ כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ, וְכוּפִין אוֹתוֹ לְכַתֵּב גִּט שְׁחָרֹר כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ, בְּכָל אוֹתָן הַדְּרָכִים שְׂבָאֲרָנוֹ. וּמִתָּר לְשַׁחֲרֹר לְדָבָר מִצְוָה, אֲפִלּוּ לְמִצְוָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם; כְּגוֹן שְׁלֹא הָיָה שָׁם עֲשֵׂה בְּבֵית הַכְּנָסֶת - הֵרִי זֶה מִשְׁחָרֹר עֶבֶד, וּמִשְׁלֵם בּוֹ הַמִּנְיָן; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. וְכֵן שְׁפָחָה שֶׁהָיָה הָעַם נוֹהֲגִין בָּהּ מִנְהַג הַפֶּקֶר, וְהֵרִי הִיא מְכָשׁוּל לַחֲטָאִים - כּוּפִין אֶת רַבָּהּ וּמִשְׁחָרְרָה, כְּדִי שֶׁתִּנָּשֵׂא וְיִסְוֹר הַמְּכָשׁוּל. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

ז. יָכוֹל הָרֵב לֹאמַר לַעֲבֹדוֹ הַכְּנַעֲנִי: 'עֲשֵׂה עִמִּי וְאִינִי וְנָד', אֵלָּא יִלָּף וְיִשְׁאֵל לוֹ עַל הַפְּתָחִים, אוֹ יִתְפָּרֵס מִן הַצִּדָּקָה; וְיִשְׁאֵל מִצְוִין לְהַחְיֹת עֲבָדִים שְׂבִינִיָּהֶם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֲבָדֵי; שְׂאִין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לְגְדוּלִים לְשֹׁמֵר מְמוּנָם, וְאִם לֹא יֵאָכִיל עֲבָדֵי וְיִשְׁקֵם כְּרָאוֹ, הֵם יִכְרְחוּ אוֹ יָמוּתוּ, וְאָדָם חָס עַל מְמוֹן עֲצָמוֹ יָתֵר מִכָּל אָדָם. אֲכָל עֲבָדִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ בְּתוֹרַת נִכְסֵי מְלוּג, חַיֵּב בְּמוֹנוֹתֵיהֶם בְּבֵית דִּין, שֶׁעַל מִנָּת כֵּן הִכְנִיסָה אוֹתָם; שְׂאִם לֹא יִזוֹן אוֹתָם - יָמוּתוּ אוֹ יִכְרְחוּ, וְהֵרִי אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵייתָן.

ח. מִתָּר לַעֲבֹד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי בְּפָרֶף. וְאִף עַל פִּי שְׁהָדִין כֶּף, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדִרְכֵי הַחֲכָמָה שִׁיָּהִי אָדָם רַחֲמָן וְרוֹדֵף צָדֵק, וְלֹא יִכְבִּיד עַל עַבְדּוֹ וְלֹא יִצַּר לוֹ, וְיֵאָכִילָהּ וְיִשְׁקָהּ מִכָּל מִאֲכָלוֹ וּמִכָּל מִשְׁקָהּ. חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ נוֹתְנִין לַעֲבֹד מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל שֶׁהָיָה אוֹכְלִין, וּמִקְדִּימִין מִזֵּזוֹן הַבְּהֵמוֹת וְהָעֲבָדִים עַל מִזְנוֹת עֶצְמָן. הֵרִי הוּא אוֹמֵר: "כְּעֵינִי עֲבָדִים אֶל יָד אֲדוֹנֵיהֶם, כְּעֵינִי שְׁפָחָה אֶל יָד גְּבִרְתָּהּ". וְכֵן לֹא יִבְזֶהוּ, לֹא בִיד וְלֹא בְּדָבָרִים; לַעֲבָדוֹת מְסֻרוֹ הַפְּתוּב, לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְבֶּה עָלָיו צַעֲקָה וְכַעַס, אֵלָּא יִדְבֹר עִמּוֹ בְּנִחָת, וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מְפָרֵשׁ בְּדָבָרֵי אֵיבוֹ הַטּוֹבִים שֶׁהִשְׁתַּבַּח בָּהֶן: "אִם אֶמָּאס מִשְׁפָּט עֲבָדֵי וְאֶמְתִּי בְּרָבִם עֲמָדִי, הִלֵּא בְּכַטָּן עֲשֵׂהוּ, וְיִכְנָנוּ בְּרָחֶם אֶחָד". וְאֵין הָאֲכֻזְרִיּוֹת וְהָעֲזוֹת מִצְוִיָּה אֵלָּא בְּגוֹיִים הָעֲרָלִים, אֲכָל וְזָרְעוּ שֶׁל אֲבָרָהֶם אֲבִינוֹ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה וְצִוּם בְּחָקִים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל. וְכֵן בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁצִּוּנוֹ לְהַדְמוֹת בָּהֶם, הוּא אוֹמֵר: "וְרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשִׂיו". וְכָל הַמְּרַחֵם - מְרַחֲמִין עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים, וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ".

השומר השני עדים שמתה בהמה כדרכה, הרי השומר הראשון פטור; וכן כל פיוצא בזה.

ו. שומר שסמס לשומר אחר, והוסיף בשמירתו - ההנחה [תשלומי השנן] לבצעלים. כיצד? השוכר פרה מן הנהגה והשואל לאחר, ומתה כדרכה ביד השואל - הואיל והשואל חזב בכל, יחזרו דמי הפרה לבצעלים; שאין זה השוכר עושה סחורה בפרתו של זה. וכן כל פיוצא בזה. הנהגה בידו פקדון, ושלחו ביד אחר לבצעליו - הואיל והשומר הראשון חזב באחריותו עד שיגיע ליד הבצעלים - אם בא לחזר ולתחזיר הפקדון מיד השומר השני, מחזיר. ואם החזק השומר הראשון בפרן [שכפר בפקדון] - אינו יכול לתחזיר הפקדון מיד השומר השני, אף על פי שעדין הפקדון באחריותו של ראשון.

הלכות שכירות פרק ב

א. שלשה דינין האמורין בתורה בארבעה השומרים, אינן אלא במטלטלין של ישראל ושל הדיוט, שנאמר: "בסוף או כלים... וכל בהמה" - יצאו הקרקעות, ויצאו העבדים שהקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן [הם עצמם] ממון. ונאמר: "כי יתן איש אל רעהו" - יצאו ההקדשות ונכסי גוים. מכאן אמרו חכמים: העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות - שומר חנם שלהן אינו נשבע, ונושא שכר או שוכר אינו משלם; ואם קנו מידו [התחייבו בקנין לשלם], חזב באחריותו.

ב. ותקנו חכמים, שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים בעין [שבועה] של תורה, כדי שלא יזלזלו בהקדשות.

ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן - חזב לשלם; שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין הגנבה והאבדה והמיתה וכיוצא בהן; שאם היה שומר חנם על המטלטלין ונגנבו או אבדו, ישבוע, ובעבדים וקרקעות ושטרות, פטור משבועה; וכן אם היה שומר שכר שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור משלם באלו. אבל אם פשע - חזב לשלם, שכל הפושע מזיק הוא, ואין הפרש בין דין המזיק קרקע, לדין המזיק מטלטלין. ודין אמת הוא זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורו רבותי, שהמוסר פרמו לשומר, בין באריסות [תמורות יבול] בין בשמירת חנם, והתנה עמו שיחפר או יזמר או יאבק [יפזר האפר] משלו [על חשבוננו], ופשע ולא עשה - חזב, כמי שהפסיד בידים. וכן כל פיוצא בזה, שהמפסיד בידים, חזב על כל פנים.

ד. המוסר לחברו דבר המחבר לקרקע לשומר, אפלו היו עובדים העומדות להבצר - הרי הן כקרקע בדין השומרים.

ה. הפקיד הקדש, ואחר כך פדהו, והרי הוא חלין בעת שנטלו מיד השומר, או שהשאלו חלין, ואחר כך הקדישו והוא ביד השואל, וכן גוי שהפקיד, ואחר כך נתגרר - כל אלו אין בהן כל דיני השומרים; עד שתהיה תחלתן וסופן נכסי הדיוט, ונכסי ישראל.

והשוכר - משלמין את האבדה ואת הגנבה, ונשבעין על האגסין הגדולים כגון שבירה ושבירה ומתה וטרפה, או שאבד הדבר בספינה שטבעה בהם, או נלקח בליסטים מזין, וכל פיוצא באלו משאר אגסין גדולים.

ג. המפקיד אצל חברו בין בחנם בין בשכר, או השאלו, או השכיר לו - אם שאל השומר את הבצעלים [של החפץ] עם הדבר שלהן, או שכרן - הרי השומר פטור מכלום; אפלו פשע בדבר ששמר, ואבד מחמת הפשיעה - הרי זה פטור, שנאמר: "אם בעליו עמו, לא ישלם; אם שכיר הוא, בא בשכרו". במה דברים אמורים? בששאל הבצעלים או שכרן בעת שנטל החפץ, ואף על פי שאין הבצעלים שם עמו בעת הגנבה והאבדה, או בעת שנאגס. אבל אם נטל החפץ, ונעשה עליו שומר תחלה, ואחר שבה לרשותו שכר הבצעלים או שאלן - אף על פי שהיו עומדין שם בעת שנאגס הדבר השמור, הרי זה משלם, שנאמר: "בעליו אין עמו, שלם ישלם". מפי השמועה למדו, הנה עמו [עבד אצלו] בעת השאלה - אף על פי שאינו עמו בעת הגנבה והמיתה, פטור; לא היה עמו בשעת השאלה - אף על פי שהיה עמו בעת המיתה או השבירה, חזב. והוא הדין לשאר השומרים, שכלן בבצעלים פטורים; אפלו פשיעה בבצעלים, פטור.

ד. כל שומר שפשע בתחלתו, אף על פי שנאגס בסופו - חזב, כמו שיתבאר. ואין השואל רשאי להשאל; אפלו שאל ספר תורה, שכל הקורא בו עושה מצוה - לא ישאלנו לאחר. וכן אין השוכר רשאי להשכיר; אפלו השכירו ספר תורה, לא ישכירנו לאחר; שהרי זה אומר לו: 'אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר'. עבר השומר ומסר לשומר שני - אם יש עדים ששמרה השומר השני כדרך השומרים, ונאגס - פטור השומר הראשון, שהרי יש עדים שנאגס. ואם אין שם עדים - חזב השומר הראשון לשלם לבצעלים, מפני שמסר לשומר אחר, ונעשה הוא דין עם השומר השני. אפלו היה הראשון שומר חנם, ומסר לשומר שכר - חזב; שהרי יש לבצל החפץ לומר לו: 'אתה נאמן אצלי להשבוע, וזה אינו נאמן'. לפיכך, אם היה דרך הבצעלים להפקיד תמיד דבר זה אצל השומר השני, הרי השומר הראשון פטור משלם - שהרי הוא אומר לבצעלים: 'זה הדבר שהפקדתם אצלי' או 'השאלתם, אמש [אתמול] היתם מפקדין אותו אצל זה שהפקדתי אני אצלו'; והוא, שלא ימנע שמירתו. כיצד ימנע שמירתו? כגון שהיה מפקד אצלו בשכר, והפקידו אצל אותו השני בחנם, או שהיה שואל אצלו, והפקידו אצל אותו השני בשכר - הואיל וימנע שמירתו, פושע הוא ומשלם, אף על פי ששאל או שכר בבצעלים, שהרי הוא הוציא הדבר השמור מידו ליד שומר אחר.

ה. ואם הביא השומר השני ראהה שיפטר בה שומר ראשון בדין שמירתו - הרי זה פטור. כיצד? שומר שכר שנתן בהמה השמורה אצלו לשומר חנם - אם הביא

להביא ראיה על טענתו, כמו שיתבאר - אינו נאמן לומר 'החזירתי', אלא ישבע בעל השטר בנקיטת חפץ שלא החזיר לו, וישלם. אין לך מי שנשבע מתוך שיכול לומר כן וכך וישבע בנקיטת חפץ, אלא זה השומר בלבד שיש עליו שטר. אבל שאר כל הנשבעין בדין מתוך שיכול לומר, אינן נשבעין אלא הסת.

הלכות שכירות פרק ג

א. שומר ששען שנאנס אגס גדול, כגון שבורה ומתה - אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם - מצריכין אותו ראיה [עדים] על טענתו שנאנס, ויפטר אף משבועה. ואם לא הביא - ישלם, שנאמר: "אין ראיה, שבועת ה' תהיה בין שניהם"; הא במקום שאפשר להביא ראיה, אין שם שבועה, אלא יביא ראיה, או ישלם. אבל אם טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין אותו להביא ראיה, אלא ישבע שנאנס ויפטר. ואם הביא עדים שם שלא פשע, נפטר אף מן השבועה. מעשה באחד שהעביר חבית של זין בשכרו, ושברה בשוק של מחוזה. וביאו לפני חכמים ואמרו: 'שוק זה שטענת שנשברה בו החבית - בגי אדם מצויין שם; או תביא ראיה שלא פשעת אלא נתקלת ונפלת, או תשלם דמיה'. וכן כל פיוצא בזה.

ב. המעביר חבית במקום למקום בשכר, ונשברה - דין תורה הוא שישלם; שאין זה אגס גדול, והרי השבירה כגנבה ואבדה שהוא חייב בהן. אבל תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה - שאם אתה אומר ישלם, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו; לפיכך עשו שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה [כדרכה, שפסורה]. ועוד תקנו בדבר זה, שאם נשאו אותה שנים במוט, ונשברה - משלמין חצי דמיה; הואיל ומשאווי זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים, הרי הוא כאנס ואינו אגס [מצב ביניים], ומשלמין מחצה, אם יש עדים שלא פשעו בה. ונשברה במקום שאין העדים מצויין - נשבעין שלא שברה בפשיעה, ומשלמין חצי דמיה; שהרי לא היה לכל אחד להעביר, אלא משאווי שיכול להעבירו בפני עצמו. מכאן אתה למד, שהאחד שהעביר חבית גדולה שאין דרך כל הסבלים להעבירה - שהוא פושע; ואם נשברה מידו, משלם הכל.

ג. הסבל ששבר חבית של זין לחנוני, ונתחייב לשלם, והרי הוא שנה ביום השוק ארבעה, ובשאר הימים שלשה - אם החזירו ביום השוק, חייבין להחזיר חבית של זין או ישלמו לו ארבעה; והוא שלא היה לו זין למכור ביום השוק; אבל אם היה לו זין, מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשאר הימים, מחזירין לו שלשה. ומנכין לו בכל זמן [אף ביום השוק], טרח שהיה טורח במכירתה, ופגם הנקב שהיה נוקב החבית; וכן כל פיוצא בזה.

ד. רועה שבאו זאבים וטרפו ממנו - אם היה זאב אחד - אין זה אגס, אפילו בשעת משלחת זאבים; ואם היו שני זאבים, הרי זה אגס. שני כלבים - אינן אגס, אפילו באו

ו. אחד האיש ואחד האשה בדין השומרין, בין שהיה הדבר השמור של אשה, או שהיה ביד האשה. ז. קטן שהפקיד ביד גדול או השאילו, הרי זה הגדול נשבע שבועת השומרין לקטן. הורו רבותי, שאין זה נשבע בטענת [בגלל טענת] הקטן, כדי שנאמר [ונשאל: הרי] 'אין נשבעין על טענת הקטן'; שכל השומרין, שבועתן שבועת שמה היא.

ח. בדרך שתקנו חכמים [קנין] משיכה בלקוחות, כן תקנו משיכה בשומרין. האומר לחבירו: 'שמר לי זה', ואמר לו: 'הנח לפני' - הרי זה שומר חנם. אמר לו: 'הנח לפניך', או 'הנח סתם', או שאמר לו: 'הרי הבית לפניך' - הרי זה אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר, ואינו חייב שבועה כלל; אלא מחזיר [מטיל חרס] על מי שלקח הפקדון שלו, ולא יחזירו לבעליו. וכן כל פיוצא בזה. אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר את חבירו בעדים, או שלא בעדים - דין אחד יש להן: כיון שהודה זה מפי עצמו ששמר לו, או ששאל ממנו - הרי זה נשבע שבועת השומרין; שאין אומרים מנו "מתוך" שיכל להכחיש קבלת הפקדון [נאמין לו] לפטרו משבועה אלא לפטרו מלשלם. אפילו היה הדבר השואל, או המפקד, או המשכיר שנה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו. ואין אחד מן השומרין צריך להודיע במקצת [להשביעו].

ט. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל להיות פטור מלשלם, וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם או נושא שכר ושוכר להיות חייבין בכל פשוט; שכל תנאי בממון או בשבועות של ממון, קיים; ואין צריך קנין, ולא עדים.

י. טען זה שהיה שם תנאי, והשומר אומר: 'לא היה שם תנאי' - נשבע שבועת השומרין, ומגלגל [מכליל] בה שלא היה שם תנאי.

יא. טען שהפקיד אצלו, וזה אומר: 'לא אמרתי לו אלא הנח לפניך, ולא נעשיתי לו שומר' - נשבע הסת [מדברנו] שלא קבלו אלא בדרך זו; וכולל בשבועתו שלא שלח בו יד, ולא אבדו בידים, ולא בגרם שגרם לו שיהיה חייב לשלם.

יב. זה אומר: 'השאילתיך' או 'השכרתיך' או 'הפקדתי אצליך', והלה אומר: 'לא היו דברים מעולם', או שאמר: כן היה, אבל החזירתי לך ונסתלקה השמירה ולא נשארה פנינו תביעה' - הרי הנתבע נשבע הסת, ונפטר. במה דברים אמורים? בשלא היה שם שטר. אבל אם הפקיד אצלו או השכיר או השאיל בשטר, ואמר לו: 'החזירתי לך' - הרי השומר נשבע בנקיטת חפץ [קדוש, כשבועה מדאורייתא]; שמתוך שיכול לומר שומר חנם 'נגנב' או 'אבד', והשואל 'מתה בשעת מלאכה' - נאמן לומר 'החזירתי לך'; וכשם שאם טען שנאנס, נשבע מן התורה בנקיטת חפץ - כך אם טען 'החזירתי', ישבע כעין של תורה, הואיל ויש שם שטר ביד התובע. במה דברים אמורים? בשהיה השומר יכול לטען ולומר 'נאנסו', ולא נצריך אותו להביא ראיה על טענתו. אבל אם היה חייב

יום שלישי ו' ניסן ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק ד

א. השוכר את החמור להוליכה בבהר, והוליכה בבקעה - אם החלקה - פטור, אף על פי שעבר על דעת הבעלים. ואם הוחמה, חייב. שכרה להוליכה בבקעה, והוליכה בבהר - אם החלקה - חייב, שהתקלות בבהר יתר מן הבקעה. ואם הוחמה - פטור, שהמימות בבקעה יתר מן הבהר, מפני הרוח שמנשבת שם בראשי ההרים; ואם הוחמה מחמת המעלה [העליה], חייב. וכן כל פיוצא בזה. וכן השוכר את הפרה לחרש בבהר, וחרש בבקעה, ושכר הקנקן, והוא הכלי שחורש בו - הרי השוכר פטור; ודין בעל הפרה, עם האמנין שחרשו. וכן אם לא שנה על דעת הבעלים, ונשכר הקנקן - דין בעל הפרה, עם האמנין. שכרה לחרש בבקעה, וחרש בבהר, ונשכר הקנקן - השוכר חייב; ודינו של שוכר, עם האמנין.

ב. ומה הוא דין האמנין ששכרו בעת חרישה? משלמין. מי משלם? זה האוחז את הפלי [המחרישה] בעת החרישה; ואם היתה השדה מעלות מעלות - שניהם חייבין בדמי הקנקן, המנהיג אותה במלמד [מקל ההנהגה], והאוחז את הפלי.

ג. שכרה לדוש בקטנית, ודש בתבואה והחלקה - פטור. בתבואה, ודש בקטנית - חייב, שהקטנית מחלקת. מעשה באחד שהשכיר חמור לחברו, ואמר לו: 'לא תלך בו בדרך נהר פקוד שהמים מצויין שם, אלא בדרך נרש שאין שם מים'; הלך בדרך נהר פקוד, ומת החמור, ולא היו שם עדים שמעידים באיזו דרך הלך, אלא הוא מעצמו אמר: 'בנהר פקוד הלכתי, ולא היו שם מים, ומחמת עצמו מת', ואמרו חכמים: הואיל ויש שם עדים מעידין שהמים מצויין בנהר פקוד - חייב לשלם, שהרי שנה על דעת הבעלים; ואין אומרים 'מה לי לשקר' במקום שיש עדים. ד. השוכר את הבהמה להביא עליה מאתים ליטרין של חטים, והביא מאתים ליטרין של שעורים ומתה - חייב; מפני שהנפח קשה למשאוי, והשעורין יש להן נפח. וכן אם שכרה להביא עליה תבואה, והביא במשקלה תבן. אבל אם שכרה להביא עליה שעורים, והביא במשקלן חטים ומתה - פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ה. שכר את הבהמה לרכב עליה איש, לא ירכיב עליה אשה. שכרה לרכב עליה אשה, מרכיב עליה איש; ומרכיב עליה כל אשה, בין קטנה בין גדולה, ואפלו מעברת שהיא מניקה.

ו. השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע [מסויים], והוסיף על משאו - אם הוסיף חלק משלשים על השעור שפסק עמו ומתה - חייב; פחות מכאן - פטור, אבל נותן שכר [נשיאת] התוספת. שכר סתם, אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה לאותה בהמה. ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרפה לשאת שלשים וטען עליה שלשים ואחד, ומתה או נשברה - חייב. וכן ספינה שהוסיף בה אחד משלשים על משאה, וטבעה - חייב לשלם דמיה.

משתי רוחות; היו יתר על שנים, הרי זה אנס. לסטים אחד מוזן, הרי זה אנס. ואפלו היה הרוצה מוזן, ובא לו לסטים אחד מוזן - הרי זה אנס, שאין הרוצה מוסר נפשו כלסטים. הארי והדב והנמר והברדלס והנחש, הרי אלו אנסין. אימתי? בזמן שבאו מאליהן; אבל אם הוליכה למקום גדודי חיות ולסטים - אין אלו אנסין, וחייב לשלם. ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו ולהראותו שאינו מתירא ממנו, ואמר לו: 'הרי אנו במקום פלוגי, וכך וכך רועים אנחנו, וכך וכך פלי מלחמה יש לנו', ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח מהן - הרי הרוצה חייב; שאחד המוליך את הבהמה למקום גדודי חיה ולסטים, או המביא את הלסטים בהתגרותו למקום הבהמה.

ו. רועה שהיה לו [אפשרות] להציל הטרפה או השבוייה ברועים אחרים ובמקלות, ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חייב, אחד שומר חנם ואחד שומר שכר; אלא ששומר חנם קורא רועים ומביא מקלות בחנם, ואם לא מצא - פטור. אבל שומר שכר חייב לשכר הרועים והמקלות, עד כדי דמי הבהמה כדי להציל; וחזור ולוקח שכרן מבעל הבית. ואם לא עשה כן, והיה לו לשכר ולא שכר - הרי זה פושע, וחייב.

ז. רועה שטען 'שהצילתי על ידי רועים בשכר' - נשבע, ונוטל מה שטען; שאינו יכול לטען, אלא עד כדי דמיה; ויכול היה לומר 'נטרפה', וישבע בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבעין ונוטלין.

ח. רועה שהניח עדרו, ובא לעיר, בין בעת שדרך הרועים להפגס לעיר, בין בעת שאין דרך הרועים להפגס לעיר, ובאו זאבים וטרפו, ארי ודרס - אין אומריין, אלו היה שם היה מציל; אלא אומדין אותו: אם יכול להציל, אפלו על ידי רועים ומקלות - חייב; ואם לאו, פטור; ואם אין הדבר ידוע, חייב לשלם.

ט. מתה הבהמה בדרפה - הרי זה אנס, והרועה פטור. סגפה [עינה אותה], ומתה - אינו אנס. תקפתו [תקפה אותו] ועלתה לראשי צוקין, ותקפתו ונפלה - הרי זה אנס. העלה לראשי צוקין, או שעלתה מאליה, והוא יכול למנועה, ולא מנועה - אף על פי שתקפתו, ונפלה ומתה או נשברה - חייב; שכל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס - חייב. וכן רועה שהעביר בהמות על הגשר, ודחפה אחת מהן לחברתה, ונפלה לשבלת [זרימת] הנהר - הרי זה חייב, שהרי היה לו להעבירן אחת אחת; שאין השומר נוטל שכר, אלא לשמירה מעלה, והואיל ופשע בתחלה, והעבירן כאחת, אף על פי שזאגס בסוף בעת הנפילה, הרי הוא חייב.

י. פשע בה, ויצאת לאגם ומתה שם בדרפה - פטור, שאין יציאתה גרמה לה שתבוא לידי אנס זה; הואיל ובדרפה מתה, מה לי בבית שומר, מה לי באגם. אבל אם גנבה גנב מהאגם, ומתה בדרפה בבית הגנב - הרי השומר חייב, אף על פי שהוא שומר חנם; שאפלו לא מתה, הרי היא אבודה ביד הגנב, ויצאתה גרמה לה להגנב. וכן כל פיוצא בזה.

ואליכו'. אכל צריך לנכות לו [להפחית מהתשלום] כדי הטרח של חצי הדרך, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה ליושב ובטל. אמר לו: 'ספינה זו אני משפיר לך', ושכרה השוכר להוליך בה יין זה - אם נתן השכר, אינו יכול להחזירו; ואם לא נתן, לא יתן; שאין זה יכול להביא הספינה עצמה, ולא זה יכול להביא היין עצמו. שכר ספינה סתם לזין סתם - הרי אלו חולקין השכר.

ד. השוכר את הספינה, ופרקה [השוכר] בחצי הדרך - נותן לו שכר כל הדרך. ואם מצא השוכר מי שישפיר אותה לו עד המקום שפסק, שוכר; ויש לבצע הספינה עליו תרעמת. וכן אם מכר כל הסחורה שבספינה לאיש אחר בחצי הדרך, ונרד הוא, ועלה הלוקח - נוטל שכר חצי הדרך מן הראשון, ושכר החצי מן האחרון; ויש לבצע הספינה עליו תרעמת, מפני שגורם לו לסבל דעת איש אחר שעדין לא הרגל בו. וכן כל פיוצא בזה.

ה. מכאן אני אומר, שהמשפיר בית לחברו עד זמן קצוב, ורצה השוכר להשפיר הבית לאחר עד סוף זמנו - משפיר, אכל לאחרים שהם כמנן בני ביתו; אם היו ארבעה, לא ישכר לחמשה; שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשפיר, אלא במטלטלין, שהרי אומר לו: 'אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר'. אכל בקרקע או בספינה, שהרי בעלה עמה, אין אומרים כן. וכן אני אומר, אם אמר לו בעל הבית לשוכר: 'למה תטרח ותשפיר ביתי לאחרים? אם לא תרצה לעמד בו, צא והניחו ואתה פטור משכירותו' - אינו יכול להשפירו לאחר כלל; שזה כ"אל תמנע טוב מבצעליו"; עד שאתה משפירו לאחר, הנח לזה ביתו. ויש מי שהורה ואמר, אינו יכול להשפירו לאחר כלל, ויתן שכרו עד סוף זמנו; ולא יראה לי שזה דין אמת.

ו. 'בית זה אני משפיר לך', ואחר שהשפירו לו, נפל - אינו חייב לבנותו; אלא מחשב עמו על מה שנסתמש בו, ומחזיר לו שאר השכירות. אכל אם סתור - חייב להעמיד לו בית אחר, או ישכר לו כמותו. וכן אם חזר אחר שהשפירו לזה, והשפירו או מכרו לגוי או אנס, שהפקיע שכירות הראשון - הרי זה חייב להשפיר לו בית אחר כמותו. וכן כל פיוצא בזה.

ז. השפיר לו בית סתם, ואחר שנתן לו בית, נפל - חייב לבנותו, או יתן לו בית אחר; ואם היה קטן מן הבית שנפל, אין השוכר יכול לעכב עליו - והוא שיהיה קרוי 'בית', שלא השפיר לו אלא בית סתם. אכל אם אמר לו: 'בית כזה אני משפיר לך' - חייב להעמיד לו בית כמותו ארכו ומדת רחבו של בית זה שהראהו; ואינו יכול לומר לו, 'לא היה ענין דברי אלא שיהיה קרוב לזה או לשוק או למרחץ כזה', אלא חייב להעמיד לו בית כמותו וכצורתו. לפיכך, אם היה קטן, לא יעשנו גדול; גדול, לא יעשנו קטן; אחד, לא יעשנו שנים; שנים, לא יעשנו אחד. וכן לא יפחות מן החלונות שהיו בו, ולא יוסיף עליהן, אלא מדעת שניהם.

ז. הפתח [סבל] שהוסיף [השוכר] על משאו קב אחד, והזק במשא זה - חייב בנזקיו; שאף על פי שהוא בן דעת, והרי הוא מרגיש בכבד המשא, עלה על לבו, שמא מחמת חליו הוא זה הכבד.

ח. השוכר את החמור לרכב עליה - יש לו להניח עליה כסותו ולגינו ומזונותיו של אותה הדרך, לפי שאין הדרך השוכר לחזר בכל מלון ומלון לקנות מזונות; יתר על זה, הרי בעל החמור מעכב עליו. וכן יש לבצע החמור להניח עליה שעורים ותבן, ומזונות של אותו היום; יתר על זה, השוכר מעכב עליו, מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון. לפיכך, אם אין שם מצוי מאין יקנה - מניח עליה מזונותיו ומזונות בהמתו של כל הדרך. וכל אלו הדברים בשוכר סתם, במקום שאין שם מנהג ידוע; אכל במקום שיש מנהג, הכל לפי המנהג.

הלכות שכירות פרק ה

א. השוכר את הבהמה, וחלתה או נשתתת, או נלקחה לעבודת המלך - אף על פי שאין סופה לחזר - אם נלקחה דרך הליכתה [צו המלך היה על אלו שבדרך], הרי המשפיר אומר לשוכר: 'הרי שלך לפניך'; וחייב לתן לו שכרו משלם. במה דברים אמורים? בששכרה לשאת עליה משאוי שאפשר להשליכו בלא הקפדה. אכל אם שכרה לרכב עליה, או לשאת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהן - חייב להעמיד לו חמור, אם שכר חמור; ואם לא העמיד - יחזיר השכר, ויחשב עמו על שכר מה שהלך בה.

ב. מתה הבהמה או נשברה, בין ששכרה לשאת בין ששכרה לרכב - אם אמר לו: 'חמור' סתם, 'אני משפיר לך', חייב להעמיד לו חמור אחר מכל מקום; ואם לא העמיד - יש לשוכר למכר הבהמה [המתה] ולקח בה בהמה אחרת, או שוכר בהמה בדמיה אם אין בדמיה לקח, עד שיגיע למקום שפסק בו. אמר לו: 'חמור זה אני שוכר לך' - אם שכרה לרכב עליה, או לכלי זכוכית, ומתה בחצי הדרך - אם יש בדמיה לקח בהמה אחרת, קח. ואם אין בדמיה לקח, שוכר אפלו בדמי בלה, עד שיגיע למקום שפסק עמו. ואם אין בדמים לא לקח ולא לשכר - נותן לו שכרו של חצי הדרך, ואין לו עליו אלא תרעמת [כעס]. שכרה למשא - הואיל ואמר לו 'חמור זה', ומתה בחצי הדרך, אינו חייב להעמיד לו אחר, אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך ומניח לו [לבעלים] נבלתו.

ג. השוכר את הספינה, וטבעה לה בחצי הדרך - אם אמר לו: 'ספינה זו אני משפיר לך', ושכרה השוכר להוליך בה יין סתם - אף על פי שנתן לו השכר, יחזיר כל השכר; שהרי זה אומר לו: 'הבא לי הספינה עצמה ששכרתי, שהקפדה גדולה יש בספינה זו, ואני אביא יין מכל מקום ואוליך בה'. אמר לו: 'ספינה' סתם, 'אני משפיר לך', ושכרה השוכר להוליך בה יין זה - אף על פי שלא נתן לו מן השכר כלום, חייב לתן לו כל השכירות; שהרי אומר לו: 'הבא לי היין עצמו, ואני אביא ספינה מכל מקום

החג - אם נשאר מן השלשים יום אפלו יום אחד לאחר החג, אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח; והוא, שיודיעו שלשים יום מקדם. במה דברים אמורים? בעירות; אבל בפרכים [ערים גדולות] - אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים, צריך להודיעו שנים עשר חדש מקדם. וכן בחנות - בין בפרכים בין בעירות, צריך להודיעו שנים עשר חדש מקדם.

ח. כשם שהמשפיר חייב להודיעו - כך השוכר חייב להודיעו מקדם שלשים יום בעירות, או מקדם שנים עשר חדש בפרכים, כדי שיבקש שכן [דייר], ולא ישאר ביתו פנוי. ואם לא הודיעו - אינו יכול לצאת, אלא יתן השוכר. ט. אף על פי שאין המשפיר יכול להוציאו, ולא השוכר יכול לצאת, עד שיודיעו מקדם - אם הוקרו הבתים - יש למשפיר להוסיף עלי, ולומר לשוכר: 'או שכר בשוה עד שתמצא, או תצא'. וכן אם הוולו הבתים - יש לשוכר לפתח מן השכר, ולומר למשפיר: 'או השכר לי בשכר של עתה, או הרי ביתך לפניך'. נפל בית המשפיר שהיה דר בו - הרי זה יש לו להוציא השוכר מביתו, ולומר לו: 'אינו בדין שתהיה אהה יושב בביתי עד שתמצא מקום, ואני משלך בדרך; שאין אתה בעל זכות בבית הזה, יותר ממני'. י. נתן [המשכיר] הבית לבנו לשא בו אשה - אם היה יודע שבנו נעשה חתן בזמן פלוני, והיה אפשר לו להודיעו [לשוכר] מקדם ולא הודיעו - אינו יכול להוציאו. ואם עכשו נדמנה לו אשה, והרי הוא נושא מיד - הרי זה יש לו להוציאו; שאינו בדין שיהיה זה יושב בביתו, וכן בעל הבית מתור לשכר בית שיעשה בו חפה.

יא. מכר הבית, או נתנו, או הורישו - אין השני יכול להוציאו, עד שיודיעו מקדם שלשים יום או שנים עשר חדש; שהרי השוכר אומר לו: 'אין פתך יתר מכת זה שזכית בבית זה מחמתו'.

יום רביעי ז' ניסן ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק ז

א. כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח וממכר - כך מתנה בשכירות, שהשכירות מכירה לזמן קצוב היא. וכל שממכרו בנכסיו ממכר, שכירותו שכירה; וכל שאין לו למכר, כך אין לו לשכר - אלא אם כן יש לו פרות בלבד באותה הקרקע. הרי זה שוכר ואינו מוכר. ב. המשפיר בית לחברו לשנה, ונתעברה השנה - נתעברה לשוכר [הרויח חודש חינוס]; השפיר לחדשים, נתעברה למשפיר [הרויח שכר חודש נוסף]. הזכיר לו חדשים ושנה - בין שאמר לו 'דינך לחדש, שנים עשר דינר לשנה', בין שאמר לו 'שנים עשר דינר בשנה, דינר בכל חדש' - הרי חדש העבור למשפיר; שהקרקע בחזקת בעליה, ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא ברצאה ברורה. וכן בעל הבית שאמר: 'לזמן זה השפירתיך, והשוכר אומר: 'לא שכרתי אלא סתם [ללא ציון זמן] או

ח. המשפיר עליה סתם, חייב להעמיד לו עליה [אם נפלה]. אמר לו: 'עליה זו שעל גבי בית זה אני משפיר לך', הרי שעבד הבית לעליה. לפיכך, אם נפחתה העליה בארבעה טפחים או יתר, המשפיר חייב לתקן; ואם לא תקן - הרי השוכר יורד ודר בבית עם בעל הבית, עד שיסתקן. היו שתי עליות זו על גבי זו, ונפחתה העליונה - דר בתחתונה. נפחתה התחתונה - הרי זה ספק אם יורד בעליונה, או בבית; לפיכך לא ידור. ואם דר, אין מוציאין מידו. מעשה באחד שאמר לחברו: 'דלית [99] זו שעל גבי הפרסק [עץ אפרסק] הנה אני משפיר לך', ונעקר אילן הפרסק ממקומו. ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו לו: 'חייב אתה להעמיד לו הפרסק כל זמן שהדלית קיימת' [שיהיה למשענת לדלית]. וכן כל כיוצא בזה.

הלכות שכירות פרק ו

א. המשפיר בית לחברו בכירה [בנין] גדולה - משתמש בזיקה ובכתליה עד ארבע אמות [הסמוכים], ובתרכין [גינה] של חצר, ובתרכה שאחורי הבתים; ומקום שנהגו להשתמש בעבי הכתלים, משתמש בעבי הכתלים. ובכל אלו הדברים, הולכין אחר מנהג המדינה והשמות [ההגדרות] הידועין להם, כדרך שאמרנו בענין מקח וממכר. ב. והמשפיר חצרו סתם, לא השפיר הרפת שבה. ג. המשפיר בית לחברו - חייב להעמיד לו דלתות, ולפתח לו החלונות שנתקלקלו, ולחזק את התקרה, ולסמך את הקורה שנושבה, ולעשות נגר [בריח] ומנעול, וכל כיוצא באלו מדברים שהן מעשה אמן והם עקר גדול בשיבת הבתים והחצרות. השוכר חייב לעשות מעקה ומזוזה, ולתקן מקום המזוזה משלו. וכן אם רצה לעשות סלם, או מרוב, או להטיח גגו - הרי זה עושה משל עצמו. ד. המשפיר עליה לחברו, ונפחתה בארבעה או יתר - חייב לתקן התקרה והמעזיבה [טיט] שעליה; שהמעזיבה חיוק התקרה הוא.

ה. הזבל שבחצר, הרי הוא של שוכר; לפיכך, הוא מטפל בו להוציאו. ואם יש שם מנהג, הולכין אחר המנהג. במה דברים אמורים? בשעיו הבהמות שעשו הזבל של שוכר; ואם הבהמה של אחרים, הזבל של בעל החצר, שהצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף על פי שהיא שוכרה ביד אחרים.

ו. המשפיר בית או חצר או מרחץ או חנות או שאר המקומות, עד זמן קצוב - הרי זה בופהו לצאת בסוף זמנו, ואינו מתקין לו אפלו שעה אחת. שכר לו בית סתם ללינה, אין פחות מיום אחד; לשכיתה, אין פחות משני ימים; לנשואין, אין פחות משלשים יום.

ז. המשפיר בית לחברו סתם - אינו יכול להוציאו, עד שיודיעו שלשים יום מקדם, כדי לבקש מקום, ולא יהיה משלך בדרך; ולסוף השלשים, יצא. במה דברים אמורים? בימות החמה; אבל בימות הגשמים, אינו יכול להוציאו מן החג [סוכות] ועד הפסח. קבע לו זמן שלשים יום לפני

הלכות שְׂכירות פָּרָק ח

א. אחד השוכר מחברו שדה לזרעה, או פָּרָם לֵאכֹל פְּרוֹתָיו בְּדָמִים, או ששכר ממנו בפרות קצובין, כגון ששכר ממנו שדה זו בעשרים כור בשנה, וכרם זה בעשרים כדי יין בכל שנה - שניהם דין אחד יש להן. והשוכר בפרות, הוא הנקרא 'חוכר'.

ב. המקבל שדה או פָּרָדס כדי לעבד אותו ולהוציא עליו יציאות [הוצאות], ויתן לבעל הקרקע שלישי התבואה או רביע או מה שייתנו ביניהן - זה הוא הנקרא 'מקבל'. כל דבר שהוא לסיג [לשמירה] לארץ, לארץ, בעל הקרקע חֵבֵב בו; ודבר שהוא לשמירה יתרה, החוכר או המקבל חֵבֵב בו. הקרדס שחופרין בו הארץ, והכלים שנושאים בהן העפר, והדלי והכד וכיוצא בהן שדולין בהן המים - על בעל הקרקע; וחספירת המקומות שמקבצין בהן המים, על החוכר או על המקבל.

ג. השוכר או המקבל שדה מחברו לשנים מועטות, לא יזרעה פשתן [מזיק לקרקע]. שכרה או קבלה שבע שנים - זורעה שנה ראשונה פשתן, ואין השביעית [השמטיה] מן המנין; שכרה או קבלה שבע אחר, שביעית מן המנין.

ד. השוכר או המקבל שדה מחברו, והיא בית השלהין [יבשה] או בית האילן, ויכש המעין של בית השלהין, ולא פסק הנָהָר הגדול, אלא אפשר להביא ממנו בדלי, או שנקצץ האילן של בית האילנות - אינו מנפה לו מחכורו. ואם מפת מדינה היא, כגון שיכש הנָהָר - מנפה לו מחכורו. הֵיא עומד בתוך השדה ואמר לו: 'בית השלהין הֵיא אני משפיר לך', 'בית האילן הֵיא אני משפיר לך' - יכש המעין או נקצץ האילן, מנפה לו מחכורו; שהרי הוא עומד בתוכה, ולא אָמר לו 'הֵיא', אלא כמי שאומר לו 'במאות שהיא עתה אני משפיר לך'. לפיכך, אם לא הֵיא עומד בתוכה ואמר לו: 'בית השלהין אני משפיר לך', או 'בית האילן', ויכש המעין או נקצץ האילן - אינו מנפה לו מחכורו.

ה. השוכר או המקבל שדה מחברו, ואכלה חֵבֵב או נשתדפה [נצטמקו פירותיה] - אם ארע דָּבָר זה לרב השדות של אותה העיר, מנפה לו מחכורו, הכל לפי ההפסד שארעו. ואם לא פשטה המכה ברב השדות - אינו מנפה לו מחכורו, אף על פי שנשתדפו כל השדות של בעל הקרקע. נשתדפו כל השדות של שוכר או המקבל - אף על פי שפשטה המכה ברב השדות, אינו מנפה לו מחכורו; שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר, שהרי כל שדותיו נשתדפו. התנה עליו בעל הקרקע שיוזרעה חטים, וזרעה שעורים, או שלא זרעה כלל, או שזרעה ולא צמחה - אף על פי שבא חֵבֵב או שדפון והכית רב המדינה, אינו מנפה לו מחכורו. ועד מתי חֵבֵב להטפל בה ולזרע פעם אחרת, אם לא צמחה? כל זמן שראוי לזרעה באותו מקום.

ו. השוכר או המקבל שדה מחברו - מקום שנהגו לקצר - יקצר, ואינו רשאי לעקר [עט השורש]; מקום שנהגו

לזמן אָרֶךְ - על השוכר להביא ראיה; ואם לא הביא - בעל הבית נשבע הסת [מדברנו], ומוציאו מן הבית.

ג. השוכר שאמר: 'נתתי שכר הבית שנתתיכתי בו', והמשפיר אומר: 'עדין לא נטלתי', בין שהיתה השכירות בשטר, בין שהיתה בלא עדים - אם תבעו בתוך שלשים יום - על השוכר להביא ראיה, או יתן ויחריס [יטיל חרם סתם] על מי שלקח ממנו, או יטען עליו בדמים שנתן תחלה טענה בפני עצמה וישיביעוהו הסת. תבעו המשפיר לאחר שלשים יום, ואפלו ביום שלשים - על המשפיר להביא ראיה, או ישבע השוכר הסת ששכר נתן לו שכרו ויפטר. וכן אם שכר ממנו, ופרש שיתן לו השכר שנה שנה, ותבעו בתוך השנה - על השוכר להביא ראיה; תבעו לאחר השנה, אפלו ביום תשעה ויפטר - אפלו - על המשפיר להביא ראיה.

ד. המשפיר בית לחברו בשטר לעשר שנים, ואין בו זמן [תחילת השכירות] - השוכר אומר: 'עדין לא עבר מזמן השטר אלא שנה', והמשפיר אומר: 'כבר שלמו שני השכירות, ושכנת עשר שנים' - על השוכר להביא ראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע המשפיר הסת, ויוציאו.

ה. השוכר פָּרָדס, או שהיה בידו משכון לעשר שנים, ויכש הפרדס בתוך הזמן - ימכרו עציו וילקח בהן קרקע, ויאכל פרותיו עד סוף זמן שכירותו או זמן המשכון. וגוף האילנות שיכשו או נקצצו - שניהן אסורין בהן משום רבית, המלוה והלֹוֶה.

ו. שטר שכירות או שטר משכון שכתוב בו 'שנים' סתם [ללא מספר], בעל הפרות אומר 'שלש', ובעל הקרקע אומר 'שנים', וקדם זה השוכר או המלוה ואכל הפרות - הרי הפרות בחזקת אוכליהן, עד שיביא בעל הקרקע ראיה. אכלה השוכר או הממשכן שלש שנים, וכבש [הטמין ונעלם] השטר ואמר: 'לחמש שנים יש לי פרות', ובעל הקרקע אומר: 'שלש' - אמרו לו: 'הבא שטרך', ואמר: 'אבד' - השוכר נאמן; שאילו רצה, אמר: 'לקוחה היא בידך', שהרי אכלה שלש שנים.

ז. מי שהכניס פרותיו לבית חברו שלא מדעתו, או שהטעהו עד שהכניס פרותיו, והניחם והלך לו - יש לבעל הבית למכר מאותם הפרות, כדי לתן שכר הפועלים שמוציאין אותן ומשליכין אותן בשוק. ומדת חסידות היא, שיודיע בית דין, וישפירו ממקצת דמיהן מקום [לשומרם], משום השב אבדה לבעלים, אף על פי שעשה שלא כהוגן.

ח. השוכר רחמים מחברו, שיטחן לו עשירים סאה בכל חדש בשכרו [תמורת הריחיים], והעשיר בעל הרחמים, והרי אינו צריך לטחן שם - אם יש לשוכר חטים שצריך לטחן אותם לעצמו או לאחרים, כופין אותו לתן דמי טחינת עשירים סאה; שזאת מדת סדום היא. ואם אין לו, יכול לומר לו: 'אין לי דמים, והריני טוחן לך כמו ששכרתי; ואם אין אתה צריך, מכר לאחרים' [טחינת ביתן]. וכן כל כיוצא בזה.

יב. המקביל שדה מחברו, ולא עשת [יבול כצפוי] - אם יש בה כדי שתוציא סאתים יתר על ההוצאה [ההשקעה], חיב המקביל להטפל בה; שפך פותב לבעל הקרקע: 'אנא אקום ואניר [אחרוש] ואנרע ואקצר ואעמר ואדוש ואזרה ואעמיד כרי לפניך, ותטל אתה חציו', או מה שיתנו בו, 'ואני השאר, בשכר עמלי ובמה שהוצאתי'.

יג. המקביל שדה מחברו, ואחר שזכה בה הוכירה [הניחה שדה בור] - שמין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו; שפך פותב לבעל הקרקע: 'אם אוביר ולא אעבד [לא אעשה הראוי לה, אזי], אשלם במיטבה' [לפי שיא ומיטב הפוטנציאל שלה]. והוא הדין, אם הוביר מקצתה. ומפני מה נתחייב לשלם? מפני שלא פסק על עצמו דבר [סכום] קצוב כדי שנאמר 'הרי היא אסמכתא' [שסמכה דעתו שלא יגיע לידי תשלום], אלא התנה שישלם במיטבה; ולפיכך גמר ושעבד עצמו. אכל אם אמר: 'אם אוביר ולא אעבד, אתן לך מאה דינרין' - הרי זו אסמכתא, ואינו חיב לשלם אלא כפי מה שהיא ראויה לעשות בלבד.

יד. המקביל שדה לזרעה שמשמין וזרעה חטים, ועשת חטים ששיון כמה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין - אין לו עליו אלא תרעמת [כעס]. עשת פחות משנה מה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין, משלם לו המקביל כפי מה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין; עשת חטים יתר ממה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין - חולקין לפי מה שהתנו ביניהם, אף על פי שמשפטר בעל הקרקע.

הלכות שכירות פרק ט

א. השוכר את הפועלים, ואמר להם להשכים [מוקדם] ולהעריב [מאוחר] - מקום שנהגו שלא להשכים ולא להעריב, אינו יכול לכופן. מקום שנהגו לזון, זיון; לספק בתמרים או בגרוגרות וכיוצא בהן לפועליו, מספק. הכל כמנהג המדינה.

ב. השוכר את הפועל, ואמר לו [שכרן יהיה]: 'באחד וכשנים מבני העיר' - רואין פחות שבשכירות ויתר שבשכירות, ומשמנין [מחלקים] ביניהן.

ג. אמר לשלוחו: 'צא ושכר לי פועלים בשלשה', והלף ושכרם בארבעה - אם אמר להם השליח: 'שכרכם עלי' - נותן להם ארבעה; הוא נוטל מבעל הבית שלשה, ומפסיד אחד מביתו. אמר להם: 'שכרכם על בעל הבית', נותן להם בעל הבית כהלכת המדינה. היה במדינה מי שנושכר בשלשה, ומי שנושכר בארבעה - אינו נותן להם אלא שלשה, ויש להן תרעמת על השליח. כמה דברים אמורים? בשאין מלאכתן נפרת. אכל היתה מלאכתן נפרת, והרי היא שנה ארבעה - נותן להם בעל הבית ארבעה; שאלו לא אמר להם שלוחו 'ארבעה', לא טרחו ועשו שנה ארבעה. אמר לו בעל הבית: 'שכר לי בארבעה ארבעה', והלף השליח ושכר בשלשה שלשה - אף על פי שהרי מלאכתן שנה ארבעה - אין להם אלא שלשה, שהרי

לעקר - יעקר, ואינו ראוי לקצר. ושניהם מעכבין זה על זה. ומקום שנהגו לחרש אחריו [אחר הקצירה], יחרש. מקום שנהגו להשכיר אילנות על גב [אגב] הקרקע - משפירין, ואף על פי שהשכיר סתם בפחות מן הידוע; ומקום שנהגו שלא להשכיר אילנות - אין לו אילנות, אף על פי ששכר ממנו ביתר על הידוע. הכל כמנהג המדינה.

ז. החוכר שדה מחברו בעשרת כורין חטים - לקת [הוכחה], נותן לו מתוכה. היו חטיה יפות - לא יאמר לו: 'הריני לוקח לך מן השוק', אלא נותן לו מתוכה. חבר ממנו כרם בעשרה סלי ענבים - אף על פי שהקריסו [החמיצו] אחר שנבצרו, וכן עמרים שלקו אחר שנקצרו - נותן לו מתוכן; אכל אם חכרו בעשרה כורין זין, והתמין - חיב לתן לו זין טוב. חברה ממנו במאה עמרים של אספסתא וזרעה מין אחר, ואחר כך חרשה וזרעה אספסתא ולקתה, או שזרעה בתחלה אספסתא, וחרשה ואחר כך זרעה פעם אחרת ולקתה - אינו נותן לו מתוכה, אלא נותן לו אספסתא טובה; שהרי שנה. וכן כל כיוצא בזה.

ח. החוכר שדה מחברו, ולא רצה לנכש [לנקותה מעשבים הפוגעים באיכות הקרקע], ואמר לו: 'מה הפסד יש לך, הריני נותן לך חכורך' - אין שומעין לו; שהרי הוא אומר לו: 'למחר אתה יוצא ממנה, והיא מעלה לפני עשבים'. ואפילו אמר לו: 'באתרונה [אחר הקצירה] אני חורש אותה', אין שומעין לו.

ט. החוכר שדה מחברו לזרעה שעורים - לא יזרענה חטים, מפני שהחטין מכחישות את הקרקע יתר מן השעורים. שברה לזרעה חטים, יזרענה שעורים. קטנית, לא יזרענה תבואה; תבואה, יזרענה קטנית. ובקבל וכיוצא בה - לא יזרענה קטנית, מפני שהקטנית שם מכחשת את הארץ.

י. המקביל שדה מחברו לשנים מועטות - אין למקביל כלום בקורת [גזע עץ] השקמה וכיוצא בה, ולא בשבח [רוח] האילנות שיצאו בשדה מאליהן. אכל מחשבין לו מקום האילנות, כאלו היה בהן אותו זרע שזרע בכל השדה; והוא שיצמחו האילנות מאליהן במקום שראוי לזרעה; אכל אם יצאו במקום שאינו ראוי לזרעה, אין מחשבין לו כלום. ואם קבלה שבע שנים או יתר, יש לו בקורת השקמה וכיוצא בה. הגיע זמנו להסתלק מן השדה, והיו שם זרעים שעדיין לא הגיעו להמכר [לא הבשילו], או שגמרו, ולא הגיע יום השוק למכרם - שמין אותם, ונוטל מבעל הקרקע. כשם שחולק המקביל עם בעל הקרקע בתבואה, כך חולקין בתבן ובקש; כשם שחולקין ביין, כך חולקין בזמורות. אכל הקנים המעמידין תחת הגפנים - אם קנו אותם בשתפופת, הרי אלו חולקין בהן; ואם הן משל אחד מהן - זה שקנה אותן, הרי הן שלו. וכן כל כיוצא בזה.

יא. המקביל שדה מחברו [באריסות] לטע [אילנות], מקביל עליו בעל השדה עשרה בוראות [אילנות עקרות] למאה. יתר על כן, מגלגלין עליו [על האריס] את הכל.

הפועל שלש או ארבע. במה דברים אמורים? שאין שם פועלים לשכר בשכרם [בשווי שלהם] להשלים המלאכה. אבל אם יש שם פועלים לשכר בשכרם, ואמרו לו: 'צא ושכר מאלו, והשלים מלאכתך ולא תאבד' - בין שוכר בין קבלן - אין לו עליהם אלא תרעמת; ושמן לשוכר מה שעשה, ולקבלן מה שעתיד לעשות.

ה. השוכר את הפועל, ונאחז לעבודת המלך - לא יאמר לו: 'הריני לפניה' [מזרז גרם, ושלם לך], אלא נותן לו שכר מה שעשה.

ו. השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום - אם אין דרכו להפסק, אין להם אלא שכר מה שעשו; וכן אם דרכו שיפסיקו אותו בני העיר, והפסיקוהו בחצי היום - אין להם אלא מה שעשו; שהרי ידעו הפועלים דרכו של נהר זה. ואם דרכו להפסק מאליו - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם. שכרם להשקות השדה, וכא המטר והשקה - אין להם אלא מה שעשו; בא הנהר והשקה - נותן להן כל שכרן; מן השמים נסתייעו. במה דברים אמורים? בפועל. אבל מי שפסק עם אריסו שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים, יטל חצי הפרות, וכל האריסין שהם משקין שני פעמים, אינם נוטלין אלא רביע הפרות, וכא המטר, ולא הצריך לדלות ולהשקות - נוטל חצי הפרות כמו שפסק עמו; שהאריס כשתף, ואינו כפועל.

ז. השוכר את הפועל לעשות מלאכה כל היום, ושלמה [נשלמה] המלאכה בחצי היום - אם יש לו מלאכה אחרת כמותה או קלה ממנה, עושה שאר היום; ואם אין לו מה יעשה, נותן לו שכרו כפועל בטל. ואם היה מן הכופרים עובדי האדמה וכיוצא בהן, שדרכו לטרח הרבה, ואם לא יתעשק במלאכה יחלה - הרי זה נותן לו כל שכרו.

ח. השוכר את הפועל להביא [לבצע] שליחות ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה יביא - נותן לו שכרו משלם. שכרו להביא קנים לכרם, והלך ולא מצא ולא הביא - נותן לו שכרו שלם. שכרו להביא פרות לחולה, והלך ומצאו שמת או שהכריא - לא יאמר לו: 'טל מה שהבאת בשכרך', אלא נותן לו כל שכרו. וכן כל כיוצא בזה.

ט. השוכר את הפועל לעשות עמו בשלו, והראהו בשל חברו [העבירו בסדה חבריו] - נותן כל שכרו, וחוזר ולוקח מחברו מה שנהנה בזה המלאכה.

י. השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וכיוצא בהן, ואמר לו: 'טל מה שעשית בשכרך' - אין שומעין לו. ואם משקבל עליו [קש ותבן כמשכורת] אמר לו: 'הילך שכרך, ואני אטל את שלי' - אין שומעין לו.

יא. מציאת הפועל לעצמו, אף על פי שאמר לו: 'עשה עמי מלאכה היום'; ואין צריך לומר, אם אמר לו: 'עדר עמי היום', 'נפש עמי היום'. אבל אם שכרו ללקט מציאות, כגון שחסר [התמעט] הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאין באגם - הרי מציאתו לבעל הבית, ואפילו מצא כים מלא דיגריין.

קבלו על עצמן; ויש להן תרעמת על השליח. אמר לו בעל הבית בשלשה, והלך השליח ואמר להן בארבעה, ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אין דעתם אלא שיתן בעל הבית יתר על ארבעה. לפיכך, שמין מה שעשו - אם שנה ארבעה, נוטלין ארבעה מבעל הבית; ואם אינו ידוע [שווי המלאכה] או אינו שנה, אין להם אלא שלשה. אמר לו בעל הבית בארבעה, והלך השליח ואמר להן בשלשה, ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אף על פי שמלאכתם שנה ארבעה, אין להם אלא שלשה; שהרי שמעו שלשה, וקבלו עליהם.

ד. השוכר את הפועלים, והטעו את בעל הבית [חזרו בהם], או בעל הבית הטעה אותם - אין להם זה על זה אלא תרעמת [כעס]. במה דברים אמורים? שלא הלכו [למקום העבודה]. אבל הלכו החמרין ולא מצאו תבואה, פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה [רטובה], או ששכרן להשקות השדה ומצאוה שנתמלאת מים - אם בקר בעל הבית מלאכתו מבוערב, ומצאה צריכה פועלים - אין לפועלים כלום; מה בידו לעשות? ואם לא בקר, נותן להם שכרם כפועל בטל; שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן, ועושה מלאכה לבטל. במה דברים אמורים? שלא התחילו במלאכה. אבל אם התחיל הפועל במלאכה, וחזר בו אפילו בחצי היום - חוזר, שנגמר: "כי לי בני ישראל עבדים", ולא עבדים לעבדים. וכיצד דין הפועל שחזר בו אחר שהתחיל? שמין לו מה שעשה, ונוטל. ואם קבלן הוא, שמין לו [ומורידין משכרו שווי של] מה שעתיד לעשות; בין שהוזילו בעת ששכרם, בין לא הוזילו, בין שהוזלה המלאכה אחר כן, בין לא הוזלה - שמין לו מה שעתיד לעשות. כיצד? קבל ממנו קמה לקצר בשתי סלעים [חי דינרים], קצר חצייה והניח חצייה, בגד לארג בשתי סלעים, ארג חצייה והניח חצייה - שמין לו מה שעתיד לעשות. אם היה שנה ששה דיגריין - נותן לו שקל [ב' דינרים], או יגמר את מלאכתו. ואם היה הנשאר יפה שני דיגריין - אינו נותן להם אלא סלע, שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה. במה דברים אמורים? בדבר שאינו אבוד. אבל בדבר האבוד - כגון פשתנו לעלות מן המשרה [מקום ששורין בו], או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכהן וכל כיוצא בהן - אחד פועל ואחד קבלן, אינו יכול לחזר בו אלא אם כן נאנס, כגון שחלה, או שמע שמת לו מת. ואם לא נאנס, וחזר בו - שוכר עליהן [על חשבונם] או מטען. כיצד מטען? אומר להן: 'סלע קצצתי לכם, בואו וטלו שפתים', עד שיגמרו מלאכתם; ולא יתן להם אלא מה שפסק תחלה. ואפילו נתן להם השפתים, מחזיר [מוציא] מהם התוספת. כיצד שוכר עליהם? שוכר פועלים אחרים, וגומרים מלאכתם שלא תאבד; וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים, נוטל מן הראשונים. ועד כמה? עד כדי שכרם של ראשונים. ואם היה להם ממון תחת ידו - ישכר להשלים המלאכה עד ארבעים חמשים וזו בכל יום לכל פועל, אף על פי ששוכר

שעשה בחנם ונבל, וכן שלחני שאמר 'יפה' ונמצא רע, וכל פיוצא בהן - עליהם להביא ראיה, שהם ממחין; ואם לא הביאו ראיה, משלמין.

ו. מקומות שנהגו שיהיה הנוטע אילנות נוטל חצי השבח, ובעל הקרקע חצי, ונטע והשביח, ונטע והפסיד [וחלק לא] - מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנפין ממנו מה שהפסיד, ונוטל השאר. ואפלו התנה על עצמו, שאם הפסיד לא יטל כלום - הרי זו אסמכתא [לא גמור זאת בליבו], ואין מנפין לו אלא מה שהפסיד. היה מנהגם שיטל הנוטע מחצה, ובעל הקרקע מחצה, וכן אם היה מנהגם שיטל הארים [העובד תמורת יבול] שלישי - אם נטע הנוטע והשביח ורצה להסתלק, שנמצא בעל הקרקע צריך להוריד לה ארים - הרי בעל הקרקע מוריד ארים, ויטל בעל הקרקע חצי, ולא נפסיד מחלקו כלום; ויטל הארים שלישי; והשתות הנשאר יהיה לנוטע, שהרי סלק עצמו ברכונו.

ז. הנוטע אילנות לבני המדינה שהפסיד [לא גדלו], וכן טבח של בני העיר שנבל בהםמות, והמקוי דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות, ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד, או למד בטעות, וכל פיוצא באלו האמנין שאי אפשר שיחזיר ההפסד שהפסידו - מסלקין אותן בלא התנאה; מפני שהן כמתירין ועומדין, עד שישתדלו במלאכתן, הואיל והעמידו אותן הצבור עליהן.

הלכות שכירות פרק יא

א. מצות עשה לתן שכר השכיר בזמנו, שנאמר: "ביוםו תתן שכרו" וגו'. ואם אחרו לאחר זמנו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולא תבוא עליו השמש". ואין לוקין על לאו זה, שהרי הוא חייב לשלם. אחד שכר האדם, ואחד שכר בהמה, ואחד שכר הפלים - חייב לתן בזמנו; ואם אחר לאחר זמנו, עובר בלא תעשה. וגר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], יש בו משום "ביוםו תתן שכרו"; ואם אחר, אינו עובר עליו בלא תעשה.

ב. כל הכובש שכר שכיר - כאלו נטל את נפשו ממנו, שנאמר: "ואליו הוא נשא את נפשו". ועובר בארבע אזהרות, ונעשה: משום כל תעשק, ומשום כל תגזל, ומשום "לא תלין פעלת שכיר", ומשום "לא תבוא עליו השמש", ומשום "ביוםו תתן שכרו". איזה הוא זמנו? שכיר יום גובה כל הלילה, ועליו נאמר: "לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר". ושכיר לילה גובה כל היום, ועליו נאמר: "ביוםו תתן שכרו", ולא תבוא עליו השמש". שכיר שעות של יום גובה כל היום, ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה. שכיר שבת [שבעה ימים], שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע - יצא ביום, גובה כל היום; יצא בלילה, גובה כל אותו הלילה.

ג. נתן טליתו לאמן, גמרה והודיעו - אפלו אחרו עשרה ימים - כל זמן שהפלי ביד האמן, אינו עובר. נתנה לו בחצי היום - בין ששקעה עליו חמה, עובר משום כל תלין; שהקבלנות כשכירות היא, וחיוב לתן לו בזמנו.

יום חמישי ח' ניסן ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק י

א. המלוה את חברו על המשכון - בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פרות, בין שמשכנו בשעת הלוואתו בין שמשכנו אחר שהלוהו - הרי זה שומר שכר. לפיכך, אם אבד המשכון, או נגנב - חייב בדמיו; ואם נאנס המשכון, כגון שנגלקה בלסטים מזין וכיוצא בו משאר אנסין - ישבע שגאנס, וישלם בעל המשכון את חובו עד פרוטה אחרונה. ב. כל האומר לחברו: 'שמר לי ואשמר לך', הרי זה שמירה בפעלים [עם הבעלים, ופטור מהכל]. אמר לו: 'שמר לי היום ואשמר לך למחר', 'השאלני היום ואשאילך למחר', 'שמר לי היום ואשאילך למחר', 'השאלני היום ואשמר לך למחר' - כלן נעשו שומרי שכר זה לזה.

ג. כל האמנין שומרי שכר. וכלן שאמרו: 'טל את שלך [חפצך] והבא מעות', או שאמר לו: 'גמרתיו', ולא לקחו הפעלים את הפלי - הרי האמן שומר חנם; אבל אם אמר האמן: 'הבא מעות, וטל את שלך' - צדין הוא נושא שכר בשקיה.

ד. נתן לאמנין לתמן, וקלקלו - חייבין לשלם. כיצד? נתן לתרש שדה תבה ומגדל לקבע בהן מסמר, ושברן, או שנתן לו עצים לעשות מהן שדה תבה ומגדל, ועשה מהן שדה תבה ומגדל ונשברו אחר שנעשו - משלם לו דמי שדה תבה ומגדל; שאין האמן קונה שבח הפלי. נתן צמר לצבע, והקדיחתו [שרפתו] יורה - נתן לו דמי צמרו. צבעו כעור, או שנתנו לו לצבעו אדם וצבעו שחר, שחר וצבעו אדם, נתן עצים לתרש לעשות מהם כסא נאה, ועשה כסא רע או ספסל - אם השבח יתר על ההוצאה, נתן לו בעל הפלי את ההוצאה; ואם ההוצאה יתרה על השבח, נתן לו את השבח בלבד. אמר בעל הפלי: 'איני רוצה בתקנה זו, אלא תן לי דמי הצמר או דמי העצים' - אין שומעין לו. וכן אם אמר האמן: 'הא לך דמי צמרך או דמי צדך, ולך' - אין שומעין לו; שאין האמן קונה בשבח [ברוח] הפלי שעשה.

ה. המוליק חטין לטחון [לטוחן], ולא לתתן [לא השרה במים לצורך ריכוך והסרת סובין] ועשאן סבין או מרסן [מקמח עם קליפות], נתן קמח לנחתום, ועשאו פת נפולין [מתפורר], בהמה לטבח, ונבלה - חייבין לשלם דמים, מפני שהן נושאי שכר. לפיכך, אם היה טבח ממחה, ושחט בחנם - פטור מלשלם; ואם אינו ממחה - אף על פי שהוא בחנם, חייב לשלם. וכן המראה דינר לשלחני, ואמר לו 'יפה', ונמצא רע - אם בשכר ראהו - חייב לשלם, אף על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד. ואם בחנם ראהו, פטור; והוא שיהיה בקי, שאינו צריך להתלמד; ואם אינו בקי - חייב לשלם, אף על פי שהוא בחנם. והוא שיאמר לשלחני: 'עליך אני סומך', או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על ראיתו, ולא יראה לאחרים. טבח

ד. האומר לשלוחו: 'צא ושכר לי פועלים' - אם אמר להם: 'שכרכם על בעל הבית', שניהם אינן עובדין משום כל תלין; זה [בעל הבית] לפי שלא שכרן, וזה [השליח] לפי שאין פועלתו אצלו. ואם לא אמר להם 'שכרכם על בעל הבית', הרי השליח עובר. אין השוכר עובר אלא בזמן שתבעו השכיר, ולא נתן לו; אבל אם לא תבעו, או שתבעו ולא היה לו מה יתן לו, או שהמחהו אצל אחר [נתן לאחר שלם לו] וקבל - הרי פטור.

ה. המשהה שכר שכיר עד אחר זמנו - אף על פי ששכר עבר בעשה ולא תעשה, הרי זה חייב לתן מיד. וכל עת שיששה - עובר על לאו של דבריהם, שנאמר: "אל תאמר לרעה, לך ושוב".

ו. כל שכיר ששכרו בעדים, ותבעו בזמנו, ואמר בעל הבית: 'נתתי שכרך', והשכיר אומר: 'לא נטלתי כלום' - תקנו חכמים שישבע השכיר בנקיטת חפץ [קדוש], ויטל כדין כל נשבע ונוטל; מפני שבעל הבית טרוד בפועליו [ושכח], וזה השכיר נושא נפשו לזה. אפלו היה השוכר קטן, הרי השכיר נשבע ונוטל. שכרו שלא בעדים - מתוך שיכול לומר 'לא היו דברים מעולם' ולא שכרתיך, נאמן לומר 'שכרתיך ונתתי לך שכרך'; וישבע בעל הבית הסת [דרבנן] שנתן, או שבועת התורה אם הודה במקצת כשאר כל הטענות. היה לו עד אחד ששכרו, אינו מועיל כלום. וכן אם תבעו אחר זמנו - אף על פי ששכרו בעדים - המוציא מחבירו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה, ישבע בעל הבית הסת. הביא ראיה [עדים] שתבעו כל זמנו [ולא פדעו] - הרי זה נשבע, ונוטל כל אותו היום של תביעה. פיצד? היה עושה עמו ביום שני עד הערב - זמנו כל ליל שלישי, וביום שלישי אינו נשבע ונוטל. ואם הביא עדים שהיה תובע כל ליל שלישי - הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי; אבל מליל רביעי והלאה, המוציא מחבירו עליו הראיה. וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי - הרי נשבע ונוטל כל יום חמישי.

ז. בעל הבית אומר: 'שתיים קצצתי לך', והשכיר אומר: 'לא קצצתי לי אלא שלש' - לא תקנו חכמים שישבע השכיר כאן, אלא המוציא מחבירו עליו הראיה. ואם לא הביא ראיה - אף על פי ששכר נתן לו השתיים, או שאמר לו 'הילך' - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ; ודבר זה [השבועה הזו] תקנת חכמים הוא, שלא ילך השכיר בפחי נפש. במה דברים אמורים? בששכרו בעדים, ולא ידעו במה פסק לו, ותבעו בזמנו. אבל אם שכרו שלא בעדים, או שתבעו אחר זמנו - ישבע בעל הבית הסת שלא קצץ לו אלא מה ששכר נתן לו, או שלא נשאר לו אצלו אלא זה שאמר לו 'הילך', כדין כל הטענות.

ח. הנותן טליתו לאמן, אמן אומר: 'שתיים קצצתי לי', והוא אומר: 'אחת' - כל זמן שהטלית ביד האמן - אם יכול לטען שהיא לקוחה בידו, הרי האמן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל; ויכול לטען בשכרו, עד כדי דמיה. ואם יצאת טלית מתחת ידו, או שאין לו בה חזקה ואינו יכול לטען

הלכות שכירות פרק יב

א. הפועלים שהן עושין בדרך שגדולי מן הארץ, ועדין לא נגמרה מלאכתו [למעשר], בין בתלוש בין במחבר, ויהיו מעשיהן הן גמירת המלאכה - הרי בעל הבית מצוה שיעניח אותן לאכל ממה שהן עושין בו, שנאמר: "כי תבא בכרם רעך וכו' כי תבא בקמת רעך". מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בשכיר; [והראיה:] וכי אלו לא שכרו, מי התיר לו שיבוא בכרם רעהו או בקמה שלו, שלא מדעתו? אלא כך הוא אומר: כי תבא ברשות הבועלים לעבודה, תאכל.

ב. מה בין העושה בתלוש, לעושה במחבר? שהעושה בתלוש, אוכל בדרך שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה, והעושה במחבר כגון בוצר וקוצר, אינו אוכל אלא כשיגמר עבודתו; כגון שיבצר ויתן בסל עד שימלאנו, וינפץ [ירוק] הסל למקום אחר, ויחזור ויבצר וימלאנו - אינו אוכל אלא אחר שימלא הסל. אבל מפני השב אבדה [חזון] לבעלים, אמרו חכמים שיהיו הפועלין אוכלין בהליכתן מאמן [שורה] לאמן ובחזירתן מן הגת - כדי שלא יבטלו ממלאכתן וישובו לאכל, אלא אוכלין בתוך המלאכה כשהן מהלכין בטליו.

ג. המבטל ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "וחרמש לא תניף" וגו'. מפי השמועה למדו, שכל זמן שהוא עוסק בקצירה, לא יניף חרמש לאכילתו; וכן כל פיוצא בזה. וכן פועל שהולך בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ואל כלך לא תתן". ואין לוקין על שני לאוין אלו - שאם אכל או הולך, חייב לשלם.

ד. החולב והמתבץ [חמאה] והמגבן [גבינה] אינו אוכל, מפני שאין גדולי קרקע. המגבש בכצלים ובשומין - אף על פי שתולש קטנים מבין הגדולים, וכל פיוצא בזה - אינו אוכל, מפני שאין מעשיהן גמר מלאכה. ואין צריך לומר שומרי גנות ופודסים, וכל דבר המחבר במקשאות [שדה קישואין] והמקלעות - שאין אוכלין כלל.

ה. הבודל [מפריד] בתמרים ובגרוגרות אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתו למעשר. העושה בחטים וכיוצא בהן

יד. פועל שהיה עושה הוא ואשתו ובניו ועבדיו, והתנה עם בעל הבית שלא יאכלו ממה שהן עושין לא הוא ולא הם - הרי אלו אינן אוכלין. במה דברים אמורים? בגדולים, מפני שיש בהן דעת, והרי מחלו. ואם היו קטנים, אינו יכול לפסוק עליהן שלא יאכלו, שאינן אוכלין משל אביהן או משל אדוניהן, אלא משל שמים.

יום שישי ט' ניסן ה'תשס"ט

הלכות שכירות פרק יג

א. בהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי קרקע, בין במחבר בין בתלוש; ואוכלת ממשהו שעל גבה, עד שתהיה פורקת, ובלבד שלא יטל בידו ויאכילה.

ב. כל המונע בהמה מלאכל בשעת מלאכתה - לוקה, שנאמר: "לא תחסם שור בדישו"; אחד השור ואחד כל מיני בהמה וחסיה, בין טמאין בין טהורין. ואחד הדש, ואחד שאר כל המלאכות של גדולי קרקע; ולא נאמר "שור בדישו" אלא בהנה [במצוי]. והחוסם את הפועל, פטור. אחד החוסם אותה בשעת מלאכה, ואחד החוסם אותה מקדם ועשה בה מלאכה והיא חסומה; ואפלו חסמה בקול [בגדרה], לוקה. שכן בהמה, וחסמה ודש בה - לוקה; ומשלם לבעלים ארבעת קבין לפרה, ושלושת קבין לחמור: שמשעת משיכה, נתחייב במזונותיה; ואינו חייב מלקות, עד שיודוש בה חסומה.

ג. ישראל הדש בפרתו של גוי [וחסום], עובר משום כל תחום; וגוי הדש בפרתו של ישראל, אינו עובר משום כל תחום. אמר לגוי: 'חסם פרתך, ודוש בה'; ישוב לו קוץ בפיה, ודש בה והרי אינה אוכלת; הרביץ לה ארי מבחוץ, או שהרביץ בנה מבחוץ; היתה צמאה, ואינו משקה; פרס עור על גבי הדיש, כדי שלא תאכל - כל זה וכיוצא בו אסור, ואינו לוקה. היה הדבר שהיא עושה בו רע לבני מעים ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל תתריז [תשלשל] - מתיר למנועה; שלא הקפידה תורה אלא על הנתינה, והרי אינה נהנית.

ד. פרה של ישראל שהיה הפה דש בה בתרומה, ובתרומת מעשר של ודאי, וכן פרות הדשות במעשר שני, ופרות המהלכות על גבי תבואה לפי שיירט [התעקס] להן הדרך - אינו עובר עליהן משום כל תחום. אבל מפני מראית העין - אם היו דשות בתרומות ובמעשר שני, מכא מועט מאותו המין ותולה להן בקלסטרין [שק] שפיהן. ה. הדש במעשר שני של דמאי [ספק מעשר], ובתרומת מעשר של דמאי, ובגדולי תרומה - עובר משום "כל תחום".

ו. רשאי בעל הבית להרעיב פתו ולסגפה, כדי שתאכל הרבה בעת שדשה. ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר [אגודות קש], כדי שלא תאכל הרבה מן הדיש. פיוצא בו, רשאי בעל הבית להשקות פועלים זין, כדי שלא יאכלו ענבים הרבה. ורשאיין פועלין לטבל את פתן בציר, כדי שיאכלו ענבים הרבה. אבל אין הפועל רשאי לעשות

אחר שעשר, כגון ששכרן לבר [לברור] צורות או לנפח [לנפות] אותן או לטחן - הרי אלו אוכלין, שעדין לא נגמרה מלאכתן לחלה. אבל הלש והמקטף [עורר] והאופה אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתן לחלה, ואין הפועל אוכל אלא מדבר שעדין לא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה.

ז. נתפרסו [נתפרדו] עגוליו [של דבילה], ונתפתחו חביותיו, ונתחתכו דלועיו, ושכרן לעשות בהן - הרי אלו לא יאכלו; שהרי נגמרו מלאכתן ונקבעו למעשר, והרי הן טבל. ואם לא הודיען [מלכתחילה], מעשר ומאכילן. אין הפועלים אוכלין בשל הקדש, שנאמר: "בכרם רעד".

ז. שכן את הפועלין לעשות בנטע רבעי שלו, הרי אלו לא יאכלו; ואם לא הודיען, פודה ומאכילן.

ח. הקוצר והדש והזרה והבורר והמוסק והבוצר והדורף וכל פיוצא במלאכות אלו, הרי אלו אוכלין מן התורה. ט. שומרי גתות וערמות וכל דבר התלוש מן הקרקע, שעדין לא נגמרה מלאכתן למעשר - אוכלין מהלכת מדינה [מכח המנהג]; שהשומר אינו כעושה מעשה. אבל אם עשה באבר מאבריו, בין בידיו בין ברגליו, אפלו בכחפו - הרי זה אוכל מן התורה.

י. היה עושה בתנאים, לא יאכל בענבים; בענבים, לא יאכל בתנאים; שנאמר: "בכרם, ואכלת ענבים". והעושה בגפן זו, אינו אוכל בגפן אחרת. ולא יאכל ענבים ודבר אחר; ואל יאכל בפת, ולא במלח. ואם קצץ [פירש וקצב] עם בעל הבית על שעור מה שיאכל - אוכל אותו בין במלח, בין בפת, בין בכל דבר שירצה. אסור לפועל למצן [למצוץ ולזרוק השאר] בענבים, שנאמר: "ואכלת ענבים כנפשו". ולא יהיו בניו או אשתו מהבהבין לו השבלין באור [למתקן], ואוכל - שנאמר: "ואכלת ענבים כנפשו", ענבים כמות שהן. וכן כל פיוצא בהן.

יא. אסור לפועל לאכל מה שהוא אוכל אכילה גסה [מרובה], שנאמר: "כנפשו שבעה". ומתיר לו למנע עצמו [מלאכול] עד מקום היפות, ואוכל. ויש לו לאכל קשות [קישואין] אפלו בדינר, וכותבות [תמרים] אפלו בדינר - אף על פי ששכרו במנע כסף, שנאמר: "כנפשו שבעה"; אבל מלמדין את האדם שלא יהיה רעבתן, ויהיה סותם את הפתח בפניו [ימנעו מלשוכרו]. היה משמר ארבע או חמש ערמות, לא ימלא פרסו מאחת מהן, אלא אוכל מפל אחת ואחת לפי חשבון [בשווה].

יב. הפועלים שלא הלכו [דרכו] שתי וערב בפת - אוכלין ענבים, ואין שותין זין; שעדין אינן עושין אלא בענבים בלבד. ומשידרכו בפת, ויהלכו בה שתי וערב - יש להן לאכל מן הענבים, ולשתות מן התירוש, שהרי הן עושין בענבים ובזין.

יג. פועל שאמר: 'תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל' [במקומי], או שאמר: 'הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכל' [לעצמי] לאשתי ובני - אין שומעין לו; שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו. אפלו נזיר שהיה עושה בענבים, ואמר: 'תנו לאשתי ובני' - אין שומעין לו.

ומחזיר לו הפלי או בהקמה השבירים, ומשלם הפחת. וכן אם מתה בהקמה - מחזיר הנבלה, ומשלם הפחת.

ד. השואל בהמה - חייב במזונותיה משעה שמשכה, עד סוף ימי שאלתה. ואם כחש בשרה, חייב לשלם מה שפחתה בדמיה; כחש בשרה מחמת מלאכה - פטור, וישבע שבועת השומרין שמתמת מלאכה כחש.

ה. השואל מחברו פלי או בהמה סתם - הרי המשאל מחזירו (ונטלו בחזרה) בכל עת שירצה. שאלו לזמן קצוב - כיון שמשך וזכה, אין הבצלים יכולין להחזירו מתחת ידו עד סוף זמן השאלה; ואפלו מת השואל - הרי היושבין משתמשין בשאלה עד סוף הזמן. דין הוא - הלוקח, קונה הגוף קנין עולם בדמים שנתן; ומקבל מתנה, קנה הגוף קנין עולם ולא נתן פלוס; והשוכר, קנה הגוף (הדבר המושכר) לפרותיו עד זמן קצוב בדמים שנתן; והשואל, קנה הגוף לפרותיו ולא נתן פלוס. כשם שהנותן כמוכר, שאינו יכול לחזר לעולם - כך המשאל כמשכיר, שאינו יכול לעולם לחזר בתוך הזמן. הניח להן אביהם פרה שאלה ומתה, אינן חייבין באנסיה. דמו שהיא של אביהם, וטבחיה ואכליה - משלמין דמי בשר בזול (נפוחות שלישי). ואם הניח להם אביהם נכסים, ומתה או שטבחיה - משלמין את דמיה מנכסיו.

ו. השואל פלי מחברו לעשות בו מלאכה פלונית - אין המשאל יכול להחזירו מתחת ידו, עד שייעשה בו אותה מלאכה. וכן אם שאל ממנו בהמה לילך בה למקום פלוני - אינו יכול להחזירה מיד השואל, עד שילך בה לשם ויחזר. ז. האומר לחברו: 'השאלני קרדס לעדר בו הפרדס הזה' - עודר בו אותו הפרדס בלבד, ואינו רשאי לעדר בו פרדס אחר. אמר לו 'פרדס' סתם - עודר בו פרדס אחד, איזה שירצה. שאלו לעדר בו פרדסים שלו, עודר בו כל הפרדסים שלו; ואפלו נשחת כל הפרזל בעדירה, מחזיר לו [אפילו] הנצב [קח] של עץ. וכן כל פיוצא בזה.

ח. השואל פלי מחברו להשתמש בו, ואמר לו: 'השאלני דבר פלוני בטובתך', כלומר: 'אין אתה משאלני דבר זה בדרך כל המשאלין, אלא כפי טובת לבך ונדיבותך, שאין אתה מקפיד על הזמן, אם ארף' - אם קנו מיד המשאל על דבר זה - הרי השואל משתמש בו לעולם, עד שיבטל הפלי מלעשות מלאכתו; ויחזיר לו שכריו, או שירי. ואין השואל רשאי לחזר ולתקן הפלי, או לעשותו [לבנותו] פעם אחרת.

ט. האומר לחברו: 'השאלני שקת [כיוור וכדומה] זו של מים', ונהרסה - אינו יכול לבנותה; וכן כל פיוצא בזה. אמר לו: 'השאלני שקת' סתם, והשאלו שקת ונהרסה - יש לו [יכול] לבנותה. אמר לו: 'השאלני מקום [לבנות בו] שקת' - אם קנו מיד המשאל, הרי השואל בונה והולך בקרקע המשאל, עד שתבוא לידו שקת שאפשר לו להשקות ממנה בהמתו או ארצו כמו שהתנה עם המשאל.

מלאכתו בלילה, ולהשכיר עצמו ביום, או לדוש בפרתו ערבית, ולהשכירה שחרית; ולא יהיה מרעב ומסגף עצמו, ומאכיל מזונותיו [של] לבניו, מפני גזל מלאכתו של בעל הבית, שהרי יפשל כחו ותחלש דעתו ולא יעשה מלאכה בלח.

ז. בדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזל שכר עני ולא יעבבנו - כך העני מזהר שלא יגזל מלאכת בעל הבית, ויבטל מעט כבאן ומעט כבאן, ומוציא כל היום במרמה, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן מלאכה. הרי הקפידו חכמים על ברכה וביעית של ברכת המזון שלא בדרך אותה. וכן חייב לעבד בכל כחו, שהרי יעקב הצדיק אמר: "כי בכל פחי עבדתי את אביכן". לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר: "ויפרץ האיש מאד מאד".

ברוך רחמנא דסינן

הלכות שאלה ופקדון

יש בכללן שתי מצוות עשה: (א) דין השואל; (ב) דין שומר חנם. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות שאלה ופקדון פרק א

א. השואל פלי או בהמה, וכיוצא בהן משאר מטלטלין מחברו, ואבד או נגנב - אפלו נאנס אנס גדול, כגון שנשפכה או נשברה בהקמה או מתה - חייב לשלם הכל, שנאמר: "כי ישאל איש מעם רעהו, ונשבר או מת - בעליו אין עמו, שלם ישלם". במה דברים אמורים? בשנאנס שלא בשעת מלאכה. אבל אם שאל בהמה מחברו לחרש בה, ומתה כשהיא חורשת - הרי זה פטור. אבל אם מתה קדם שיחרש בה, או אחר שיחרש בה, או שרכב עליה או דש בה, ומתה כשהיא דשה או בשעת רכיבה - הרי זה חייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה. וכן השואל בהמה מחברו לילך בה למקום פלוני, ומתה תחתיו באותה הדרך, או ששאל דלי למלאת בו, ונקרע בבור בשעת מלוי, או ששאל קרדס לפצל בו עצים, ונשבר בעת שפצל בו מחמת הבקוע, וכל פיוצא בזה - הרי זה פטור; שלא שאל אלא לעשות בו מלאכה זו, והרי לא שנה.

ב. השואל בהמה מחברו ומתה, וטען השואל שבשעת מלאכה מתה - אם היה המקום ששאלה לילך בו מקום שבני אדם מצויין שם - יביא ראיה שמתה או נאנסה בשעת מלאכה ושלם שנה בה, ויפטור; ואם לא הביא ראיה, משלם. שאלה ממנו למלאת בה בתוך חרבתו, שאין העדים מצויין שם, או ששאל ממנו דלי למלאת בו בתוך ביתו, ונקרע בבור - אם הביא ראיה, יפטור אף משבועה; ואם לאו - ישבע השואל שמתה בשעת מלאכה, ויפטור. וכן כל פיוצא בזה.

ג. השואל פלי מחברו ונשבר, שמין לו בדרך ששמין לנגזק: אומדין כמה היה שוה שלם, וכמה הוא שוה עתה;

תפשו בפעלים, אין מוציאים מידם. פשע בה השומר, הרי זה משלם.

ט. השואל את ההקמה בפעלים לרבעה, או להראות בה [עשירי], או לעשות בה פחות משנה פרוטה, או ששאל שתי פרות לעשות בהן שנה פרוטה - הרי כל אלו ספק שאלה בפעלים.

י. שאלה בפעלים, ושכרה [לפני שהחזירה] שלא בפעלים - פטור, שהשכירות תלויה בשאלה. אבל אם שכרה בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים, או ששאלה בפעלים וחזר ושכרה שלא בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים, או ששכרה בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים וחזר ושכרה שלא בפעלים - כל אלו ספק שמירה בפעלים.

יא. אשה ששאלה, ואחר כך נשאת - הרי הפעל כלוקח ממנה, ואינו לא שומר שכר ולא שואל. לפיכך, אם היתה בהמה ומתה - הפעל פטור, אף על פי שהוא משתמש בה כל ימי שאלתה, אפילו פשע בה, מפני שהוא כלוקח. והאשה חייבת לשלם, כשיהיה לה לשלם. ואם הודיעה את בעלה שהיא שואלה, הרי זה נכנס תחתיה. כל שאמרנו שהיא שאלה בפעלים - כך אם היה שוכר או נושא שכר, הרי היא שומרה בפעלים ופטור. וכל שאינה שאלה בפעלים, כך אינה שכינה בפעלים. וכל שהוא ספק בשאלה, כך הוא ספק בשכירות.

שבת קודש י' ניסן ה'תשס"ט

הלכות שאלה ופקדון פרק ג

א. השואל את הפרה מחברו, ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו, אפילו שלחה לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל, ומתה קדם שתפנס לרשות השואל - הרי זה פטור. ואם אמר לו השואל: 'שלחה לי ביד בני', 'ביד עבדי', 'ביד שלוחי', או 'ביד בנו', או 'ביד עבדי העברי' או 'ביד שלוחך', או שאמר לו המשאיל: 'הריני משלחה לך ביד בנו', 'ביד עבדיך', 'ביד שלוחך', 'ביד בני', 'ביד עבדי העברי', 'ביד שלוחי', ואמר לו השואל: 'שלח', ושלחה ומתה בדרך - הרי זה חייב. שלחה לו המשאיל ביד עבדו הנעני, אף על פי שאמר לו השואל: 'שלח', ומתה - פטור; מפני שיצא ביד רבו, ועדין לא יצאת מרשות המשאיל.

ב. אמר לו השואל: 'הפישא במקל, והיא תבוא אלי מאליה', ועשה המשאיל כן - אין השואל חייב בה, עד שתפנס לרשותו; אבל מתה בדרך, פטור. וכן בשעיה שמחזירה השואל לבעלים - אם שלחה ביד אחר, ומתה קדם שתגיע לרשות המשאיל - הרי זה חייב, שעדין היא באחריות השואל. ואם שלחה מדעת המשאיל על ידי אחר, ומתה - פטור. שלחה ביד עבדו הנעני - אף על פי שאמר לו המשאיל: 'שלח' - אם מתה בדרך, חייב; שיד העבד ביד רבו, ועדין לא יצאת מיד השואל. במה דברים אמורים? בשהחזירה בתוך ימי שאלתה. אבל אם החזירה ביד אחר אחר ימי שאלתה - הרי זה פטור, אם

י. השואל פונדק [אכסניה] מחברו ללינה, אין פחות מיום אחד; לשביתה, אין פחות משני ימים; לנשואין, אין פחות משלשים יום. שאל חלוק מחברו לילך בו לבית האכל, כדי שילך ויחזור; שאלו לבית המשתה, כל אותו היום; שאלו לעשות בו משתה שלו, אין פחות משבועה ימים.

הלכות שאלה ופקדון פרק ב

א. השואל [חפץ] בפעלים [ומשתמש גם בבעליו] - אפילו נגנב או אבד בפשיעה - פטור, שנאמר: "אם בעליו עמו, לא ישלם"; ובלבד שישאל הפעלים תחלה, או עם החפץ, כמו שבארנו. ואחד השואל את הפעלים, או ששכרן; ואחד השואל את הפעלים לאותה המלאכה, או ששאלן ושכרן למלאכה אחרת או לשום דבר בעולם. אפילו אמר לחברו 'השקני מים', ושאל ממנו בהמתו, והשקהו, ונתן לו את ההקמה - הרי זו שאלה בפעלים, ופטור; משך ההקמה בתחלה, ואחר כך השקהו - אינה שאלה בפעלים. וכן כל ביצא בזה.

ב. השאיל בהמתו או השכירה למשאו, ויצא עמה לסעד [לעזור] השואל או השוכר ולטעון עמו במשאו - הרי זו שמירה בפעלים; ואם יצא לבקר המשאו בלבד, ולראות שלא יטענו עליה יתר מן הראוי - אינה שמירה בפעלים. ג. מלמד תינוקות, והנוטע לבני המדינה, והמקוץ להם את הדם, והסופר שלהם - כל אחד מאלו וכיוצא בהן, פטור; שהוא יושב בו לעסק במלאכתו - אם השאיל או השכיר לאחד מאלו שהוא עוסק במלאכתו, הרי זו שמירה בפעלים, ואפילו פשע בו השומר, פטור. אבל הוא ששאל או שכר מהן - חייב, שאינו שואלן לו.

ד. הרב שהוא מקרא ברצונו לתלמידים בכל עת שירצה, ואיזו מסכתא שירצה, והיו קבועים [חייבים] לבוא תמיד, ונשקט להם [מוותר לו לעבור] ממסכתא למסכתא - הרי הן שואלן אצלו, ואין הוא שואל להן. וביום הפרק [כינוס לפני החג], שהכל באין לשמע ענין אותו מועד - הרי הוא שואל להם, והן אינן שואלן לו.

ה. האומר לשלוחו: 'צא והשאל עם פרת' - אינה שאלה בפעלים, שנאמר: "אם בעליו עמו" - הפעלים עצמם, לא שלוחו. אמר לעבדו הנעני: 'צא והשאל עם פרת' - הרי זו שאלה בפעלים, שיד העבד ביד רבו; ושאל העבד עמה שלא מדעת רבו, אינה שאלה בפעלים. ו. השואל מן האשה, ונשאל לו בעלה - אינה שאלה בפעלים; שקנן הפרות [שיש לבעל בנכסי אשתו], אינו קנן הגוף; ואין לבעל אלא הפרות.

ז. השואל מאשתו, או שתפין ששאלו זה מזה - הרי זו שאלה בפעלים. ואם אמר השתף לחברו: 'השאלני היום ואשאילך למחר' - אינה שאלה בפעלים.

ח. שאל מן השתפין, ונשאל לו אחד מהן, וכן השתפין ששאלו, ונשאל לאחד מהן - הרי זה ספק אם היא שאלה בפעלים, או אינה. לפיכך, אם מתה, אינו משלם; ואם

ג. השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו, ונגנב משם או אבד - אפלו נאנס שם, כגון שנפלה דלקה ונשרף כל הבית - הרי זה פושע, וחיב לשלם. ואף על פי שהניח הפקדון עם שלו - אם ראוי לשמירה, פטור; ואם אין המקום ראוי לשמירה, חיב; בשלו הוא ראוי, ואינו ראוי בשל אחרים.

ד. הפספים והדינרין - אין להן שמירה, אלא שיתמנם בקרקע ויתן עליהם טפח עפר, או יתמנם בכחל בטפח הסמוך לקרקע, או בטפח הסמוך לשמי קורה; אבל לא באמצע הכחל, שמא יחפרו שם הגנבים, ויגנבו. אפלו נעל עליהם כראוי בתבה, או החביא אותם במקום שאין אדם מכירו ולא מרגיש בו - הרי זה פושע, וחיב לשלם. הורו מקצת המבינים, שהוא הדין לכל דבר שמשא קל ואין הקרקע מאבדת אותו [מקלקלת] במהרה, כגון לשונות של פסף, ואין צריך לומר לשונות הזקב ואבנים טובות ומרגליות - שאין להן שמירה אלא בקרקע; ולזה דעתי נוטה.

ה. המפקיד אצל חברו כספים ערב שבת בין השמשות - אינו חיב לטרוח ולקבר אותן, עד מוצאי שבת. ואם נתאחר [זמן מה] למוצאי שבת כדי לקברן, ולא קברן, ונגנבו או נאנסו - חיב; ואם תלמיד חכמים הוא [המפקיד] - אינו חיב, עד שישיקה כדי לקברן אחר שיבידיל [המפקיד]. שמא יצטרך לכספו לקנות יין להבדלה.

ו. המפקיד אצל חברו כספים בדרך להוליכם לביתו, או ששלח עמו מעות ממקום למקום - צריכין שיהיו צרוּרים ומנחים בידו, או קשורים כראוי על בטנו מפניו, עד שיגיע לביתו, ויקברם כראוי. ואם לא קשרם בדרך הזאת - אפלו נאנסו - חיב לשלם, שהרי תחלתו בפשיעה. מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו, והניחן במחיצה של קנים, והרי הם טמונים בעבי המחיצה, ונגנבו משם. ואמרו חכמים: אף על פי שזו שמירה מעלה לענין גנבה, אינה שמירה כראוי לענין האש; ומאחר שלא טמנם בקרקע או בכחל כנזק, פושע הוא, וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס, חיב. וכן כל פיוצא בזה.

ז. המפקיד אצל חברו בין בלים בין מעות, ואמר לו: 'תן לי פקדוני', ואמר לו השומר: 'איני יודע היאף הנחתי פקדון זה', או 'באיזה מקום קברתי הפספים, המתן לי עד שאבדקש ואמצא, ואחזיר לך' - הרי זה פושע, וחיב לשלם מיד.

ח. כל המפקיד אצל בעל הבית, בין בלים בין מעות - על דעת אשתו ובניו ובנותיו ובני ביתו הגדולים [שיוכלו לשמור] הוא מפקיד. אבל אם מסרם לבניו ולבנותיו הקטנים, או לעבדיו בין קטנים ובין גדולים, או לאחד מקרוביו שאינן שרויין עמו בבית וסומכין על שלחננו, ואין צריך לומר אם מסר לאחר - הרי זה פושע, וחיב לשלם, אלא אם כן הביא השומר השני ראיה שלא פשע, כמו שבאנונו. מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו, נתנן השומר לאמו, החביאה אותן ולא טמנה אותן,

מתה בדרך; שהשאלה אחר ימי שאלתה יצאת מדין שאלה, והרי הוא כשומר שכר עליה; ולפיכך, אם מתה או נשבת אחר ימי שאלתה, פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ג. השואל פרה מחברו - שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר, שאל אחת ושכר אחת, ומתה אחת מהן, המשאיל אומר: 'שואלה מתה', 'ביום שהיתה שואלה מתה', 'בפועה שהיתה שואלה מתה', והשואל אומר: 'איני יודע'; או שאמר השומר: 'שכורה מתה', 'ביום שהיתה שכורה מתה', 'בפועה שהיתה שכורה מתה', והמשאיל אומר: 'איני יודע'; או שאמר 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע' - המוציא מחברו, עליו הראיה. לא היתה שם ראיה - ישבע השומר ששכורה מתה, או שאינו יודע, ופטור. זה אומר 'שכורה מתה', וזה אומר 'שואלה מתה' - ישבע השומר על השכורה שמתה בדרך כמו שטען, ויגלגל עליו [יכול בשבועה] שהשכורה היא שמתה.

ד. השאילו שתי פרות, חצי היום בשאלה וחצי היום בשכירות, המשאיל אומר: 'בזמן השאלה מתו שתיהן', והלה אומר: 'אחת מתה בזמן שאלתה, והאחרת איני יודע' - מתוך שאינו יכול להשבע, ישלם השתים. וכן אם מסר לו שלש פרות, שתיים שואלות ואחת שכורה, המשאיל אומר: 'השתים השואלות הן שמתו', והשואל אומר: 'האחת השואלה מתה ודאי, אבל השנייה שמתה איני יודע אם היא השואלה האחרת או השכורה' - מתוך שאינו יכול להשבע, שהרי אומר 'איני יודע' - ישלם השתים. בהלכות טוען ונטען יתבאר דין זה וכיוצא בו מכל הטוענין שאינן יכולין להשבע, וכיצד משלמין, ומאיזה טעם הן משלמין.

הלכות שאלה ופקדון פרק ד

א. המפקיד אצל חברו בחנם, ונגנב או אבד - הרי זה נשבע, ונפטור, שנאמר: "נגנב מבית האיש... ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו". ומגלגלין [כוללים] עליו בתוך השבועה, שלא פשע בה, אלא שמר בדרך השומרין, ושלא שלח בו יד, ואחר כך נגנב; שאם נגנב אחר ששלח ידו בפקדון, חיב באחריותו. ב. הואיל ופטור הכתוב את שומר חנם מן הגנבה, קל וחמר מן האגסין הגדולים, כגון שבורה ושבויה ומתה; והוא, שלא שלח יד בפקדון; אבל שלח יד בפקדון, נתחייב באגסיו. כיצד דרך השומרים? הפל לפי הפקדון: יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית השער [מחסן גדול. מקום שלא נועד למגורים], כגון הקורות והאבנים; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחצר, כגון חבילות של פשתן הגדולות וכיוצא בהן; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית, כגון שמלה וטלית וכיוצא בהן; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתבה או במגדל ונועל עליו, כגון בגדי משי וכלי זהב וכלי כסף וכיוצא בהן.

ונגנבו. ואמרו חכמים: אין השומר חייב לשלם מפני שנתנן לאמו, שכל המפקיד, על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד; ואף על פי שלא אמר לה 'פקדון' הם, יש לו לטען: 'כל שכן שהיא נזהרת אם הן שלי'. וכן אין אמו חייבת לשלם, שהרי לא אמר לה שהן פקדון. ואמרו חכמים: ישבע השומר שאותן המעות עצמן הן שנתן לאמו, ותשבע האם שהחביאה אותן ונגנבו, ויפטור שניהם. וכן כל כיוצא בזה.

ט. מכאן אתה למד, שהשומר שמסר הפקדון לאשתו ובני ביתו, והודיעם שהוא פקדון, ולא שמרו כדרך השומרים - שהן חייבין לשלם לבעל הפקדון, ובעל הבית פטור; שכל המפקיד, על דעת אשתו ובניו וביתו הוא מפקיד. מעשה באחד שהפקיד כשות [מין צמח] אצל חברו, והיה לשומר כשות אחרת, ואמר לשמשו: 'מזה הפשות תשליף לשכר', והלך השמש והשליף מכשות של פקדון. אמרו חכמים: השמש פטור, שהרי לא אמר 'מזה השליף ומזה אל תשליף', ודמה שהוא מראה מקום לו [מקום הכשות] ואינו מקפיד על זה. וכן בעל הבית פטור, שהרי אמר לו 'מזה השליף'. ואינו משלם אלא דמי מה שנהנה בלבד; לפיכך, אם נעשה השכר חמץ, פטור מלשלם. ובין כך ובין כך, חייב השומר שבועה שפך ארע לו. וכן כל כיוצא בזה.

ה. המפקיד פרות אצל חברו, הרי זה לא יערכם עם פרותיו. עבר וערכן - יחשב כמה היו פרותיו, וכמה היה הפקדון, ויראה כמה חסר [נחסר] הכל, ויחשב חסרון הפקדון, ויתן לו אחר שישבע [שלא פשע]. נסתפק [ניזון] מהן, ולא ידע כמה נסתפק - יוציא לו חסרונות לחטים ולארוז קלוף, ארבעה קבין ומחצה לכל כור; לשעורים ולדוחן, תשעת קבין לכל כור; לכסמין ולזרע פשתן בגבעוליו ולארוז שאינו קלוף, שלש סאין לכל כור. וכמה הזאת, לכל שנה ושנה. כמה דברים אמורים? שמדד לו בימות הגרן, והחזיר לו בימות הגרן. אבל מדד בימות הגרן, והחזיר לו בימות הגשמים - אינו מוציא לו חסרונות, מפני שהן מותרות [מתנפחות]. וכן מוציא לו שותות, ליין; ושלשית לגין שמן למאה לג, מהן לג ומחצה שמרים ולג ומחצה בלע. אם היה שמן מזקק, אינו מוציא לו שמרים; ואם היו הקנקנים ישנים, אינו מוציא לו בלע.

ו. הפקיד אצלו פרות שאינן מדוידן, וערכן עם פרותיו ולא מדדן - הרי זה פושע. בעל הפקדון אומר: 'כך וכך היו', והשומר אומר: 'איני יודע' - ישלם בלא שבועה; שהרי חייב עצמו בתשלומין, ואינו יודע כמה הוא חייב, ונמצא מחייב שבועה ואינו הורו רבותי, רבי יוסף הלוי ורבו. וכן כל שומר שנתחייב לשלם, ואמר: 'איני יודע כמה דמים אני חייב לשלם', והבעלים אומרים: 'אנו יודעים, וכך וכך היה שנה' - יטלו בלא שבועה; והוא שישענו דבר שהם אומדין בו [משוער שיש להם]; ויש לשומר להחזירם [להחזיר חרם סתם] על מי שלוקח ממנו יתר מן הראוי לו. ומניין שהדין כך הוא?

הלכות שאילה ופקדון פרק ה

א. מי שהפקידו אצלו מעות של עניים או של פדיון שבויים, ופשע בהם ונגנבו - פטור, שנאמר: "לשמר", לא לחלק לעניים; והרי הוא ממון שאין לו תובעים. אפלו באו עליו גנבים, וקדם והציל עצמו בממון השבויים - פטור; אין לו פדיון שבויים גדול מזה. כמה דברים אמורים? בשאין זה הממון המפקד אצלו לעניי מקום זה, או לשבויים אלו. אבל אם היה לעניים אלו ולשבויים אלו, והרי הוא קצוץ [מיועד] להם - הרי זה ממון שיש לו תובעין; וישלם אם פשע, או ישבע אם לא פשע, כדרך כל השומרים.

ב. המפקיד אצל חברו ממון או בלים חשובין, ובאו עליו גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו - אם היה אמוד [מוערך] שהוא בעל ממון - חייב; שחזקתו שבגללו באו הגנבים, ונמצא זה הציל עצמו בממון חברו. ואם אינו אמוד - חזקתו שלא באו אלא לשמע הפקדון, ופטור. וכן כל כיוצא בזה.

ג. המפקיד אצל חברו בלים או פרות, ובאו גנבים ונגנבו בפניו, ואלו היה צונח, היו בני אדם באין ומצילין אותו - הואיל ולא צוח - הרי זה פושע, וחייב לשלם. וכן כל כיוצא בזה.

ד. שנים שהפקידו אצל אחד, זה מאה וזה מאתים, וכל אחד משניהם אומר: 'אני הוא שהפקדתי המאתים', והשומר אומר: 'איני יודע' - ישבע כל אחד מהם שהפקיד מאתים כדין כל נשבע ונוטל, ויתן מאתים לזה

בו יתר על שוה כף וכו', וישלם מה שהודה בו. וכן כל פיוצא בזה. מעשה באחד שהפקיד שק צרור אצל חברו, ופשע בו - המפקיד אומר: 'חלי (תכשיט) זהב ומרגליות וכיוצא בהן היו בו', והשומר אומר: 'איני יודע, שמא סיגים היה בו או חול', ואמרו חכמים: 'לשבע בעל הפקדון ויטל; והוא שישטען דבר שהוא אמוד בו, או שהוא אמוד להפקידו אצלו. ולמה נשבע כאן בעל הפקדון? לפי שאין השומר מחייב שבועה - שאפלו הודה ואמר: 'בריא לי שהיה מלא סיגים', והמפקיד אומר: 'מרגליות היו', השומר נשבע הסת [דרבנן] ונפטר, כמו שטענו חטים והודה לו בשעורים. וכן כל פיוצא בזה. ובהלכות טוען ונטען יתבאר עקרי הדברים.

הגע עצמך, שהפקיד אצלו כס והובים, ופשע בו, הבעלים אומרים: 'מאתים דינר היו בו', והשומר אומר: 'ודאי שהיו בו דינרין, אבל איני יודע כמה היו', ונמצא זה פטוען מאתים, והודה לו במקצת, ואמר: 'השאר איני יודע', שהוא מחייב שבועה ואינו יכול לשבע, ומשלם, כמו שיתבאר.

ז. מת אביו, והניח לו שק צרור, והפקידו אצל חברו, ופשע בו - המפקיד אומר: 'איני יודע מה היה בו, שמא מרגליות היו בו', וכן השומר אומר: 'איני יודע כמה אני חייב לשלם, שמא זכוכית היה מלא' - שורת הדין ביניהן שאני אומר בטענה זו, שישבע השומר בתקנת חכמים שאינו ברשותו, ויכלל בשבועתו שאינו יודע בדאי שהיה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ד"י ניסן ה'תשס"ט

יום ראשון ד' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק ג

א. אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר: "משפט אחד יהיה לכם". אבל אמרו חכמים: כדי שלא תנעל דלת בפני לוי, אין עדי ממון צריכין דרישה וחקירה. ביצד? אמרו העדים: 'בפנינו הלזה זה את זה מנה בשנה פלונית' - אף על פי שלא פונו את החדש, ולא את המקום שהלזה בו, ולא את המנה אם היה מטבע פלוני או מטבע פלוני - עדותן קימת.

ב. כמה דברים אמורים? בהודאות והלואות ומתנות ומכירות וכיוצא בהן. אבל בדיני קנסות - צריכין דרישה וחקירה, ואין צריך לומר במלקיות ובגלות [לרצח בשגגה]. וכן אם ראה הדין שהדין מרמה וחשש לו - צריך דרישה וחקירה בדיני נפשות, אף על פי שהן עדי הודאות והלואות.

ג. אף על פי שאין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה, אם הכחישו העדים זה את זה בתקירות אלו או בדרישות, עדותן בטלה; ואם הכחישו זה את זה בבדיקות, עדותן קימת. ביצד? אחד אומר: 'בניסן לנה ממנו', והשני אומר: 'לא כי, אלא באיר', או שאמר האחד: 'בירושלים היינו', והשני אומר: 'לא כי, אלא בלד היינו' - עדותן בטלה; וכן אם אמר האחד: 'חבית של זין הלזה', והשני אומר: 'של שמן הייתה' - עדותן בטלה; שהרי הכחשו בדרישה. אבל אם אמר האחד: 'מנה שחר', והשני אומר: 'מנה לכן היה', זה אומר: 'בדיטי [קומה] העליונה היו פשהלזהו', והשני אומר: 'בדיטי התחתונה היו' - עדותן קימת. אפלו אמר האחד: 'מנה הלזהו', והשני אומר: 'מאתים' - חייב לשלם מנה; שיש בכלל מאתים מנה. וכן אם אמר האחד: 'דמי חבית של זין יש לו בידו', וזה אומר: 'דמי חבית של שמן' - משלם בפחות שבדמים. וכן כל פיוצא בזה. ד. דין תורה, שאין מקבלין עדות, לא בדיני ממונות ולא

בדיני נפשות, אלא מפי העדים, שנאמר: "על פי שנים עדים" - מפיהם, ולא מכתב ידן. אבל מדברי סופרים, שחזקתן דיני ממונות בעדות שבשטר, אף על פי שאין העדים קימין, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי. ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות, ואין צריך לומר במכות ובגלות, אלא מפיהם, ולא מכתב ידן.

ה. כל עד שנחקרה עדותו בבית דין, בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות - אינו יכול לחזור בו. ביצד? אמר: 'מטעה [טועה] הייתי', 'שוגג הייתי', 'נזפרתי שאין הדבר כן', 'לפחדו עשיתי' [איים עלי] - אין שומעין לו, אפלו נתן טעם לדבריו. וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי [כגון: מחר לו על תנאי כן וכן]. כלל של דבר: כל דברים שיאמר העד אחר שנחקרה עדותו, שיבוא מכללן בטול העדות, או הוספת תנאי בה - אין שומעין לו.

ו. עדים החתומין על השטר - הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית דין, ואינן יכולין לחזור בהן. כמה דברים אמורים? כשאפשר לקים את השטר [לאמת חתימתם] שלא מפיהם; כגון שהיו שם שני עדים שהיה כתב ידן, או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר [ודומה לחתימתם]. אבל אם אי אפשר לקימו אלא מפיהם, ואמרו: 'כתב ידינו הוא זה, אבל קטנים היינו', 'קרובים היינו', 'אנוסים היינו', 'מטעין היינו' - הרי אלו נאמנין, ויבטל השטר.

ז. אמרו: 'פסולי עדות היינו בעברה', או 'שחד לקחנו על עדות זו' - אין נאמנין; שאין אדם משים עצמו רשע, עד שיעידו עליו עדים שהוא רשע. וכן אם אמרו: 'אמנה היו דברינו' [היה שטר ללא הלוואה] - אין נאמנין; שהמעיד על שטר אמנה, כמעיד בשטר.

ח. אמרו העדים: 'שטר מכר זה - מודעה נמסרה לנו עליו' [המוכר הצהיר שמוכר מאונס] - אף על פי שקיבת ידן יוצא ממקום אחר, הרי אלו נאמנין.

ד. וכן בעת שמעידין בבית דין - יבוא אחד, ושומעין דבריו היום, וכשיבוא העד השני לאחר זמן, שומעין דבריו; ומצטרפין זה לזה, ומוציאין בהן הממון.

ה. וכן אם היה עד אחד בכתב [חתום על השטר] ואחד על פה - מצטרפין. ואם אמר זה שלא כתב עדותו: 'אני קניתי [קיבלתי קנין סודר] מידו על דבר זה, ולא בא המלוה הזה, ולא שאל ממני לכתב' - שניהן מצטרפין; ונעשית מלוה בשטר, ואינו יכול לומר 'פרעתי'.

ו. העיד העד האחד בבית דין זה, והעיד השני בבית דין אחר - יבוא בית דין אצל בית דין, ויצטרפו עדותן. וכן אם העידו שני העדים בבית דין זה [על חתימות העדים], וחתרו והעידו בבית דין אחר [והלכו חלק מבית הדין למדינת הים] - יבוא אחד מכל בית דין ויבית דין, ויצטרפו. אבל העד עם הדין שהעידו שני העדים בפניו, אין מצטרפין.

ז. אף על פי שמצטרפין העדות בדיני ממונות, צריך שיעיד כל עד אחד משניהן בכל הדבר, כמו שבארנו. אבל אם העיד אחד במקצת הדבר, והעיד השני במקצתו - אין מקימין את הדבר מעדות שניהן, שנאמר: "יקום דבר", ולא חצי דבר. כיצד? זה אומר: 'אכל שדה זו שנה פלונית', וזה העיד שאכלה בשנה שניה, וזה העיד שאכלה בשנה שלישית - אין מצטרפין עדות שלשתן, ואומרים: 'הרי אכלה שלש שנים'; שכל אחד ואחד העיד במקצת הדבר. וכן אם העיד זה: 'שאני ראיתי [אצל פלוני] שצרה אחת בצד ימינו של זה', וזה אומר: 'ואני ראיתי שצרה אחת בצד שמאלו באותו היום' - אין מצטרפין דברי שניהם, כדי שנאמר: 'הרי העידו שניהם שהיה זה גדול ביום פלוני'; לפי שכל אחד העיד במקצת הסימנים [ב' שערות למטה שהם סימן גדלות]. אפילו העידו שנים בשצרה אחת, והעידו שנים אחרים בשצרה אחרת; שהרי כל פת מהן העידה על חצי דבר - ואין זו עדות. אבל אם העיד האחד שראה שתי שערות בצד זמן, והעיד השני שראה שתי שערות בצד שמאל - מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה.

יום שלישי ו' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק ה

א. אין חותכין [פוסקים] דין מן הדינין על פי עד אחד, לא דיני נפשות ולא דיני ממונות - שנאמר: "לא יקום עד אחד באיש, לכל עון ולכל חטאת"; ומפי השמועה [ממשרע"ה] למדנו, שקם הוא לשבועה, כמו שבארנו בהלכות טוען.

ב. בשני מקומות האמינה תורה עד אחד - בשוטה שלא תשפתה מי מרים [אם מעיד שנשמתה], ובצעלה ערופה שלא תערף [אם מעיד שראה הרוצח], כמו שבארנו במקומן. וכן מדבריהן, בעדות אשה שיעיד לה שמת בעלה.

ג. וכן כל מקום שעד אחד מועיל, אשה ופסול בן מעידין - חוץ מעד אחד של שבועה; שאין מחיבין שבועה אלא בעדות עד כשר הראוי להצטרף עם אחר, ויתחייב זה הנשבע על פיו ממון. "על פי שני עדים, או

ט. אמרו: 'על תנאי היה שטר זה' - אם היה כתב וכן יוצא ממקום אחר, אין נאמנין; ואם אין השטר מתקנים אלא מפיהן, נאמנין, ואומרים לבעלי הדין [ללקוחות]: 'קימו התנאי, ובואו לדין'.

י. אמר האחד מן העדים: 'על תנאי היו הדברים', והשני אומר: 'לא היה שם תנאי' - הרי פאן עד אחד.

יא. גם בדיני ממונות, אין מקבלין עדות אלא בפני בעלי דין. ואם היה בעל דין חולה, או שהיו העדים מבקשים לילך למדינת הים ושלחו [ב"י] לבעל דין ולא בא - הרי אלו מקבלין עדים שלא בפניו. במה דברים אמורים? בעדות על פה. אבל בשטר, מקימין בבית דין את עדיו שלא בפני בעל דין. ואפילו היה עומד וצווח ואומר: 'שטר מזיף הוא', 'עדי שקר הן', 'פסולי עדות הן' - אין משגיחין בו, אלא מקימין את השטר. ואם יש לו ראיה לפסל, יפסל.

יב. כל מי שיש לו ראיה בעדים, מטפל בעדים עד שיקביא אותן לבית דין. ואם ידעו בית דין שבעל דינו אדם, וטען התובע שהעדים מתפחדים מבעל דינו שיבואו ויעידו לו - הרי בית דין כופין את בעל דינו שיקביא הוא העדים. וכן כל פיוצא בדברים אלו, דנין בהן לאלם.

יום שני ה' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק ד

א. עדי נפשות - צריכין שיהיו שניהן רואין את העושה עברה כאחד, וצריכין להעיד כאחד, ובבית דין אחד. אבל דיני ממונות אינן צריכין לכך. כיצד? היה אחד רואהו מחלון זה כשעבר העברה, והעד האחר רואהו מחלון אחר - אם היו שני העדים רואין זה את זה, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. היה זה המתרה בו רואה את העדים, והעדים רואין אותו - אף על פי שאין רואין זה את זה, המתרה מצרפן. היו שני העדים בבית אחד, והוציא אחד מהם ראשו מן החלון, וראה זה שעושה מלאכה בשבת, ואחד מתרה בו, והכניס ראשו, וחתר העד השני והוציא ראשו מאותו החלון וראהו - אין מצטרפין; עד שיראו שניהן כאחד. היו שני עדים רואין אותו מחלון זה, ושני עדים רואין אותו מחלון אחר, ואחד מתרה בו באמצע - בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי זו עדות אחת; ואם לא היו רואין אלו את אלו, ולא צרף אותם המתרה - הרי אלו שתי עדות. לפיכך, אם נמצאת פת אחת מהן זוממין - הוא [הנאשם] וזה [העדים שהוזמנו] נהרגין, שהרי הוא נהרג בעדות הפת השניה.

ב. אבל בדיני ממונות - אף על פי שראו זה אחר זה, עדותם מצטרפת. כיצד? אמר האחד: 'בפני הלוה ביום פלוני', או 'בפני הודה לו', ואמר העד השני: 'וכן אני הלוה בפני', או 'הודה ביום אחר' - הרי אלו מצטרפין. ג. וכן אם אמר האחד: 'בפני הלוה', והשני אומר: 'בפני הודה לו', או שאמר הראשון: 'בפני הודה לו', והשני שהעיד אחר זמן אמר: 'בפני הלוה' - הרי אלו מצטרפין.

אף על פי כן, אין מקימין שטרות אלא בשלשה, אפלו שלשתן הדיוטות, מפני שהוא דין. ולפיכך אין מקימין שטרות בלילה, כמו שבארנו.

ב. באחד מחמשה דרכים נתקנים השטר בבית דין: הדרך האחת, שיהיו הדנינים מכירין כתב ידי העדים, שזו עדות פלוני וזו עדות פלוני. הדרך השנייה, שיחתמו העדים בפניהם. הדרך השלישית, שיבואו העדים החותמים לפניהם, ויאמר כל אחד ואחד: 'זה כתב ידי, ואני עד בדבר זה'. הדרך הרביעית, שאם מתו עדי השטר או שהיו במדינה אחרת, ויבואו עדים ויעידו על כתב ידן שהוא זה. הדרך החמישית, שיהיה כתב ידן יוצא בשטרות אחרים, ועורכין [מדינים] בית דין זה הפתב לאותו הפתב שבשטרות האחרות ויהיה דומה זה לזה, ויראה להם ביחד [לג' הדיינים], שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו.

ג. אין מקימין את השטר משטרות אחרות, אלא משתי שטרות של [מכירת -] שתי שדות, שאכלוס בעליהן [- החזיקו הלקוחות] שלש שנים אכילה נכונה גלויה בלא שום יראה ולא פחד מתביעה בעולם, בדרך שאוכלין כל בעלי שדות שדותיהם; או משני שטרי כתבות. והוא, שיצאו שני השטרות מתחת ידי אחר - לא מתחת ידי זה שרוצה לקים שטרו, שמא הוא זיף הכל. וכן מקימין השטר משטר שקרא עליו ערער [על אמיתותו], והחזק בבית דין - מקימין ממנו לבדו, כמו שמקימין משטרי שתי שדות או שתי כתבות.

ד. בית דין שכתבו: 'במושב שלשה היינו, ונתקנים שטר זה בפנינו' - הרי זה מקים, אף על פי שלא פרשו באיזו דרך מחמש הדרכים נתקנים; שאין חוששין לבית דין שמא יטעו. וכבר נהגו כל פתי דינין שראינו ושמענו, שיקתבו הדרך שנתקנים בה בפניהם.

ה. ולעולם אין בית דין בודקין אחר בית דין אחר, אלא מחזיקין אותן שהן בקיין ולא טעו; אבל בודקין אחר העדים.

ו. שלשה שישבו לקים את השטר, ומת אחד מהן - צריך לכתב: 'במושב שלשה היינו, והאחד איננו'; שמא יראה הרואה, ויאמר: 'בשנים קימוהו'. אפלו היה כתוב בו: 'בבית דין', יאמר הרואה: 'שמא דמו ששניהם בית דין הן'. ואם יש בו משמע שהיו שלשה, אינו צריך.

ז. שלשה שישבו לקים את השטר, ובאו שני עדים וערערו על אחד מהן שהוא גזלן וכיוצא בו, ובאו שנים אחרים והעידו שחזר בתשובה - אם עד שלא חתמו העידו שחזר - הרי זה חותם עמהם, שהרי שלשה היו. ואם אחר שחתמו השנים העידו עליו שחזר בתשובה - אינו חותם עמהן, שהרי הוא כמי שאינו בעת חתימת השנים. במה דברים אמורים? בשערערו עליו בעברה. אבל ערערו עליו בפגם משפחה, כגון שאמר: 'אמו לא נשתחררה [משפחותה], ועבד הוא', או 'לא נתגיירה אמו, וגוי הוא', ונדע אחר שחתמו השנים שאין במשפחתו פגם, ושהוא כשר - הרי זה חותם עמהן; שזה גלוי דבר שהיה מקדם.

ח. וכיצד בודקין הדרך? שייבואו לבית דין עדים מרבין - פת אחת, אומרים להם: 'שראיתם זה שהרג או חבל, להעיד באתם או לראות? כל מי שאמר: 'לא באתי להעיד עליו, אלא לראות מה הדרך, ובכלל העם באתי' - מפרשין אותו; וכל מי שאמר: 'להעיד באתי, ולכן העדות' - מפרשין אותו. אם נמצא באלו שנתפנו להעיד קרוב או פסול, עדות בלן בטלה. במה דברים אמורים? בשהיה בהן קרוב או פסול. אבל אם היו בלן פשרים, אחד המתפנו להעיד ואחד שלא נתפנו להעיד - הואיל וראה הדרך וכן עדותו, והיתה שם התראה, חותכין הדין על פיו, בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות.

ו. שטר שהיו עדי מרבין, ונמצא אחד מהם פסול, או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה, והרי אין העדים קימין כדי לשאל אותן [אם התכוונו להעיד או למלאת המקום הריק בשטר] - אם יש שם עדות ברוך שבלן ישובו לחתם, שהרי נתפנו בלם להעיד - הרי זה בטל; ואם לאו, התקנים העדות בשאר. ולמה מקימין העדות בשאר? שהרי אפשר שחתמו הפשרים, והניחו מקום לגדול לחתם [למלאה בתור כבוד], וכא זה הקרוב או הפסול, וחתם שלא מדעתם.

ז. אף על פי שהעד שחתמו תחלה בשטר, הוא הפסול - הרי השטר כשר.

ח. כל עד שהעיד בדיני נפשות, אינו מורה בדין זה הנהרג, ולא ילמד עליו לא זכות ולא חובה. ואם אמר: 'יש לי ללמד עליו זכות', משתקין אותו - שנאמר: 'ועד אחד לא יענה בנפש למות', בין לזכות בין לחובה. ומהו זה שנאמר: 'למות'? כלומר, עד שהעיד בנפש למות - לא יענה דבר, אלא יעיד וישתק. אבל בדיני ממונות, יש לו ללמד זכות וחובה. אבל לא ימנה מן הדינין, ולא יעשה דין; שאין עד נעשה דין, אפלו בדיני ממונות.

ט. במה דברים אמורים? בדבר שארץ עדים מן התורה, וצריך דינין לדון באותו הדבר מן התורה. אבל בשל דבריהם, עד נעשה דין. כיצד? אחד שהביא את הגט ואמר: [כתקנת חכמים] 'בפני נכתב ובפני נתתם' - הוא ושנים נותנין אותו לה [בתור שלושה דיינים], ונמצא באלו נטלתו בבית דין. וכן כל פיוצא בזה.

יום רביעי ז' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק ו

א. כבר בארנו, שקיים שטרות [אימות חתימות העדים בבי"ד] מדבריהם [מדברונ], כדי שלא תנעל דלת בפני לוין.

כתב ידם, או שהיה כתב ידם יוצא משטר שקרא עליו ערער והחזק בבית דין - הרי זה לא נתקם; אלא מעמידן השנים שבשטר כנגד השנים שהעידו עליהן שהן פסולין, ואין גובין בו כלום.

יום שישי ט' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק ח

א. מי שחתם על השטר, ובא להעיד על כתב ידו בבית דין, והפיר כתב ידו שזה הוא בודאי, אבל אינו זוכר העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון שזה לזה מעולם - הרי זה אסור להעיד על כתב ידו זה בבית דין; שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על המזמן שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה, וכתב ידו - כדי להזכירו הדבר; אבל אם לא נזכר, לא יעיד.

ב. אחד הזכיר את העדות מעצמו אחר שראה כתב ידו, או שהזכירוהו אחרים ונזכר, ואפלו הזכירו העד השני שהעיד עמו - אם נזכר, הרי זה מעיד. אבל אם הזכיר אותו התובע עצמו - אף על פי שנזכר, אינו מעיד; מפני שזה דומה בעיניו בעל דין כאלו העיד בשקר בדבר שלא ידע.

ג. ולפיכך, אם היה התובע תלמיד חכמים, והזכיר התובע הנה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שתלמיד חכמים יודע, שאלמלי לא זכר הדבר, לא היה מעיד. וקל (ו- קולא) הוא שהקלו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר מכמה שנים, והכתב הוא שהזכירו הדבר - הרי זה מעיד. ד. הואיל והדבר כן - שטר שניצא לבית דין, ובאו עדיו ואמרו: 'כתב ידינו הוא זה, אבל מעולם לא ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מזה לו' - לא נתקם השטר, והרי הוא כחורש; עד שיתזכרו עדותן. וכל מי שאינו דן בזה - לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו. אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר, או שהיו עדים מעידים שזה כתב ידם - מקימין את השטר, ואין משגיחין על דבריהם שאומרים: 'אין אנו זוכרים עדות זו'; שמה חזרו בהם, וזה שאמרו: 'אין אנו זוכרים', כדי לבטל השטר; וכאלו אמרו: 'קטנים היינו', 'פסולי עדות היינו', שאינם נאמנים, הואיל ויתקם השטר שלא על פיהם. ומפני טעם זה, מקימין כל השטרות, ואין אנו צריכין להביא עדים ולשאל אותם, אם הם זוכרים עדות זו, או אינם זוכרים אותה; שאפלו באו ואמרו: 'אין אנו זוכרים אותה' - אין שומעין להם, הואיל ואפשר לקימו שלא מפיהן.

ה. אחד הכותב עדותו על השטר, או שנמצא אצלו כתוב בפנקסו ובכתב ידו: 'פלוני העיד (מינה) אותי עליו ביום פלוני בכך וכך' - אם זכר מעצמו, או הזכירוהו אחרים ונזכר - מעיד. ואם לאו, אסור להעיד; שאין זה דומה אלא למי שאמר לו אדם נאמן: 'פלוני יש לו אצל פלוני כך וכך', והעיד הוא שיש לזה אצל זה, והוא אינו יודע מן הדבר כלום, אלא מפי אחר שמע והעיד.

ח. מתר לכתב הקיום בשטר, קדם שיתקם השטר; שאין הכתיבה עקר, אלא החתימה. ואין הדגים צריכין לקרות השטר שמקימין אותו, אלא מקימין אותו מעדיו, אף על פי שלא ידעו מה כתוב בו.

יום חמישי ח' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק ז

א. מעיד הקרוב על כתב ידי קרובו. כיצד? שטר שעדיו ראובן ושמעון, ומתו, או שהלכו למדינת הים, ובא בנו של ראובן ואמר: 'זה כתב ידו של אבי', ובא בנו של שמעון ואמר: 'זה כתב ידו של אבי' - הרי אלו פשרין כשני עדים שאינם קרובים, ואם נצטרף עמהם שלישי והעיד על כתב ידי שניהם - הרי נתקם השטר (על כל חתימה צריך ב' עדים).

ב. ואלו מדברים שנאמנים הגדולים להעיד בגדלן, מה שראו בקטנו. נאמן אדם לומר כשהוא גדול: 'זה כתב ידו של אבא, וזה כתב ידו של רבי, וזה כתב ידו של אחי, שהייתי מכיר בכתב ידם כשהייתי קטן'; והוא שייצטרף עמו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול.

ג. שטר שעדיו ראובן ושמעון, ובאו שנים והעידו שניהן שזה כתב ידו של ראובן וזה כתב ידו של שמעון - נתקם השטר. אבל אם העיד זה על כתב ידי ראובן, והשני העיד על כתב ידי שמעון - לא נתקם השטר, לפי שצריך שני עדים על כל כתב יד אחד משניהם; ואם יש שלישי מעיד על כתב ראובן ושמעון כאחד, נתקם.

ד. אמר הראשון: 'זה כתב ידי', והעיד הוא ואחר על כתב ידי השני - לא נתקם; לפי שנמצא שלשת רבעי המזמן שבשטר תלוי בעדות האחד. וכן אם העיד אחיו או בנו של ראשון עם אחר, על כתב ידי השני - לא נתקם; שהרי שלשת רבעי המזמן תלוי בעדות הקרובים. ה. שנים החותמין על השטר, ומת אחד מהם - צריך שני עדים להעיד על כתב ידו של מת. ואם לא נמצא אלא עד אחד, עם זה העד הרי - כותב חתימת ידו בפני עדים אפלו על חורש, ומשליכו בבית דין, עד שיתחזק כתב ידו בבית דין (בהשוואת החתימות), ולא יהיה צריך לומר שזה כתב ידו; ויעיד הוא והאחר על כתב ידי המת, ויתקם כתב ידו שלא מפיו.

ו. שלשה שישבו לקים את השטר, שנים מהם מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר - עד שלא חתמו, מעידין בפניו וחותרים; שהעדים נעשים דינים בדבר שהוא מדבריהן (ומדברנן), כמו שבאנו. אבל אחר שחתמו - אין מעידין בפניו וחותרים; שהרי בעת שחתמו, לא היו המפירין אלא שנים, ואין מקימין בשנים אלא עד שיהיו שלשתן מכירין, או יעידו העדים על הכתב בפני כל אחד ואחד.

ז. שנים שהיו חתומין על השטר, ומתו, ובאו שנים ואמרו: 'כתב ידם הוא זה, אבל אנוסים היו', 'קטנים היו', 'פסולי עדות היו' - אף על פי שיש שם עדים אחרים שזה

שבת קודש י' ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פָּרָק ט

א. עֲשֶׂרָה מִיַּג פְּסוּלוֹת הֵן; כָּל מִי שֶׁנִּמְצָא בּוֹ אֶחָד מֵהֶן, הָרִי הוּא פְּסוּל לְעֵדוּת. וְאֵלוֹ הֵן - הַנָּשִׁים, וְהַעֲבָדִים, וְהַקְטָנִים, וְהַשּׁוֹטִים, וְהַחֲרָשִׁים, וְהַסּוּמִים, וְהַרְשָׁעִים, וְהַבּוֹיִיִן, וְהַקְרוֹבִין, וְהַנּוֹגְעִין בְּעֵדוּתָם; הָרִי אֵלּוּ עֲשֶׂרָה. ב. נָשִׁים פְּסוּלוֹת לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים" - לְשׁוֹן זָכָר, לֹא לְשׁוֹן נִקְבָּה.

ג. וְכֵן הַטְּמֵאִים וְהַנְּדוּנִים (ספרי זכר או נקבה) פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק אִשָּׁה, וְכָל מִי שֶׁהוּא סֶפֶק בְּשׁוֹר סֶפֶק פְּסוּל - הָרִי הוּא פְּסוּל; שְׁאִין הָעֵד בָּא, אֲלֵא לְהוֹצִיא מִמּוֹן עַל פִּי, אוֹ לְחַיֵּב [לענוש] עַל פִּי עוֹן, וְאִין מוֹצִיאִין מִמּוֹן מִסֶּפֶק וְאִין עוֹנֵשִׁין מִסֶּפֶק, דִּין תּוֹרָה.

ד. הַעֲבָדִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת, דִּין תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר בְּעֵדִים: "וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו", מִכָּלל שֶׁאָחִיו כְּמוֹהוּ - מִה אָחִיו בֵּן בְּרִית, אִף הָעֵד בֵּן בְּרִית. קָל וְחִמֵּר לְגוֹיִם: אִם עֲבָדִים שֶׁהֵן בְּמִקְצַת מִצְוֹת פְּסוּלִין - הַגּוֹיִם, לֹא כָּל שֶׁכֵּן.

ה. מִי שֶׁחָצוּ עֶבֶד וְחָצוּ בֵּן חוֹרִין, פְּסוּל. ו. וְכָל מִי שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר, וְהָרִי הוּא מִחֲסַר גֹּט שֶׁחֲרוּר - פְּסוּל; עַד שֶׁיִּגִּיעַ הַגֹּט לִידוֹ וְיִטְבֵּל, וְיַעֲשֶׂה מִכָּלל בְּנֵי בְרִית, וְאַחֵר כֶּף יַעֲד.

ז. הַקְטָנִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר בְּעֵדִים: "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה'" - 'אֲנָשִׁים', וְלֹא קְטָנִים. אֲפֵלוּ הִיָּה הַקָּטָן נָבוֹן וְחָכָם - הָרִי הוּא פְּסוּל, עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת [למטה] אַחֵר שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה גְּמוּרוֹת, וְאִם הִגִּיעַ לְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, וְנִוָּלַד בּוֹ סִמֵּן מִסִּמְנֵי סָרִיס - הָרִי זֶה סָרִיס, וְיַעֲד. וְאִם לֹא נִוָּלַד בּוֹ - לֹא יַעֲד עַד רֹב שָׁנוֹתָיו [שלושים וחמש], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת.

ח. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְכָלל שָׁנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ סִמְנֵי בְּגָרוּת מְלֻמָּעָה [שערוֹת חזקוֹן וּבֵית הַשְּׁחִי] - אִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה [למטה]. וְאִם לֹא רָאוּ - אִין מִקְבְּלִין עֵדוּתוֹ, עַד שֶׁיִּבְדֹּק.

וְכֵן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה יוֹם אֶחָד שֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, וְאִינוּ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן - אִין עֵדוּתוֹ עֲדוּת בְּקִרְקָעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ מְדַבֵּק בְּדִבְרִים, שֶׁהָרִי אִינוּ יוֹדֵעַ. אֲבָל בְּעֵדוּת מִטְּלָטְלִין - מִקְבְּלִין עֵדוּתוֹ, הוֹאִיל וְהוּא גְּדוּל.

ט. הַשּׁוֹטָה פְּסוּל לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁאִינוּ בֵּן מִצְוֹת. וְלֹא שׁוֹטָה שֶׁהוּא מְהֻלָּף עָרִם וּמְשֻׁבָּר כְּלִים וְזוֹרֵק אֲבָנִים בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל מִי שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתּוֹ, וְנִמְצָאָה דַּעְתּוֹ מְשֻׁבָּשֶׁת תָּמִיד אֲפֵלוּ בְּדִבְרֵי מִן הַדְּבָרִים - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר וְשׁוֹאֵל כְּעֵינָן בְּשָׂאָר דְּבָרִים - הָרִי זֶה פְּסוּל, וְכִכְלָל הַשּׁוֹטִים יִחָשֵׁב. הַנִּכְפָּה [- נופל לעיתים משגוֹן] - בְּעֵת כְּפִיתוֹ, פְּסוּל; וּבְעֵת שֶׁהוּא בְּרִיא, כָּשֵׁר. וְאֶחָד הַנִּכְפָּה מִזְמָן לְזְמָן, אוֹ הַנִּכְפָּה תָּמִיד כְּלֵא עֵת קְבוּעָה, וְהוּא, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה דַּעְתּוֹ מְשֻׁבָּשֶׁת תָּמִיד; שֶׁהָרִי יֵשׁ שֵׁם נִכְפִּין, שֶׁגַּם בְּעֵת בְּרִיאָתָם, דַּעְתָּן מְטָרֶפֶת עֲלֵיהֶן. וְצָרִיף לְהַתִּישֵׁב בְּעֵדוּת הַנִּכְפִּין הַרְבֵּה.

י. הַפְּתָאִים בְּיוֹתֵר שֶׁאִינוּ מְפִירִין דְּבָרִים הַסּוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, וְלֹא יִבְיִנוּ עֵינֵינוּ הַדְּבָר כְּדֶרֶךְ שְׁמִינִין שֶׁאֵר עִם הָאָרֶץ, וְכֵן הַמְּבַהֲלִין וְהַנְּחַפְזִין בְּדַעְתָּן, וְהַמְשַׁתְּפָּעִים בְּדַעְתָּם בְּיוֹתֵר - הָרִי כָּל אֵלּוּ בְּכָלל הַשּׁוֹטִים. וְדָבָר זֶה, לְפִי מִה שֶׁיִּרְאֶה הַדִּין; שְׂאִי אֲפָשָׁר לְכוֹן הַדַּעְוָה בְּכֹתָב.

יא. הַחֲרָשׁ - כְּשׁוֹטָה; שְׁאִין דַּעְתּוֹ נִכְוָּנָה, וְאִינוּ בֵּן מִצְוֹת. וְאֶחָד חֲרָשׁ שֶׁמְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ, אוֹ שֶׁשׁוֹמֵעַ וְאִינוּ מְדַבֵּר - אִף עַל פִּי שֶׁרָאִיתוֹ רָאִיָּה מַעֲלָה, וְדַעְתּוֹ נִכְוָּנָה - צָרִיף לְהַעֲדִין בְּבֵית דִּין בְּפִי, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְהַעֲדִין בְּפִי, וְיִהְיֶה רָאוּי לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי הַדִּינִים, וְהָאִיּוֹם שֶׁמֵּאִמִּין עָלָיו. וְכֵן אִם נִשְׁתַּתֵּק [נִתְאַלֵּם מִחֲמַת חוֹלִין] - אִף עַל פִּי שֶׁנִּבְדֹּק כְּדֶרֶךְ שְׁבוּדָקִין לְגִטִּין [אִם דַּעְתּוֹ מִיּוֹשֻׁבָּת], וְנִמְצָאָה עֵדוּתוֹ מְכֻוָּנָה, וְהַעֲדִין בְּפִגְמוֹ בְּכֹתֵב יָד - אִינוּ עֲדוּת כָּלָל; חוּץ מִעֵדוּת אִשָּׁה [לְהַעֲדִין שְׁמַת בַּעֲלָה], לְפִי שֶׁבְּעִגְוָנָה הִקְלוּ.

יב. הַסּוּמִין - אִף עַל פִּי שֶׁמְפִירִין הַקּוֹל, וְיִדְעוּ [- מְכִירִים] הָאֲנָשִׁים [- בַּעֲלֵי הַדִּין] - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהוּא עֵד, אוֹ רָאָה" - מִי שֶׁהוּא רָאוּי לְרִאוּת, הוּא שֶׁמַּעֲדִין. וְהַסּוּמָה בְּאַחַת מִעֵינָיו, כָּשֵׁר לְהַעֲדִין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ד"י' ניסן ה'תשס"ט

הַכְּהוֹ וְהַפִּיל שִׁינוּ, אוֹ סִמָּא עֵינוּ) וְהוּא הָדִין לְשֶׁאֵר רָאִשֵׁי אֲבָרִים שֶׁאִינָם חוֹזְרִין (שְׁמַאבְדֵן לְכָל חַיִּיו) כְּמוֹ שֶׁבָּא לָנוּ פֶּרוּשׁ הַמִּקְבָּל, וְהוּא אָמַר: יִתְעַלָּה: "לְעֵלֶם בָּהֶם תַּעֲבִדוּ" (ויקרא ה, מו) וְאָמַר: "וְכִי-יָבֶה אִישׁ" (שְׁמוֹת כֹּא, כו) וּלְשׁוֹן גְּמָרָא גִטִּין (לח): "כָּל-הַמְשַׁחֲרֵר עֶבְדוֹ — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה דְּכִתִּיב:

יום ראשון ד' ניסן ה'תשס"ט

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

הַמִּצְוָה הָרַל"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין עֶבֶד כְּנַעֲנִי (עַבְד גּוֹי שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל), וְהוּא שֶׁעוֹבְדִין בּוֹ לְעוֹלָם וְאִינוּ יוֹצֵא לְחֵירוֹת אֲלֵא בְּשָׁן וְעֵין (אִם

יום שלישי ו' ניסן ה'תשס"ט

מצות עשה ר. מצות לא תעשה רלח.

המצוה המְשַׁלֵּמָה מאתים — הצווי שְׁנִצְטוּיָנוּ לְשֵׁלֶם שְׂכָר שְׂכִיר בְּיוֹמוֹ וְלֹא לְאַחֲרוֹ לְיוֹם אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" (דברים כד, טו). וְדִין מִצְוָה זוֹ, שֶׁיִּהְיֶה שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל־הַלֵּילָה וְשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל־הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאָר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה (רלח). וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרָק ט' (מבבא) מְצִיעָא (ק:), וְשֵׁם נִתְבָּאָר שְׁזוֹ חוֹבָה בְּכָל־שְׂכִיר, בֵּין גּוֹי בֵּין יִשְׂרָאֵל, וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְפָרַע בְּזִמְנֹו.

הַמִּצְוָה הַרְל"ח — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹק שְׂכִיר וּמִלְאַחֵר שְׂכָרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא־תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד־בֹּקֶר" (ויקרא יט, יג). בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? אִם הוּא שְׂכִיר יוֹם שֶׁהוּא גּוֹבֶה כָּל־הַלֵּילָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַד־בֹּקֶר"; וְאִם הוּא שְׂכִיר לַיְלָה — גּוֹבֶה כָּל־הַלֵּילָה וְכָל־הַיּוֹם שֶׁלֹּא תִשְׁקַע הַחֲמָה אֲלֵא כִּשְׂכָּבָר קִבֵּל שְׂכָרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תְבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" (דברים כד, טו) וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בבא מְצִיעָא פֶּרֶק ט' מִשְׁנָה יא): "שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל־הַלֵּילָה וְשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל־הַיּוֹם". וְאִין אֵלּוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת, אֲלֵא מִצְוָה אַחַת הִיא, וְכָאוּ בָּהּ שְׁנֵי לְאוּיִן לְהַשְׁלִים דִּין הַמִּצְוָה, וְהוּא שֶׁמִּשְׁנֵי לְאוּיִן אֵלּוּ יִדְעֻנוּ מִתִּי הוּא זְמַן הַגְּבִיָּה. וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ט' מִבְּכָא מְצִיעָא, וְשֵׁם (קיא): נִתְבָּאָר שֶׁזֶה מִיָּחִיד בְּשְׂכִיר יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד, שֶׁאִם אַחֵר שְׂכָרוֹ — עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה: אֲבָל שְׂכִיר גּוֹי — עוֹבֵר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְהוּא אָמְרוּ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ".

יום רביעי ז' ניסן ה'תשס"ט

מצות עשה רא.

הַמִּצְוָה הַר"א — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַשְּׂכִיר אוֹכֵל בְּשַׁעַת עֲבוֹדָתוֹ מִן־הַדָּבָר שֶׁעוֹבֵד בּוֹ אִם אוֹתוֹ הַדָּבָר מִחֻבֵּר לְקִרְקַע, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי תִבָּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים וְגו': כִּי תִבָּא בְּקֶמֶת רֵעֶךָ וְקִטְפַתָּ מְלִילַת בִּידֶךָ" (דברים כג, כה־כו). וְכָבֵר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא (בבא) מְצִיעָא (פז), שֶׁמִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ לְמַדְּנוּ שֶׁאֲדָם אוֹכֵל בְּמִחְבֵּר בְּשַׁעַת גִּמְרָא מְלֹאכָה, וְשִׁלָּא יִסְפִּיק לָנוּ

לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ". וְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא, שֶׁמִּשְׁתַּחֲרַר בְּשֵׁן וְעֵין. וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּשִׁלְמוֹת בְּקִדּוּשֵׁין (כב, כד. ואילך) וְגִטִּין (לח).

הַמִּצְוָה הַרנ"ד — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַחֲזִיר עֶבֶד שְׂבֵרַח לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲדוֹנָיו, אֶף־עַל־פִּי שְׁאֲדוֹנָיו יִשְׂרָאֵלִי, בֵּינּוֹן שְׂבֵרַח מִחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל — אֵין מִחֲזִירִים אוֹתוֹ לוֹ. אֲלֵא מִשְׁחֲרָרוּ וְכוּתֵב עָלָיו אֶת־דָּמָיו חוֹב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדוֹנָיו" (דברים כג, טז). וְנִתְבָּר בְּפָרָק ד' מְגִטִּין (מה), שֶׁבְּעֶבֶד שְׂבֵרַח מִחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁיִּהְיֶה הַדִּין בּוֹ שִׁיכְתוּב שְׁטַר בְּדָמָיו וְיִכְתוּב לוֹ גַּם חֲרוּת וְלֹא יִחֲזֹר לַעֲבֹדוֹת כָּלֵל, בֵּינּוֹן שֶׁבָּא לְהִסְתוֹפֵף בְּאַרְץ הַטְּהוֹרָה הַנִּבְחָרַת לְעַם הַנִּעְלָה. וְשֵׁם נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הַרנ"ה — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת (לְהַצִּיק בְּדָבָרִים) הָעֶבֶד הַזֶּה שְׂבֵרַח אֲלֵינוּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עֲמֹךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוֹ" (שם, יז) וְלִשׁוֹן סִפְרָא גַּם בּוֹ: "לֹא תוֹנְנוּ" — זוֹ אוֹנָאֵת דְּבָרִים". כִּי כְּמוֹ שֶׁהוֹסִיף יִתְעַלֶּה לָאוּ בְּאוֹנָאֵת הַגֵּר מִחֲמַת שְׁפִלוּת נִפְשׁוֹ וְגִירוּתוֹ הוֹסִיף גַּם לָאוּ שְׁלִישִׁי בְּאוֹנָאֵת הָעֶבֶד שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפִלָּה וְנִמּוּכָה יוֹתֵר מִן־הַגֵּר שֶׁלֹּא תֵאֵמַר: זֶה עֶבֶד לֹא יִקְפִיד עַל אוֹנָאֵת דְּבָרִים. וְכִרְוֹר שֶׁעֶבֶד זֶה שֶׁדָּבָר בּוֹ הַכְּתוּב, וְכֵן גַּר זֶה שֶׁהִזְהִיר מִלְּהוֹנוֹתוֹ הֵם שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת־הַתּוֹרָה, כְּלוֹמַר: גָּרִי צִדֵּק (גָּרִים שֶׁהֵם כִּיהוּדִים לְכָל דָּבָר).

יום שני ה' ניסן ה'תשס"ט

מצות עשה רמג.

הַמִּצְוָה הַרמ"ג — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיָנוּ בְּדִין נוֹשֵׂא שְׂכָר (הַשּׁוֹמֵר פֶּקֶדוֹן חֲבִירוֹ תַּמּוּרַת שְׂכָר) וְהַשּׁוֹכֵר, לְפִי שְׁדִין שְׁנִיָּהֶם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבָּאָרוּ וְאָמְרוּ (שבועות מט): שְׁלֹשָׁה דִּינִין לְאַרְבָּעָה שׁוּמְרִין וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ־שׂוֹר אוֹ שֶׁה וְגו'" (שמות כב, ט). וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפָרָק ו' וּפָרָק ט' (מבבא) קָמָא וּפָרָק ג' וּפָרָק ו' (מבבא) מְצִיעָא וּפָרָק ח' מְשִׁבּוּעוֹת.

מצוה זו בפרק ז' מבבא מציעא. ושם נתבאר מה שהיה ראוי לאכלל ומה שאינו ראוי לאכלל; ואם אכלו — הרי עבר על מה שנגאמר: "ואל-פליך (כדי לקחתם לביתך) לא-תתן".

יום שישי ט' ניסן ה'תשס"ט

מצות לא תעשה ריט.

מצות עשה רמד.

המצוה הרי"ט — האזהרה שהזהרנו מלמנוע את-הבהמה מלאכל מן-הדבר שהיא עושה בו בשעת מלאכתה, כגון שתדוש תבואה או תשא תבן על גבה ממקום למקום, אין מונעים אותה מלאכל ממנו, והוא אמרו יתעלה: "לא-תחסם שור בדישו" (דברים כה, ד), ונתבאר שאחד השור ואחד כל-בהמה לחסימה אלא שדבר הפתוב בהנה (במצוי). ובין בדישה בין בשאר מלאכות אין מונעים אותה מלאכול בשעת מלאכה מן-הדבר שהיא עושה בו, וכל-זמן שמנעה — לוקה, ואפלו חסמה בקול (שצעק עליה להרתיעה מלאכול). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מבבא מציעא (צ).

המצוה הרמ"ד — הצווי שנצטוינו בדין השואל, והוא אמרו יתעלה: "וכי-ישאל איש מעם רעהו" (שמות כב, יג) וכבר נתבארו הלכות דין זה בפרק ח' מבבא מציעא ופרק ח' משבועות.

שבת קודש י' ניסן ה'תשס"ט

מצות עשה רמד.

המצוה הרמ"ד נדפסה ביום הקודם.

אחד הפסוקים בלי האחר, על דרך שבארנו לעיל (מצות עשה קמ) על אמרם (ספרא פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) 'עד שיאמרו שני כתובים, ואם לאו לא שמענו'. הנה זו מצות עשה שענינה השג משני פסוקים אלו, כלומר: שירשה לשכיר לאכל מן-המחבר, ובפרוש אמרו (בבא מציעא פרק ז משנה ב): "ואלו (הפועלין, שבעת העבודה) אוכלין מן-התורה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מבבא מציעא.

יום חמישי ח' ניסן ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רסז. רסח.

המצוה הרס"ז — האזהרה שהזהר השכיר מלאכל בשעת עבודתו מן-הדבר שהוא עובד בו אם הוא עובד במחבר לקרקע, והוא אמרו יתעלה: ("כי תבא בקמת רעך") "וחרמש (כלי הקצירה) לא תניף על קמת רעך" (דברים כג, כו), אמרו (ספרי פרשת כיתצא): "חרמש — לרבות כל-פעלי חרמש ובשעת חרמש", כלומר: בזמן הקציר לא תקצור לעצמך. וידוע שפסוק זה לא בא אלא בשכיר ושאמרו "כי תבא" (בתחילת הפסוק הנ"ל) פרושו כי תבוא שכיר, כמו שאמר התרגום: ארי תתגר. ובפרק ז' מבבא מציעא (פז). אמרו: "אלו אוכלין מן-התורה: העושה במחבר לקרקע (ודוקא) בשעת גמר מלאכה". ושם נתבארו דיני מצוה זו.

המצוה הרס"ח — האזהרה שהזהר השכיר מלקחת מאוכל מעבדו נוסף על אכילתו, והוא אמרו יתעלה: "ואכלת ענבים בנפשך שבך" ואל-פליך לא-תתן" (שם, כה). וכבר נתבארו דיני

שופטים יג א-כה

יג א וַיִּסְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיַד פְּלִשְׁתִּים אַרְבָּעִים שָׁנָה: ב וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ מְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ עֶקְרָה וְלֹא יָלְדָה: ג וַיֵּרָא מֶלֶאכֶד־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עֶקְרָה וְלֹא יָלְדָתְךָ וְהָרִית וְיִלְדָתְךָ בֶּן: ד וְעַתָּה הִשְׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָל־טָמֵא: ה כִּי הִנֵּה הָרָה וְיִלְדָתְךָ בֶּן וּמִוְרָה לֹא־יֵעָלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נָזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן־הַבֶּטֶן וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וַתֵּבֵא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמְרָאֵהוּ כַּמְרָאָה מֶלֶאכֶד הָאֱלֹהִים נֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי־מְנוּחָה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּה הָרָה וְיִלְדָתְךָ בֶּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָל־טָמֵא כִּי־נָזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֶר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחַת יְבוֹאֲנָא עוֹד אֵלַינוּ וַיּוֹרְנוּ מִה־נַּעֲשֶׂה לַנֶּעַר הַיּוֹלֵד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ וַיָּבֵא מֶלֶאכֶד הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יּוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמְנוּחַ אִישָׁה אֵין עִמָּה: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי

רש"י

(ד) יין ושכר. (תרגום:) חמר חדת ועתיק: השער: ואל תאכלי כל טמאה. דברים האסורים (ה) ומורה. תער, על שם שמורה ומשליך את לנזיר: (ח) לנער היולד. העתיד להוולד:

מצודת דוד

(א) ארבעים שנה. המה התחילו קודם שעמד שמשון, ונכללו בימיו ובתחילת ימי עלי הכהן: (ב) ואשתו עקרה. ולתוספת ביאור אמר 'ולא ילדה': (ג) והרית. תהיי הרה: (ד) ועתה. מעתה שמרי עצמך ואל תשתי וכו': כל טמא. כי אם חולין בטהרה, ורבותינו זכרונם לברכה אמרו (סוטה ט ב) 'טמא', רצה לומר, דברים האסורים לנזיר: (ה) כי הנך הרה. רצה לומר, בעבור זה תהיי נשמרת מאלה הדברים, כי הנך תהיי הרה ותלדי בן, ותער לא יעלה על ראשו להסיר שערו, כי מעת צאתו מן הבטן יהיה נזיר לשם ה', ולזאת גם בעת ההריון תהיי נשמרת מהדברים האסורים לנזיר: והוא יחל להושיע.

רצה לומר, תשועתו תהיה התחלה ובלא גמר. וכן היה, כי עם שפעמים הרבה הכה בפלשתים, מכל מקום מיד השיב ימינו אחור ולא נלחם עוד בכדי לנצחם, מה שאין כן שאר השופטים, כאשר התחילו להכות בגוים לא השיבו ידם, עד אשר עשו כאשר תמצא ידם: (ו) איש האלהים. חשבה שנביא היה: נורא מאד. צורת פניו הוא נורא ומאויים, כמראה המלאך: אי מזה. מאי זה מקום הוא, כי את שמו לא הגיד לי כאשר שאלתיו, ולזה לא שאלתי למקומו, הואיל ואינו מגיד: (ח) אשר שלחת. להנבאות לאשתי: מה נעשה. כי אולי מהצורך לעשות עמו דבר נוסף על שאר נזירות על היותו מן הבטן: היולד. אשר יולד: (ט) בקול מנוח. רצה לומר, למלאות שאלתו, עם שלא הוצרך, שהרי לא הוסיף דבר: (י) ביום. רצה לומר, ביום הידוע, אשר אמרתי לך מאז:

מצודת ציון

(ד) יין ושכר. רוצה לומר, יין חדש ויין ישן: (ה) ומורה. הוא התער, על שם שמשליך את השער, והוא מלשון (שמות טו ד) ירה בים, וכן נאמר בשמואל (א א יא) ומורה לא יעלה: נזיר. ענין הפרשה, כמו (ישעיהו א ד) נזורו אחור, על שם שפירש עצמו מתענוגי העולם: יחל. יתחיל: (ו) לאישה. לבעלה: אי מזה. איה המקום אשר יאמר עליו מזה הוא, וכן (בראשית טו ח) אי מזה באת: (ז) הנך. הנה את: (ח) ויעתר. ענין הרבות תפלה, וכן (בראשית כה כא) ויעתר יצחק: בי. ענין בקשה: ויורנו. וילמדנו, כמו (מיכה ד ב) ויורנו מדרכיו:

הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם אֵלָיו: יֵאָמְרוּ וַיֵּלֶךְ מִנּוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֲאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יֵבֹאֲמָר מִנּוּחַ עֲתָה יָבֹא דְבָרֶיךָ מִה־יְהוָה מִשְׁפָּט־הַנֶּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יֵבֹאֲמָר מִלֵּאךְ יְהוָה אֶל־מִנּוּחַ מִכָּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשְׁמָר: יֵבֹאֲמָר מִלֵּאךְ יְהוָה לֹא תֹאכַל וַיֵּין וְשָׁכַר אֶל־תִּשְׁתַּ וְכָל־טִמְאָה אֶל־תֹּאכַל כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיָּה תִּשְׁמָר: טו וַיֹּאמֶר מִנּוּחַ אֶל־מִלֵּאךְ יְהוָה נַעֲצְרָה־נָּא אוֹתְךָ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עֲזִים: טז וַיֹּאמֶר מִלֵּאךְ יְהוָה אֶל־מִנּוּחַ אִם־תַּעֲצֹרֵנִי לֹא־אֲכַל בְּלַחֲמְךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֲלָה לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מִנּוּחַ כִּי־מִלֵּאךְ יְהוָה הוּא: יז וַיֹּאמֶר מִנּוּחַ אֶל־מִלֵּאךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא (דְּבָרְךָ קרי) דְּבָרֶיךָ וְכַבִּדְנוּךָ: יח וַיֹּאמֶר לוֹ מִלֵּאךְ יְהוָה לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי וְהוּא פָּלְאִי: יט וַיִּקַּח מִנּוּחַ אֶת־גְּדֵי הָעֲזִים וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצֹּר לַיהוָה וּמִפְּלֹא לַעֲשׂוֹת וּמִנּוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רָאִים: כ וַיְהִי בַעֲלוֹת הַלֵּלָה מַעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁמִימָה וַיַּעַל מִלֵּאךְ־יְהוָה בְּלֶהֱב הַמִּזְבֵּחַ וּמִנּוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רָאִים וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אֶרְצָה: כא וְלֹא־יָסַף עוֹד מִלֵּאךְ יְהוָה לַהֲרָאָה אֶל־מִנּוּחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אוֹ יָדַע מִנּוּחַ כִּי־מִלֵּאךְ יְהוָה הוּא: כב וַיֹּאמֶר מִנּוּחַ

רש"י

(יא) אחרי אשתו. אחר עצתה: (יב) מה יהיה משפט הנער ומעשהו. (תרגום:) מה חזי למעבד לעולימא ומה נעביד ליה: (טו) נעצרה נא אותך. נאסוף אותך אל הבית:

מצודת דוד

(יא) אחרי אשתו. כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו: האתה. בה"א השאלה: (יב) עתה יבא דבריך. רצה לומר, עד הנה הייתי כמסתפק אם יתקיימו דבריך, אבל עתה הואיל ובאת שנית על ידי תפילתי, נראה אם כן שדבר ה' הוא, ובודאי יבוא דבריך, לזאת אשאלך והודיעני, מה יהיה משפט הנער, איך להתנהג עמו, ומה המעשה אשר אעשה לו: (יג) מכל אשר אמרתי וגו'. רצה לומר, אין משפט הנער להוסיף עליו על שאר

מצודת ציון

(יב) משפט. הנהגה, וכן (שמואל א כז יא) וכה משפטו: (יד) מגפן היין. לפי שיש גפן שדה, כמו שכתוב (מלכים ב ד ט) וימצא גפן שדה, לזה אמר 'מגפן היין': (טו) נעצרה. נעכבה, כמו (מלכים א יח מד) ואל יעצרכה הגשם: (יז) מי שמך. כמו (בראשית לב כב) מה שמך: (יח) פלאי. מכוסה ונעלם, כמו (דברים יז ח) כי יפלא: (כ) הלהב. שלהבת:

נזירות, רק ההוספה היא אשר גם האשה, אמו, תשמר מכל אשר אמרתי: (יד) מכל וגו'. רצה לומר, וזהו שאמרתי מכל וכו': כל אשר. אין לעשות עוד, רק תשמור כל אשר צויתיה: (טז) אם תעצרני. אף אם תעצרני לא אוכל, ורצה לומר, אם כוונתך לעצורני לעשות גדי העזים למאכלי, הנה לא אוכל; ואם כונתך לעצורני עד שתעשה עולה, הלא 'לה' תעלנה, ומה לעצור אותי: כי לא ידע. כי אם ידע, בודאי לא היה דעתו להאכיל למלאך, ולא היה אם כן מהצורך לומר לו, לא אכל בלחמך: (יז) כי יבא דברך. כאשר יתקיימו דבריך נעשה לך כבוד, לזה הודיענו מה שמך, לדעת את מי נכבד, כי פן לא נכירך אז: (יח) למה זה וגו'. רצה לומר, אין רצוני בכבוד, ואם כן למה זה תשאל: והוא פלאי. ועוד, שהוא מכוסה ונעלם, ואין לגלותו: (יט) לה'. להיות עולה לה': ומפלא לעשות. המלאך עשה פלאים להוציא האש מן הצור: רואים. מסתכלים במעשיו: (כ) השמימה. למעלה, לצד השמים: רואים. כשעלה בהלהב: (כא) ולא יסף עוד. משעלה בהלהב, לא היה עוד נראה להם: אז. כשראה כל זאת, הבין מנוח שמלאך

אֶל־אֲשֶׁתּוֹ מֹות נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ: כַּג וַתֹּאמֶר לֹו אֲשֶׁתּוֹ לֹו חֲפִץ יְהוָה
לְהַמִּיתָנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֲלָה וּמִנָּחָה וְלֹא הִרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֱלֹה וְכָעַת לֹא
הַשְׁמִיעֵנוּ כִּזְאת: כד וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמִשׁוֹן וַיִּגְדֵּל הַנָּעַר
וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: כה וַתַּחֲלֵ רֹוח יְהוָה לַפְעָמוֹ בְּמַחְנֵה־דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתָּאֵל:

רש"י

משתנה היום (ספרי נשא מב): (כג) וכעת. בשורה זו אם ראויים אנו למות: (כה) לפעמו.
הזאת: לא השמיענו כזאת. לא היה משמיענו לבא בקרבו לפעמים:

מצודת דוד

היה: (כב) אלהים. מלאך אלהים: (כג) לא לקח. לא היה מקבלם ברצון לשהאש תאכלם, ולא היה מראה לנו את כל אלה הנפלאות שעשה המלאך להוציא האש: וכעת. רצה לומר, ואם היא כאותו העת שאמרת, רצה לומר, עת מיתה, לא היה אם כן משמיענו הבשורה ההיא, כי איך תתקיים אם נמות מהרה: (כה) ותחל רוח

מצודת ציון
(כג) לו. אם, כמו (לעיל ח יט) לו החיתם: (כה) ותחל. מלשון התחלה: לפעמו. ענין צעדה והלך, כמו (לעיל ה כח) פעמי מרכבותיו: במחנה דן. שם מקום. על שם שחנו שם בני דן בעת שהלכו למלחמה על ליש, כמו שכתוב בזה הספר (יה כז):

ה' לפעמו. רוח גבורה מה' התחילה להוליכו במחנה דן, להראות בה גבורות ונפלאות: בין צרעה. מחנה דן היתה עומדת בין צרעה וכו' (והם אלו שהיו בנחלת יהודה):

דברי הימים ב ח א-יח

ח א וַיְהִי מִקֵּץ | עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת־בֵּית יְהוָה וְאֶת־בֵּיתוֹ:
ב וְהָעָרִים אֲשֶׁר נָתַן חֹרֶם לְשְׁלֹמֹה בָּנָה שְׁלֹמֹה אוֹתָם וַיֵּשֶׁב שָׁם אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ג וַיֵּלֶד שְׁלֹמֹה חֲמַת צוֹבָה וַיַּחֲזֹק עָלֶיהָ: ד וַיִּבֶן אֶת־תְּדֹמֹר בַּמִּדְבָּר
וְאֵת כָּל־עָרֵי הַמִּסְכָּנוֹת אֲשֶׁר בָּנָה בַּחֲמַת: ה וַיִּבֶן אֶת־בֵּית חֹרֹון הָעֵלְיוֹן

רש"י

(א) ויהי מקץ עשרים שנה. פתרון מקץ עשרים שנה שנגמר כל הבנין של בית ה' שבע שנים ואת ביתו י"ג שנים כדכתיב במלכים (שם ו): (ד) ויבן את תדמור במדבר. (ובמלכים א' ט') כתיב את תמור ותדמור קרינן וזה ששנינו ביבמות אין מקבילים גרים מן התרמודים ובב"ר בפרשת עקידה מפרש שעזרו לשונאיהם של ישראל ולפי שהמירו עצמם ונתחלפו לרעה

מצודת דוד

(א) אשר בנה. ר"ל אשר השלים הבנין: (ב) והערים. ר"ל ואחר שבנה הערים וכו': ויושב שם וכו'. (ובמ"א לא הוזכר מן הערים שנתן חירם לשלמה כ"א מן הערים שנתן שלמה לחירם וכן דרך המקרא מה שסתם זה גלה זה): (ג) וילך. אחר כל

מצודת ציון
(ד) ערי המסכנות. ערי אוצרות וכן ויבן ערי מסכנות (שמות א): (ה) ערי מצור. ערי מבצר נקראת ערי מצור על כי אין לבוא בהן כ"א יצורו עליהן מסיב לבלתי תת

המעשים האלו הלך למלחמה על חמת צובה ונתגבר עליה וכבשה: (ד) ויבן. ואח"כ בנה תדמור וכל ערי המסכנות וכו' כי בעודו בונה בית ה' וביתו לא נתעסק בזה: (ה) ויבן את בית חורון וכו'. אף שנאמר (בדה"א) אשר שארה מבנות אפרים בנתה הערים ההם כי יתכן אשר נחרבו וחזר שלמה ובנאם או שבנאם להיות ערי מבצר מוקפות חומה וכו':

וְאֶת־בֵּית חֹרֶזַן הַתַּחְתּוֹן עָרֵי מְצֹר חֹמֹת דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ: ו וְאֶת־בְּעֶלְת וְאֶת
כָּל־עָרֵי הַמִּסְכָּנֹת אֲשֶׁר־הָיוּ לְשִׁלְמָה וְאֶת כָּל־עָרֵי הָרֶכֶב וְאֶת עָרֵי הַפָּרָשִׁים
וְאֶת ׀ כָּל־חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חֶשֶׁק לִבְנוֹת בִּירוּשָׁלַם וּבִלְבָּנוֹן וּבְכָל אֶרֶץ
מִמִּשְׁלָתוֹ: ז כָּל־הָעָם הַנּוֹתָר מִן־הַחֲתִי וְהָאֹמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַחֲנִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר
לֹא מִיִּשְׂרָאֵל הָמָּה: ח מִן־בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר נֹתְרוּ אַחֲרֵיהֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־כָלוּם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵם שְׁלֹמֹה לָמָּס עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וּמִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
לֹא־נָתַן שְׁלֹמֹה לַעֲבָדִים לְמַלְאכָתוֹ כִּי־הָמָּה אֲנָשִׁי מִלַּחְמָה וְשָׂרֵי שְׁלִישֵׁי וְשָׂרֵי
רֶכֶב וּפָרָשִׁי: י וְאַלֶּה שָׂרֵי הַנְּצִיבִים (הַנְּצִיבִים קרי) אֲשֶׁר־לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה חֲמִשִּׁים
וּמֵאֲתַיִם הָרָדִים בָּעָם: יא וְאֶת־בֵּת־פְּרָעָה הָעֵלָּה שְׁלֹמֹה מַעִיר דָּוִיד לְבֵית
אֲשֶׁר בָּנָה־לָּהּ כִּי אָמַר לֹא־תֵשֵׁב אִשָּׁה לִי בְּבֵית דָּוִיד מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל כִּי־קָדֵשׁ
הָמָּה אֲשֶׁר־בָּאָה אֵלֵיהֶם אֲרוֹן יְהוָה: יב אִזּו הָעֵלָּה שְׁלֹמֹה עָלוֹת לַיהוָה עַל

רש"י

וכ' (ט) למלאכתו. למלאכת בניינו למה כי
הגרים למלאכתו ולא אנשי ישראל לפי כי
ישראל המה אנשי חיל ואנשי מלחמה ושרי
רכבו ופרשיו: (י) חמשים ומאתי. ובמלכים
(א' ט') חמשים וחמש מאות אלא זה וזה אחד
הוא שמחסר לשם ג' מאות ושנה ומנה אותם
שוב שהרי שם כתוב למעלה לבד משרי
הנציבים וגו' שלשת אלפים ושלש מאות
הרודים וכאן כתיב לעיל שלשת אלפים ושש
מאות נמצא מה שחסר בפסוק אחד הוסיף
בפסוק אחר ומחלקם בשביל שהג' מאות
היתרים גרים היו והיו ממונים על אותן ג'
אלפים וג' מאות הרודים על ע' אלף נשא סבל

ופ' אלף חצב בהר ואלו חמשים ומאתים
הנאמר כאן ישראלים היו ממונים על אותם ג'
מאות גרים: (יא) העלה שלמה מעיר דוד.
היא ציון שהושיבה בעיר דוד כשלקחה והיתה
שם עד כלותו לבנות את ביתו: כי קדש המה.
כל העיר וכל הבתים: אשר באה אליהם. לפי
שבאה אליהם ארון ה' באה לשון נקבה דוגמא
(שמואל א ד') וארון ברית ה' נלקחה: (יב) על
מזבח ה'. זה מזבח הנחשת שבנה שלמה וי"מ
מזבח הנחשת שעשה שלמה תחת מזבח
הנחשת שבנה משה ותימה בדבר שהרי כתיב
(מלכים ב' י"ז) ואת עולת כל עם וכל דם עולה
וגו' יהיה לבקר מזבח הנחשת שהיה

מצודת ציון

יוצא ובא להביא מזון ומים: (ו) חשק. ענין תאווה:
ובלבנון. כן שם היער: (ח) כלום. מלשון כליון:
(ט) שלישיו. גבוריו: (י) הנציבים. הממונים כמו נציב
פלשתים (ש"א י"א): הרודים. ענין ממשלה כמו רדה בקרב
אויביך (תהלים ק"ז):

מצודת דוד

(ו) כל ערי המסכנות. מלבד מה שבנה בחמת: ואת כל
ערי וכו'. ר"ל כל הדברים האלה בנאם אחר כלות בנין
בית ה' וביתו: (ח) למס. ר"ל למס עובד לבנות את
הבנינים האמורים: עד היום הזה. ר"ל עד כלות כל
הבנינים: (ט) ומן בני ישראל אשר וכו'. ר"ל אבל מן
בני ישראל הם אשר לא נתן וכו': (י) ואלה שרי. ואלה

מספר של השרים אשר היו ממונים על הנציבים מן הגרים כמ"ש (במ"א): הרודים. הנוגשים בעם עושי המלאכה והן
מן החתים וכו' הנזכרים למעלה: (יא) אשה לי. ר"ל אשה המיוחדת לי לתשמיש: בבית דוד. ר"ל בקבוצת בתי דוד:
אשר באה. על אשר באה אליהם הארון ועם שלא באה אלא לאחת מהן חשב את כולם כמו קדשים כל שהיו סמוכים
אל מקום הארון: (יב) אז. בכלות הבנין העלה עולות רק על המזבח שלפני האולם כי מעתה נאסרו הבמות:

מִזְבֵּחַ יְהוָה אֲשֶׁר בָּנָה לִפְנֵי הָאוֹלָם: יג וּבְדַבְרֵי יוֹם בַּיּוֹם לְהַעֲלוֹת פְּמִצּוֹת מִנֶּשֶׁה לַשִּׁבְתוֹת וְלַחֲדָשִׁים וְלַמּוֹעֲדוֹת שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה בַּחֹג הַמִּצּוֹת וּבַחֹג הַשִּׁבְעוֹת וּבַחֹג הַסִּפּוֹת: יד וַיַּעֲמֵד בְּמִשְׁפַּט דָּוִיד אָבִיו אֶת־מַחְלְקוֹת הַכֹּהֲנִים עַל־עֲבֹדָתָם וְהַלְוִיִּם עַל־מִשְׁמֹרוֹתָם לְהִלָּל וּלְשַׁרֵּת נֶגֶד הַכֹּהֲנִים לְדַבְרֵי יוֹם בַּיּוֹמוֹ וְהַשְּׁעָרִים בְּמַחְלְקוֹתָם לְשַׁעַר וְשַׁעַר כִּי כֵן מִצּוֹת דָּוִיד אִישׁ־הָאֱלֹהִים: טו וְלֹא סָרוּ מִצּוֹת הַמֶּלֶךְ עַל־הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְכָל־דָּבָר וְלֹא־צָרוֹת: טז וַתִּפֹּן כָּל־מִלְאֲכַת שְׁלֹמֹה עַד־הַיּוֹם מוֹסֵד בֵּית־יְהוָה וְעַד־כָּלְתּוֹ שָׁלֵם בֵּית יְהוָה: יז אֹז הַלֵּךְ שְׁלֹמֹה לְעִצְיוֹן־גִּבֹּר וְאֶל־אֵילֹת עַל־שִׁפְתַּי הֵם בְּאַרְצָן אֲדוֹם: יח וַיִּשְׁלַח־לּוֹ חוֹרֵם בֶּיֶד־עֲבָדָיו אֲוֹנִיּוֹת (אֲוִיּוֹת קרי) וְעֲבָדִים יוֹדְעֵי יָם וַיָּבִיאוּ עִם־עֲבָדֵי שְׁלֹמֹה אוֹפִירָה וַיִּקְחוּ מִנֶּשֶׁם אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים כֶּכֶר זָהָב וַיָּבִיאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה:

רש"י

שם קודם לכן יהיה לי לבקר מכלל שהמזבח היה של נחושת: (טז) עד היום מוסד בית. מיום הוסדו עד כלותו:

מצודת דוד

מצודת ציון

(יג) ובדבר יום ביום. ובכל דבר הבא יום ביום: (יד) מחלקות. מלשון חלק ור"ל המשמרות: (יח) אניות. להעלות. לה' כמצות משה: לשבתות וכו'. את כולם העלה על המזבח ההוא: (יד) ויעמד כמשפט. העמיד מחלקות הכהני' כפי החק שעשה דוד: על משמרותם. כל משמר בזמנו: ולשרת. בדבר השיר: נגד הכהנים. בעת שיעבדו הם על המזבח: לדבר יום ביומו. לשורר בכל יום שיר הקבוע בו: והשוערים. שומרי השערים העמיד כפי מה שנחלקו מי לשער זה ומי לזה: כי כן מצות דוד. להיות שוערים מיוחדים לכל שער ושער כמ"ש בד"ה א': (טו) מצות המלך. ממצות המלך אשר היה על הכהנים והלוים לכל דבר העבודה שמינה אותם ולשמור האוצרות: (טז) ותכן. המלאכה היתה נכונה מבלי מניעה עד היום שנגמרה: מוסד. ר"ל מעת בנין היסוד ועד כלותו: שלם בית ה'. כל שלמות בנין בית ה' וכפל הדבר פעמים ושלש לומר שלא היה צד מניעה ועכבה בעולם: (יז) אז. אחר כלות הבנין הלך למלחמה על עציון גבר וגו' וכבשם: (יח) יודעי ים. יודעי דרך הים ללכת בה בספינות: אופירה. היא מקום עפרות הזהב:

אגרות קודש

[ז' ניסן תשכ"א]

... לפלא גדול וקצת מצער מה שאינו מזכיר במכתבו אודות פעולותיו בהפצת המעינות חוצה, והביטוי קצת, מפני שהתקוה שפועל בזה, ומ"מ העדר הידיעה עכ"פ גורע בהפועל, כנראה במוחש. ויהי רצון שגם בזה יבשר טוב, והרי עפ"י שו"ע - טוב האמיתי בכון זה, לא רק עבד סתם, כי אם כמאן דבעי למיעבד.

אלמא – מבואר מדבריו, דבעינן – שצריך אומדנא דבי דינא בכדי לאמוד
אם הדבר המזיק יכול לעשות חבלה זו, אף בנזקים ולא רק במיתה. ונהא –
ושור מועד זה שהמית והזיק, שאף אותו צריך לאמוד, ביון דכבר דנו אותו
על שהמית, ונמר דינא לקטלא – למיתה, לא משנהינן ליה הדיינים את
עשיית גזר דינו, כדי שיכולו לאומדנא דבי דינא, ולא מענינן לדיניה –
ולא מענים את דינו, ולכן אם כבר דנוהו למיתה, נסקל מיד ושוב אין דנים
על מה שהזיק.

ממשוך רבא בדבריו, ואמינא להו אנא – ולאחר שאמרו כן אמרתי להם
אני, שאפילו תימא שברייטא זו בשיטת רבי עקיבא, שאין צריך לאמוד
את הדבר המזיק, מכל מקום לא יקשה, מדוע כשדנו את השור בדיני
נפשות, אין חוזרים ודנים אותו דיני ממונות, משום דהקא במאי עסקינן,
בגזן שפירח בעל השור לאחר שדנו את שורו בדיני נפשות, ואי אפשר עתה
לדנו על שהזיק שורו, כיון שאין מחייבים את האדם שלא בפניו (עירובין
פא:).

מקשה הגמרא: אי פרח בעל השור, הרי גם כי לא דנוהו לשור בדיני
נפשות, יקשה על המבואר בברייטא שדנים אותו דיני ממונות תחילה,
הכי היינונא ליה – כיצד דנים אותו בדיני ממונות בלא בעלים לחייבו
שלא בפניו. מתרצת הגמרא: מדובר דקביל סתרי – שקבלו בית דין את
העדים בפני בעל השור על נגירות שורו שהמית והזיק, ופרח, שיכולים
מעתה לחייבו ממון, אך אם כבר דנוהו דיני נפשות קודם, אין לדנו על
הממונות, שכיון שברח אין מהיכן לשלם. אך מיד מקשה הגמרא: אף כשלא
דנוהו דיני נפשות, סוף סוף הלא ברח ומחייבא משתלם לניזק על נזק.
מתרצת הגמרא: משלמים לו מרידיא – מחרישת השור, בכך שמשכירים
אותו לחרישה, ודמי השכירות יתנו לניזק, ואחר כך ידונוהו בדיני נפשות
ויסקלוהו. אבל אם כבר קדמו ודנוהו להסקל, לא משהים גזר הדין בכדי
לדון אותו דיני ממונות כלל.

מקשה הגמרא: אי קבי – אם מדובר שברח בעל השור לאחר שקבלו את
העדים, אם כן אף בשור תם, נדיניה דיני ממונות ברישא על מה שנח
את השור, ונשתלם מרידיא – מדמי שכירות השור לחרישה, ותרד – ואחר
כך נדיניה דיני נפשות על מה שהמית אדם, ונסקלנו. ומדוע אמרה
הברייטא, שאין דנים את השור היום שהמית והזיק בדיני ממונות כלל.
מתרצת הגמרא: אמר רב מרי בריה ו-בנו דרב בנהא, זאת אומרת –
מבואר מדברי הברייטא שלא אמרה כך, רידיא עליה דמרה הוא –
ששכירות לחרישה אינה נחשבת כתשלום הבא מגוף השור עצמו, אלא
כעליית בעל השור וכשאר נכסיו. וכיון ששור תם אין בעליו משלם אלא
מגופו של השור, לכן אינו משלם על ידי דמי שכירות השור.

מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, יש אומדן לנזקין – האם צריך לאמוד את
המזיק כדי לידע אם אכן ראוי הוא להזיק, בכדי לחייבו, או אין אומדן
לנזקין. מבארת הגמרא את הספק, מי אומדנא שדווקא לקטלא – בדבר
שהרג אדם הוא אומדנא, דבהכי נפקא – שבמעשה פלוני יוצאת
הנשמה, שראוי הוא להרוג, אבל בהכי לא נפקא נשמה ואין הוא ראוי
להרוג, אכל לנזקין אין אומרים, כיון שאפילו בחפץ כל דהו שהזיק, משלם
כפי שהזיק לבסוף, כיון שלפעמים אפילו חפץ כלשהו יכול להזיק כך, או
דלמא לא שניא דין נזקים מדין ההריגה, ואף חפץ שהזיק צריך לאמוד.

הגמרא מביאה משנה כדי לפשוט את הספק: תא שמע, שנינו במשנה
(לעיל נ:), שעל כל סוגי חפירות שאדם חפר ונזקו בו, חייב. ומה שכתבה
התורה (שמות כא לג) דווקא 'בור', כדי ללמוד ממנו, מה בור האמור
בתורה, מדובר בשיש בו כרי להמית, שהוא עמוק עשרה טפחים, אף כל
שאר סוגי הבורות שחפר, חייב דווקא בשיש בו כרי להמית, שעמוק הוא
עשרה טפחים, אבל אם היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור
או חמור וזמא, פטור, ואם הווק בור, חייב, כיון שאף אם אינו ראוי להמית,
ראוי הוא להזיק. ומבארת הגמרא מה כוונת המשנה שאם היו הבורות
פחותים מעשרה טפחים, והזיק בהם הבחמה, חייב לשלם על הנזק, מאי
לאו ממהא למעלה קא חשיב – האם אין כוונת המשנה שהיו פחותין
מעשרה, דהיינו מעומק הטפח הראשון, שהוא עומק מועט, ועד למעלה
מזה כל שפחות מעשרה חייב, ונהכי קאמר, שאם היה הבור עמוק משהא
ועד עשרה טפחים, מיתה ליכא – אין הבור ראוי להמית אך נזקין איכא
– ראוי הוא להזיק, אלמא – ממה שחייב אפילו על בור טפה, מוכח שלנזקין
חייב לשלם אפילו אם נזוק בכל דהו, ושמע מינה שאין אומדנא לנזקין,

אלא חייב אפילו אם היה החפץ המזיק קטן ביותר.
דוחה הגמרא: לא כך כוונת המשנה, להחשיב את עומק הבור שמחייב
בנזקים ולא במיתה, ממטה למעלה, דהיינו מטפח ועד פחות מעשרה
טפחים, אלא ממעלה למטה קא חשיב – כוונת המשנה היא להחשיב את
עומק הבור לנזקים רק מלמעלה, דהיינו מפחות מעשרה טפחים ולמטה,
ונהכי קאמר, שאם הבור עמוק עשרה טפחים, מיתה איכא – שייכת מיתה
בבחמה הנופלת לתוכו, אבל אם היה עמוק פחות מעשרה טפחים פוחדת
– רק במקצת, נזקין איכא, אבל מיתה ליכא, ולעולם אימא לך, שיש
אומדן לנזקין, וכל מיד ומיד – ובכל דבר ודבר שהזיק, כי חייב דמיתקא
בהי כענין – צריך לאמוד כמה הוא יכולה להזיק, ולפי אומדן זה צריך
המזיק לשלם.

מביאה הגמרא לפשוט את הספק ממקום אחר: תא שמע, שנינו בברייטא
(קידושין כד:), אם תהיה לאדם על עינו וסימא – נדיה עיור, או הכהו על
אזנו ותיירשו, עבר כנעני יוצא ביה לחירות, משום שעבר יוצא לחירות
בנטילת אחד מעשרים וארבעה ראשי אברים. אבל אם הכה רק בכותל
כנגד עינו ואינו רואה מחמת ערצ המכה, או הכה בכותל כנגד אזנו ואינו
שומע, אין העבר יוצא ביה לחירות. ומבארת הגמרא, מאי טעמא אינו
יוצא לחירות כשההכאה היתה בכותל, האם לאו משום דבעינן אומדנא
אם המכה יכולה לסמא את עינו או לחרש את אזנו, ואומדים אנו שאין
המכה ראויה לכך, אלא מזל גרם לו שיתמא או יתחרש, ושמע מינה יש
אומדנא לנזקין. דוחה הגמרא: לא, הטעם שכשהכה בכותל כנגדו שאינו
יוצא לחירות, אינו משום שצריך לאמוד את המכה, אלא משום דאמרינן,
הוא דאבעית נפשיה – העבר הפחיד את עצמו, שנתן ליבו לפחד מקול
המכה ששמע פתאום, ולפיכך אינו יוצא לחירות, שאין זה מעשה של
האדון. ברתנא בברייטא, המבעית את חבירו, כפי שתבאר הברייטא
להלן, פטור מדיני אדם, שאין דייני בית הדין יכולים לחייבו בזה, ותייב
ברייני שמעיה, שלא יצא ידי חובת דיני שמים עד שישלם. כיצד האופן שבו
שייך דין זה, כגון שתקע בפיו בלאזנו של האדם ותיירשו, פטור מדיני אדם,
כיון שלא עשה בו מעשה בגופו, אך בדיני שמים חייב כיון שמכל מקום
נתכוין להזיק. אבל אם אהזו ורקע בלאזנו ותיירשו, חייב לשלם אף מדיני
אדם, מכיון שעשה בו מעשה בגופו, נחשב הנזק מעשה של המזיק. ומבואר
מברייטא זו, שכשלא עשה מעשה בגופו של הנזק, אין נחשב כמי שעשה
הוא את הנזק.

הגמרא מביאה לפשוט ממקום אחר: תא שמע, שנינו בברייטא, בכל תמשה
הדברים שצריך המזיק לתת לניזק, שהם דמי הנזק, הצער, הריפוי, השבת
והבושת, אומדנא אותו כמה הוא צריך לקבל מהם ונותנין לו מיד, ואף את
דמי הריפוי ודמי השבת נותנים לו מיד, וכפי כל מה שצריך עד שיתרפא,
דהיינו שאומדים כמה זמן ראוי להיות חולה, ומה הן הוצאות הרפואה
וכמה יבטל ממלאכתו מחמת הכאה זו. אמרוהו לכמה ימים, ולבסוף היה
מתנהו והולך – נחלה יותר, ונתברר שצריך יותר דמי ריפוי ממה
שאמרוהו, אין נותנין לו אלא כמה שאמרוהו, משום שתקנת חכמים זו
שיאמרוהו בתחילה כמה צריך לרפואתו עד שיתרפא, היא לטובת המזיק,
ולכן אף אם צריך לבסוף ליותר מכך אינו צריך המזיק להוסיף יותר. ואם
אמרוהו לזמן מרובה, ולבסוף הבריא, בזמן מועט יותר, אף שצורך דמי
ריפוי הוא פחות ממה שאמרו, נותנין לו כל מה שאמרוהו, שמשמים
ריחמו עליו והבריא אותו בזמן מועט יותר. שמע מינה – מוכח מברייטא
זו, שיש אומדן לנזקין, וכשם שצריך לאמוד כמה צריך לקבל בדמי נזק, כך
גם צריך לאמוד את הדבר המזיק. דוחה הגמרא: למימר נכרא – לאמוד
את האדם כמה ליצור מיתה כמה – כמה ראוי הוא לחלות מחמת מכה
זו, וכמה לא מקצר – אינו צריך לחלות מחמתה, לא קא מבעי לך, דנדא
אמרינן, וכפי שמבואר בברייטא, אלא כי קא מבעי לך, למימר תפא
– לא החפץ שהזיק, אי עבד האי נזקא – אם אכן ראוי הוא להזיק נזק זה
או לא, וענין זה לא נתבאר בברייטא. ואם כך יש לשאול, מאי – מה הדין
בספק זה.

פושטת הגמרא את הספק: תא שמע, שנינו לעיל בברייטא (צ:), כתוב
בפסוק (שמות כא יח) ויהיה איש את רעהו באבן או באגרף, שמעון
התימני אומר, יש ללמוד מפסוק זה, מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה –
דייני בית הדין ולעדים כדי לאומדו אם ראוי הוא לחבלה זו, אף כל דבר
שהזיק צריך להיות מיוחד בכך שמסור לעדה ולעדים לאומדו, אבל אם

בבא קמא. פרק שמיני – החובל דף צא עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

פה

תוספות

רש"י

1 **ואת** אומרת רידיא עליה דמרה הוא. תימה ליגבו את השור לגמרי לניקן
2 ולא תקרי יותר עליה דמרה וי"ל דאם הוא גובהו לגמרי לא היו
3 ממתינין לו עד שישלם מן הרידיא כמו שאין ממתינין לבגלים אם היו אומרים
4 המתינו לי עד שאחרשו בו מעט ואח"כ תסקלוהו: **לא** משום דאמר' איהו
5 דאבעית אנפשיה. תימה א"כ אמאי נקט
6 על עינו ועל אונן אפילו כנגד עינו ואונן
7 נמי אם אחזו ועוד תנא בתוספתא
8 הבהו כנגד אונן ועינו לא יצא בן חורין
9 שנאמר והכה עד שיעשה בו מעשה
10 משמע דטעם משום גזירת הכתוב היא
11 ולא משום דאיבעית אנפשיה:
12 **חמשה** דברים אומדים ונותנין לו מיד
13 רפוי ושבט עד שיתרפא. זו
14 היא גירסא נכונה וקמ"ל שאומדים אותו
15 כמה ראוי לעלות שבתו ורפואתו עד
16 שיתרפא ונותנין לו מיד וכן ה' דברים כמו
17 שפי' בקונטרס וכן מובח בתוספתא (פי')
18 דתני אמדוהו והיה מתנגה והולך אלמא
19 יש אומד כריפוי:

החובל

1 **אלמא בעינן אומדנא דב"ד.** אף לנזקין דהא האי קרא בנזקין קאי דכתיב והכה
2 איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות וה"נ צריך לאומדו אם ראוי לגניחות
3 זה כגון שפירה. בעליו ואין חבין לו לאדם שלא בפניו דקביל כתר'י. על גניחות
4 וברח הלקח אין לנו ממה לשלם וכגון דלית ליה נכסי: **סוף סוף.** כי לא דנהו
5 דיני נפשות מתיבא משתלם האילן וברח:
6 **ומשני מרידיא.** משניין את השור להרישה
7 לשכירות ומשלם לניזק ואחרי כן דנינהו
8 דיני נפשות אבל קדמו דנהו ליסקל לא
9 מענינן דניניה לשוהיי לרידיא: **עלייה**
10 **דמרה הוא.** ואין בגופו של שור אלא
11 כשאר נכסי בעליו והם אין משלם מן
12 העלייה: **לקמלא הוא דאמרין.** דכתיב
13 באבן דן אשר ימות בה הכהו (במלכו לו): **אבל**
14 **לנזקין.** אין אומדן דאפי' אין חפץ זה ראוי
15 להיקן זה חייב דומנין דאתקן בכל דהו: **ומה**
16 **בורן.** סתם בור ו' טפחים: **מאי לאו.** הא
17 דתנינן אם היו פחותים אם הוזק בו חייב:
18 **מלמטה למעלה קחשיב.** אלמא בטפח
19 היו היק: **כנגד עינו.** הקדו בכותל כנגד
20 עינו של זה: **דבעינן אומדנא.** ובהכי לא
21 בעי לאסתמניי אלא מזליה הוא דאמר
22 ליה: **אחזו.** מעשה ידיה הוא: **ת"ש**
23 **חמשה דברים אומדן ונותנין לו ב"ד.** לא
24 גרסינן נזק וצער ובושה ורפוי ושבט עד
25 שיתרפא. כלומר צריכין ב"ד לאמדו כמה
26 ראוי להיות נופל למשכב בחולי זה
27 ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל רפוי
28 ושבטו ומזונות הצריכין לו עד שיתרפא:
29 **והכריא.** לזמן מועט והם אמדוהו לזמן
30 מרובה: **נותן לו כל מה שאמדוהו.**
31 דמשמאי רחימו עליה: **מקצר.** נופל
32 למשכב כמו אקצירי (וי"ט דף טו.) **אתפח.**
33 **תרפא:** מוקאמר ר"ע **אפי' לגניס ב'.**
34 **והזניא דלא חייב לתת לפורע ראש האשה**
35 **אלא ארבע מאות זהו תנא** שבע מינה תנא
36 קמא לקולא קאמר דלעני לא יתביא בולי
37 האי וקאמר ליה ר' עקיבא לעני נמי יתביא
38 הכי ומעשה באחד שפרע ראש האשה
39 עניו כ' דאי ס"ד האי שיעורא דארבע
40 מאות דת"ק אפחות שבעניס קאמר והכל
41 לפי כבודו לחומרא קאמר למיתב טפי
42 לעשרים וקאתי ר"ע למימר אפילו עני
43 שבישראל יטול יותר מארבע מאות זה
44 אמאי לא מחייב ליה לפורע ראש האשה
45 למיתב טפי: **צלות במים אדירים.** כל'
46 יגעת לפטור עצמוק ולא העלית בדרך כלום
47 שברי חרסים אין ראים לבלום: **חבלה.** אין
48 רשאי:

לא

36 **ומעשה באחד שפרע ראש האשה** [וכו']:
37 **דחפריה ממונא אבל לבושת דלא חפריה ממונא** יתביא: **שמה עומדת על פתח חצירה** וכו':
38 **במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו** אמר רבא לא קשיא פאן בחבלה פאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא וקתני

וקתני

וקתני

החובל בעצמו אע"פ שאין רשאי פטור. תימה מאי דחיב שיירי ואי פטור ממלקות קאמר ע"כ הקוצץ גטעיותיו אע"פ שאין רשאי פטור לא היינו פטור ממלקות דהא חייב משום קוצץ אילנות טובות ואוקרתייה מואותו לא תכרות כדאייתא בפ' בתרא דמכות (נ"ד ע"ב) וצריך לרחוק ולומר פטור אע"פ

שֶׁחָבְלוּ בּוֹ חֲבִיבִים וְאַחֲרֵים שֶׁקָּצְצוּ נְטִיעָה
 חֲבִיבִים צָרִיר לְאוֹקְמָה בִּרְמ' דָּאֲמַר וּבְטִישָׁה דֵּה
 לֹקָה וּמִשְׁלֵם לְדֹקָה מִשּׁוּם לֹא תִכְרֹת
 אֵי נָמִי בְּדָל אֲתָרוּ בֵּיהּ:
אָלֵא תִּנְאִי אֵלֵא כְּלֹמַר ר' עֲקִיבָא
 וְרַבִּי עֲקִיבָא דְּבִרְיֵיהֶן
 פְּלִיגִי וְשִׁנּוּי לְדַעֲיֵל לִיתְנָהּ וְהוֹשְׁתָּא נִיחָא
 דְּמִשּׁוּם דָּאֲמַר תְּרִי תִנְאִי וְאֵלִיבָא דְּרַבִּי
 עֲקִיבָא קָבְעִי מֵאֵן תִּנְאִי דְּמִתְנִי' דָּאֲמַר
 אֵלִיבָא דְר' עֲקִיבָא אֵין אָדָם רִשְׁאִי לְחָבְלוּ
 בַּעֲצָמוֹ:
 וְקִתְּנִי הַחוּבֵל בְּעַצְמוֹ אַע"פ
 לִיֹּה לֹא מִכְעִיָּא בּוֹשֶׁת דְּאֲדָר
 אָפ' חֲבֵלָה דֵּאֵין אָדָם רִשְׁאִי
 בּוֹ חֲבִיבִים וְאֵין אָדָם רִשְׁאִי
 נִשְׁבַּע לְהַרְעַ בְּעַצְמוֹ וְלֹא הָיָה
 לְהַטִּיב מִה הַטִּבָּה רִשּׁוּת אֵין
 לְהַרְעַ בְּעַצְמוֹ וְלֹא הָרַע
 דְּכוּתָתָה גַּבִּי הִרְעֵת אֲחֵרִים
 מִחוּטָּה וְכִינּוּתָהּ אֵין

17 **אֵלֶּה** הָאֵלֶּה הָיוּ דִּחְנֵיָא מִקִּרְעִין כּו'.
18 וְאִתְּ נִמְאִי ס"ד הִשְׁתָּא וְכִי עַל זֶה
19 צִירָךְ לְהִבִּיאי רֵאזֶה דְּמִקְרַע בְּגָדִים עֹבֵר
20 מִשּׁוּם בִּל תִּשְׁחִית וְאוּר"ר דָּאִין מְבִיאי רֵאזֶה
21 אֵלֶּא שְׁאִסּוּר לְחַבּוּל אִפִּי" לְצוּרָךְ בְּגוֹן
22 אִתְּ שִׁטְפָּתָה עַל רֵאשָׁה עַל מִשְׁכַּב דָּאִין
23 אִתְּ יִמְכֹּם שְׁהִירָא זֶה עֲצוּמָה הַבִּיאי שׁוּם
24 דְּבֵר שְׁרָא וְכֹן מִקְרַע עַל הַמֶּת זֶהוּ לְצוּרָךְ
25 **עֹבֵר** מִשּׁוּם בִּל תִּשְׁחִית. וְהָא דְּאָמַר
26 בְּמִוּק"ר (ד. מ.) שְׁמוּאֵל קִרַּע עֲלֵיהּ
27 דְּרַב תַּלְיִסר אֲצִטְלִי דְּמִילְתָּא יֵשׁ לְזוּמַר
28 דְּצוּרָא מְדַרְבָּן שְׁאֵנִי וְלֹא הִיָּה יוֹתֵר
29 מְדָא:

אֵלֶּה שְׁמֵי עֲצֻמוֹ מִן הַיָּיִן. לְכַאוֹרָה 30
 מִשְׁמַע דְּבָנוּר טְהוֹר נְמִי קְאָמֵר 31
 דְּנִקְרָא חוּטָא בְּרֻק מִי שְׁאֵמֵר הִרִינִי נוֹר 32
 גִּזְלִין (מִי דִּי יֵט) קְסֵבֵר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הִקְפֵּר 33
 נוֹר טְהוֹר חוּטָא וְהִינֵנּוּ טַעְמָא דְּכֻתִּיב 34
 בְּנוֹר חוּטָא מִפְּנֵי שְׁמֵנָה בְּחָטָא וְכוּ' בְּפִ"ק 35
 דְּנִדְרִים (הִי דִּי) וְתִמְנָה דְּבִפְ"ק דְּנוֹר (הִי דִּי) 36
 פְּרִיז נוֹזִיזוֹת מִלְּתָא דְּעִבְרִיָּה וְאִמְרִין לִיה 37
 נָאָה וּמִשְׁנֵי אִפִּי לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר הִקְפֵּר 38
 דְּאָמֵר נוֹר חוּטָא הוּא ה"מ טְמֹא דְּאִיִּידִי 39
 דְּבִעֵי מִסְתֵּר דְּלָקָא אֲתִי מִלְּעֵבֶד 40
 נִזְרוּתִיהָ אֲבָל נוֹר טְהוֹר לֹא חוּטָא קִרִי 41
 לִיה וְאוֹרִית דְּהָא דְּקָאֵמֵר דְּלֹא הוּי חוּטָא 42
 הִינֵנּוּ שְׁמֵרָה גְּדוּלָּה מִן הַעֲבִירָה דְּמַעֲוָה 43
 לִידוֹר בְּדָאֵמֵר (רִישׁ סוּטָה) הִרְזָאָה סוּטָה 44
 בְּקִלְקוּלָּה יִיר עֲצֻמוֹ מִן הַיָּיִן וּמִכָּל מָקוֹם 45
 קֶצֶץ לֵי טַעַם מִיִּידִי דְּהוּי אֲמַתְעָה תַעֲתִית 46

חִלּוֹם בְּשֶׁבֶת שְׁקוֹרְעִין גִּזְרֵי דִּינוֹ וּבִפְרָצִין מִמּוֹנֵי תַעֲנִית שֶׁל שְׁבֵת מֵאֵי תַקְנֵיהֶּם
דְּאָמַר גִּזְרֵי חוֹטֵא הִמ' גִּזְרֵי טִמָּא שְׂהוּא עֵיקַר חוֹטֵא אָבֵל גִּזְרֵי טְהוֹר לֹא חֲשִׁיב
מֵאֵן דְּנִקְט מְגֻלָּא וְתוֹבִילָא וְאָמַר אֲחִיל וְאֶגְזִירָהּ לְדִיקְלָא דְּפִלְגָּא דְּזִבְנִיה נִיְהִיל
מִדְּנִקְט גִּזְרָה וְנִקְט גַּמִּי מְגֻלָּא וְתוֹבִילָא שְׂהֵם כְּלִי אוֹמְנוֹת שֶׁל לִקְטֵי תַמְרִים וְדִי
מְדַבֵּר הָיָה לִיה לְמִנְקֵט נֶרְגָּא וְהוּלִי לְמִימַר וְאַקְטְלִיה בְּדִאָמַר הָתָם בְּפָרֻק כֵּל
לְדִיקְלָא דְּפִלְגָּא וְאַשְׁבֹּחַ דְּקִטְלִי וְשׂוּדִי לֹא אֲמַרְיִן הֵוּא קְטִלִיה דְּעִבְדִי אֲנִישׁ
(ס) מוֹכַח שְׂוָדוֹ שֹׁכֵר בִּרְכָּה וְאִם תֹּאמַר שֹׁכֵר דְּמַצְוָה עֲצֻמָּה הֵיכָא אָוִיל וְיִל
שֹׁכֵר מַצְוָה אֲעִיפ' שְׂאִין בִּרְכָּה מִכָּל מְקוֹם הָתָם שֹׁכֵר מִצְוַת כִּסּוּי וּבִרְכָּה לֹא
שְׁקִרָאוּ ש"צ לְקוֹרוֹת בִּסְת' וְכֹא אַחֵר וְקָדָם וְקָרָא וְשָׁאֵל לִרְת' וְאָמַר לוֹ שִׁימֵן לִי
חֲצִירוֹ ר"ג עֲשֶׂהְרָה הוֹבִיבִים יְעוֹד פִּטְרוֹ רִת' מִשּׁוּם שִׁיעֲנָה אֲמֵן וְגוֹלֵל הַעֲוֹנָה דְּאָמַר
בְּדִאָמַר

1 **לֹא מִכְּעֵיף בִּשְׁתִּי**. והואיל ואדם ראוי לחבול בעצמו כי בייש בעצמו וביישו
2 ביה אחרים לא מפטר בהכי: **אֵלֶּה אִפִּי' החובל בעצמו**. חבלה ממש דאין ראוי
3 בזה ואיבא למימר הואיל ומקולקל הוא דאין מקפיד לא נחייבו אחריו עליו: אפ"ה
4 **הַיִּיבוֹן מִה הַטֶּבֶל רְשׁוּת**. בשבועות (דף כז.) מפרש ליה לקרא דלא מהותם אלא

אֲחֵרִים. וְדִקְתָּנִי הֵתֶם יָכוֹל נִשְׁבַּע לְהִרַע
 7 לְאֲחֵרִים וְלֹא עָשָׂה הָיָא חַיִּיב ת"ל לְהִרַע או
 8 לְחַטִּיב מִה הִקְדָּה רְשׁוּת שְׁבוּעוֹת (סו) כ"ו:
 9 **דְּמִתְרֵק לְהוּ.** סוּגְרָן בְּחִדּוֹר וְאִין לְהֵם מַה
 10 לְאִבּוֹר. **לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדָרְשׁוּ.** מִדֵּי עֲמֻכְמֶם
 11 אֲדָרְשׁוּ: **וּבְכָף עֲלִיו.** בְּנִידוֹר כְּתִיב: **עַל**
 12 **חֲנַפְשׁ.** מִשְׁמַע שְׁחָטָא בְּנַפְשׁ אָדָם: **מִכָּל**
 13 **דְּבַר.** הִסְתָּפָא עֲצֻמוֹ בְּחִנְיָתָא: **עוֹמֵד**
 14 **לְהִירָתָא.** שׁוֹר שְׁחִמִּית: **עוֹמֵד לְאִצְיָתָא.**
 15 אֲשִׁירָה אֵל כַּל עֵץ הַנּוֹטָה לְהֵאֵר וּמִתְקִירָא
 16 שְׁמֹא יִפּוֹל עַל אֲדָם יוֹמָתָא: **אֲנִי בְּעִנָּא**
 17 **לְמִעֲבֵד הָא מִצְוָה.** וְכִי טַעֲמִין לִיה הֵיאֵךְ
 18 אֲתָה אֲמַרְתָּ לִּי לְהִרְגוֹ מִסְתַּמָּא קִישְׁטָא
 19 קְאָמֵר דִּכְיוֹן לְהִכִּי קָאִי לֹא קִפִּיד בּוֹלִי הָאִי
 20 וְאִנְשֵׁי הָוָא אֲדָנִישׁ. **רֹבֵעַ.** חֲבֵב: **וְאֵם הָיָה**
 21 **מַעֲלָה דְּרַמִּים.** דְּמִיּוֹ קִרְרִים לְבָנִין יוֹתֵר
 22 מִשְׁבָּר פִּדְיוֹתָא: **רִק עֵץ אֲשֶׁר תִּדַּע.** קָרָא
 23 מִתְרָא הָוָא בְּדִקְוָה לִּי לְאִשְׁתְּרָא קֶדֶם
 24 הָוָא מֵאֲכָל: **וְהָ עֵץ מֵאֲכָל.** וְהִךְ רִק עֵץ
 25 אֲשֶׁר תִּדַּע אִם אִתְּרִי יוֹדַע קְרוֹב לְמַצּוֹר אֶלָּא
 26 הָוָא קִחְנָו וְאִפּוֹלִי הָוָא שֶׁל מֵאֲכָל:
 יָכוֹל

כָּל תַּשְׁחִית וְכ"ש גּוֹפֹ וּדְלֹמָא בְּגָדִים שְׁאֵנִי דְּפָסִידָא דְּלֹא תִּדְרֹה הָוֹא
מִכְבֻּדוּתָא וְרַב חֶסֶדָא בִּדְ הוּהּ מִסְּגִי בִּינֵי הַזִּמִּי וְהָא מִדְּלִי לְהוּ
הָיָה זֶה אֵינוֹ מַעֲלָה אַרְוֵכָה אֵלָּא הָאִי תִּנָּא הוּא דִּתְנִיא אָמַר ר"א
לִי מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ וְכִי בִּאֲחֵה נֶפֶשׁ חָטָא זֶה אֵלָּא שְׂצִיעֵר
וְמֵה זֶה שְׂלָא צִיעֵר עֲצֻמוֹ אֵלָּא מִן הַיָּזְיָן נִקְרָא חֹטֵא הַמַּצְעֵר עֲצֻמוֹ
זֶה הַקּוֹצֵץ נִטְעוּתָיו [וְכוּ]: תִּנִּי רַבָּה בִּר בִּר חֲנָה קִמְיָה דֶּרֶב שׁוּרִי
מִרְתָּ לִי לְהוֹרִגוֹ אֹתָהּ אִמְרַתָּ לִי לְקוֹצְעוֹ פְּטוּר א"ל א"ב לֹא שִׁבְקַת
אִיסְמִיָּהּ א"ל לֹא תִתְרַם מִתְּנִיָּךְ בְּשׁוּר הָעוֹמֵד לְהִרְגָּהּ וּבְאִילָן
קָמָא טַעִין לִיהִ דְּא"ל אֲנָא בְּעִינָא לְמִעֲבֹד הָא מַצּוֹה דִּתְנִיא וְשִׁפְדָּ
הָא בְּאֶחָד שִׁשְׁחַט וְקִדֵּם תְּבִירוֹ וְכִסָּה וְחִיּוּבוֹ ר"ג לִיתֵּן לוֹ עֲשֶׂרָה
קֶבֶדָא אֲסוּד לְמַקְצִיָּה מִיִּתְיָבִי כְּמָה יֵהָא בּוֹיָת וְלֹא יִקְצְעוּ רוּבְעָ שְׁאֵנִי
שְׂכִיבִי שִׁבְחַת בְּרִי אֵלָּא דִקֵּץ אִתְנִיחָא בְּלֹא זְמָנָה אָמַר רַבִּינָא וְאִם
אֵין נִמְי הֵבִי רַק עֵץ אֲשֶׁר תִּדְעֵי זֶה אִילָן מֵאֲכָל כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל הוּא
וְלִרְבוֹת כָּל דְּבַר מֵה ת"ל כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל לְהִקְדִּים בִּרְקָ לְמֵאֲכָל
יבול

ב תענית לתעניתא שהמציא גדולה מן העבירה וה'ק בנזיר אפי' ר' אליעזר
אליעזר כ"ב חוטא: כל במיניה כו'. והא דאמר בחוקת הבתים (כ"ב דף לו.) האי
יומן דלא חציף איניש למיגור דיקלא דלאו דיליה התם בלקיטת פירות איירי
אדם למכור פירות אבל אין דרך למכור הדקל לקוח ואם בקציצת הדקל היה
ענין (משמע דף עו: טז) אמר רב תנמן האי מאן דנקט נרנא ואמר איזיל ואקטליה
ס ולא עביד: והאיב' רבן גמליאל לית' ו' והובים. בפרק כסוי הדם (חולין דף סז.
וה וברכה הכל אחד ואע"ג דשור העומד להריגה ואילו העומד לקציצה יש
כ' אם ו' והובים ושכר ברכת המזון ארבע ברכות מ' והובים ומעשה באחד
נגזלת לשחוט תחת אותם שתי ברכות ואין נראה לר"י טעם זה דאם כן למה
תר' מן המכרך ועוד אמר ר"ת דבבב' אין דנין מילתא דלית ביה חסרון כ"ס

מבאר הגמרא: אלא התנא שסבר שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, האי
 תנא הוא, דתניא, אמר רבי אלעזר הקפר בריה ו-הגדול, מה תלמוד
 לומר הפסוק שנאמר בקרבנות נזיר טמא (במדבר ו יא), 'וכפר עליו מאשר
 חטא על הנפש', משמע שחטא הנזיר בנפש אדם, וקשה, וכי באיזה נפש
 חטא נזיר זה, אלא חטא בכך שציער את עצמו מן הניזון במה שקיבל עליו
 נזירות, ואם כך הלא דברים קל וחומר, ומה זה הנזיר שלא ציער עצמו
 אלא מן הניזון, נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר, שיושב בתענית
 שאין בה צורך, על אחת כמה וכמה שנקרא חוטא. ומכאן למדנו שאסור
 לאדם לחבול בעצמו.
 שנינו במשנה, תקוצץ נמייעותיו [וב'] אף על פי שאינו רשאי פטור, אחרים
 חייבין: תני רבה בר בר חנה קמיה דרב – לפני רב, טען אדם לחבירו שזרי
 הנית, נמייעותי קוצצת, וחבירו השיב לו, 'אתה אמרת לי להורגו', 'אתה
 אמרת לי לקוצצו', נאמן הנתבע בדבריו ופטור. אמר רב לרבה בר
 בר חנה, אם בן שהנתבע נאמן בטענה זו, לא שבתת חי לברייתא – לא
 תניח לבני אדם לחיות, שכל אחד שישחית חפץ, יטען שהבעלים אמר לו
 לעשות כן, וכי כל במיניה – האם יש נאמנות על כך, הלא יש לנו ללכת
 אחר אומדן בני אדם, שאין אדם אומר לחבירו לעשות כן.
 אמר רב לרבה בר בר חנה לרב, איכמייה – האם צריך אני להסיר ברייתא
 זו מגירסתו. אמר רב, לא, אלא תתרגם מתניתך – תפרש ברייתא זו,
 בשור העומד להריגתו, כגון שהמית ודנדו להסלק, ונאילן העומד
 לקציצה, כגון שנטעוהו לעבודה זרה, או שהיה נוטה לרשות הרבים, וירא
 בעל האילן שיפול על אדם ויהרגהו, ומכין שעומד השור להריגה והאילן
 להקצץ, נאמן לטעון שהבעלים אמרו לו לעשות כן.
 מקשה הגמרא: אי הכי, מאי קא טעין ליה – מה תובע אותו הבעלים על
 שהרג או קצץ, הרי הם עומדים לכך. מתרצת הגמרא: דאמר ליה הבעלים,
 אנא בעינא למיעבד הא מצוה – אני רציתי לעשות מצוה זו, ותשלם לי
 על שהפסדתי מקיום המצוה. דתניא בברייתא (חולין פז), כתוב בפסוק
 בענין שחיתת חיה או עוף (ויקרא יז יג), 'ושפך את דמו ונפשו בעפר', ומכך
 שסמך הפסוק מצות השחיטה [ושפיתך הדם] למצות כיסוי הדם, למדים שמי
 ששפך את הדם, השחוט, הוא גם יכסה בעפר. ומעשה פאחד ששחט חיה
 או עוף, וקדם לבירו ונפסה את הדם, וחייבו רבן גמליאל את המכסה
 שחטף המצוה, ליתן לו עשרה יהובים בשכר המצוה.
 הגמרא דנה בשיעור ואופני איסור קציצת אילנות בארץ ישראל: אמר רב,
 דיקלא דטעין קבא – כל עץ דקל שמוציא פירות בשיעור קב, אסור
 למקציצה. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו במשנה (שביעית פ"ד מ"י), כמה
 יהא בעץ היתר, ולא יקציצו, רובע הקב, דהיינו לוג. הרי שאף בשיעור
 מועט מקב אסור לקצוץ את האילן. מתרצת הגמרא: שאני – שונה עץ
 ויתים, דחייבי, שאף שיעור מועט, כרובע קב, חשוב הוא ואסור לקוצצו.
 מביאה הגמרא חומר האיסור לקצוץ אילני מאכל: אמר רבי חנינא, לא
 שכיב – לא מת שבתת ברי, אלא משום דקין תאניתא בלא זמנה –
 שקצץ אילן של תאנה קודם שיישב והגיע זמנו להקצץ. אמר רבינא, ואם
 היה האילן מעולה בדמים, שדמיו יקרים לבנין יותר משווי הפירות, מותר
 לקוצצו לצורך הבנין, מפני שאין זו השחתה.
 תניא גמי הכי, כתוב בפסוק, רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו
 תשחית וגו', ולכאורה די אם היה כתוב דק אשר לא הוא מאכל, שאינך
 צריך למאכלו. אלא יש לדרוש כך, 'רק עץ אשר תדע' זה אילן מאכל,
 כלומר, שאם אינך יודע על אילן סרק הקרוב למצור, אלא רק אילן מאכל
 זה, יכול אתה לקחתו, 'כי לא עץ מאכל הוא' זה אילן סרק, שתמיד ניתן
 להשתמש בו. ואם יקשה על דרשה זו, וכי מאחר ששופו של הפסוק
 לרבות כל דבר, שאף אילן מאכל יכול לקחתו, אם כן מה תלמוד לומר
 'כי לא עץ מאכל' שמשמעו אילן סרק דווקא. יש לתרץ, שבא להקדים
 אילן סרק לאילן מאכל, שאם יש אילן סרק קרוב למצור, עליו להשתמש
 דווקא בו ולא באילן המאכל.

וקתני במשנה שהחובל בעצמו, אף על פי שאינו רשאי לעשות כן, מכל
 מקום פטור, הרי שאף לענין בושח אין אדם רשאי לחבול ולבשש עצמו.
 מתרצת הגמרא: הכי קאמר ליה רבי עקיבא לאותו אדם, לא מבעיא לענין
 בושח שאין אתה נפטר במה שביישת עצמה, משום דאדם רשאי לבייש
 את עצמו, ואינו פטור כשביישוהו אחרים, אלא אפילו בתכלה ממש, דאין
 אדם רשאי לחבל בעצמו, והיה אפשר לומר שכיון שאינו מקפיד לחבול
 בעצמו, הרי הוא כמקולקל לענין זה, ואף לא יתחייבו אחרים שחבלו בו,
 מכל מקום אין הדין כך, אלא אחרים שחבלו בו חייבין.
 מקשה הגמרא: וכי הדין שאין אדם רשאי לחבל בעצמו, והתניא בברייתא
 (שבועות כז), 'יכול אם נשבע אדם להרע בעצמו ולא הרע, והא פטור
 מקרבן אף שעבר על שבועתו, תלמוד לומר – מלמדנו הפסוק (ויקרא ה ד)
 'אנפשי כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב', מה הטבה –
 כשדיברה התורה בנשבע להטיב לעצמו, הכוונה רק לדבר הרשות, שהרי
 לבטל מצוה אין זו הטבה, אף הרעה, באדם שנשבע להרע לעצמו, אף הוא
 רק בדבר הרשות, וממילא אכתי לחייב אף את הנשבע להרע בעצמו,
 ועבר על שבועתו ולא הרע. מבינה הגמרא, שנשבע להרע היינו לחבול
 בעצמו, ועל זה אמרה שהוא רשות, ואם כן מבואר שאדם רשאי לחבול
 בעצמו, ואין רבי עקיבא חולק על כך. מתרצת הגמרא: אמר שמואל,
 המבואר בברייתא שאדם רשאי להרע לעצמו, הוא כגושבע ואמר 'אשכ
 בתענית', אבל לחבול בעצמו אינו רשאי.
 שואלת הגמרא: דכנותה נמי הרעת אחרים – המבואר בהמשך הברייתא
 שהנשבע להרע לאחרים ולא הרע פטור, צריך לומר שהוא באותו אופן של
 הרעה לעצמו, ואם כך לפי שמואל הרי זה בנשבע להשכים בתענית,
 וקשה, וכי אחרים מי מותבי להו בתעניתא – האם יכול הוא להושיב
 אחרים בתענית. משיבה הגמרא: אין – אכן בידו הדבר, דמתהדק להו
 באגודותא – שסוגרם בחדר, ללא דבר מאכל.
 מקשה הגמרא: והתניא, איזהו הרעת אחרים, כגון שנשבע אפה פלוני
 ופאצע את מוחו, שזו חבלה ממש, ואם כן אף בנשבע להרע לעצמו
 שהשבועה חלה הכוונה לחבלה ממש, ומבואר אם כן שאדם רשאי לחבול
 בעצמו. מתרצת הגמרא: אלא הנידון האם אדם רשאי לחבול בעצמו,
 מחלוקת תנאי היא, מה דעת רבי עקיבא. דאיכא למאן דאמר אין אדם
 רשאי לחבל בעצמו, וכך שנה במשנתנו, ואיכא מאן דאמר אדם רשאי
 לחבל בעצמו, והוא התנא ששנה את שתי הברייתות שהביאה הגמרא.
 מבררת הגמרא: מאן תנא דשמעת ליה, דאמר אין אדם רשאי לחבל
 בעצמו, אילימא האי תנא הוא, דתניא בברייתא, כתוב בפסוק אצל מצוות
 בני נח (בראשית ט ה), 'ואך את דמכם בנפשותיכם ארש', שבו נצטוו
 שלא לרצוח. רבי אלעזר אומר, כך נדרש הפסוק, מיד נפשותיכם – היינו
 מאתכם, ארש את דמכם אם תהרגו את עצמכם, ויש לומר שאף חבלת
 האדם בעצמו בכלל איסור זה. דוחה הגמרא: ודלמא קמלא שאני – רק
 לגבי מיתה החמירה התורה שאסור לאדם להרוג את עצמו.
 אלא הסובר שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, האי תנא הוא, דתניא, מצוה
 על קרובי המת שיהיו מקרעין בגדיהם על חמת מותו צער ואבלות, ולא
 – ואין בכך משום דרבי האמורי שאף הם נהגו כן. ועל אף היתר זה אמר
 רבי אלעזר, שמעתי שהמקור על חמת יותר מדאי, לוקח מכת מרדות
 מדרבנן, משום איסור 'כל תשחית' (דברים כ יט). ואם אין אדם רשאי
 להשחית את בגדיו, כל שכן שאסור להשחית ולחבל את גופו. דוחה
 הגמרא: ודלמא בגדים שאני, דפסידא ולא חרד הוא – שהשחתתם היא
 הפסד שאין להשיב, אבל חבלת אדם יכולה היא להתרפא. כי הא – כפי
 שמצינו דרבי יוחנן קרי למאני מכבדותא – היה קורא לבגדיו 'מכבדות',
 שמכבדים את בעליהם. וכיון שכבוד האדם תלוי בבגדיו, נמצא שהבגדים
 חשובים ויש לשמור עליהם יותר מגופו. ורב חסדא, בד הנה מסגי ביני
 הוימי והנא – כשהיה עובר בין הקרצים והברקנים, מדלי להו למאניה,
 היה מרים את בגדיו, כדי שלא יקרעו, ולא חשש שיפצעו את גופו, אמר,
 זה הגוף מעלה ארוכה – רפואה, וזה – הבגדים, אינו מעלה ארוכה.

1 יבול – היה אפשר לומר שאפילו אם אילן המאכל מעולה בדרמים לבנין
2 יותר משווי הפירות יש להקדים לקצוץ אילן סרק, תלמוד לומר – הוסיפה
3 התורה את התיבה 'רץ' בתחילת הפסוק, למעט שלא בכל אופן יש להקדים
4 את אילן הסרק, וכשדמי אילן המאכל יקרים לבנין יותר, מותר לקרצו.
5 מספרת הגמרא: שמואל, אייתי ליה אייפיה תמרי – הביא לו אריסו
6 תמרים מדקל הגדל בשדהו, אכיל מהם שמואל וטעם בהו טעמא דתמרא
7 – טעם יין. אמר ליה שמואל לאריסו, מאי האי? – מהו דבר זה שבתמרים
8 יש טעם יין. אמר ליה האריס, ביני גופיני קיימי – הדקלים שבהם גדלו
9 תמרים אלו עומדים בין הגפנים, ומקבלים מהם את טעם היין. אמר שמואל
10 לאריסו, מכיון שהדקלים מקבלים טעם מאי תמרא – מכחישים את הגפנים כולי
11 האי, עד שאפשר להרגיש בתמרים טעם היין, לכן לתמרא אייתי לי
12 מקוריהו – הבא לי את מקור הדקלים ועיקרם, כלומר, שיעקור את
13 הדקלים לגמרי מפני שמפסידים את הגפנים.
14 מעשה נוסף: רב חסדא תוא תאלי בי גופני – ראה דקלים קטנים גדלים
15 בין הגפנים, אמר ליה רב חסדא לאריסיה – לאריסו, עקריהו – עקור
16 דקלים אלו, משום שהם מפסידים את הגפנים. ואף שהדקלים נפסדים, מכל
17 מקום גופני – מדמי היין שהוא רוח מרובה, קני דקלי – יכולים אנו לקנות
18 קרקעות ולגדל בהם דקלים, אולם מהרווח המועט הבא מדמי הדקלי, לא
19 קני גופני – אינם מספיקים כדי לקנות בהם קרקעות ולגדל בהן גפנים.

משנה

20 אף על פי שהוא – המזיק את חברו, נותן לו חמשה דברים האמורים לעיל,
21 אין נמחל לו מה שציערו עד שיבקש ממנו מחילה, שנאמר באבימלך
22 כשלקח את שרה (בראשית כ ז) 'ועתה השב אשת האיש וגו' ויתפלל
23 בעדך וגו', כלומר אף לאחר שתשיב את שרה תפייס את אברהם שימחל
24 לך עד שיתפלל בעדך. ומנין שאם הניק לא מחל לו שהוא נקרא אכורי,
25 שנאמר (שם כ ז) 'ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את
26 אבימלך וגו'. האומר לחבירו סמא את עיני, קמע את ידי, שבר את רגלי,
27 חייב החובל לשלם. ואף אם אמר לו שיעשה כן על מנת לפטור – שיפטר
28 מלשלם, הוא חייב לשלם. וכן אם אמר לחבירו קרע את פסותי, שבר את
29 כפי, חייב המזיק לשלם. אך אם אמר לו לעשות כן על מנת לפטור, פטור
30 המזיק מלשלם. וכל זה כשאמר לחבירו להזיק לו, אבל אם אמר לו עשה
31 כן לאיש פלוני, אפילו אמר לו על מנת לפטור, חייב המזיק לשלם בין אם
32 אמר להזיק בגופו של אותו איש, ובין אם אמר לו להזיק בקמנונו.

גמרא

33 ברייתא המחודדת את החיוב לפייס את חברו על מה שציערו: תנו רבנן, כל
34 אלו האופנים שאמרו במשנה הקודמת (צ.) שחייב המבייש לשלם
35 למתבייש, אינם אלא עבור דמי בושתו, אבל על צער, אפילו הביא כל
36 אולי נביות – מין איל מובחר שבעולם, אין נמחל לו עד שיבקש ממנו
37 מחילה, שנאמר (שם כ ז) 'ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל
38 בעדך וחי'.
39 הגמרא מבררת את כוונת הפסוק שהביאה ומקשה: וכי רק משום דאשת
40 נביא היא בעי אהדורי – צריך היה להחזירה, וכי אשת אחר לא בעי
41 אהדורי – לא צריך להחזירה. מתרצת הגמרא: אמר רבי שמואל בר נחמני,
42 אמר רבי יוחנן, פירוש הפסוק כך 'השב אשת האיש' מכל מקום, ואפילו
43 אינה אשת נביא. ודקא אמרת – ואילו מה שטענת, אבימלך, (שם כ ו-ה),
44 'הגיו גם צריך תהרה, הלא הוא אמר לי אחתי היא והיא גם היא אמרה
45 אחי הוא', כלומר איך אשם במה שאירע, תשובתך היא כי נביא הוא'
46 אברהם. וברך ליה שמואל בנאי – אורח שבא לעיר להתאכסן על עסקי
47 אכילה ושתיה שואלין אותו, היכן יאכל וישתה, או שמא תאמר שעל
48 עסקי אשתו שואלין אותו, אשתך היא או אחותך היא, בתמיחה. ואילו
49 כשבא אברהם לעירכם שאלו אותו על אשתו, והסיק שברצונם להרוג
50 ולקחתה, לפיכך אמר שהיא אחותו, והיה לך להבין שלא אמר כן אלא כדי
51 להישמר. מסיימת הגמרא, מביאן – מזה שאבימלך התחייב מיתה על שלא
52 למד הלכות דרך ארץ ולא ידע שאורח הבא לעיר אין שואלים אותו על
53 עסקי אשתו, אנו למדים לכל כן נח שנהרג על שתייה לו ללמוד ולא למד.
54 הגמרא מבארת פסוק נוסף האמור בפרשה שם: כי עצר עצר ה' בעד כל
55 רחם לבית אבימלך' (שם כ יח), אמר רבי אלעזר, שתי עצירות תללו

56 שבפסוק למה נאמר. אלא עצירה אחת היתה באיש – בזכרים, שנעצרו
57 משכבת זרע, ושתיים – עצירה שניה היתה באשה – בנקיבות, שנעצרו
58 משכבת זרע שבגופן שלא יכלו לפלוט, ומלידה – שלא יכלו ללדת.
59 במתניתא תנא, שתיים – שתי עצירות היו באיש, שכבת זרע וקמנים.
60 וילשנה עצירות באשה, שכבת זרע וקמנים ולידה. רבינא אמר, שלש
61 עצירות היו באיש, שכבת זרע וקמנים ופי המפנית – נקב הגדולים העשוי
62 לפנות את הפסולת מן הגוף. וארבעה עצירות באשה, שכבת זרע ולידה
63 וקמנים ופי מפנית. ומתיבתא כל שבפסוק 'בעד כל רחם לבית אבימלך',
64 אמר רבי ינאי – דרשו החכמים שבבית מדרשו של רבי ינאי, שאפילו
65 תרנגולת של בית אבימלך לא תמילה את ביצתה.
66 לימוד לדורות מתפילת אברהם: אמר ליה רבא לרבה בר מרי, מנא הא
67 מילתא דאמור רבנן – מנין למדו חכמים לומר, כל המבקש רחמים על
68 חבירו וגם הוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה – לפני חבירו. אמר
69 ליה, דכתיב (איוב מב י) 'וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו'
70 וה' השיב את מעמדו של איוב כפי שהיה לפני שנשבה בידי השטן, משמע
71 שמיד כשהתפלל על רעיו נושע בעצמו, בטרם נושעו רעיו. אמר ליה רבא,
72 את אמרת שהלימוד הוא מהתם, ואנא אמינא שלמים זאת מהכא
73 שנאמר (בראשית כ ז) 'ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את
74 אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וגו' וילדו, וכתיב אחר כך (שם כא א) 'וה'
75 פקר את שרה באשר אמר וגו', ופירושו באשר אמר אברהם אל
76 אבימלך, כלומר מיד כשהתפלל אברהם על אבימלך נושעו בעצמו וילדה
77 אשתו, עוד בטרם נרפאו אבימלך.
78 הגמרא מביאה כמה שאלות ששאל רבא את רבה בר מרי: אמר ליה רבא
79 לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אנשי – מהו המקור למה
80 שרגילים אנשים לומר, בתי הוצא לני ברבא – כאשר לוקה הקוץ, לוקה
81 עמו גם הכרוב. היינו, כשמנכשים את הקוצים ניטל עמם לפעמים גם מעט
82 מהירק הגדל שם. ומשל הוא, שכשנענש הרשע נענשים עמו לפעמים גם
83 הסובבים אותו שלא חטאו. אמר ליה רבה בר מרי, דכתיב (ירמיה ב כט),
84 בתוכחת ירמיהו הנביא לישראל 'למה תריבו אלי כלכם פשעים כי נאם
85 ה', הרי שכלל את כולם עם הפושעים. אמר ליה רבא, את אמרת שהמקור
86 הוא מהתם, ואנא אמינא שמקור מהכא, שרוביח משה את העם לאור
87 שציאו מהם ללקוט מן בשבת (שמות כז כח) 'עד אנה מאננים לשמר
88 מצותי ותורתי', וכלל את כולם יחד עם אותם שלקטו אפילו שלא עשו
89 כמותם.
90 אמר ליה רבא לרבה בר מרי, כתיב ביוסף, כשבאו אביו ואחיו למצרים
91 (בראשית מז ב) 'ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה, מאן
92 נינהו – מי הם החמשה. אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן, אותן שהוכפלו
93 בשמות בברכת משה לישראל, והם זבולון וגר דן נפתלי ואשר. ונכפלו
94 שמותם, לפי שחלשים היו וחיוקם משה בברכתו. ולכן הביאם יוסף לפני
95 פרעה, כי אם יראה את הגבורים יקחם להיות ראשי גייסות. הקשה רבא,
96 יהודה נמי איכפולי מיכפל – גם הוא נכפל בברכת משה (דברים לג ז),
97 והרי לא העמיד יוסף אלא חמשה. אמר ליה רבה בר מרי, יהודה למילתא
98 הוא דאיכפל – לצורך אחר הוא נכפל, ולא מפני חולשתו. דאמר רבי
99 שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב בברכת משה (שם לג ז-ו)
100 'והי ראובן ואל ימא ויהי מתי מוסר, וזאת ליהודה', מדוע נסמכה ברכת
101 ראובן לברכת יהודה, ומדוע אמר משה 'זאת ליהודה'. לפי שכל אותן
102 ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמותיו של יהודה מגולגלין –
103 מפרקים באוין, עד שבא משה ובקש רחמים. ואמר לפניו, רבנו של
104 עולם, מי גרם לראובן שיונה כשכלכל את יציעו אביו, הרי זה יהודה,
105 שכששמע ראובן שיהודה הודה על מעשה תמר הודה גם הוא. (מיר) בקש
106 משה (שם) שבוכות זה 'שמע ה' קול יהודה' ולא יתגלגלו עצמותיו, ועל
107 איכריה לשפא – נכנסו אבריו ו-עצמותיו למקום משם נפרדו. לכן סמך
108 משה את ברכת יהודה לראובן וגם אמר 'זאת ליהודה', שכשם שראובן
109 קיים כך תהיה זאת גם ליהודה.
110 הגמרא מבארת את המשך הפסוקים שבברכת משה ליהודה: לא הו קא
111 מסקי למתיבתא דרקינא – עדיין לא הכניסו את יהודה לשיבה של מעלה
112 לשאת ולתת בדברי תורה, הוסיף משה ובקש (שם) 'ואל עמו תביאנו',
113 והכניסוהו. אך לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן – לא הבין יהודה את דברי
114 החכמים, ולא ידע למשקל ומיטרה בהרי רבנן – לשאת ולתת עם

למחר אייתי לי מקוריהו. משמע דגופני עדיפי מדיקלי ותימיה דבהאשה
שנפלו לה נכסים (וכסות עט. וס' ד"ס ואלו) אמר גבי נפלו לה כספיה ילקח
בהו קרקע דיקלי ואילני דקלי אילני וגופני אילני אלמא גופני גריעי אפילו
מאילני דגריעי מדיקלי וי"ל דבגופנים כשאדם טורח לזמר ולתקן הברם יש בהן
ריוח גדול אבל בגבסי אשתו אם היה

קונה גפנים ומתוך שצריכים הוצאה
מרוכה לא היה הבעל חושש להוציא על
גבסי' והיו הולכין לאיבוד לפיכך טוב
לקנות דקלים שאין צריכין יציאה וממילא
אחי' בהו שבהו טוב הוא לשניהם ועוד
מפרש ר"ת בהמכור את הספינה (נ"ס פס. וס'
ד"ס ספוקי) דפירי דידקלא מתקיימין טפי
מאילני וגופני ובגבסי מלוג של אשה
בעינן דבר המתקיים יותר:

באשר אמר אברהם אל אבימלך. לאו
בהריון משתעי שריי המלאכים
בישרו את שרה מפסח שלפניו אלא ילדה
בהריון כמו שהתפלל על אבימלך: **אלו**
הנכפלין בשמות. בבראשית רבה יש
אפיכא שהנכפלים גבורים היו כמו יהודה
שנכפל: **מי** גרם לראובן שהודה יהודה.
אע"ג דאמר בפרדש וישב ראובן אל הבור
מלמד ששב משקו ומתעניין שבלבל
רצוני אביו וזה היה קודם דמעשה תמר
מכל מקום לא הודה בריבים עד אחר
שהודה יהודה:

שיתין

צדיק תהרגו הלא הוא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי הוא נביא הוא וכבר לימד
אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו
אשתך היא אחותך היא מכאן לכן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: כי עזר עזר ה' אמר
ר' אלעזר שתי עצירות הללו למה אחת באיש שכבת זרע שתיים באשה שכבת זרע ולידה
במתניתא תנא שתיים באיש שכבת זרע וקטנים שלשה באשה שכבת זרע וקטנים ולידה רבינא
אמר שלש באיש שכבת זרע וקטנים ופי' טבעת ארבעה באשה שכבת זרע ולידה וקטנים ופי'
טבעת: בעד כל רחם אמר דבי ר' ינאי אפילו תרנגולת של בית אבימלך לא הטילה בריצה
א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המבקש רחמים על חבירו והוא
צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה א"ל דכתיב ור' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו
אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים
את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו [וגו'] וכתיב ור' פקד את שרה באשר אמר וגו' באשר אמר
אברהם אל אבימלך אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא
לקי ברבא א"ל דכתיב למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם ה' אמר ליה את אמרת מהתם
ואנא אמינא מהכא עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי אמר ליה רבא לרבה בר מרי
כתיב ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים מאן נינהו חמשה א"ל הכי א"ר יוחנן אותן שהוכפלו
בשמות יהודה נמי איכפולי מיכאל אמר ליה למילתיה הוא דאיכפל דאמר ר' שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה כל אותן
ארבעים שנה שהיו ישראל בפרדס היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שבא משה
ובקש רחמים אמר לפניו רבוננו של עולם מי גרם לראובן שיודה יהודה מיד שמע ה' קול
יהודה על איבריה לשפא לא הוה קא מסקי למתיבתא דרקינא ואל עמו תביאנו לא הוה ידע

יכול אפילו מעולה בדמים ת"ל רק שמואל אייתי ליה
אריסיה תמרי אכיל טעים בהו טעמא דחמרא א"ל מאי
האי א"ל ביני גופני קיימי אמר מבחשי בחמרא פולי האי
למחר אייתי לי מקוריהו: רב חסדא חזא תאלי בי גופני
אמר ליה לאריסיה עקרינהו גופני קני דקלי דקלי לא קני
גופני: **מתני'** אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד
שיבקש ממנו שנאמר ועתה השב אשת וגו' ומנין שאם
לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל
האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו' האומר סמא
את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב ע"מ לפטור
חייב קרע את כסותי שבר את כפי חייב ע"מ לפטור
פטור עשה בן לאיש פלוני על מנת לפטור חייב בין
בגופו בין במקומו: **גמ'** ת"ר כל אלו שאמרו דמי בושטו
אבל צערו אפי' הביא כל אילי גביות שבעולם אין נמחל
לו עד שיבקש ממנו שנאמר השב אשת האיש כי נביא
הוא ויתפלל בעדך דאשת נביא בעי אהדורי אשת אחר
לא בעי אהדורי אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר'
יונתן השב אשת האיש מכל מקום ודקא אמרת הגוי גם

יכול אפילו מעולה בדמים. לקורה יותר מפירות דהא סרק קודם לו: ת"ל רב.
מיעט הקדמה: מקוריהו. מקור שלהן ועיקרן ל"א הבא לי קור שהוא רף לאכול
וגדל כביש שרשיו בלומר כלה עיקרם מפני שמפסיד ונאכל את הקור: גופני קני
דיקלי. מדמי הנין יכולין אנו לקנות קרקעות ואילו דקלי לא קני גופני אין שבתן
עולה אלא לדבר מועט: **מתני' אע"פ**
שהוא נותן לו כו'. חתמא היא ולא ר' י
עקיבא קאמר לה: על מנת לפטור. בגמ'
מפרש לה: **גמ'** כל אלו שאמרו. סלע
מנה ומאתים ד' מאות דמי בושט הן: אבל
צער. שדואג על בושטו אינו נמחל לו:
שהיה לו ללמוד. דרך ארץ ולא למד
מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא דמשמע
אין ממש בדבריו ורואי אתה ליתרג:
שכבת זרע. שבמעי אשה לא יכולה
לפלוט: **פי' טבעת**. נקב הגדולים לפנות:
פקר. מדלא כתיב ופקוד את שרה וכתיב
פקד משמע פקד כבר תחילה לאבימלך:
בהדי הוצא לקי ברבא. קוץ הגדל אצל
הכרוב כשבא לעקרו פועים שנעקר הכרוב
עמו ונמצא לוקה בשבילו בלומר שכיני
רשע לזקין עמו: **בולבם פשעתם**. אף
הביא במשמע: עד אנה מאנתם. ונשח
ואהרו בכלל: אותם שהוכפלו שמותם.
בכרבת משה דן וזולתו גד ואשר ונפתלי
הודיעו הקטוב חתפלין שבכולן היו
וצריכין חיוק לפיכך כפל את שמם לחוקם
ואותן הביא יוסף לפני פרעה כדי שלא
יכרוז אותם להיות ראשי גייסות
ולתקריבם: כל השבטים יצאו עצמותיהם
ממצרים ונקברו בארץ ישראל שנאמר
ותעליהם את עצמותי מזה אתכם (שמות י)
משמע שאף עצמותם העלו ולא נכתב יוסף
אלא להודיעך שבו של משה שכל
ישראל נתעסקו בבניה והוא עסק במצוה:
מגולגלין בארון. לא היה שלדו קיימת
והחבורת מפני נידוי דקאמר ליה ליעקב אם
לא אביאנו אליך וקטאתי לך כל הימים
(בראשית מז) ואע"פ שנתקיים התנאי נפקא לן
במשכת מכות (וי' קל) קללת חכם אפי' על
תנאי היא באה: **מי גרם לראובן כו'**.
מדרש אגדה הוא בתנחומא מכין שהודה
יהודה ואמר דקדק ממני עמד ראובן ואמר
אני בלבלתי רצוני אבי: **לשפא**. נכנס כל
עצם ונתחבר למקומו ששף משם לשפא
אשלייה שדנא בלע"ז כמו שף מדוכתיה
(וחלין דף מכא): **אליבא דהלכתא**. לא היה
מסתייעא מילתא למימר מילתא דתהי
הלכתא כותיה: לא הוה סלקא ליה.
בלומר לא היה עולה בידו למימר
שמעתא אליבא דהלכתא: חסלן
ותבבורין נותנין לבתן. ותעשרים לא היו
נותנין קולותיהן לבתן: נצרים. שבטים:
וממא

מאי קאמרי רבנן ולמשקל ומיטרה
רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר עניי אולא ענייתא אמר ליה דתנן עשירים מביאין בפורים בקלות של זהב
ושל כסף ועניים כסלי נצרים של ערבה קלופה הפלים והכפורים נותנים לכהנים אמר ליה את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא

שיתין רהוטי רהוט. פירש הר"ר משולם שיש בשנה ששה עתים זרע וקציר וקור רחום וקציר וחורף ומקדש בפרק המקבל (נ"ח דף ק"ו) שכל אחד שני חדשים והם ס' יום ובתוכם דחק דאירקא דגמרא בהכי כמו שיתין תיכלי מטי לכבא דבסקודר ובאלו טריפות (חולין דף ס"ה) שיתין מאני דפרקלא תלו ליה בקורניתיה:

חמרא למריה וטיבותא לשקיה. כלומר המושקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה בדאמר במדרש טוב עין יבורך זה משה רבינו ע"ה שא"ל הקב"ה וסמכת ידך והוא סמך בבי' דיו דכתיב ויסקוד דיו עליו ובקנטרס פי' בע"א: **גבי** קינא דשרכי. כלומר מקום הבטלנים ופי' קינא היינו מקום כמו תלתא תאלי בתרא קינא דהבונס (על דף ס"ה) וכן מפרש בסופה (דף ל"ב) וס"ה תלתא טרפי בחד קינא במקום אחר שלשה עלין סמוכין זה על זה שכן דרך הבודדים ובקנט' פי' שכל ג' עלים בקנה אחד ואם כן לא ימצא לעולם הדיס כר:

דשרכי. בטלנים וכן בשרכא בסוף יש נוחלין (נ"ח דף ק"ו) וס"ה כמו איש יודע ציד (נכא"ש ס"ה) ומהרגמין גברא נחשירכו ומפ' ר"ת נח ובטל ובקציר גורס שידכן גדלית ומפרש לשון שקט ותשקוט הארץ תרגומא ושדוכת ארצא (סופטים ס"ו) ועי' תוס' ב"ב קל"ט.

משולש בכתובים. כל עוף קנה למינהו ישכון אין זה מקרא בכל התורה ושמו בספר בן סירה הוא וכן סלסלה ותורממן ובין נדיבים תושביה: דאבא

מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין תכלי מטייה לכבא דקל חבירה שמע ולא אכל אמר ליה דכתיב ולי אני עבדך ולצדוק הפנה ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא ויבא יצחק ואמר אמו וכתב בתירה ויוסף אברהם ויחא אשה ושמה קטורה אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרא למריה מיבותא לשקיה אמר ליה דכתיב וסמכת את ידך עליו למען ישמעון ויראון כל עדת בני ישראל וכתב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו כל בני ישראל וגו' אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כלבא בכפניה גללי מבלע דכתיב נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי אמר ליה דבר זה כתוב בתורה שני בנביאים ומשולש בכתובים ותנן במתניתין ותנינא בבביתא כתוב בתורה דכתיב וילך עשו אל ישמעאל שני בנביאים דכתיב ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים ויהיו עמו ומשולש בכתובים דכתיב כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו תנן במתני' כל המחזקר למא טמא כל המחזקר לטהור טהור ותנינא בבביתא רבי אליעזר אומר לא לתנן הלך וזויר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי קרית תברך ולא ענך רמי גודא רבה שדי ביה א"ל יען טהרתך ולא טהרת מוטומאך לא תטהרי עוד אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא א"ל דכתיב לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתעב מצרי כי גר היית בארצו אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי אי דלית דורא דלינא ואי לא לא דלינא אמר ליה דכתיב ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלק א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי כד הוינן וזמרי לגברי השתא דקשישנא לדרדקי אמר ליה מעיקרא פתיב ור' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ולכסוף פתיב

וסמא טמא. לא די לו נגעו אלא שמכיל את עצמו על פרחו הטיל עליו הכתוב חובה: שיתין רהוטי רהוט. ששים איש רצו ולא הגיעו לאוכל שחרית: **אופפא לגביד מוש**. כלומר טול אופף של חמור והסירהו אליך ושים אותו על גביד כלומר הודה לדבריו ואל תענהו. מוש לשון לא ימש (משות י"ז) כלומר הסירהו אליך כמו סורר נא (נכא"ש י"ז): **שפתת שרי**. אמר ליה והיא ענתה שרי גברתי: **ועיניה מטייפי**. עיניו מצפות למעלה למרחוק למזונותיו וחבירו בכתובות (ד"ה ס"ה) נטוף עיניו: **שפיל ואזיל**. כלומר מחמת ענותנותו של אדם לא יתא בוש מלשאל דבר הצריך לו בין לתורה בין לפרנסתו ולתבוע חובה: **באשר ייטב וגו'**. באביגל פתיב שהיה מתנבא שמות נבל בעלה ובתוך דבריה מרמזת לדרך שזכיר את יפה: **תכלי**. אבילות ומכאובות ולי אני עבדך. אלמא קובל היה עליו שלא זימנו למשתה: שיתין. לא מקרא נפקי אלא מילתא בעלמא הוא דקאמרי אינשי ולא דוקא הוא: **ויוסף אברהם**. נתקבא צידוק: **חמרא למריה ומיבותא לשקיה**. היין של מלך הוא והשותין אותו מחזיקין טובה לשר המשקה ולא לפקר: **ויסקוד את ידיו**. הלה החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נותנה ליהושע והיא איהא אלא מפי הקב"ה: **גללי**. אכנים לשון מורי' לא גללים ממך לראשון ישר דגללים למא אורחיה הוא: **קינא דשרכי**. אילנות בטלים ואין עושים פרי כמו גברא דשרכא בטל כלומר דרך דקל רע ליגדל בצד אילן סרק: **המחזקר למכא טמא כו'**. במסכת פלים היא בפרק טבעת אדם דקתני אונקלי של דרגש ושל שולחן טמאא לשון מורי' עץ טהורה זה הכלל והמחזקר לטמא טמא לטהור טהור אונקלי מסמר של מתכת עשוי במזלג לתלות שם בהמה בשעת הפשקה ותחוב בבוהל כדאמרינן בהמיד נחשט (פסחים ס"ה) אונקליות של ברזל היו תחובין בעמודים כו' ואם תחבו במנורת עץ דפשוטי כלי עץ בטל מסמר לגבה אינה מקבלת טומאה ואפי' נגעה בו טומאה אבל בדרגש ובשולחן שמקבלין טומאה הן אף הוא מקבל טומאה: לא לתנן הלך וזויר. רבי אליעזר סבר וזויר עוף טמא הוא ורבנן פליגי עליה בשחיטת חולין באלו טריפות (ו' ס"ה): **וזויר**. אשטורוניל: קרית תברך. להוכיחו ולא ענך: **דחי גודא**. בותל הפל עליו כלומר הניחו ופול ברשעו ודחו בידים: **דשתית מיניה**. ששתית מינה כבר בצמא: לא תשדי ביה קלא. מוט"א בלע"ז כלומר דבר הצריך לך פעם אחת שוב לא תבדוה: **אי דלית דורא דלינא**. אם תדלה ותגביה דמשוי' עמי דלינא דורא משוי' משל הוא שאין אדם רוצה ליכנס בסכנת היצק ממון ותחת עול דבר אלא אם כן משתתף חבירו עמו: **פי' הוינן וזמרי לגברי**. בשהיינו קטנים היינו חשופים בגבריי' **השתא דקשישנא**. עכשיו שהזקננו הגנו שפלים בתניוקות:

בבא קמא דף צב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) צא

וְיִשְׁמְעוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', תלה את חכמתו וגדולתו במשה.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, בְּלָמָא בְּכַפְּנִיהָ גִלְגִּי מְכַלְע –
כשכלב רעב, הוא בולע אבנים. כלומר, שהרעב אוכל הכל, ואף אם אינו
ערב. אמר לו, לומדים זאת מִדְּבָרֵיב (משלי כו 1), 'נִפְשָׁא שְׂבִיעָה תִּבְנוֹס נִפְתָּה,
וְנִפְשָׁא רָעָבָה כָּל מֵר מְתוּק', כלומר, השבע אינו אוכל אף דבר מתוק,
ולרעב אף המר נחשב מתוק.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, מִמְּיֵיל וְאִוִּיל דִּיקְלָא בִּישָׁא גְבִי
קִינָא דְשִׁרְכִי – מטיל והולך הדקל הרע אצל אילנות סרק שאינם עושים
פרי. כלומר, דרכו של דקל רע לגדול בין אילנות סרק, ודרכו של אדם רע
להימצא בין אנשים רעים כמותו.
אָמַר לִיה, דְּבַר זֶה כְּתוּב בְּתוּרָה, וּשְׁנֵי – כתוב שנית בְּנִבְיָאִים, וּמְשׁוּלָשׁ
– כתוב שלישית בְּכְתוּבִים, וְהִנֵּן בְּמִתְנִיתִין – ושנינו זאת במשנה, וְתִנְיָנָא
– ושנינו אף בְּבִרְיָתָא. ומפרט, כְּתוּב בְּתוּרָה, דְּכְתִיב כְּשֵׁנָשׁ עֵשׂוֹ אִשָּׁה
נוספת (בראשית כח ט), 'וְאִלֶּךְ עֵשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל, וַיִּקַּח אֶת מְחֹלֶת בֵּת
יִשְׁמָעֵאל וְגו' לוֹ לְאִשָּׁה, שְׂכִין שְׂהִידָה רַע, נָשָׂא אֶת בֵּת יִשְׁמָעֵאל שְׂהִידָה רַע.
וּשְׁנֵי – כתוב שנית בְּנִבְיָאִים, דְּכְתִיב בִּפְתַח הַגְּלַעַדִּי כְּשִׁגְרִישׁוֹהוּ אַחֲוִי
מִבֵּית אֲבִיהֶם (שופטים יא ג), 'וַיִּתְּלַקְטוּ אֶל יַפְתָּח אֲנָשִׁים רִיקִים וַיְהִיו
עִמּוֹ, וּמְשׁוּלָשׁ – כתוב שלישית בְּכְתוּבִים, דְּכְתִיב, 'כָּל עוֹן לְמִינוֹ יִשְׁכּוֹן,
וְכֵן אִדָּם לְדוֹמָה לוֹ, וְהִנֵּן, שְׂהִידָה שְׂכֻנִים אֶצֶל רַעִים כְּמוֹתָם, וְתִנְיָנָא
בְּמִתְנִיתִין – שנינו במשנה (כלים פ"ב מ"ב), שְׂכָל הַמְּחַבֵּר לְטָמֵא –
למקבל טומאה, טָמֵא – מקבל טומאה, וְכָל הַמְּחַבֵּר לְטָהוֹר – לאינו מקבל
טומאה, טָהוֹר – אינו מקבל טומאה. וזה משל גם שאדם המתחבר לאחר,
נעשה כמותו, בין אם טהור הוא ובין אם טמא. וְתִנְיָנָא – שנינו בְּבִרְיָתָא,
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, לֹא לְחֹנֵם הֶלֶךְ וְזוּרֵר אֶצֶל עוֹרֵב, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂהוּא
מִינוֹ, וְטָמֵא כְּמוֹתוֹ. וזה משל גם, שאדם מתחבר עם שכמותו.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שהאנשים אומרים, קְרִית תְּכַרְךָ וְלֹא עֲנֶךָ – אם
קראת לחברך להוכיחו על מעשה רע, ולא ענה לך, רָמִי נִדְרָא רַבָּה שְׂרִי
בִּיה – הפל עליו כותל גדול. כלומר, אם אינו רוצה שתוכיחו, דחהו בידי
ויפול ברשעו. אָמַר לִיה, לומדים זאת מדברי ה' לישראל (יחזקאל כד יג),
'עַן מִתְּהַרְתִּיךָ וְלֹא מִתְּהַרְתָּ מִטָּמְאָתָה, לֹא תִסְתַּחֲרִי עוֹד, עַד הִנֵּחִי אֶת חֲמַתִּי
בָּךְ, שְׂכִין שֶׁלֹּא רָצוֹ לַחֲזוֹר בַּתְּשׁוּבָה אֶף שְׂהוּכִיכֶם ה', דחה אותם ששוב
לא תועיל התשובה עד שיענשו ויטהרו מעוונם.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שהאנשים אומרים, בִּירָא דְשִׁתִּית מִינִיה – בור
ששית ממימיו, לֹא תִשְׁרִי בִּיה קָלָא – אל תורוק גוש אדמה לתוכו.
כלומר, אם נהנית מדבר, אל תבזוהו. אָמַר לִיה, לומדים זאת מִדְּבָרֵיב
(דברים כג ח), 'לֹא תִתְעַב אֲדָמָא בִּי אֲחִידָהּ הוּא, וְלֹא תִתְעַב מִצְרֵי בִּי נָר
הִיִּיתָ בְּאַרְצִי', שאף שזרקו את הזכרים לאור, אסרה התורה לתעבם מכל
וכל, כיון שהיו אכסניה לישראל בשעת דחקם.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, אִי דְלִית דְּרִירָא, דְּלִינָא – אם
תגביה עמי משא, אגביהנו, וְאִי לֹא תגביה עמי, לֹא דְלִינָא – לא אגביהנו.
כלומר, אין אדם רוצה ליטול עול הכרוך בסכנת חזק ממון וכיוצא, אלא
אם חברו נושא עמו בעול. אָמַר לִיה, לומדים זאת מִדְּבָרֵיב כְּשֵׁאמְרָה
דְּבוּרָה הַנְּבִיאָה לְבָרַךְ בֶּן אֲבִינָעֻם לְהַלְחֵם עִם סִיסְרָא (שופטים ד ח), 'וַיֹּאמֶר
אֵלֶיהָ בָּרַךְ, אִם תִּלְכִּי עִמִּי, וְהִלַּכְתִּי, וְאִם לֹא תִלְכִּי עִמִּי, לֹא אֵלֶךְ, שֶׁלֹּא
נטל על עצמו עול המלחמה, אלא אם תישא עמו דבורה בעול.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, כְּדִ תִּנְיָנָא וְזוּמְרִי, לְנִבְיָא –
בקטנותו חנשיבנו גביה, ואילו חנשיבנו מביה, דְּקִישִׁישְׁנָא, לְדְרִירָא – עתה
בוקנותו מחשיבים אותו כתינוקות. אָמַר לִיה, לומדים זאת מִתְנַאמֵר על
עם ישראל במדבר, דְּמַעֲיָקְרָא – בתחילה כשיצאו ממצרים, כְּתִיב (שמות
יג כא), 'וְה' הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ, וְלַיְלָה בְּעַמּוּד
אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם, שהיו חשובים והקב"ה בעצמו הלך עמם, וְלְבַסּוֹף, לאחר
שחטאו בעגל, כְּתִיב (שמות כג כ),

שנאמר במצורע (ויקרא יג מה), 'לְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא, כדי יפרשו ממנו. הרי
שלא די בצעור עוד מתבייש הוא ברבים.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
רַבָּנִן – מהיכן נלמד מה שאמרו חכמים, הַשֶּׁבֶם בְּבוּקָר וְאִכּוּל, בְּקִינָא מִפְּנֵי
סִכְנַת הַחֲמָה, וּבְחִירָה מִפְּנֵי סִכְנַת הַצִּינָה, וְאִמְרֵי אִינְשֵׁי – ואנשים אומרים,
שִׁיתִין רְהוּמִי רְהוּט – שישים רצים רצו, וְלֹא מִטו לְנִבְרָא דְמַצְפָּרָא כְּרָד
– ולא השיגו אדם שאכל בבוקר. אמר לו, דְּכְתִיב בְּגִאוּלָה הַעֲתִידָה (ישעיה
מט י), 'לֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יִכְּשָׁרְב וְשִׁמְש', שְׂכִין שִׁיאֲכָלוּ לֹא
יכב השרב והשמש. אָמַר לִיה רַבָּא, אֲתָּא אֲמִירָתָא מִתְּהֵם, וְאִנָּא אֲמִירָתָא
מִתְּהֵם – אתה לומד מפסוק זה, ואני לומד מהפסוק דלהלן, שנאמר (שמות
כג כד), 'וְעֵבְרָתְהֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם, זו היא קְרִית שְׂמַע וְתַפְלָה של שחרית,
'וּבְרָךְ [אֶת] לַחֲמֵךְ וְאֶת מִימֵיךְ, זו היא פֶּת בְּמִלָּה וְקִיתוֹן שֶׁל מִים בבוקר,
מִבְּאֵן וְאִילָךְ – משאכל, 'וְהִסְתִּיתִי מִחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ, וְתִנְיָנָא, 'מִחֲלָה' האמורה
בפסוק זו מֶרֶה, וְלִמָּה נִקְרָא שְׂמָה מִחֲלָה, לִפִּי שְׂשֻׁמִּינִים וְשִׁלְשָׁה חֲלָאִין
יֵשׁ בָּהּ – כלולים במחלה זו, וְתִיבַת 'מִחֲלָה' בְּגִימְטְרִיא חֲכִי הוּא – שמונים
ושלש, וְאֵת בּוֹלֵן אֲכִילַת פֶּת בְּמִלָּה בְּשַׁחֲרִית וְשִׁתִּית קִיתוֹן שֶׁל מִים
מִבְּשָׁלָן.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
רַבָּנִן – מהיכן נלמד מה שאמרו חכמים, תְּכַרְךָ תְּכַרְךָ חֲמָרָא – אם חברך
כינה אותך 'חמור', וְאִכְפָּא לְנִבְיָד מוֹשֶׁה – הסר אוכף מחמור והנח אותו על
גבך, כלומר הורה לו ואל תריב אתה. אָמַר לִיה, דְּכְתִיב כְּשִׁבְרָה הָרַר
מִשְׁרָה (בראשית טז ח), 'וַיֹּאמֶר, הִנֵּן שְׂפַחַת שְׂרִי, אִי מוֹהָ כָּאת וְאִנָּה
תִּלְכִּי, וְהָאִמֵּר, מִפְּנֵי שְׂרִי גְבִרְתִּי אֲנִכִּי בְּרַחֲתִי', שאף שכרחא מלהיות
שפחה, כשכינה אותה המלאך 'שפחת שרִי', השיבה 'שרִי גברתִי'.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, מִילְתָּא גְּנָאָה דְאִיתִי בִּיד – דבר
גנאי שברך, קְרִיִים אֲמָרָה – הקדם ואמר אותו לפני שאחרים יאמרוהו. אָמַר
לִיה, דְּכְתִיב דְּבַרְבִּי אֲלִיעֶזֶר לֵבָן וּבְתוֹרָא (בראשית כד לד), 'וַיֹּאמֶר, עֲבַד
אֲבִרְהָם אֲנִכִּי'.
אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי אִינְשֵׁי – מהיכן
נלמד מה שאנשים אומרים, שְׂפִיל וְאִוִּיל בַּר אֲוִיוָא – האוּוֹל הוֹלֵךְ כְּשִׂרָאשׁ
מוֹשֶׁפֶל, וְעִינִיהָ מִטְּיִיפ – אך ענינו צופות למרחוק כדי למצוא מזון. כלומר,
אף שראוי להיות עניו, לא יתבייש לבקש מה שצריך, בתורה, בפרנסה, או
לתבוע חובו. אָמַר לִיה, דְּכְתִיב בְּאֲבִיגִיל אִשָּׁת נָבֵל, כְּשִׁתְּנָבָא שִׁימוֹת
בַּעֲלָה (שמואל א' כה לא), 'וְהָטִיב ה' לְאִדְנִי וּבְכִרְתִּי [אֶת] אֲמָתִיךָ, רמזה
לדוד שיזכור את יופיה וישא אותה אחר כך.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, שִׁיתִין תְּכַלִּי מִטְּיָה לְכָכָא
דְּקָל חֲכָרִיהָ שְׂמַע וְלֹא אֲכָל – שישים מיני אבלות ומכאובים באים על אדם
ששומע את חברו באכילתו ואינו אוכל. כלומר, כשרואה שיש לחברו טובה
שאין לו, קשה לו הדבר מאוד. אָמַר לִיה, לומדים זאת מִדְּבָרֵיב דְּבַרְבִּי נְתַן
הַנְּבִיאָה, כְּשֵׁאמֵר לְדוֹד שְׂאוּרִינָה הַמְּלִיךְ אֶת עֲצָמוֹ וְעֵשָׂה מִשְׁתָּה (מלכים א'
א כו), 'וְלִי אִנִּי עֲבָדְךָ וְלִעֲבָדְךָ תִּכְּהֵן וְלִכְנִינִי כֵן וְהוֹדַע וְשִׁלְמָה עֲבָדְךָ
לֹא קָרָא, שהיה לו קשה שלא עזמו אותו למשתה. אָמַר לִיה רַבָּא, אֲתָּא
אֲמִירָתָא מִתְּהֵם, וְאִנָּא אֲמִירָתָא מִתְּהֵם – אתה לומד מפסוק זה, ואני לומד
מהפסוק דלהלן, שנאמר כְּשֵׁנָשׁ יִצְחָק לְרַבְּקָה (בראשית כד לו), 'וַיִּבְרָאָהּ
יִצְחָק הָאֵלֶּהָ שְׂרָה אִמּוֹ, וַיִּקַּח אֶת רַבְּקָה וְתָתִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְרָאָהּ, וַיִּנָּחֵם
יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ, וְכְתִיב בְּתִרְיָה – וכתוב אחר כך (שם כה א), 'וַיִּזְכֹּר
אֲבִרְהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשִׁמְהָ קַטּוּרָה, שִׁמְחַמַת שֶׁהִתְקַנָּא בִּיצְחָק כְּשֵׁנָשׁ אִשָּׁה,
נָשָׂא אֶף הוּא.
שאלה נוספת: אָמַר לִיה רְבָא לְרֵבָה בַּר מְרִי, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרֵי
אִינְשֵׁי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, חֲמָרָא לְמֶרֶה – אף שהיין של
המזל, מִיבִרְיָתָא לְשִׁקְיָה – טובה מחזיקים לשר המשקה ממנו, כלומר,
שמודים למגיש הטובה ולא לבעליה. אָמַר לִיה, לומדים זאת מִדְּבָרֵיב
כְּשֵׁאמֵר ה' לְמִשָּׁה לְמִנּוֹת אֶת יְהוֹשֻׁעַ לְהַנְחִיג אֶת יִשְׂרָאֵל (במדבר כז יח, כ),
'וְסִמְכַת אֶת יָדָהּ עָלָיו' וְגו', לְמַעַן יִשְׁמְעוּן וְיִרְאוּן כָּל עַדְתּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
שגדולתו של יהושע היא בציוויו ה', וְכְתִיב כְּשִׁהַחֵל יְהוֹשֻׁעַ לְהַנְחִיג (דברים
לד ט), 'וַיְהִישֶׁע בֶּן נֹון מִלֵּא רִיחַ חֲכָמָה, בִּי סִמֵּךְ מוֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו,

1 'הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמך בדרךך וגו', שרק מלאך ישמרו
2 בדרך ויביאם לארץ, ולא הוא ילך עמם. ומכאן למדו, שבצעירותו אדם
3 נחשב כגדול, וראוי לדבר מעולה יותר, ובזקנותו נחשב כקטן, וראוי לדבר
4 פחות מעולה.

5 שאלה נוספות: אמר ליה רבא לרבא בר מרי, מנא הא מילתא דאמר
6 אינשי – מהיכן נלמד מה שאנשים אומרים, בתי מרי נכבדי ציבי משך –
7 אחר בעל נכסים נמשך שומן, כלומר, התחבר לעשיר והתעסק בסחורתו,
8 ותשתכר בכך.

9 אמר ליה רבה בר מרי, לומדים זאת מדכתיב (בראשית יג ה) 'וגם ללוט
10 החלף את אברם, הנה צאן ובהם ואתה לים', הוסיף הכתוב תיבות 'החלף
11 את אברם', ללמד שסיבת עושרו היא. משום שהלך עם אברהם.

12 אגב שהתבאר לעיל (צב), שהמבקש רחמים על חברו וצריך לאותו דבר,
13 נענה תחילה, מביאה הגמרא שאף המוסר דין על חברו כך: אמר רב הונן,
14 המוסר להקב"ה דין – תביעה שיש לו על חבירו, הוא נענש תחילה –
15 קודם לחברו. שפאמר (בראשית טז ה) 'ותאמר שרי אל אברם, חסדי
16 עולך וגו', וישפט ה' ביני וביניך, התביעה שיש לי, אני מטילה עליך, שנתתי
17 לך את שפחתי, וכיון שהרתה הוקל כבודי בעיניה, ומסרה להקב"ה את
18 תביעתה על ששומע בזיונה ושותק. וכתב לבסוף (שם כג ב), 'ויבא
19 אברהם לספר לשרה ולקב"ה', שנפטרה לפניו וספד לה. והני מילי –
20 דברים אלו נאמרו, רק באופן דאית ליה דינא פארגא – שיש לו בית דין
21 בארץ, שיכול לתובעו בו, ולכן אין ראוי שימסור דינו להקב"ה, אבל אם אין
22 בית דין לתובעו, יכול למסור דינו לשמים.

23 וכן אמר רבי יצחק, איז לו לצעק להקב"ה על חברו, יותר מן הנצצק –
24 זה שצועקים עליו, משום שממהרים להעניש את הצועק קודם הנצצק.

25 הגמרא מביאה לזה ראייה מברייא: תניא נמי הכי – שנינו כך גם
26 בברייא, נאמר לגבי המענה אלמנה ויתום (שמות כב כב – כג), 'אם ענה
27 תענה אותו, כי אם צעק וצעק אלי, שמע אשמע צעקתו. ותרך אפי' וגו',
28 מפרשת הברייא, אחד הצועק – האלמנה או היתום, ואחד הנצצק –
29 המענה במשמע – במשמעות הפסוק שנעשים, שכתוב 'אתכם' לשון רבים,
30 אלא שפמקורין להעניש לצועק יותר מן הנצצק, וכמו שמצינו בשרה.

31 אגב שהביאה הגמרא בדברי רבי יצחק, מביאה מאמר נוסף בשמו: ואמר רבי
32 יצחק, לעולם אל תהי קללת הדיים קלה בעיניך, לזלזל בה שלא
33 תתקיים, שהי אבימלך קלל את שרה על שלא גילתה שאשת אברהם
34 היא, ונתקיים קללתו בנרעה. שפאמר בדברי אבימלך לשרה (בראשית כ
35 טז) 'הנה הוא לך בסות עינים', ומפרש שכן אמר לה, הואיל ונכסית ו-
36 הסתרתו ממני, ולא גילית שהוא – אברהם אישך, ונרמזת אלי את הצער
37 הזה, שעצר ה' בעדי ובעד רחם כל בני ביתי, לכן יהי רצון שיהיה לך בני
38 בסווי עינים – עוורים. ונתקיים בנרעה – בבנה יצחק, דכתיב (בראשית כו
39 א), 'ויהי בי וכן יצחק ותקב"ה עיני מראת', שנתעורר בזקנותו.

40 ומביאה הגמרא מימרא נוספת בענין ההנהגה הראויה לאדם: אמר רבי
41 אבהו, לעולם יהא אדם מן הנרדפין על ידי אחרים, ולא מן הרודפין, ו-
42 והמקור לזה, שאין לך נרדף בעופות יותר מתורמים ובני יונה מחמת
43 קטנותם וחולשתם, ודווקא הם שהבשרין תפלות להקריב ונבי המזבח,
44 אבל שאר העופות, אף הכשרים לאכילה, אינם קרבים על המזבח.

45 שנינו במשנתנו, האומר סמא את עיניו, קטע את ידי, שבר את רגלי,
46 חייב. על מנת לפטור, חייב. קרע את כסותו, שבר את כדי, חייב. על מנת
47 לפטור, פטור. הגמרא מבארת את טעם חילוק הדינים במשנה: שואלת
48 הגמרא, אמר ליה רב אסי בר חמא לרבא, מאי שפא – במה שונה
49 הדין, שאם אמר לחברו מנא את עיני וכו', חייב אף כשאמר לו על מנת
50 לפטור, ומאי שפא – ובמה שונה הדין, שאם אמר לו קרע את כסותי וכו'
51 על מנת לפטור, שפטור. משיבה הגמרא, אמר ליה רבא, הטעם בדין
52 הוא, לפי שאין אדם מוחל על ראשי האברים שלו, ולא גמר בדעתו
53 לפטור, אלא מתוך צערו או כעסו אמר כך.

54 שואלת הגמרא, אמר ליה רב אסי בר חמא, אם הטעם הוא משום שאינו
55 מוחל על ראשי אבריו, קשה, וכי אדם מוחל על צער שזמחמת כאב,
56 ומצינו שמועיל על מנת לפטור, דתניא, אם אמר לחברו, הכני או פצעני,
57 על מנת לפטור, פטור. ובמה שונה צערו מראשי אבריו. אישתניק –

58 השתתק רבא, ולא ידע מה לענות על הקושיא, אלא אמר לו, מירי שמיך
59 לך בנה – האם שמעת ביאור כלשהו במשנה. משיבה הגמרא, אמר ליה
60 רב אסי בר חמא לרבא, הכי ו- כן אמר רב ששת, שאינו יכול למחול על
61 קטיעת ראשי אבריו, משום הפגם הנגרם למשפחה מחמת קטיעתו זו, שיש
62 במשפחתם בעל מום.

63 ומביאה הגמרא מחלוקת בטעם הדין: איתמר, רבי אושעיא אמר, שהטעם
64 הוא משום פגם משפחה. ורבא אמר, שהטעם הוא משום שאין אדם
65 מוחל על ראשי אברים שלו. רבי יוחנן אמר, אם אומר בפירוש על מנת
66 לפטור, פטור, משום שאדם מוחל אף על ראשי אבריו, אלא שבמשנה
67 מדובר שלא שאמר בפירוש על מנת לפטור, אלא אמר לו סמא עיני, ושאלו
68 אם על מנת לפטור, והשיב הן, ובזה חלוק נוקי גופי מנזקי ממונו, שלש הן
69 שהוא כלוא – פעמים כשעונה 'הן' כוונתו 'לא', כגון שאומר הכני ופצעני,
70 וכל שכן כשאומר חבול בראשי אבריו, ושאלו אם על מנת לפטור, ואמר 'כן',
71 אם אמר זאת בלשון תמימה, כוונתו שלא יפטור, וחייב. ואם אמר בניחותא,
72 פטור אף בצער הגוף, ויש לאו שהוא בהן – ופעמים כשעונה 'לא' כוונתו
73 'כן', כגון שאומר קרע כסותי ושבור כדי, ושאלו אם על מנת לפטור, ואמר
74 'לא', אם אמר זאת בלשון תמימה, פטור, ואם אמר בניחותא, חייב אף בנזקי
75 ממונו.

76 הגמרא מביאה ברייתא כרבי יוחנן: תניא נמי הכי – שנינו כך גם בברייא,
77 אמר לחברו הכני או פצעני, ושאלו אם על מנת לפטור, ואמר לו הן,
78 הרי יש הן שהוא כלוא – הרי זו עניית כן שנחשבת כלא, משום שכוונתו
79 לתמוה, אבל אם אמר לחברו קרע את כסותי, ושאלו אם על מנת לפטור
80 ואמר לו לאו, הרי לאו שהוא בהן – הרי זו עניית לא שנחשבת ככן, משום
81 שכוונתו לתמוה.

82 שנינו במשנתנו, שבר את כדי קרע את כסותי חייב. כשלא אמר על מנת
83 לפטור. הגמרא מקשה על כך מברייא: ורמינהי – ואקשה סתירה
84 מברייא, כתוב בפרשת השומרים (שמות כב ט), 'כי יתן איש אל רעהו
85 חמור וגו' לשמר, וגו', מדייקת הברייא, שדווקא כשנתן לו לשמר, חייב,
86 ולא כשנתן לו לאמר, וכן דווקא כשנתן לו לשמור, ולא כשנתן לו לקרוע,
87 שבאופנים אלו פטור. וכן דווקא כשנתן לו לשמור, ולא כשנתן לו לחלק
88 לעניים, שכשנתן כדי לחלק לעניים, אינו שייך למפקיד. ולא כמבואר
89 במשנה שכשנתן לו חפץ על מנת לשברו, חייב כשעשה כך.

90 מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, לא קשיא, הא – המשנה, מדובר דאיתי
91 לדיה – כשבא החפץ לידי לשמרו, ואחר כך קרעו, ולכן אף שאמר לו קודם
92 השמירה לקרעו, אם לא אמר על מנת לפטור, חייב, הא – הברייא, מדובר
93 דלא איתי לדיה – שקרעו קודם שהגיע לידי לשמרו.

94 שואלת הגמרא, אמר ליה רבא לרב הונא, הרי מהכתוב 'לשמור',
95 שמדייקים שבאופן אחר פטור, דאיתי לדיה משמע – משמע שכבר הגיע
96 לידי לשם שמירה, ובזה מבואר שכשאמר לקרוע, פטור. מתרצת הגמרא,
97 אלא אמר רבא, הא וקא – בין במשנה ובין בברייא, מדובר דאיתא לדיה
98 – שהגיע לידי קודם שקרעו, ולא קשיא, הא – במשנה, מדובר דאיתא
99 לדיה – שהגיע לידו בפתורת השמירה – פטור, וברייא, מדובר דאיתא
100 לקרעו, ואם לא אמר על מנת לפטור, חייב, הא – במשנה, מדובר דאיתא
101 לדיה ו- שהגיע לידו בפתורת קריעה, שכשנתנו אמר לו שאם רוצה
102 ישמור ואם רוצה יקרע.

103 הגמרא מביאה מעשה שדנו על פי הדרשה למעט כשנתן על מנת לחלק
104 לעניים:

105 ההוא ארנקא – ארנק מעות דצדקה, דאיתי ו- שהגיע) לפומבדיתא,
106 לחלק את המעות לעניים. אפיקה ו- הפקידו רב יוסף שהיה גבאי
107 הצדקה גבי ההוא נכרא – אצל אדם אחד, פשע בה ולא שמרו כראוי,
108 אתו ננכי נכבה – הגיעו גנבים וגנבוהו. תיביה – חייבו רב יוסף לשלם.
109 אמר ליה אפי' לרב יוסף, והתניא, שדווקא כשנתנו לו לשמור, ולא
110 כשנתנו לו לחלק לעניים, וכיון שמעו אלו מיועדות לעניים, אין לחייבו
111 כשפשע בהן. אמר ליה רב יוסף, עני דפומבדיתא מיכן קיין לחו – לעני
112 פומבדיתא קצוב לכל שבת לפי צרכיהם, ויכולים לתבוע את המגיע להם,
113 ולשמור הוא – וגם בזה נאמר 'לשמור'.
114 הדרן עלך החובל.

הגזל עצים. תנא דידן תנא שני דרבנן. וא"ת ולרבה דאית ליה אפילו שני החזיר לבריותו הוי דאורייתא כדפי' במרובה (שיל דף סא: וסא) דהכי משני מתניתין כדאביי לא מצי לשנוי וקרבא אשי נמי לא דרב אשי מוקי לה דוקא בשני שאין חזר ויש לומר דהוה משני דמתני' לרביתא נקט עצים משופים ועשאן כלים לאשמועין דאפי' שני החזיר לבריותו קני דאורייתא קמשמע לן דשניו בעלמא הוי שניו אף על פי שאין שם כלי עליהן:

עצים ועשאן כלים בוכני. דוקא שיפו כי האי שנעשה בכך בוכני מועיל דחשיב שניו מעשה וכן עבדיה נסרים נמי מהני אבל שיפו שאין משתנה שמו בכך לא מהני וכן אמרין לקמן (ה' טו):

גול דיקלא וקטליה לא קני דיקלא ועבדיה גובי לא קני גובי דדיקלא מקרי אבל גובי ועבדיהו בשווי קני מניקרא גובי והשתא בשווי:

לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו. פירשתי במרובה (שיל דף טו):

טוואו וארגו. וא"ת ארגו תיפוס ליה משום טווייה ו"ל מאי אריגה תיפי דכה"ג מפרש בסוף מביתין (ה' קט:):

הא דתווריה חוורי והא דכווריה כווריי. ותרתייהו אליבא דכ"ע דתווריה חוורי אפילו לר"ש לא הוי שניו וכווריה כווריי

אפי' לרבנן הוי שניו וקרא לא רצה לתרץ כן דקסבר כווריה כווריי לא מקרי ליבן אלא צביעה והא דלא נקט רבי חיאי בר

אבין הא דנפציה נפוצי הא דכווריה כווריי דהא בנפציה אפילו ר"ש מודה דלא הוי שניו כדמוכח במילתיה דרבא יש לומר

אורחא דמילתא נקט כל חד וחד דקודם סירוק עושין ניפוח ואין משהין זה אחר זה אלא מיד מסרקין וקודם כווריה עושין

חוורי והשתא בנפוצי חוורי לכ"ע לא הוי שניו ובכוורי ככולי עלמא הוי שניו ובסירוק פליגי וי"ס שקתוב בהן במילתיה

דרבי חיאי בר אבין הא והא רבנן ולגיר' זו צריך לומר דבחוורי נמי פליגי כמו בסרוקי ותימיה למה לא העמיד תרתייהו

ככ"ע והא דנפציה נפוצי והא דכווריה כווריי ושמא קסבר רבי חיאי בר אבין בדנפוצי נמי פליגי:

השתא צבעו לר"ש לא הוי שניו. לרבא דשני הא והא כר"ש הוי מצי למספר מצבע אצבע:

בקלא אילו דלא עבר. והא דמפליג בין ליבן לצביעה בצביעה גופא

הר"מ לפלוגי בין עוברת לשאין עוברת אלא דעדיף ליה לאיפלוגי בין קלא אילו לליבן דתרתייהו לא הדי' לבריתא ולרבא

לרבי שמעון עדיף ליבן דלא הדר מצבע דהדר ורבנן עדיף להו צבע אע"ג דהדרא לפי שהוא שניו מרובה מליבן שהוא

שניו מעט אע"ג דלא הדר: **רבי** שמעון בן יהודה הא דאמרן. תימה

הא בטוואו וארגו מודה ולא פליג אלא בצבעו משום דלא חשיב ליה שניו לפי שלא נשתנה גוף הצמר וי"ל דלא דוקא אמרו דבר אחר אלא כלומר

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

בשיטה אחת וכן נבד"ג איבא בבמה דוכתי:

הגזל עצים. משלם בשעת הגזלה. דמי עצים וצמר ואין חייב להחזיר לו כלים דקני בשניו ודמי רחל **המעונה** לזינו. והעונף ששנה עכשיו הולך והגידה יותר שולו הוא דקננהו בשניו: **גמ'** שפוי שיוף בעצים וסתיתנה באבנים ושניתן לשון תיקון שמתקנו ומחליקו: ונקחה. מן העונות: **משלם בשעת הגזלה**.

ומתניתין אמאי נקט כלים ובגדים הא אינו חוקקם עד שישפם תחלה וכן צמר מלבנו תחילה ואחרי כן טווהו ומשעת שפוי וליבן

קנה מיד ולמה לי בולי האי: **ה"ג אמר אביי** תנא דידן תני שניו דרבנן. עצים ועשאן כלים בעצים משופים ומאי ניהו כו: **וכ"ש**

שניו דאורייתא. כלומר להכי נקט כלים לאשמועין דהני עצים דקניו בנסרים משופים עסקקו ועשאן תיבות וקתיראות

דהוי שניו קל שחזר לבריותו דאי בעי משליף ומנתק הנסרים זו מזו ודרי הן נסרים כבתחילה ואפי' הכי קני כו"ש עצים ושיפו

דהוי שניו גמור ומדאורייתא קני כדאמר במרובה (שיל דף טו). שניו קונה כתיבא ותניא ותשיב את הגזלה מה תלמוד לומר

אשר גזל אם כעין שגזל חזיר ואם לאו דמי בעלמא בעי לשלומי: **צמר ועשאן בגדים**. להכי לא נקט ליבנו דלא מבדע' צמר וליבנו

דשניו שאין חזר הוא אלא אפילו גזל צמר טוי וארגו דהדר לבריותו דאי בעי סתר לה

והוי חוטין כמעיקרא אפי' הכי קני: **שניו דאורייתא**. דלא הדר קתני דקני אכל שניו דרבנן לא קני וקשאי לה

משפוי וליבן הוא דקנה וכלים ובגדים למה לי הכי נמי קאמר: **כלים בוכאני**.

לכתוש דהיינו שיפו וליבא חקיקה: **בגדים נמפי**. פלטי"ר בלע"ז דאין מלבנים אותו הצמר אבל תיבא דלבנן קנייה: **נמפי**. אין

הצמר חזר עוד לבריותו להיות כל נימא ונימא בפני עצמה: **לא הספיק ליתנו** לראשית הנו לבתן עד שצבעו: **פטור**.

דקנייה בשניו ודמים נמי לא משלם דלאו גזל גמור הוא דלא מקטא ליתיה: **אין מצטרף**. דתנן בשחית חולין חמש רחלות

גוזות כל אחת מנה ופרס חייבות בראשית הנו וראשית הנו מהו הגזו רחל לאחר

שגזוהו נותן מן הגזיה לבתן לפי מה שירצה ובלבד שתהא נתינה חשובה וקתני דאם גז

אחת וצביעה וכן שניה וכן שלישית אין מצטרפות למנה ופרס להתחייב דקננהו בשניו: **נפציה**. ביד רפ"ר בלע"ז ולא הוי

שניו בולי האי: **פרקיה**. במקרק: **דכבריה**. בגפרית להתלבן יפה: **גזו ראשון ראשון** וצבעו. לבד או שגזו ראשון ראשון וטוואו

וכל שעה כשהוא גזו היה משנה: **צפון**. שיוין אבל ליבן לא הדר לבריותו: **קלא אילו**. דומה לתכלת: **במקומו עומד**. אין וי

מרושות בעלים דראשונים ואפילו נשתנה: **אסור**. למזבח:

מאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

דמאספור

בבא קמא דף צג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) צה

משנה

אין הגזלן משיב את הגזילה עצמה אלא אם כן היא עומדת באותו מצב
שהיתה בשעת הגזילה. אבל אם השתנתה ממצבה הקודם אינה חוזרת
לבעלים אלא נקנית לגזלן, ועליו לשלם לגזלן את דמיה.
א. הגזלן עצים ועשאו בלים, צמר ועשאו בגדים, אינו משיב את הכלים
והבגדים לפי שקנאם בשינוי, אלא משלם את דמי העצים והצמר כפי
שוים בשעת הגזלה.
ב. גזל פרה מעופרת וילדה, רחל מעונה צמר וגזזה, משלם דמי פרה
העומדת לילד, ודמי רחל העומדת לינו, וההפרש שבין ערך העובר
לערך הולד, וכן ההפרש שבין הצמר המחובר לבהמה לבין צמר גזוז, הוא
של הגזלן, משום שקנאו בשינוי.
ג. גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה, רחל ונתענה אצלו בצמר וגזזה,
משלם פרה ורחל ויקניות בשעת הגזלה.
ד. זה הכלל כל הגזלנים משלמים בשעת הגזלה. ובגמרא יבואר מה בא
לרבות כלל זה.

גמרא

מדייקת הגמרא: אמרי, מדברי המשנה משמע, שדוקא אם גזל עצים
ועשאו בלים, אין – הרי הוא קונה אותם בשינוי. אבל אם עשאו – החליק
את העצים בלבד, לא נחשב השינוי לשינוי, ואינו קונה בכך את העצים.
כמו כן משמע, שדוקא אם גזל צמר ועשאו בגדים, אין – הרי הוא קונה
אותם בשינוי. אבל אם ליקנא וכינס את גזיות הצמר לא קנאם בשינוי.
ולפי זה מקשה הגמרא: וימניה, הלא שנינו בברייתא, גזל עצים ועשאו
אבנים וסיתתן, צמר וליבנן, עשאו ונקחו מן הנערות המעורבת בו, הרי
הוא קונה אותם בשינוי ומשלם את דמיהם כפי שוים בשעת הגזלה. ומדוע
מצריכה משנתנו דוקא שנינו גדול מעצים לכלים או מצמר לבגדים.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, לעולם אף לשיטת משנתנו שיפוי העצים
ולבין הצמר נחשב שנינו, אלא תנא דין קתני 'עצים ועשאו כלים צמר
ועשאו בגדים', כדי להשמיענו דין שנינו דרפנן דהדרא – שאפילו שמן
התורה קונה רק שנינו שאינו חוזר לקדמותו, תיקנו חכמים שיקנה אף שנינו
החוזר. וכל שכן שנינו שאינו חוזר קונה, שכן הוא שנינו מדיאורייתא.
מפרש אביי את תירוץ: עצים ועשאו בלים וימניה נקרי, דעשייתם לכלים שנינו
שגזל עצים שהם כבר מושפין, ומאי ניהו נקרי, דעשייתם לכלים שנינו
דדר לברייתא והחזיר לברייתא, הלא דאי בעי משליף להו – שאם ירצה
ישלוח את הנסרים זה מזה ויחזירם למצבם הקודם. וכן 'צמר ועשאו בגדים'
מדובר בגזל צמר שהוא כבר מווי לחוטים, דשינוי דדר לברייתא הוא,
דהרי אי בעי קתר ליה – שאם ירצה יפרם את הבגד ויחזירו לחוטים.
ומחדשת המשנה, שאף שנינו זה קונה מדרבנן, וכל שכן שנינו שאינו חוזר
כשיפוי העצים ולבין הצמר שהוא קונה מדיאורייתא. ואילו תנא פרא
והברייתא נקט בדוקא 'גזל עצים ועשאו אבנים וסיתתן צמר וליבנן' משום
שנינו דאורייתא קתני, ושנינו דרפנן כגון עצים משופים ועשאו כלים
לא קתני בברייתא.

מביאה הגמרא תירוץ נוסף על הסתירה האמורה בין המשנה לברייתא: רב
אשי אמר, תנא דין נמי שנינו דאורייתא שאינו חוזר קתני. ומה שנינו
במשנה 'עצים ועשאו בלים' מדובר בעשאו כלים ממין בוקאני ומקל
המכתשתו דיינו שישן, שכן לו בשיפוי והחלפת העץ ואינו צריך
חקיקה. ושנינו זה אינו חוזר לברייתא. כמו כן 'צמר ועשאו בגדים' השנינו
במשנה מדובר בעשאו בגד ממין נמטי ולבד, צמר כבוש שאינו צריך ליבון.
נמצא דהשנינו האמור במשנה דיינו שנינו דלא דדר, שכן שוב אין חוזר
הלבד להיות נימי צמר נפרדים.

מקשה הגמרא על השנינו בברייתא שהובאה לעיל, שהגזלן צמר וליבנו
קנאו בשינוי: וליבון הצמר מי וכו' תוי שנינו, וימניה – והרי נסתר הדבר
מדברי המשנה (חולץ קלה). שראשית הגז היא ממתנות כהונה, וחזיב
הישראל ליתנה לאחד הכהנים. ושנינו שם, שאם לא תפיק ישראל
ליתנו לו לכהן את הצמר עד שצבעו, מעתה הוא פטור מנתינתו, משום
שקנאו בשינוי. אבל אם הישראל לבנו בלבד ולא צבעו, עדיין הוא חייב
ליתנו לכהן. הרי לנו כי ליבון אינו נחשב לשינוי, ואין הישראל קונה מחמתו
את הצמר.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא. הרי בברייתא הסוברת שליבון נחשב

לשינוי שנייה בשיטת רבי שמעון, והרי משנה הסוברת שליבון אינו שנינו
שנייה בשיטת רבנן. דתניא, שיעור הצמר המחויב במתנת ראשית הגז הוא
גזית חמש רחלות, שבכל אחת מהן שיעור צמר של מנה ופרס. ואם גזוז
לצמר של אחת מהן, וקודם שגזז את האחרות מווא וארגו, אין מצטרף
צמר זה לצמר שאר הרחלות, שכן כבר השתנה שמו של הצמר על ידי
הטויה והאריגה, ונפקע ממנו חיוב ראשית הגז. לפיכך הוא פטור אף לאחר
שיגזז את כולן, שהרי אין הצמר מצטרף לשיעור חיוב של חמש רחלות.
ואם עדיין לא טוואו וארגו אלא לבנו בלבד, רבי שמעון אומר, שמחמת
הליבון אין מצטרף הצמר לשיעור חמש רחלות. והכמים אומרים, שעדיין
הוא מצטרף. הרי שנחלקו רבי שמעון וחכמים, האם נחשב מדרבת בליבון
המפקיע מחיוב ראשית הגז, או לא. נמצא שהברייתא הסוברת שליבון קונה
שנייה בשיטת רבי שמעון, והמשנה הסוברת שליבון אינו קונה שנייה
בשיטת חכמים.

עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, הרי משנה וריא, שתיחן שניות
בשיטת רבי שמעון, ולא קשיא מזו על זו, משום ששני מיני ליבון הם. הרי
משנה מדרבת בליבון דנפציה נפוצי (הפרדת הצמר וניעורו ביד) שאינו
נחשב שנינו, והרי ברייתא מדרבת בליבון דפריקת פרוקי במסרק, שלשיטת
רבי שמעון הוא נחשב לשינוי.

עוד מתרצת הגמרא: רבי תימי בר אבין אמר, אין סתירה בין המשנה
לברייתא, שכן הרי משנה מדרבת בליבון דתווריה תוור – שהלבין את
הצמר בכיבוס רגיל שאינו נחשב לשינוי, והרי ברייתא מדרבת בליבון
דפריקת פרוקי – שהניח את הצמר בסל ומעשנים גפרית תחתיו ועל ידי
כך הוא מתלבן, שדוקא ליבון כזה נחשב לשינוי.

מוסיפה הגמרא להקשות מסתירת דברי רבי שמעון בברייתא שליבון נחשב
לשינוי, לדבריו בברייתא אחרת: והרי שנינו בברייתא שבסמוך, שלדעת רבי
שמעון צבע אינו נחשב שנינו, ואם כן השתא יש לומר, אם צבע לרבי
שמעון לא תוי שנינו, וכי יתכן שליבון תוי שנינו. דתניא, גזז הישראל את
הצמר ראשון ראשון וצבעו – צבע גזית כל רחל לאחר שגזזה קודם שגזז
את האחרות, או שגזז ראשון ראשון וטוואו קודם שגזז את האחרות, או
שגזז ראשון ראשון וארגו קודם שגזז את האחרות, אין מצטרף הצמר
לשיעור חמש רחלות, ופטור מראשית הגז משום שהשתנה קודשאו לכלל
חיוב. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, אם צבעו לצמר
הראשון, הרי הוא מצטרף לשאר הצמר להשלים את שיעורו. הרי לנו כי
לדעת רבי שמעון אין הצבע נחשב לשינוי, וכל שכן הליבון.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, שכן מחלוקת תנאים היא בשיטת
רבי שמעון. הרי ברייתא (ראשונה) שנייה בשיטת רבנן אליבא דרבי
שמעון, והרי ברייתא (שנייה) שנייה בשיטת רבי שמעון בן יהודה אליבא
ד'רבי שמעון'.

עוד מתרצת הגמרא: רבא אמר, לעולם לא פליגי רבנן עליה דרבי שמעון
בן יהודה, ולדברי הכל סובר רבי שמעון שליבון נחשב לשינוי. ושנינו צבע
שהוא שנינו החוזר לברייתא, הואיל ויכול להעבירו מהצמר על ידי צפון
ובורית, סבין, ועל כן סובר רבי שמעון שאינו שנינו. מה שאין כן בליבון
שהוא שנינו שאינו חוזר. וכי קתני תנא במשנה בחולץ שהובאה לעיל לא
הפסיק ליתנו לו עד שצבעו פטור, ואזכרנו – והעמדתו בדרבנן הכל
ואף כרבי שמעון, הדברים אמורים בצבע של קלא אילן (צבע הדומה
לתכלת היוצא מהאילן) דלא עבר על ידי צפון, שהוא שנינו שאינו חוזר.
אמר אביי, רבי שמעון בן יהודה, וביט שמיא, ורבי אילעור בן יעקב,
ורבי שמעון בן אלעור, ורבי שמעון, בולחו כבירא להו, שנינו במקומו
עומד, ואף לאחר שהשתנה החפץ אינו זו מרשות הבעלים הראשונים.

מפרש אביי את דבריו: שית רבי שמעון בן יהודה שנינו במקומו עומד,
מקורה היא הרי דאמרן, שאף לאחר שצבע את צמר הרחל הראשונה,
עדיין הוא מצטרף יחד עם שאר הגזיות לשיעור חמש רחלות.

ביט שמיא אומרים שנינו במקומו עומד, מאי היא – היכן הוא מקור
שיטתם. דתניא, הבא על אשה בביתא זנות ונתן לה באטונה ובשכרה
בהמה או כל דבר אחר הראוי למזבח, נאסר הדבר להקריבה על המזבח.
ואם נתן לה תפין באתנה ואחר כך עשאו סולת, או שנתן לה ויתים
ואחר כך עשאו שמן, או ענבים ואחר כך עשאו יין, תני בתרא ברייתא
שסולת שמן ויין אלו אסורים למזבח. ותניא בארד ברייתא שהם מותרים.
ואמר רב יוסף בריבוב סתירת ברייתא אלו, תני גוריון

צו בבא קמא דף צד עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי)

1 דְּמֵאִסְרוּן וּמִמְקוֹם שֶׁמֻּדוּ כֵּן, מִחֲלֻקַּת תְּנָאִים הִיא, בֵּית שְׁמַאי אוֹסְרִין
2 אֶת הַסּוּלָת וְהַשְּׂמֵן וְהֵיזִין לַמִּזְבֵּחַ, וּבֵית הֵלֵל מְתִירִין.
3 מִפְּרִשְׁתִּי הַגִּמְרָא: מַאי טַעְמִיהָ דְּבֵית שְׁמַאי הָאוֹסְרִים אֶת הָאֵתָנָן אֶף אַחֲרֵי
4 שִׁנּוּיָו, מִשּׁוּם דְּאָמְרִי קָרָא בְּאֵתָנָן זִוְנָה וּבִמְחִיר כֻּלָּם כִּי תוֹעֵבֶת יִקְוֶה אֶלְקִיךָ
5 נֶם שְׁנִינִיךָ, וּמִגַּם לְמַדְנָה לְרִבּוֹת אֶף אֶת שִׁנּוּיֵיהֶם לְאִיסוּר הַקְּרִבָּה לַמִּזְבֵּחַ.
6 וְנִעְמַם שֶׁל בֵּית הֵלֵל הַמְּתִירִים אֶת הָאֵתָנָן לְאִיסוּר שֶׁהִשְׁתַּנֵּה, מִשּׁוּם שְׁאָמְרִי
7 קָרָא 'שְׁנִינִיךָ' שֶׁמִּשְׁמַעוּ מִיעוּט, דּוּקָא 'הֵם' עֲצָמָם אִסוּרִים לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא
8 שִׁנּוּיֵיהֶם.
9 שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וּבֵית שְׁמַאי אֵיךְ אִמְרוּ שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד, הֵא כְּתִיב
10 בְּאִיסוּר אֵתָנָן 'הֵם', שֶׁמִּשְׁמַעוּ מִיעוּט, הֵם אִסוּרִים וְלֹא שִׁנּוּיֵיהֶם.
11 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הֲוֵא 'הֵם' לֹא בֹא לְמַעַט שִׁנּוּיָו, אֲלֵא מִיִּבְעִי לִיָּה לְמַעַט
12 'הֵם' וְלֹא וְלִדְוִתֵיהֶם. שֶׁאִם נָתַן לָהּ בְּאֵתָנָה פְּרָה מִעוֹבֶרֶת וּלְדֶהָ, מוֹתֵר
13 הוֹלֵד לַמִּזְבֵּחַ.
14 מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא בְּבִיאוֹר שִׁטַּת בֵּית הֵלֵל: וּבֵית הֵלֵל הַסּוֹבְרִים שְׂגָם שִׁנּוּיָו
15 מוֹתֵר לַמִּזְבֵּחַ, הוּא מִשּׁוּם שֶׁתִּרְתִּי וְאֵת שְׁנֵי הַדִּינִים שְׁמַעְתָּ מִיָּה מִדְּרַשָּׁא
16 זֶה 'הֵם' אִסוּרִים וְלֹא שִׁנּוּיֵיהֶם, 'הֵם' אִסוּרִים וְלֹא וְלִדְוִתֵיהֶם.
17 שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וּבֵית הֵלֵל נִמֵּי – גַּם עַל שִׁטְתָּם קִשָּׁה, הֲכִתִּיב בְּאִיסוּר אֵתָנָן
18 'הֵם', שֶׁמִּשְׁמַעוּ רִיבּוּיָו, וְאֵיךְ אִמְרוּ שֶׁהִשְׁנִינִי מוֹתֵר לַמִּזְבֵּחַ.
19 מִסְקִיָּה הַגִּמְרָא: 'הֵם' לְבֵית הֵלֵל קִשְׁיָא.
20 הִרִי לֵנוּ כִּי נַחֲלֹקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל בִּשְׁנֵי. לְבֵית שְׁמַאי שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ
21 עוֹמֵד, וְכֹל דָּבָר שֶׁהִשְׁתַּנֵּה צוּרְתוֹ אֵינוֹ נֶחָשֵׁב מִשּׁוּם כֵּן לְפָנִים חֲדָשׁוֹת, אֲלֵא
22 הוּא אוֹתוֹ חֲפֵץ שֶׁמִּקְדָּם הִשְׁנִינִי. עַל כֵּן אֵין הִשְׁנִינִי מִפְּקִיעַ מִמֶּנּוּ אֶת אִיסוּרוֹ
23 לַמִּזְבֵּחַ, וְכֵמוּ כֵּן אֵין אֵינוֹ מִפְּקִיעַ אֶת חַיִּיב הַשִּׁבְתִּי הַגּוֹזֵלָה. אֵךְ לְדַעַת בֵּית
24 הֵלֵל, נֶחָשֵׁב חֲפֵץ אַחֲרֵי הַשְׁתַּנּוּתוֹ כַּפְּנִים חֲדָשׁוֹת, וְשׁוּב אֵינוֹ בְּכֻלָּל הַדְּבָר
25 שְׁנֹאסֵר בְּאִיסוּר אֵתָנָן. וּמִטַּעַם זֶה אֶף קוֹנָה הַגּוֹלֵן אֶת חֲפֵץ עַל יְדֵי הַשְׁתַּנּוּתוֹ
26 נִפְטָר מִהִשְׁבָּתוֹ, שֶׁכֵּן כָּבֵר אֵינוֹ בְּכֻלָּל 'הַגּוֹזֵלָה אֲשֶׁר גּוֹל', אֲלֵא חֵפֶץ אַחֲרֵי
27 הַזֶּה.
28 חוֹרֵת הַגִּמְרָא לְדַבְּרֵי אֲבִיִּי הַמּוֹנֶה לְעִיל (צַג) אֶת הַתְּנָאִים הַסּוֹבְרִים שִׁנּוּיָו
29 בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הַסּוֹבֵר 'שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד', מַאי הִיא
30 – הִיכִין הוּא מְקוֹר שִׁטְתוֹ. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, חֲרִי שְׁנָלוּ
31 סִיָּה שֶׁל חֲמִין, מִתְּנָהּ, לִשָּׁה, וְאִפְסָהּ, וְהַפְּרִישׁ מִמֶּנָּה חֶלֶה, הַבִּיצֵר יִדְּהָ
32 מִבְּרִיךְ עַל הַפְּרָשָׁה זוֹ, וְהִרִי אֵין זֶה מִבְּרִיךְ אֱלֹא מִנְּאִין (מִגְדֹּף). וְעַל זֶה
33 נֶאֱמַר, 'בִּצְעֵךְ בְּרַךְ נֶאֱמַר חִי'. שֶׁ'בִּרְצָה' הוּא מִלִּשׁוֹן גּוֹלָן, וְעַלֵּיו נֶאֱמַר שֶׁכִּשְׁהוּא
34 מְבָרֵךְ הִרִי הוּא כִּמְנֹאֵךְ. הִרִי לֵנוּ כִּי אֶף אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁתַּנּוּ הַחִיטִּים וְנִעְשֶׂה עִיסָה,
35 עֲדִין הֵם גּוֹלִים בִּידֵי, וְלֹא קָנָם בִּשְׁנֵי זֶה.
36 מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי אֲבִיִּי: רַבִּי שְׁמַעְיֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר 'שִׁנּוּיָו
37 בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד', מַאי הִיא. דְּתַנְיָא, כָּלֵל זֶה אָמַר רַבִּי שְׁמַעְיֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, כָּל
38 שֶׁכֵּחַ שֶׁהִשְׁבִּית הַגּוֹלָן אֶת הַגּוֹזֵלָה, יָדוֹ שֶׁל הַגּוֹלָן תִּמְדִּי עַל הַעֲלִינָהּ. שֶׁאִם
39 רָצָה נוֹטֵל שֶׁכָּח, וְאִם רָצָה אוֹמֵר לוֹ לְגוֹל, חֲרִי שֶׁלֹּךְ לְפָנֶיךָ.
40 מְקִדִּימָה הַגִּמְרָא בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, וְתַמְהָה: מַאי קָאָמְרִי רַבִּי שְׁמַעְיֹן בֶּן
41 אֱלִיעֶזֶר, הֵלֵא לִשׁוֹן 'הִרִי שֶׁלֹּךְ לְפָנֶיךָ' מִשְׁמַעוּ קוּלָא גּוֹלָן, וְהִרִי אִם הִשְׁבִּיחָה
42 הַגּוֹזֵלָה מִפְּסִיֵּי הַגּוֹלָן אִם מִחוּזִירָה הַגּוֹלָן בַּעֲנִיָּה.
43 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי שֶׁשֶּׁת, חֲכִי קָאָמְרִי. לְעוֹלָם יֵד הַגּוֹלָן עַל הַעֲלִינָהּ.
44 שֶׁאִם הַגּוֹלָן הִשְׁבִּיחָה וְאֵת הַגּוֹזֵלָה הִרִי הוּא נוֹטֵל אֶת שֶׁכָּחוֹ. אֲבֵל אִם בָּחַשׁ
45 הַדְּבָר הַגּוֹל, אוֹמֵר לוֹ הַגּוֹלָן לְגוֹל חֲרִי שֶׁלֹּךְ לְפָנֶיךָ, מִשּׁוּם דְּשִׁנּוּיָו
46 בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד, וְאֵין הַגּוֹלָן קוֹנָה אֶת הַגּוֹזֵלָה בִּשְׁנֵי וּמִתְחַיֵּב בְּדַמִּיהָ, אֲלֵא
47 אֶף אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁתַּנֵּה הִרִי הוּא מִחוּזִירָה כִּמוּ שְׁהִיא.
48 שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: אֵי חֲכִי – אִם שִׁנּוּיָו אֵינוֹ קוֹנָה, אֲפִילוֹ אִם הִשְׁבִּיחָה הַגּוֹלָן
49 אֶת הַגּוֹזֵלָה נִמֵּי יִתְחַיֵּב הַגּוֹלָן לְהִשְׁבִּי עִם הַשִּׁבְחָה, וּמִדַּע הוּא קוֹנָה אֶת
50 הַשִּׁבְחָה.
51 מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אָמְרִי, אֲכַן מִדִּין תוֹרָה אֵין הַגּוֹלָן קוֹנָה אֶת הַשִּׁבְחָה, אֵךְ תִּיקְנוּ
52 כְּחֻמִּים שִׁטּוֹל אֶת הַשִּׁבְחָה לְעֲצָמוּ מִפְּנֵי תְּקִנַּת הַשִּׁבְחָה.
53 מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי אֲבִיִּי: רַבִּי יִשְׁמַעְיָל הַסּוֹבֵר 'שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ
54 עוֹמֵד', מַאי הִיא. דְּתַנְיָא, עֵיקֶר מִצְוַת פָּאָה הִיא לְהַפְּרִישׁ בִּשְׁעַת הַקְּצִירָה
55 מִעַט מִן הַקֶּמֶחַ וְלֹא לְקוֹצְרוֹ, אֲלֵא לְהַנְחִיחוֹ לְעִנּוּיָם. אֵךְ אִם לֹא הַפְּרִישׁ מִן
56 הַקֶּמֶחַ וְקָצַר אֶת כּוֹלָהּ, הִרִי הוּא מְפָרִישׁ פָּאָה מִן הַעוֹמְרִים הַקְּצוּרִים
57 וּמִשְׁאִירָה לְעִנּוּיָם. וְאִם לֹא הַפְּרִישׁ אֶף מִן הַעוֹמְרִים אֲלֵא קִיבֵץ אֶת כּוֹלָם
58 לְכָרִי, הִרִי הוּא מְפָרִישׁ פָּאָה מִן הַכָּרִי עַד וְכֹל זֶמֶן שֶׁלֹּא מִרְחוֹ. אֵךְ אִם כָּבֵר
59 מִרְחוֹ (אֶת הַכָּרִי) וְכָבֵר הַתְּחִיב בְּמַעֲשֵׂר, קוֹרֵם הוּא מַעֲשֵׂר אֶת הַכָּרִי, וְיִקֶּן

60 אַחֲרֵי כֵּךְ נִזְתָּן לוֹ לְעִנּוּי מִמֶּנּוּ פָּאָה. אֲבֵל אַחֲרֵי שֶׁשָּׁחַן אֶת הַחִיטִּים שׁוּב אֵינוֹ
61 חַיִּיב בְּעוֹזִיבַת הַפָּאָה לְעִנּוּיָם, מִשּׁוּם שֶׁכָּבֵר קָנָה בִּשְׁנֵי.
62 מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָל אָמְרִי, אֵף אַחֲרֵי שֶׁשָּׁחַן וְלֹא אֶת הַקֶּמֶחַ, הִרִי הוּא
63 מְפָרִישׁ פָּאָה מִן הַעִיסָה וְנִזְתָּן לוֹ לְעִנּוּי. נִמְצָא שֶׁלְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעְיָל שִׁנּוּיָו
64 בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד וְאֵינוֹ קוֹנָה.
65 אָמַר לִיָּה רַב פֶּסָא לְאֲבִי, אֵיכְפֹּל כָּל הַנִּי תִנְאִי – וְכִי טִרְחוּ כָּל תְּנָאִים
66 אֵלֹי לְהַתְקַבֵּץ יַחַד בְּשִׁיטָה אַחַת וְלִשְׁמֹעֵינָן בְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי הָאוֹמְרִים
67 בְּאֵתָנָן 'שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד'. וְהִרִי הַלְכָה כְּבֵית הֵלֵל בְּכָל מְקוֹם, וְלְדַעַת בֵּית
68 הֵלֵל שִׁנּוּיָו קוֹנָה.
69 אָמַר לִיָּה אֲבִי, חֲכִי קָאָמְרִי כָּל הַתְּנָאִים הָאֵלֹי, לֹא נַחֲלִיקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
70 הֵלֵל בְּרִבְרָב זֶה, אֲלֵא אֶף בֵּית הֵלֵל מוֹדִים שֶׁשִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד, וְאֵף אֵתָנָן
71 שֶׁהִשְׁתַּנֵּה אִסוּר לַמִּזְבֵּחַ.
72 דּוּחָה רַבָּא אֶת הוֹכְחוֹת אֲבִי מִדְּבָרֵי הַתְּנָאִים הַמּוֹבָאִים לְעִיל: אָמַר רַבָּא,
73 מִמֵּיָּה – מִנֵּין לֶךְ שִׁישׁ חוֹלֵק עַל דִּין שִׁנּוּיָו קוֹנָה. דְּלָמָּא עַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרִי
74 רַבִּי שְׁמַעְיֹן בֶּן יְהוֹדָה הִתֵּם בְּרָאשִׁית הַגּוֹ שֶׁאֵין שִׁנּוּיָו הַצִּמְרָה פּוֹטְרוֹ מִנְתִּינָה
75 לְכֻחַן, אֲלֵא בְּשִׁנּוּיָו שֶׁל צִבְעֵה שֶׁהוּא שִׁנּוּיָו הַחוּזֵר, הוּאִיל וְיִכּוֹל לְהַעֲבִירוֹ
76 מִהַצִּמְרָה עַל יְדֵי צִפּוֹן וְבוֹרִית, סְבָחָן, אֲבֵל שִׁנּוּיָו שֶׁאֵינוֹ חוּזֵר קוֹנָה אֶף לְרַבִּי
77 שְׁמַעְיֹן בֶּן יְהוֹדָה.
78 וְעַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרִי בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים הִתֵּם בְּאֵתָנָן שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ
79 עוֹמֵד, אֲלֵא רַק לְעֵינָן אִיסוּרוֹ לְכַבּוֹה (לַמִּזְבֵּחַ), מִשּׁוּם דְּאֵיפָאִים – שֶׁהָאֵתָנָן
80 מֵאִסֵּר לְגוֹבָה אֲפִילוֹ אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁתַּנֵּה. אֲבֵל בְּעֻלָּמָא מוֹדִים בֵּית שְׁמַאי שִׁנּוּיָו
81 קוֹנָה.
82 וְעַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִתֵּם בְּחוֹל חִיטִּים וְטַחֲנוּ וְלִשְׁן
83 וְאִפְאָן, אֲלֵא לְעֵינָן בְּרִבְרָה עַל הַפְּרִשְׁתָּ חֵלָה מִהֵן, מִשּׁוּם דְּהִנּוּ לִיָּה בְּרַכָּה
84 זֶה מִצְוָה הַפָּאָה בְּעִבְרָה שֶׁל גּוֹזֵלָה. אֲבֵל לְעֵינָן קִנְיָן מוֹדָה שִׁנּוּיָו קוֹנָה.
85 וְעַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרִי רַבִּי שְׁמַעְיֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר הִתֵּם שֶׁאִם הַבְּחִישָׁה הַגּוֹזֵלָה
86 אִימָר לוֹ הַגּוֹלָן הִרִי שֶׁלֹּךְ לְפָנֶיךָ, אֲלֵא בְּהַחֲשָׁה דְּהִרִי – בְּכַחַשׁ הַחוּזֵר,
87 שֶׁאִפְשָׁר לְפָטֵם אֶת הַבְּהִמָּה וְלְהַחֲזִירָה לְמַעֲבָה הַקּוֹדֵם. אֲבֵל בִּשְׁנֵי שֶׁאֵינוֹ
88 חוּזֵר הוּא מוֹדָה שֶׁאֵין הַגּוֹלָן יִכּוֹל לִזְמֹר 'הִרִי שֶׁלֹּךְ לְפָנֶיךָ', אֲלֵא קוֹנָה אֶת
89 הַגּוֹזֵלָה וְחַיִּיב לְשַׁלֵּם אֶת דְּמִיָּה כְּפִי שְׁוִיָּה בִּשְׁעַת הַגּוֹזֵלָה.
90 וְעַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָל הִתֵּם שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד, אֲלֵא לְעֵינָן
91 עִיסָה שֶׁהִיא חַיִּיבַת בְּפָאָה, מִשּׁוּם דְּכְתִיב בַּפָּאָה 'תִּעְזוּב' וְיִתְרָא. שְׁהִרִי
92 כָּבֵר נֶאֱמַר בְּפָרֶשֶׁת קְדוּשִׁים (וַיִּקְרָא יֵט ט-ז) 'לְעִנּוּי וְלִגְרָ תַעֲזוּב אוֹתָם', וְנִשְׁנָה
93 חַיִּיב זֶה בְּפָרֶשֶׁת אִמּוֹר (שֶׁם כֹּג כֹּב), כְּדִי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאֵין שִׁנּוּיָו קוֹנָה בַּפָּאָה.
94 מִפְּרִשְׁתִּי הַגִּמְרָא: וְכִי תִיָּמָא לְיִבְרָ מִיָּה – וְאִם תֹּאמַר לְלַמּוֹד מִפָּאָה לְכָל
95 מְקוֹם, יֵשׁ לְדַחוֹת שְׁמִתְנֻת עֲנִיִּים שְׁאֵנִי, וְאֵין לְלַמּוֹד מִזֶּה מִקְוֵמוּ אַחֲרֵי.
96 בְּרִבְרָה – כִּמוּ שֶׁהִשְׁתַּפֵּק רַבִּי יוֹנָתָן, דְּבָעֵי רַבִּי יוֹנָתָן, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי
97 יִשְׁמַעְיָל הַסּוֹבֵר שֶׁמִּפְּרִישִׁים פָּאָה מִן הַעִיסָה. הָאִם הוּא מִשּׁוּם דְּקָסְבֵּר
98 שִׁנּוּיָו אֵינוֹ קוֹנָה בְּשׁוּם מְקוֹם. אוֹ דְּלָמָּא, בְּעֻלָּמָא קָסְבֵּר שִׁנּוּיָו קוֹנָה,
99 וְדוּקָא הִתָּם סוֹבֵר שֶׁאֵין הַשִּׁנּוּיָו פּוֹטֵר מִפָּאָה, מִשּׁוּם דְּכְתִיב 'תַעֲזוּב' וְיִתְרָא.
100 שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְאִם תִּמְצִי לְאִמְרֵי שְׁמַעְיָל דְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָל הוּא מִשּׁוּם
101 דְּקָסְבֵּר שִׁנּוּיָו אֵינוֹ קוֹנָה, אִם כֵּן 'תַעֲזוּב' וְיִתְרָא דְּכְתִיב רַחֲמָנָא לְמַה לִּי,
102 הֵלֵא אֶף בְּלֹא רִיבּוּי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהַתְחַיֵּב בַּפָּאָה גַּם לְאַחֲרֵי הַשִּׁנּוּיָו.
103 עוֹד שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְתוֹ, לְרַבְּנָן הַסּוֹבְרִים שֶׁאֵינוֹ מִפְּרִישׁ פָּאָה מִן הַעִיסָה,
104 'תַעֲזוּב' וְיִתְרָא דְּכְתִיב רַחֲמָנָא בְּמִתְנֻת עֲנִיִּים לְמַה לִּי.
105 מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מִיִּבְעִי לִיָּה לִיתוֹר זֶה לְכַדְתִּנָּא – לְדִין הַשְּׁנִי בְּרִייתָא
106 הַבָּאָה. הַהִפְקֵר פְּטוֹר מִמַּעֲשֵׂר וּמִמִּתְנֻת עֲנִיִּים, אֵךְ חֲלוּקֵי דִינָם לְעֵינָן פְּטוֹר
107 זֶה. שֶׁכֵּן הַמְּפָקִיר בְּרָמָו וְהַשְּׁבִיב לְכָרִי וְכֹה בּוֹ שׁוּב וְצִבְרָו, חַיִּיב בְּפָרִישׁ
108 וְעוֹלָלוֹת וְכִשְׁבָּה וְכַפָּאָה, וְאִפְּלוֹ שֶׁהוּא פְּטוֹר מִן הַמַּעֲשֵׂר, וְחַיִּיב
109 מִחוּדָשׁ זֶה שֶׁהִתְחַדָּשׁ בְּמִתְנֻת עֲנִיִּים נִלְמַד מִיתוֹר הַתַּעֲזוּב' שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִתְנֻת
110 עֲנִיִּים.
111 אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעְיֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר שֶׁאִם
112 הַבְּחִישָׁה הַגּוֹזֵלָה אִמְרָ לוֹ 'הִרִי שֶׁלֹּךְ לְפָנֶיךָ'.
113 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי אָמַר שְׁמוּאֵל חֲכִי, שִׁנּוּיָו בְּמִקְוֵמוּ עוֹמֵד. וְהָאָמַר
114 שְׁמוּאֵל, אֵין שְׁמִין לֹא לְגַבֵּי וְלֹא לְגוֹלָה, אֲלֵא לְנִזְקִין. שְׁבִנְזִקִים נִשְׁאָרִת
115 הַנְּבִלָה שֶׁל הַשּׁוֹר הַנִּזְקֵק אֲצֵל הַנִּזְקֵק, וְאֵין הַמּוֹזֵק מִשְׁלֵם אֲלֵא אֶת הַהִפְרָשׁ
116 שְׁבִין הַנְּבִלָה לְשׁוֹר חֵי. אֲבֵל בְּגַבֵּי וְגוֹלָן, אִם מִתָּה הַבְּהִמָּה בְּרִשׁוּתָם הַנְּבִלָה
117 שִׁלָּחָם, וְעַלֵּיהֶם לְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי הַשּׁוֹר כּוֹלָה. הִרִי לֵנוּ שֶׁסּוֹבֵר שְׁמוּאֵל שִׁנּוּיָו
118 קוֹנָה.

וְאִפְּאָה (וְהִירִיס) וְהִפְרִישׁוּ מִמֶּנָּה חֲלָה. מִשְׁעַת גִּלְגּוּל מִתְחַיֵּיב בְּחֻלָּה אֵלָּא
רְבוּתָא קָמַל דְּאֵעִיף שְׁעִשָּׂה כָּל הַשְּׂנִינִים הִלְלוּ אֵין אֵלָּא מִנְאָץ
א"נ מִשּׁוּם דְּהִיקָא דְּאֵין תְּחִילתוֹ עִיסָה אֵין מִתְחַיֵּיב בְּחֻלָּה עַד אֲחֵר אִפְּיָה נִקְטָה
הָכִי
לֹא

הִפְרִישׁ מִן הַקָּמָה יִפְרִישׁ מִן
הָעוֹמְרִים. אֲבִי לְטַעְמִי דְּאָמַר
בְּרִישׁ תַּמְרוּהָ (ו' ו. וְסֵי ד"ס חֲמִי) כָּל דְּאָמַר
רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אִי עֲבִיד מִהֵנִי וּמִפְרִישׁ
הָתָם דְּטַעְמָא דִּיפְרִישׁ מִן הָעוֹמְרִים מִשּׁוּם
תַּעֲזוּב וְתִירָא דְּבָלָא תַּעֲזוּב וְתִירָא לֹא הִיא
מִיחִיב דְּכִין דְּעֵבֵר עַל לֹא תִכְלֶה הָהָא
אֲמַיָּא דְּאֵהֵי וּפְטוּר וְלִהְיֵי אֲצִטְרִיךְ אֲבִי
בְּשִׁמְעָתִין ע"כ לר' יִשְׁמַעְאֵל לְמִימַר שִׁנּוּי
בְּמִקְוֵמָה עוֹמֶדֶת אֲבָל לְרִבָּא דְּאָמַר הָתָם
כָּל דְּאָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד כִּי עֲבִיד לֹא
מִהֵנִי בְּלֹא תַּעֲזוּב וְתִירָא מִפְרִישׁ מִן
הָעוֹמְרִין וְלֹא מִכְּפֵי לִיהִי תַּעֲזוּב וְתִירָא
אֵלָּא לְמַפְקִיר כְּרֻמָּה אוֹ לְרִבִּי יִשְׁמַעְאֵל אִי
שִׁנּוּי קוֹנָה אֲצִטְרִיךְ דְּמִפְרִישׁ מִן הָעִיסָה
וְאֵם תֵּאֵמַר לְאֲבִי דְּאֲצִטְרִיךְ תַּעֲזוּב וְתִירָא
לְחַיִּיב מִן הָעוֹמְרִים מִפְקִיר כְּרֻמָּה מְנַלְיָה
דְּהִיב בְּפִאָה וְיִיל דְּתִרְתִּי ש"מ וְכֵן צ"ל
לְרִבָּא אֲלִיבָא דְּרִבִּי יִשְׁמַעְאֵל אִי סָבַר רִבִּי
יִשְׁמַעְאֵל דְּשִׁנּוּי קוֹנָה וְדִרְשִׁי תַּעֲזוּב וְתִירָא
לְחַיִּיב מִן הָעִיסָה אֵם כָּל הַמַּפְקִיר כְּרֻמָּה
מְנַלְיָה דְּמִשְׁמַע דְּהִדְהִיא דְּרִשָּׁה אֲתֵיָא כְּב"ע
מִדְּרִיִּיק בְּפִרְקָא בָּא סִימֵן (מִסֵּד ד' נ"א. וְסֵי ד"ס מִין)
דְּהָא דְּתֵנִן הָתָם כָּל שְׁחִיב בְּפִאָה חִיב
בְּמַעֲשֵׁר הֵינִי כָּל מִין שְׁחִיב בְּפִאָה חִיב
בְּמַעֲשֵׁר דְּאִי לֹא הָכִי הָרִי מִפְקִיר כְּרֻמָּה
דְּחִיב בְּפִאָה וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשֵׁר וּמֵאִי
רָאָה הִיא דְּלִמָּא מִהֵנִי כְּרִבִּי יִשְׁמַעְאֵל
דְּמוֹקִי תַּעֲזוּב וְתִירָא לְחַיִּיב מִן הָעִיסָה וְלֹא
מִיחִיב לְמַדְרֵשׁ שִׁתְחַיִּיב בְּפִאָה אֵלָּא וְדִּיא
לִיבָא דְּפִלִּיג אֲהֵיָא תֵּנָּא דְּמִפְקִיר כְּרֻמָּה
וְתִרְתִּי ש"מ בְּדִרְשִׁיתִי מִרְחֹו מַעֲשֵׁר
וְנוֹתֵן לוֹ. וְאִפְּלִיג לְמֵאֵן דְּאִית לִיהִי בְּרִיחָה
כָּל זֶמֶן שְׁלֹא הִפְרִישׁ פִּאָה וְלֹא בְּרִיחָה הִיא
הַבֵּל שְׁלֹו וְנִתְחַיִּיב הַבֵּל בְּמַעֲשֵׁר וְשׁוּב
יִפְטַר וְאֵם תֵּאֵמַר תְּרוּמָה נִמִּי לְחֵנִי שְׁתּוּרִם
וְנוֹתֵן לוֹ וְאֵין לֹמַר דְּתִרּוּמָה בְּלֹא הָכִי
יִפְרִישׁ הָעֵנִי וְכָל פִּאָה תִּיבֵית תְּרוּמָה
חָדָא דְּא"כ מִקְדִּים מַעֲשֵׁר לְתִרּוּמָה גְּדוּלָּה
וְעוֹד דְּתֵנִן בְּמִסְכַּת תְּרוּמוֹת בְּפ"ק (מ"ס) אֵין
תְּרוּמִין מִן הֶלֶקֶט וְכֵן הַשְּׂכָחָה כו' וְנִרְאָה
לְפִרֵשׁ מִשּׁוּם דְּתִרּוּמָה דְּכָר קָל לְתִרּוּם לֹא
חֵשׁ לְהוֹרִיב וְיֵשׁ מִפְרִישִׁים דְּלִהְיֵי אֵין תְּרוּם
מִשּׁוּם דְּבִגְדוֹן רִגְלִין לְתִרּוּם דְּתֵנִן
בְּמִסְכַּת מַעֲשֵׁר (מ"ס) מִצָּא פִּירִית מִמּוֹרְחִין
בְּשָׂדֶה מִכּוֹסִין אֲסוּרִים מִשּׁוּם גִּזְל מִפְּתוּרִין
מִתְחַיִּיב מִשּׁוּם גִּזְל בִּין כָּר וּבִין כָּר חִיבִין
בְּמַעֲשֵׁר וּפְטוּרִין מִן הַתְּרוּמָה לְפִי שִׁבְי
אֲפֻשֶׁר לְגוֹרֵן שְׁתַּעֲקֵר אֵלָּא אֵם כֵּן נִשְׁלָה
תְּרוּמָה גְּדוּלָּה:

וְתֵנִן

אֲמַר שְׁמוּאֵל הָכִי וְהָאֵמַר שְׁמוּאֵל אֵין שְׁמִין לֹא לִנְבֵּי וְלֹא לְנִזְנִין אֵלָּא לְנִזְנִין בְּשִׁלְמָא לְרִבָּא דְּאָמַר
כִּי קָאֵמַר ר' שְׁמַעוֹן בְּנֵי אֶלְעָזָר הָתָם בְּהַפְחִשָּׁה דְּהִדֵּר לֹא קָשִׁיָּא כִּי קָאֵמַר הִלְכָה כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן
הָדֵר אֵלָּא לְאֲבִי דְּאָמַר כִּי קָאֵמַר רשב"א בְּהַפְחִשָּׁה דְּהִדֵּר לֹא לִנְבֵּי וְלֹא לְנִזְנִין אֵלָּא לְנִזְנִין בְּהַפְחִשָּׁה דְּלֹא
אֲמַר

מִאֲסָפּוּרִיק. שֵׁם מְקוֹם: **בוֹצֵעַ בְּרִיךְ**. הוּלָּא וּמִבְרִיךְ בּוֹצֵעַ כְּמוֹ כָּל בּוֹצֵעַ בְּצֵעַ (מַסִּי א"י)
מֵאִי קָאֵמַר. אֵינִי בְּשִׁבְחָה וְקִתְנִי הָרִי שֶׁלֶף לְפָנֶיךָ וְהֵאֵי לִישָׁנָא לֹא שְׁיִיךְ לְמִימַר
אֵלָּא בְּדָבָר שְׂכִיחַשׁ מִקְדָּמוֹתוֹ שְׁאֵמַר לוֹ טִלְנָו כְּמוֹת שְׁהוּא כְּחוֹשׁ: **מִצּוֹת פִּאָה**
לְהִפְרִישׁ מִן הַקָּמָה. דְּכַתִּיב לֹא תִכְלֶה פִּאָת שְׂדֶךְ לְקַצּוֹר (ויקרא יט: מִרְחֹו). מִחֻלָּק

אֵת הָרִי בְּרִחַת וּמִירִחַת הָרִי גִמַּר מִלֵּאכָה
לְמַעֲשֵׁר הִלְכָּךְ מַעֲשֵׁר כָּל מַעֲשְׂרוֹתָיו תִּחְלֶה
וְאַחֵר כֹּף נֹתֵן לוֹ פִּאָה כְּדִי שְׁלֹא יִפְסִיד עֵנִי
שְׂאִילוֹ הִיא נֹתֵנָה קוֹדֵם מִירִחַת אֵע"פ שְׁעֵנִי
מִצְרִי לְקֵט שְׂכָחָה וּפִאָה הִרְבָּה וְעוֹשָׂה מִתֵּן
כִּי פְטוּר מִן הַמַּעֲשֵׁר שְׂהִי הַפְקֵר הוּא אֲבָל
עֲכָשִׁי שְׁתַּמְרָח בִּיד בַּעַל הַבֵּית נִתְחַיֵּיב
בְּמַעֲשֵׁר דְּהָכִי אֲמַרְנָן בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת (ה"פ ט)
לְקֵט שְׂכָחָה וּפִאָה שְׁעִשָּׂאן בְּגוֹרֵן הַקִּבְעוּ:
אֵם מִפְרִישׁ מִן הָעִיסָה. פִּאָה אֵם לֹא נִתְנָה
כְּכָר וְאִילוֹ לַח"ק מִן הָעִיסָה לֹא דְקִנְיָה
בְּשִׁנּוּי וְהִיא מִמּוֹן שְׁאֵין לוֹ תוֹבְעִים דְּעַד
הַשְׁתָּא דִּישָׁה לֹאֹ שִׁנּוּי הוּא דְּאוֹכֵל הוּא
כְּמוֹ שְׁהִיא: **אִיכְפַּל תֵּנָּא**. טְרוּחַ וְעִמְלוֹ
וְנִתְקַבְּצוּ לְכָר: **בְּהַפְחִשָּׁה דְּהִדֵּר**. מִפְטוּמָה
וְחִזּוֹר לְקַדְמוֹת: **תַּעֲזוּב וְתִירָא**. בְּקוֹדִשִׁים
תִּהְיֶה כְּתִיב לֹא תִכְלֶה פִּאָת שְׂדֶךְ לְקַצּוֹר
וּבְשׁוּר אוֹ כֶּשֶׁב כְּתִיב לֹא תִכְלֶה פִּאָת שְׂדֶךְ
בְּקִיצְרָךְ תִּירָא תַּעֲזוּב אוֹתוֹ לְמָה לִי
שָׁמַע מִינָּה לֹא תֵּנִי שִׁנּוּי דְּלֹא קִנְיָה:
תַּעֲזוּב וְתִירָא לְמָה לִי. הֵא עֲבַלְמָא נִמִּי
לֹא קִנְיָ שִׁנּוּי: הִיא וְתוֹ לְרִבְנָן תַּעֲזוּב וְתִירָא
לְמָה לִי: **הַמַּפְקִיר וְהַשְּׂכִיב לְבָקֵר**. קוֹדֵם
שְׂכִיבָא עֲנִיִּים לְבָקֵרָה שְׂכִיבָא בְּהַפְקֵר אֵם הִיא
קוֹדֶמִין: פֵּרֶט בְּכִרִם וְלֵקֶט בְּקִמָּה: **חִיב**
בְּפִרְשָׁה כו'. דְּאֵעִיף דְּהַפְקֵר פְטוּר מִכּוֹסִים
דְּכַתִּיב אֲרִצָּךְ שְׂדֶךְ וְכִרְמֶךָ מִהֵנִי תַּעֲזוּב
וְתִירָא לְמַעֲשֵׁי כִי הֵאֵי גִזְנָא דְּלֹא הִיא הַפְקֵר
לְפְטוּר וְאֵינִי שְׁפּוּטָא מִן הַמַּעֲשֵׁר וּבְכָל הֵנִי
כְּתִיב תַּעֲזוּב וְתִירָא בְּקוֹדִשִׁים כְּתִיב כְּרִמֶךָ
לֹא תַעֲזוּל וּפְרִט כו' וּבְמִשְׁנֵה תוֹרָה (מ"ו)
כְּתִיב כִּי תִבְצוֹר כְּרִמֶךָ לֹא תַעֲזוּל וְכֵן לֹא
תִפְאֵר אֲחִירָךְ דְּהֵינִי פֵרֶט תִּפְאֵר
אִישְׁקוּבִי"ר וּפִאָה נִמִּי מִהָכָא מַשְׁמַע דְּתֵנָּא
דְּכִי ר' יִשְׁמַעְאֵל (וְעוֹן ה"א) שְׁלֹא תַעֲזוּל
תִּפְאֵרְתוֹ מִמֶּנּוּ שְׂכָחָה כְּתִיב בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה
(מ"ס) לֹא תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ וְגו' וּבְאִילָן כְּתִיב לֹא
תִפְאֵר אֲחִירָךְ וְאָמַר מִר בְּפִרְק' י' דְּחוליק (מ"ס)
אֲחִירָךְ זוֹ שְׂכָחָה וְלֹא בְּעִי לְמִיחֵדֵר וּמִכְתֵּב
בְּאִילָן לְגַר לִיתוּם אֵלָּא לֹא תִפְאֵר אֲחִירָךְ
וְאֵין דְּעִנָּא דְּלַעֲנִים הוּא כְּדָאשְׁכּוֹן
בְּעוֹמְרִים אֲבָל בְּמַעֲשֵׁר לֹא כְּתִיב תַּעֲזוּב
וְתִירָא: **אֵין שְׁמִין**. בְּפִרְק רֵאשׁוֹן (ה"פ ח"א) גְּבִי
בְּעִלִּים מְטַפְלִין בְּבִילָה אֲמַר שְׁמוּאֵל
דְּלִנְקוֹן הוּא דְּשִׁמִּין אֵת הַבִּילָה לְנִיזָק
וּמוֹסִיף עָלֶיהָ מוֹזִיק עַד שְׁמִשְׁלִים לוֹ נִזְקוֹ
אֲבָל גִּבֵּי וְגוֹלָן שְׁטוּלָה בְּהִמָּה וּמִתָּה אוֹ
בְּחִשָּׁה אֵין שְׁמִין אֵת הַבִּילָה אֵלָּא שְׁלָחָם
תִּהְיֶה וְהֵם יִשְׁלְמוּ בְּהִמָּה מַעֲלִיָּא אֲלֵמָא
שִׁנּוּי קִנְיָ: פְּלוּתָא דְּאֲבִי וְרָבָא לְעִיל
בְּשִׁמְעָתִין: **בְּהַפְחִשָּׁה דְּלֹא תִירָא**. כְּגוֹן מִתָּה
אוֹ נִשְׁכָּרָה רִגְלָה:

אֲמַר

בְּנֵי אֶלְעָזָר דְּשִׁנּוּי בְּמִקְוֵמָה עוֹמֶדֶת בְּהַפְחִשָּׁה דְּהִדֵּר וְכִי קָאֵמַר שְׁמוּאֵל הָתָם אֵין שְׁמִין לֹא לִנְבֵּי וְלֹא לְנִזְנִין אֵלָּא לְנִזְנִין בְּהַפְחִשָּׁה דְּלֹא
הָדֵר אֵלָּא לְאֲבִי דְּאָמַר כִּי קָאֵמַר רשב"א בְּהַפְחִשָּׁה דְּהִדֵּר לֹא לִנְבֵּי וְלֹא לְנִזְנִין אֵלָּא לְנִזְנִין בְּהַפְחִשָּׁה דְּלֹא
אֲמַר

[illegible]

Journal of Management Studies, 40(6), 798–814

בבא קמא דף צד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) צט

1 שהברייתא מדברת במלוה בריבית ששעשה תשובה קודם שמת, ועל כן
2 חייבים בניו להחזיר את הדבר המסויים שנטל בריבית, משום כבוד אביהם.
3 מקשה הגמרא על תירוצו זה: אי עשה תשובה, מאי פצי גביה, איכעי ליה
4 לאהדורי – מה עושה הריבית אצלו, הלא היה עליו להחזירה.
5 מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת במלוה בריבית שעשה תשובה, אלא
6 שלא הספיק להחזירה עד שמת.
7 עוד מקשה הגמרא על תקנת השבים האמורה מברייתא אחרת: תא שמעי,
8 הנולדים ומלוי בריבית, אף על פי שגבו מחזירין.
9 ולפני שמקשה הגמרא מדברי הברייתא על הברייתא לעיל, דנה הגמרא
10 בעצם דברי הברייתא, ושואלת: בשלמא לגבי מלוה בריבית מובנים דברי
11 הברייתא 'אף על פי שגבו', שאפילו לאחר שגבו את הריבית שעליהם
12 להחזירה, וכל שכן שאם עדיין לא גבו עליהם לקרוע שטר זה שיש בו חוב
13 ריבית ולא לגבותה. אבל בגולנין, מאי אף על פי שגבו איכא בהם, ומה
14 ראתה הברייתא להוסיף זאת. הלא אי גזול גזול, ואי לא גזול לא גזול –
15 הלא אם המדובר בגולנים, פשיטא שכבר נטלו את הגזילה, שאם לא כן הרי
16 עדיין אינם גולנים כלל.
17 משיבה הגמרא, לא שני דינים נאמרו בברייתא, אלא איכא, הנולדין, ומאי
18 ניהו – ומי הם אותם גולנים, הלא הם מלוי בריבית, אף על פי שכבר גבו
19 את הריבית הרי הם מחזירין אותה ללוה.
20 ומכל מקום קשה מהמבואר כאן שמחזירים ריבית אפילו לאחר שגבו, על
21 מה ששינוי בברייתא לעיל, שאין מקבלים מהם את הריבית מפני תקנת
22 השבים.
23 מתרצת הגמרא: אמרי, הם מצידם מחזירין את הריבית, ואולם אין מקבלין
24 אותה מהם. ועליהם להחזיר לא כדי שתשאר הריבית אצל הלוה, אלא
25 למה מחזירין, כדי לצאת ידי שמים.
26 עוד מקשה הגמרא: תא שמעי, הרועים, והנבאין של המלך הגוים מס
27 גולגולת וארנונה, והמובסין (וגובי המכס), כל אלו גולנים הם. הרועים לפי
28 שהם רועים בשדות אחרים, והגבאים והמוכסים לפי שהם גובים יותר
29 מהמגיע להם. ואם הם באים לשוב בתשובה, תשובתן קשה, משום שגזלו
30 את הרבים, ואינם יודעים למי להחזיר. ומחזירין את הגזילה לאותם בני
31 אדם שהם מפזרין בהם שנגזלו על ידם. ומכאן קשה על מה ששינוי
32 בברייתא לעיל, שאין מקבלים מידיהם את הגזילה.
33 מתרצת הגמרא: אמרי, גם בכונת ברייתא זו, אכן הם מחזירין, ואולם אין
34 מקבלין מהם. ואלא למה מחזירין, כדי לצאת ידי שמים.
35 ושוב מקשה הגמרא: אי הכי, אמאי תשובתן קשה, הלא בין כך אין
36 מקבלים מהם את הגזילה, וקל להם לחזור בתשובה.
37 ועוד מקשה הגמרא: איכא סיפא, והדמים שגזלו מבני אדם שאין הם
38 מפזרין אותם ואין בידם להשיב להם. יעשה בהן צרכי ציבור. ואמר רב
39 הסדא, שהם בודות שיהיו ומעדות של מים לצרכי הרבים, ואף הנגולים
40 עצמם ייהנו מהם, ובכך תושב להם גזילתם. הרי שעליהם להשיב את
41 הגזילה באופן שתשאר ביד הגזול, ולא רק כדי לצאת ידי שמים.
42 מתרצת הגמרא תירוצו אחר: אלא לא קשיא, כאן ברייתא של הרועים
43 הגבאים והמוכסים, מדובר קודם שנתקנה התקנה בימי רבי שלא לקבל
44 מהם. וכאן בברייתא האומרת שאין מקבלים מהם מדובר לאחר תקנה.
45 מתרצת הגמרא תירוצו נוסף: והשתא דאמר רב נחמן, שלא אמרו שלא
46 לקבל מהם, אלא רק בשאין גזילה קיימת, שאף על פי שמן הדין עליהם
47 לשלם את דמיה, תיקנו שלא לקבל מהם את הדמים, אפילו תימא אידי
48 ואידי (ששתי הברייתות) מדברות לאחר תקנה אין סתירה ביניהן, ולא
49 קשיא.

7 לברייתא קונה. אלא לאכאי דאמר, כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ששינוי
8 אינו קונה אפילו בהקדשה דלא תרד קאמר, כגון שמתה או שנשרה
9 רגלה, מאי איכא למימר.
10 מתרצת הגמרא: אכאי מתני הכי – גורס כן במימרת שמואל. אמר רב
11 יהודה אמר שמואל

1 יש מי שאמרו שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר, וליה לא סבירא ליה –
2 אך שמואל עצמו אינו סובר כמותם, אלא סובר ששינוי קונה, ואין הלכה
3 כרבי שמעון בן אלעזר.
4 שיטת רבי יוחנן ברין שנינו אמר רבי תיאא בר אמר רבי יוחנן, מדבר
5 תורה גזילה הנשתנית חוזרת לנגול בעיניה, שנאמר 'והשיב את הגזילה
6 אשר גזל', ומשמע שמכל מקום עליו להשיבה, ואפילו לאחר שהשתנתה.
7 ואם האמר להקשות ממה ששינוי במשנתנו שהגול עצים ועשאים כלים
8 קנאם בשינוי, אין זה אלא מדרבנן, ותיקנו כן חכמים משום תקנת השבים.
9 שאם נחייב את הגזול להחזיר את הגזילה עצמה לאחר שעשה ממנה כלים,
10 ימנע מלשוב בתשובה ולהשיב את הגזילה.
11 מקשה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי ששינוי אינו קונה מן התורה,
12 והאמר רבי יוחנן, הלכה כסתם משנה בכל מקום. ותנן (ושנינו) בסתם
13 משנה (חולין קלה). לגבי ראשית הגז, 'אם לא הספיק הישראל ליתנו לו
14 לכהן את הצמר עד שצבעו פטור', משום שקנאו בשינוי. והרי מוכח מדברי
15 המשנה ששינוי קונה, ואיך פסק רבי יוחנן שלא כמותה.
16 מתרצת הגמרא: אמר להו ההוא מדרבנן ורבי יעקב שמיא – תירץ להם
17 אחד החכמים ששמו רבי יעקב, ליריד מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי
18 התפרשו מפי רבי יוחנן דבריו האמורים, כגון שגזל עצים משופין ועשאו
19 בלים, הנהו ליה שינוי תחזור לבריות, שכן אפשר לשלוק את הנסרים
20 זה מזה ולהחזירם לקדמותם, אבל בשינוי של צבע שאינו חוזר מודה רבי
21 יוחנן שקונה מן התורה.
22 תקנת חכמים שלא לקבל חזרה את הגזילה מיד הגזול: תנו רבנן, הנולדין
23 שהחזירו את הגזילה לבעליה, ומלוי בריבית שהחזירו ללוה את הריבית
24 שגבו ממנו, תיקנו חכמים שאין מקבלין מהן. וכל המקבל מהן את הגזילה
25 או את הריבית, אין רוח חכמים נוחה הימנו, מהטעם שיבואר בסמוך.
26 אמר רבי יוחנן, בימי רבי נשנית משנה זו. דתניא, מעשה באדם אחד
27 שפקש לעשות תשובה. אמרה לו אשתו, ריקה, אם אתה עושה תשובה,
28 אפילו אנכי שולח אינו שלך. ומשום כך נמנע ולא עשה תשובה.
29 באותה שעה אמרו חכמים, הנולדין ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין
30 מהם, כדי שלא ימנעו מלעשות תשובה. והמקבל מהם, אין רוח חכמים
31 נוחה הימנו.
32 מקשה הגמרא על ברייתא זו מברייתא אחרת: מיתבי, הניח להם אביהם
33 בירושתו לבניו מעות של רבית שגבה מהלוה, אף על פי שהן יודעין שהן
34 רבית, אין הם חייבין להחזירן ללוה. משמע שדוקא אינהו (הבנים) הוא
35 דלא חייבים להחזיר, הא אביהם עצמם חייב להחזיר, ולא כדברי הברייתא
36 שהובאה לעיל, שאף מהמלוה עצמו אין מקבלים את הריבית.
37 מתרצת הגמרא: ברין הוא דאביהם נמי אינו חייב להחזיר, משום התקנה
38 האמורה. והא דתני בברייתא בירידה (ובנים) שאינם חייבים להחזיר ולא
39 בו עצמו, הוא משום דקא פצי למתני – שרוצה התנא לשנות בסיפא של
40 הברייתא, שאם הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים שניכר
41 לרבים שהוא החפץ שגבאו המלוה עבור חוב הריבית והניחו ליורשיו,
42 תיפין הבנים להחזיר אותו ללוה מפני כבוד אביהם, תנא ברישא נמי
43 לגבי מעות בירידהו שהם אינם חייבים להחזיר, והוא הדין למלוה עצמו.
44 מקשה הגמרא: וכי מפני כבוד אביהם הם חייבין להחזיר את הגזילה, והרי
45 אמרי כאן – יש לנו לדרוש על אדם זה שעבר על איסור ריבית, את דרשת
46 חכמים על הכתוב 'ונשיא בעמך לא תאר' שהוא דוקא במי עושה מעשה
47 עמך, ואינו עובר עבירה. והוא הדין לכל מי שחייבים בכבודו, כגון אב.
48 ומאחר הוא רשע אין בניו חייבים בכבודו.
49 מתרצת הגמרא: דאמר רב פנחס לתרץ את המשנה בחגיגה (כו).
50 מקושיא אחרת, והעמידה בגגב ששעשה תשובה, הקא נמי יש לתרץ

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמ' א

7 מפרשת הגמרא את קושיותיה: בשלמא לרבא דאמר לעיל, כי קאמר רבי
8 שמעון בן אלעזר התיב ששינוי אינו קונה, דוקא בהקדשה דתירד אמר כן,
9 לא קשיא סתירת דברי שמואל. שכן כי קאמר שמואל 'הלכה כרבי
10 שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד', בהקדשה דתירד אמר כן, ששינוי
11 החזר ברייתו אינו שינוי. וכי קאמר שמואל התיב 'אין שמים לא לגב ולא
לגזול אלא לגזול', בהקדשה דלא תרד אמר כן, ששינוי שאינו חוזר

1 מפרשת הגמרא את קושיותיה: בשלמא לרבא דאמר לעיל, כי קאמר רבי
2 שמעון בן אלעזר התיב ששינוי אינו קונה, דוקא בהקדשה דתירד אמר כן,
3 לא קשיא סתירת דברי שמואל. שכן כי קאמר שמואל 'הלכה כרבי
4 שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד', בהקדשה דתירד אמר כן, ששינוי
5 החזר ברייתו אינו שינוי. וכי קאמר שמואל התיב 'אין שמים לא לגב ולא
לגזול אלא לגזול', בהקדשה דלא תרד אמר כן, ששינוי שאינו חוזר

1 **באן** בברייתא של רועים גבאים ומוכסים מדובר **בגזילה קניית** שלא
2 נאמרה בה תקנת השבים, ועל כן מקבלים אותה מהם. **ובאן** בברייתא
3 האומרת שאין מקבלים מהם מפני התקנה, מדובר **בשאין גזילה קניית**.
4 מקשה הגמרא: איך יתכן להעמיד את התקנה בשאין הגזילה קיימת, והרי
5 טעם התקנה היה משום אותו גזול שאמרה לו אשתו 'אפילו אבנט שעליך
6 אינו שלך', ומתוך כך נמנע מלחזור בתשובה. **והא אבנט הגזילה קניית**
7 **היא**, ואף על פי כן גם הוא בכלל תקנת השבים ואין מקבלים אותו מהגזול.
8 מתרצת הגמרא: לא האבנט עצמו היה גזול, אלא **מאי אבנט**, דמי **אבנט**.
9 שאמרה לו, עליך לשלם בדמי אבנט שעליך את הגזילות שגזלת עד עתה
10 שכבר אינו בעולם.
11 מקשה הגמרא על דברי רב נחמן: וכי כל **היקא הגזילה קניית לא עבד**
12 **רבנן תפניתא** ואמרו שלא יקבלו את הגזילה מהם. **והרי תקנת מריש**
13 **הגזילה קניית היא**, ותנן, העיד רבי יוחנן בן גודגדא על **המריש** (קורח)
14 **הגזול שפנאו** הגזול **בפירה** ובית גדול, שתיקנו חכמים שאין הגזול צריך
15 להשיב אותו עצמו, אלא **שפוטל** הגזול מהגזול את דמיו, **כפני תקנת**
16 **השבים**, שכן אם נתייבו להרוס את הבירה כדי להשיב את המריש ימנע
17 מלעשת תשובה. הרי שנוהגת תקנת השבים גם כשהגזילה קיימת.
18 מתרצת הגמרא: **שאין התם במריש**, דכיון דבהשבת המריש עצמו **איכא**
19 **פסידא דפירה**, שיויה **רבנן בדריתא** – דנו חכמים את המריש כמו גזילה
20 שאינה קיימת, ופטורוהו מלהשיב אותו בעצמו.
21 שנינו במשנתנו, **גזול פרה מעופרת וילדה וכו'** רחל טעונה וגזוה, משלם
22 דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת להגזו: **תנו רבנן**, **הגזול רחל**
23 **וגזוה**, **פרה וילדה**, **משלם אותה ואת גזותיה ואת ודלותיה**. דברי רבי
24 **מאיר**.
25 **רבי יהודה אומר**, **הגזילה חוזרת** לגזול **בעיניה** ריקנית כמו שהיא עכשיו,
26 והגזיות והולדות הם של הגזול.
27 **רבי שמעון אומר**, **רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף**. ויבארו
28 דבריו בהמשך הסוגיא.
29 מסתפקת הגמרא בטעם שיטת רבי מאיר: **איכא לאו**, **מאי טעמיה דרבי**
30 **מאיר** הסובר שעל הגזול להחזיר את הגזיות והולדות. האם הוא משום
31 דקסבר שמעיקר הדין שנינו **במקומו עומד**, ואינו קונה לגזול. או דילמא,
32 **בעלמא שנינו קונה** לגזול, ורק **הכא** בשבב שהשביחה הגזילה **קנסא** הוא
33 **דקא קנים** רבי מאיר את הגזול, שלא יקנה את השבב בשנינו, כדי שלא
34 יהיה חוטא נשכר.
35 מפרשת הגמרא: **למאי נפיקא מינה מהספק האמור**, **להיקא דכחשא**
36 **מכחש** הגזילה והשתנתה לגריעותא. שאם מעיקר הדין שנינו אינו קונה,
37 הרי הוא אומר לגזול 'הרי שלך לפניך', ואינו צריך לשלם את דמיה כשויים
38 בשעת הגזלה. אבל אם מעיקר הדין שנינו אינו קונה, רק בשנינו של שבב
39 קנסוהו חכמים שלא לקנותו, אבל שנינו של כחש קונה לו את הגזילה, ועליו
40 לשלם דמים כשעת הגזילה.
41 פורשטת הגמרא את הספק האמור מהמשנה להלן (צו): **תא שמע**, **גזול**
42 **בהמה והזקינו**, **עבדים והזקינו**, הרי הוא קונה אותם בשנינו, ומשלם את
43 דמיהם כפי שויים בשעת הגזילה. **רבי מאיר אומר**, **בעבדים אומר לו**,
44 **'הרי שלך לפניך'**, משום שעבדים הם כקרקעות ואינם נגזלים, וממילא
45 אינם נקנים לו בשנינו.
46 מדייקת הגמרא: דווקא בעבדים נחלק רבי מאיר על חכמים משום שאינם
47 נגזלים, ואילו **בהמה** שהזקנה הוא מודה שהיא נקנית בשנינו, ומשלם את
48 דמיה **בשעת הגזילה**. ואי סלקא דעתך **סבר רבי מאיר שנינו במקומו**
49 **עומד**, אפילו **בהמה נמי** אין לו לקנותה בשנינו זה שהוא לגריעותא. אלא
50 **לאו שמע מינה**, קסבר **רבי מאיר שנינו קונה**, ודווקא **הכא** בשנינו של
51 שבב **קנסא** הוא **דקא קנים** אותו רבי מאיר שלא לקנותו.
52 דוחה הגמרא: **אמר**, **רבי מאיר** רק **לדבריהם דרבנן קאמר** להו 'בעבדים
53 אומר לו 'הרי שלך לפניך'. וכך אמר להם, **לדידי שנינו אין קונה כלל**
54 **ואפילו בהמה נמי** אומר לו 'הרי שלך לפניך'. אלא **לדידיה דאחריתו**
55 **שנינו קונה**, אודו **לי מיהת בעבדא דכמקרקעי דמי** ואינו נגזל, כשם

56 שקרקע **אינה נגזלת**. ואמר **ליה רבנן**, **לא כן הוא**, אלא **עבדא בממלטי**
57 **דמי**, והרי הוא נגזל ונקנה בשנינו.
58 פורשטת הגמרא את הספק האמור ממשנה אחרת (להלן ק): **תא שמע**,
59 הנותן צמר לצבעי **לצבוע** לו צבע **אדום** וצבעו **בשחור**, או שנתן לו צמר
60 לצבועו **בשחור** וצבעו **באדום**, **רבי מאיר אומר**, הצבעי נחשב לגזול על
61 הצמר וקונה אותו בשנינו, והרי הוא גזול לו לבעלים את דמי צמרו.
62 מדייקת הגמרא: רק את דמי צמרו אין – משלם לו, אבל את דמי צמרו
63 וגם את דמי שכוהו, לא מחייבו רבי מאיר לשלם. ואי סלקא דעתך **סבר**
64 **רבי מאיר** שמעיקר הדין שנינו אין קונה, דמי צמרו ושכוהו **פעי למיתב**
65 **ליה** – צריך להחזיר לו את הצמר עם שבב הצביעה. אלא **לאו שמע מינה**,
66 **קסבר רבי מאיר שנינו קונה**, ומשום כן קונה הצבעי את הצמר בשנינו,
67 ואינו משלם אלא דמים כשעת הגזילה, שהם דמי צמר לא צבוע. ורק **הכא**
68 בגזול רחל וגזוה ופרה וילדה, **קנסא** הוא **דקא קנים** שלא יקנה את הגזיות
69 והולדות.
70 מסיקה הגמרא: אכן **שמע מינה** מדברי רבי מאיר במשנה שמעיקר הדין
71 שנינו קונה, ורק משום קנס אינו קונה את השבב.
72 לשון אחרת בביאור הספק שבשיטת רבי מאיר: **איכא דאמר**, **הא לא**
73 **איכא** – מעולם לא הסתפקנו בטעמו של רבי מאיר שזוה הוא משום
74 שנינו אינו קונה כלל, אלא מוכרח ממחלוקת רבי מאיר וחכמים במשנה
75 לגבי עבדים, שהוא סובר ששנינו קונה. שהרי **מראשך רב** את שיטות רבי
76 מאיר וחכמים במשנה האמורה, וכך תני (שנה) אותה, **גזול פרה והזקנה**,
77 **עבדים והזקינו**, **משלם בשעת הגזילה**. דברי רבי מאיר. **וחכמים אומרים**,
78 **בעבדים אומר לו 'הרי שלך לפניך'**, ודאי מוכח שלרבי מאיר שנינו קונה,
79 שהרי לשיטתו בין בהמה ובין עבדים נקנים בשנינו. ובהכרח שהכא בגזיות
80 וולדות. **קנסא** הוא **דקא קנים** ליה רבי מאיר שלא יקנה את השבב, ולא
81 משום ששנינו אינו קונה. אלא **כי קא איכא** לו, **הכי איכא** לו, **כי קא**
82 **קנים** רבי מאיר בשבב, האם קנס דוקא את מי שגזל **במזיד**, אכל את הגזול
83 **בשוגג** – כגון הקונה מן הגזול את הגזילה ולא ידע שהיא גזולה והשביחה,
84 **לא קנים**, והרי הוא קונה את הגזילה עם השבב בשנינו. או דילמא, אפילו
85 את הגזול **בשוגג נמי קנים** רבי מאיר שלא יקנה את הגזילה והשבב.
86 פורשטת הגמרא את הספק האמור: **תא שמע**, אף שקרקעות האדם
87 משתעבדים לפירעון חובותיו, וגם לאחר שמכרם גובים מהם מיד הלוקחות.
88 אבל **המשה** מיני חוב **גזבין** רק מן **המחוררין** – מבני חורין, כלומר רק
89 מהנכסים שהם ברשות החייב ועדיין לא מכרם. ואילו הן, א. פירות. ב.
90 **ושבב פירות**, ובסמוך יבואר מהם שני אלו. ג. **המקבל עליו לזון** את כן
91 **אשתו ובת אשתו** מנישואיה הקודמים. ד. **וגם** (ושרו) **חוב שאין בו**
92 **אחריות** – שלא נכתב בו בפירוש שהלוה משעבד את כל נכסיו למלוה והם
93 אחראים לפירעון הלוואה זו. ה. **ובתובת אשה שאין בה אחריות** – שלא
94 כתב הבעל שהוא משעבד את כל נכסיו לפירעון הכתובה.
95 מפרשת הגמרא את ראייתה: נחלקו חכמים ורבי מאיר בכתובות (נא):
96 בשטר חוב שלא נכתב בו אחריות (ושעבוד) נכסים, האם אכן אין הקרקעות
97 משתעבדים בו, ואין מוציאם אותם מיד הלוקחות, או שאין לך אדם
98 ששלחה את מעותיו בלא שעבוד נכסים, ויש תולות את השמטת האחריות
99 בטעות סופר, ולפיכך היא חלה אף כשלא נכתבה בשטר. מאן **שמעת ליה**
100 **דאמר אחריות לאו מעות סופר הוא**, ואם לא נכתבה בשטר אין גובים בו
101 מן הלוקחות, הלא **רבי מאיר** הוא הסובר כן, ואם כן הברייתא האומרת
102 ששטר חוב וכתובת אשה שאין בהם אחריות נכסים אין גובים אותם אלא
103 מבני חורין, שנויה בשיטת רבי מאיר. והרי קתני בברייתא זו, שגם פירות
104 ושבב פירות נגבים רק מבני חורין.
105 מסיקה הגמרא את ראייתה: 'פירות ושבב פירות' היכי דמי – מה הם. כגון
106 **שגול שדה מחבירו ומכרה לאחר**, **והשביחה** הלוקח בזבל ובהרישה, וכמו
107 כן צמחו בה פירות, ובה הנגזל ותובע את שדהו **והרי היא יוצאה מתחת**
108 **ידו** של הלוקח על שבחה ופירותיה, חייב הגזול לפצות את הלוקח על
109 הפסד השדה עם הפירות והשבב, ובשמה **והלוקח** חוב זה מהגזול.

בבא קמא. פרק תשיעי – הגזול עצים דף צה עמוד א – מתוך מהדורת טוב'ס קא

תוספות

רש"י

באן בגזילה קיימת. תימיה רועים מאי גזלה קיימת איבא יר"ל דאיירי ברועה בהמה של אחרים וגב מהן גיזה וחלב ולא משום דחשוד להרעות בשדות של אחרים דכיון שאין בהמה שלו אין אדם חושא ולא לו בדאמר בפרק קמא דבבא מציעא דף ס"א:

משלם דמי פרה העומדת לילד. וכל שבח שמשתע גזלה עד שחלד לגזל:

חמשה גובין מן המחזירים. א"ע דתנא מנינא תנא ושייר הך דתנן בהניקין (מסין דף מה: וס"ג) אין מוציאין למון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והתם נמי שייר המקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו וגט חוב שאין בו אחריות ומקחא קשה לשמואל דאמר בפ"ק דב"מ (דף י"ג) אומר היה ר"מ שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין והכא משמע דגבי מבני חורין ומיהו בלאו הכי איתחובת שמואל התם מבדקתא אחריתי ויש לדחות דשמואל היה מפרש שאין בו אחריות היינו שמפורש שלא קבל עליו אחריות והא דמוקי לה הכא כר"מ משום דלכאורה כותיה אתיא:

מאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר כו'. ואת"ל בלאו האי טעמא ד"מ למפרך מאן שמעת ליה דקניס ר"מ ושמ"ד בשוגג קניס ואן לא היה צריך לאתויי ברייתא אלא מתני' דהניקין (מסין דף מה: וס"ג) דאין מוציאין לאכילת פירות ויר"ל דמכח זה לא ד"מ לאוכוחי דאתיא בר"מ דהא רבי יהודה נמי מצוין למימר דקניס לרב ובדי דאמר דלרבי יהודה שבח שעל גבי הגזילה היה דנגול אע"ג דנשתנית ע"י בגון נטענה או נתעברה אצל גזלן והאי שבח שהשביח הלוקח היינו נמי שבח שעל גבי הגזלה וקניס בו ר' יהודה כמו בההיא דלקמן (פ"ג) לרב ובדי ואע"ג דבי נוקי לה נמי בריבי יהודה אבהי מצו לאוכוחי דהשקא ר' יהודה דלא קניס ליה בפלי האי קניס בשבח זה שעי"ג קרקע ר"מ דקניס טפי לא כ"ש מכל מקום טפי ניקח ליה לאוכוחי מר' מאיר גופיה ר"י:

דאתא בעל ארעא ושקיל ארעא ושקבא ש"מ בשוגג נמי קניס. ה"מ לשנויי דבשבח היתר על היציאה מיירי דההוא לא היה קנס דכיון דקרקע אין נגזלת ברשותיה דמריה אשכחיה ולא דמי למטלטלי ואפילו לשמואל דאמר בפ"ק דב"מ (דף י"ג) וס"ג דלוקח מוגזל לית ליה שקלא איבא לאוקמי בגון שקנו מידו כדאמר התם אלא דבכלאו הכי משני שפיר אכל ליבא למימר דסתם שבח משמע הכל בין כנגד היציאה בין מה שיתר על היציאה דהא התם גבי פלוגתא דרב ושמואל במוכר שדה לחבירו ונמצאת

שאינה שלו דפליגי אם יש לו שבח אם לא היינו ע"כ בשבח היתר על היציאה דציאה למה לא יטול מן הנגזל מי גרע מיורד בשדה חבירו שכל ברשות ועוד דעריפא מיניה משנינן ב' מי שפוט (כ"ב דף ק"א) מאי שבח חצי שבח ומיהו המקשה ודאי ס"ד דקריף כל השבח אף שבנגד היציאה ולפי דבריהן לא דתניא בפ"ק דב"מ (דף ס"ג) אם השבח יותר על היציאה נוטל השבח מבעל הקרקע והיציאה מב"ח ואוקמינן בגזל ונגזל לא אתיא בר' מאיר דלר"מ אפי' יציאה מנגזל לית ליה משום דקניס א"כ יש לחלק דהתם איירי בלא ידע שהיה גזולה דבשוגג כי האי לא קניס:

דילמא

גזילה קיימת. חייב להחזירה: והא אכנט הגזילה קיימת הוא. ועליו נשנית תקנה שבימי רבי שלא להחזירה: ועל המריש. מסכת גיטין מריש קורה: משום פסידא דבירה שויה רבנן בדליתא. ומיהו דמי בעי לאהדורי הואיל וגזילה קיימת בבירה: משלם אותה ואת גיזותיה. כל מה שנטל ממנה ומה שהשביחה:

באן בגזילה קיימת כאן בשאין גזילה קיימת והא אכנט הגזילה קיימת היא מאי אכנט דמי אכנט וכל היכא הגזילה קיימת לא עבדו רבנן תפניתא והרי מריש דגזילה קיימת היא ותנן על המריש הגזול שבנא בבירה שפוטל דמיו מפני תפנית השבים שאני התם דכיון דאיבא פסידא דבירה שויה רבנן בדליתא: גזל פרה מעופרת וילדה וכו': תנו רבנן הגזול רחל וגוזה פרה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה רבי שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף. משעת הגזילה ומשלם דמים בשעת הגזילה ולקמן מפרש במאי פליגי ר' יהודה ור"ש: קנסא קניס. שלא יהא חוטא נשכר בגזילה לטול את השבח: ונפקא מיה. להיכא דלא השביחה אלא כחשה אי אמרת טעמא משום דשינוי במקומו עומד בחשה נמי הדי כדאיבא השקא ואי טעמא משום קניס הוא ושינוי קני משלם כדמעיקר' (היכא דליבא קנסא ד"כ איבא שינוי ומשלם כמעיקרא): והוקיניה. דאשתני לגריעותא והיינו בחשה: בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דעבדא כמקרקעי דמי וקרקע הדרא בעיניה ואינה נגזלת לקנות לגזלן בשינוי ולהיות ברשותו: דמי צמרו. כדמעיקרא ואע"פ דמהשתא שוי טפי לצריכים צמר אדום: והכא קנסא קא קניס. במתני' ובצבע דלא גזלן הוא ולא חוטא הוא לא קניס דהא שוגג הוא: מדאפי' רב. לקמן בפרקין (דף ס"ג) בשוגג בגון לוקח ששלח מוגזל והשביחה ולא ידע שהיה גזולה: מן תפוח דרין. מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים: פירות ושבח פירות. תנן במסכת גיטין (דף מה: וס"ג) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים מפני תקון הקולם הפסד לקחות אכילת פירות ושבח קרקעו: מפרש לזה בשנים אוחזין כ"ב ד' י"ג: גזל חוב. שטר חוב: שאין בו אחריות. שלא שיעבד לו לזה בשעת הלואה את נכסיו ולא כתב לו כל נכסי אחראין לך לפרוע מלזה זה: לא טעות סופר הוא. ואינו גובה מנכסי משועבדים ולא אמרינן אין לך אדם המלוה מעותיו בלא שעבוד נכסיו לזה והסופר טעה ולא כתב בו אחריות אלא דוקא אולין בתר שטר: רבי מאיר. בשנים אוחזין (ס"ג דף י"ג) מצא שטרי חוב אין ביה אחריות נכסים יחזיר לפי שאין ב"ד נפרעין מזה: כשהוא גובה. הלוקח חזר על הגזלן שהנגזל בא ונוטל שדהו כמות שהוא והלוקח חזר על הגזלן שמוכרה לו באחריות: גובה

דמי כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה

שאינה שלו דפליגי אם יש לו שבח אם לא היינו ע"כ בשבח היתר על היציאה דציאה למה לא יטול מן הנגזל מי גרע מיורד בשדה חבירו שכל ברשות ועוד דעריפא מיניה משנינן ב' מי שפוט (כ"ב דף ק"א) מאי שבח חצי שבח ומיהו המקשה ודאי ס"ד דקריף כל השבח אף שבנגד היציאה ולפי דבריהן לא דתניא בפ"ק דב"מ (דף ס"ג) אם השבח יותר על היציאה נוטל השבח מבעל הקרקע והיציאה מב"ח ואוקמינן בגזל ונגזל לא אתיא בר' מאיר דלר"מ אפי' יציאה מנגזל לית ליה משום דקניס א"כ יש לחלק דהתם איירי בלא ידע שהיה גזולה דבשוגג כי האי לא קניס:

גובה את דמי תהנין של השדה אף מנכסים משועבדים של הגולן שכבר
מכרם לאחרים, ואילו את דמי השבט שהשביחה השדה ביד הלוקח הוא
גובה רק מנכסים בני חורין שעדיין נמצאים ביד הגולן.
מסיימת הגמרא את ראייתה: מכך שגובה הלוקח את השבח מהגולן, מוכח
דאחא בעל ארעא ושקיל ארעיה ושבתיה – שבא הגולן בעל הקרקע
ומוציא את מיד הלוקח את הקרקע עם השבח. מאי לאו אפילו בלוקח עם
הארץ, ולא ידע בקרקע נגזלת או אינה נגזלת, אלא סבר בשוגג שקרקע
נגזלת, וכבר נקנתה לגולן ביאוש, ועל כן קנאה ממנו והשביחה. ואפילו
הכי קאמי בעל קרקע ושקיל ארעא ושבתיה, ואין הלוקח זוכה את
השבח לעצמו. ושם מונה, שבגולן בשוגג נמי קנים רבי מאיר להחזיר
את השבח.
דוחה הגמרא: אמרי, לא בלוקח עם הארץ מדברת הברייתא, אלא בלוקח
תלמיד חכם, וידע שקרקע אינה נגזלת ועדיין היא שייכת לבעליה, ומאחר
והשביח את השדה במזיד בידעו שאינה שלו, קנסוהו חכמים להחזיר את
כל השבח.
פושטת הגמרא את הספק שנשנה לעיל בשיטת רבי מאיר מדברי המשנה
להלן (ק): תא שמע, הנותן צמר לצבעי לצבוע לו אותו באדום, וצבעו
שחור, או שנתן לו צמר לצבועו בשחור וצבעו באדום, רבי מאיר אומר,
הצבעי נחשב לגולן על הצמר וקונה אותו בשינוי, והרי הוא נזקק לו לבעל
הצמר את דמי צמרו בלבד.
מדייקת הגמרא: דמי צמרו אין – משלם לו, אבל את דמי צמרו ובנוסף
לכך גם את דמי שבחו את דמי השבח שהשביח בצביעה לא מחייבו רבי
מאיר לשלם. ואי סלקא דעתך שאת הגולן בשוגג נמי קנים רבי מאיר
שלא יקנה את השבח, דמי צמרו ושבתיה בעי למיתבא ליה – הלא עליו
שלם גם את הצמר וגם את השבח. אלא לאו שמע מונה, שדווקא את
הגולן במזיד קנים רבי מאיר, אבל את הגולן בשוגג לא קנים, והרי הוא
קונה את השבח. ואף צבעי זה אינו אלא שוגג, שהרי הרבה בני אדם אינם
יודעים שאסור לשנות מהוראת בעל הבית ולצבוע את צמרו בצבע אחר.
מסיקה הגמרא: אכן שמע מונה שלא קנס רבי מאיר אלא את המזיד ולא
את השוגג.
חזרת הגמרא לפרש את מחלוקת התנאים השנויה בברייתא שהובאה
לעיל: הגולן רחל וגזזה, פרה וילדה, משלם אותה ואת גזוזתה ואת
ולדותיה. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, גזילה חוזרת בעיניה. רבי
שמעון אומר, רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בפקה.
שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה בין רבי יהודה לרבי שמעון, ובמה
נחלקו.
משיבה הגמרא: אמר רב זכרי, בשבט שעדיין נמצא על גבי גזילה
קמיפלגי, כגון שגול בהמה ריקנית והתעברה או טענה גזיה אצל הגולן,
ובשעת התביעה בית דין עדיין לא ילדה או גזזה. רבי יהודה סבר, שבח
העיבור וטעינת הצמר דנגזל הוי, וחזרת הבהמה בעיניה כמות שהיא עם
עוברת וצמרה. ורבי שמעון סבר, אף השבח הנמצא עדיין על גבי הגזילה
דנגזל הוי, ואינו משלם אלא את דמי הבהמה כפי שוייה בשעת הגזילה,
שכן רואים אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף, כלומר נקנתה לו בעודה
ריקנית והתחייב את שומת דמיה לנגזל.
רב פפא אומר: דכולי עלמא מודים ששבט שעל גבי גזילה דנגזל הוי.
והכא, בדן 'למחצה לשליש ולרביעי' של שבח זה קמיפלגי. רבי יהודה
סבר, שבח שעל גבי גזילה פלוגה דנגזל הוי. ורבי שמעון סבר, אין הגולן
קונה את השבח כולו, אלא רק למחצה לשליש ולרביעי מהשבח הוא
דשקיל גזלן, כאותו חלק מסוים שדרך מנהג המדינה ליתנו למקבלים
בהמות של אחרים כדי להשביחן.
מקשה הגמרא ממשנתנו על שיטת רב פפא: תנו, גזל פרה ונתעברה אצלו
וילדה, רחל ונמטנה אצלו וגזזה, משלם הגולן פרה ורחל ריקניות בשעת
הגזילה, וזוכה את שבח הגזוזת והולדות לעצמו. מדייקת הגמרא, רק אם
כבר ילדה הפרה אין – קונה הגולן את הולד, אבל אם עדיין לא ילדה,
הדרא בעינא – חזרת הבהמה לבעלים עם שבח העיבור שעליה, ואין נקנה
שבח זה לגולן. בשלמא לרב זכרי דאמר, שבח שעל גבי גזילה דנגזל הוי
לרבי יהודה, הא מני – משנתנו בשיטת רבי יהודה היא שנויה. אלא לרב

פפא דאמר שאף לרבי יהודה שבח זה דנגזל הוי, הא מני – בשיטת מי היא
שנויה, הלא לא כרבי יהודה היא ולא כרבי שמעון, שהרי לדברי שניהם
אין חילוק בין ילדה ללא ילדה. שכן לשיטת רבי יהודה לעולם השבח הוא
לגולן, ולרבי שמעון לעולם אינו נוטל אלא מחצה לשליש ולרביעי.
מתרצת הגמרא: אמר לך רב פפא, לעולם שנויה משנתנו בשיטת רבי
יהודה, והוא תרין שאפילו אם עדיין לא ילדה, נמי בשעת הגזילה הוא
דמשלם, ושבח העיבור נקנה לגולן. והא דקתני 'ילדה' לאו דווקא הוא,
אלא אידיך דנסיב ואגב שנקטו התנא ברישא והמדברת בגזל פרה
מעוברת 'ילדה', כדי להשיענו שאינו מחזיר את הולד אלא רק דמי פרה
העומדת לילד, נסיב בסופא נמי 'ילדה'.
מביאה הגמרא סייע לדברי רב פפא: תניא בנותיה דרב פפא, רבי שמעון
אומר, רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף, למחצה לשליש
ולרביעי.
דנה הגמרא כיצד נוטל הגולן את חלקו בשבח לשיטת רבי שמעון האמורה:
אמר רב אשי, בי תוין בי וכשהיינו אצל רב כהנא, איבעיא לו
והסתפקנו. לרבי שמעון דאמר למחצה לשליש ולרביעי הוא דשקיל גזלן,
בי מסלקין ליה לגולן מהשבח, האם בדידי השבח מסלקין ליה, או
דלמא נעשה שותף בגוף הבהמה, מכשרא שקול ומבשרה הוא נוטל.
ומסיים רב אשי: ופשטנא (ופשטנו) ספק זה מהא דאמר רב נהמן אמר
שמואל, שלש בני אדם אלו שוגף הממון שלהם אך השבח שעליו שייך
לאחרים, אינם צריכים לתת לבעל השבח חלק בקרקע כנגד שבח זה, אלא
שמן להן את השבח, והרי הם מעלין ומשלמים אותן לבעל השבח
בדמים. ואילו הן, א. כבוד לפשט – שהבכור נוטל פי שניים בירושת האב
רק בנכסים שהיו בעולם בשעת מיתת האב, אבל לא בשבח שהשביחו
הנכסים לאחר מיתתו וקודם חלוקתם. נמצא שאותה שליש נכסים שנוטל
הבכור לחלק בבורתו, חצי מהשבח שעליו שייך לפשט. ואין הבכור צריך
לתת לפשט קרקע כשוי שבח זה, אלא משלמו בדמים.
ב. ובעל חוב ללוקח – מי שהשתעבדו נכסיו לבעל חובו, והלך ומכר את
שדהו לאחר, גובה אותה הבעל חוב מיד הלוקח. ואם השביחה השדה ביד
הלוקח, שייך השבח ללוקח. ואולם אינו יכול לתבוע מהבעל חוב חלק
מהקרקע כשוי השבח, אלא יכול הבעל חוב לסלקו מהקרקע כולה על ידי
תשלום דמי שבח זה.
ג. ובעל חוב ליתומים. בעל חוב גובה את קרקעות הלוה אף לאחר מיתתו,
ומוציאם מיד היתומים יורשי הלוה. אך השבח שהשביחה הקרקע לאחר
מיתתו שייך ליורשים. ואין הבעל חוב חייב לתת להם מגוף הקרקע כנגד
השבח, אלא מסלקם בדמים.
הרי לנו כי כל מקום שהגוף שייך לאחד והשבח של אחר, מסלק בעל הגוף
את בעל השבח בדמים. והוא הדין לשבח שעל גבי גזילה שחצי ממנו שייך
לגולן, שאינו נעשה מחמת כן שותף בגוף הגזילה, אלא מסלקו הגולן
בדמים.
חזרת הגמרא לדון בדברי שמואל ומקשה עליהם: אמר ליה רבינא לרב
אשי, מי וכיון אמר שמואל שבעל חוב ללוקח יהיב ליה את השבח
שהשביחה בידו הקרקע המשועבדת לו. והאמר שמואל, בעל חוב גובה
בחובו את השבח מיד הלוקחות, ואינו מחזיר את דמיו ללוקח.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי לרבינא, לא קשיא. כאן – במימרת
שמואל שהבעל חוב נותן ללוקח את השבח, מדובר בשבח המניע
לביתפס, כגון בתבואה שגדלה כל צורכה, שאין לבעל חוב זכות בה, ועליו
לתת ללוקח אותה או את דמיה. ואילו כאן – במימרת שמואל שעל חוב
גובה את השבח, מדובר בשבח שאין מניע לביתפס, כגון בתבואה שעדיין
לא גדלה כל צורכה, ששבח זה משתעבד לפייעון החוב. ונטולו הבעל חוב
מבלי לשלם ללוקח עבורו.
שוב מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי, והא מעשים בכל יום,
שהיו באים בעלי חובות הטורפים מהלוקחות, וקא מניב שמואל – והיה
פוסק להם לגבות אפילו שבח המניע לביתפס, בלא לשלם כלום
ללוקחות.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי לרבינא, לא קשיא.

1 **הָא דְּמִסְקִין בֵּית בְּשִׁיעוּר אֲרָעָא וְשִׁבְתָּא** – מה שאמר שמואל שבעל חוב
 2 גובה את השבח בלא לשלם בעבורו, הוא באופן ששיעור החוב שהוא תובע
 3 את הלוח מגיע לכדי ערך השדה עם השבח שהשיבחה הלוקח. **וְהָא דְּאָמַר**
 4 **שְׂמוּאֵל שֶׁהֵבֵל חוֹב מִשְׁלָם לְלוֹקֵחַ עֹבֵר הַשְּׂבַח בְּדַמִּים**, הוא באופן **דְּלֹא**
 5 **מִסְקִין בֵּית אֶלִּיא בְּשִׁיעוּר אֲרָעָא** – שאין החוב מגיע אלא לכדי ערך השדה
 6 בלבד, בלא השבח שעליה.
 7 **אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי** הלא מחלוקת אמוראים היא בכתובות (צא):
 8 בבעל חוב שבא לגבות את חובו מקרקע הנמצאת ביד לקוחות הלוח. האם
 9 יכול הלוקח לפרוע את החוב לבעל חוב בדמים ולסלקו מהקרקע, או לא.
 10 ואם כן, **הֲנִיחָא לְמָאן דְּאָמַר**, שגם **אִי אִית לִיה זְוִי לְלוֹקֵחַ** לפירעון החוב
 11 **לֹא מִצִּי מְסַלֵּק לִיה לְבַעַל חוֹב**, אלא זכותו של הבעל חוב לטרוף ממנו
 12 את הקרקע. **שְׂפִיר יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת דְּבָרֵי שְׂמוּאֵל שֶׁהֵבֵל חוֹב מִסְלָק אֶת**
 13 **הַלּוֹקֵחַ מִהַשְּׂבַח בְּדַמִּים**, באופן ששיעור החוב אינו אלא כערך השדה בלבד
 14 בלא השבח. **אָמַר לְמָאן דְּאָמַר, אִי אִית לִיה זְוִי לְלוֹקֵחַ מִצִּי מְסַלֵּק לִיה**
 15 **לְבַעַל חוֹב**, לא יתכן להעמיד את דברי שמואל באופן האמור. שאם כן
 16 **לִמָּא לִיה הַלּוֹקֵחַ לְבַעַל חוֹב**, הלא **אִי הָוֵי לִי זְוִי** כשיעור החוב כולו הָוֵי
 17 **מְסַלֵּקִינָא לָךְ מִכּוֹלִיָּה אֲרָעָא** – הייתי מסלק אותך בזחים אלו מהקרקע
 18 כולה. ואם כן אף **הַשְּׂבַח** כשאתה נוטל חלק מהקרקע עם השבח שלי, הרי
 19 נפרע בכך החוב כולו, ואם כן אין לך ליטול את הקרקע כולה, אלא **חֵב לִי**
 20 **נְרִינָא דְּאֲרָעָא שִׁיעוּר שְׂבָחָא** – תן לי חלק בקרקע כנגד שבח זה. ואין אמר
 21 שמואל שאין הבעל חוב מחויב לתת ללוקח חלק מהקרקע כנגד השבח,
 22 אלא מסלק לו את השבח בדמים.
 23 **אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי: הֲכָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָן, בְּגוֹן דְּשִׁנְיָה נִיחָלִיה** – שעשה הלוח
 24 את השדה **אֲפּוֹתִיקִין** למלוה. **דְּאָמַר לִיה הַלּוֹחַ לְמַלּוּה, לֹא יִהְיֶה לָךְ פְּרַעוֹן**
 25 **אֶלֶּא מִשְׁדֵּה הָא**, ובשעבוד של 'אפותיקי', לדברי הכל אין הלוקח יכול לסלק
 26 את המלוה מהקרקע בדמים. לפיכך נוטל המלוה את הקרקע כולה, ומסלק
 27 את הלוקח מהשבח בדמים.
 28 חזרת הגמרא לדין שבח גזילה, שלשיתת רבי יהודה ורבי שמעון נקנה
 29 לגזלן, כולו או מקצתו:
 30 **אָמַר רַבָּא, מִי שְׁגָל וְהִשְׁבִּית אֶת הַגְּזִילָה וְאַחֵר כֵּךְ מִכָּר אוֹתָהּ לְאַחֵר, וְכֵן**
 31 **מִי שְׁגָל וְהִשְׁבִּית אֶת הַגְּזִילָה וְאַחֵר כֵּךְ הוֹרִישׁ אוֹתָהּ לְיורְשִׁי, מַה**
 32 **שֶׁהִשְׁבִּית מִכָּר, וְמַה שֶׁהִשְׁבִּית הוֹרִישׁ**. שמאחר שכבר זכה הגזלן בשבח,
 33 הרי הוא של הלוקחות והיורשים שקנו ממנו.
 34 **בְּעֵי רַבָּא: אִם הִשְׁבִּית הַלּוֹקֵחַ אֶת הַגְּזִילָה שְׁקֵנָה מִהַגְּזִילָה, מַהוּ דִּינוּ שֶׁל**
 35 **שֶׁבַח זֶה**. האם כשם שהשבח שהשיבחה הגזלן נקנה לו, כמו קונה הלוקח את
 36 השבח שהשיבחה הוא, או לא.
 37 **בְּתֵר דְּבִעְיָא הֵדֵר פְּשִׁטָּה** – לאחר שהסתפק רבא ספק זה, פשט אותו. **מַה**
 38 **מִכָּר רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי כָּל זְכוּת שְׂבָחָא לְיָדוֹ**, ואף את זכותו בשבח הוא מוכר
 39 ללוקח, ועל כן אף השבח שהשיבחה הלוקח נקנה לגזלן.
 40 **בְּעֵי רַבָּא: הִשְׁבִּית עוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֶת הַגְּזִילָה שְׂגוּלָה, מַהוּ דִּינוּ שֶׁל שֶׁבַח זֶה**.
 41 **אָמַר לִיה רַב אֶלֶּא מִדְּפִתִּי לְרַבִּינָא: וְכִי תִּפְתָּנָא לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים יִקְוּ**
 42 **וְנִעְבֹּד** – נקום ונעשה. הלא כל מה שקונה הגזלן את השבח הוא משום
 43 תקנת השבים, ואין מסתבר שגם לגוי תיקנו תקנה זו.
 44 **אָמַר לִיה רַבִּינָא: לֹא צְרִיכָא** – לא הסתפק רבא אלא **בְּגוֹן דְּזִבְיָה הַגְּזִילָה**
 45 **הָגִי אֶת הַגְּזִילָה לְיִשְׂרָאֵל**. האם קונה הישראל את השבח, או לא.
 46 שוב מקשה הגמרא, סוף סוף ישראל **הָכָא מְחַמַּת עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, תְּרִי הוּא**
 47 **בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים**, שכן הוא בא מכוחו. וכשם שאין למוכר הגוי זכות בשבח,

48 כן אין ללוקח הישראל זכות בו.
 49 מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הסתפק רבא אלא **בְּגוֹן דְּגוֹל יִשְׂרָאֵל**
 50 **וְזִבְיָה נִיחָלִיה** – ומכר את הגזילה לעובד כוכבים, **וְהִשְׁבִּיחָה הַעוֹבֵד**
 51 **בּוֹכְבִּים, וְהֵדֵר וְחֹזֵר הַעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְזִבְיָה וּמַכְרָהוּ לְיִשְׂרָאֵל**. מאי דינו
 52 של שבח זה. מי והאם **אֲמַרִּינָא, בְּיוֹן דְּמַעֲיָקְרָא הַגְּזִילָה הָרָשׁוֹן הִיָּה יִשְׂרָאֵל**,
 53 **וְהֵדֵר** – ואף לבסוף נמצאת הגזילה ביד ישראל, **עָבֵד רַבִּינָא תִּפְתָּנָא** –
 54 תיקנו לו חכמים משום תקנת השבים ליטול את השבח. **אִי דְּלִמָּא, בְּיוֹן**
 55 **דְּאִיכָא עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שְׁקֵנָה בְּאֲמָצֵעַ** את הגזילה, **לֹא עָבֵדוּ לִיה רַבִּינָא**
 56 **תִּפְתָּנָא** לישראל שקנה ממנו, שכן ישראל הבא מכח עובד כוכבים דינו
 57 כעובד כוכבים שלא נעשתה בו התקנה.
 58 מסיקה הגמרא: **תִּיקוּ**.
 59 חזרת הגמרא לדין שינוי קונה, ודנה במקרים מסויימים האם הם נחשבים
 60 לשינוי או לא: **אָמַר רַב פִּפְסָא, הָאִי מָאן דְּיָקָלָא מִחֲבֵרִיהּ וְקָטְלָהּ** –
 61 הגזלן דקל מחבירו וקצצו, **אִף עַל זֶבֶב דְּשִׁרְיָא מֵאֲרָעָא לְאֲרָעָא דִּירְיָה** –
 62 אפילו שהעבירו מקרקע הגזול ונטעו בקרקע שלו, **לֹא קִנִּי אוֹתוֹ**. ואינו
 63 משלם דמים, אלא משיב את הדקל עצמו.
 64 מפרשת הגמרא את טעמו של רב פפא: **מָאִי מַעֲמָא** אין הקציצה והנטיעה
 65 נחשבות לשינוי שמחמתו יש לו לגזלן לקנות הדקל, משום **דְּמַעֲיָקְרָא**
 66 **דְּיָקָלָא מִיְקָרִי וְהַשְּׂבָח נִמְי דְּיָקָלָא מִיְקָרִי**, ולא השתנה שמו.
 67 וכן הגזול **דְּיָקָלָא וְעָבֵד זִבְיָה** – חתכו לחתיכות, **לֹא קִנִּי אוֹתוֹ** בשינוי זה,
 68 אלא משיב את החתיכות עצמן, משום דגם **הַשְּׂבָח מִיְהָת זִבְיָה דְּיָקָלָא**
 69 **וְחַתִּיכוֹת דְּקָל מִיְקָרִי**, ואין זה שינוי.
 70 אבל הגזלן **זִבְיָה וְעָבֵדִינְהוּ בְּשׂוּרִי וְקוֹרוֹתוֹ, קִנִּי אוֹתוֹ** בשינוי, ואינו מחזיר
 71 את הקורות עצמן, אלא משלם דמי גובי. משום שעד עתה נקראו 'גובי'
 72 דדיקלא' ועתה הן קריות קורות.
 73 הגזול **בְּשׂוּרִי רַבְרָבִי וְקוֹרוֹת גְּדוּלוֹתוֹ וְעָבֵדִינְהוּ בְּשׂוּרִי זִוְטָרִי** – וחתכן
 74 ועשה מהן קורות קטנות **לֹא קִנִּי**, שכן עדיין שמן עליהן ולא השתנו. אבל
 75 אם **עָבֵדִינְהוּ קְצוּצִינְתָא** – אם עשה מהקורות קרשים, **קִנִּי אוֹתוֹ** בשינוי,
 76 שכן מתחילה קריות 'קורות' ועתה הם קרויים 'קרשים'.
 77 **אָמַר רַבָּא: הָאִי מָאן דְּיָקָלָא וְעָבֵדִינְהוּ הוּצִי** – ועשאו עליהם, שתלש
 78 את עליו מהשדרה, **קִנִּי אוֹתוֹ** בשינוי, משום **דְּמַעֲיָקְרָא** בשעת הגזילה
 79 **לְזִלְיָא מִיְקָרִי** (נקרא לזלוב), **וְהַשְּׂבָח הוּא נִקְרָא הוּצִי** [ועלים].
 80 וכן הגזלן **הוּצִי** [ועלים] **וְעָבֵדִינְהוּ חוּפִיָא** – ועשה מהם מטאטא, **קִנִּי אוֹתוֹ**
 81 בשינוי, משום **דְּמַעֲיָקְרָא** היו קרויים 'הוּצִי', **וְהַשְּׂבָח הֵם קְרוּיִם 'חוּפִיָא'**.
 82 ואין זה שינוי החומר, משום שלצורך עשיית המטאטא יש לחלוק כל עלה
 83 לשניים.
 84 אבל הגזלן **חוּפִיָא** (מטאטא) **וְעָבֵדִיהּ שְׂרִישׁוֹרָא וְחַבְלָה, לֹא קִנִּי בשינוי**. **מָאִי**
 85 **מַעֲמָא**, משום **דְּהֵדֵר כְּתֵר לִיה וְהוּי חוּפִיָא** – שאפשר להתיר את החבל
 86 ולהחזירו לצורת מטאטא, ושינוי החומר לבריייתו אינו קונה.
 87 **בְּעֵי רַב פִּפְסָא: הַגְּזִילָה לולב מחבירו, וברשות הגזלן נִתְּלָקָה הַתְּיוֹמָת** –
 88 העלה העליון שבאמצע הלולב, שהוא כפול ככל עלי הלולב ועשוי משני
 89 עלים המחוברים בגבם, ונפרד חיבורם ונחלקו זה מזה, **מַהוּ דִּינוּ שֶׁל לולב**
 90 **זֶה**. האם נפסל הלולב על ידי כך למצות נטילה, וממילא נחשב הדבר
 91 לשינוי שהגזלן קונה על ידו, או לא.
 92 פורשת הגמרא: **תָּא שְׂמַע, דְּאָמַר רַבִּי מִתָּנָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, לולב**
 93 **שֶׁנִּתְּלָה מִמֶּנּוּ הַתְּיוֹמָת פְּסוּל לְמַצּוֹתוֹ**.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמ' א

8 מ"ח), **עֲשִׂירִים מִבֵּיאֵין אֶת הַפְּכוּרִים בְּקָלָתוֹת** – בסלים עם ציפוי של זָהָב
 9 **וְשֶׁל בָּקָה, וְעֵנִיִּים מִבֵּיאִים בְּסָלִי נְצִירִים** [ענפים] **שֶׁל עֲרֵבָה קְלוּפָה**. את
 10 **הַסָּלִים וְהַפְּכוּרִים** היו הענפים נותנים **לְכַהֲנִים**, אבל העשירים לא היו
 11 נותנים את הסלים המצופים זהב וכסף. הרי שהעניות מחזרת אחרי העני,
 12 שאף את סלו היה צריך לתת לכהנים, ואילו העשיר לא נתן אותו. **אָמַר לִיה**
 13 **רַבָּא, אֵת אֲמֶרְתָּ מִהֵתָּה וְאַנָּא אֲמִינָא מִהֵתָּה**,

1 החכמים. הוסיף משה ובקש (שם) **לְדִירוֹ רַב לִו'**, שיבין וינצח במלחמתה של
 2 תורה, והתקבלה תפילתו. אך עדיין **לֹא הָיָה סָלִיק לִיה שְׂמַעְתָּתָא אֲלִיבָא**
 3 **דְּהִלְכָתָא** – לא עלה בידי יהודה לומר שמועה שתפסק הלכה כמותה,
 4 וביקש עליו משה (שם) **וְעוֹר מִצִּירֵי תִּהְיֶה**, שיעזור לו ה' מצריו החולקים
 5 עליו, ואף תפילה זו התקבלה.
 6 **אָמַר לִיה רַבָּא לְרַבָּה בַּר מִרְי, מָנָא הָא מִילָתָא דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי בְּתֵר עֲנִיָּא**
 7 **אֲוִלָּא עֲנִיּוֹתָא** – העניות מחזרת אחרי העני. **אָמַר לִיה, דִּתֵּנָן** (בכורים פ"ג

בבא קמא. פרק תשיעי – הגוזל עצים דף צו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קה

תוספות

לא יהא לך פרעון אלא מזה. ואי נמי הוה ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה: מה שהשביח מזה. וקילקל לוקח מחצה או שליש או רביעי וכן יורש אי נמי כוליה שבתא כמתניתין מפני תקנת השבים כדאמרן לעיל בשמעתא קמייתא: כל זכות שתבא לידו. וכי היכי דגזלן אי אשבח הנה שקיל מחצה או שליש או רביעי הכי נמי כי אשבח לוקח שקיל מחצה או שליש או רביעי ואלביא דר"ש וקטליה. קצצה לא קני. לשלומי דמי אלא ליהיב ליה דיקלא גופיה דליכא שני השם למקניה: גופי. בלע"ז טרינקייש: קצוצייטא. קרשים: הוצי. שפתן עלה עלה מן השדרה: חופיא. אשקוביא שבו מכבדים את הבית וחולק כל הוצא לשנים דתו לא הדרא: שרשרא. חבל: תתימות. כף תומר: האמצעי העליון תימות היא: מאי

רבא גזל והשביח ומכר וגזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר מה שהשביח הוריש: בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעיא הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: בעי רבא השביח עובד כוכבים מהו אל רב אחא מדפתי לרבינא תקנתא לעובד כוכבים יקוי ונעבוד אמר ליה לא צריכא בגזל דזבניה לישראל סוף סוף הכא מחמת עובד כוכבים הרי הוא פועל כוכבים לא צריכא בגזל דגזל ישראל וזבנה ניהליה והשביחה עובד כוכבים והדר עובד כוכבים וזבנה לישראל מאי מי אמרין בין דמעיקרא ישראל והדר ישראל עבדי רבנן תקנתא או דלמא בין דאיכא עובד כוכבים באמצע לא עבדו ליה רבנן תקנתא תיקו: אמר רב פפא האי מאן דגזל דיקלא מחבריה וקטליה אע"ג דשרדי מארעא לארעא דידיה לא קני מאי טעמא מעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי דיקלא ועבדי גופי לא קני השתא מיהת גופי דדיקלא מיקרי גופי ועבדינהו פשוטי קני כשורי רב רבי ועבדינהו פשוטי זוטרי לא קני עבדינהו קצוצייטא קני אמר רבא האי מאן דגזל לולביא ועבדינהו הוצי קני דמעיקרא לולביא מיקרי והשתא הוצי ועבדינהו חופיא קני מעיקרא הוצי והשתא חופיא חופיא ועבדיה שרשרא לא קני מאי טעמא הדר סתר ליה והוה חופיא בעי רב פפא נחלקה התימות מהו תא שמע דאמר רבי מתון אמר רבי יהושע בן לוי ניטלה התימות פסול

וציאה בדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מוקי לה במסקנא בעשאו אפותיקי וגם בתחילה משמע דמיירי בעשאו אפותיקי דקאמר על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא בין דלגובינא קיימא כמאן דגבין דמיא ואי לא מיירי דשנה אפותיקי אמאי הוה בחוקת ב"ח ויתמי ניתו ראיה אירבא ארעא בחוקת יתמי קיימא דאי בעי מסלקי ליה בוזי ועל ב"ח להביא ראיה אלא ודאי בעשאוהו אפותיקי איירי וגרע כחו של בעל חוב טפי במה שעשה לו הלז אפותיקי דהוה כאחת משדותיו ומשעשע יציאה למי שמשביח ואילו לא עשאו אפותיקי היה גובה הכל מן היתומים בלא פריעת יציאה כמו מלקוחות בדפרישותי והשתא מצינו למימר דבלקוחות נמי אם עשאו אפותיקי יש לו לשלם ללוקח הציאה אפי' מסיק ביה שיעור ארעא ושבתא ולמסקנא דמוקי לה הךא בעשאו אפותיקי לא נחלק עוד בין מסיק ביה שיעור ארעא ולא מסיק ובטל במסקנא אותו חילוק דכיון שעשאו אפותיקי משלם יציאה אע"ג דמסיק שיעור ארעא ושבתא ומיהו יש לחלק דבלקוחות כיון שיש להם על מי לחזור היכא דמסיק שיעור ארעא ושבתא אינו פורע יציאה אפי' עשאו אפותיקי דמשום דעשה אפותיקי לא יגרע חב ב"ח בכך כיון שיש ללוקח על מי לחזור דדוחק לומר דבמסקנא דמוקי לה בעשאו אפותיקי לא צריך למה שהיה מחלק בין מסיק ביה שיעור ארעא ללא מסיק שהרי כל אלו דברי רב אשי שהיה משיב לרבינא דבכל הספרים כתוב אמר ליה הךא דמסיק ביה שיעור ארעא כו' א"ל הךא במאי עסקין דשנה ניהליה אפותיקי ואין דומה שהיה חוזר מדבריו הראשונים ומיהו אור"י לפי הספרים שכתוב בהן אמר ליה כאן בשבח המגיע לכתפים כאן כו' אותו תירוצו ודאי לא קאי ומיהו ברוב הספרים גרסין וכי תימא כאן בשבח המגיע לכתפים כו': הנהיאה למאן דאמר כו'. פלוגתא היא בפרק מי שהיה נשוי (פסוקים דף נ"א ונ"ב) גבי ההוא גברא דהוה מסיק ביה אלפא זוזי ומאן דאית ליה דלא מצי מסלק ליה היינו רמי בר חמא דסבר הךא למימר דהיינו מתניתין:

כל זכות שתבא לידו. אע"ג דבפ"ק דב"מ טו: ונ"ט: משמע דאפי' לרב דאמר יש לו שבח בשלא הכיר בה שאינו שלו ולקחה היינו מגולן אבל נגזל לא יחייב שבח היינו בפרקע שאין נגזל דגזלן גופיה לית ליה שבח אבל הךא במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים גם ללוקח ממונו יש לו: דגזל דיקלא וקטליה. אע"ג דגזל בהמה וקטלה קני הךא הוה שינוי דמינב טפי:

נחלקה התימות כו'. מציא ר"י בתשובת הגאונים ניטלה התימות אותו הוצא העליון בראש הלולב שאין הוצא למעלה הימנה והוא בשני הוצין הוצין וזה בה ונקראי תימות וכן משמע מתוך ה"ג שרוצים לפרש בן ודבריהם לא ימצאו לנו לולב כשר כי בטורח נמצאין אותו שיש להם תימות קזה אפי' אחד בה' מאות ויש לומר שאף לדבריהם אין פסול אלא שהיה מתחילה כענין זה ונחלק שנשתנה מבריותו ובקונטרס פירש נחלקה תימות שני עצים עליונים אמצעיים ששם כלה השדרה נחלקה זה מזה ונסדקה השדרה עד העליון של מטה מנה ומתוך פירושו משמע שנסדק השדרה כל כך שגרא העליון העליונים חלוקין ומפוזרין זה מזה ועוד אור"י דיש מפרשים שכל עלי הלולב כפולין כל אחד לשנים ויש בראש הלולב בסוף השדרה ב' עליון יוצאין ממנה שכל אחד כפול לשנים כשאר עלי הלולב ואותם שנים עליון היוצאין מראש השדרה נקראין תימות ואנחנו בעי נחלקה התימות מהו אם נחלקו זה מזה דהיינו קצת מן השדרה ומיהו אין רוב הלולבין נמצאין כענין זה ומכל מקום יש לומר דבעי דאי משתבח בה"ג תימות ונחלקה מהו: **ניטלה** התימות פסול. נראה לר"י דהא דאמר נקטם ראשו פסול היינו שנקטמו הרבה מן העליון תדע דאין לה נקטם יותר מבניטלה דוקא ניטלה אבל נקטם כשר ועוד אור"י דמצי למימר דניטלה אצטריכא ליה דס"ד דהוה דר טפי כשניטלה כולה יותר מנקטם:

הא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבתא. פירוש הךא דקאמר שמואל ב"ח גובה את השבח דכיון דמסיק ביה שיעור ארעא ושבתא גובה את השבח בחנם מן הלקוחות ונראה דגם מתמי גבי ב"ח השבח בחנם ואין נותן דמים כמו מן הלקוחות ואע"ג דאין להם על מי לחזור והוה כמו מתנה דלא גבי מיהא ב"ח שבתא כדמשמע בפ"ק דב"מ טו: ונ"ט: ד"ה ב"ח דדוקא מלקוחות גובה לפי שכתב לו מוכר ללוקח אגא איקום ואשפי ואדפי ואמרק וביני אליו אינון ועלמיהון ושבתיהון אבל מתנה דלא כתב ליה הכי אין לו על מי לחזור לא מקל מקום גובה מן היתומים משום דכרעיה דאבהון ניהו כדמוכח בפרק יש בכור (פסוקים דף נ"ב) ותנן אין הכבוד נוטל כראוי ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהם ופריך בגמרא והאמר שמואל ב"ח גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן ומזונות בנות נמי תנאי כתובה בכתובה דמי והתם משבח יתומים מיירי דאי משבח לקוחות א"כ מאי איראי דלא טרפי בנות משבח והא מגוף הפרקע נמי לא טרפי דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנקטם משועבדים אלא בשבח יתומים מיירי ודוקא בתיבת אשה ומזונות דקילי לא גבי משבח אבל שאר ב"ח גבי ובקונטרס פירש הךא מוזן הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ד' שנים ולפירושו אין ראיה דמצי מיירי שפיר בשבח לקוחות אבל לא נהירא דא"כ היל למיתני ולא בת אשתו למזונות ועוד דלא שייך בהו תנאי כתובה והא דאמר בהמקביל (נ"ט דף ט"ז) יתומים אומרים אנו השבחנו ואין השבח שלך משמע דלא גבי משבח יתומים והתם מיירי בשעשה אפותיקי ואמר אנו השבחנו ותן לנו

וציאה בדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מוקי לה במסקנא בעשאו אפותיקי וגם בתחילה משמע דמיירי בעשאו אפותיקי דקאמר על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא בין דלגובינא קיימא כמאן דגבין דמיא ואי לא מיירי דשנה אפותיקי אמאי הוה בחוקת ב"ח ויתמי ניתו ראיה אירבא ארעא בחוקת יתמי קיימא דאי בעי מסלקי ליה בוזי ועל ב"ח להביא ראיה אלא ודאי בעשאוהו אפותיקי איירי וגרע כחו של בעל חוב טפי במה שעשה לו הלז אפותיקי דהוה כאחת משדותיו ומשעשע יציאה למי שמשביח ואילו לא עשאו אפותיקי היה גובה הכל מן היתומים בלא פריעת יציאה כמו מלקוחות בדפרישותי והשתא מצינו למימר דבלקוחות נמי אם עשאו אפותיקי יש לו לשלם ללוקח הציאה אפי' מסיק ביה שיעור ארעא ושבתא ולמסקנא דמוקי לה הךא בעשאו אפותיקי לא נחלק עוד בין מסיק ביה שיעור ארעא ולא מסיק ובטל במסקנא אותו חילוק דכיון שעשאו אפותיקי משלם יציאה אע"ג דמסיק שיעור ארעא ושבתא ומיהו יש לחלק דבלקוחות כיון שיש להם על מי לחזור היכא דמסיק שיעור ארעא ושבתא אינו פורע יציאה אפי' עשאו אפותיקי דמשום דעשה אפותיקי לא יגרע חב ב"ח בכך כיון שיש ללוקח על מי לחזור דדוחק לומר דבמסקנא דמוקי לה בעשאו אפותיקי לא צריך למה שהיה מחלק בין מסיק ביה שיעור ארעא ללא מסיק שהרי כל אלו דברי רב אשי שהיה משיב לרבינא דבכל הספרים כתוב אמר ליה הךא דמסיק ביה שיעור ארעא כו' א"ל הךא במאי עסקין דשנה ניהליה אפותיקי ואין דומה שהיה חוזר מדבריו הראשונים ומיהו אור"י לפי הספרים שכתוב בהן אמר ליה כאן בשבח המגיע לכתפים כאן כו' אותו תירוצו ודאי לא קאי ומיהו ברוב הספרים גרסין וכי תימא כאן בשבח המגיע לכתפים כו': הנהיאה למאן דאמר כו'. פלוגתא היא בפרק מי שהיה נשוי (פסוקים דף נ"א ונ"ב) גבי ההוא גברא דהוה מסיק ביה אלפא זוזי ומאן דאית ליה דלא מצי מסלק ליה היינו רמי בר חמא דסבר הךא למימר דהיינו מתניתין:

כל זכות שתבא לידו. אע"ג דבפ"ק דב"מ טו: ונ"ט: משמע דאפי' לרב דאמר יש לו שבח בשלא הכיר בה שאינו שלו ולקחה היינו מגולן אבל נגזל לא יחייב שבח היינו בפרקע שאין נגזל דגזלן גופיה לית ליה שבח אבל הךא במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים גם ללוקח ממונו יש לו: דגזל דיקלא וקטליה. אע"ג דגזל בהמה וקטלה קני הךא הוה שינוי דמינב טפי:

נחלקה התימות כו'. מציא ר"י בתשובת הגאונים ניטלה התימות אותו הוצא העליון בראש הלולב שאין הוצא למעלה הימנה והוא בשני הוצין הוצין וזה בה ונקראי תימות וכן משמע מתוך ה"ג שרוצים לפרש בן ודבריהם לא ימצאו לנו לולב כשר כי בטורח נמצאין אותו שיש להם תימות קזה אפי' אחד בה' מאות ויש לומר שאף לדבריהם אין פסול אלא שהיה מתחילה כענין זה ונחלק שנשתנה מבריותו ובקונטרס פירש נחלקה תימות שני עצים עליונים אמצעיים ששם כלה השדרה נחלקה זה מזה ונסדקה השדרה עד העליון של מטה מנה ומתוך פירושו משמע שנסדק השדרה כל כך שגרא העליון העליונים חלוקין ומפוזרין זה מזה ועוד אור"י דיש מפרשים שכל עלי הלולב כפולין כל אחד לשנים ויש בראש הלולב בסוף השדרה ב' עליון יוצאין ממנה שכל אחד כפול לשנים כשאר עלי הלולב ואותם שנים עליון היוצאין מראש השדרה נקראין תימות ואנחנו בעי נחלקה התימות מהו אם נחלקו זה מזה דהיינו קצת מן השדרה ומיהו אין רוב הלולבין נמצאין כענין זה ומכל מקום יש לומר דבעי דאי משתבח בה"ג תימות ונחלקה מהו: **ניטלה** התימות פסול. נראה לר"י דהא דאמר נקטם ראשו פסול היינו שנקטמו הרבה מן העליון תדע דאין לה נקטם יותר מבניטלה דוקא ניטלה אבל נקטם כשר ועוד אור"י דמצי למימר דניטלה אצטריכא ליה דס"ד דהוה דר טפי כשניטלה כולה יותר מנקטם:

ועבדיה וזו לא קני. דוקא עבדיה וזו אכל עשה מן הנסכא כלי בגון כוס של כסף קני אע"ג דהדר עביד ליה נסכא דלא גרע מנסרים ועשאן כלים אכל וזו ולבינה אין תורת חשיבות עליהן כ"כ: **המחליף** פרה בחמור. אורחא דמילתא נקט שדרך להחליף פרה בחמור ולמכור שפחה בדרמים אכל

מאי לאו הוא הדין להחליקה לא נטלה שאני דהא חסר לה איכא דאמרי ת"ש ד"ר מתן א"ר יהושע בן לוי נחלקה התיומות נעשה כמי שנמלה ופסול ש"מ אמר רב פפא האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדיה לבינתא לא קני מאי טעמא דהדר משוי ליה עפרא לבינתא ועבדיה עפרא קני מאי אמרת דלמא הדר ועביד ליה לבינתא האי לבינתא אחריתי הוא ופנים חדשות באו לכאן ואמר רב פפא האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועביד וזו לא קני מאי טעמא הדר עביד להו נסכא וזו ועבדינהו נסכא קני מאי אמרת הדר עביד להו וזו פנים חדשות באו לכאן שחימי ועבדינהו חדתי לא קני חדתי ועבדינהו שחימי קני מאי אמרת הדר עביד להו חדתי מידע ידיע שחימיהו: זה הכלל כל הגולגין משלמין בשעת הגולה: (זה הכלל) לאתויי מאי לאתויי הא דאמר ר' אלעא גב מלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח

שלו הוא מוכר החוה גברא דגזל פדנא דתורי מחבריה אול כרב בהו כרבא זרע בהו זרעא לסוף אהדרינהו למריה אתא לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו שומי שבחא דאשבח אמר ליה רבא תורי אשבח ארעא לא אשבח אמר מי קאמינא נשימו בוליה פלגא קאמינא א"ל סוף סוף גזילה הוא וקא הדרה בעינא דתנן כל הגולגין משלמין בשעת הגולה אמר ליה לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מדי דאמר הונא חברין עלאי אנא ושבור מלכא אחי בדינא האי אינש גזולא עתיקא הוא ובעינא דאינקסיה: **מתני'** גול בהמה והזקינה עבדים והזקיני משלם בשעת הגולה רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך גול מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם בשעת הגולה מטבע ונסדק תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונתעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח או שהייתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך: **גמ'** אמר רב פפא לא הזקינה הזקינה ממש אלא אפי' בחשה והא אנן הזקינה תנן בחשה בגון הזקינה דלא הדר ברין אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי קאמרי משמיה דרבי יוחנן אפילו גב מלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא מוכר אמר ליה לאו אמינא לך לא תחליף גברי ההוא משמיה דרבי אלעא איתמר: רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך: אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כרבי מאיר ורב שביק רבנן ועביד כרבי מאיר אמרי משום דברייטא איפכא תניא ורב שביק מתניתין ועביד כברייטא רב מתניתין נמי איפכא תני ומאי טעמיה דרב דאפי' מתני' מקמי דברייטא אדרבה גיפוד לברייטא מקמי מתניתין אמרי רב נמי מתניתין איפכא אתניה ואי בעית אימא כי לא אפי' חדא מקמי חדא מקמי תרתי אפי' דתניא המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק וזה אומר איני יודע זה אומר איני יודע יחלוקו זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין נשבעין לא על העבדים ולא על הפרקעות האי הלכה כר' מאיר הלכה כרבנן מיבעי ליה הכי קאמר למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כרבי מאיר ומי

דמודה ליה במקצת ומשום הילך לא מפטר דהא קטע ידה ולא הילך הוא וחכי מוקי לה בהשואל: נשבעין ולא משלמין. מי שחוטעים אותו לשבע ופטר דכתיב (שמות כג) ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע ולא נשבע התובע ויטול: אין נשבעין. וברשות מוכר תעמוד עד שביאי לוקח ראיה אלא שרובן נכבדא במקרקעי דמי: אין נשבעין על הפרקעות. בפרק הנהב (כ"ד דף טו:) אי הכי. דמתניתין נמי בעינן למיתנא איפכא הלכה כרבנן מבועי ליה:

מאי לאו ח"ה להחליקה. וכין דלענן פסול מפסלא לענן מקנה נמי שינוי הוא וקני: **פנים חדשות באו לכאן**. לא זו היא לבינה הראשונה אלא זו לבינה אחרת שהוצרך תיקון וגיבול בפני עצמה ומשונה היא מהראשונים דאי אפשר לצמצם או גדולה או קטנה: **נסכא**. פלטא של כסף: **הדר עביד** להו נסכא. אם ירצה ושינוי החזור לברייטו הוא והכא ליכא למימר פנים חדשות דאין אדם מקפיד רבועה ותקונה אלא שותהא חתיכה בעלמא: **שחימי**. שחורין קעין ושנים: **ועבדיה חדתי**. שליכנה: **לא קני**. שסופן לחזור לישון: נעשה שינוי בידו וקנאו. לך דאם טבח ומכר שלו הוא טובח וישלו הוא מוכר ואין משלם אלא כפל: **פדנא**. תרגום של צמד בקר ופדן אדם על שם ששני ארמים היו ארם נהריים וארם צובה: **כרבא**. חרישה: **דאמר הונא חברין עלאי דאנא ושבור מלכא**. שמואל אחי בדינא: **מתני'** בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דקרקע דמי וברשותיה דמריה קיימי: **גול מטבע ונסדק**. שינוי הניכר הוא: **ונעבדה בה עבירה**. נרבעת או נעבדה פסולה לקרבן כדתניא בשור שנגח ארבעה וחמישה (על דף טז:) **שנפסלה מעל גבי המזבח**. במום שאין ניכר בדיוקן שבעין: **פסורין**. דכל בהמות לאו למזבח קיימי: **גמ'** אלא אפילו בחשה. דלא היו שינוי כולי האי דלא אישתינו כולי גופה: **איפכא תניא**. רבי מאיר אומר בשעת הגולה וחכמים אומרים בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך וקאמר רב הלכה כר' מאיר דמתניתין דהיינו רבנן דברייטא: **איפכא אתנייה**. רבותיו: **ואכ"א כי לא מפכיא** מתני' מקמי דברייטא. **חדא מקמי חדא**. אבל חדא מלשה מקמי תרתי ברייטא מפוך והכא תרתי איכא חדא הא דאמרן לעיל ברייטא איפכא תניא ואידך הא דתניא כו': **המחליף כו'**. להכי נקט מחליף גבי בהמה ולא תנא מוכר כדנקט בשפחה דבהמה אינה נקנית בכסף עד שיימשוך וכי משך דבר הנראה לעיניו הוא אם ילדה אם לא ואין כאן ספק אכל בחליפין מתוקמא בגון שלא משך בעל החמור את הפרה אלא בעל הפרה משך את החמור ונקנית הפרה אל בעל החמור במשיכת החמור בכל מקום שהיא דתנן קודשין (ו' כח) כל הנעשה דמים באחר פיון שזכה זה נחתיב זה בחליפין ולא ידעין השתא אי כבר ילדה פרה בשעת משיכת החמור וברשות מוכר ילדה או לאחר משיכת החמור וברשות לוקח וילדה: **וכן המוכר שפחתו**. עבד בגעני נקנה בכסף ואע"ג שאין לפנינו בשעת מתן מעות: **והלה שותק**. כרי ושקא כרי עדיף: **ישבע המוכר**. דאיכא חזקהא במקצת ואיכא שבעה דאוריית' דקטע לדידה דאם קתבע ליה האי לוקח שפחה שלימה יש לי בידך עם ילדה וזה אומר אין שפחה שלימה יש לך בדי אכל לא ילדה

דמודה ליה במקצת ומשום הילך לא מפטר דהא קטע ידה ולא הילך הוא וחכי מוקי לה בהשואל: נשבעין ולא משלמין. מי שחוטעים אותו לשבע ופטר דכתיב (שמות כג) ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע ולא נשבע התובע ויטול: אין נשבעין. וברשות מוכר תעמוד עד שביאי לוקח ראיה אלא שרובן נכבדא במקרקעי דמי: אין נשבעין על הפרקעות. בפרק הנהב (כ"ד דף טו:) אי הכי. דמתניתין נמי בעינן למיתנא איפכא הלכה כרבנן מבועי ליה:

בבא קמא דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קז

מאי לאו – האם לא הוא תרין לנהלקה התיזמת שהוא פסול, ואם כן אף נקנה הלולב לגולן מחמת פסול זה.
דוחה הגמרא: לא כן הוא, אלא נישלה התיזמת שאני, דהא חסר לה מגוף הלולב, אבל אם נחלקה התיזמת לא נחסר ממנו כלום, ויתכן שהוא כשר.
לשון אחרת בדברי רבי יהושע בן לוי: איבא דאמר, תא שמי, דאמר רב מתון אמר רבי יהושע בן לוי, נחלקה התיזמת נעשה כמי שנשלה התיזמת מהלולב, וזהו הוא פסול.
מסיקה הגמרא לפי לשון זה: שמי מנה, שאם נחלקה התיזמת קונה הגולן את הלולב בשינוי, משום שהוא נפסל בכך.
אמר רב פפא: האי מאן דגול עפרא מחבריה, ועבדיה לבינתא – הגולל עפר מחבירו ועשה ממנו לבנה, לא קני את הלבנה, אלא חוזרת היא לגולל. מאי טעמא, דהדר משוי ליה עפרא – משום שיכול לחזור ולכתוש את הלבנה ולעשותה שוב לעפר, ושינוי החוזר לבריותו אינו קונה.
אבל אם גול לבינתא ועבדיה עפרא, קני הגולן את העפר בשינוי. מאי אמרת, [אם תאמר] דלמא דרר ועבדי ליה לבינתא – הלא בידו לחזור ולעשות את העפר ללבנה, ואף זה הוא שינוי החוזר שאינו קונה, לא כן הוא. משום שהאי לבינתא שיעשה מהעפר לבנה אחריתו הוא, ופנים חדשות באו לכאן. שהרי צריכה הלבנה השניה תיקון וגיבול בפני עצמה, ואי אפשר לכיין שתהיה בדיוק כגדול הלבנה ראשונה. נמצא ששינוי זה של כתישה הלבנה לעפר הוא שינוי שאינו חוזר לקדמותו.
ואמר רב פפא: האי מאן דגול נסבא מחבריה ועבדי וזו – הגולל גוש של כסף מחבירו ועשה ממנו מטבעות זה, לא קני זוזים אלו, אלא משיבם לגולל. מאי טעמא, דרר עבדי להו נסבא – משום שבידו לחזור ולהתיבם ולעשות מהם שוב גוש כסף, וזהו שינוי החוזר לבריותו שאינו קונה.
אבל אם גול זוזי ועבדיהו נסבא, קני. מאי אמרת, [אם תאמר] דרר עבדי להו לנסבא שוב לזוזי וזהו שינוי החוזר, לא כן הוא. שהרי אין אלו אותם זוזים כמקודם, אלא פנים חדשות באו לכאן, ונמצא ששינוי שאינו חוזר לבריותו הוא.
הגולל זוזים שחיים [ושחורים] מרוב ישנותם ועבדיהו דתתי – וליבן אותם ועשאם כחדשים, לא קני, משום שסופם להתיישן שוב ולהשחיר, ושינוי החוזר הוא.
אבל אם גול זוזים דתתי ועבדיהו שחיים, קני אותם בשינוי. מאי אמרת, אף זה הוא שינוי החוזר משום דהדר עבדי להו דתתי על ידי שילבנם, לא כן הוא. משום שאף לאחר שילבנם אינם נעשים לגמרי כחדשים, שכן מידע ידע שחמיהו – עדיין ניכרת עליהם שחוריותם, ונמצא ששינוי שאינו חוזר הוא.
שינוי במשנתו: זה הכלל, כל הגולל ממשלמין בשעת הגזילה. שואלת הגמרא (זה הכלל) [כילי] ללתינוי מאי – מה באה המשנה לרבות בתיבה זו.
משיבה הגמרא: תיבת 'כל' שבמשנה, באה ללתינוי הא שינוי דאמר רבי אלעאי, גנב מלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור, נעשה שינוי בידו, וקנאו. ואם טבח ומכר את האיל או העגל פטור מתשלומי ארבעה וחמישה, משום שכבר קנאם קודם לכן בשינוי, ונמצא שאת שילו הוא מוכר, ואת שילו הוא מוכר, ואינו משלם אלא כפל. קנס שקנסו בגזול עתקי:
ההוא גברא דגול פדנא דתורי מחבריה, אול פרב בהו פרבא, ורע בהו ורעא, לסוף אתרדינהו למריה – מעשה באדם גול צמד שורים מחבירו, וחרש ורע עמהם את שדהו, ולבסוף החזירים לבעליהם. אתא לקמיה דרב נחמן לדין. אמר להו רב נחמן לבעלי הדין, זילו שומי שבחא דאשבח – לכו ושמו את השבח שהשיבה השדה על ידי מלאכות אלו, וישלם הגולל לבעל השורים שבח זה.
אמר ליה רבא לרב נחמן: תורי אשבח, ארעא לא אשבח – האם רק השורים השביחו את השדה, וכי אין השבח מתייחס גם לשדה עצמה, וזהו היא זו שהצמיח את הפירות.
אמר לו רב נחמן: מי קאמינא נשימו בוליה, פלגא קאמינא – וכי אמרתי לו לגולל שישלם את כל שבח השדה, אף אני לא אמרתי אלא שישלם חצי מהשבח לבעל השורים, כפי חלקם בשבח השדה.
אמר ליה רבא לרב נחמן: סוף סוף גזילה הוא, והלכה בידינו שהגזילה קא דררה בעינא וחוזרת בעיניה כמות שהיא, והשבח נשאר אצל הגולל. דהיי תנן במשנתנו, כל הגולל ממשלמין בשעת הגזילה, ואינם מחזירים את השבח.

אמר ליה רב נחמן לרבא: לא אמינא לה, כי יתיבנא פדנא לא תימא לי מירי – וכי לא אמרתי לך, שכשאני יושב בדין אל תאמר לי דבר. דאמר הונו חברין עלי, אמינא ושבד מלכא אחי פדנא – שהרי אמר עלי הונו חברי, שאני ושמואל [והמכונה שבור מלכא] אחים אנחנו בדין, כלומר שוים אנחנו בכח פסק ההלכה. ומה שחייבתי גזול זה בחצי משבח השדה טעמי עמדי, משום דהאי אינש גזולא עתיקא הוא, ומוזה זמן רב שהוא גזול בקביעות, ומשום כך קנינא דאיקנאיה – רציתי לקונסו.

משנה

כהמשך למשנה הקודמת (צג) גם המשנה שלפנינו עוסקת בדיני גזול שנעשה שינוי בגזילה שבידו, וכיון שנעשה שינוי בגזילה קנאה הגזול, וצריך לשלם מעות כפי שויה בשעת הגזילה. משנתנו דנה האם צריך הגולל לשלם את הפחת שנעשה בגזילה, או שיכול להחזיר את הגזילה לבעליה כמות שהיא. ובתחילה מביאה המשנה דיני שינוי שנעשה בדרך הטבע:
גול בבהמה, והקנינה, או שגול עבדים, והקנינו, ועקב כך אינם יכולים לעשות מלאכה כבעבר, וירד ערכם של הבהמה או העבדים. כיון שנעשה שינוי בבהמה או בעבד קנאם הגולל בשינוי, ולכן כשמחזיר את העבדים או הבהמה לבעליהם, משלם בשעת הגזילה – כפי ערכם שהיו שוים בשעת הגזילה. רבי מאיר אומר, בעבדים – כשמחזיר עבד, אומר לו לבעל העבד, הרי שלך לפניך, ומחזיר לו את העבד כמות שהוא, ואינו צריך לשלם לו כשעת הגזילה. רבי מאיר סבר שכיון שהעבדים הוקשו לקרקע, לכך כשם שאי אפשר לגזול קרקע ותמיד נשאר ברשות בעליה, כך הדין בעבדים, וממילא כל שינוי ופחת שנעשה בעבד, ברשות בעלי נשתנה ונפחת.
המשנה מביאה מקרים של גזילה שנשתנתה בידו הגזילה שינוי הניכר: גול מטבע, ונפקל לשימוש, וכן הגולל פירות, והקניבו, וכן הגולל זין, והקניין, בכל מקרים אלו נעשה שינוי הניכר, ועל ידי שינוי זה קנאם הגולל, ולכן משלם בשעת הגזילה.
המשנה מביאה מקרים שהגזילה נשתנתה ביד הגולל בשינוי שאינו ניכר: גול מטבע, ונפקל לשימוש, וכן הגולל פירות, ונממא, וכיון שנטמאה אסורה באכילה ואינה עומדת אלא לשריפה, וכן הגולל חמין, ועבד עליו הפסח, שנאסר בהנאה. וכן הגולל בבהמה, ונתעקבה בה עבירה, כגון שנרבעה, או שעשאה עובדה זרה והשתחוה לה, או שהקצה לעבודה זרה, ומשום כך נפסלה הבהמה לקרבן, או שנפסקה הבהמה מלהיקרב על גבי המזבח על ידי שנעשה בה מום במקום שאינו ניכר, וכגון בדוקין שבעין, או שהיתה יוצאה ליפקל, ובהמה היוצאת להיסקל, אסורה באכילה ובהנאה, הדין במקרים אלו, שהגולל אומר לו הרי שלך לפניך – יכול להחזיר את הבהמה לבעליה כמות שהיא, ולומר לו מה שגולתי החזרתי וזהו הוא לפניך, ואינו צריך לשלם ההפרש שבין שעת גזילה לשעת החזרתה, כיון שזה נזק שאינו ניכר:

גמרא

שינוי במשנה שהגולל בהמה והזקיקה משלם כבשעת הגזילה: אמר רב פפא, לא תזקיקה תזקיקה במש – אין הכוונה במשנה דווקא שהזקיקה, אלא אפילו אם רק כחשה – הוכחש כחזה צריך הגולל לשלם כשעת הגזילה, כיון שקנאה בשינוי, ואפילו שאין זה שינוי כל כך שהרי לא השתנה כל גופה.
מקשה הגמרא, והא אנו תזקיקה תנן – והלא שינוי במשנה הזקיקה, ומשמע שדווקא אם הזקיקה ממש צריך לשלם כשעת הגזילה, אבל אם רק כחשה אינו צריך לשלם כבשעת הגזילה ויכול הגולל לומר לבעלים הרי שלך לפניך. מתרצת הגמרא, רב פפא דובר על פחשה בגזול תזקיקה – שהבהמה כחשה כחש שהוא מעין זקנה, דלא דרר פריא – שלא חוזר לבריותו, ולכן צריך הגולל לשלם לבעלים כשעת הגזילה.
להלן מביאה הגמרא שיש הסוברים שמשנתנו אינה שנויה נכון, אלא השיטות הפוכות, כהקדמה לכך מביאה הגמרא שמועה שממנה נלמד כמה היו זוזיים לדקדק לומר את הדברים בשם אומרם, ושכל דבריהם אינן אלא בקבלה ברורה ממי שראוי לקבל שמועה מפיו:
אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, הכי קאמרי משימיה דרבי יוחנן, אפילו גנב מלה והשביח ונעשה איל, או שגנב עגל ונעשה

מתוך דבריו של רב הסובר שיכול הגזלן לומר לבעל העבד הרי שלך לפניך, נמצאנו למדים שסבר רב שדינם של עבדים שוה לקרקעות. ועל כך הגמרא מקשה:

ומי אמר רב עבדא במקרקעי דמי, והאמר רב דניאל בר רב קמינא אמר רב, התוקף בעבדו – האוחז את עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה, פטור מלשלם לבעליו את שכר פעולתו של העבד. ואי סלקא דעתך עבדא במקרקעי דמי, אמאי פטור התוקף מלשלם על פעולתו של העבד, והרי העבד אינו נגזל ופירשנותא דמריה קאי – ברשות רבו נמצא, כשם שקרקע אינה נגזלת ונמצאת ברשות בעליה, ואם העבד נמצא ברשות בעליו צריך התופסו לשלם לבעליו על שכר פעולתו. אלא בהכרח צריך לומר שרב סבר שדיני עבד אינם כקרקעות, ומעת שתפס את העבד אינו ברשותו של רבו, ולכן פטור מלשלם על שכר פעולתו.

מתרצת הגמרא, רב אכן סובר שדיני עבד דומים לדיני קרקע, אבל הקא במאי עסקינן, שתפס את עבדו של חבירו שלא בשעת מלאכה – בשעה שהעבד אינו רגיל לעשות מלאכה לרבו, או שכעת אין לבעליו מלאכה לעשות. כי הא דשלת ליה – והרי דין זה דומה למה ששלח לו רבי אבא למרי בר מר, בעי מיניה – שאל ממנו מרב הונא, מה הדין באדם הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, האם צריך הדר בחצר להעלות לו שכר עבור כך שמשתמש בחצרו, או אין צריך להעלות לו שכר. ושלחו ליה – ושלחו לו תשובה, שאינו צריך להעלות לו שכר. וכשם שאינו צריך לשלם כשהשתמש בחצר חבירו שלא מדעתו, כך גם התופס עבדו של חבירו שלא מדעת בעליו ועשה בו מלאכה, אינו צריך לשלם לבעליו עבור שכר פעולתו.

דוחה הגמרא, הכי השתא – האם שווים המקרים. בשלמא התם – דין זה מובן רק בגר בחצר חבירו שלא מדעתו, משום שבין למאן דאמר שהטעם שפטור לשלם על החצר הוא משום שביהא מיתבא יתיב – בית שיושבים בו נשמר יותר ואינו חרב, לפי שהגר בתוכו שומר עליו ומתקן את הטען תיקון תמיד, אם כן ניתא ליה – נח לו לבעל החצר שיגורו בחצרו אף ללא תשלום, ובין למאן דאמר שהטעם שפטור הוא משום שבית שגרים בו ניצל ממה שכתוב (ישעיה כד יב) 'ושאיה יבת שער' – כלומר הפסוק מדבר על שד ושמו שאיה והוא מכתת את שערי וכותלי הבית שאין גרים בתוכו. אם כן ניתא ליה – נח לו לבעל החצר שיגורו בו ואף ללא תשלום, ובין שהדר בחצר מהנה את הבעלים, לכך פטור להעלות לו שכר. אלא הקא בתוקף עבדו של חבירו, מי ניתא ליה – האם נח לו לבעל העבד הנכחשו עבדיה – שיכחיש כוחו של העבד. ואם כן אין ראייה שהתוקף עבדו של חבירו פטור לשלם על שכר פעולתו של העבד.

מישבת הגמרא, אמרי – יישבו בבית המדרש, הכי נמי ניתא ליה – גם כאן נח לו לבעל העבד שישתמשו בעבדו למלאכה, דלא ליתיה עבדיה – בכדי שהעבד לא יתרגל להתבטל ויתעצל לעבוד, ובין שנח לבעל העבד שיעשו בו מלאכה ולא יעמוד בטל, לכך התוקף את עבדו של חבירו אינו צריך לשלם לו על שכר פעולת העבד.

בעניין זה מספרת הגמרא: מי רב יוסף בר חמא – בני ביתו של רב יוסף בר חמא, הוו תקף עבדי דאנישי דמסיק בהו זוני – היו תופסים עבדים של בעלי חובות שלהם כשהיו נושים בהם את הכסף, ועבדי בהו מלאכה, ולא נתנו שכר לבעליהם.

אמר ליה רבה בר רבא, בנו מאי מעמא עבדי מר הכי – מה הטעם שאתה עושה כך, וכי אינך חושש לאיסור ריבית. אמר ליה רב יוסף, אני סובר כרב חנמן, דאמר רב נחמן, עבדא נהום ברייסיא לא שוי – עבד אינו שוה אפילו את הלחם שאדונו מאכילו, כלומר שכר מלאכתו הוא פחות ממזונותיו של אותו היום, וכשתפסתי את עבדם של בעלי החובות, נתתי להם לאכול, ונמצא שלא נהנתי כלל ממלאכתם, ואין כאן ריבית.

אמר ליה רבה, אמאי דאמר רב נחמן – כל מה שאמר רב נחמן יש לומר שזה דווקא בגזן דארו עבדיה – עבדו של רב נחמן ושמו דאר, דמריקיד בי פוגי – שהיה ליצן ומרקד בחנויות בכדי שישקדו יין, כיון שלא היה יודע לעשות שום אומנות, ועם כל זה היה רב נחמן צריך להוסיף לו קצת פרנסה, וכזה עבד אכן אינו שווה לאדונו את הלחם שמאכילים אותו, אבל בולחא עבדי מעבד עבדי – כל העבדים יודעים לעשות איזה אומנות ועושים מלאכה לאדונם, ולכן הם שווים אף יותר מהלחם שאוכלים, ואם כן אתה נהנה ממלאכתם וצריך לשלם לבעליהם את שכר פעולתם.

אמר ליה רב יוסף, אמאי קרב דניאל סבדיא לי, דאמר רב דניאל בר רב קמינא אמר רב, התוקף בעבדו – של חבירו ועשה בו מלאכה, פטור מלשלם לבעליו את שכר פעולתו אם עשה כן ביום שאין לבעליו לתת לו מלאכה, אלא – אם כן צריך לומר שהסיבה שפטור משום שניתא ליה – שנח לו לבעל העבד דלא ליתיה עבדיה – שלא יתבטל העבד. אמר ליה רבה בנו, הני מילי – כל זאת נאמר דווקא ניתא דלא מסיק בהו זוני – במקום שעושה המלאכה לא נושא כסף בבעל העבד, אבל מר בין דמסיק בהו זוני, בזה שאתה משתעבד בעבדים ועושה בהם מלאכה מיתחי כרפית – נראה הדבר כריבית.

מביא רבה ראייה שאם נראה הדבר כריבית אסור למלווה להנות מהלווה:

דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן (לעיל כא), אף על פי שאמר שיהיה בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר, אבל אם הלווה – לבעל החצר ודר המלווה בחצר חבירו, צריך המלווה להעלות לו – ללווה שכר על השימוש בחצר, בכדי שלא יראה כריבית, שהלווה נותן למלווה טובת הנאה בכך שנותן לו לגור בחצרו ללא כל תשלום. הרי שאף בהנאה שאין משלמים עליה ואינה אסורה מעיקר הדין, לגבי מלווה ולוה הדבר אסור.

אמר ליה רב יוסף, הרי בי – חזרתי בי מדברי, ויותר לא אעשה כך:

ממשיכה הגמרא ועוסקת דיני התופס רכשו של חבירו שלא מדעתו:

איתמר – לדמנו, התוקף פסינתו של חבירו ועשה בה מלאכה, נחלקו בכך האמוראים. אמר רב, רצה שכרה נחלק – אם ירצה בעל הספינה נוטל מהתופס שכר עבור השימוש בספינה, רצה פחתה נחלק – ואם נשברה או נתקלקלה והפחת גדול מהשכירות, נוטל מהתופס תשלום עבור הפחת שנפחתה הספינה. ושמאלא אמר, אינו נוטל אלא פחתה – בעל הספינה נוטל רק את הפחת שנפחתה בשעת השימוש.

אמר רב פפא, לא פליגי – רב ושמאלא אינם חולקים, אלא כל אחד עוסק במקרה שונה. הא דעבדיא לאגרא – רב עסק במקרה שהספינה מיועדת להשכרה, ומסתמא התופס החזיק בה בתורת שכירות, ולכן אם דמי שכרה מרובים על פחתה חייב התופס לשלם את שכרה, אבל אם דמי הפחת מרובים יכול בעל הספינה לומר לתופס שהוא גזלן, וכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה. הא דלא עבדיא לאגרא – ואילו שמואל עסק במקרה שהספינה אינה מיועדת להשכרה, ולכן בעל הספינה אינו נוטל שכרה אלא רק את דמי הפחת שהופחתה הספינה בשעת השימוש כיון שהוא נידון כגזלן.

ואיבעית אימא, הא נהא – גם רב וגם שמואל עסקו באופן שהספינה דעבדיא לאגרא – עשויה ומיועדת להשכרה. אלא שרב עסק בקא נחית ליה אדעתא דאגרא – במקרה שחבירו תפס את הספינה על דעת להשכירה, ולכן יכול בעל הספינה לתבוע ממנו עבור שכירות, או אם ירצה יוכל לתבוע דמי פחת הספינה. והא דנחית ליה אדעתא דנלוותא – ושמואל עסק במקרה שחבירו תפס את הספינה בכדי לגזלה, ולכן יכול לדרוש רק את הפחת ולא את השכירות, שהרי לא תפס את הספינה על מנת לשלם שכירות:

שנינו במשנה, גזל מנכס נכסדק [וכו'] משלם כשעת הגזילה, מטבע ונפסל וכו' אומר לו הרי שלך לפניך: אמר רב הונא, נכדק פירושו שהמטבע נכדק ממש, נפסל פירושו שפסלולו מלכות שלא תצא מטבע זו לא במדינה זו ולא במדינה אחרת. ורב יהודה אמר, כאשר פסלולו מלכות לגמרי נמי היינו נכדק, שהיוק גמור הוא וצריך לשלם כשעת הגזילה, אלא הכי דמי נפסל האמור במשנה, שפסלולו מדינה זו ויוצאה בשימוש במדינה אחרת, ובאופן זה יכול לומר לו, הרי שלך לפניך, לך והוציאו במדינה אחרת.

מקשה דא חסדא על רב הונא ממשנתיו: אמר ליה רב חסדא לרב הונא, לדידך שפסלולו מלכות פירושו שפסלולו מלכות בכל העולם, יש להקשות שהרי פירות והקריבו יין והתמיין, דכי – שהרי הם כמטבע שפסלולו מלכות דמי, שאינם ראויים לתשמיש הראשון כלל, וקתני במשנתנו שמשלם בשעת הגזילה, ומדוע בפסלולו מלכות אתה סובר שיכול לומר לו הרי שלך לפניך. אמר ליה רב הונא לרב חסדא, התם – בפירות והקריבו, נשתנה טעמו וריחו, וכיון שנהיה שניו בגוף הדבר לכן אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל הקא – במטבע שפסלולו מלכות לא נשתנה גוף הדבר, ולכן יכול לומר הרי שלך לפניך.

בבא קמא. פרק תשיעי – הגוזל עצים דף צז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

קט

תוספות

רש"י

1 פטור. מלשלם לבעליו שבר: שלא בשעת מלאכה. בשעה ושאינו רגילו
2 לעשות מלאכה או שאין עבשיו לבעליו מלאכה לעשות דוח נהנה וזה אין חסר
3 הוא ופטור: כדש"ל ליה כו' תדיר בחצר חבירו. ומוקמינא לה בפ"ב (דף כ"א)
4 בחצר דלא קיימא לאגרא: ביתא מיתבא יתיב. זה הדר בתוכה הנהניו לבית זה
5 שהוא מיושב בדיוריו: יתיב. אין חרב לפי
6 שהדר בתוכה טס ומשפיר סדקיה תמיד:
7 ושאינה יובת שער. שד הוא ושמו שאיה
8 מכתת שערים וכותלי בית שאין אדם דר
9 בתוכה: דלא נפתרי. שלא ילמד דרכי
10 הבשלה: פחתה. אם נשברה או נתקלקלה
11 ודמי פחתה יתירין על שברה נוטל דמי
12 פחתה: עבדי לאגרא. מסתמא כי נחית לה
13 אדעתא דאגרא נחית הלבך לאו בתורת
14 גזל דזיננין ליה ונותן שברה על כרחו אם
15 רבין הו' על דמי פחתה: הא דלא עבדי
16 לאגרא. לא יתיב ליה אלא פחתה: נחת לה
17 אדעתא דאגרא. רצה שברה נוטל ואם
18 פחתה יתר על שברה נוטל דמי פחתה דהא
19 ע"כ שקלה וגזל הוא: נחית לה אדעתא
20 דגזלנותא. אפי' שברה גדול מפתחה לא
21 יתיב אלא פחתה דכל הגולנין משלמין
22 בשעת הגזלה: פסלתו מלכות. המלך צוה
23 שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה
24 אחרת: היינו נסדק. דכיון דלא נסדק
25 לגמרי היקך גמור הוא ומשלם בשעת
26 הגזלה: אלא חיבי דמי נפסל. דקתני
27 מתניתין הרי שלך לפנקי בגון שפסלתו
28 מדינה זו בני מדינה פסלוהו מעמק: ויוצא
29 במדינה אחרת. שיכול לומר לו לך
30 להוציאנו שם: תרומה לא מינכר הידיקה.
31 לא נשתנה מראיתה משאר חטים: הקא
32 מינכר הידיקה. שאין צורה זו דומה
33 לצורה של כל היצאים עבשיו ובשגולה
34 הימנו היו כל צורות המדינות שוות לה:
35 המלוה את חבירו. שום פרמטקא: על
36 המטבע. שקצץ לו מעות:
נחת

26 ושמאול אמר אינו נוטל אלא פחתה אמר רב פפא לא פליגי הא דעבדי לאגרא הא דלא עבדי
27 לאגרא ואיפעיית אימא הא והא דעבדי לאגרא הא דנחית ליה אדעתא דאגרא והא דנחית ליה
28 אדעתא דגזלנותא: גזל מטבע ונסדק [וכו'] אמר רב הונא נסדק נסדק ממש נפסל פסלתו
29 מלכות ורב יהודה אמר פסלתו מלכות נמי היינו נסדק אלא ה"ד נפסל שפסלתו מדינה זו ויוצאה
30 במדינה אחרת א"ל רב חסדא לרב הונא לדידך דאמרת נפסל פסלתו מלכות הרי פירות והרקבו
31 יין והחמין דכי פסלתו מלכות דמי וקתני משלם בשעת הגזילה א"ל התם נשתנה מעמו וריחו
32 הקא לא נשתנה א"ל רבא לרב יהודה לדידך דאמרת פסלתו מלכות נמי היינו נסדק הרי תרומה
33 ונטמאת דכי פסלתו מלכות דמי וקתני ואמר לו הרי שלך לפנקי א"ל התם לא מינכר הידיקה
34 הקא מינכר הידיקה איתמר המלוה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע רב אמר

המלוה את חבירו על המטבע. פ"ה הלזה לחבירו שום פרמטקא על המטבע שקצב לו במעות נותן לו מעות שיוצאין בשעת פרעון דהא קבל עליו לתת מטבע ודוקא
הלזה פרמטקא אבל הלזה מעות מה שהלזה משלם לו עכ"ל דהקנטרס ולפירושו נראה דאם הלזה מעות נמי וקצב לו מעות דמשלם מטבע
היוצא באותה שעה דמעות שנספסלו לאו מטבע ניהו ולא נקט בקונטרס פרמטקא אלא משום דכשמלוה אדם מעותיו אין רגילין להחזיר דבר אבל בשמוכר פרמטקא
אפי' אמר סתם כף וכך מעות תתן צריך לשלם לו מטבע היוצא וקשה לפירושו דה"ל למימר המוכר לחבירו על המטבע או ה"ל למינקט הקוף ועוד כיון דמעות פרמטקא
זוקף עליו במלוה אין סבא כלל לחלק בין הלזהו מעות לפרמטקא שמכר במעות ונראה לפרש דאין חילוק בין מכר לו פרמטקא בין הלזהו מעות ומיירי כשהתנה
עמו ע"מ שישלם לו מעות וכיון שפירש לו כף סתמא דמילתא לכך פירש שאם יפסל יתן לו מטבע היוצא דאותו שנספסל אין שום מטבע ושמאול סבר דכיון שיוצא
במישן שם מטבע עליו ועוד אורי"י ד"ל בגון שהלזהו סאה חטין ואמר לו או תחזור לי סאה או כף וכך מעות ואילו במעות לחוד יהיה קצב היה משלם לו מטבע שנספסל
אבל הקא שלא נקח עליו במלוה גמורה שיכול לפרוע לו חטין אם ירצה נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ולכל הפירושים אם הלזהו מעות סתם מעות שהלזהו לו

יפרע

1 ומי אמר רב עבדא במקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר רב קטינא כו'. ואם
2 היה במקרקעי דמי אפי' נחת ליה בתורת גזלנות לא נפק מרשותיה
3 דמרביה דהוי כקרקע דאין גזלנות ומשלם אגרא היכא דקאי לאגרא כמו ספיקה
4 דלקמן היכא דלא נחת ליה בתורת גזלנות: הללוהו ודר בחצירו. כולא סוגיא
5 דהבא כלישנא קמא דאיתיה נשך (וכו' דף כ"א)
6 (וכו' צ"ע) היאך הלזה מותר לעשות שום
7 טובה למלוה אפי' דברים שהיה עושה לו
8 בלא הלואה ואפילו דברים שאין רגילות
9 לטול מהן שבר יהא אסור דומיא דחצר
10 דלא קיימא לאגרא וכי' דברים שאין
11 רגילות להשאיל בהם בגון להשאיל סוסו
12 שיהא אסור אפי' הוא כי' אוחבו שבלאו
13 הכי היה משאילו וא"כ יותר מדאי יש לו
14 ליתר ללוה שלא יעשה למלוה שום
15 הנאה וי"ל דדוקא מילי דפרהסיא ואורשא
16 טובא בגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו
17 אבל להשאיל לו בלי או אפי' סוסו כיון
18 דבלאו הכי משאילו מותר ודקא נמי
19 דנקט במתני' חצירו ולא נקט לא ישכור
20 לו בלי או בהמתו בפחות ועוד שמו י"ל
21 דכל היכא דקודם הלואה היו אוהבים זה
22 את זה שהיו משאילו חצר זה לזה אם
23 היו צריכין מותר להשאיל אף לאחר
24 הלואה ומתני' דאיתיה נשך (וכו' בסתם בני
25 אדם שאין רגילות שיהא עושה לזה
26 למלוה אותה הנאה בלא הלואה דומיא
27 דהקדמת שלום שאין אסור אלא באותו
28 שלא היה רגיל להקדים לו מקודם לכך
29 ומיהו אפילו דבר שהיה משאילו בלאו
30 הכי בגון חצר דלא קיימא לאגרא אם
31 נכנס שלא מדעת חבירו חייב אע"פ שאם
32 לא הלזה לו לא היה חייב לתת לו שבר
33 בדמשמע הבא ולפי זה הוהיה דאיתיה נשך
34 (וכו' איירי דוקא בחצר דקיימא לאגרא
35 דהתם איירי מדעתו בקראמר לא ישכור
36 הימנו בפחות אבל בלא קיימא לאגרא
37 היה מותר כיון דברשותו נכנס וגם בלא
38 הלואה היה מנחי לו לדור בהם ויהא
39 דקאמר התם גלה דמילתא דהבא מאי
40 קמ"ל תנינא ומשני מהו דתנינא ה"מ חצר
41 דקיימא לאגרא כו' קמ"ל לא בעי למימר
42 קמ"ל דמתניתין איירי אפילו בדלא קיימא
43 לאגרא דמתניתין ודאי לא מיירי אלא
44 דוקא בדקיימא לאגרא כיון דמיירי מדעתו
45 אלא ה"פ קמ"ל דאפי' לא קיימא לאגרא
46 אסור היכא דלא הוי מדעתו ופירוש זה
47 דחוק דהפשט משמע דאמתניתין קאי
48 וקמ"ל דמתני' איירי אפי' בדלא קיימא
49 לאגרא אע"ג דאיירי שנכנס מדעתו:
50 נותן

51 הלזה פרמטקא אבל הלזה מעות מה שהלזה משלם לו עכ"ל דהקנטרס ולפירושו נראה דאם הלזה מעות נמי וקצב לו מעות דמשלם מטבע
52 היוצא באותה שעה דמעות שנספסלו לאו מטבע ניהו ולא נקט בקונטרס פרמטקא אלא משום דכשמלוה אדם מעותיו אין רגילין להחזיר דבר אבל בשמוכר פרמטקא
53 אפי' אמר סתם כף וכך מעות תתן צריך לשלם לו מטבע היוצא וקשה לפירושו דה"ל למימר המוכר לחבירו על המטבע או ה"ל למינקט הקוף ועוד כיון דמעות פרמטקא
54 זוקף עליו במלוה אין סבא כלל לחלק בין הלזהו מעות לפרמטקא שמכר במעות ונראה לפרש דאין חילוק בין מכר לו פרמטקא בין הלזהו מעות ומיירי כשהתנה
55 עמו ע"מ שישלם לו מעות וכיון שפירש לו כף סתמא דמילתא לכך פירש שאם יפסל יתן לו מטבע היוצא דאותו שנספסל אין שום מטבע ושמאול סבר דכיון שיוצא
56 במישן שם מטבע עליו ועוד אורי"י ד"ל בגון שהלזהו סאה חטין ואמר לו או תחזור לי סאה או כף וכך מעות ואילו במעות לחוד יהיה קצב היה משלם לו מטבע שנספסל
57 אבל הקא שלא נקח עליו במלוה גמורה שיכול לפרוע לו חטין אם ירצה נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ולכל הפירושים אם הלזהו מעות סתם מעות שהלזהו לו

יפרע

יפרע לו אפי' שנפסל ואם תאמר ומ"ש מגולן דנתנא גזל מטבע ונפסל אומר
לו הרי שלך לפניך משמע משום דישנו בעין אבל ליתנהו בעין משלם בשעת
הגזילה והקא גבי הלואה אפי' איתנהו בעין כי ליתנהו דמי דמלוה להוצאה
ניתנהו ר"ל דיש לחלק בין הלואה לגזילה דמטבע שנפסל חשיב כהחל
ובמעיקרא שוין ד' ובלבסוף שוין וזוהא גבי

גזלן אמרין דכי ליתנהו בעין דמשלם
בדמעיקרא אבל גבי הלואה היקא דהחל
משלם כי זולא דהשתא כדאמרין באיתיהו
נשך (כ"ז דף טז.) מלוה אדם כור חטין הוול
נותן חטין הוקרו נותן דמינן ומטבע שנפסל
ודאי הוי כהחל ונראה דרב ושמואל סברי
כרב הונא דלעיל דלרב יהודה דחשיב
מטבע שנפסל כנסקד גבי הלואה לא מצי
פטר נפשיה במטבע שנפסל אבל לרב
הונא דלא חשיב ליה כנסקד מצי פטר ליה
נפשיה כנפסל אע"פ דרב הונא מדימה
מטבע שנפסל לתרומה ונטמאת וחמץ
שעבר עליו הפסח והא פשיטא דאין ליה
יכול לשלם תרומה טמאה תחת תרומה
טוהרה וחמץ אסור בתשלומין היתר לא
דמי לגמרי דמטבע שנפסל דמי להחל
ותנהו לא דמו להחל ומכל מקום כשהוא
בעין יכול לומר הרי שלך לפניך ובשאינו
בעין אפי' בחל משלם בדמעיקרא:

א"ר הכי של בבל והן בבבל למאי חיי.
קצת משמע דלא פריך אלא לרב
נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית
ליה אורחא למישן מדפריך א"ה של בבל
כו' משמע דאי לא דאוקמא בשמלכיות
מקפידות לא הוה קשה ולא מידי וקשה
לר"י דבלאו רב נחמן צריך ע"כ לאוקמי
ברייטא בתרייתא בשמלכיות מקפידות
לדין תקיש ניהא לשמואל דחשיב ליה
מטבע אפילו לית ליה אורחא למישן אי
ליתא לרב נחמן והקא קתני דאין מחללין
על מעות של פאן והן בבבל ואע"ג דאית
ליה אורחא לירושלמי ותקיש נמי עלה
דבריייתא בתרייתא מותהיא דלעיל דשל
מלכים אחרונה מחללין אע"ג דאין

יוצאות שם במקום שעומד לפי שיוצאת במקום אחר והקא קתני דעל מעות
של פאן והן בבבל אין מחללין אע"ג דיוצאות בירושלים אלא התם איירי
בשאינן מלכיות מקפידות אם נראות מטבע של מלך האחד במדינתו של זה
הלכך ובאים) בני מלכיות אחרת פאן ומוכרין בהמתם במטבע שלהם ויכול
הוא להוציאם בירושלים לבני שאר מדינות בהאיות לכאן והקא איירי
במקפידות ונראה לר"י דודאי אי לא מילתיה דרב נחמן הוה א"ה הכל ולא
הוה צריך לאוקמא ברייתא בתרייתא כשהמלכיות מקפידות דלא קשה מיהא
לשמואל ולא להיא ברייתא דלעיל דיש לחלק בין מעות של פאן והן בבבל
להנהו דלעיל דאיירי במטבע שנפסל במקום אחד ויוצא במקום אחר דהתם ודאי חשוב מטבע וקודם שנפסלה היה שם חשוב מטבע ועדיין מטבע קיים לגבי
אותו מקום עצמו שנפסל שם שיוכלין להוציאו במקום אחד אבל של פאן והן בבבל לא היה עליו שם מטבע בבבל מעולם ולכך אין מחללין אע"ג דאית ליה
אורחא לירושלים אבל לרב נחמן דאוקי מילתא דשמואל דוקא בדאית ליה אורחא למישן אבל כי לית ליה אורחא למישן לא חשיב מטבע מטעם שהיה כבר
מטבע באותו מקום ועדיין יכול להוציא במישן ולא תלי אלא באית ליה אורחא להתם אי"כ שיש לו מטבע שהיה כבר במקום זה כמו מטבע של מקום אחר
שלא בא מעולם פאן א"כ של פאן והן בבבל נמי לישויה דהא אית ליה אורחא לירושלים:

ד'ובין בהו בהמה ומסיק לירושלים. ואם תאמר והתניא בפרק האיש מקדש (מסכת דף טז.) אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ויש לומר דפלוגתא היא בפרק
לולב הגזול (מסכת דף טז.) דתניא אהר שביעית ואהר מעשר שני מתחללין על בהמה חיה דברי ר' ירמיה ויחבמים אומרים על שחוטין מתחללין על חיה אין מחללין
ולר"מ אפי' לכתחילה שרי כדמוכח בתוספתא דהתם דקתני בהדיא מחללין והא דקתני בסוכה מתחללין משום רבנן דאפי' דביעבר אין מתחללין ועוד י"ל
דבשמעתין פיון דאי אפשר בעונן אחר שאין יכול להעלות המעות בירושלים שרי למיזבן בהו בהמה לכולי' עלמא וטעמא דאין לוקחין בהמה במעות מעשר
שני פירש בקונטרס בקדושין (דף טז.) משום כחושא ואין הטעם בשביל פן אלא בדמפרש בסוכה (דף טז.) דאמר התם מחלוקת בנזרים אבל בנזירות דברי הכל שחוטין
מתחללין על חיה אין מחללין שמואל יגדל מהם עדרים ובנזרים פלגי אין גורין זכרים אטו נקבות אי לא וכן מפרש בירושלמי דמטבע מעשר שני דטעמא
דאסור לקנות זכרים וזויה אטו נקבות: **ש"ה**ו כל המעות יוצאות בירושלים. טעמא מפרש במסכת שקלים (דף טז.) דתקנו משום שקלים שהיו מביאין לירושלים
מקל המקומות:

מטבע של אברהם אבינו וכן חקניה מצד אחד. כבראשית רבה דריש ואגדלה שמך שצא לו מוניטין בעולם ומהו מוניטין וכן חקניה מכאן בחור ובחורה
מכאן ונראה לא שהיה בו צורת וכן חקניה מכאן בחור ובחורה מכאן דאסור לעשות צורת אדם אלא כך היה כתוב מצד אחד וכן חקניה ומצד אחד
בחור ובתולה וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכך היה כתוב במטבע:

נותן לו מטבע היוצא. בשעת פרעון דהא קיבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו
מטבע הוא דוקא הלהו פרמטקא אבל הלהו מעות את שהלהו משלם לו: על
מעות שאין יוצאות. כלל בירושלים דלאו כסף צורה קרינא ביה: **בזביות**. מטבע
של פן כחוביא וירושלמיות הוה וד"ג כחוביות וירושלמיות או של מלכים הראשונים

וכחוביות וירושלמיות לא נפקי כלל לא
כחוביות של כוביב וה"ג כחוביות או
ירושלמיות או של מלכים הראשונים: **הא**
של אחרונים. דנפקי במדינה אחרת ודומיא
דראשונים הוא בכך דאין יוצאות פאן
במקומו של בעל הבית שנפסלו כפאן:
מחללין. ואף על גב דלית ליה אורחא
להתם במקום שיוצאין שרי בירושלים
צריך לילך ולהוציאן וקשיא לרב נחמן
אליבא דשמואל דאמר אבל לית ליה
אורחא למישן לא: **אלא כי אמר**. רב נחמן
אליבא דשמואל דכי לית ליה אורחא
למישן לא: **בשמלכיות מקפידות**. בתמיה
אי הכי כי אית ליה אורחא למישן היכי מצי
מקמי להו הא כי בדרך להו בני מדינה זו
ומשכחי ליה אותן מעות מוסדי ליה: **ובשני**
דלא בשני. שאין מקפידין כל כך שהיה
בדרך ומחפשיין על דבר זה ואי אפשר
קפדי הלכך אית ליה אורחא שצריך לילך
שם יקבלם ויוצא לשם בסחורה ואי לאו
הואיל ואין יכול להראותם כפאן בפרהסיא
לכלי מישן הבאים פאן אם רוצה לא יקבלם:
אין מחללין על מעות של פאן והן בבבל.
אין מחללין מעשר שני על מעות של פאן
ירושלים והמעות והבעלים בבבל הואיל
ואין יוצאות מיד במקום שהן שם דבעינן
מצי בדרך וליבא ולא על של בבל והן כפאן
בירושלים והפירות לא שני לן כלל והא
דאיתנהו יכול לחללין וכן חזן לירושלים
קתני מידת אין מחללין על המעות של פאן
והן בבבל אלמא אע"ג דאית ליה אורחא
למישן כגון הקא דסופו לעלות פאן
והוציאן ואפ"ה לא קרי להו מעות
היוצאות: **מקפידות זו על זו**. יתר מדי
דבכשי ובדין הלכך מסובנות הן של בבל
במלכות וירושלים דמקפדת ובכשי טפי: **למאי חיי**. הא לא מצי לאמטיניהו להקא:
והתניא התקינו כו'. ואמאי תני לעיל ולא על של בבל והן פאן: **דוד ושלמה**.
כתוב מצד אחד ומצד שני כתוב בירושלים עיר הקודש: **בחור ובתולה**. יצחק ורבה:
זמן וזקניה. אברהם ושרה: **והוסיפו עליהן מהו**. אליבא דרב דאומר נותן לו
מטבע של אותה שעה היקא והוסיפו עליו מאי אמר רב: **באותה שעה**. בשעת
פרעון: **ש"ה**ו. סלע גדול במדה מחוקת רובע: **והא קוויילין פירות**. לגבי
מטבע זו נמצא שמשלבר זה בתוספת ואיקה דומה לראשונים והוה רבית:

מחמת

מטבע קיים לגבי

מטבע קיים לגבי

מטבע קיים לגבי

בבא קמא דף צז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קיא

43 וְהָן בְּבִבְלָא, אִם עַל גַּב דְּסוּפֵי לְמִסְכָּה לְהָתֵם – אִם שְׂבָדְעוּתוֹ לַעֲלוֹת בְּסוּף
 44 לִירוּשָׁלַיִם, מוֹכֵחַ שְׂאֵפִילוֹ שִׁישׁ לוֹ דְּרַךְ לְמִישָׁן אִינוּ נֶחֱשֶׁב מִטְבַּע הַיּוֹצֵא.
 45 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָכָא בְּמֵאָה עֶסְרִין – בְּבֵרִיתָא זֹו מְדוּבֵר בְּשִׁמְלִיכּוּת
 46 מְקַפִּידוֹת זֹו עַל זֹו עַד כְּדֵי שִׁמְחָפְשִׁים, וְלֹכֵן אִם יִחַלֵּל עַל מִטְבַּע שֶׁל בָּבֶל
 47 לֹא יוֹכֵל לְהוֹצִיאָה בִירוּשָׁלַיִם, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אִי הָכִי – אִם אֲכַן מְדוּבֵר
 48 שֶׁהַמְלָכוּת מְקַפִּידוֹת זֹו עַל זֹו, אִם כֵּן בְּמַעוֹת שֶׁל בְּבִבְלָא וְהָן – הַעֲבָלִים
 49 בְּבִבְלָא, שְׁשֵׁנִי שִׁמְחָלִילִם בְּהֵם, לְמֵאָה הָזֹו – לְמַה מִטְבַּע זֶה רָאוּ, הֲרִי צָרִיךְ
 50 לְהַעֲלוֹתָם לִירוּשָׁלַיִם, וְאִינוּ יוֹכֵל לְהַעֲלוֹתָם, וּמְדוּעַ כֵּשֶׁר לַחֲלֹל בּוֹ. מִיִּישֶׁבֶת
 51 הַגְּמָרָא: הָזֹו דְּרֹבִין בְּהוּ בְּהֵמָה וּמְסִיךְ לִירוּשָׁלַיִם – יוֹכֵל לְקַנּוֹת כֹּאֵן בְּבָבֶל
 52 בְּמִטְבַּעוֹת אֵלּוּ בַּהֲמָה וּלְהַעֲלוֹתָה לִירוּשָׁלַיִם.
 53 שְׁנֵינוּ בְּבֵרִיתָא לַעֲלוֹת שְׂאִין מִחֲלָלִין עַל מַעוֹת שֶׁל בָּבֶל כְּשֶׁהַעֲבָלִים וְהַכֶּסֶף
 54 בִירוּשָׁלַיִם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְקִינוּ, הִתְקִינוּ שְׂיָהוּ הַמַּעוֹת מִכָּל הַמְּדִינָה
 55 יוֹצֵאֹת בִירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי כֶּךָ, וְכִיּוֹן שִׁיּוּצָאוֹת כָּל הַמִּטְבַּעוֹת בִירוּשָׁלַיִם,
 56 מְדוּעַ אֵין לַחֲלֹל מִעֶשֶׂר שְׁנֵי עַל מִטְבַּעוֹת שֶׁל בָּבֶל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמֵּר
 57 רַבִּי יוֹרְאָה, לֹא קִשְׁיָא, כֹּאֵן – בְּבֵרִיתָא שֶׁהִתְקִינוּ שְׂכָל מַעוֹת יִצְאוּ
 58 בִירוּשָׁלַיִם, זֶהוּ בְּזִמְנֵי שְׂדֵי יִשְׂרָאֵל תִּקְיָפָה עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם – שֶׁאֵז הָיוּ
 59 עוֹלִים הֶרְבֵּה מִכָּל הָעוֹלָם לִירוּשָׁלַיִם, אֲבָל כֹּאֵן – הַבְּרִיתָא לַעֲלוֹת שֶׁאִסְרָה
 60 לַחֲלֹל בְּמִטְבַּע שְׂאִינוּ יוֹצֵא בִירוּשָׁלַיִם, מְדַבֵּרֶת בְּזִמְנֵי שְׂדֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם
 61 תִּקְיָפָה עַל עַצְמָן, וְלֹא הָיוּ עוֹלִים לִירוּשָׁלַיִם אֲלֵא בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִטְלָה
 62 הַתְּקֵנָה לְקַבֵּל כָּל מַעוֹת בִירוּשָׁלַיִם, וְלֹכֵן אֵין מִחֲלָלִין בִירוּשָׁלַיִם עַל מַעוֹת
 63 בָּבֶל.
 64 מִבֵּינָה הַגְּמָרָא בְּרִיתָא עַל צוֹרֵת הַמִּטְבַּע: תִּנּוּ רַבְּנָן, אִיזְהוּ – מַהִי הַצּוֹרֵה
 65 שֶׁהִיָּתָה טְבוּעָה עַל מִטְבַּע שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. מִבֵּאֵרֶת הַבְּרִיתָא, הִיא כְּתוּב 'דְּדוֹר
 66 וְשִׁלְמָה' מִצַּד אַחֵד שֶׁל הַמִּטְבַּע, וְ'יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ' מִצַּד אַחֵר. וְאִיזְהוּ
 67 מִטְבַּע שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. מִבֵּאֵרֶת הַבְּרִיתָא, הִיא כְּתוּב 'קָן וְזִקְיָה מִצַּד
 68 אַחֵר, רִמּוֹ לֵאבְרָהָם וְשִׂרָה, וְכַחוּר וְכַתוּלָה מִצַּד אַחֵר, רִמּוֹ לִיצְחָק וְרִבְקָה.
 69 בְּעָא מִיָּגִינָה רַבָּא מֵרַב חֲסֵדָא, הַמְּלִיחָה אֶת חֲבִירוֹ עַל הַמִּטְבַּע – שֶׁלֶקַח
 70 מִחֲבִירוֹ סְחוּרָה, וְהִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם עֲבוּרָה בְּמִטְבַּע מְסוּיָם, וְהוֹסִיפוּ עָלָיו –
 71 הַתְּחִילוּ לַעֲשׂוֹת אֶת אוֹתוֹ מִטְבַּע עִם יוֹתֵר מִתְּכַת, כִּמְהוּ – הָאֵם כְּשׁוֹרֵעַ
 72 מוֹרִיד אֶת הַהִפְרֵשׁ שֶׁל הַתּוֹסֶפֶת אוֹ לֹא. אִמֵּר לוֹ רַב חֲסֵדָא לְרַבָּא, נִזְתָּן לוֹ
 73 מִטְבַּע הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׂעָה – בְּשַׁעַת הַפְּרֵעוֹן, וְאִינוּ מוֹרִיד אֶת הַהִפְרֵשׁ.
 74 אִמֵּר לִיָּה רַבָּא לְרַב חֲסֵדָא, וְאִפִּילוּ כִי נִפְיָא – הָאֵם גַּם כְּשֶׁהוֹסִיפוּ עַד
 75 שֶׁהַמִּטְבַּע בְּגוּדֵל נִפְהָ, אִמֵּר לִיָּה רַב חֲסֵדָא לְרַבָּא, אֵין – כֵּן. אִמֵּר לִיָּה רַבָּא
 76 לְרַב חֲסֵדָא, אִפִּילוּ כִי תִרְמִיָא – הָאֵם גַּם כְּשֶׁהוֹסִיפוּ כָּל כֶּךָ עַד שֶׁהַמִּטְבַּע
 77 בְּגוּדֵל מְדָה הַמְּחֻקֶּת רּוּבַע הַקֶּבֶץ. אִמֵּר לִיָּה רַב חֲסֵדָא לְרַבָּא, אֵין – כֵּן.
 78 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְהָא קָא זִילִין פִּירִי – וְהֲרִי הוּדוּל הַפִּירוֹת לִגְבִי מִטְבַּע זֹו,
 79 וּבְמַעוֹת אֵלּוּ אֲפֻשֶׁר לְקַנּוֹת יוֹתֵר פִּירוֹת, וְנִמְצָא שִׁמְשָׁלֵם לוֹ מַעוֹת הַשּׁוּיִם
 80 יוֹתֵר מִהַפִּירוֹת שֶׁלֶקַח וְהֲרִי זֶה אֲסוּר מִשּׁוּם רִיבִית.
 81 רַב אֲשִׁי פוֹסֵק אֶת הַהִלְכָה בְּעֵינֵי זֶה: אִמֵּר רַב אֲשִׁי, תִּינּוּן – רּוֹאִים אֲנוּ
 82 מִחֲמַת מַה הוּדוּל הַפִּירוֹת, אִי מְחַמֵּת מִיִּבְעָא זִיל – מְכִיּוֹן שְׁהוֹסִיפוּ עַל
 83 הַמִּטְבַּע, מְנַכְּבִין לִיָּה – עַלִּיו לְהוֹרִיד אֶת הַהִפְרֵשׁ שֶׁל הַהוֹסֵפָה,

1 נִזְתָּן לוֹ מִמִּטְבַּע הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׂעָה שֶׁל הַפִּרְעוֹן, כִּיּוֹן שֶׁקִּיבֵּל עַלִּיו לַתֵּת
 2 מִטְבַּע, וְהַמִּטְבַּעוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ אֵין עֲלֵיהֶם עֵתָה שֵׁם מִטְבַּע. וְשִׁמְוָאֵל אִמֵּר יָבֹול
 3 לַפְּרֻעִי מִהַמִּטְבַּע שֶׁנִּפְסַל כֹּאֵן וְלֹאִמֵּר לוֹ לֵךְ הוֹצִיאָה בְּמִישָׁן וְשֵׁם מְקוֹם, כִּיּוֹן
 4 שְׁעָרִיךְ הוּא רָאוּי לְהוֹצֵאָה, נֶחֱשֶׁב שְׁפָרַע לוֹ מִטְבַּע.
 5 אִמֵּר רַב נַחֲמָן מִסֵּתְרָא מִלְּתֵיהּ דְּשִׁמְוָאֵל שְׂאֵמַר אֶת דִּינוֹ רַק בְּאוֹפֵן דְּמִית
 6 לִיָּה אוֹרְחָא לְמִיזֵל לְמִישָׁן – שִׁישׁ לוֹ דְּרַךְ לִלְכַת לְמִישָׁן, דְּהֵינּוּ שְׂבָלָא הִכִּי
 7 הִיָּה נֶצֶרֶךְ הַמְּלוּחָה לִלְכַת לְאוֹתוֹ מְדִינָה, אֲבָל לִיָּה אוֹרְחָא לֹא – אֲבָל
 8 אִם לֹא הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לִלְכַת לְשֵׁם, מוֹדָה שְׁמוּאֵל שְׁחִיב לַפְּרֻעִי לוֹ בְּמַעוֹת
 9 הַיּוֹצֵאֹת בְּאוֹתוֹ מְקוֹם.
 10 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיתִיבִיהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, שְׁנֵינוּ בְּבֵרִיתָא (וְהוֹסֵפֶתָא מַע"ש
 11 פ"א ה"ה) אֵין מְחַלְלִין פִּירוֹת מִעֶשֶׂר שְׁנֵי עַל הַמַּעוֹת שְׂאֵינֵם יוֹצֵאֹת
 12 בִירוּשָׁלַיִם, כִּיּוֹן שִׁמְעֶשֶׂר שְׁנֵי מִחֲלָלִין רַק עַל כֶּסֶף שִׁישׁ לוֹ צוּרָה, וּמְכִיּוֹן
 13 שְׂאִינוּ יוֹצֵא בִירוּשָׁלַיִם אֵין חֲשִׁיבּוֹת לַצּוֹרֵתוֹ, מִבֵּאֵרֶת הַבְּרִיתָא, בְּיָצַד, כִּגוֹן
 14 שְׁהָיוּ לוֹ מַעוֹת בְּזִמְנֵי יְרוּשָׁלַיִם אוֹ שֶׁל מְלָכִים הָרְאִישׁוֹנִים שְׁסוּגִי
 15 מִטְבַּעוֹת אֵלּוּ אֵינֵם יוֹצֵאִים עֵתָה כָּלֵל בְּהוֹצָאָה, אֵין מְחַלְלִין עֲלֵיהֶם פִּירוֹת
 16 מִעֶשֶׂר שְׁנֵי מִדִּיק רַבָּא, הָא – אֲבָל אִם הָיוּ הַמִּטְבַּעוֹת שֶׁל מְלָכִים אַחֲרֹנִים
 17 שִׁיּוּצָאִים הָיוּ בְּהוֹצָאָה, וּמִכָּל מְקוֹם דְּיִמְיָא – יֵשׁ לָהֶם דִּמְיוֹן לְמִטְבַּעוֹת
 18 הָרְאִישׁוֹנִים בְּכֶךָ שְׂאֵינֵם יוֹצֵאִים כֹּאֵן בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, מְחַלְלִין,
 19 וְאִפִּילוּ שְׂאִין בְּכוּוֹנָתוֹ לִילָךְ וְלְהוֹצִיאֵם בְּמִדִּינָה בַּהֵם יוֹצֵאִים, שְׁהִי
 20 מִטְבַּעוֹת מִעֶשֶׂר שְׁנֵי אֵלּוּ עַלִּיו לְהוֹצִיאֵם בִירוּשָׁלַיִם, וְאִם כֵּן מוֹכֵחַ שֶׁנֶּחֱשֶׁב
 21 שְׁצוּרָתוֹ עַלִּיו מִשּׁוּם שִׁיּוּצָא בְּמִקְוָם אַחֵר אִם שְׂאִין לוֹ דְּרַךְ לְשֵׁם, וְקִשָּׁה עַל
 22 רַב נַחֲמָן.
 23 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמֵּר לִיָּה רַב נַחֲמָן לְרַבָּא, הָכָא בְּמֵאָה עֶסְרִין – בְּבֵרִיתָא
 24 מְדוּבֵר בְּשִׁמְוָאֵל מְלָכִיּוֹת מְקַפִּידוֹת זֹו עַל זֹו אִם יוֹצִיאֹו מִהַמִּטְבַּע שֶׁנִּפְסַל
 25 לְמִדִּינָה אַחֲרָת, וְלֹכֵן אִם אֵין לוֹ דְּרַךְ לְשֵׁם, יוֹכֵל לִיתַנֵּם לְבִנֵּי אוֹתָהּ מְדִינָה
 26 שִׁיּוּבָאוּ לְכֹאֵן. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אִמֵּר לִפִּי דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן, עַל כְּרוּךְ כִּי אִמֵּר
 27 שְׁמוּאֵל שֶׁכִּשְׂאֵין לוֹ דְּרַךְ לְמִישָׁן אִינוּ יוֹכֵל לְשַׁלֵּם בְּמַעוֹת אֵלּוּ, מְדוּבֵר
 28 בְּשִׁמְלִיכּוּת מְקַפִּידוֹת זֹו עַל זֹו, וְאִם כֶּךָ קִשָּׁה, הֲלֹא אִם יֵשׁ לוֹ דְּרַךְ לִילָךְ
 29 לְמִישָׁן, מִכָּל מְקוֹם הֵיכִי מְצִי מְסִי לָהּ – אֵיךְ הוּא יוֹכֵל לְקַחְתָּם לְמִדִּינָה
 30 הַשְּׁנִיָּה, לְמִישָׁן, הֲרִי כְּשִׁיבִידְקוֹ וְיִמְצָאוּ שִׁמְחָזִיק בְּמִטְבַּעוֹת אֵלּוּ, יִפְסִידוּ.
 31 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מְדוּבֵר דְּמִמְמָי לָהּ – שִׁיכּוֹל לְקַחְתָּם עַל יְדֵי הִדְּחָק, כִּגוֹן
 32 דִּלָּא בְּחֻשִׁי – שְׂאִין הַמְּלָכוֹת מְקַפִּידָה כָּל כֶּךָ עַד שִׁיחֲפֹשׂוּ אַחֵר מִי שִׁמְחָזִיק
 33 בְּמִטְבַּעוֹת אֵלּוּ, וְרַק אִי מְשַׁבְּחִי קִפְדִּי – אִם מוֹצֵאִים הֵם מִטְבַּע שֶׁנִּפְסַל אוֹי
 34 מְקַפִּידִים, וּמִשּׁוּם כֶּךָ אִינוּ יוֹכֵל לְהוֹרִאוֹתָם בְּפִרְהִסָּא לְבִנֵּי מִישָׁן הַבָּאִים
 35 לְכֹאֵן, וְלֹכֵן אוֹמֵר רַב נַחֲמָן שְׂאֵם אֵין בְּדַעְתּוֹ הַמְּלוּחָה לִלְכַת לְשֵׁם, יוֹכֵל לְסַרֵּב
 36 לְקַבֵּלֵם.
 37 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַב נַחֲמָן מִבְּרִיתָא נּוֹסֶפֶת: תָּא שְׂמַע, שְׁנֵינוּ בְּבֵרִיתָא, אֵין
 38 מְחַלְלִין פִּירוֹת מִעֶשֶׂר שְׁנֵי עַל מַעוֹת שֶׁל כֹּאֵן – שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וְהָן – הַעֲבָלִים
 39 וְהַמַּעוֹת בְּבִבְלָא, מִשּׁוּם שְׂאִין יוֹכֵל לְהוֹצִיא אֶת הַכֶּסֶף מִיד בְּהוֹצָאָה, וְכֵּן אֵין
 40 מִחֲלָלִין עַל מַעוֹת שֶׁל בְּבִבְלָא, וְהָן – הַעֲבָלִים וְהַכֶּסֶף נִמְצָאִים כֹּאֵן בִירוּשָׁלַיִם,
 41 אוֹלָם כְּשֶׁהַמַּעוֹת הֵן שֶׁל בְּבִבְלָא וְהָן – הַעֲבָלִים וְהַמַּעוֹת בְּבִבְלָא, מְחַלְלִין, קִתְּנִי
 42 מִיָּהִת – מִכָּל מְקוֹם לְמִדּוּנָה שְׂאֵין מְחַלְלִין עַל מַעוֹת שֶׁל כֹּאֵן – שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמ' א

8 – לֹא הִשְׁתַּנָּה מֵרֵאשִׁיתָהּ וְאֵין הַהִיזָק נִיכָר לְכָל, אֲבָל הָכָא – בְּמִטְבַּע שֶׁנִּפְסַל,
 9 מִיִּנְכָר הַיִּיזָקָה, שִׁמְטַבַּע זֹו עֵתָה שׁוֹנָה מִכָּל הַמִּטְבַּעוֹת הַיּוֹצֵאֹת וְאִילוּ
 10 כֹּאֲשֶׁר גִּזְלָה הִיָּתָה שׁוֹה לְכָל הַמִּטְבַּעוֹת הַיּוֹצֵאֹת.
 11 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדִין מִטְבַּע שֶׁנִּפְסַל, לַעֲנִין פְּרַעוֹן חוּב: אִיתְמַר הַמְּלִיחָה אֶת
 12 חֲבִירוֹ עַל הַמִּטְבַּע – הַמוֹכֵר לְחֲבִירוֹ סְחוּרָה, וְחֲבִירוֹ הַתְּחַיֵּב לוֹ בְּתַמּוּרָתָהּ
 13 סְכוּם מְסוּיָם שֶׁל מִטְבַּעוֹת, וְנִפְסְלָה הַמִּטְבַּע שִׁסְכֵּמוּ עֲלֶיהָ, אִךְ רָאוּיָה עֲדִין
 14 בְּמִדִּינָה אַחֲרָת, רַב אִמֵּר

1 מִקְשָׁה רַבָּא עַל רַב יְהוּדָה מִמִּשְׁנֵיתָה: אִמֵּר לִיָּה רַבָּא לְרַב יְהוּדָה, לְדִידְךָ
 2 דְּאִמְרָתָה, שְׂאֵם פְּסִלְתוֹ מְלָכוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, נָמִי תִּינּוּ כִּמוֹ נִסְדָּךְ צָרִיךְ
 3 לְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגּוֹזִלָה, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, שְׁהֲרִי תְרוּמָה וְנִמְנָמָת, דְּכִי – שְׁהִי
 4 הִיא כְּמִטְבַּע שֶׁפְּסִלְתָּ מְלָכוֹת דְּמִי שְׁשִׁנִּיהֶם אֵינֵם רָאוּיִים לְתַשְׁמִישָׁם כָּלֵל,
 5 וְקִתְּנִי בְּמִשְׁנֵיתָה שְׂאֵם גּוֹל תְּרוּמָה וְנִטְמָא אוֹמֵר לוֹ הֲרִי שְׁלָךְ לְפָנֶיךָ,
 6 וּמְדוּעַ בְּמִטְבַּע שֶׁפְּסִלְתוֹ מְלָכוֹת אַתָּה סוֹבֵר שְׁצָרִיךְ לְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגּוֹזִלָה.
 7 אִמֵּר לִיָּה רַב יְהוּדָה לְרַבָּא, הָתֵם – בְּתַרּוּמָה שֶׁנִּטְמָא לֹא מִיִּנְכָר הַיִּיזָקָה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמ' א

אין יכולים להביאו לבית דין כדי לאומדו, פטור המזיק מלשלם. שְׁמַע מִינָהּ
יֵשׁ אוֹמֵר לְנוֹקֵין. מסיימת הגמרא. שְׁמַע מִינָהּ – אכן מוכח מכאן שיש
לאמוד הדבר המזיק.

אָמַר מֶר – שנינו בברייתא לעיל, אֲמַדְוָהוּ לניקז לכדי צורך ריפוי ימים
רבים, וְהִכְרִיא בזמן מועט יותר, נוֹתֵנִין לוֹ כָּל מָה שְׁאֲמַדְוָהוּ. מבארת
הגמרא שתנא זה מְסִייעַ לִיה לְרַבָּא, שאמר דין דומה לגבי דמי השבת,
דְּאָמַר רַבָּא, הֵיא מֵאֵן דְּאֲמַדְוָהוּ לְבֹלִי יוֹמָא – ניקז שאמדודו שלא יוכל
לעבוד כל היום מחמת שהכזה המזיק, וצריך לתת לו שכרו של כל היום,
ולבסוף אִיתַּפַּח לְפָלְגָא דְיוֹמָא – נתרפא כבר בחצי היום, וְקָא עֲבִיד
עֲבִידְתָּא – ויכול הוא כבר לעבוד בעבודתו, מכל מקום יְהִיבֵין לִיה דְּבֹלִי
יוֹמָא – נותנים לו את שכר עבודתו של כל היום, שכן אמדודו, אלא שְׁמַן
שְׁמִיָּא הוּא דְרַחֲמֵי עָלֵיהּ ורפאודו באמצע היום.

שנינו במשנה, רָקַק וְהִגִּיעַ בּוֹ הָרוֹק וְהָעֶבֶר בּוֹ, נותן לו ארבע מאות זוז:
אָמַר רַב פֶּפְסָא, לֹא שָׁנוּ במשנה שמשלם הרוק ארבע מאות זוז, אֲלָא אם
כן הגיע הרוק בּוֹ – בגופו של האדם, אֲכָל אם הגיע רק בְּכַנְדֹּר, לֹא. מקשה
הגמרא: אף אם הגיע הרוק לבגדו, מדוע פטור, וְנִיחָיו כִּי – שיתחייב כאילו
בְּיֵישׁ אותו בְּרַבְרִים. מתרצת הגמרא: אֲמַרִי בְּמַעֲרָבָא מְשַׁמֵּיהּ דְרַבִּי יוֹסִי
בְּרַ אֲבִין, זֹאת אוֹמֶרֶת – מוכח מדברי המשנה כפי שביארה רב פפא, שאם
בְּיֵישׁ בְּרַבְרִים ולא עשה מעשה המבייש, פְּטוֹר מְכָלָם.

שנינו במשנה, זה הכלל הַכֹּל לְפִי כְבוֹדוֹ [וכו']:
נתכין התנא בדבריו: אִיבְעִיָא לְהוּ, תֵּנָא קָמָא שאמר שסכום דמי הבושת
תלוי לפי כבודו של המתבייש, האם לְקוּלָא על המבייש קָאמַר וכפי
שיתבאר להלן, או שְׁמַא לְחוּמְרָא על המבייש קָאמַר. מבארת הגמרא את
הספק, לְקוּלָא קָאמַר, דְּהַתְשָׁלוּם האמור במשנה הוא באדם מכובד, אבל
אִיבָא – יש מתבייש עָנִי, דְּלֹא בְּעֵי לְמַשְׁקַל בּוֹלִי הֵיא – שאינו צריך לקבל
בדמי בושתו אלא תשלום מועט יותר. או דְּלִמָּא, לְחוּמְרָא קָאמַר, דְּאִיבָא
– יש מתבייש עָשִׂיר, דְּבְּעֵי לְמִיתָב לִיה טַפִּי – שצריך המבייש לתת לו
בדמי בושתו תשלום מרובה יותר.

פושטת הגמרא את הספק: תָּא שְׁמַע, מְדַקְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא בהמשך דברי
המשנה, שאין סכום דמי הבושת תלוי לפי כבודו של המתבייש, אלא אֲפִילוּ
עָנִים שְׁבִינְשְׂרָאֵל רֹאזִין אוֹתָן כְּאִילוֹ הֵן בְּגֵי חוּרִין – עשירים ומכובדים
שִׁירְדוּ מִנְּכֻסֵּיהֶם, ועדיין מחזיקים במעמדם, משום שָׂאף הֵם בְּגֵי אֲבֵרָהֶם

יִצְחָק וְעֵקֶב, ואף שבדבריו בא לחלוק להחמיר להשוות עניים כעשירים,
מכל מקום לא חייב את הפורע ראש האשה כי אם בארבע מאות זוז
כשיעורו של תנא קמא, שְׁמַע מִינָהּ שֶׁתֵּנָא קָמָא שאמר שהכל תלוי לפי
כבודו של המתבייש, לְקוּלָא קָאמַר, שאם היה המתבייש עני נותן לו פחות
מסכום זה, ועל כך חלק רבי עקיבא ואמר שאף לעני נותנים סכום זה.
מסיימת הגמרא, שְׁמַע מִינָהּ – אכן מוכח מהמשנה שתנא קמא נתכין
להקל על המבייש, שאם היה המתבייש עני נותן לו שיעור מועט יותר כפי
כבודו.

שנינו במשנה, וּמַעֲשֶׂה בְּאֶהָד שְׁפָרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה [וכו'] בשוק, באת לפני
רבי עקיבא, וחייבו לתת לה ארבע מאות זוז, אמר לו רבי תן לי זמן, ונתן לו
זמן. מקשה הגמרא: וּמִי יְהִיבֵין – וכי נותנים זמן למבייש עד שישלם את
דמי הבושת, וְהָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אֵין נוֹתֵנִין זְמַן לְתַשְׁלוּמֵי הַחֲבָלוֹת, אלא
דמי שנתייב בהם צריך ליתן אותם מיד. מתרצת הגמרא: כִּי – אימתי לֹא
יְהִיבֵין לִיה זְמַן עד שישלם, דווקא לְתַשְׁלוּמֵי הנזק הבאים משום חֲבָלָה,
דְּהִסְרִיה מְמוֹנָא – שבכל אלו הפסידו ממון, ואינו רשאי להשהות אצלו את
הממון שהפסידו, אֲכָל לְתַשְׁלוּמֵי הַבּוֹשָׁת, דְּבַמָּה שְׁבִישׁוּ לֹא חִסְרִיה
מְמוֹנָא – לא הפסידו ממון, יְהִיבֵין – נותנים לו זמן עד שישלם.

שנינו במשנה, שְׁמִירָה עוֹמֶרֶת עַל פְּתַח חֲצִירָה וְכו', החובל בעצמו אף על
פי שאינו רשאי פטור, אחרים שחבלו בו חייבים: מקשה הגמרא: וְהִתְנִיָּא
בברייתא, אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לאותו אדם, צִלְּלֵת בְּמִים אֲדִירִים, כלומר
יגעת כצולל במים אדירים, כדי לפטור את עצמך מדמי בושתה של אשה
זו, וְהִעָלִית חֲרָם בִּידֶךָ, כלומר לא העלית בידך כלום, כמעלה שברי חרס,
שאינם ראויים לכלום, כיון שְׁאָדָם רִשָּׁאִי לְחַבֵּל בְּעַצְמוֹ, ולכן אף אשה זו
יכולה לבייש את עצמה, ומכל מקום אתה שביישת אותה, חייב הנך לשלם.
ודברי הברייתא שאדם רשאי לחבל בעצמו, סותרים לדברי המשנה שאינו
רשאי לחבל בעצמו, אלא שפטור על כך. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, לֹא
קִשְׁיָא, כָּאֵן במשנתנו מדובר בְּחֲבָלָה, שאין אדם רשאי להזיק לעצמו,
וכפי שיבואר להלן (ע"ב), וְכָאֵן בברייתא מדובר בְּבוֹשָׁת, שאדם רשאי
לבייש את עצמו, כיון שאינו מזיק לעצמו בכך.

מקשה הגמרא: וְהָא אף בְּמִתְנִיתִין מדובר בְּבוֹשָׁת הוּא, שהרי דין זה מובא
מיד לאחר המעשה באחד שבייש אשה,

אגרות קודש

ב"ה ז' ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בקשת ברכה פ"נ.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה

נבג"מ זי"ע.

בהנוגע להבחור... שי' בודאי ימצא כמה ידידים שידברו עם הני"ל פעם וכמה פעמים דברים
היוצאים מן הלב שיעזוב דרכו הרעה ר"ל, והרי סוף סוף הובטחנו שלב ישראל ער הוא, אלא כני"ל צריכים
שלא להתרשם באם בפעם הראשונה לא ישמע לדבריהם ולדבר עוה"פ ועוה"פ. וגם מהנכון שמי שהוא
מידידיו יפרישו לצדקה לזכות הני"ל למען ישוב ממחשבותיו. ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר
טוב בזה.

התקוה חזקה שהוא הכתוב יש לו קביעות בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת
החסידות, קביעות בכל יום ובהוספה ביום השבת אשר קודש הוא לה'.

בברכה לחה"פ כשר ושמת,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

שור, במקרים אלו נעשה השינוי בידו של הגב וקנאו בשינוי. וכיון
שקנאה, אם מוכר ומכר את הבהמה, שָׁלוּ הוא מוכר שָׁלוּ הוא מוכר –
הרי זה נחשב שהגב טובח ומוכר את בהמתו, ואינו משלם לבעלים
תשלומי ארבעה וחמשה כדין טובח ומוכר, שהרי את שלו הוא טבח ומכר
ולא את של הבעלים.

אמר ליה רב אשי, לאו אמרתי לך לא תחליף גברי
– אל תחליף בין אומרי השמועות, שהרי תהא – אותה הלכה שאמרת, לא
רבי יוחנן אמרה, אלא משמיה דרבי אלעאי איתמר – משמו של רבי אלעאי
שנינו זאת:

שנינו במשנה, רבי מאיר אומר, בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך;
אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב, הלכה כרבי מאיר. שואלת הגמרא,
וכי רב שביק – עוזב את דברי רבנן הסוברים שצריך הגולן לשלם כבשעת
הגזילה, ועבד כרבי מאיר, שהוא שיטת יחיד. משיבה הגמרא, אמרי –
אמרו בבית המדרש ליישב את דברי רב, משום דברייא איפקא תניא –
בביתא שנינו את שיטות רבנן ורבי מאיר הפוך מדברי המשנה, שרבי
מאיר סובר שמשלם כבשעת הגזילה, ואילו רבנן סוברים שבעבדים יכול
הגולן לומר הרי שלך לפניך, ופסק רב כדעת רבי מאיר במשנה והיינו
כשיטת רבנן בביתא.

שואלת הגמרא, וכי רב שביק מתניתין ועבד כברייא – וכי רב מניח את
דברי המשנה ונוקט כדברי הברייא. משיבה הגמרא, רב מתניתין נמי
איפקא תני – רב הפך גם את דברי המשנה שלנו בעקבות דברי הברייא.
שואלת הגמרא, ומאי טעמיה דרב דאפיך מתניתין מקמי דברייא –
שהופך את דברי המשנה בעקבות דברי הברייא, אדרבה – היה צריך
לנהוג הפוך. ניפוך לברייא מקמי מתניתין – שיהפוך את דברי הברייא
בעקבות דברי המשנה. משיבה הגמרא, אמרי, רב נמי מתניתין איפקא
אתניה – רב מלכתחילה שנה את דברי המשנה הפוך, שכן קיבל מרביתו.
ואי בעית אימא, כי לא אפיך – מתי אין להפוך משנה מפני ברייא, תרא
מקמי תרא – רק כאשר יש משנה אחת כנגד ברייא אחת, אבל תרא מקמי
תרתיה, אפיך – הופכים את המשנה מפני שתי הבריות.

לעיל שנינו בריתא שהשיטות בה הפוכות ממשנתנו, ולהלן מביאה
הגמרא את הברייא השנייה:

דתניא, המחליף פרה בתמור, כלומר, אדם שיש לו פרה ולחבירו חמור,
והסכימו ביניהם להחליפם, וקנו זה מזה בקנין חליפין על ידי שבעל הפרה
משך את החמור, ועל ידי זה נקנתה הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא,
ובשעת הקנין לא היתה הפרה לפניהם, וילדה הפרה, ויש ספק מתי ילדה,
האם לפני המכירה והוולד של המוכר, או לאחר המכירה והוולד של
הלוקח. וכן המוכר שפחתו – תמורת כסף, והשפחה לא היתה לפניהם
בשעת המכירה, וילדה השפחה. ובעת יש ספק מתי ילדה, הדין הוא, שאם
זה – המוכר אומר ברשותי ילדה, ולכן הוולד שייך לי, וזה – הקונה
שותק – דהיינו שאינו יודע, המוכר נזה כה, מכיוון שלמוכר ברור שהוולד
שייך לו ואילו הקונה שותק ומסופק בדבר, בכזה מקרה אומרים את הכלל
של 'ברי ושמא ברי עדיף, והוולד שייך למוכר. ואם זה אומר איני יודע,
וזה אומר איני יודע, יחלוקו בוולד. ואם זה אומר ברשותי ילדה, וזה
אומר ברשותי ילדה, ישבע המוכר שברשותי ילדה, ויטול את הוולד
לעצמו. והטעם שהמוכר נשבע ולא הלוקח, לפי שכל הנשבעין שנאמרו
בתורה כך דינם, נשבעין ולא משלמין – הנתבע נשבע ונפטר מלשלם, ואין
התובע נשבע ונוטל, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים, כיון שעבדים
הוקשו לקרקעות, אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות, אלא
ישאר הוולד ברשות המוכר עד שיביא הקונה ראיה שהוולד שלו. ומדברי
הברייא מוכח שחקמים סברו שקרקעות ועבדים דין אחד להם. חוהי
הברייא השניה ששנויה הפוך מדברי המשנה כאן. שבמשנה משמע
שחקמים סוברים שעבדים אינם כקרקעות ואינו יכול לומר בהם הרי שלך
לפניך, וצריך לשלם לבעלים כבשעת הגזילה, ואילו מדברי הברייא מוכח
שחקמים סברו שעבדים הרי הם כקרקע, ולכן יכול הגולן לומר לבעלים
הרי שלך לפניך כמו בקרקע.
שואלת הגמרא, האי הלכה כרבי מאיר, הלכה כרבנן מיבעי ליה – אם
רב הופך את המשנה לא היה לו לומר הלכה כרבי מאיר אלא הלכה
כחקמים. משיבה הגמרא, הכי קאמר – כך אמר רב, למאי דאפכיתו
ותניתו – לפי מה שאתם הופכים בטעות את הגירסא, ושונים את המשנה
כמו שהיא לפנינו, נמצא שהלכה כרבי מאיר. אמנם לפי דברי הלכה
כרבנן.

אגרות קודש

ב"ה ה' ניסן, תשכ"ב

בורקלין, נ. י.

שלום וברכה!

... לבקשתו המיוחד אודות דרך ואופן לגדל את יו"ח שיחיו וכו', הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לרשום

"בודאי עושה כל התלוי בו בזה. ולכל לראש - שלומדים כאו"א במוסדות חינוך שמדת היר"ש בהם

במדה הכי גדולה. ופשיטא - שלא בפובליק סקול וכיו"ב (שמזכיר בהפתקא).

ולכתבו בה שנאלץ לעשות כן - ח"ו וחי' לומר כן. ובחירה חפשית בידו. ואף שיצה"ר רוצה לאלצו

- הקב"ה עוזרו, באם ירצה הוא בזה".

בברכת חג כשר ושמח

הרב ח. מ. א. חדקוב

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 קופה שפמן בתוכה הקדרה במוכין או בשאר דבר שאינו מוסיף הכל אסור להעמידה מבעוד יום על גבי פסולת
- 2 של זיתים לפי שהם מעלים הכל למעלה^[מ] בהמוכין והמוכין מוסיפין הכל בקדרה הטמונה בהם והרי היא
- 3 בטמונה בדבר המוסיף הכל אבל מותר להעמידה על גבי פסולת של שומשמן שהם אינם מעלים ההכל למעלה^[מ].
- 4 וכן מותר להעמידה בתוך הפירה שנתבשלה שם להטמין שם בדבר שאינו מוסיף הכל ואף על פי ששולי הפירה
- 5 שהקדרה עומדת שם הם חמין מאד מפל מקום כיון שאין חום הפירה מחמת עצמה אלא מחמת האש וכל שעה
- 6 היא מתקררת והולכת^[מ] אינה נקראת דבר המוסיף הכל ואינו דומה לפסולת של זיתים וכיוצא בהם שהם מוסיפים
- 7 הכל מעצמם.
- 8 ומכל מקום צריך שתהא הפירה גרופה מהגחלים אבל אם יש בה גחלים אפילו הן קטומות אסור להטמין בה
- 9 הקדרה בבגדים או בשאר דבר שאין מוסיף הכל אפילו אם אינה נוגעת בגחלים כלל כגון שיושבת על גבי כסא
- 10 של ברזל או שתליוה על גבי אבנים לפי שאף שהבגדים אינם מוסיפים הכל מחמת עצמן מפל מקום מחמת הגחלים
- 11 שתחתיהם שפעלים הכל למעלה מוסיפים הבגדים הכל בקדרה והרי היא טמונה בדבר המוסיף הכל^[מ].

ביאורים

בתוך הנייר או השקית ומוטמן בדבר המוסיף הכל (וכל שכן אם טומן קדירה קטנה בתוך קדירה גדולה), ולכך יש לחזור או לפתוח מעט את עטיפת הקוגל באופן שיהיה אפשר לראותו, וכל דבר המעורב בתבשיל שאפשר לראותו אין בו משום הטמנה דלא דמי לרמץ⁶⁶.
וכל זה אם התבשיל הראשון כבר התבשל ומניח בתוכו את התבשיל השני, אבל אם מבשל את שניהם יחד באופן כזה – מותר⁶⁷. שכל הדיון הוא רק כשהתבשיל הראשון כבר נתבשל, אבל אם מניחם לבשלם יחד אין כאן כל הטמנה וחל כאן היתר הגרשו"א המובא בשבת כהלכה הנ"ל, וראה בשבת כהלכה שם פסקי ה'מנחת יצחק', ה'שבט הלוי' והגרשו"א בשמירת שבת כהלכתה בענין זה, ובפנים כתבנו כנ"ל לאור דברי רבינו במהדורא בתרא שביאר שבחתיכה חיה בתוך קדירה אינו נחשב כהטמנה רק מפני שהחתיכה מגולה ואינו דומה לרמץ).

ב] הנחת תבשיל עטוף על גבי קדירה או בתוך הקדירה כשאנו טומן בתוך התבשיל – אם כל מטרת העטיפה כדי שהתבשיל לא ילכלך או לא יתפורר מותר להניחו, שנחשב כאילו מניח התבשיל בתוך קדירה שאין בזה הטמנה, ויזהר שלא לעוטפו יותר על המידה כדי שלא ייחשב כ'טומן'⁶⁸.

מקורות

(66) על פי מהדורא בתרא לסימן רנט ד"ה על כן צריך, ובס' מתנה טובה סי' ג כתב שעל פי זה יש להתיר להטמין בתוך שקית שקופה, ומאידך אין לסמוך על ההיתר שכתבו הפוסקים שעל ידי שמחזור את השקית נחשב כדבר אחד, שהרי איסור הטמנה הוא אפילו כשאין שקית כלל, אלא צריך שיהא התבשיל המוטמן נראה מבעד לדבר הטומן.

(67) וכפי שביארו בס' מנחת שי הובא בשבת כהלכה פי"א ביאור יב.

(68) ואם כופה כלי על גבי התבשיל על מנת לשמור את חומו ודפנות הכלי נוגעות בתבשיל – יתכן שאסור, כיון שנראה

מג] שהם מעלים הכל למעלה – ולכן אסור לעטוף קדירה בערב שבת בבגדים וכיוצא בהם, ולהניחה על גבי הפלטה חשמלית, על גבי 'בלעך' (טס מתכת) שעל גבי האש, או על כל דבר אחר המוסיף הכל כגון על גבי קדירה אחרת המונחת על האש⁶¹, או אפילו על גבי תנור הסקה וכד', כיון שנחשב כמטמין בדבר המוסיף הכל⁶².

מד] אינם מעלים ההכל למעלה – על אף שגם הם מוסיפין הכל, מכל מקום אין בכוחם להעלות ההכל ולחמם את המוכין שבתוכם טמונה הקדרה⁶³.

מה] וכל שעה היא מתקררת והולכת – ואפילו אם מטמין למשך זמן קצר בלבד, באופן שהתנור עדיין לא יצטנן עדיין⁶⁴, ומטעם זה מותר להטמין בערב שבת בתוך מים חמים שאינם על האש, וכן בתנור חשמלי שבימינו – שכיבו את התנור ועדיין הוא חם, והוא הדין בהטמנת קדרה על גבי קדרה שחומה הולך ומתמעט⁶⁵.

מו] והרי היא טמונה בדבר המוסיף הכל – אופני הטמנה בתוך דבר המוסיף הכל מחמת דבר אחר המצויים: א] הנחת 'קוגל' עטוף בנייר אלומיניום או שקית אורז וכדומה בתוך קדירה – המונחת על גבי הפלטה – אם התבשיל שבקדירה מבושל וחם כל צרכו ומכניס בתוכו תבשיל שאינו חם די צרכו, נחשב כהטמנה שהרי התבשיל סגור

(61) אמנם התהלה לדוד סק"ט כתב שקדירה על גבי קדירה אין לזה דין דבר המוסיף הכל, ויתכן שלדעתו מותר להטמין אפילו על גבי פלטה, וראה בזה 'שבת כהלכה' פי"א תוספת ביאור אות ט.

(62) ואיסור זה אפילו אם הקדרה אינה עטופה בבגדים מתחתיה, דכיון שהיא דבוקה לדבר שתחתיה נחשב כדבר הדומה ל'רמץ'.

(63) כדלעיל סעיף ה.

(64) קונטרס אחרון סוף סק"ג, דלא כדעת הט"ז.

(65) כן מבואר בסימן רנח, אבל ראה מ"ש בסעיף הקודם מהמהדורא בתרא בענין מוליד חום.

1 ואם הוא בענין שאין הנגדים נוגעים בקדירה כגון שנתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה⁷⁰ ונתן
2 הנגדים על הכלי שנמצא שאין כאן הטמנה כלל⁷² אפילו בדבר שאינו מוסיף הכל הרי זה מותר שאף שהנגדים
3 מעלין הכל למעלה אין בכך כלום כיון שאין הקדירה טמונה בשום דבר.
4 והוא שלא תהא הקדירה נוגעת בנגדים אבל אם היא יושבת על גבי נגדים אף אם היא מגולה לנגדי⁷¹ יש
5 אוסרים לפי שהיו במטמין בדבר המוסיף הכל כיון שאף הקדירה נוגעת בנגדים והם מעלים ומוסיפים בה הכל
6 ויש אומרים⁷³ שכל שהקדירה מגולה למעלה⁷⁴ אין זו הטמנה ואף אם היא בתוך התנור ופי התנור מכוסה אין
7 בכך כלום⁷⁵ לפי שלא אסרו הטמנה בדבר המוסיף הכל אלא משום גזרה שמה יטמין ברמץ⁸⁵ לפיכך אין לאסור
8 אלא בעין רמץ⁸¹ שהוא דבר המיטלטל ומודבק לדופני הקדירה אבל דופני התנור ופיה אינן מודבקים להקדירה

ביאורים

ג] הנחת קדירה או כלי בתוך קדירה המונחת על גבי
ה'פלטא' - מותר להניח צלחת או כלי באופן שימשמש
ככיסוי לקדירה התחתונה, ובתוך הצלחת מותר לטמון מיני
עיסה וכד'⁶⁹, ומכל מקום לפי דברי רבינו במהדורא בתרא
יש להחמיר אם רוב דפנות הכלי המשמש כמכסה שוקעות
בתוך התבשיל⁷⁰.
מז] שאינו נוגע בצדי הקדירה - אף שנוגע בפי הקדירה⁷¹.
מח] מגולה לנגדי - היינו מעל גבי מכסה הקדירה, אבל
מכסה הקדירה אינו נחשב להטמנה, אפילו אם חישוב
בנתינתו למנוע מן האדים לצאת⁷⁴.
מט] שכל שהקדירה מגולה למעלה - וכל שכן אם הקדירה
מגולה מרוב צדדיה אף כשמכוסה מלמעלה - אין זו
הטמנה⁷⁵.
נ] אין בכך כלום - ולכן מותר להשהות תבשיל בתנורים
שבימינו אם התבשיל התבשל כבר כמאכל בן דרוסאי,
ואינו אסור משום שהיה או הטמנה בשבת⁷⁶, אבל צריך
להזהר שאם פתח את דלת התנור בשבת שלא יסגרנה כל
זמן שהתבשיל אינו מבושל כל צרכו, מפני שעל ידי סגירת
דלת התנור ממחר בישול התבשיל, ואם עשה כן - אסור
התבשיל⁷⁷.
נא] אין לאסור אלא בעין רמץ - אופני הטמנת קדירה

הנחשבים למטמין בדבר המוסיף הכל: א] רוב דפנות
הקדירה יהיו מכוסות⁷⁸.
ב] שיהיה פיה מכוסה מלמעלה ובמהדורא בתרא כתב
רבינו שנחשבת כטמונה גם כשפיה מגולה ודי בכך שרוב
דפנותיה מכוסות, ויש להחמיר בזה שלא בשעת הצורך⁷⁹.
ומכל מקום גם לדעתו במהדורא בתרא צריך שהקדירה
תהיה מכוסה עכ"פ כיסוי כל שהוא אף שאינו מוסיף הכל
- אבל אם אינה מכוסה כלל אין זו דרך הטמנה שטבעו
של ההכל לצאת מלמעלה, והעושה כן בטלה דעתו⁸⁰.
ג] ההטמנה תהיה כיסוי נוסף על מכסה הקדירה הרגיל,
אבל מכסה הקדירה שרגילים לכסותה גם כשיש בה תבשיל
קר אינו נחשב להטמנה גם שכוונתו בנתינת המכסה
לשימור חום הקדירה⁸¹.
ד] שיעור 'רוב הדפנות' נמדד גם בשטח דפנות הקדירה
שאינן כנגדן תבשיל, ואם מגולה חלק ממנה - באופן
שמהווה רוב הקדירה אפילו שלא כנגד התבשיל, יש לומר
דלא חשיב הטמנה⁸².
ה] על אף שהלשון הוא 'שהקדירה מגולה למעלה', מכל
מקום הוא הדין אם הקדירה מכוסה על פיה ובחלקה
העליון ומגולה בחלקה התחתון לכל היקפה או עכ"פ
בשיעור, חשוב הניכר לכל אדם - אינו נחשב הטמנה⁸³.

מקורות

ועל פי זה הכריעו בקצות השלחן סי' עא סי"ג, ובשש"כ פ"א
סי"ו שאם אינה מכוסה כולה מלמעלה ועד למטה אינו נחשב
להטמנה, אמנם במהדורא בתרא כתב לדעת כמה פוסקים שאין
משמעות לכיסוי פי הקדירה בדבר המוסיף הכל כיון שאינו
מועיל כלום לחימום הקדירה, ולאחר מכן כתב שאפשר שדעת
הרמ"א אינה כן אלא שאינו מוכרח בלשונו, וכיון שלא כתב כן
בבירור לדעת הרמ"א לכך פסק ב'שבת כהלכה' פ"א סי"ו
ובהערה כה להקל בשעת הצורך.
(80) מהדורא בתרא ד"ה והנכון בדעת הרשב"א.
(81) קונטרס אחרון סק"ג, ובמהדורא בתרא לסימן רנט ד"ה
ולא דמי.
(82) כן דעת הגרשז"א, אבל באגרות משה לא הסכים לדבריו,
והובאו דבריהם באוצרות השבת פ"ב הערה קצט, ובשבת
כהלכה פ"א הערה כד ושם הכריע כדעת הגרשז"א.
(83) שש"כ פ"א הערה קצה בשם הגרשז"א וכן בספר אוצרות
שבת פ"ב הערה קצד, ובספר מאור השבת ח"ב 'פניני המאור'
מכתב כג אות ה, וטעם הדבר שכן לא משכחת בכהאי גוונא
הטמנה ברמץ במגולה בחלקה התחתון, ובשבת כהלכה פ"א
ביאור * פקפק בהיתר זה שלא נזכר בספרים.
כמטמין, אבל להפוך על קדירה שעל האש קוגל עם הכלי
שבתוכו הוא נתון - מותר (שבת כהלכה פ"א סעיפים יט-כא).
(69) הערות וביאורים בהל' הטמנה (כולל צמח צדק התשס"ח)
ע' פה הערה 13 שהוא מסורת מאדה"ז.
(70) מהדו"ב ד"ה 'והשתא אתי', שבת כהלכה פ"א הערה נה.
(71) כן הוכיח בשבת כהלכה פרק יא ביאור ו, ראה לעיל על
סעיף ד.
(72) עד"ז הובא לעיל סעיף ד.
(73) ב' דיעות אלו הובאו לעיל סימן רנג סעיף י"ד, וגם שם
כתב רבינו שהמנהג כדיעה המקילה שהטמנה במקצת לאו שמה
הטמנה.
(74) קונטרס אחרון סק"ג, מהדו"ב סי' רנט תי, א בסופו.
(75) ואפילו מגולה מצד אחד אין זו הטמנה (קו"א ס"ק ג).
(76) כמבואר בהרחבה בסימן רנג.
(77) סימן רנט סעיף ח.
(78) אבל אם ישנה דופן מגולה אינו נחשב להטמנה (קו"א
סק"ג).
(79) דעת רבינו בשו"ע נכתבה בסעיף זה על פי הרמ"א, ועד"ז
בסעיף ד וכן בהלכות שהיה והטמנה בקצרה שבסוף סי' רנט,

1 (וְאִם הַתְּנוּרָה הוּא קָטָן וְצָר אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִהְיֶה אוֹר קֶצֶת מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם^[ב] וְכֵן הַמְּנַהֵג^[ג];

ביאורים

להוכיח מטעמים אחרים שאין בזה דין הטמנה, ועוד כתב (עמוד סח) שלכאורה גם דעת הגרשו"א היתה להקל בזה.⁸⁴

[ג] אוֹר קֶצֶת מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם – ואף שלעיל (בסעיף זה, וכן בסעיף ד) כתב רבינו שאפשר לעשות הטמנה על ידי כלי צר שנוגע בצידי הקדירה, והרי גם שם אי אפשר שלא יהיה אוֹר קֶצֶת מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם? אלא שכנראה שכל שכוונתו להטמין ועשה את התלוי בו בכדי שיוטמן כראוי, אף שמסיבה טכנית אין ההטמנה דבוקה לדפנות ממש, מכל מקום נחשב להטמנה גמורה.⁸⁶

[ג] וְכֵן הַמְּנַהֵג – משמע אפילו לכתחילה אין צריך להחמיר בזה.⁸⁷

מקורות

87) וכן בהלכות שהיה והטמנה בקצרה כתב שכיון שאין עושים הטמנה בדפנות ועל פיה אין לזה דין הטמנה כלל, ומשמע מהדברים שהוא הדין אפילו שיש גחלים תחתיה, אבל בפמ"ג סי' רנט מש"ז סק"ג כתב שהוא רק מצד המנהג אבל מעיקר הדין אם נוגעת הקדירה בגחלים יש להחמיר.

חלק ב' סימן רנז, דיני הטמנת החמין סעיף י

1) קדירה לחימום איטי - 'קראק פאט' – המורכבת מכעין 'קדירה בתוך קדירה' כשבקדירה החיצונית ישנם גופי חימום חשמליים המחממים באיטיות את הקדירה הפנימית, ובין שני הקדירות ישנו מעט אוֹר, לכאורה דעת רבינו שאינו נחשב להטמנה; שהרי 'אפילו מעט אוֹר המפסיק בין הקדירה לבין דפנות התנור אינו נחשב כהטמנה', אמנם בספר הערות וביאורים בהלכות הטמנה (כולל צמח צדק תשס"ח ע' קסו בהערה) כתבו שבכגון דא נחשב להטמנה וכל הריח שישנו הוא משום שאי אפשר לכוין בדיוק או מפני שפשוף הקדירה.

גם דעת הגרשו"א נדפסה בכמה מקומות לאסור משום הטמנה, אבל בשבת כהלכה (פי"א ביאור טו) האריך

84) אך כמובן שבקדירה כזו שישנו כפתור לוויסות רמת החום, יש להיזהר מדיני שהיה בשבת שנתבאר בסימן רנג.

85) כדלעיל סעיף א.

86) שבת כהלכה פי"א ביאור ז בשם הגר"ש דייטש, וכן נדפס בקובץ הערות וביאורים בהלכות הטמנה (כולל צמח צדק ה'תשס"ח) עמוד קסו בהערה.

שולחן ערוך – הלכות קריאת שמע

1 **ב** ואם הקטן הוא חלש ואינו יכול לאכול כזית בכדי אכילת
2 פרס אף על פי שהגיע לשנים שאחר כיוצא בו יכול לאכול
3 א"צ להרחיק מצואתו וממי רגליו אפילו הוא בן ג' וד' שנים
4 (והוא שעדיין לא היה יכול לאכול מימיו כזית דגן בכדי אכילת
5 פרס) אבל אם היה יכול לאכול פעם אחת ואח"כ נחלש ואינו
6 יכול דינו כגדול שצריך להרחיק מצואתו וממי רגליו (ואפילו
7 אינו יכול) ואפילו לא אכל דגן מימים רבים ואפילו לא אכל
8 מעולם שאף שצואה זו אינה מדגן מכל מקום (כל שהיה יכול
9 לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס) בני מעיים מסריחים כל מיני
10 מאכל שיאכל וכל זה מן הדין אבל טוב וישר לקרות ולהתפלל
11 במקום שהוא נקי לגמרי אפילו מצואת תינוק בן יומו (אם אפשר
12 בקל אע"פ שאין איסור בדבר):

13 **ג** אם היה עומד בתפלה וראה צואה כנגדו ברחוק ד' אמות
14 (ואינו יכול לחזור פניו ממנה מפני שצריך להחזיר פניו כנגד
15 בית קדשי קדשים) ילך לפניו כדי שיוקנה מאחוריו ד' אמות
16 ואם אי אפשר כגון שיש לפניו נהר או דבר אחר המעכב ילך
17 בכדי שיניחנה לצדדים ד' אמות וכן בקריאת שמע אם אי אפשר
18 לו ואינו צריך לחזור אלא למקום שפסק ולא לראש התפלה או
19 הקריאת שמע אע"פ שהתפלל וקרא כנגד הצואה לפי שאין זה
20 זבח רשעים תועבה כיון שלא היתה ד' אמות סביבו שבהן לבדם
21 הוא שמחויב לבדוק שלא תהא בהם צואה אם הוא מקום שראוי
22 להסתפק בצואה ואם לא בדק בהן פושע הוא ותפלתו תועבה
23 אבל לא הטריחו לבדוק לפניו כמלא עיניו אע"פ שהוא במקום
24 הראוי להסתפק בו בצואה:

חלק א סימן פא, דין צואת קטן טעפים בג

25 **א** צואה אפילו יבשה כחרס ואין בה ריח כלל אסור לקרות
26 כנגדה מן התורה ואפילו יבשה כל כך שאם יזרקנה נפרכת
27 יש להסתפק ולאסור שספק של תורה להחמיר עד שיתפרך על
28 ידי גלילה שיותר בקל נפרכת על ידי זריקה מעל ידי גלילה אבל
29 כשהיא נפרכת על ידי גלילה אזי היא כעפר ומותר לקרות כנגדה
30 אף על פי שלא נתפרכה עדיין אבל אם תשבר לשנים על ידי
31 גלילה אין זה מועיל ובזמן הקור שהצואה נקרשת הרבה כאבן
32 יש להסתפק אם מועיל לקרות כנגדה כי שמא אף ע"פ שנקרשת
33 עדיין שם צואה עליה ואסור מן התורה כמו בית הכסא שאין
34 בו צואה שאסור מפני שעדיין שמו עליו כמ"ש בסי' פ"ג וכ"ש
35 זו שיכולה לחזור לקדמותה על ידי חום וספק של תורה
36 להחמיר:

37 **ב** מי רגלים שנבלעו בקרקע אם הם מרטיבין היד שנוגעת בהן
38 אסור לקרות כנגדן ויש אומרים שאינו אסור אלא בטופח
39 על מנת להטפוח כגון שאם מניח ידו עליהם תעלה בה ליחות
40 שאם יניחנה על דבר אחר יקבל ממנה ליחות ואם אין ליחות
41 כל כך מותר ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים:

חלק א סימן פב, דין צואה יבשה ובו ב' טעמים

42 **א** כשם שאסור לקרות קריאת שמע כנגד הצואה מן התורה כך
43 אסור לקרות כנגד בית הכסא ישן דהיינו שנשתמש בו כבר
44 פעם אחד בעשיית צרכיו ואפילו אם פניה ממנו הצואה אח"כ
45 שכיון שחל עליו שם בית הכסא פעם אחד מאוס הוא ואין זה
46 מחנה קדוש ואסור מן התורה ואפילו הוא ממחיצות גבוהות י'
47 טפחים שהן חולקות רשות לעצמן לכל מה שבתוכן ונמצא

ב הזמין מקום או חדר לבית הכסא ועדיין לא נשתמש בו אסור
לקרות בתוכו מדברי סופרים הואיל ונקרא עליו שם בית
הכסא יש בו בזיון לקריאה שבתוכו אבל מותר לקרות כנגדו
אפילו בסמוך לו תוך ד' אמות שאין קריאת השם בלבד כדאי
לאסור חוצה לו:
ג היו לפניו ב' חדרים ואמר חדר זה יהיה לבית הכסא וגם זה
הרי שניהם אסורים לקרות בתוכם אבל אם אמר על השני
וחדר זה ולא אמר וגם זה הרי השני ספק אם הזמינו לכך אם
לא לפיכך אין קורין לכתחלה ואם קרא יצא אבל אם קרא
במקום שאסור לקרות בודאי אפילו אין איסורו אלא מדברי
סופרים צריך לחזור ולקרות כמ"ש בס"ע ע"א:
חלק א סימן פג, דיני בית הכסא בקריאת שמע טעמים א"ג

שהצואה שבתוכן היא ברשות בפני עצמו מכל מקום המחיצות
עצמן כיון שהם מיוחדים לכך הם מאוסין כמו גרף של רעי
וצריך להרחיק מהם ד' אמות ולפניו כמלא עיניו אפילו פינו
ממנו הצואה ולכן צריך לזוהר שלא לקרות או להתפלל או
להרהר בדברי תורה בחצר כנגד בית הכסא כמלא עיניו אף על
פי שהוא סגור ואי אפשר לראות הצואה שבו .
במה דברים אמורים כשעשה בחצירו חדר מיוחד לזה אבל אם
עשה בית הכסא במחיצות של בית או חצר אין על המחיצות
אלו דין בית הכסא אע"פ שהן ג"כ מחיצות של בית הכסא
(ו)כיון שאינן מיוחדות לו בלבד ונמותר לקרות אפילו בסמוך
להן ממש (רק שלא יהיה סמוך להחלל שביניהם שנפלה שם
ולא כנגדו מלא עיניו):

לקוטי תורה

מאחר שבמדריגה זו עדיין קיימת ישות האדם מצד
הגוף והנפש הבהמית, צריך האדם להלחם ולרבי עם גופו
ונפשו הבהמית. ועל זה אמרו רז"ל לעולם ירגז אדם יצר
טוב על יצר הרע, שהאדם צריך לעשות "מריבה" עם יצרו
הרע.
ועל כן היתה קודם חצות.
הצורך בעבודה זו הוא לפי שעדיין עומדים במצב
שלפני שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו' בחצות לילה.
משא"כ ענין המצה הב' הוא אחר חצות דוקא,
אחר קרבן הפסח, היינו אחר שנגלה עליהם כו'
שהיא תוצאה מקרבן פסח.
דהנה ענין הפסח הוא מ"ש "ופסח ה'", שהוא ענין
דילוג והמשכה שלא בסדר ההשתלשלות, כמו
דילוג גשמי שהאדם עובר ממקום למקום שלא בסדר
והדרגה, ובמ"ש ובמורא גדול זו גילוי שכינה, שהוא
בחינת אור אין סוף ב"ה שלמעלה מעלה
מהשתלשלות העולמות, שהיה מאיר ומתגלה אז
בנפשם האלקית.
גאולת מצרים היתה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי רק
ע"י גילוי אור אין סוף ב"ה ממש, שלמעלה מכל העולמות
שב"סדר ההשתלשלות", נמשך בבני ישראל ביטול מוחלט
אליו יתברך, הפועל "יצאיה" מכל מיצרים וגבולים.
וזהו ענין "ופסח ה'", המורה על התגלות אור אין סוף
ב"ה שלמעלה מ"סדר השתלשלות", דאור אלקי הנמשך
בסדר השתלשלות מתגלה בסדר והדרגה, משא"כ אור אין
סוף ב"ה בכבודו ובעצמו מתגלה שלא בסדר והדרגה, אלא
בבחינת "דילוג".

תוכן הפרק: המשמעות הפנימית ד"ושמרתם את
המצות" ומה ש"לא הספיק בצקת של אבותינו
להחמיץ"
והנה בחינת מצה זו שאכלו קודם חצות, צריכה
שימור כמ"ש ושמרתם את המצות (דקאי על המצות
שנצטוו לאכול בערב), דהיינו לשמור מן החיצונים
שלא לבוא לבחינת חימוץ שהוא חגסות
והתנשאות.
כבר נתבאר לעיל ש"יראה תתאה", מה שהאדם
מכניע את עצמו בבחינת "בטל רצונך מפני רצוני", אינה
שוללת לגמרי את רגש ה"ישות" של האדם. ולפיכך עדיין
צריך האדם "שמירה" שלא יפול שוב בגסות והתנשאות.
והיינו להיותה בבחינת יראה תתאה והתקשרות
האמונה בלבד, למטה מן המעם ודעת, על כן
צריכה שימור.
וכמו כן הוא בענין האמונה שבבחינת "קטנות" -
שהיא כהתקשרות תינוק באביו בלי הכרה שכלית -
דאע"פ ששרש האמונה הוא מעומק הנפש, מכל מקום,
מאחר שבא לידי ביטוי באמונה פשוטה בלי הכרה פנימית
וידיעה שכלית באלקות, צריכה "שימור", כי בקל יוכל
ליפול ממדריגתו.
ועל כן נק' מצת חסר וי"ו, להיותו עדיין בבחינת
קטנות שהוא חסר עדיין.
גם מצת חסר וי"ו הוא מלשון מצותא, כמו מצה
ומריבה, שהמריבה הוא להיות ביטול היש והגסות,
על דרך מאמר רז"ל לעולם ירגז אדם יצ"ט על
יצה"ר כו'.

1 וזהו עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, פירוש,
2 מלכי המלכים הן ד' בחינות מלכות ("מלכי" לשון
3 רבים ומיעוט רבים שנים, ו"מלכים" לשון רבים, הרי
4 עוד שנים, סך הכל ארבע), שמאיר בארבע עולמות
5 - אצילות בריאה, יצירה, עשי'.

6 וזהו פירוש "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה",
7 ד"כפשוטו המלכים הם המלכים שלמטה בעולם הזה,
8 ומלכי המלכים הם השרים העליונים שבצבא מרום", אבל
9 ע"פ חסידות, גם "מלכי המלכים" קאי על מלכותו יתברך,
10 אלא שזהו כפי שמלכותו באה לידי גילוי בד' העולמות
11 (שבסדר ההשתלשלות), אצילות בריאה יצירה עשי'.

12 ו"מלך מלכי המלכים" הוא בחינת מלכות דאין סוף
13 שלמעלה מעלה מהשתלשלות ד' עולמות אצילות
14 בריאה יצירה עשי'.

15 משא"כ "מלך מלכי המלכים" הוא עצם מלכותו של
16 הקב"ה, כפי שהוא בעצמותו (ונק' בכתבי האריז"ל "מלכות
17 דאין סוף").

18 שעל ידי בחינת הגילוי זה דוקא "ונאלם", וכמ"ש
19 ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך.

20 ולכן נקרא גילוי זה ובמורא גדול [בלשון זכר].

21 כי יראה לשון נוקבא, זהו בחינת יראה תתאה
22 הנמשך מבחינת מלכות דאצילות בריאה יצירה
23 עשי', בכל עולם לפי ערכו.

24 זהו ההבדל בין שתי הלשונות "יראה" (ל' נקבה)
25 ו"מורא" (ל' זכר). כי זכר ונקבה הם משפיע ומקבל, כידוע
26 - ולפיכך:

27 היראה הנפעלת בעולמות ובבני ישראל מחמת גילוי
28 מלכותו יתברך בכל עולם ועולם לפי ערכו (היינו כפי
29 מדריגת המקבל) נקראת "יראה" (ל' נקבה), והיא בחינת
30 "יראה תתאה", שהיא היראה שהאדם מקבל על עצמו עול
31 מלכותו יתברך (כנ"ל), וכן בעולמות עליונים, שהם
32 בבחינת "מציאות" אלא שהם מבטלים את עצמם לקבל
33 עול מלכות שמים.

34 אכן מורא גדול לשון זכר זהו בחינת יראה עילאה
35 שהוא בחינת דבר, ונמשך על ידי גילוי בחינת מלך
36 מלכי המלכים כנ"ל.

37 היראה הבאה מחמת התגלות עצם מלכותו יתברך,
38 "מלך מלכי המלכים" (כמשל יראתו של העומד לפני המלך
39 בהיכל מלכותו) - נקראת "מורא", לשון זכר (מדריגת

40 המשפיע), והיא "יראה עילאה", הנולדה באדם מחמת
41 גילוי המלך עצמו.

42 וזהו ענין המצה הב' שאחר חצות.

43 דהנה מצה הוא בחינת ביטול כנ"ל, אך במצה גופא
44 יש שתי בחינות: מצה דקודם חצות היא בחינת
45 יראה תתאה ואמונה כמו שנתלכשה בבחינת
46 שלמטה מהדעת המושג כנ"ל.

47 וזהו בחינת "כי נער ישראל כו'", "חסד נעורך
48 כו'", "וממצרים קראתי לבני כו'" - שבעת יציאת
49 מצרים נקראו ישראל "נער", בחינת קטנות, ובקריאת
50 התינוק אבא כו'.

51 אבל בחינת הביטול דמצה זו שאחר חצות היא
52 בחינת ביטול אמיתי ויראה עילאה, שנמשך בחינת
53 גילוי מה שלמעלה מהדעת המושג, שהאיר אז
54 בנפשם.

55 והיינו מבחינת הגילוי אור אין סוף שלמעלה
56 מההשתלשלות שהאיר אז עליהם מלמעלה למטה
57 בבחינת אתערותא דלעילא.

58 גילוי אור אין סוף ב"ה ממש - "מלך מלכי המלכים
59 הקב"ה" - אינו בא על ידי עבודת האדם, שהרי הוא ית'
60 רם ונשא מכל העולמות ואינו בגדר נבדלים, אלא רק
61 בדרך "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), כלומר,
62 בדרך מתנה מלמעלה, שזהו "גילוי שכינה".

63 [ומכל מקום, אף שגילוי זה בא רק בדרך מתנה
64 מלמעלה, אי אפשר שגילוי זה יהי' נקלט וימשך בו יראה
65 אלא אם כן הקדים האדם לפני' העבודה דיראה תתאה].

66 וזהו ענין ובמורא גדול זו גילוי שכינה.

67 ונמצא ש"יראה עילאה" (מורא גדול) באה רק ע"י
68 הגילוי מלמעלה.

69 ועל כן בחינת מצה זו א"צ שימור מחימוץ כלל,
70 שחימוץ הוא בחינת הישות והנסות, מאחר שאין
71 לחיצונים בחינת אחיזה ויניקה כלל מבחינה זו.

72 וזהו ענין שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ
73 עד שנגלה עליהם, שקאי על בחינה הב', דאין
74 ביכולתו להחמיץ כלל מפני עוצם הגילוי דבחינת
75 מלך מלכי המלכים שנגלה עליהם, שאין שם יניקה
76 ואחיזה לחיצונים שהוא היש וההתנשאות שנק'
77 חמץ.

20 דמלך מלכי המלכים הקב"ה נתבטלו בנ"י בביטול
21 במציאות בלי שום נתינת מקום לישות (חמק).
22 ומה ש"לא הספיק להחמיץ" ברוחניות, "נשתלשל"
23 גם בבצק הגשמי שלא החמיץ.

24 ועל כן נאמר כאן מצות מלא בוי"ו, שהוי"ו הוא
25 המשכה, הנמשך בהם מבחינת מורא גדול ויראה
26 עילאה.

27 וכמו שאומרים בתפלה והנורא אל עליון, בתוספת
28 וי"ו [ולא "הנורא"], משא"כ הגדול הנגזר בלא וי"ו.
29 "נורא" מורה על "יראה עילאה" הנופלת על האדם,
30 שהיא תוצאה מהמשכה והתגלות עליונה ("א-ל עליון")
31 כנ"ל בארוכה, ולכן דוקא אצל "נורא" נתוספה וי"ו
32 ("והנורא"), כי הוי"ו מורה על המשכה וגילוי.

33 משא"כ בחינת יראה תתאה נק' עדיין מצת חסר
34 וי"ו, ולכן היא צריכה שימור מהחיצונים, אבל
35 בחינת מצה הב' שנק' מצות מלא בוי"ו א"צ
36 שימור:

ד"ה ששת ימים פרק ד

1 הפירוש הפנימי ב"לא הספיק כו' להחמיץ" אין
2 משמעו חוסר זמן אלא שלא הי' אפשר להחמיץ (היינו
3 לבוא לידי "ישות") מחמת עוצם הגילוי דמלך מלכי
4 המלכים כו'.

5 וזהו ויאפו את הבצק כו' עונות מצות כי לא חמץ,
6 רצה לומר שלא בא לידי חימוץ, פירוש, שלא הי'
7 יכול לבוא לידי חימוץ, והיינו להיות כי גורשו
8 ממצרים, שהגילוי מלמעלה "גירש" אותם בעל כרחם
9 מכל מיצרים וגבולים, לפי שאין שום אחיזה כלל
10 למצרים בבחינה זו שנגלה עליהם כו', וא"כ ממילא
11 נמשך מזה כי לא חמץ כו'.

12 ולכן, אף שבהליכתם ממצרים עד בואם לרעמסס
13 אף שהיה להם קפיצת הדרך מ"מ בצירוף עד
14 שהציתו האש לאפות וראי שהה הבצק יותר מכדי
15 שיעור חימוץ, ועם כל זה לא חמץ מטעם הנ"ל.

16 ע"פ פשט קשה להבין איך לא הספיק הבצק להחמיץ,
17 שהרי אע"פ שנסעו בקפיצת הדרך מ"מ בוודאי הי' יותר
18 מכדי שיעור חימוץ. אבל ע"פ פנימיות הענינים מיושב
19 היטב, דחמץ מורה על ישות והתנשאות, ומצד הגילוי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

20 להיות בבחי' השלימות בפ"ע בלתי יצטרך לקבל שפעו
21 מזולתו כלל כי זה שצריך לקבל מזולתו הוא מצד שנחסר
22 לו בעצם שלא יוכל להשלים כ"א ע"י זולתו שיש בו אותו
23 הדבר מה שאין בו ואין זה בחי' שלימות כידוע, וע"כ הי'
24 מדתם לו' שלי שלי שלא ישפיע לזולתו כלל וגם זולתו לא
25 ישפיע לו, ושלך שלך כי הי' ארצם מובדל מכל ארצות
26 בלתי צריכי' לקבל שום טובה בפרנסה מארץ נכרי' ולא
27 שאר חסד מאיש נכרי וכן ביניהם לא הי' צריכי' זה לזה
28 כלל כו', אבל ה' בחכמ' יס"ד ארץ שכל הארץ היא בבחי'
29 התיקון דחכמה שהוא היפך זה ממש והוא שיקבל כל
30 אקליים שפע פרנס' מארץ זולתו וזהו עיקר המסחר
31 כידוע, ונמצא כל ארץ מקבל מזולתה ומשפיע לזולתה,
32 וזהו ואגודת'ו על ארץ יסדה כאגוד"ה זו שבין הכל כא'
33 חשוב ואין לחלק א' שלימות בלי זולתו וכמו איברי האדם
34 שמתכללי' זע"ז ואין לא' שלימות כלל בלי יקבל חסרונו
35 מזולתו שכולם יש בהן חסרון ששלימותו מקבל מאבר
36 זולתו כידוע, וכמ"ש לעשו"ת לתקן שא' יתוקן ע"י זולתו
37 והוא בחי' התיקון כידוע, ולכן נחרבה סדום שאין קיום
38 לבחי' התווה כמ"ש לא לתוה"ו ברא"ה לשב"ת יצר"ה

1 ונמצא דכל בחי' אחדו' וחיבור ובפרט בב' הפכי' א"א
2 כ"א ע"י בחי' ביטול ושפלו' עצמו היינו בחי'
3 העדר הרגשת עצמו כ"כ שזהו הנק' בחי' אין ומ"ה (כמו
4 שא' שמשים א"ע כאילו אינ'ו וכמ"ש ונחנו מ"ה כידוע),
5 וכל עיקר סיבת הפירוד וההתחלקות בתכלית הוא בא
6 מבחי' הישות וגסות בתכלית, וכל סיבת האחדות בתכלית
7 בא מתכלית השפלות והביטול דבחי' איין ומ"ה היפך
8 הישות כו' (וכהפרש זה יש גם בדיעות בנ"א כמו בני א"י
9 שנוחין זה לזה כשמין שכל א' מתכלל בדעת זולתו ההפכי
10 שזה מכח מ"ה דחכמ' יותר ובני בבל להיפך שסותרו
11 לחבירו ועומד בדעתו לנגד דעת חבירו ההפכי כו', וכך כל
12 ענין של פירוד ומחלוקת או שלום ואחדות הכל תלוי
13 באופן הישות או האיין ומ"ה כו' שיש אנשי מקום
14 ששונאי' זא"ז ומרבי' מחלוקת תמיד מצד ישותם וגסותם
15 כל א' רוצה להשתרר על זולתו ויש מקום להיפך שנכנעו'
16 זה לזה כו' וד"ל). (ובמ"א מבואר שמלבד ענין הישות'
17 והאיין יש טעם אחר לענין הפירוד או האחדות והוא כמו
18 באנשי סדום ששרשם הי' מבחי' התווה ע"כ אמרו שלי
19 שלי שלך שלך שהוא מד"ת סדום, דהיינו שכל א' רוצה

1 בבחי' התכללו' זה מזה להיות' כל א' נשלם ע"י זולתו דוקא
2 וע"כ הארץ בכלל הרי היא בציור אד"ם כמו עי"ן הארץ
3 טבו"ר הארץ ערו"ת הארץ פ"י הארץ כידוע ומבואר במ"א
4 עמ"ש אנכי עשיתי ארץ ואד"ם עלי' בראתי כו'. ונמצא
5 מוכן דמלבד טעם דישות וגסות אי"ן ומ"ה ההפכית' כנ"ל,
6 הנה עיקר בחי' התוהו והתיקון הוא שע"י בחי' השלימות
7 דכל א' או החסרון שנשלם ע"י היפוכו ואמנם הכל עולה
8 לסגנון א' דהיינו הך דכל שהוא בבחי' יש הוא רוצה
9 בשלימות עצמו שלא יצטרך לקבל מזולתו, וכל שהוא

10 בבחי' מ"ה ואי"ן רוצה ונמשך לקבל חסרונו ושפלותו
11 לקטן הימנו או היפוכו דוקא כענין נוחי' זה לזה כו'
12 וכמשה שא' ת"ר אלף אשר אנכ"י בקרבו שזהו הראש
13 מקבל מן הרג"ל מפני שהי' עני"ו מכל כו' כמ"ש ונחנו
14 מ"ה, וכן ע' נפש דיעקב מתכללי' בד' מחנו' כאיש א'
15 והיפך ע' אוה"ע ענפין מתפרדין כו' להיות' שזה מבחי'
16 התוהו דעשו איש אדו"ם ויעקב מבחי' התיקון, והב' עניני'
17 הנ"ל נכללו בכללו' ענין התוהו ותיקון שזהו בחי' מ"ה
18 וב"ן כמשי"ת וד"ל).

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (שמות ל"ה
2 ג'): הרמב"ם מנה זה בל"ת מיוחד והוא שלא לענוש
3 בשבת וכדאי' בירושלמי מכאן לבתי דינין שלא יהו דינין
4 בשבת, (עמ"א סי' של"ט סק"ג), וכ' החינוך ועם כל זה
5 שלמדנו יש לדרוש בו מה שדרשו בו עוד ג"כ הבערה
6 לחלק יצאת, והנה במקדש הותר הבערה וכיוצא מאבות
7 מלאכות בהקרבת הקרבנות כדאי' במשנה פ"א דמנחות
8 כלל אמר ר"ע כו': ולהבין זה יש להקדים ענין הידוע
9 בפע"ח ששבת הוא בחי' עליות העולמות ובמוסף הוא
10 עליות זו"נ לכתר דאו"א ולכן אומרי' בקדושת כתר שמע
11 ישראל המורה על יחוד או"א כי יחוד זו"נ אז הוא דוגמת
12 או"א כו' עד שבמנחה הוא עליית הו"א שמקבל ממצחא
13 דאריך ולכן נק' עת רצון על גילוי רצון העליון דא"א בז"א,
14 וביאור הדברים הוא כמ"ש בזהר דאית רצון ואית רצון פי'
15 אית רצון התחתון שלמטה מן החכמה בחי' ת"ת דאימא
16 שנעשה כתר לו"א ואית רצון העליון שלמעלה מהחכמה
17 והוא בחי' כתר הכללי דא"א, ויובן ע"ד הידוע בעבודת ה'
18 כי בצלם אלקים עשה את האדם (בראשית ט' י') דהנה
19 הרצון שנעשה בק"ש בפסוק ואהבת את ה' (דברים ו' ה')
20 לשון אבה שפירושו רצון היינו ע"י התבוננות באחד דוקא
21 איך שהוא אחד בו' רקיעים והארץ ובר' רוחות העולם כי
22 כל חיות העולמות הוא רק בחי' זיו והוד כמ"ש במ"א וזהו
23 הנק' רצון התחתון הגם שהוא בבחי' עומקא דלבא ונק'
24 רעותא דלבא מ"מ מאחר שנוולד ע"י ההתבוננות הרי הוא
25 למטה מן השכל הגם שלגבי המדות אהוי"ר שהם למטה
26 מהשכל ומקבלים מהשכל הארה נמוכה יותר מהארת
27 השכל שהוליד הרצון שלכך הרצון הוא בבחי' עומק הלב
28 ולכן נק' רעותא דליבא שהוא עטרה ומקיף על המדות
29 שבלב עכ"ז לגבי מקור השכל עצמו הוא למטה ממנו ונק'
30 רצון התחתון, אבל בחי' רצון העליון הוא הרצון מבחי'
31 יחידה שבנפש והוא למעלה מהשכל והטעם לגמרי והיינו

32 בחי' אהבה רבה שלא נולדה ע"י התבוננות כלל אלא היא
33 באה בבחי' מתנה מלמעלה למטה בנפש האלהית וזהו
34 בחי' רצון העליון בחי' הרצון שלמעלה מן השכל
35 וההתבוננות של הנפש בק"ש כנ"ל, אך אין דרך אה"ר זו
36 לבוא כ"א אחר שיש כלי למטה שתאחז בה והכלי היא
37 האהבה והרצון שנוולד ע"י ההתבוננות שאז ע"י העלאת
38 מרצון התחתון לרצון העליון הנ"ל יבא בגילוי להאיר
39 ברצה"ת עד שיהי' למעלה מהשכל והטעם כנ"ל.
40 והמחברם יחד הוא הדעת כי ידוע בכהאריז"ל ומבואר
41 במ"ח מסכת ב' מסדר זרעים שהדעת לקח חיצוני' הכתר
42 הראוי לו מבחי' היותו במנין ספירות, ור"ל כי פנימי' הכתר
43 הוא הרצון שענינו התקשרות לדבר הרצוי וחיצוניותו הוא
44 הדעת שענינו ההכרה בזולתו ואז יתקשר אליו והנה בחי'
45 הדעת באלהות הוא המחבר רצה"ע ברצה"ת להיות גילוי
46 האה"ר בלב, וכן יובן למעלה אית רצון ואית רצון כביכול
47 בו ית' אנו מתארים ב' מיני רצון א' הנק' כתר דו"א כי
48 מדותיו ית' חסדו וגבורתו ורחמנותו וכו' הנק' ז"א הם
49 המאירים בששת ימי המעשה להחיות העולמות יום ראשון
50 מאיר מדת חסדו ושאר מדות כלולים בה ויום שני מדת
51 הגבורה ושאר מדות כלולים בה וכו' כדאי' בלק"א ח"ב
52 (פ"י) וגם נמשכים מוחי' במדות אלו מחכמתו ובינתו
53 ודעתו של א"ס ב"ה להיות המדות מתנהגים ע"י החכמה
54 והוא ענין נה"י דאו"א שנעשו מוחי' לו"א שהיא בחי'
55 אחרונה שבחב"ד דא"ס ב"ה הוא שנמשך להיות מוחי'
56 למדות אמנם בחי' הכתר דו"א ר"ל הרצון שבמדותיו הללו
57 שהוא הרצון להתחסד וכו' עדמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה
58 (תלים קל"ה ו') שבכל השפעה ועשי' שמדותיו ב"ה יש
59 לזה חפץ ורצון והוא הנק' כתר דו"א שמאיר ג"כ בכל
60 ששת ימי המעשה להחיות העולמות כשם שהמדות עצמן
61 מאירים כנ"ל הנה הוא נמשך מת"ת דאימא שהת"ת הוא
62 גבוה מבחי' נה"י כי נה"י הם לבר מגופא ות"ת גופא

1 כידוע ור"ל שנמשך מבחי' גבוה שבחב"ד שלו ב"ה מבחי'
2 המוחי' של המדות וע"כ הוא כתר ועטרה להם ועכ"ז נק'
3 רצון התחתון מאחר שהוא רצון הנולד ע"פ החכמה
4 והשכל. אמנם אית רצון העליון כתר הכללי הנק' אריך
5 שהוא למעלה מעלה מחב"ד כי הוא ית' למעלה ממהות
6 חכמה ושכל אפי' מחכמ' דאצי' כידוע ובחי' מהות הרצון
7 עליון דאריך הוא למעלה ממהות החכמה ואצ"ל שהוא
8 למעלה מרצון התחתון הנמשך מהחכמה: והנה בשבת הוא
9 עליות העולמות כנ"ל הענין הוא שהרצון התחתון הנק'
10 כתר דז"א להיותו יורד כ"כ בששת ימי המעשה להחיות
11 העולמות עד תחתית עולם העשי' הי' נחסר ונתמעט מאורו
12 ע"י סיבת ריבוי הלבושים והעלמים ברוב ההשתלשלות
13 וגם הי' יורד מאד למטה יותר מדאי ע"כ צריך הוא לעלות
14 בכל שבת ולקבל מבחי' כתר הכללי כדי שיתחזק כחו
15 ואורו כמבראשונה והוא ענין חיבור רצה"ע ברצה"ת, וזהו
16 שבת שבתון לה' (שמות ל"ה ב') פי' רצה"ע נק' שבת
17 שבתון והוא מתגלה בהוי' דז"א והמחברם הוא בחי' הדעת
18 עליון שהוא חיצוני' הכתר וז"ס מארז"ל מתנה טובה יש
19 לי בבית גנזי ושבת שמה לך והודיעם (שבת י' ב') וכמ"ש
20 במ"א, והנה ע"י גילוי רצה"ע בז"א לשכון בבחי' אור
21 בכלי אז מיתוסף בו אור גדול כמשל אדם כשאין מתגלה
22 בלבו האה"ר שלמעלה מהשכל הרי נשאר בטבעו כמו
23 שהי' בתחלה במדותיו כי בחי' האה"ר היא מסותרת
24 ובבחי' מקיף בלבד היא עליו ונשאר המקיף למעלה
25 והאדם שהוא הלב נשאר למטה והן מובדלים ומרוחקים
26 זה מזה אך כשהאה"ר מתגלה בלבו ממש אזי הלב מקבל
27 ההארה ג"כ ונתהפך למהות רצון, והוא כדוגמת הפתילה
28 כשמקבלת אור השלהבת תדלק ותאיר גם היא, וע"כ
29 נקראת הארה זו דהתגלות הכתר בכתר דז"א בשם אש
30 כמשי"ת בע"ה, וזהו ג"כ ענין הדלקת המנורה כי במנורה
31 כתיב אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (כמדבר ח'
32 ב') ופרש"י שששה קני המנורה יהיו פונים אל נר האמצעי
33 והענין כי ו' קנים הם ו"ק דז"א וקנה האמצעי הוא בחי'
34 כתר דז"א שכל הקנים מקבלים ממנו כי הוא מכתרים כנ"ל
35 שבכל מדה צ"ל חפץ ורצון כדכתיב כל אשר חפץ וגו'
36 ולכן הי' כפתור (כמין תפוחים בולטים) תחת שני הקנים
37 ממנה (מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדי קנה
38 האמצעי אילך ואילך), והענין כי אין התחברות עליון
39 בתחתון כ"א ע"י אתעדל"ת ונק' העלאת מ"ן בע"ה שאזי
40 נמשך אתעדל"ע מן העליון ונק' מ"ד ומתחברים מ"ן ומ"ד
41 יחדיו וכענין אין לך טפה יורדת מלמעלה שאין טפיים
42 עולים כנגדה מלמטה (זהר ח"ג רמ"ז ב') וא"כ במקום
43 שהאתעדל"ע מתחבר עם האתעדל"ת ר"ל מ"ד ומ"ן יש
44 שם אור נכפל שכפול משניהם וה"ז כמו הקשר שקושרים
45 ב' חוטיין שבהכרח מקום הקשירה הוא עב וגם יותר
46 משארי המקומות שאין שם רק חוט א' זה או זה ובמקום

47 חיבורם המה שנים כאחד, וכן הי' ענין הכפתור במקום
48 חיבור מ"ן ומ"ד דו"ק עם הכתר שהוא ענין ו' קני המנורה
49 עם קנה האמצעי שהרי מקום זה כלול ממשפיע ומקבל
50 דכר ונוק' יחד וזהו ג"כ ענין קשרין הנז' בזהר בדוכתי
51 טובא, וכ"ז הוא צורת המנורה אמנם ענין הדלקתה הוא
52 הארת הכתר הכללי בכתר דז"א וממנו אח"כ בכל הו"ק
53 וכנ"ל בענין חיבור רצה"ע ברצה"ת שהארה זו נמשלה
54 להדלקת האש בפתילה, וזהו ענין הציווי לא תבערו אש
55 בכל מושבותיכם, לפי פשוטו דקאי על הבערה שהיא א'
56 מל"ט אבות מלאכות, והענין כי הנה התחברות הכתרים
57 הנ"ל הוא הנק' אש כי כל המשכה והתגלות אלקות נק'
58 אור עד"מ מי שאינו משפיע שכל וחכמה מכל מה
59 שמשכיל ויודע לעצמו נק' חשך לגבי המקבלים ולא אור
60 הגם שיהי' חכם גדול לעצמו ולא נק' אור אלא כשמאיר
61 עיני חכמים בהשפעות שכליות כמ"ש במ"א דלכך נאמר
62 על החכמה מאמר יהי אור הגם שהוא בחי' ירידה
63 מעצמותו נק' עכ"ז אור משא"כ כשהכתר נעלם בעצמו
64 נאמר בו ישת חשך סתרו וגו' (תלים י"ח י"ב), אמנם כתיב
65 כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא (דברים ט' ג') שנמשל לאור
66 שבאש והוא כי טבע האש להסתלק למעלה באש היסודי
67 ואז למטה חשך ולא אור אא"כ יש כלי שיאחז בו האש
68 כמו פתילה ועצים אזי יהי' אורו מאיר למטה כמ"כ נת"ל
69 שהארת הכתר עליון אינו מאיר אא"כ יש כלי למטה והוא
70 בחי' רצה"ת וכנ"ל בעבודת ה' בחי' רעותא דלבא שע"י
71 התבוננות הוא כלי לאה"ר וכן למעלה בשבת שאזי כתר
72 דז"א עולה אזי יהי' כלי להשראת כתר הכללי ואזי יהי'
73 מאיר בו כתר הכללי ויקרא אור משא"כ כשלא יהי' הכלי
74 אזי יסתלק במקורו ולכן נק' הארה זו בשם הבערה כמו
75 שמדליקים האש להאחז בפתילה כו'. והנה לפי שבשבת
76 הוא זמן הארת הכתר הנ"ל הנק' אש הוזהרנו בהבערה
77 שלא יבערו אש בכל מושבותיהם ביום השבת. פי'
78 מושבותינו הוא בחי' עולם הפירוד דבי"ע שהן עולמות
79 הנפרדים כמ"ש ומשם יפרד וגו' (בראשית ב' י') לפי
80 שכבר נפסק הקו וחוט דא"ס ואינו מאיר בהם כבאצילות
81 וע"כ הוזהרו שלא יעשו בעולם הפירוד כדוגמא העליונה
82 שבאצילות כי דוקא באצילות דאיהו וחייהו וגרמוהי חד
83 בהון יתכן להיות גילוי אור הכתר העליון בכלים דאצי'
84 אבל לא בעולמות הנפרדים. וזהו שהאיסור הוא בכל
85 מושבותיכם דוקא ולא בבהמ"ק שהרי במקדש הי' אש על
86 המזבח גם בשבת וגם בנרות המנורה כל מעשה המשכות
87 אורות בכלים אדרבה היא מצוה גם בשבת ע"י הדלקת
88 המנורה כנ"ל לפי שבהיכל ק"ק הי' שם מבחי' הארת
89 הקו"ח שבאצילות כידוע דבחי' עתיק דבריא הי' מתגלה
90 שם אלא שבמושבותינו הוזהרנו לא תבערו כו' (דוגמא
91 לדבר עמ"ש במצות העריות ובמ"ש יעקב עתידה תורה
92 לאוסרן כו' (פסחים קי"ט ב')):

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

כמ"ש במד"ר מה דרכו של כלב ללקות במקל, כך הקב"ה
אין רודה את הרשעים אלא במקל, אבל לע"ל לא יצטרכו
למטה כ"א והניף ידו, ומ"ש על לע"ל מטה עורך כו' היינו
ממשלה ומ"ש ורדה היינו ג"כ מלשון ממשלה.
ובזה יתורץ ג"כ למה והחרים על ים מצרים וההנפה על
הנהר, דממ"נ או דההנפה וההחרמה היה נצטרך
להיות על הנהר, או שניהם על ים מצרים, אך דמפני
שוהניף ידו על הנהר דהיינו גילוי ע"ק שהוא למעלה
מההשגה ולכן והניף על הנהר שהוא השגה, משא"כ
והחרים קאי על ים מצרים כללות השתלשלות. וזהו שאמר
במד"ר ע"פ הכל הבלים אמר קהלת דקאי על שבעה ימי
בראשית שהוא הכל הבל, דכל מה שנברא בששת ימי
בראשית עתידין לבלות וחשיב שם בשלישי יקוו המים
ולע"ל כתיב והחרים לשון ים מצרים, כי לגבי הגילוי
העצום דלע"ל נק' כל כללות סדר השתל' בשם הבל, הגם
כי הוא מדריגה גבוה מאד מ"מ נק' בשם הבל, וזהו והניף
ידו על הנהר בינה השגה. אך צ"ל מ"ש והכהו לד' נחלים
האיך שייך שם גדר מספר, ולמה לע"ל יהי' דוקא לד'
נחלים הלא בקרי"ס הי' ליי"ב גורים. אך הוא עדמ"ש והיה
מספר בני ישראל אשר לא יספר, שנק' מספר ע"ש זה
שאם הי' בא לידי גילוי הי' מתהווה ממנו למטה מספר
בריבוי מאד, וכן על לע"ל כתיב ועמדו רגליו ביום ההוא
על הר הזיתים שנת' במ"א הפי' כי רגליו הוא אותיות¹⁸,
דהיינו שיהי' עליות העולמות למדריגה גבוה אשר א"א
לקרות אותו כ"א בשם אותיות, ואם הי' מתגלה קצת
דקצת ממנו הי' מתהווה ממנו ריבוא רכבות עולמות עד
אין שיעור.

וביום הביכורים

חג השבועות תרל"א.

(18) שתוכל הנשמה להתעלות. טבילה. בנהר דינור: ראה בכ"ז תו"א
מקץ לא, א. לב, ד. מג"א צו, א. ובהנסמן בהע' שלפניו.
(19) ועמדו רגליו. שנת' במ"א. רגליו הוא אותיות: מאמרי אדה"ז
תקע"א ע' נז ואילך. נביאים ע' רנח ואילך. סה"מ תרכ"ז ס"ע ק ואילך.
תר"ל ס"ע שכא ואילך. ועוד.

אמנם לע"ל כתיב והחרים ה' את לשון מצרים והניף ידו
על הנהר בעים רוחו והכהו לד' נחלים, והענין כי
מצרים נת' בתו"א דקאי על עולמות בי"ע¹⁶ והכוונה לבחי'
בי"ע שעד רום המעלות, והרי א"ק נק' בשם אדם דבריא,ה,
ומפני כי נק' בשם בריאה לכן נק' בשם מצרים, כי כל מה
שנופל עליו שם בריאה נק' בשם מיצר לגבי א"ס הנעלה
ממנו, וים הוא המעלים אורות דאצי', דכמו בפרטיות אצי'
יש בחי' ים, כמ"כ בכללות אצי' יש ג"כ ים המעלים,
וההעלם הוא לצורך גילוי בי"ע, ולכן והחרים לשון ים
מצרים היינו כל מה שנוכל לומר עליו ים מצרים וההו'
דסדר השתלשלות, וכ"ז יחרים ה' שלמעלה מסדר
השתלשלות, כי והחרים הוא ע"ד כל חרם לה' יהי', היינו
להוי' שלמעלה מסדר השתלשלות. ואז יהי' והניף ידו על
הנהר ג"כ, כי נהר הוא בינה שהוא מקור ההשגה, כי חכ'
הוא ברק המבריק שהוא למעלה מההשגה אבל בינה הוא
השגה ונש"י יתעלו למדריגות שלמעלה מההשגה ולגבי זה
השגה מבלבל. ויובן זה ע"ד מה שצם ר"ז מאה תעניתא¹⁷
כי היכא דלשכח תלמוד בבלי ממנו, מפני שאין תורה
כתורת א"י ולכן בבלי מבלבל לגבי השגת ירושלמי, ולכן
צם בכדי שלא יהי' כח הזוכר כלל, וע"ד מה שכדי שתוכל
הנשמה להתעלות מגעה"ת לגעה"ע נצרך להיות טבילה
בנהר דינור¹⁸, הגם כי געה"ת הוא ג"כ מדריגה גבוה, אך
לגבי געה"ע מבלבל זאת ההשגה, כמו"כ לגבי המדריגה
שיתעלו נש"י יהי' ההשגה מבלבל, ולכן והניף ידו על
הנהר. אך ההנפה יהי' בידו, כי ידו הוא כמ"ש ימינך כו'
ימינך כו' שכולו ימין לית שמאלא בהאי ע"ק. וזהו ההפרש
בין קרי"ס, כי בקרי"ס הי' ע"י מטה היינו לרדות בו פרעה

(16) מצרים נת' בתו"א דקאי על עולמות בי"ע: תו"א בשלח סה,
סע"ג-ד.

(17) ויובן זה ע"ד מה שצם ר"ז מאה תעניתא: בהבא לקמן ראה
תו"א יתרו סט, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' רטו. מאמרי אדהאמ"צ
במדבר ח"ב ע' תמא. וש"נ. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תכא. ועוד.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

שמתפעלים דוקא מההתבוננות בדרך כללית דוקא.
וכשתתחיל בעת מעשה להתבונן בהענין בפרטיות יותר
מתקרר לגמרי. והסיבה היא מפני שאינו מוכן בנפשו לקבל

יא. **והנה** בכדי לפתוח מוחו ולבו שיוכל לעבוד את ה'
בתפלה. צריכים לזה הכנה בנפשו להיות כלי
הראוי לקבל אור (וזהו היא הסיבה מה שיש כמה

1 אור ואינו כלי לזה. ולזאת מההתבוננות בד"כ ה"ה מתפעל
2 להיות שהוא בבחי' מקיף לבד וידוע דלגילוי אור בבחי'
3 מקיף א"צ כלי. אבל כשמתבונן בפרטיות יותר שהוא
4 הגילוי בבחי' פנימיות לזה צריכים כלי דוקא (כו'). והכנה
5 זו יש בה כמה פרטים. א) שצריך להסיר מדעתו כל טרדא
6 שלא יטרד ויבלבל אותו בתפלה. שזהו משארז"ל לעולם
7 יכנס אדם שיעור שני פתחים ויתפלל והיינו שלא ימהר
8 להתפלל מיד כבואו מהחוץ (היינו מעניניו הגשמיים
9 והחומריים) אלא ישהה כשיעור שיסלק ויסיר מאתו עניניו
10 הקודמים שלא יבלבלו אותו (וכמ"ש פי' זה בשו"ע או"ח
11 סי' צ'). ואם בד"ת ארז"ל אין עומדין להתפלל לא מתוך
12 דין כו' אלא מתוך הלכה פסוקה כו'. כ"ש במילי דעלמא
13 (ואף גם שאינו עוסק בעניני הויות העולם. מ"מ שלא בעת
14 התפלה בעת שהוא פנוי מלימוד העין רואה והלב מהרהר
15 בכמה דברים גשמיים ולא הרהורי רעים כ"א הרהורי
16 דברים בעלמא) צריך להסירם מהלב לגמרי. ויכן א"ע
17 להתפלל ובהכנה זו יתחיל ללבוש הטו"ת. (ובזה יש רבים
18 המתאוננים שאינם יכולים להסיר הטרדות מלבם. אמנם
19 צריך האדם לשום אל לבו. הלא בעניניו הגשמיים כמו
20 בשינה עד"מ ה"ה מסיר טרדת לבבו וישן. הרי יש ביכולתו
21 להסיר טרדותיו ודאגותיו בשביל ענין גשמי המוכרח
22 לגופו. א"כ מכ"ש שיש ביכולתו לפעול כזאת בדבר הנוגע
23 לנפשו ואם היתה חביבה עליו השעה דתפלה בקל הי'
24 מסלק מלבבו כל דבר המטריד ומבלבל. ואם אינו בקל כ"כ
25 יעשה חשבון בנפשו כנ"ל אם על דבר גשמי הנני פועל
26 בעצמי להסיר הטרדא כ"ש בדבר רוחני הנוגע לכל חיי
27 נפשי כו'. ובכדומה מחשבות כאלו יפעול זאת. ובכלל זה
28 ג"כ שיעמוד בתפלה על מקום אחד ולא ילך אנה ואנה. כי
29 לבד מה שההילוך בתפלה מבלבל הכוונה וההתבוננות.
30 (ולא כאותן שמטעים א"ע ואומרים שדוקא בעת ההילוך
31 יכולים להתבונן בטוב יותר בהתרחבות המוח והלב. והוא
32 טעות גמור שאין זה רק התרחבות הרוח החיצוני והרגש
33 עצמי ואין בזה שום פנימיות. כי לאמיתת רוחב ההתבוננו'
34 בבחי' פנימיות אדרבה ההילוך מבלבל) הנה לבד זאת לא
35 ימלט אשר בעיניו יראה את כל הנעשה בבית ובחוץ ויטרד
36 ויבלבל אותו. ולזאת צריך לעמוד במקום א' וישים דעתו
37 ולבו אל התפלה לבד כו'. (ב) אחר שלובשים הטו"ת טוב
38 לחשוב קודם התפלה איזה ענין בדא"ח כחצי שעה או
39 יותר (וג"כ בעמידה או בישיבה על מקום א' דוקא) ובה
40 יפתח מוחו ולבו שיהי' כלי ראוי לקבל כו'. ולפעמים טוב
41 לעשות כזה גם קודם ברכת יוצר. ג) עוד זאת צריך האדם
42 לפעול השפלות בעצמו וכמארז"ל אין עומדין להתפלל
43 אלא מתוך כובד ראש. והו"ע הכנעה ושפלות ע"י שיהי'
44 ממארי דחושבנא לחשוב היטב כל פרטי עניניו במחדו"מ
45 אשר לא לה' הנה שע"ז נתרחק מאלקות בתכלית הריחוק
46 ומכ"ש שאינו כלי לאור ה' וקדושתו. וכמו דירת המלך

47 שצריכה להיות מנוקה מכל מיאוס ולכלוך. משא"כ אם
48 אינה מנוקה הרי אינה ראוי' להיות דירת המלך כו'. וכמו"כ
49 הוא באדם שכאז"א צ"ל כלי ומשכן לאור ה' וקדושתו
50 וכמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר
51 אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד כו'. וצריך להיות מנוקה
52 ומזוקך מכל לכלוך ומיאוס הרע ואז הוא כלי ראוי לאור
53 ה' כו'. משא"כ אם אינו מנוקה והיינו לבד זאת מה שמהות
54 ועצמות הנה"ב הוא בתקפו כתולדתו אצלו ולא ניזון
55 ממקומו עדיין. עוד זאת יש לו שליטה וממשלה בגופו
56 להתלבש בשלשה לבושי' שהן מחדו"מ להתאוות תאוה
57 ולהרהר בזה. וגם לדבר בדבר חמדת לבו ותאותו. או
58 בדברי ליצנות והוללות כו'. וכן במעשה כשעושה בפועל
59 את חמדת ותאות לבו אפי' בדברים המותרים כשעושה
60 למלאות תאות נפשו. או בדבר שהוא מותר ולא להכרח לו
61 כלל כ"א לעדון ולתענוג להתענג בהם בתענוגי בנ"א כו'.
62 וכמו"כ המתעסס בפועל שזהו ג"כ בכלל מעשה. וכ"ש
63 כשעושה דבר מחמתו וכעסו כו'. שבכ"ז הרי נעשה מאוס
64 ומלוכלך ממש עד שאינו ראוי כלל להיות דירה ומשכן
65 לאור ה' שישכון בתוכו כאשר צ"ל באמת שישכון בו האור
66 בפנימיות כו', ואדרבה נעשה מרכבה להיכלות הטומאה
67 כו', ואף גם אם לומד תורה הרבה אין אור התורה מאיר
68 בפנימיותו אדרבה הוא בבחי' גלות ושבי' אצלו, וכמו
69 הנה"א שהוא בבחי' גלות ושבי' בהנה"ב שמקיפו ומסתירו
70 מכל צד כמ"ש רשע מכתיר כו', והיינו דהתגברות התאוה
71 דנה"ב וכן כל הלבושים צואים דנה"ב מלבישים את
72 הנה"א ומסתירים ומכסים עליו עד שאינו יכול לצאת מתוך
73 השבי' להתפלל אל ה' בבחי' דעת והתבוננות כו' ועיין מה
74 שכתוב באגה"ק סי' ד' ד"ה אין ישראל נגאלין אלא כו'
75 וכמו כן גם התורה שלומד הוא בבחי' גלות ושבי' אצלו
76 שאין אור התורה פועל בו מאומה, אדרבה הקלי' והסט"א
77 דנה"ב מושלים ושוולטים ויונקים ממנו שנעשה לו סה"מ
78 כו', וכן גורם גלות השכינה למעלה להשפיע להיכלות
79 הסט"א (שהחיות האלקי הוא בבחי' גלות בהם כו') אשר
80 שנאה נפשו ית' כמ"ש באגה"ת פ"ו ובאגה"ק ד"ה הנ"ל,
81 ועמ"ש בסש"ב פכ"ד ופכ"ט ופ"ל, וכאשר יעשה חשבון
82 צדק הנ"ל בנפשו איש איש כפי אשר יודע את מכאוביו
83 ופרטי נגעי נפשו, יתמרמר באמת בנפשו מאד מאד על על
84 כל הנ"ל ויהי' נבזה ושפל מאד בעיני נפשו וישבר רוחו
85 בקרבו ויהי' בבחי' לב נשבר ונדכה באמת ואז נעשה כלי
86 לאור ה' שישכון בתוכו כמ"ש מרום וקדוש אשכון את
87 דכא כו', והנה ענין המרירות והשפלות הנ"ל צ"ל רק
88 לעתים ובעת זמן המוכשר לזה, והזמן המסוגל לזה בד"כ
89 הוא בתיקון חצות כמ"ש באגה"ת פ"ז (אבל א"צ בכל יום
90 הגם שבזהר כ' שבכל לילה צ"ל ממארי דחושבנא וכ"נ
91 ממארז"ל, אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש
92 דמשמע שהוא בכ"י, היינו שרז"ל דברו בצדיקים שהם

1 בצלמנו כדמותנו, ר"ל שהן כפי ההנהגה בעולמות עליונים
2 כן ההנהגה בעולם הקטן שלו שמדת היום הוא אור שהוא
3 בחי' שמחה וכמארו"ל אורה זו שמחה, ומדת לילה הוא
4 בחי' דין, שבעבודה הו"ע מרירות ועצבות שמבחי' גבורות
5 שבנפשו, ולכן צ"ל ממארי דחושבנא בכל לילה, אבל שאר
6 כל אדם א"צ בכל לילה כ"א לעתים, וגם שיהי' ביחידות
7 דוקא שלא בפני אדם, כי ידוע דתיקון חצות הוא התחלת
8 ויסוד העבודה דכל היום, ולכן צ"ל בסתר כמו יסוד הבנין
9 שהוא טמון בארץ (כו') והעיקר בשעה שהוא עצב בלא"ה
10 ממילי דעלמא כמ"ש בסש"ב פל"א, דמה שהוא עצב הוא
11 שמזכירים אותו מלמעלה להיות ממארי דחושבנא כו' (אם
12 לא מי שיש לו חטאים ועוונות ממש שצריך להמשיך עליו
13 מרירות שבנפשו ע"י תעניות וסיגופים בכדי שיגיע ללבבו
14 המיצר דחטאים שלו ויתמרמר ע"ז ויהי' בבחי' לב נשבר
15 כו') ואחר מרירות הנ"ל ישמח נפשו בענינים המבוארים
16 בסש"ב בפל"א ופל"ג וילמד דא"ח בכדי להתפלל בשמחה
17 וכמ"ש עבדו את ה' בשמחה כו' (כידוע. ד) ואם הכנות הנ"ל
18 לא הועילו לנפשו להיות כלי ומכון לשבתו ית' (והיינו מפני
19 שהחשבון הנ"ל לא נגע ללבבו כדבעי ולא נשברה לבבו
20 באמת כו') צריך לעורר בתפלה ר"ר על נפשו איך שירדה
21 מאיגרא רמה לבירא עמיקתא כו'. דלמעלה בשרשה ה"ה
22 גבוה מאד למעלה מעלה משרש המלאכים והיתה עומדת
23 תמיד באהוי"ר כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו דאהוי"ר
24 שלה ה' למעלה באין ערוך מהאהוי"ר דמלאכים, ובפרט
25 כאשר ידוע דשרש שרשה הוא בבחי' פנימיות ועצמיות
26 אוא"ס ב"ה כמ"ש במ"א בארוכה, וירדה למטה ונתלבשה
27 בגוף ונה"ב שגם עבודתה כמוח ולב אינו בערך כלל לגבי
28 עבודתה הקודמת כמו שהיתה למעלה, וגם ע"ז צריכה
29 יגיעה רבה ועצומה, ובפרט מה שהורידה הוא ע"י מחרוז"מ
30 שלו הלא טובים שע"ז נאסרה ונקשרה בבחי' גלות נה"ב
31 עד שאינה יכולה כלל לעלות משם ולעבוד את ה' גם לאחר
32 ריבוי יגיעה והכנה רבה הנ"ל, ונמצא שהרחמנות על הנפש
33 גדול ועצום מאד, וע"ז אנו אומרים ברחמיך הרבים רחם

34 עלינו ברחמיך דוקא כי אנו אין אנו יודעים כ"כ גודל
35 הרחמנות מפני שאין אנו יודעים ומרגישים כ"כ מעלתה כמו
36 שהיתה למעלה, וגם אין אנו מרגישים הירידה כ"כ כו',
37 ולזאת אנו מבקשים ברחמיך הרבים שהכל גלוי וידוע לפניך
38 רחם עלינו כו', ועיקר התעוררות ר"ר הוא בברכת אהבת
39 עולם כו', וזה בנקל לאדם לעורר ר"ר על נפשו שירגיש
40 בנפשו את הרחמנות כו', וברית כרותה למדה"ר שאינה
41 חוזרת ריקם מלפניו ית' וברחמיו המרובים ירחם עליו
42 ויפתח מוחו ולבו לעבדו ית' באמת כו'. ה) והכנה פרטיות
43 וברחמיו פרטיות לתפלת שמו"ע בפרט הוא שיתבונן שהוא
44 עומד לפני ממה"מ הקב"ה ומדבר לנוכח ברוך אתה ה' כו'
45 אתה גבור כו' אתה קדוש כו' אתה חונן כו' השיבנו אבינו
46 וכו', ובפרט כשיתבונן (בהתבוננות קצרה אבל בהתקשרות
47 כו') בגדולת ורוממות הא"ס איך שכולא קמי' כלא גם
48 המדר' היותר עליונים וכמא' כ"ע אע"ג דאיהו אור צח אור
49 מצוחצח (ועמ"ש בפרד"ס בשער הצחצחות פאו"ב דאור
50 קדמון אור מצוחצח אור צח הן ג' ראשי ראשין, ולפמש"ש
51 פ"ג הן בחי' ע"ס הגנוזות בעצמות אוא"ס שלפני הצמצום
52 כו' כמ"ש במ"א) אוכם הוא קדם עה"ע, וכל נהוראין
53 מתחשכאין קמי' לפי שכולן הן בחי' אור בלבד שאין ערוך
54 כלל וכלל לגבי העצמות, ועצמות המאור הוא בהתגלות
55 שנמצא בכל מקום ומקום ממש (שאינו שייך בו ח"ו העלם
56 וגילוי כלל וכלל כו' כמ"ש במ"א) ולפניו ית' וית' עומד
57 ומתפלל (ויוכן עפמ"ש במ"א בענין אתה הוא ה' לבדך אתה
58 עשית כו') ומדבר לנוכח כו', וכשיתבונן בזה תפול עליו
59 יראה גדולה ויהי' בבחי' ביטול פנימי בנפשו שזהו עיקר
60 ענין שמו"ע שיהי' בבחי' ביטול דוקא וכמ"ש במ"א
61 ההפרש בין אופן העבודה דק"ש לאופן העבודה דשמו"ע.
62 קיצור: יבאר ה' הכנות אל העבודה דתפלה א) להסיר כל
63 מחשבה ממילי דעלמא. ולעמוד במקום אחד. ב)
64 לחשוב דא"ח בלבישת טו"ת. ג) לפעול השפלת עצמו ע"י
65 מרירות. ד) לעורר ר"ר על נפשו. ה) להתבונן שעומד לפני
66 עצמות א"ס ב"ה.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ד

1 ד) וְזֶהוּ הַדְּלִיד הַמְּדוּת אֲהֵבָה וְיִרְאָה פֶּלֶב הוּא עַל יְדֵי
2 הַשְׁגַּת הַמַּחֲזִין וְהַתְּבוּנוֹת דְּוָקָא, וְעַל יְדֵי הַדְּעַת
3 שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת הַמְּדוּת מִפְּתִיחַ דְּכָלִּיל שִׁית"י כְּמוֹ שֶׁמִּבְאָר

(33) חלק ב קעז, ריש עמוד א. וראה לקוטי תורה ואתחנן תוספת ביאור וידעת פרק ג.

יד. מפתח שכולל שש (המדות).

1 הוא, ונקרא בזהר³⁴ "לאסתכלא ביקרא דמלכא"^{טו}, וכמו
2 שכתוב³⁵ "מלך בפי תחזינה עיניך", וידוע³⁶ דעינים הם
3 בחינת חכמה, ועל זה אמר "מלך בפי תחזינה עיניך",
4 שישפיל ויתבונן ביקרא דמלכא, שהוא ההתבוננות בגדלת
5 אור אין סוף, איך שמחיה ומהנה עולמות עד אין קץ ועד אין
6 תכלית, ואיך שהוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין,
7 וכשיתבונן ברבוי העולמות והנבראים שנתהוו וכמו
8 שכתוב³⁷ "מה רבו מעשיך", והם דומים צומח חי מדבר שיש
9 בזה רבוי עצום, ובפרט בשמתבונן בנבראים העליונים שהם
10 השמים וכל צבאם שעל זה נאמר³⁸ "מה גדלו מעשיך ה'",
11 שהם גדולי הנבראים, וכמו הגלגלים ושמם וירח והכוכבים,
12 וכמו כן מלאכים העליונים אופנים חיות ושרפים, שכל זה
13 נתנה במאמר ורוח פיו יתברך, ואם כן מרבוי וגדלת
14 הנבראים יובן גדלת אור אין סוף ברוך הוא המהנה כל
15 הנבראים, וכמו שכתוב³⁹ "השמים מספרים כבוד א-ל",
16 ופרש בתרגום יונתן "דמסתכלין בשמיא משפתעין יקרא
17 דה"^{טו}, ופרוש "דמסתכלין בשמיא" הוא על דרך "שאו
18 מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", וכמו שנאמר במדרש
19 תהלים על פסוק "השמים מספרים כבוד א-ל", "משל לגבור
20 שנקנס למדינה ואין יודעים גבורתו, הנה שם פקח אחד,
21 אמר: 'מן אבנא' דהוא מתגושש בה אתם יודעים גבורתו",
22 כך השמים מספרים כבוד א-ל, והינו דמגדולי הנבראים
23 דשמים וכל צבאם אנו יודעים גדלת אין סוף ברוך הוא
24 שברא אותם, וזהו כבוד א-ל. ויובן⁴¹ בעמק יותר ענין מה
25 שאומר בתרגום יונתן שעל ידי ההסתכלות בשמים מספרים
26 יקרא דמלכא, שהינו שמהשמים וצבא השמים אנו יודעים
27 את בחינת אור אין סוף הכלתי בעל גבול שלמעלה מבחינת
28 העולמות, שעל זה אמר "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא
29 אלה, המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר", והינו מה
30 שלא יש שנוי והפסק בההשפעה, מזה נראה אשר כח כלתי
31 בעל גבול מנהיג ומחיה אותם, כי מצד חיות עצמו שמלכש
32 בו, כיון שהוא מגבל – שבגוף מגבל אי אפשר שיהיה חיות
33 שבו כלתי מגבל, כי אם בהכרח שהחיות גם כן מגבל – היה

(34) ראה זוהר חלק ב רמז, ב. [מאמר דיבור המתחיל] מים רבים תרל"ו פרק נא.
(35) ישעיה לג, יז.
(36) עץ חיים שער דרושי נקודות בתחילתו. אגרת הקודש סימן יד.
(37) תהלים קד, כד.
(38) שם צב, ו. - ראה תורה אור [מאמר] דיבור המתחיל וידבר גו' וארא (השני). קונטרס יט כסלו [ספר המאמרים] ה'תשי"א עמ' 139 ואילך.
(39) תהלים יט, ב.
(40) ישעיה מ, כו.

34 נחלש ומשתנה, והיה איזה הפסק ושנוי בההשפעה, ומה
35 שאנו רואים שאין בזה שום הפסק שהרי כלם קיימין במין,
36 רוצה לומר דאפלו בברואים שלמטה שהם נפסדים מכל
37 מקום לא נפסד מין אחד לגמרי, והרי הוא אפשרי ההפסד
38 ולמה אינם נפסדים לגמרי, ובפרט לפי מה שכתב הרמב"ם⁴²
39 שכל האפשרי במין אי אפשר שלא יבוא, אלא שזה מכח
40 האין סוף הכלתי בעל גבול דוקא, ויותר מובן זה מהשמים
41 וצבא מעלה, שהשמים וכל הגלגלים וצבא מעלה הרי הם
42 כיום הנבראם ממש, וכמו שאמרו בירושלמי⁴³ על פסוק
43 "אלה תולדות השמים והארץ ביום הנבראם", שהם חזקים
44 כיום הנבראם, והרי הם גם כן נבראים מגבילים ומרכבים
45 מגוף ונפש מגבל ואפשרי ההפסד בו, ומכל מקום איש מהם
46 לא נעדר בלי שום שנוי והפסק כלל. ומה שאמרו רז"ל⁴⁴
47 "שית אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב"^י, "שמים⁴⁵ כעשן
48 נמלחו והארץ כפגד תכלה", הרי שסוף כל סוף יפסדו, הנה
49 זה רק מצד רצון הבורא שיהיה כך, כי אין זה כענין
50 ההפסדות שמראשית היותו מתחיל להפסד, וכמו שכתב
51 הבחי"י⁴⁶ שהתינוק מיום הולדו מתחיל להתפשט, והינו
52 שההפסדות היא תמיד בו, אבל שמים וארץ שהם חזקים
53 כיום הנבראם ואין בהם שום הפסדות כלל כי אם לעתיד
54 לבוא יפסדו במהרה בימינו אמן, אין זה כענין ההפסדות, כי
55 אם מצד רצון הבורא שמקנים, וכשיהיה הרצון שיפסדו
56 יפסדו ממילא, ואם כן הקיום שלהם עכשו הוא קיום כלתי
57 משנה וכלתי נפסק, אם כן נראה היטב שיש כח הכלתי בעל
58 גבול שמחיה ומקנים אותם תמיד. ועוד זאת⁴⁷, הנה הגלגלים,
59 אם כי הם גופים רבים, כל אחד יש לו הלוך מיוחד ומשנה
60 מחברו, ואף על פי כן כלם מכונים לסדר אחד להיות עת
61 היום והלילה וקר וחם קיץ וחורף זרע וקציר בו, אם כן מי
62 הוא המקשר ומכריחם להנהיג כזאת, על כרחך אינו הנפש
63 והכח שבתוף כל גלגל, שהכח והנפש שבתוף כל גלגל וכל
64 כוכב אי אפשר לו רק להנהיג תנועת גלגל זה, ולא שיתקשר
65 ויתחבר על ידי זה עם גלגל זולתו, ולא על ידי זה יהיה הסדר
66 והמשטר שישמור כל אחד סבובו ויהיה שוקד על מקומו

(41) ראה גם כן [מאמרים] דיבור המתחיל שאו מרום להצמח צדק (הקדמה לספר החקירה שלו). מים רבים תרל"ו פרק ל ואילך.
(42) מורה נבוכים חלק ב פרק א עיון שלישי.
(43) ברכות פרק א, הלכה א (בשינוי לשון). וראה גם כן ספר החקירה להצמח צדק, בתחילתו (ד, א).
(44) ראש השנה לא, א.
(45) ישעיה נא, ו.
(46) ראה בחיי לבראשית א, כח.
(47) ראה באריכות ספר החקירה להצמח צדק חלק א פרק ט ואילך.

טו. להתבונן בכבוד המלך. טז. שמסתכלים בשמים, מספרים בכבוד ה'. יז. מהאבן. יח. שש אלפי שנה ישנו עולם, ו[אלף] אחד יחרב.

17 בפני עצמו, מהלך שאינו דומה למהלך חברו, ואם כן אי
18 אפשר שיהיו כלם גוף אחד, דאם כן איך יסובב קצתו כן
19 וקצתו כן ובהפך זה מזה זה ממזרח למערב וזה ממערב
20 למזרח, והגלגל היומי מסבב ממזרח למערב ושאר הגלגלים
21 רבם מסבבים סבוב עצמם ממערב למזרח, ואי אפשר לגוף
22 אחד שתי תנועות הפכיות, אלא בהכרח שהם גופים מבודלים
23 זה מזה, ובהכרח לומר שיש פח אחד עליון מכלם והוא
24 בלתי בעל גבול, והוא המקשרם ומחברם יחד לכונה אחת.
25 קצור. יבאר ההשגה וההתבוננות המיוחדת למדת
26 התפארת, והוא גדלת ה' שמהוה ומחיה עולמות
27 ונבראים עד אין שעור, "השמים מספרים כבוד א-ל",
28 מצבא השמים אנו יודעים אור אין סוף הבל גבול, צבא
29 הארץ קמים במין וצבא השמים קימין באיש, ויסביר
30 ההגלגלים גופים מחלקים ולכל אחד מהם הלוך מיוחד ועם
31 זה כלם מכונים לסדר אחד, דאי אפשר להיות לא מצד נפש
32 הגלגל ולא מצד הגלגל היומי אלא מכח עליון הבל גבול.

חג הפסח, תש"ד

1 המיוחד לו שיהיה נשאר הסדר תמיד בעולם ויפעלו כלם
2 פעלה אחת תמידית. ואין לומר שהקושרם ומיוחדם הוא
3 הגלגל העליון הנקרא "גלגל היומי" שכל הגלגלים קבועים
4 בו, ואם כן היה מקום בשכל לאמר שגפש הגלגל הזה הוא
5 המסבבם כלם באיש אחד על כונה אחת, אבל באמת אי
6 אפשר לומר כן, דלהיות אמת הדבר שכל הגלגלים סובבים
7 על ידי הגלגל היומי, מכל מקום אינם אדוקים ודבוקים בו
8 כמו אברי האדם באדם שהאברים כלם דבוקים בו וכלם יחד
9 הם גוף אחד, לא שהאברים כל אחד ואחד גוף בפני עצמו,
10 כי אם רק חלק ממנו ודבוק עם השאר, אבל גלגלים אינו כן
11 כי אם כל אחד ואחד גוף בפני עצמו, והראיה על זה מה
12 שהגלגלים מחלקים זה מזה בסבובם, וכמו שכתב הרמב"ם
13 פרק ג מהלכות יסודי התורה הלקה ב זה לשונו: "גלגלים
14 סובבים ממערב למזרח, ומהם סובבים ממזרח למערב", עד
15 כאן לשונו, ובספר נחמד ונעים שער א סימן ט שראו
16 בהשבעה כוכבי לכת בכל אחד מהם מהלך ידוע ומחלט

לקוטי דיבורים

סדר הראשון

2 א. הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא.
3 כ"ק אדמו"ר האמצעי בהיותו נער שאל את הוד כ"ק
4 אביו אדמו"ר הזקן:
5 אכילה מורה על קבלה פנימית, שאז היא פועלת
6 פועלת, כלומר, כאשר המאכל יפה וטוב הוא מתקבל
7 בטוב ונהפך לדם ובשר ומחזק את התקשרות הגוף
8 והנפש. כך הדבר גם במזון רוחני של השגה, כאשר אדם
9 מבין דבר השגה בטוב ומתקבל אצלו ונרגש בפנימיותו,
10 אז זה נקרא לחם המשיבי, כדכתיב¹ "לכו לחמו בלחמי",
11 שהם השגות אלקות המובנות בתפיסת השכל בחיוב
12 מוחשי. עני הוא שאין כלי שכלו מוכשרים לקבל את
13 ההשגות, בגלל קוצר המשיג, שכל ענין שכלי הוא למעלה
14 מכלי השגתו. ואם כך הרי התוארים לחמא עניא הם
15 תוארים הפכיים: התואר "לחמא" מורה על שכל והשגת
16 אלקות הנתפסים בשכלו בחיוב, ואילו "עניא" הוא תואר
17 המוח האטום מלקבל דבר שכל, אם כן הרי הם סותרים
18 זה לזה: אם לחמא אינו עניא ואם עניא אינו לחמא?
19 הוד כ"ק אדמו"ר הזקן השיב:

1 לחם הוא הבא בדרך בירור של מלחמה. שני אופנים
2 (בירורים: א) בירור בדרך מלחמה. ב) בירור בדרך
3 מנוחה.² ושני אופנים אלה הם שנים שהם ארבע, ישנו
4 הבירור בדרך מלחמה ובדרך מנוחה במברר, וישנו
5 הבירור בדרך מלחמה ובדרך מנוחה במתברר. העבודה
6 של ששת ימי החול היא הרי בדרך כלל הבירור בדרך
7 מלחמה גם במברר וגם במתברר. והעבודה של שבת היא
8 בדרך מנוחה במברר ובמתברר. ובדרך פרט - שני אופני
9 הבירורים הם: הבירור בדרך מלחמה הוא עבודת הלב,
10 שכל שבמדות והתפעלות הלב באהבה ויראה בהתרחבות
11 גדולה. וזה דעת תחתון שנקראת "עני", תפלתו של דוד,
12 שמבקש רחמים על שמצד עצמו אין לו שנים אלא
13 במתנה שנתן לו אדם הראשון, וכל ענין עבודתו הוא
14 בבקשת רחמים "אליך ה' נפשי אשא".³ הבירור בדרך
15 מנוחה הוא עבודת המוח בהשגה גדולה ורחבה
16 והתפעלות שכלית, וזה דעת עליון שנקראת "עשיר",
17 "תפלה למשה ה' מעון אתה היית לנו"⁴, מעון - נועם,
18 אתון דדין כאתון דדין⁵, שנועם הוי' נרגש במוחו ובלבו.
19 וכתב⁶ "כי אל דעות הוי'" ואיתא בתקונים (?)⁷ דעות

(4) תהלים צ, א.

(5) ראה לקו"ת וספר הליקוטים להאריז"ל - תהלים צ, א-י.

(6) שמואל א. ב, ג.

(7) ראה לקוטי תורה להאריז"ל פ' שמות, ע"ד האדר"ז רצב, ב.

(1) משלי ט, ח.

(2) נתבארו בכ"מ: לקו"ת ב"י לד"ה וידבר גו' במדבר סיני, ד"ה תתן אמת

ליעקב תרס"ו. ועוד.

(3) תהלים כה, א.

1 תרין - דעת תחתון ודעת עליון, שבהארה האלקית עצמה
2 ישנן שתי דיעות אלו, ההשפעה בדעת עליון וההשפעה
3 בדעת תחתון. זהו הא - דעת תחתון - לחמא עניא.

4 ב. שאלה: יציאת מצרים היתה בחפזון, "כי בחפזון
5 יצאת מארץ מצרים"⁸. ובגאולה דלעתיד כתוב⁹ "לא
6 בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו", משמע שחפזון הוא
7 חסרון. ובדא"ח מבואר שחפזון הוא מעלה, שהוא
8 העבודה של אתכפיא?

9 תשובה: בחפזון, שהוא חסרון, יש גם מעלה -
10 היציאה מהרגילות. הכוונה: בירור הניצוצות שנפלו
11 בשבירת הכלים והעלאתם למקורם הם בשני אופנים,
12 בדרך של אתכפיא ובדרך של אתהפכא¹⁰. עבודת
13 הבינונים - באתכפיא, ועבודת הצדיקים - באתהפכא,
14 שמהפכים חשוכא לנהורא (חושך לאור). בחינה ומדריגה
15 זו היא כולה מעלה ואין בה חסרון כלל. והוא בגמר
16 הבירורים הרי "בחפזון לא תצאו ובמנוסה לא תלכו",
17 מנוסה היא ענין הבריחה, שענינה רק במקום שיש בו
18 עדיין רע, וכמו שכתוב¹¹ "כי ברח העם", הבריחה מהרע
19 של מ"ט שערי טומאה. אבל בגמר הבירורים בזמן ש"את
20 רוח הטומאה (גם רוח הטומאה, והגשם מכל שכן)
21 אעביר מן הארץ"¹², לא שייך כלל הענין של מנוסה
22 וחפזון. אמנם, הבירור של אתכפיא יש בו חסרון, לא רק
23 לגבי העבודה של אתהפכא, שענינו שהחושך עצמו נהפך
24 לאור והמר עצמו נהפך למתוק, וצריכה שימור שלא
25 יהיה חוזר וניעור, כיוון שאינו אלא מצד התגברות
26 הכופה שמחזיק בו לכפותו ולהכריחו. יחד עם כך יש
27 באתכפיא גם מעלה והוא החפזון. אך מעלה זו היא
28 ב"עניא", ואילו ל"עשיר" אין זה נוגע. המעלה שבחפזון
29 היא על דרך דוגמא בשריפה, ר"ל, שתופסים בכל מה
30 שיכולים להציל, לא אורזים, המעלה בכך היא שחוטפים.
31 בחטיפה חוטפים דבר קטן כמו דבר גדול. כן בבירור של
32 חפזון חוטפים בירורים גם מהמדריגות הנמוכות ביותר.
33 כמו שמבואר בדרושי "וכל העם רואים", רנ"ה¹³,
34 שהבירור של אור חוזר מברר ניצוצות של המדריגות
35 התחתונות ביותר.

36 ג. כל דצריך ייתי ויפסח.

37 שמעתי מאבי¹⁴: מי שחש שהוא נצרך יבוא ויפסח -
38 וידלג -, יוצאו ויעבירו אותו. למרות שאין בכך משום
39 מעלה, שזה ההבדל בין חסידי פולין לחסידי חב"ד, חסידי

40 פולין סומכים בעיקר על הרביים. בבוץ זוחלים בעצמם
41 ואחר כך סומכים על הרביים שהם יעמידו אותם במעמד
42 הראוי. ואילו דרך חב"ד היא לעשות בעצמם, לצאת
43 מהבוץ בעצמם, אלא שצריכים לכך סיוע מהרביים, סיוע
44 כללי וסיוע פרטי: סיוע כללי - הוראת דרך בתחילה,
45 שידעו איך לעשות, סיוע פרטי - בא אחרי כן, שמסייעים
46 לו בעבודתו.

47 ד. השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל,
48 השתא עבדין לשנה הבאה בני חורין.

49 משמע שיכולים להיות בארץ ישראל - הכוונה לאלה
50 שמרגישים קדושת הארץ - ובכל זאת להיות בבחינת
51 עבדין. בני חורין - הכוונה שאור התורה מאיר. הנחות
52 העולם ועולם הם עבדין.

53 ה. כאן הבן שואל מה נשתנה.

54 בסידורים הישנים היו נוסחאות שונות: א) כאן הבן
55 שואל מה. ב) כאן הבן שואל מה נשתנה. והרב רא"ד
56 לאוואוט נ"ע הדפיס¹⁵ הנוסח: כאן הבן שואל מה נשתנה.
57 ואמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נ"ע שבלילה הראשון של
58 פסח משתנה ה"מ"ה" מכל הלילות. והסביר בארוכה
59 הענין של יחוד מ"ה וב"ק¹⁶. אם הרב לאוואוט כיוון לכך,
60 אין הוא¹⁴ יודע, אך על כל פנים כך הוא הענין.

61 ו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר.
62 כשמבדילים מצוה פרטית, מצות עשה או מצות לא
63 תעשה, מכלל המצוות, ושומרים רק עליה, כופרים
64 בעיקר ח"ו, כלומר: אומרים על משהו שהוא שומר
65 שבת, ומה בקשר לשאר המצוות? האם תפילין אינן
66 מיוחסות כאלו? וכך בשאר עניני יהדות. צריכים להיות
67 שומר דת, זהו כלל, אבל מי שהוציא את עצמו מן הכלל
68 והוא נזהר רק בענינים פרטיים, סימן ש"כפר בעיקר",
69 יש כאן כופר קטן על כל פנים.

70 ז. יכול מראש חדש וכו' בעבור זה לא אמרתי וכו'
71 מונחים לפניך.

72 לכאורה, הרי יכולים גם אז להניח קערה ועליה
73 המצות והמנינים? אך, "מונחים לפניך" הכוונה כפי שהם
74 מונחים על פי התורה, ולא כהוראת "רבנים" ידועים
75 שדוחים זמן תפלת ערבית מפני זמן "סאפער" (ארוחת
76 ערב). "סאפער" הרי מוכרחים לאכול בזמן, ואילו תפלת
77 ערבית יכולים לדחות או לפני או לאחר "סאפער"... וכך
78 בענינים אחרים. על יהודי להתנהג בכל הענינים בהתאם

(13) ראה "ספר המאמרים - תרנ"ה" עמוד קפז ואילך.

(14) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע - ראה אודותיו בס' "חנן לנער".

(15) בסידור "תורה אור" שהור"ל.

(16) ענינם ראה: לקו"ת ביאור לד"ה אדם כי יקריב, ד"ה כבוד מלכותך

דשנת תרצ"ח ועוד בכ"מ.

(8) דברים טז, ג.

(9) ישעיה נב, יב.

(10) ענינם ידוע בדא"ח, ראה לדוגמא: תניא פכ"ז, לקו"ת רד"ה ואלה

פקודי.

(11) שמות יד, ה.

(12) זכריה יג, ב.

1 לשולחן ערוך. זהו "מונחים לפניך", על פי תורה, לא מה
 2 שאתה רוצה לעשות כפי שהשכל שלך אומר לך, או
 3 שאתה אומר שזה השכל שלך. הרמב"ם אומר, שהשכל
 4 והרצון של יהודי הם רק כפי שהדבר הוא על פי תורה.
 5 בכך מסביר הרמב"ם¹⁷ את ההלכה של כופין אותו עד
 6 שיאמר רוצה אני. שבאמת רוצה כל יהודי רק מה שהוא
 7 על פי תורה, אלא שישנם כמה ענינים שחוזרים על מה
 8 שמישהו אחר אומר, עד שנשחפים מדיעות כוזבות.
 9 העצה לכך היא "מונחים לפניך" - כל דבר שיהיה רק
 10 כפי שהוא על פי תורה.

11 ח. וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי.

12 שאלה: למה צריכים לענין ה"דן", הרי בלאו הכי יצאו
 13 ברכוש גדול, כמו שאומרים¹⁸ "ואחר כך יצאו ברכוש
 14 גדול"?

15 תשובה: השאלה בסגנון זה אינה מתאימה לענין, שכן
 16 האמור הוא סיפור הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה מה
 17 שיהיה במשך הזמן בשעבודם של ישראל בד' מלכויות,
 18 ובו חמשה נושאים: (א) גירות. (ב) בארץ נכריה. (ג)
 19 בעבודה ועינוי. (ד) דין המענים. (ה) היציאה ברכוש גדול.
 20 ממילא אין מקום לשאלה למה צריכים לענין של דן
 21 אנכי, שהוא אחד מחמשת הנושאים מה שיהיה עם זרעו
 22 של אברהם אבינו ע"ה עד כי יבא משיח צדקנו בקרוב
 23 ממש.

24 אמנם, בפירוש הדבר מדוע ידון השי"ת את הגוים
 25 שבני ישראל אצלם בגלות, הרי הקב"ה בעצמו מסרם
 26 לידם? הענין הוא שמצינו במדרש¹⁹ שהקב"ה ידון את
 27 הגוים על אשר התנקמו בישראל בקושי השעבוד, כלומר,
 28 לא לשם תועלת בעיני תיקוני המדינה וישובה כי אם
 29 כדי לענותם בעבודת פרך²⁰.

30 זה פירוש הכתוב²¹ "וגם את הגוי אשר יעבודו דן
 31 אנכי", שהכוונה באמרו "יעבודו" היא על הגוי המעבידים
 32 את ישראל, ויש לפרש את הכתוב "אשר יעבודו" שמוסב
 33 על בני ישראל העובדים את הגוי, כמו ישראל שהיו
 34 באשור ובמצרים והיו עובדים אותם ובוטחים בהם
 35 שאשור ומצרים יושיעו אותם. אבל כשהקב"ה דן את
 36 אשור ומצרים, אז ידעו כל ישראל כי רק לה' הישועה
 37 ויעשו תשובה ויגאלו. וכן הוא בגלות המרה הזו שיש
 38 כאלה הבוטחים באשור ומצרים וחושבים שישועתם של
 39 ישראל תבוא על ידם, הרי הקב"ה דן את אשור ומצרים
 40 בדין גדול, נוסף על מה שמגיע להם עונשים עבור

41 חטאיהם ופשעיהם, הרי הם נידונים גם כדי שבני ישראל
 42 יראו שאלה שהם בוטחים בהם הם משענת קנה רצוץ,
 43 ויעשו תשובה, ויגאלנו השי"ת בקרוב על ידי משיח צדקנו.
 44 ט. מסירות נפשם הראשונה של בני ישראל היתה
 45 בקריעת ים סוף, בני ישראל קפצו לים במסירות נפש.
 46 במצרים היה הענין של קבלת עול, שלא שינו את שמם
 47 לשונם ולבושם²², שלשה הדברים העיקריים המבדילים
 48 סוגי בני אדם אחד מהשני. כשקוראים בשם היהודי,
 49 אברהם יצחק ויעקב, ומדברים בשפת הגלות היהודית
 50 ומתנהגים בהנהגה יהודית, זקן ופיאות, אז בני ישראל
 51 הם במעמד "עם לבדד ישכון"²³, קשה להיות אז חבר עם
 52 פורק עול מלכות שמים, ונמנע הדבר ללכת למקומות
 53 שונים. לבני ישראל במצרים עלה הדבר בקושי רב והם
 54 עשו זאת בקבלת-העול הגדול ביותר, בלי שום "מדוע",
 55 כך על יהודי לעשות רק בקבלת עול בלי לשאול מדוע
 56 וכך הם אכן עשו. ועל ידי ה"ויצעקו בני ישראל אל ה'"²⁴
 57 מתוך אמונה בה' ומתוך קבלת עול, שעל יהודי להיות
 58 חזק, לא לשנות שמו, לבושו והנהגתו ושפת הגלות שלו
 59 - זכו בגאולה.

60 י. במצרים היו ישראל בבחינת אמונה, ואמונה היא
 61 בבחינת קטנות.

62 שאלה: האם זה כך מפני שאמונה היא בבחינת מקיף?
 63 תשובה: "קטנות" ו"מקיף" הם שני ענינים. למרות
 64 שבעניני "פנימי" ו"מקיף", הפנימי הוא קטנות והמקיף -
 65 גדלות, אך, הבחינה והמדריגה של מקיף ופנימי בענין של
 66 השגה - שונות הן.
 67 שהרי, כל ענין "פנימי" ו"מקיף", כמו: בכוחות הנפש
 68 - מדות ושכל, רצון ועונג; בספירות - מהחכמה ולמטה
 69 וספירת הכתר; בעולמות הכלליים - ממלא כל עלמין
 70 וסובב כל עלמין; ובעולמות הפרטיים - אצילות ובי"ע,
 71 שכל אלה הם פנימים ומקיפים, והפנימיים הם קטנות
 72 והמקיפים - גדלות, בכל זאת המקיף של השגה הוא ענין
 73 אחר.

74 לגמרי ממה שהאמונה היא בבחינת מקיף ונקודת
 75 ההבדל היא שמקיף של השגה מכה בפנימי ומרחיב את
 76 ההמשכה הנעלמת, ה"מקיף" מוסיף השכלה ב"פנימי",
 77 ואילו המקיף של האמונה מגביר את ההפלאה שבאמונה
 78 עד שיכול להיות שני הפכים בנושא אחד, "גנבא"
 79 ו"רחמנא קריא"²⁵. ואילו כאן הכוונה היא שהאמונה בכל
 80 עצם מהותה היא "קטנות".

(22) שמם ולשונם - שמו"ר פ"א. לבושם - מדרש לקח טוב פ' וארא.

(23) במדבר כג, ט.

(24) שמות יד, י.

(25) ע"פ מרז"ל (ברכות סג, א. בעין יעקב) גנבא אפוס מחתרתא רחמנא

קריא.

(17) הלכות גירושין ספ"ב.

(18) בראשית טו, יד.

(19) שמו"ר פ"ל.

(20) עיין רמב"ן בראשית טו, יד.

(21) בראשית טו, יד.

יב. על זמננו כתוב³² "המשכיל בעת ההיא ידום".
ידום - אין הכוונה לשתוק ולא לדבר כלל. אלא - לומר
פעם אחת מה שצריכים לומר בקשר ל"בעת ההיא", ואין
מן הצורך לפרש את הדברים כל יום באצבע השמנה,
אלא צריך להיות "ידום", כמו שכתוב³³ "וידום אהרן",
כשנדב ואביהו, קדושי עליון, שכל ענינם היה רק
"בקרבתם לפני ה'"³⁴, ונגזר עליהם "וימותו", אז "וידום
אהרן".
"המשכיל בעת ההיא", בזמן של ערב הגאולה, ה"עת
ההיא" של חבלי משיח, שהשי"ת מנקה ומזכך את עולם
החטא ואת האנשים החוטאים, ו"בעת ההיא" נגזרו גם
על קדושי עליון של כלל ישראל גזירות קשות - ה' ירחם
- הרי זה הזמן של "וידום". הראש מבולבל, הלב פצוע
ואומץ הלב - מוכה, אך "וידום".
ברם, אחרי כל זה אסור להיות פתיים, מן ההכרח
להסתכל על כל האירועים בעינים פקוחות ולראות את
האמת של המשמעות מה שכל הדברים האלה אומרים
ומכוונים, וצריכים לציית, לעשות מה שדורשים מאתנו,
לא לחכות ולדחות, כי עלול להיות מאוחר מדי.
פעם דובר על כך, שעל חסידים "לקחת" כל דבר
בפנימיות. כלומר, שלא להסתפק במה שמבינים
בהשקפה ראשונה, גם כאשר מה שמבינים בהשקפה
ראשונה הוא הרבה מאד. כל מה שהשי"ת גזר על
ב"אחרית הימים", בימי ערב הגאולה, עם כל החומרה
של חבלי משיח - על חסידים להבין בפנימיות ולהתעמק
בכך. חסיד כשהוא טיפש הרי זה חרפה ובושה.
מהאחים החסידים המפורסמים ר' משה ור' זאב נ"ע
ווילנקה³⁵, הרי החסיד ר' משה למרות שהיה סוחר
ונפגש גם עם המתנגדים, לא היה בא אתם בשקלא
וטריא, ובכלל היתה מרגלא בפיו: "ילדים", בלי הבדל, גם
אם היה זה איש בעל זקן לבן או שחור, "ילד עם זקן".
אחיו החסיד ר' זאב היה מעורב יותר עם הבריות והיה
אומר לסוחרים שמן המתנגדים: אינך יודע ללמוד, מהיכן
תדע. אינך ירא שמים, נו; אך מדוע הנך עוד טיפש?!.
יג. הגדה.
בקריאת שם הגדה שני פירושים: (א) מלשון הגדה,
המשכה. (ב) מלשון איגוד. ה"צמח צדק" מפרש במאמר
שלשה ענינים בזה.

שאלה: ואם האמונה היא בבחינת "גדלות"?
תשובה: אמונה בעצם מהותה היא בבחינת "קטנות".
ומי לנו גדול ממש רבנו שהוא חכמה דאצילות, חכמה
דאצילות היא חכמה ידיעה, היא יודעת הכל. בכל זאת,
ענין האמונה הוא "קטנות". והראיה דכתיב²⁶ "פתי
יאמין" וגו' ואמרו רז"ל²⁷ שזה מוסב על משה רבנו, והוא
היה במדריגת גדלות האמונה. אמונה בעצם מהותה היא
"קטנות", אלא שהקטנות מושרשת בעומק ופנימיות
הנפש, שאי אפשר לנטות ח"ו מהדרך הישרה של אמונה,
אם לא על ידי בלבולים של תאוות בשריות המכסות של
האמונה. והראיה - כשמסירים את הכיסוי מתגלה
האמונה. שכן, היא מושרשת במקום כזה ששום דבר
בעולם אין בכוחו לשרש אותה. זה תוכן המאמר²⁸ אף
על פי שחטא ישראל הוא.
יא. החסיד ר' שלמה, הנקרא "ר' שלמה
לעקעכמאכער", שמע מדודו ר' גבריאל נושא-חן²⁹, אחת
מהתורות הראשונות ששמע מאדמו"ר הזקן נ"ע: "אנכי
ה' אלקיך אשר הוצאתיך" וגו'³⁰. לכאורה - מה החידוש,
והיה צריך לומר "שהבאתיך" שהוא חידוש גדול יותר,
כמו שכתוב³¹ "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא
אתכם אלי" ותירץ: לגלות אין האדם הולך ברצון עצמו,
קיים סדר השתלשלות שלם של סיבות, שהקב"ה מסבב
הסיבות מביא יהודים בגלות לשם כוונה. ואילו לצאת מן
הגלות, רוצה האדם בעצמו. אלא שלא יודעים איך לצאת
ולאן ללכת, לשם כך זקוקים להוראה מלמעלה. זהו
"אשר הוצאתיך".
תורה זו של הרבי צריכים להבין בעבודה. כל יהודי
שהשגחה העליונה מובילה אותו ממדינה אחת לשניה,
עליו לדעת שזה לשם כוונה, מה שעליו לפעול בתורה
ועבודה במקום החדש שהשי"ת הביא אותו לשם.
אנחנו חסידים, כל החסידים, צריכים להודות
להשי"ת על חסדו חנם, מה שהוא יתברך נתן לנו את
הבעש"ט ואת המגיד, וביחוד עלינו, חסידי חב"ד, להלל
ולשבח להשי"ת על שזיכה אותנו במאורות הגדולים של
הרביים שלנו נ"ע זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל,
המראים לנו את דרך החיים.
לפני זה לא ידעו היכן ללכת ואיך ללכת, במשך
מאתים השנה לערך - החל מהבעש"ט - הראו לנו איך
ללכת ולהיכן ללכת.

(31) שמות יט, ד.

(32) עמוס ה, יג.

(33) ויקרא י, ג.

(34) ויקרא טז, א.

(35) ראה אודותם: "התמים" חוברת וא"ו ע' ח.

(26) משלי יד, טו.

(27) שמו"ר פ"ג.

(28) סנהדרין מד, א.

(29) ראה תולדותיו "התמים" חוברת וא"ו.

(30) שמות כ, ב.

- 1 יד. מנהגי ליובאוויטש: לא היו עומדים באמירת
2 שפוך וכו'.
3 מזיגת כוסו של אליהו - אחרי ברכת המזון. חוץ
4 מזמנים ידועים שהיו מוזגים כוסו של אליהו לפני ברכת
5 המזון.
6 (בשנה זו מזג כ"ק אדמו"ר בעצמו את הכוס של
- 7 אליהו ולפני ברכת המזון, הן בליל א' והן בליל ב').
8 ואחרי מזיגת הכוס לוקחים נרות והולכים לפתוח כל
9 הדלתות עד הדלת הראשונה היוצאת לחוץ ואומרים
10 שפוך, מחכים לשובם של השלוחים שהלכו לפתוח את
11 הדלתות. כשחוזרים - אומרים את ההלל.

חג הפסח תש"ג

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל"ח - שלוש הברכות

1 בין האב לבין בתו התפתח ויכוח ממושך בנושא זה. ר' שמואל נחום ביקש להוכיח לבתו הלמדנית
2 שלאמתו של דבר אין איסור להינשא בלי להתראות קודם לכן. הביטוי "אסור לקדש אשה עד שיראנה"
3 משמעותו רק שיש להימנע מכך, ואין הכוונה לאיסור ממש. ר' שמואל נחום הביא הוכחות לדעתו
4 מהרמב"ם ומהשולחן ערוך, אך דבורה לאה סתרה ראיותיו והוכיחה שאכן הכוונה לאיסור ממש. בין
5 השאר הצביעה על כך שבסוגיה במסכת נדה, דף י"ז, מופיע הביטוי "אסור" במשמעותו של איסור
6 ממש. כן הזכירה את האמור במסכת נדרים, דף כ', על תקלה הנובעת מנישואין בלי היכרות מוקדמת.
7 ר' צדוק משה, שהיה מסוגל - אם כי לא היה למדן מובהק - לעקוב אחר הויכוח בין האב לבתו, עמד
8 נפעם. שוב נוכח במעלותיה הרוחניות המיוחדות של דבורה.

9 כשחזר לוויטבסק סיפר לר' נחום על אישיותה הבלתי רגילה, ושכנעו לנסוע למינסק על מנת להכיר
10 אותה. ואכן, לאחר ביקור שערך ר' נחום במינסק - סיכמו שני הצדדים את השידוך, וכעבור זמן אף
11 התקיימו הנישואין.

12 לפי עצת ר' צדוק משה, מסר ר' נחום את כל עסקיו לפיקוחה של דבורה. תוך חודשים ספורים
13 הצליחה דבורה, בכישרון רב, לעמוד על כל פרטי המצב המדויק של העסקים. תוך כדי קבלת הניהול
14 המוחלט של העסקים גילתה דבורה את יחסה הידידותי לעובדים הרבים.

15 בכלל, התייחסה בתשומת לב מיוחדת לכל אדם, עשיר או עני, למדן או עם הארץ. עם זאת גילתה
16 הערכה מרובה כלפי בני תורה. באופן מיוחד ידעה להעריך את בעלה ר' נחום, עליו דיברה
17 ביראת-כבוד. בחכמתה ובטוב ליבה רכשה דבורה שם טוב לעצמה ברחבי וויטבסק. תוך זמן קצר
18 הספיקה לקחת חלק בכל פעילויות הצדקה בעיר. בכל מוסדות החסד בעיר - כגון: "הכנסת כלה",
19 "ביקור חולים", "מלביש ערומים", "עזרת עניים", וסיוע לנדכאים - תפסה את המקום הראשון. גם
20 ביתם שלהם נפתח לרווחה, והוא הפך להיות "בית וועד לחכמים".

21 במשך הזמן החל ר' נחום להבין את מלוא ערכה של דבורה, והערכתו אותה גדלה. עם זאת לא
22 שינה את התנהגותו, והמשיך להתרחק מחברת בני אדם. בעסקיו התעניין עתה פחות מבעבר, שכן סמך
23 לגמרי על דבורה.

24 בנושא זה התגלו חילוקי דעות בין דבורה לבעלה. היא רצתה מאוד שתהיה לו ידיעה כלשהי
25 במתרחש בעסקיו, ובשיחה איתו הציעה שיעיין מפעם לפעם בחשבונות העסקים. ברם, ר' נחום אמר
26 שאם בעבר לא עשה כן, הרי וודאי שעתה, כשהכול עומד תחת פיקוחה, אין לו כל סיבה לבדוק

1 חשבונות. כאן התפתח ויכוח ביניהם, לגבי השאלה אם התנהגותו, להתרחק מבני-אדם ומעסקיו, היא
 2 דרך נכונה. בהפגינה את בקיאותה מנתה דבורה שורה של תנאים ואמוראים שמצאו להם זמן לטפל
 3 בעסקיהם. כך הזכירה כדוגמא את המסופר במסכת תענית (דף ט') על רב אשי שמכר יער לעובדי
 4 האש, בהסבירו שאין בזה עניין של עבודה-זרה, שכן העצים נועדו ממילא להדלקה. היא אף פירטה
 5 שמות רבים של תנאים ואמוראים שקנו רכוש או קבלוהו בירושה, וטיפלו בו כראוי. לסיום הזכירה
 6 את מאמר חכמינו ז"ל: "תורה שאין עמה מלאכה - סופה בטלה". ר' נחום, שעמד מופתע מלמדנותה
 7 של אשתו, לא ויתר, עם זאת, על השקפתו, בהביאו נימוקים להצדקת דרכו. את המשנה בקשר ל"תורה
 8 שאין עמה מלאכה" הסביר בשם רבו, הפרוש מקראקא, שמשמעות "מלאכה" היא - עבודת הבורא.
 9 דבורה לא הרפתה, והמשיכה תכופות בטיעוניה התורניים כלפי דרכו של בעלה. אחרי כן התברר לר'
 10 נחום לפליאתו, שדבורה קובעת לה עיתים ללימוד התלמוד, וכי היא עוברת כבר פעם שנייה על הש"ס
 11 כולו.

12 בינתיים העמידה דבורה את בעלה על כך, שלפי חישובה, על יסוד העיון בפוסקים, ספק אם סכומי
 13 הצדקה שניתנו במשך השנים הגיעו לגובה של "מעשר" - מהרכוש והרווחים. אמנם רשומים הסכומים
 14 שחולקו אך לא ברור אם מגיעים לכדי עשירית מהרווחים. ר' נחום הודה שמעולם לא שם לב לנקודה
 15 זו. אך הביע ספק אם ישנה עדיין אפשרות לתקן את הדבר. דבורה אמרה שמאחר שהפנקסים ניהלו
 16 באופן מסודר - יש רק להתאמץ ולחשב מחדש את כל הסכומים שהיה צריך לתת במשך השנים. היא
 17 עצמה ניגשה לעבודה, ולאחר שבועות רצופים של עמל - הגישה לבעלה סיכום של ההפרש המגיע
 18 לצדקה על-פי ההלכה. מובן שהדבר בוצע מייד.

19 בשנת תי"ד פרצה מלחמה בין הפולנים לבין הרוסים, שהתנהלה בשטח שבין וויטבסק לבין
 20 סמולנסק. מלחמה זו נמשכה שלש-עשרה שנה, ובמהלכה התעשרו סוחרים יהודים רבים בוויטבסק,
 21 על-ידי אספקת חמרים לצבא הפולני. בשנת תכ"ז כבש גנרל שרמטיוב את וויטבסק. הוא אסר מייד
 22 את מרבית סוחריו העיר והגלה אותם לעומק רוסיה. שלוש שנים הוחזקו השבויים הללו על-ידי הרוסים,
 23 ורק לאחר מכן הורשו לחזור לבתיהם.

24 לא המלחמה ואף לא אירוע אחר, לא השפיעו כל כך על מהלך החיים היהודיים בוויטבסק, כפי
 25 שהשפיעה העובדה שדבורה היתה לאחת מהמנהיגות הרוחניות של העיר. הודות לדבורה פרחו
 26 בוויטבסק מוסדות התורה והצדקה. כזכור היתה וויטבסק, עד בואה של דבורה, דלה בלמדנים, והנשים
 27 שבה היו במצב רוחני נחות. דבר זה שימש אתגר לדבורה, יוצאת העיר מינסק.

28 ר' נחום המשיך בדרכו שלו, מבלי לשים לב בכלל למתרחש מסביבו. דבורה הגיעה לידי הנחה
 29 שלא תוכל לשנות את אופיו של בעלה. לפיכך עשתה בכוחות עצמה את כל אשר מצאה לנכון על מנת
 30 להשיג את מטרותיה.

31 דבורה היתה טרודה מאד, לא רק בניהול עסקי בעלה ובעסקנות הציבורית, כי אם גם בעיסוק
 32 נוסף: בבית בעלה מצאה את אחת הספריות הגדולות שבאותה תקופה. היה זה אוסף של ספרים עתיקים
 33 שהצטברו משך דורות ועברו בירושה מאב לבן. ובצימאונה העז להרחיב את ידיעותיה - התמסרה
 34 דבורה אל המקור החדש שנתגלה לה, מקור בלתי רגיל לידע. שעות רבות בילתה ליד האוצר הרוחני
 35 הזה, שערכו היה גדול בעיניה מן האוצרות הגשמיים, נכסי בעלה.

36 מהמשימות המיוחדות שהטילה דבורה על עצמה היתה הרמת מצבן הרוחני של הנשים היהודיות
 37 בוויטבסק. לאחר שהסדירה את ניהול חבורת הנשים לענייני צדקה, סידור יתומים ועזרת עניים וחולים

1 - היתה דבורה מעוניינת שהנשים תתקרבנה יותר למקורות היהדות. לפיכך, בכל הזדמנות של פגישה
 2 עם נשים בענייני צדקה נשאה לפני הנוכחות הרצאות המבוססות על מאמרים ואגדות שונות של חכמים
 3 ז"ל. היא השתדלה באופן מיוחד שדבריה יובנו על ידי הנשים ויחדרו לליבותיהן. לצורך כך השתמשה
 4 בספרים נפוצים באידיש, ובכללן התרגום האידי לחומש (טייטש-חומש) שכבר היה אז בדפוס, אך
 5 בעיקר השתמשה בדיעותיה העצמיות מהן השתדלה להעניק לנשים בצורה מוכנת. תוך זמן קצר
 6 התקיימה בוויטבסק קבוצה גדולה של נשים, שקבעו להן זמנים מיוחדים ללימודים תורניים מתאימים,
 7 בהדרכתה של דבורה. ברם, דבורה לא הסתפקה בכך. היתה לה תכנית לטווח ארוך: להפוך את וויטבסק
 8 הנחשלת לעיר של תורה ושל תלמידי חכמים. בוויטבסק היתה אז ישיבה לא גדולה ובלתי מוכרת.
 9 מרבית התלמידים היו מבני העיר, ורק מעט מהם באו מהסביבה. היחס בוויטבסק לבחורי הישיבה היה
 10 שונה בהרבה מהיחס במינסק. שם, במינסק, כמו בערים אחרות, היתה מוכרת התופעה של "אכילת
 11 ימים". היתה זו דרך למצוא בסיס קיום לבחורי הישיבה, על ידי כך שכל בית החזיק בחור ישיבה או
 12 כמה בחורי ישיבה.

13 בבית אביה של דבורה, ולאחר מכן בביתה שלה במינסק, החזיקו תמיד מספר בחורי ישיבה, בימי
 14 החול ושבתות וחגים. משחר ילדותה התמסרה דבורה להכנת ארוחות ל"אוכלי הימים". ביראת כבוד
 15 התייחסה תמיד לבני התורה הצעירים שבאו לבית לסעוד את ליבם. קורת רוח מיוחדת היתה לה
 16 בשמיעת דברי תורה מפיהם.

17 כאן בוויטבסק לא היתה ידועה התופעה הזאת בכלל. ראשית, היה בה אז מספר זעום מאד של
 18 בחורי ישיבה, ונוסף לכך היו אנשי המקום המעוניינים בכגון דא במידה מועטת ביותר. דבורה החלה,
 19 אפוא, בהנהגת המנהג היהודי הזה גם בוויטבסק. ברם, מאחר שהיו מועטים "אוכלי הימים" בוויטבסק
 20 - החליטה להפוך את וויטבסק לעיר של לומדי תורה.

21 בדברה על הנושא עם בעלה - השפיעה עליו שישלח על חשבוננו חמשה-ששה בחורים מוויטבסק
 22 ללמוד בישיבות המפורסמות של אז - בקראקא ובפראג. דבורה סברה שבחורים אלה, כשיחזרו מלאים
 23 וגדושים בתורה, יהיו החלוצים להקמת דור של בני תורה בוויטבסק.

24 הצעד השני היה שר' נחום שיגר שליח מיוחד לערים מינסק, סלוצק, בריסק, וילנא, לבחור מהן
 25 עשרה אברכים למדנים מובחרים, ולשכנעם לעקור עם משפחותיהם לוויטבסק, שם יספקו להם כל
 26 צרכיהם וצרכי משפחותיהם, כשעליהם יוטל להרכיץ תורה בין יהודי העיר.

27 השליח שעליו הטיל ר' נחום את התפקיד היה הגאון ר' משה, בנו של רבי יקותיאל זלמן מקראקא
 28 רבו של ר' נחום. הוא התנה איתו שתישמר בסוד העובדה שהוא הוא המחזיק את משפחות האברכים
 29 על חשבוננו. מהתנאים שהותנו מראש היו - שכל אחד מהאברכים יגור בשכונה אחרת בעיר, שם יקיים
 30 שיעורי תורה להמונים. עוד הותנה שאם ימצאו יהודים שירצו לתת תרומות לאברכים אלה - יועברו
 31 התרומות לענייני צדקה, ואילו האברכים יוחזקו אך ורק על ידו.

32 כעבור שמונה-תשעה חדשים השלים ר' משה את שליחותו. במשך הזמן נוספו על עשרת האברכים
 33 עוד אברכים למדנים - ביניהם היה אחד בשם ר' אפרים שמחה - ותוך זמן קצר החל להדהד קול תורה
 34 בוויטבסק. שיעורי תורה שונים הוקמו בכל חלקי העיר, ובמסגרתם ישבו יהודים, צעירים ומבוגרים,
 35 ולמדו תורה בשקידה.

36 תוך עשר שנים לבואה של דבורה לוויטבסק - השתנתה וויטבסק שינוי ניכר. אף ר' נחום השתנה,
 37 והודות להשפעת אשתו החל להיות מעורב בין הבריות. הוא היה משוחח בדברי תורה עם תלמידי

- 1 חכמים שהיו באי בתו, ואף התעניין מפעם לפעם במצב עסקיו, שבינתיים גדלו והתרחבו. דבורה מצידה
- 2 הצליחה מאד בפעילותה בין הנשים, תלמידותיה.
- 3 היו אלה שנות אושר לר' נחום ולדבורה. ברם, אושרם לא היה שלם שכן לא התברכו בפרי בטן,
- 4 שניהם רצו בכל ליבם בילד, ובמיוחד היה מודאג ר' נחום, שכן התקרב לשנות זקנה.
- 5 פעם הזדמן לביתם אורח נכבד, הצדיק והמקובל רבי משה גרשון, מי שהיה תלמידו של ר' אליהו,
- 6 הבעל שם מוורמייזא, ואף למד שנים רבות בישיבתו של רבי פינחס, בעל המופתים מפודלא. רבי משה
- 7 גרשון רכש את אמונו של ר' נחום, ששוחח איתו רבות בדברי תורה וגילה לפניו מצפוני ליבו. כך
- 8 שטח בפניו את בעייתו החמורה, הגורמת לו עגמת נפש רבה, והיא העובדה שלא נתברך עדיין בילד.
- 9 רבי משה גרשון הסביר לר' נחום שבעצם אין אדם יכול לצפות למילוי כל משאלות ליבו ושאיפתו
- 10 בחיים, במיוחד קשה לאדם לצפות להתברך בשלוש הברכות: ילדים, עושר, אריכות ימים. "כיוון
- 11 שהקב"ה בירך אותך בעושר ובאריכות ימים" - המשיך המקובל - "אינך יכול לצפות גם לילדים, אם
- 12 רצונכם דווקא בילדים - עליך לוותר על אחת משתי הברכות בהן התברכת".
- 13 ר' נחום התרגש מאד מהדברים, והתבודד בינו לבין עצמו ימים מספר כדי להתבונן בהם והסיק
- 14 מסקנות. לאחר ימים של מחשבה מעמיקה - החליט שעליו לוותר על אחת משתי הברכות (ר' נחום
- 15 היה אז למעלה מגיל שישים) על מנת להתברך בילד.
- 16 ר' נחום הודיע למקובל על החלטתו, והלה בירך אותו ועזב את וויטבסק.
- 17 בטרם חלפה שנה חשה כבר דבורה שהיא הרה, ברם, היא לא הזדרזה לספר על כך לבעלה, שכן
- 18 תחילה חששה שמא יארע לעוברת כפי שאירע לילדה מבעלה הקודם ולא יאריך ימים.

אגרות קודש

ב"ה כ' אדר תרצ"א

ריגא

אל התלמיד הנעלה מר חיים זלמן צבי שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו:

בנדון הנוסח בודאי שצריך להתנהג כן כמו שמתנהג.

בנדון לימוד ספר לקוטי תורה ועוד, בודאי הענינים שם עמוקים, ומכל מקום בלימוד במתינות ובשימת לב איזה פעמים יכולים להבין היטב. וצויתי למלאות בקשתו לשלוח לו כל המאמרים שנדפסו, חנם. וילמוד בהם, והשי"ת יעזר לו ללמוד לשמור ולעשות ולקיים מצות ה' בחיות פנימי, ואם לא יבין דבר יכול לשאול. וישיבו לו אי"ה. כן אם ישנם מחבריו התלמידים שי' החפצים באיזה מאמרים הנדפסים כאשר ידרשו יושלח להם אי"ה.

בנדון שאלתו בענין עונש המלאכים הלא אין להם יצה"ר ואיך שייך בהם חטא ועון.

המלאכים העליונים המה שכלים נבדלים, וההנחה הראשונה היסודית בהבנת ענין זה הוא להבין כי ההשגה העליונה בכלל מובדלת גם מהשכל האלקי המושג בשכל אנושי.

וביאר דבר זה הוא הגם כי שכל אלקי מופלא משכל אנושי (ומבואר בקיצור בהשיחה דשמח"ת תר"ץ) הנה עם זה הרי השכל האלקי המושג בשכל אנושי אינו אלא המשוער בלבד, ואינו דומה כלל להשכל האלקי כמו שהוא לעצמו, וע"ד לימוד התורה בגי'ע שהוא שכל אלקי הבהיר כמו שהוא, אבל השכל האלקי המושג בשכל אנושי עדיין אינו אמיתית שכל אלקי.

אמנם בעלי תורה היודעים רזין דאורייתא הנה מצד מעלת ידיעת והשגת הנשמה הנה הם במעלה גבוה גם ממלאכים היותר עליונים. ומבואר במ"א.

גם דעת וחכמת הכוכבים והגלגלים היא גדולה מדעת בני אדם (שכל האנושי הנקרא וועלטישער שכל) ומעוטה מדעת המלאכים, וכבר החליטו החוקרים הראשונים כי למעלה

1 מגלגל התשיעי אין בו לא מקום מוגבל בקצוות גשמים ולא
2 זמן מוגבל בעבר הוה ועתיד שלנו, ומכל מקום הוא מקום
3 וזמן.
4 בכל דבר הרי הבחינה (די פראבע) מורה על ענינו העצמי
5 והפנימי, מן העתק צל השמש ממקום למקום במדת ג' או ה'
6 אמות יודעים ומשערים כמה אלפים פרסאות הלכה השמש
7 בעיגול הרקיע, וכן בכל דבר הרי לפי אופנו כן הוא בחינתו.
8 והנה מזה שלמעלה מגלגל התשיעי אין בו מקום מוגבל
9 בהקצוות שלנו, ומכל מקום הוא מקום גשמי אלא שאין
10 הגשמיים כמו שלנו, הרי מזה יובן שני דברים. הא' דזה שדעת
11 וחכמת הכוכבים גדולה מדעת בני"א אינו ענין הגדלות שלפי
12 ערך, והוא רק על דרך גדלות אלפים פרסאות על ג' אמות
13 שהוא גדלות מופלא, והב' שלמעלה הגדולה הלזו היא מועטה
14 מדעת המלאכים. אשר מזה יובן אופן הפלאת ידיעת וחכמת
15 מלאכי מעלה.
16 המלאכים העליונים מתחלקים בעבודתם, ישנם מלאכי
17 השרת בשיר וזמרה (מלבד השיר והזמרה הכללי דמלאכים
18 באמירת קדוש) וישנם שעובדים בלימוד זכות במעלת נשמות
19 שירדו למטה בגוף גשמי ועוסקים בתורה ועבודה. וישנם
20 שלוחי השפע רוחני בהבנת עמקות התורה וגודל המצות
21 (והעיקר הוא מדרי' אליהו שהוא במדרי' נשמה, וענינו מבואר
22 במי"א).
23 המלאכים הם מוגבלים בעינים דזהו ההפרש בין נשמות
24 למלאכים, דהנשמות בירידתם למטה להתלבש בגוף הם בעלי
25 בחירה, לא כן המלאכים שהם מושללי הבחירה, וזהו שאין
26 בהם יצה"ר.
27 אבל ענין החטא יפול גם במלאכים, דחטא ענינו חסרון,

28 וכמו שנאמר קולעים אל השערה ולא יחטיאו שהם מכוונים
29 אל הנקודה ואינם טועים לאחד מן הצדדים, אבל חטא הוא
30 כשאנו מכוון בדיוק.
31 כל בעלי השגה גדולה ורחבה הנשענים על שכלם בהבנתם
32 עלולים יותר אל הטעות מאלו העושים כל מעשיהם בקבלת
33 עול שלא לילך אחר הטעם כלל, וזה הי' חטאו של שאול המלך
34 שהלך אחר הטעם והשיב לו שמואל הנביא הלא שמוע מזבח
35 טוב.
36 ומהאי טעמא גדלה מעלת אנשים פשוטים מקיימי מצות
37 השי"ת בקבלת עול מלכות שמים באמונה טהורה מאלו
38 החכמים שהולכים אחר הטעם שעל בינתם ישענו ועל הרוב
39 טועים בהשגתם וחוטאים אל הכוונה האמיתית שזהו כעין
40 חטא המלאכים שאין הכוונה עבירה כ"א שאינו מכוון אל
41 האמת.
42 ובדבר שאלתו בהמבואר בגמרא דחולין דק"ה ע"ב, הנה
43 יארכו הדברים בביאורם, ואינו נוגע לעבודה, כלומר ללימוד
44 מזה בהנוגע להנהגת בני"א, ולא דמי לשאלה הא' שזה נוגע
45 מאד בהנהגת האדם שצריכים להתנהג בקבלת עול ושלא לילך
46 אחר הטעם, אבל בענין זה אינו נוגע לעבודה. אך בכללות
47 שאלתו הנה ארז"ל (חגיגה דט"ז ע"א) ששה דברים נאמרו כו'
48 ושלשה כבני אדם, ומהראשונים היו שהשתמשו בהם לצרכי
49 עבודת הבית וכהא דבי רב פפא כו'.
50 ...ויצליח בלימודו בנגלה ובחסידות לעבדו ית' בלבב שלם,
51 וטוב הדבר אשר יהי' לו חברים טובים בלימוד חסידות כי
52 טובים השנים שמדברים ביניהם לבאר ולהסביר כל ענין
53 כראוי לו, והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.
54 הדו"ש.

[אג"ק מהורי"צ נר"ך ב' עמ' שלד]

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב פקד ית אהרן וית בנוהי
 למימר דא אורייתא דעלתא היא
 עלתא על דמתוקדא על מדבחא
 כל ליליא עד צפרא ואשתא
 דמדבחא תהא יקדא בה:
 ג וילבש כהנא לבושין דבוין
 ומכנסין דבוין ילבש על בסרה
 ויפרש ית קטמא די תיכול
 אשתא ית עלתא על מדבחא
 וישונה בסטר מדבחא: ד וישלח
 ית לבושהי וילבש לבושין
 אחרנין ויפק ית קטמא למברא
 למשריתא לאתר דכי: ה ואשתא
 על מדבחא תהי יקדא בה לא
 תטפי ויבער עלה כהנא אעיא

ו א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ז צו את-
 אהרן ואת-בניו לאמר זאת תורת העלה הוא
 העלה על מוקדה על-המזבח פל-הלילה
 עד-הבקר ואש המזבח תוקד בו ^{כס"י: ג} וילבש
 הכהן מדו בד ומכנסי-בד ילבש על-בשרו
 והרים את-הדשן אשר תאכל האש את-
 העלה על-המזבח ושמם ^{כס"י: ל} אצל המזבח
 ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים
 והוציא את-הדשן אל-מחויז למחנה אל-
 מקום טהור ^{כס"י: ה} והאש על-המזבח תוקד-בו
 לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר

רש"י

לא נתאכלו, מחזירין על המזבח, לאחר שחתה
 גחלים אילף ואילף ונטל מן הפנימיות, שנאמר:
 "את-העלה על-המזבח", ברש"י ישרן:
 (ד) ופשט את-בגדיו. (יומא כג) אין זו חובה אלא
 דרך-ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים
 שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה
 לרבו, אל ימזג בהן כוס לרבו, לך: "ולבש בגדים
 אחרים", פחותין מהן: והוציא את-הדשן. (תמיד
 כח) הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום
 למערכה, מוציאו משם. ואין זה חובה בכל יום,
 אכל התרומה חובה בכל יום: (ה) והאש על-
 המזבח תוקד-בו. רבה פאן יקידות הרבה: "על
 מוקדה", "ואש המזבח תוקד בו", "והאש על-
 המזבח תוקד בו", "אש תמיד תוקד על-המזבח".
 כלן נדרשו במסכת יומא (דף כח) שנתלקו רבותינו
 במנין המערכות שהיו שם: וערף עליה העלה.
 עולת תמיד היא תקדים (פסחים נח). [ברש"י ישרן:
 ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של
 שחר? תלמוד לומר: העלה, עולה ראשונה]: חלבי

(ב) צו את אהרן. (ת"כ) אין "צו", אלא לשון
 זרזו מיד ולדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך
 הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון פיס: זאת
 תורת העלה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על
 הקטר חלבים ואיברים שיהא פשר כל הלילה,
 וללמד על הפסולין, איזה אם עלה - ירד, ואיזה
 אם עלה - לא ירד; שכל 'תורה' לרבות הוא בא,
 לומר: תורה אחת לכל העולים, ואפלו פסולין,
 שאם עלו לא ירדו: הוא העלה. למעט את הרובע
 ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולין בקדש,
 שנפסלו קדם שבאו לעזרה. [כל הענין בתורת כהנים
 ויבחים פרק ג ופרק ד]: (ג) מדו בד. היא הכתנת;
 ומה תלמוד לומר: "מדו"? שתהא כמדתו: על-
 בשרו. שלא יהא דבר חוצץ בינתים (ת"כ ערכין ג):
 והרים את-הדשן. היה חותה מלא המחפה מן
 המאכלות הפנימיות ונותנן במזרחו של כבש (תמיד
 כד): הדשן אשר תאכל האש את-העלה.
 ועשאתה דשן, מאותו דשן ירים תרומה: ושמם
 אצל המזבח. [על המזבח, מצא איברים שעדין

בַּבֶּקֶר וְעֶרֶךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבִי
הַשְּׁלָמִים כִּסִּי': ו' אֵשׁ תָּמִיד תֹּקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ
לֹא תִכְבֶּה כִּסִּי': ס' וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה
הַקָּרֵב אֹתָהּ בְּנִי-אֶהְרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל-פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ כִּסִּי': ח' וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת
הַמִּנְחָה וּמִשְׁמְנָהּ וְאֵת כָּל-הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר עַל-
הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרָתָהּ
לַיהוָה כִּסִּי': ט' וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהְרֹן
וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכֵל בְּמָקוֹם קָדֵשׁ בַּחֲצֵר
אֹהֶל-מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ כִסִּי': י' לֹא תֹאפֶה חֲמִץ
חֶלְקֶם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשִּׁי קָדֵשׁ קִדְשִׁים הִוא
בַּחֲטָאִת וְכֹאשִׁם כִּסִּי': יא כָּל-זָכָר בְּבָנֵי אֶהְרֹן
יֹאכְלֶנָה חֶק-עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשִּׁי יְהוָה כָּל

רַעֲשִׁי'

בַּבֶּת אַחַת בִּשְׁעַת קְמִיצָה. בְּרַשִׁי' יִשְׁן): בְּקִמְצוֹ.
שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מִדָּה לִקְמִץ (יומא מו): מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה
וּמִשְׁמְנָהּ. מִכָּאן, שְׁקוּמִץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שְׁמֶנָּה
(סוטה יד): הַמִּנְחָה. שְׁלֹא תִהְיֶה מְעַרְבֶת בְּאַחֲרֵת
(ת"כ): וְאֵת כָּל-הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה
וְהַקְטִיר. שְׁמֵלֶקֶט אֵת לְבוֹנָתָה לְאַחַר קְמִיצָה
וּמִקְטִירוֹ; וּלְפִי שְׁלֹא פָּרַשׁ בֵּן אֵלָא בְּאַחַת מִן
הַמִּנְחֹת בִּ"וִיקְרָא", הֲצִרָף לִשְׁנוֹת פֶּרֶשָׁה זֹו, לְכָלֵל
כָּל הַמִּנְחֹת כְּמִשְׁפָּט (ת"כ): (ט) בְּמָקוֹם קָדֵשׁ.
וְאִיזְהוּ? בַּחֲצֵר אֹהֶל-מוֹעֵד: (י) לֹא תֹאפֶה חֲמִץ
חֶלְקֶם. אִף הַשִּׁירִים אֲסוּרִים בַּחֲמִץ: כַּחֲטָאִת
וְכֹאשִׁם. (שם ב') מִנְחַת חוּטָא הָרִי הִיא כַּחֲטָאִת.
לְפִיכָךְ, קִמְצָה שְׁלֹא לִשְׁמָה - פְּסוּלָה; מִנְחַת נִדְבָה
הָרִי הִיא כֹּאשִׁם. לְפִיכָךְ, קִמְצָה שְׁלֹא
לִשְׁמָה - פְּשָׁרָה: (יא) כָּל-זָכָר. אֲפִלּוּ בְּעַל מוֹם.
לָמָּה נֶאֱמַר? אִם לֹאכִילָהּ, הָרִי כָּבֵד אֲמוּר (ויקרא כא
כב): "לֶחֶם אֱלֹהֵינוּ מִקְדָּשִׁי הַקִּדְשִׁים וְגו'" אֵלָא

הַשְּׁלָמִים. אִם יָבִיאוּ שֵׁם שְׁלָמִים. וְרַבּוּתֵינוּ (שם)
לְמַדּוּ מִכָּאן: "עָלֶיהָ", עַל עוֹלַת הַבֶּקֶר הַשְּׁלָם כָּל
הַקִּרְבָּנוֹת כֻּלָּם. מִכָּאן שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר מֵאַחַר לְתַמִּיד
שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים: (ו) אֵשׁ תָּמִיד. (יומא מד) אֵשׁ
שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ "תָּמִיד", הִיא שְׁמִדְלִיקִין בָּהּ אֵת
הַנֹּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (שמות כז יג): "לְהַעֲלֹת נֵר
תָּמִיד". אִף הִיא מַעַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תֹּקֵד: לֹא
תִכְבֶּה. הַמִּכְבֶּה אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן:
(ז) וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה. תֹּרַת אַחַת לְכָלֵן
לְהַטְעִינָן שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה הָאֲמוּרִין בְּעִנְיָן, שִׁכּוֹל, אֵין
לִי טַעֲמוֹנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה אֵלָא מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא
נִקְמָצָה. מִנְחַת כֹּהֲנִים שֶׁהִיא כָּלִיל מִנִּין? תִּלְמוּד
לּוֹמַר: "תֹּרַת": הַקָּרֵב אֹתָהּ. הִיא הַגִּשָּׁה בְּקֶרֶן
דְּרוּמִית מְעַרְבִית: לִפְנֵי ה'. הִוא מְעַרְב, שֶׁהִוא לְצַד
אֹהֶל מוֹעֵד: אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ. הִוא הַדְּרוֹם, שֶׁהִוא
פְּנֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ, שֶׁהַכָּבֶשׂ נָתוּן לְאוֹתוֹ הַרוּחַ:
(ח) (וְהָרִים מִמֶּנּוּ. מִהֶמְחֵבֵר, שִׁיְהֵא עֶשְׂרוֹן שְׁלָם

כל דיקרב בהון יתקדש: יב ומליל יי עם משה למימר: יג דין קרבן אהרן ובנוהי די יקרבון קדם יי ביומא דרביאיו יתה חד מן עסרא בתלת סאין סלתא מנחתא תדירא פלגותה בצפרא ופלגותה ברמשא: יד על מסריתא במשה תתעבד רביכא תיתנה תופיני מנחת בצועין תקרב לאתקבלא ברעוא קדם יי: טו וכהנא דמרבא תחותיה מבנוהי יעבד יתה קנס עלם קדם יי גמיר תתסק: טז וכל מנחתא דכהנא גמיר תהי לא תתאכל: יז ומליל יי עם משה למימר: יח מלל עם אהרן ועם בנוהי למימר דא אורייתא דחטאתא באתרא די תתנכס עלתא תתנכס חטאתא קדם יי קדש קודשין היא: יט כהנא דמכפר יתה (נ"א בדמה) ייכלנה באמר קדיש תתאכל

אשר יגע בהם יקדש כס"י: פ ע"כ בחול שני יב וידבר יהוה אל משה לאמר: יג זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו ליהוה ביום המשה אתו עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בפקר ומחציתה בערב כס"י: יד על מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריחניח ליהוה כס"י: טו והבהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה חק עולם ליהוה כליל תקטר כס"י: טז וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל כס"י: פ וידבר יהוה אל משה לאמר: יח דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא: יט הבהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל

רש"י

ופרורין לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים, וחוזר וכופלה לארבע שתי יוערב ואינו מבדיל. וכן מקטיר לאשים, בתורת כהנים מפרש לה: (טו) המשיח תחתיו מבניו. המשיח מבניו, תחתיו: כליל תקטר. אין נקמצת להיות שריה גאכלין, אלא פלה כליל. וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה: (טז) כליל. פלה שוה לגבה: (יט) המחטא אתה. העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת על ידו: המחטא אתה יאכלנה. (זכחים קב) הראוי לעבודה, יצא טמא בשעת זריקת דמים, שאינו חולק בפשר. ואי אפשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה, חוץ מן הזורק דמה, שהרי נאמר למטה: "כל זכר כהנים יאכל אתה":

לרבות בעלי מומין למחלקת (זכחים קב): כל אשר יגע וגו'. קדשים קלים או חלין שיעגעו בה ויבלעו ממנה (ת"כ): יקדש. להיות כמותה, שאם פסולה, יפסלו, ואם כשרה, יאכלו כחמר המנחה (ת"כ): (יג) זה קרבן אהרן ובניו. (מנחות עח) אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר: "מנחה תמיד וגו'", והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וגו': (יד) מרבכת. חלוטה ברותחין כל צרפה (ת"כ): תפיני. אפוינה אפיות הרבה, שאחר חליטתה, אופה בתנור וחוזר ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד שטעונה פתיתה. [ברש"י ישן: ולא פתיתה ממש בציעין

בְּדֶרֶת מִשְׁפֵּן זִמְנָא: כ כֹּל דִּי
יִקְרַב בְּבִסְרָה יִתְקַדֵּשׁ וְדִי יָדִי
מִדְמָה עַל לְבוּשׁ דִּי יָדִי עֲלֵה
תַּתְחֹר בְּאַתֵּר קָדִישׁ: כא וּמִן
דְּחִסְף דִּי תַתְּפִשֵׁל בֵּה יִתְבָּר וְאִם
בְּמִנָּא דְנִחְשָׂא תַתְּפִשֵׁל וְיִתְמַרְק
וְיִשְׁתַּטֵּף בְּמִיָּא: כב כֹּל דְּכוּרָא
בְּכַהֲנִיָּא יָכוֹל יִתֵּה קָדֵשׁ קוּדְשִׁין
הִיא: כג וְכֹל חֲטָאֲתָא דִּי יִתְעַל
מִדְמָה לְמִשְׁפֵּן זִמְנָא לְכַפָּרָא
בְּקוּדְשָׂא לָא תִתְאַכַּל בְּגוּרָא
תַתְּוֹקֵד: א וְדָא אורִיתָא דְאַשְׁמָא
קָדֵשׁ קוּדְשִׁין הוּא: ב בְּאַתְרָא דִּי
יִכְסֹון יֵת עֲלֵתָא יִכְסֹון יֵת אֲשָׁמָא
וְיֵת דְמָה יִזְרַק עַל מִדְּבַחָא סְחֹור
סְחֹור: ג וְיֵת כֹּל תְּרַבָּה יִפְרֵשׁ
מִנָּה יֵת אֲלִיתָא וְיֵת תְּרַבָּא דְחִפִּי
יֵת גִּזָּא: ד וְיֵת תַּרְתִּין כְּלִין וְיֵת
תְּרַבָּא דִּי עֲלִיתָהּ דִּי עַל גִּסְסִיָּא וְיֵת
חֲצָרָא דְעַל כְּבִדָּא עַל כְּלִיתָא
עַל־הַכֹּהֲנִים יִסְרְנָה:

מוֹעֵד כִּסְיִי: כ כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדֹּשׁ
וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְמָה עַל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ
תִּכְבֹּס בְּמָקוֹם קָדֵשׁ כִּסְיִי: כא וּכְלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר
תִּבְשַׁל־בוּ יִשְׁבֵּר וְאִם־בְּכִלִי נִחְשֶׁת בִּשְׁלָה
וּמִרְק וְשִׁטֵּף בְּמִים כִּסְיִי: כב כֹּל־זָכָר בְּכַהֲנִים
יֹאכַל אֹתָהּ קָדֵשׁ קָדָשִׁים הוּא כִּסְיִי: כג וְכֹל־
חֲטָאֲתָא אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְמָה אֶל־אַהֵל מוֹעֵד
לְכַפֵּר בְּקָדֵשׁ לָא תֹאכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף כִּסְיִי: פ
ז א וְזֹאת תֹּוֹרַת הָאֲשֵׁם קָדֵשׁ קָדָשִׁים
הוּא כִּסְיִי: ב בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה
יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאֲשֵׁם וְאֶת־דָּמֹו יִזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב כִּסְיִי: ג וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת
הָאֲלִיָּה וְאֶת־הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב כִּסְיִי:
ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלִיהֶן
אֲשֶׁר עַל־הַכֹּסֶלִים וְאֶת־הִיתָרֹת עַל־הַכֹּבֵד

רש"י

לְמִדָּתָּ, שֶׁהַמַּחְטָא אוֹתָהּ הָאָמֹור לְמַעַלָּה - לָא
לְהוֹצִיא שָׁאָר הַכֹּהֲנִים, אֲלֵא לְהוֹצִיא אֶת שְׁאִינוֹ
רָאוּי לְחֲטוֹי: (כג) וְכָל־חֲטָאֲתָא וְגו' (זבחים פב)
שָׂאֵם הַכֹּהֲנִים מִדָּם חֲטָאֲתָא הַחִיצוֹנָה לְפָנִים - פְּסוּלָה:
וְכָל לְרִבּוֹת שָׁאָר קָדָשִׁים: (א) קָדֵשׁ קָדָשִׁים
הוּא. (תמורה יח. ת"כ) הוּא קָרֵב, וְאִין תַּמּוּרְתוֹ
קָרְבָּה: (ב) יִשְׁחֲטוּ. רָבָה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה, לְפִי
שְׁמִצִּינוּ אֲשֶׁם בְּצִבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר "יִשְׁחֲטוּ" רַבִּים,
וְתִלָּאוּ בְּעוֹלָה, לְהַבִּיא עוֹלַת צִבּוּר לְצִפּוֹן:
(ג) וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ וְגו'. עַד כָּאן לָא נִתְפָּרְשׁוּ
אֲמֹרִין בְּאֲשֶׁם, לְכֹף הַצֶּרֶף לְפָרֶשֶׁם כָּאן, אֲבָל
חֲטָאֲתָא - כִּכָּר נִתְפָּרְשׁוּ בֵּה בְּפָרֶשֶׁת "וַיִּקְרָא": אֵת
הָאֲלִיָּה. לְפִי שְׁאֲשֶׁם אִינוּ בָּא אֲלֵא אֵיל אוֹ כֶּכֶשׁ,

(כ) כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בְּבִשְׂרָה. (שם צז) כֹּל דְּבָר אֲכָל
אֲשֶׁר יִגַּע וְיִבְלַע מִמֶּנָּה: יִקְדֹּשׁ. לְהִיּוֹת כְּמוֹה: אִם
פְּסוּלָה - תַּפְסִיל, וְאִם הִיא כְּשֶׁרָה - תֹּאכַל כַּחֲמֹר
שְׂבֵה: וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְמָה עַל־הַכֹּהֵן. וְאִם הָיָה
מִדְמָה עַל הַכֹּהֵן (ת"כ), אוֹתוֹ מָקוֹם דָּם (הַכֹּהֵן אֲשֶׁר
יִזֶּה עָלֶיהָ), תִּכְבֹּס בְּתוֹךְ הָעֲזוּרָה: אֲשֶׁר יִזֶּה. יִהְיֶה
נִזְהָ, כְּמוֹ (איוב טו כט): "וְלֹא יִטָּה לְאַרְצָן מוֹלָם",
יִהְיֶה נְטוּי: (כא) יִשְׁבֵּר. לְפִי שֶׁהַבְּלִיעָה שֶׁנִּבְלַעַת
בּוּ נַעֲשָׂה נוֹתֵר, וְהוּא הָדִין לְכָל הַקָּדָשִׁים: וּמִרְק.
לְשׁוֹן "תַּמְרוּקֵי הַנָּשִׁים" (אסתר ב יב). אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ
כִּסְיִי: וּמִרְק וְשִׁטֵּף. לְפָלֵט אֶת בְּלִיעָתוֹ. אֲבָל כְּלִי
חֶרֶס, לְמִדָּה הַכְּתוּב כָּאן, שְׁאִינוּ יוֹצֵא מִיַּדִּי דָּפְיוֹ
לְעוֹלָם: (כב) כֹּל־זָכָר בְּכַהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ. הָא

וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה לַיהוָה
 אֲשֶׁם הוּא רַשׁ"י: וְכָל־זָכָר בִּכְהֹנִים יֹאכְלֶנּוּ
 בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכֹל קָדֵשׁ קִדְשִׁים הוּא רַשׁ"י:
 וּבַחֲטָאתָ כַּאֲשֶׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן
 אֲשֶׁר יִכְפָּרֶבּוּ לוֹ יִהְיֶה רַשׁ"י: ח וְהַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב
 אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הַקָּרִיב לַכֹּהֵן
 לוֹ יִהְיֶה רַשׁ"י: ט וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַּתְּנוּר
 וְכָל־נִעְשָׂה בַּמִּרְחָשֶׁת וְעַל־מִחְבַּת לַכֹּהֵן
 הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה רַשׁ"י: י וְכָל־מִנְחָה
 בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן וַחֲרֻבָּה לְכָל־בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּהְיֶה
 אִישׁ בְּאָחִיו רַשׁ"י: פ שְׁלִישִׁי יֵא וְזֹאת תּוֹרַת זִבַּח
 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה: י אִם עַל־תּוֹדָה
 יִקְרִיבֶנּוּ וְהַקָּרִיב אַ עַל־זִבַּח הַתּוֹדָה חֲלוֹת

יַעֲדֶנָּה: ה וַיִּסַּק יְתֵהוֹן כַּהֲנָא
 לְמִדְבָּחָא קִרְבָּנָא קָדָם יי אֲשָׁמָא
 הוּא: ו כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנֵינָא
 יִיכְלִנָּה בְּאַתְר קָדִישׁ יִתְאַכֵּל קָדֵשׁ
 קוֹדֶשִׁין הוּא: ז כַּחֲטָאתָא
 כַּאֲשָׁמָא אֹרִיתָא חָדָא לְהוֹן
 כַּהֲנָא דִּי יִכְפֹּר בָּהּ דִּילָהּ יֵהֵא:
 ח וְכַהֲנָא דְּמִקְרִיב יֵת עֲלֵת גְּבֵר
 מִשְׁדָּ עֲלֵתָא דִּי יִקְרִיב לַכַּהֲנָא
 דִּילָהּ יֵהֵא: ט וְכָל מִנְחָתָא דִּי
 תִּתְאַפֵּי בַּתְנוּרָא וְכָל דִּתְתַעֲבֵד
 בִּרְדֵּתָא וְעַל מִסְרִיתָא לַכַּהֲנָא
 דְּמִקְרִיב יֵתָהּ דִּילָהּ תֵּהֵא: י וְכָל
 מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח וּדְלָא
 פִּילָא לְכָל בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּהִי גְבֵר
 כַּאֲחֻהִי: יא וְדָא אֹרִיתָא דְּנִכְסֵת
 קוֹדֶשִׁינָא דִּי יִקְרִיב קָדָם יי: יב אִם
 עַל תּוֹדָתָא יִקְרִיבֶנָּה וְיִקְרִיב עַל
 נִכְסֵת תּוֹדָתָא גְרִיצֵן פִּטִּירֵן דְּפִילֵן

רַשׁ"י

לו לְבָדוּ? תַלְמוּד לומר: "לְכָל־בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּהְיֶה".
 יְכֹל לְכַלֵּן? תַלְמוּד לומר: "לַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב". הָא
 כִּיצַד? לְבֵית אָב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמִּקְרִיבִין אוֹתָהּ
 (ת"כ): (י) בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן. זֶה מִנְחַת נִדְבָה:
 וַחֲרֻבָּה. זֶה מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוֹת, שְׁאִין בָּהֶן
 שֶׁמֶן: (יב) אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ. אִם עַל דְּבַר
 הוֹדָאָה עַל נֶס שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי
 מִדְּבָרִיּוֹת וְחִבּוּשֵׁי בֵּית הָאֲסוּרִים וְחוֹלָה
 שֶׁנִּתְרַפָּא - שֶׁהֵם צָרִיכִין לְהוֹדוֹת, שֶׁכְּתוּב בָּהֶן
 (תהלים קז כא-כב): "יִודוּ לַה' חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי
 אָדָם. וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה", אִם עַל אַחַת מֵאֵלֶּה נִדָּר,
 שְׁלָמִים הֵלְלוּ - שְׁלָמֵי תּוֹדָה הֵן, וְטַעֲנוֹנוֹת לָחֶם
 הָאֲמוֹר כְּעִנְיָן, וְאֵינֶן גִּיאָכְלִין אֲלָא לְיוֹם וּלְלֵילָה, כְּמוֹ
 שֶׁמֶפֶרֶשׁ כָּאֵן: וְהַקָּרִיב עַל־זִבַּח הַתּוֹדָה. אַרְבָּעָה
 מִיָּגֵי לָחֶם: חֲלוֹת וּרְקִיקִין וּרְכוּכָה - שְׁלֹשָׁה מִיָּגֵי
 מִצָּה, וְכֹתִיב: "עַל־חֲלוֹת לָחֶם חֶמֶץ וְגו'", וְכָל מִין

וְאֵיל וְכֶבֶשׂ נִתְרַבּוּ בְּאֵלֶּיהָ: (ה) אֲשָׁם הוּא. עַד
 שִׁנְתַּק שָׁמוּ מִמֶּנּוּ. לָמַד עַל אֲשָׁם שְׁמָתוֹ בְּעָלְיוֹ אוֹ
 שְׁנִתְכַּפְּרוּ בְּעָלְיוֹ בְּאַחֵר, אֶף־עַל־פִּי שְׁעוּמָד לְהִיּוֹת
 דְּמִיו עוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ, אִם שִׁחְטוּ סֶתֶם, אֵינּוּ
 כָּשֶׁר לְעוֹלָה קָדָם שֶׁנִּתְקַל לְרַעְיָה. וְאֵינּוּ כָּא לְלָמַד
 עַל הָאֲשָׁם שֶׁיֵּהֵא פָּסוּל שְׁלָא לְשָׁמוּ, כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ
 — "הוּא" הַכְּתוּב בַּחֲטָאתָא, לְפִי שֶׁאֲשָׁם לֹא נִאָּמַר
 בוֹ: "אֲשָׁם הוּא", אֲלָא לְאַחֵר הַקְטֵרֶת אֲמוּרִין.
 וְהוּא עֲצָמוֹ שְׁלָא הַקְטֵרוֹ אֲמוּרִיו - כָּשֶׁר (זכחים דף
 ד. ועיי"ש ברש"י): (ו) קָדֵשׁ קִדְשִׁים הוּא. בַּתּוֹרָה
 כְּהֹנִים הוּא נִדְרָשׁ: (ז) תּוֹרָה אַחַת לָהֶם. בְּדָבָר
 זֶה: הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפָּרֶבּוּ. הָרְאוּי לְכַפֵּרָה חוֹלֵק בוֹ,
 פֶּרֶט לְטָבוּל יוֹם וּמִחְסַר כְּפוּרִים וְאוּגֵן: (ח) עוֹר
 הָעֹלָה אֲשֶׁר הַקָּרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה. פֶּרֶט לְטָבוּל
 יוֹם וּמִחְסַר כְּפוּרִים וְאוּגֵן, שְׁאֵינֶן חוֹלָקִים בְּעוֹרוֹת
 (זכחים קג): (ט) לַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ וְגו'. יְכֹל

במשח ואספוגין פטירין
דמשיחין במשח וסלתא רביכא
גריצן דפילן במשח: יג על
גריצן דלחם חמיע יקרב קרבנה
על נכסת תודת נכסת קודשוהי:
יד ויקרב מנה חד מפל קרבנא
אפרשוהא קדם יי לכהנא דינרק
ית דם נכסת קודשאיא דילה יחי:
טו ובסר נכסת תודת נכסת
קודשוהי ביום קרבנה יתאכל לא
יצנע מנה עד צפרא: טז ואם
נדרא או נדבתא נכסת קרבנה
ביומא די יקרב נכסתה יתאכל
וביומא דבתרוהי ודאשתאר מנה
יתאכל: יז ודאשתאר מבסר
נכסתא ביומא תליתאה בנורא
יתוקד: יח ואם אתאכלא יתאכל
מבסר נכסת קודשוהי ביומא
תליתאה לא יחא לרעוא דמקרב
יתה לא יתחשב לה מרחק יחא
ואנש דתיכול מנה חובה יקבל:

מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים
בשמן וסלת מרפכת חלת בלולת בשמן כס"י:
ג על חלת לחם חמין יקריב קרבנו על זבח
תודת שלמיו כס"י: יד והקריב ממנו אחד מכל
קרפן תרומה ליהוה לכהן הזרק את דם
השלמים לו יהיה כס"י: טו ובשר זבח תודת
שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו
עד בקר כס"י: טז ואם נדר א או נדבה זבח
קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת
והנותר ממנו יאכל כס"י: יז והנותר מבשר
הזבח ביום השלישי באש ישרף: יח ואם
האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום
השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב
לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה

רש"י

בקר. אכל אוכל הוא כל הלילה. אם-כן, למה
אמרו 'עד חצות'? כדי להרחיק האדם מן העברה
(ריש ברכות): (טז) ואם-נדר או נדבה. שלא
הביאה על הודאה של נס, אינה טעונה לחם,
ונאכלת לשני ימים, כמו שמפרש בענין: וממחרת
והנותר ממנו. בראשון יאכל (ספרים אחרים:
'והנותר ממנו יאכל'). ו'זו יתרה היא, ויש כמוה
הרבה במקרא, כגון: "ואלה בני צבעון ואיה
וענה" (בראשית לו כד), "תת וקדש וצבא מרמס"
(דניאל ח יג): (יח) ואם האכל יאכל וגו', (ת"כ)
במחשב בשחיטה לאכלו בשלישי הכתוב מדבר.
יכול אם אכל ממנו בשלישי נפסל למפרע? תלמוד
לומר: "המקריב אתו לא יחשב" - בשעת הקרבה
הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. וכן פרושו: בשעת
הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה, ואם

ומין עשר חלות; כך מפרש במנחות (דף נו),
ושיעורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש
מדבריות, כ' עשרון: מרפכת. לחם חלוט ברותחין
כל צרכו: (יג) יקריב קרבנו על-זבח, (שם דף עו,
ת"כ) מגיד, שאין הלחם קדוש בקדשת הגוף לפסל
ביוצא וטבול-יום ומלצאת לחלין בפדיון, עד
שישחט הזבח: (יד) אחד מכל-קרפן. לחם אחד
מכל מין ומין יטל תרומה לכהן העובד עבודתה.
והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים, חוץ מחזה
ושוק שבה, כמו שמפרש למטה תנופת חזה ושוק
בשלמים, והתודה קרויה "שלמים": (טו) ובשר
זבח תודת שלמיו. (זבחים לו. ת"כ) יש כאן רבויין
הרבה: לרבות חטאת ואשם ואיל גזיר וחקיגת י"ד,
שיהיו נאכלין ליום ולילה: ביום קרבנו יאכל.
וכזמן בשרה - זמן לחמה: לא-יניח ממנו עד-

תֵּשָׂא רס"י: יט וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַבֶּשֶׂר כָּל־טָהוֹר יֵאָכֵל בֶּשֶׂר רס"י: כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטִמְאַתּוּ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָה רס"י: כא וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטִמְאַת אָדָם אוּ בְּבִהְמָה טָמֵאָה אוּ בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבֶּשֶׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָה: כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שֹׁר וְכֶשֶׂב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ: כד וְחֵלֶב נְבִלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ רס"י: כה כִּי כָל־אָכַל חֵלֶב מִן־הַבִּהְמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמּוּיָה: כו וְכָל־אָדָם לֹא תֹאכְלוּ

יט ובסר קודשא די יקרב בכל מסאב לא יתאכל בנורא יתוקד ובסר קודשא כל די דכי בקודשא ייכול בסר קודשא: כ ואנש די תיכול בסרא מנכסת קודשאי די קדם יי וסובתה עלוהי וישתיצי אנשא ההיא מעמה: כא ואנש ארי תקרב בכל מסאב בסואבת אנשא או בבעירא מסאבא או בכל שקצא מסאב וייכול מבסר נכסת קודשאי די קדם יי וישתיצי אנשא ההיא מעמה: כב ומליל יי עם משה למימר: כג מלל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואמר ועזא לא תיכלון: כד ותרב נבילא ותרב תבירא יתעבד לכל עבדתא ומיכל לא תיכלנה: כה ארי כל דיכול תרבא מן בעירא די יקרבון מנה קרבנא קדם יי וישתיצי אנשא די תיכול מעמה: כו וכל דמא לא תיכלון בכל מותבגיכון

רש"י

טהור שאכל את הטמא אינו ענוש פרת אלא אזהרה "והבשר אשר יגע בכל־טמא וגו'". ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפרשת בתורה, אלא חכמים למדוה בגזרה שוה. (ת"כ ג') פרתות אמורות באוכלי קדשים בטמאת הגוף, ודרשוה רבותינו בשבועות (דף ו) אחת לכלל, ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויורד, שלא נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו: (כד) יעשה לכל־מלאכה. (פסחים כג, ת"כ) בא ולמד על החלב, שאינו מטמא טמאת נבלות: ואכל לא תאכלהו. (חולין פרק גיד הנשה) אמרה תורה: יבוא אסור נבלה וטרפה ויחול על אסור חלב, שאם אכלו, יתחייב אף על לאו של נבלה, ולא תאמר: אין אסור חל על אסור: (כו) לעזוף

חשב - פגול יהיה: והנפש האכלת ממנו. אפלו בתוך הזמן עונה תשא: (יט) והבשר. של קדש שלמים אשר יגע בכל־טמא, לא יאכל: והבשר. לרבות איבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר: כל־טהור יאכל בשר. (פסחים עט) מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (דברים יב כז): "ודם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים? לכו נאמר: "כל־טהור יאכל בשר": (והבשר כל־טהור יאכל בשר. כלומר: כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים - אסורה, כמו שכתוב: "בחצר אהל מועד יאכלוה", בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר", אפלו בכל העיר): (כ) וטמאתו עליו. (זבחים מג, ת"כ) בטמאת הגוף הפתוב מדבר, אכל

דְּעוּפָא וּדְבָעִירָא: כו כָּל אֲנָשָׁא
 דִּי תִיכּוּל כָּל דְּמָא וְיִשְׁתִּיעִי
 אֲנָשָׁא הָהִיא מַעֲמָה: כח וּמִלִּיל
 יִי עִם מִשָּׁה לְמִימָר: כט מִלֵּל עִם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר דְּמִקְרַב יֵת
 נְכֻסְתָּ קוּדְשׁוּהִי קָדָם יִי יִיתִי יֵת
 קִרְבָּנָה לְקָדָם יִי מִנְכֻסְתָּ
 קוּדְשׁוּהִי: ל יְדוּהִי תִתְּנוּן יֵת
 קִרְבָּנָא דִּי יֵת תִּרְבָּא עַל חֲדָא
 יִיתְנָה יֵת חֲדָא לְאַרְמָא יֵת
 אֲרוּמָא קָדָם יִי: לא וְיִסַּק כְּהֵנָּא
 יֵת תִּרְבָּא לְמִדְבָּחָא וְיִהִי חֲדָא
 לְאַהֲרֹן וּלְבְנוֹהִי: לב וְיֵת שׁוּקָא
 דִּימִינָא תִתְּנוּן אֲפֻרְשׁוּתָא לְכְהֵנָּא
 מִנְכֻסְתָּ קוּדְשִׁיכוֹן: לג דְּמִקְרַב יֵת
 דָּם נְכֻסְתָּ קוּדְשִׁיא וְיֵת תִּרְבָּא
 מִבְּנֵי אַהֲרֹן דִּילָה תְּהִי שׁוּקָא
 דִּימִינָא לְחֶלֶק: לד אֲרִי יֵת חֲדָא
 דְּאַרְמוּתָא וְיֵת שׁוּקָא דְּאַפְרִשׁוּתָא

לד כִּי אֶת־חֲזִיָּה הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוּק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם לְעוֹף וּלְבְּהֵמָה כִּשִׁי: כו כָּל־
 נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
 הַהִוא מֵעַמִּיהָ: כח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: כט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 הַמִּקְרִיב אֶת־זִבְח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־
 קִרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזִּבְח שְׁלָמָיו: ל יָדְיוֹ תְּבִיאֶנָּה
 אֵת אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה יְבִיאֵנוּ
 אֵת הַחֹזֶה לְהַנִּיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כִּשִׁי:
 לא וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
 הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כִּשִׁי: לב וְאֵת שׁוּק הַיָּמִין
 תִּתְּנוּ תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם כִּשִׁי:
 לג הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב
 מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוּק הַיָּמִין לְמִנָּה כִּשִׁי:

רש"י

לְמִדְּנוּ, שְׁשָׁלְשָׁה כְּהֻנִּים זְקוּקִין לָהּ; כְּדֵן מִפְּרָשׁ
 בְּמִנְחֹת (דף סב): אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה יְבִיאֵנוּ.
 וְאֵת הַחֹזֶה לָמָּה מְבִיא? לְהַנִּיף אוֹתוֹ הוּא מְבִיא,ו,
 וְלֹא שִׁיחָא הוּא מִן הָאֲשִׁים. לְפִי שְׁנָאֵמָר: "אֵת אֲשֵׁי
 ה' אֶת־הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה", יָכוֹל שִׁיחָא אֵף הַחֹזֶה
 לְאֲשִׁים, לְכֵן נֶאֱמָר: "אֵת הַחֹזֶה לְהַנִּיף וְגו'":
 (לא) וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב. וְאַחֵר כְּדֵן "וְהָיָה
 הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן", (ת"כ) לְמִדְּנוּ, שְׁאִין הַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל
 בְּעוֹד שֶׁהָאֲמוּרִים לְמִטָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ: (לב) שׁוּק.
 מִן הַפָּרָק שֶׁל אֲרֻכָּה הַנִּמְכָּרָת עִם הָרֹאשׁ עַד הַפָּרָק
 הָאֲמָצְעִי, שֶׁהוּא סִבָּן שֶׁל יָרֵךְ: (לג) הַמִּקְרִיב
 אֶת־דָּם וְגו', (פסחים נט) מִי שֶׁהוּא רָאוּי לְזִרְיָקְתּוֹ
 וְלִהְיוֹת קָטִיר חֲלָבִיו; יֵצֵא טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת דָּמִים אוֹ
 בְּשַׁעַת הַקְטֵר חֲלָבִים, שְׁאִינוֹ חוֹלֵק בְּבִשּׁוֹר:
 (לד) הַתְּנוּפָה... הַתְּרוּמָה. (סוכה לו) מוֹלִיף

וּלְבְּהֵמָה. (שם ס) פָּרֹט לָדָם דָּגִים וְחִגְבִּים: כָּל
 מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם. לְפִי שֶׁהִיא חוֹבֶת הַגּוֹף וְאֵינָה חוֹבֶת
 קֶרֶק, נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹת. וּבְמִסְכַּת קְדוּשִׁין בְּפָרָק
 א' (דף לו) מִפְּרָשׁ לָמָּה הֶצְרֵךְ לוֹמַר: (ל) יָדְיוֹ
 תְּבִיאֶנָּה וְגו'. (מנחות ס"א) שְׁתָּהָא זֵד הַבְּעָלִים
 מְלַמְעָלָה וְהַחֶלֶב וְהַחֹזֶה נִתְּנוּן בָּהּ, וְיֵד כֹּהֵן
 מְלַמְטָה וּמִנִּיפֵן: אֵת אֲשֵׁי ה'. וְמָה הֵן הָאֲשִׁים?
 "אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה": יְבִיאֵנוּ. כְּשֶׁמְבִיאֵנוּ מִבֵּית
 הַמִּטְבָּחִים נוֹתֵן הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה, וּכְשֶׁנוֹתְנוֹ לִיד
 הַכֹּהֵן הַמִּנִּיף, נִמְצָא הַחֹזֶה לְמַעְלָה וְהַחֶלֶב לְמִטָּה.
 וְזֶהוּ הָאֲמֹר בְּמָקוֹם אַחֵר (לקמן י'): "שׁוּק הַתְּרוּמָה
 וְחֹזֶה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֲלָבִים יְבִיאֵנוּ לְהַנִּיף וְגו'";
 וְלֹאֲחֵר הַתְּנוּפָה נוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן הַמִּקְטִיר, וְנִמְצָא הַחֹזֶה
 לְמִטָּה, וְזֶהוּ שְׁנָאֵמָר (שם ט כ): "וַיִּשְׁיִמוּ אֶת־
 הַחֲלָבִים עַל־הַחֹזֶה וַיִּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ".

נסבית מן בני ישראל מנכסת
 קודשיהון ויהבית יתהון לאהרן
 כהנא ולבנוהי לקים עלם מן בני
 ישראל: לה דא רבות אהרן
 ורבות בנוהי מקרבניא דיי ביומא
 די יקרבון יתהון לשמשא קדם
 יי: לו די פקיד יי למתן להון
 ביומא דרבי יתהון מן בני ישראל
 קים עלם לדריהון: לו דא
 אורייתא לעלתא למנחתא
 ולחטאתא ולאשמא ולקרבניא
 ולנכסת קודשיא: לח די פקיד יי
 ית משה בטורא דסיני ביומא
 דפקדה ית בני ישראל לקרבא ית
 קרבנהון קדם יי במדברא דסיני:
 א ומליל יי עם משה למימר:
 ב קרב ית אהרן וית בנוהי עמה
 וית לבושיא וית משחא דרבותא
 וית תורא דחטאתא וית תרין
 דכרין וית סלא דפטיריא: ג וית
 כל כנשתא כנש לתרע משפן
 זמנא: ד ועבד משה כמא די
 פקיד יי יתה ואתכנישת כנשתא
 לתרע משפן זמנא: ה ואמר
 משה לכנשתא דין פתגמא די
 פקיד יי למעבד: ו וקריב משה
 ית אהרן וית בנוהי ואסחי יתהון
 במיא: ז ויהב עלוהי ית כתונא

מזבחי שלמיהם ואתן אתם לאהרן הכהן
 ולבניו לחק-עולם מאת בני ישראל: כס"י:
 לה זאת משחת אהרן ומשחת בניו מאשי
 יהוה ביום הקריב אתם לכהן ליהוה: לו אשר
 צוה יהוה לתת להם ביום משחו אתם מאת
 בני ישראל חקת עולם לדורתם: לו זאת
 התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם
 ולמלוואים ולזבח השלמים כס"י: לח אשר צוה
 יהוה את-משה בהר סיני ביום צותו את-בני
 ישראל להקריב את-קרבניהם ליהוה במדבר
 סיני: פ רביעי ח א וידבר יהוה אל-משה
 לאמר: ב קח את-אהרן ואת-בניו אתו ואת
 הבגדים ואת שמן המשחה ואת א
 החטאת ואת שני האילים ואת סל
 המצות כס"י: ג ואת כל-העדה הקהל אל-פתח
 אהל מועד כס"י: ד ויעש משה כאשר צוה
 יהוה אתו ותקהל העדה אל-פתח אהל
 מועד: ה ויאמר משה אל-העדה זה הדבר
 אשר-צוה יהוה לעשות כס"י: ו ויקרב משה
 את-אהרן ואת-בניו וירחן אתם במים: ז ויתן עליו את-הכתנת

רש"י

(שמות כז); ועכשו ביום ראשון למלוואים חזר וזרזו
 בשעת מעשה: (ג) הקהל אל-פתח אהל מועד.
 זה אחד מן המקומות שהחזיק מעט את המרבה:
 (ה) זה הדבר. דברים שתראו שאני עושה
 לפניכם - צוני הקדוש-ברוך-הוא לעשות, ואל
 תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה. כל הענין

ומביא, מעלה ומוריד: (לז) ולמלוואים. ליום
 חנוך הכהנה: (ב) קח את-אהרן. פרשה זו
 נאמרה שבעת זמים קדם הקמת המשכן, שאין
 מקדם ומאחר בתורה: קח את-אהרן. קחנו
 בדברים ומשכהו: ואת פר החטאת וגו'. אלו
 האמורים בענין צנאת המלוואים ב"ואתה תצוה"

וַיַּחְגְּרֵהוּ אֶת־אֲבִיטָא וַיִּלְבַּשׁ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל
וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאָפֶד וַיַּחְגְּרֵהוּ אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב
הָאָפֶד וַיֹּאמֶר לוֹ בּוֹ: ה וַיֵּשֶׁם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן
וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמִימִים כס"י:
ט וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיֵּשֶׁם עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מִוֶּל פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב גִּזָּר
הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כס"י: י וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם: יא וַיֵּז מִמֶּנּוּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פָּעִמִּים וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנּוֹ
לְקֹדֶשֶׁם כס"י: יב וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ
אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ כס"י: יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה
אֶת־בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֶׁם בִּתְנֹת וַיַּחְגְּרֵהוּ אֹתָם
אֲבִיטָא וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה כס"י: חמישי יד וַיַּגֵּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת
וַיִּסְמַךְ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר
הַחֲטָאֹת: טו וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן
עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֵא
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הָדָם יָצַק אֶל־יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו כס"י:

רש"י

נצטנה בהנאות הללו: (יב) ויצק... וימשה.
בתחלה יוצק על ראשו, ואחר־כך נותן בין ריסי
עיניו ומושף באצבעו מזה לזה: (יג) ויחבש.
לשון קשירה: (טו) ויחטא את־המזבח. חטאו
וטהרו מזרות לכנס לקדשה: ויקדשהו. בעבודה

הנה דפרשת המלוואים פרשתי ב"ואתה תצוה"
(שם): (ח) אֶת־הָאוּרִים. כתב של שם המפרש:
(ט) וַיֵּשֶׁם עַל־הַמִּצְנֶפֶת. פתילי תכלת הקבועים
בציץ נתן על המצנפת. נמצא הציץ תלוי במצנפת:
(יא) וַיֵּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ. לא ידעתי היכן

וּקְדָשָׁה לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי: טז וְנָסִיב
 ית כל תרפא די על גוא וית חצר
 כבדא וית תרתין פלגין וית תרבהון
 ואסק משה למדבחה: יז וית
 תורא וית משפה וית בסרה וית
 אכלה אוקיד בנורא מבדא
 למשריתא כמא די פקיד יי ית
 משה: יח וקריב ית דכרא
 דעלתא וסמכו אהרן ובנוהי ית
 ידיהון על ריש דכרא: יט ונכס
 וזרק משה ית דמא על מדבחה
 סחור סחור: כ וית דכרא פליג
 לאברוהי ואסק משה ית רישא
 וית אבריא וית תרפא: כא וית
 גוא וית כרעיא חליל כמיא ואסק
 משה ית כל דכרא למדבחה
 עלתא הוא לאתקבלא ברעוא
 קרבנא הוא קדם יי כמא די פקיד
 יי ית משה: כב וקריב ית דכרא
 תננא דכר קרבנא וסמכו אהרן
 ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא:
 כג ונכס ונסיב משה מן דמא
 ויהב על רום אודנא דאהרן
 דימינא ועל אליון ידה דימינא
 ועל אליון רגלה דימינא:
 כד וקריב ית כגי אהרן ויהב
 משה מן דמא על רום אודנהון
 דימינא ועל אליון ידיהון דימינא
 ועל אליון רגלהון דימינא וזרק
 משה ית דמא על מדבחה סחור
 סחור: כה ונסיב ית תרפא וית
 אליתא וית כל תרפא די על גוא

טז וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
 יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכִּלִּית וְאֶת־חִלְבֵּהֶן
 וַיִּקְטֹר מִשָּׁה הַמִּזְבֵּחַ כִּסְי: יז וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־
 עֲרוֹ וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ
 לַמִּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: יח וַיִּקְרַב
 אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־
 יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: יט וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרֹק מִשָּׁה
 אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כ וְאֶת־הָאֵיל
 נָתַח לִנְתָחָיו וַיִּקְטֹר מִשָּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־
 הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפֶּדֶר: כא וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־
 הַכִּרְעִים רָחֵץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹר מִשָּׁה אֶת־כָּל־
 הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עָלָה הוּא לְרִיחַ־נִיחָח אֲשֶׁה
 הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ששי
 כב וַיִּקְרַב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמַּלְאִים
 וַיִּסְמְכוּ אֹהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
 הָאֵיל כִּסְי: כג וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מִשָּׁה מִדָּמֹו וַיִּתֵּן
 עַל־תֵּנוּךְ אֶזְנו־אֹהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדֹו
 הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית: כד וַיִּקְרַב
 אֶת־בְּנֵי אֹהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־תֵּנוּךְ
 אֶזְנוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדֹם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן
 רִגְלֹם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מִשָּׁה אֶת־הַדָּם עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־
 הָאֵלִיָּה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי

רעט"ז

זו: לכפר עליו. מעתה כל הכפרות: (טז) ואת הכבד עמה: (כב) איל המלאים. איל השלמים,
 יתרת הכבד. לבד הכבד, שהיה נוטל מעט מן שמלואים לשון "שלמים", שממלאים ומשלמים

וְיֵת חֲצֵר כִּבְדָּא וְיֵת תְּרִיתִין פְּלִין
 וְיֵת תְּרַבְּהִין וְיֵת שׁוּקָא דְיַמִּינָא:
 כו וּמִסְלָא דְפִטְרִינָא דִּי קָדָם יִי
 נָסִיב גִּרְצָתָא פִּטְרִיא חֲדָא
 וּגִרְצָתָא דִּלְחָם מִשַּׁח חֲדָא
 וְאַסְפּוּג חָד וְשׁוּי עַל תְּרַבְּיָא וְעַל
 שׁוּקָא דְיַמִּינָא: כז וְיֵהֵב יֵת כָּלָא
 עַל יְדֵי אֶהְרֹן וְעַל יְדֵי בְנוֹהֵי
 וְאַרְם יִתְהוֹן אֲרָמָא קָדָם יִי:
 כח וְנָסִיב מִשָּׁה יִתְהוֹן מִעַל
 יְדִיהוֹן וְאַסֵּק לְמַדְבָּחָא עַל עֲלֵתָא
 קִרְבְּנָיָא אֲנוּן לְאַתְקַבְּלָא בְרַעוּא
 קִרְבְּנָא הוּא קָדָם יִי: כט וְנָסִיב
 מִשָּׁה יֵת חֲדָא וְאַרְיִמָה אֲרָמָא
 קָדָם יִי מְדַבֵּר קִרְבְּנָיָא לְמִשָּׁה
 הוּא לְחַלֵּק כָּמָא דִּי פִקִּיד יִי יֵת
 מִשָּׁה: ל וְנָסִיב מִשָּׁה מִמִּשְׁחָא
 דְּרַבּוּתָא וּמִן דָּמָא דִּי עַל מַדְבָּחָא
 וְאַדִּי עַל אֶהְרֹן עַל לְבוּשׁוֹהֵי וְעַל
 בְּנוֹהֵי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמָה
 וְקִדִּישׁ יֵת אֶהְרֹן יֵת לְבוּשׁוֹהֵי וְיֵת
 בְּנוֹהֵי וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמָה:
 לא וְאָמַר מִשָּׁה לְאַהֲרֹן וּלְבְנוֹהֵי
 פִּשְׁלִילוּ יֵת בְּסָרָא בְּתַרְע מִשְׁפָּן
 זִמְנָא וְתִמְן תִּיכְלוּן יִתְהוּ וְיֵת
 לְחָמָא דִּי בָּסַל קִרְבְּנָיָא כָּמָא דִּי
 פִּקְדִית לְמִימַר אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי
 יִיכְלֻנָּה: לב וּדְאִשְׁתָּאֵר בְּבִשְׂרָא
 וּבְלֶחְמָא בְּנוּרָא תּוֹקְדוֹן:
 לג וּמִתְרַע מִשְׁפָּן זִמְנָא לֹא
 תִּפְקוּן שְׁבַעַא יוֹמִין עַד יוֹם
 מִשְׁלָם יוֹמֵי קִרְבְּנִיכוֹן אֲרִי שְׁבַעַא

הַכִּלִּית וְאֶת־חִלְבֵּהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין: כו וּמִסְלָ
 הַמִּצֹּת אֲשֶׁר | לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֲלֵת מִצָּה
 אַחַת וְחֲלֵת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד
 וַיִּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין כִּי: כז וַיִּתֵּן
 אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהְרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיִּנָּף
 אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם
 מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹר המִזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה
 מִלֵּאִים הֵם לָרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כִּי:
 כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי
 יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמֹנֶה
 כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: שביעי ל וַיִּקַּח
 מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזַּן עַל־אֶהְרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו
 וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֶת־אֶהְרֹן אֶת־
 בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:
 לא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן וְאֶל־בָּנָיו בִּשְׁלֹו
 אֶת־הַבָּשָׂר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹּאכְלוּ
 אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בָּסַל הַמִּלֵּאִים כַּאֲשֶׁר
 צִוִּיתִי לֵאמֹר אֶהְרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ: לב וְהַנֹּתָר
 בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: מִפְטִיר לג וּמִפְתָּח
 אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם
 מִלֵּאת יְמֵי מִלֵּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא

רש"י

את הכהנים בכהנתם: (כו) וחלת לחם שמן. המזבחה. משה שמש כל שבועת ימי המלוואים
 היא רבוכה, שהיה מרבה בה שמן כנגד החלות בחלוק לכן: על־העלה. אחר העלה, ולא מצינו
 וְהִרְקִיקוּן, כך מפרש במנחות: (כח) וַיִּקְטֹר שוק של שלמים קרב בכל מקום, חוץ מזה:

אֶת־יִדְכֶם: לֹד כְּאִשֶּׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צוֹה
 יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם כִּסְי: לֹה וּפְתַח אֹהֶל
 מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וּלְלֵילָה שְׁבַעַת יָמִים
 וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תִמּוּתוּ
 כִּי־כֵן צִוִּיתִי כִסְי: לוּ וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֵת
 כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה כִּסְי:

יומין יקרב ית קרבנכון: לֹד כְּמֵא
 די עבד ביומא קדין פקיד יי
 למעבד לכפרא עליכון:
 לה ובתרע משפן זמנא תיתבון
 ימם ולילי שבועא יומין ותשרון
 ית משרת מימרא דיי ולא תמותון
 ארי כן אתפקדיית: לו ועבד
 אהרן ובנוהי ית כל פתגמא די
 פקיד יי בידיא דמשה: ס ס ס

ססס

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן.

רש"י

(לד) צוה ה' לעשות. כל שבועת הימים. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו: "לעשות" - זה מעשה פרה, "לכפר" - זה מעשה יום-הכפורים; וילמד, שפנה גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים שבועת ימים

וכן הפהן השורף את הפרה: (לה) ולא תמותו. הא אם לא תעשו כן, הרי אתם חזקים מיתה: (לו) ויעש אהרן ובניו. להגיד שבחן שלא הטו זמין ושמאל: חסלת פרשת צו

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֲיָחִיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּה דְּרִכֵּינַעִם, וְכִלְנִיתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְדּוּ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

"אין אומרים הפטרת "וערבה" רק כשחל ערב פסח בשבת קודש. אבל ביחידות אומרים ב' ההפטרות. וכן בשבת ראש חודש וכהאי גוונא.

רשימות היומן' עמ' שצו, מב' ניסן תרח"צ, פאריז:

הפטרת שבת הגדול לשמו"ת מלאכי פרק ג

וְעֶרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קִדְמֹנִיּוֹת: ה וְקִרְבָּתִי אֵלֵיכֶם לְמִשְׁפָּט וְהִיִּיתִי עַד מְמַחֵר בְּמִכְשָׁפִים וּבְמִנְאָפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשָׁקֵר וּבְעֵשְׂקֵי שְׂכָר־שָׁכִיר אֲלֻמְנָה וִיתוֹם וּמִטִּירְגֹּל וְלֹא יִרְאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ו כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שִׁנִּיתִי וְאַתֶּם בְּגִירֵי־עֵקֶב לֹא כָלִיתֶם: ז לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סִרְתֶּם מַחְקִי וְלֹא שְׁמֵרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֵלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְאַמְרֵתֶם בְּמָה נָשׁוּב: ח הִיקָבַע אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קִבְּעִים אֹתִי וְאַמְרֵתֶם בְּמָה קִבְּעֵנוּךְ הַמַּעֲשֶׂר וְהַתְרוּמָה: ט בְּמִאֲרָה אַתֶּם גָּאֲרִים וְאֹתִי אַתֶּם קִבְּעִים הֲגוֹי בָּלוּ: י הִבִּיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֶׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצֵר וִיהִי טָרֶף בְּבֵיתִי וּבְחֻגֹנֵי נָא

בְּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲפַתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָרִיקִיתִי לָכֶם בָּרֶכֶת עַד־בְּלִיַּדִּי:
 יֵאָדָּעִרְתִּי לָכֶם בְּאֹכֶל וּלֹא־יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאָדָמָה וְלֹא־תִשְׁלַל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת: יִבְאֲשְׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם בִּי־תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֶפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יִגְחֲזְקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם
 אָמַר יְהוָה וְאִמְרֹתֶם מִה־נִּדְבַרְנִי עָלַיְךָ: יִדְאִמְרֹתֶם שׁוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמִה־בָּצַע כִּי שָׁמַרְנִי מִשְׁמִרְתּוֹ וְכִי
 הִלַּכְנִי קְדֻרָּגִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת: טוֹ וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים וְגִידִים גַּם־נִבְנוּ עֲשֵׂי רָשָׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים
 וַיִּמָּלְטוּ: טז אֲנִי נִדְבַרְנִי יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רַעְיָהוּ וַיִּקְשֹׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לִפְנֵי לִירְאֵי
 יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שָׁמוֹ: יז וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה וְחִמְלַתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר
 יִחְמַל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הַעֲבָד אֹתוֹ: יח וְשִׁבְתֶּם וְרִאיתֶם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוֹ:
 יט בִּי־הִנֵּה הַיּוֹם כֹּא בָעַר פֶּתֶנּוֹר וְהָיוּ כָל־זֹדִים וְכָל־עֹשֶׂה רָשָׁעָה קָשׁ וְלֹהֵט אַתֶּם הַיּוֹם הַכֹּא אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לָהֶם שָׂרָשׁ וְעֵנָף: כ וְזִרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שָׁמַי שְׁמֵשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בִּכְנַפֶּיהָ וַיִּצְאֲתֶם
 וּפְשָׁתֶם כְּעֹגְלֵי מִרְבֶּק: כא וְעִסּוֹתֶם רָשָׁעִים בִּי־תִהְיוּ אֶפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת: כב וְזָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֶרֶב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים:
 כג הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהָשִׁיב לְבִבְיָבוֹת
 עַל־בְּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אֲבֹא וְהִפִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֶרֶם: כה הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי
 הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
 היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפניָה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרָה כאחד בקול רם ששני קולות
 אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרָה ושומעין הברכות
 מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך, אדמו"ר חוקן בעל התניא והשולחן ערוך סימן רפד סעיף יא.

הפטרָה לפרשת צו בירמיה פרק ז

כֹּא כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלוֹתֵיכֶם סָפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאָכְלוּ בָשָׂר: כב כִּי
 לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בַּיּוֹם הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דְּבָרֵי עוֹלָה
 וְזִבְחָה: כג כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
 וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לַמַּעַן יֵיטֵב לָכֶם: כד וְלֹא

שָׁמְעוּ וְלֹא־הָטוּ אֶת־אָזְנָם וַיִּלְכוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשִׁרְרוֹת לִבָּם הֲרַע וַיִּהְיוּ לְאַחֲזֹר וְלֹא לִפְנִים:
 כֹּה לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם
 אֶת־כָּל־עַבְדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשָּׁפָם וְשַׁלַּח: כֹּה וְלֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הָטוּ אֶת־אָזְנָם וַיִּקְשׁוּ
 אֶת־עַרְפָּם הֲרַעוּ מַאֲבוֹתָם: כֹּה וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֵיךָ
 וְקִרְאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲנוּכָה: כֹּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו
 וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר אֲבֹדָה הַאֲמוּנָה וְנִכְרַתָּה מִפִּיהֶם: ט כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־הַלֵּל
 חֲכֶם בְּחֻכְמָתוֹ וְאֱלֹהֵי־הַלֵּל הַגָּבוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֱלֹהֵי־הַלֵּל עָשִׂיר בְּעִשְׂרוֹ: כֹּה כִּי אִם־בָּזֹאת
 יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשָּׁפֵל וַיִּדַּע אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ כְּנַעַן
 חֲפָצָתִי נָא־יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֶמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁפֵל דְּבָרָיו אֲמַת
 וְצָדִק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
 הַנָּאֶמֶן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
 יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמְךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת צו, שבת הגדול בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	06:23	06:30	09:31	09:36	08:59	09:04	10:36	10:39	19:01	19:05	19:25	19:29	18:47	19:39
חיפה (ק)	06:21	06:29	09:30	09:35	08:58	09:03	10:34	10:38	19:01	19:06	19:25	19:30	18:35	19:39
ירושלים (ק)	06:19	06:27	09:29	09:33	08:57	09:02	10:33	10:37	19:02	19:06	19:25	19:30	18:25	19:37
תל אביב (ק)	06:23	06:31	09:32	09:36	08:59	09:04	10:36	10:40	19:01	19:05	19:25	19:29	18:46	19:40
אוסטריה וינה (ק)	06:23	06:35	09:38	09:45	09:06	09:14	10:45	10:50	19:24	19:33	19:54	20:03	19:04	20:06
אוסטרליה מלבורן (ח)	06:33	06:28	09:26	09:24	08:54	08:52	10:25	10:24	18:22	18:13	18:47	18:38	17:55	18:48
אוקראינה אודסה (ק)	06:28	06:40	09:42	09:49	09:10	09:17	10:48	10:54	19:24	19:33	19:53	20:02	19:13	20:06
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	06:11	06:23	09:25	09:32	08:53	09:00	10:31	10:37	19:07	19:16	19:37	19:46	18:58	19:52
אוק. ז'יטומיר (ק)	06:33	06:46	09:49	09:56	09:16	09:24	10:56	11:01	19:35	19:44	20:06	20:15	19:25	20:19
אוקראינה קייב (ק)	06:24	06:38	09:41	09:48	09:09	09:16	10:48	10:53	19:29	19:39	20:00	20:10	19:19	20:14
אוקראינה דונייצק (ק)	05:58	06:10	09:13	09:20	08:41	08:48	10:19	10:25	18:58	19:07	19:27	19:36	18:47	19:40
איטליה מילאנו (ק)	06:55	07:06	10:09	10:15	09:37	09:43	11:15	11:20	19:51	19:58	20:19	20:27	19:39	20:40
אקוואדור קיטו (ח)	06:06	06:08	09:09	09:11	08:39	08:41	10:12	10:14	18:29	18:28	18:50	18:48	18:10	18:52
ארגנטינה ב. איירס (ח)	07:06	07:02	09:59	09:58	09:26	09:25	10:58	10:58	18:54	18:46	19:19	19:10	18:29	19:21
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	07:58	07:52	10:51	10:49	10:20	10:18	11:50	11:49	19:47	19:37	20:13	20:03	18:59	20:07
ארה"ב בולטימור (ק)	06:44	06:53	09:55	10:00	09:22	09:28	11:00	11:04	19:30	19:36	19:56	20:02	19:17	20:06
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	06:31	06:41	09:43	09:49	09:11	09:17	10:48	10:53	19:22	19:28	19:48	19:54	19:09	20:06
ארה"ב ג'רסי (ק)	06:32	06:41	09:43	09:49	09:11	09:17	10:49	10:53	19:21	19:27	19:47	19:54	19:08	20:06
ארה"ב דטרויט (ק)	07:06	07:16	10:19	10:25	09:47	09:53	11:24	11:29	19:59	20:06	20:26	20:33	19:47	20:44
ארה"ב היוסטן (ק)	07:04	07:11	10:12	10:17	09:40	09:44	11:16	11:20	19:41	19:45	20:05	20:08	19:26	20:18
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	06:32	06:40	09:42	09:47	09:10	09:15	10:47	10:51	19:16	19:20	19:40	19:45	19:01	19:54
ארה"ב מיאמי (ק)	07:06	07:13	10:13	10:17	09:40	09:44	11:17	11:20	19:39	19:42	20:02	20:04	19:23	20:14
ארה"ב ניו הייבן (ק)	06:28	06:38	09:39	09:45	09:06	09:12	10:45	10:49	19:16	19:22	19:43	19:49	19:03	20:02
ארה"ב שיקאגו (ק)	06:23	06:33	09:37	09:42	09:05	09:11	10:42	10:47	19:18	19:25	19:45	19:52	19:05	20:02
בוליביה לה פאס (ח)	06:30	06:29	09:31	09:31	09:01	09:02	10:32	10:33	18:46	18:42	19:08	19:03	18:24	19:07
בלגיה אנטוורפן (ק)	07:09	07:22	10:25	10:33	09:53	10:00	11:32	11:38	20:13	20:23	20:44	20:54	20:03	21:11
בלגיה בריסל (ק)	07:08	07:22	10:25	10:33	09:53	10:01	11:32	11:38	20:14	20:24	20:45	20:55	20:04	21:11
בלרוס ליובאוויטש (ק)	06:17	06:32	09:36	09:45	09:04	09:13	10:44	10:50	19:31	19:42	20:04	20:16	19:22	20:20
ברזיל ס. פאולו (ח)	06:11	06:09	09:08	09:08	08:37	08:37	10:09	10:09	18:13	18:07	18:35	18:30	17:50	18:36
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	05:57	05:55	08:54	08:54	08:23	08:23	09:55	09:55	18:00	17:54	18:22	18:16	17:37	18:23
בריטניה לונדון (ק)	06:25	06:39	09:42	09:50	09:11	09:18	10:50	10:55	19:33	19:43	20:04	20:15	19:23	20:30
בריטניה מנצ'סטר (ק)	06:32	06:46	09:50	09:58	09:18	09:26	10:58	11:04	19:43	19:53	20:15	20:27	19:34	20:44
גרמניה ברלין (ק)	06:31	06:45	09:48	09:56	09:16	09:24	10:56	11:02	19:39	19:49	20:11	20:22	19:29	20:26
גרמניה פרנקפורט (ק)	06:51	07:04	10:08	10:15	09:36	09:44	11:15	11:20	19:57	20:07	20:28	20:37	19:47	20:41
הודו בומביי (ח)	06:28	06:33	09:33	09:36	09:00	09:04	10:36	10:39	18:54	18:55	19:16	19:17	18:37	19:21
הודו פונה (ח)	06:23	06:28	09:28	09:32	08:56	09:00	10:31	10:34	18:51	18:53	19:13	19:15	18:35	19:19
הונגריה בודפשט (ק)	06:14	06:26	09:28	09:35	08:56	09:03	10:35	10:40	19:12	19:21	19:41	19:50	19:01	19:54
טורקיה אינסטמבול (ח)	05:40	05:50	08:52	08:58	08:19	08:25	09:57	10:02	18:29	18:35	18:55	19:02	18:16	19:06
יוון אתונה (ק)	07:03	07:12	10:14	10:19	09:41	09:47	11:19	11:23	19:48	19:54	20:14	20:19	19:35	20:23
מולדובה קישינב (ק)	06:36	06:48	09:50	09:57	09:17	09:24	10:56	11:01	19:32	19:40	20:01	20:09	19:21	19:13

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:20	06:25	09:01	08:58	09:31	09:28	10:35	10:32	18:57	18:59	19:19	19:21	18:41	19:25
ניו-זילנד קריסטצ'רץ (ח)	06:48	06:40	09:02	09:05	09:35	09:38	10:35	10:36	18:27	18:17	18:55	18:44	18:01	18:48
נפאל קטמנדו (ח)	05:45	05:52	08:27	08:23	08:58	08:54	10:02	09:58	18:26	18:29	18:49	18:52	18:10	18:56
סינגפור סינגפור (ח)	07:01	07:03	09:32	09:30	10:04	10:02	11:06	11:04	19:16	19:14	19:37	19:35	18:57	19:39
פולין ורשא (ק)	06:00	06:14	08:54	08:46	09:25	09:18	10:31	10:25	19:09	19:19	19:41	19:52	19:00	19:56
פרו לימה (ח)	06:11	06:10	08:37	08:36	09:10	09:09	10:11	10:10	18:15	18:11	18:36	18:33	17:54	18:37
צרפת ליאון (ק)	07:11	07:23	10:00	09:54	10:32	10:26	11:37	11:32	20:09	20:17	20:37	20:45	19:57	20:58
צרפת פריז (ק)	07:18	07:31	10:09	10:02	10:41	10:34	11:46	11:41	20:21	20:30	20:51	21:00	20:10	21:14
קולומביה בוגוטה (ח)	05:47	05:49	08:23	08:21	08:53	08:51	09:56	09:54	18:13	18:12	18:34	18:33	17:54	18:37
קנדה טורונטו (ק)	06:50	07:00	09:38	09:31	10:09	10:03	11:14	11:09	19:45	19:52	20:12	20:20	19:33	20:32
קנדה מונטריאול (ק)	06:25	06:36	09:14	09:07	09:46	09:39	10:50	10:45	19:22	19:30	19:50	19:59	19:11	20:12
קפריסין לרנקה (ק)	06:27	06:36	09:08	09:03	09:41	09:36	10:44	10:40	19:05	19:10	19:30	19:35	18:51	19:39
רוסיה מוסקבה (ק)	06:48	07:03	09:46	09:37	10:17	10:08	11:23	11:17	20:07	20:19	20:41	20:54	19:59	21:11
רוסיה רוסטוב (נא-דון) (ק)	07:04	06:52	09:41	09:34	10:13	10:06	11:18	11:12	19:49	19:57	20:18	20:27	19:38	20:31
שווייץ ציריך (ק)	06:54	07:06	09:45	09:38	10:17	10:10	11:21	11:16	19:56	20:04	20:25	20:34	19:45	20:47
תאילנד בנקוק (ח)	06:09	06:14	08:44	08:41	09:16	09:13	10:18	10:16	18:32	18:33	18:53	18:54	18:15	18:58

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק: מיום רביעי לאחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחסות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00158
29/03/2009